LOQUELA

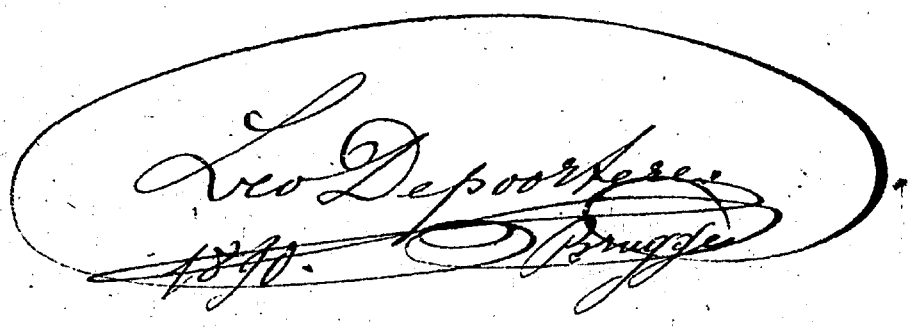
HET ~~ZEVENSTE~~ [vierde / vijfde / zesde] JAAR

TOT ROUSSELAERE

BIJ JULES DEMEESTER-VAN NIEUWENHUYSE

OP DE ZWIJNSMART

EUGÈNE BEYAERT, KORTRIJK.

Leo Depoorter
1870. Brugge

G.G.A
574

4-6

LOQUELA

Nº 1, Meimaand 1884. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pterôënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

BAKE, de. = De smeerkoeke van een zwijn. Geh. *Clercken.*

Oud en middel hoogduitsch *pacho*, *pahho* = *idem.*

BATE, de. = Beterheid, verkiesbaarheid. — Als van twee zaken de eene niet beter en is als de andere, zoo zegt men te Clercken en ommelands : « 'k En zû ni' stupen voo' de bate! »

BEDORVEN DANS = « Bedorven kind, wordt ook in 't Hageland gezegd. » *J. F. Tuerlinckx.* (Z. *Loq.* 1884, hlfz. 74.)

BEKLIJVEN, *bekleef, bekleven.* = *Coalescere, immanere, proficère, rem facere :* bloed, vleesch en krachten worden. — « Ik ete en ik drinke wel, ma' 't en bekliift mi niemendalle : 't komt er al weêr uut! » Geh. *Kortrijk.*

Z. *Kiliaen, De Bo, Meyer, etc.*

BEVANGENESSE, de. = Vonnis, doodstrijd, stervensnood. — « Hen hêt drie euren in bevangenesse ellegen eer dat 'n stierf. » Geh. *Clercken.*

Men zegt ook : « In zen *vonnesse* liggen, » welk *vonnesse* zoo nabij gelijk *vâ''nesse* klinkt, dat 't een w. wel kon voor 't ander misbruikt geworden zijn.

De Bo boekt *vangenesse* = 1° bezwijmenisse, 2° doodstrijd.

BIEDEN, *bood, geboden.* = Voorspellen, beloven. — « Dat meiske en biedt geen lang leven : het ziet er terachtig uit. » Geh. *Meenen.*

BITTER. Z. De Bo, *i. v.*

Te Kortrijk heet men « in den bitteren rouwe zijn, in den bitteren rouwe gaan, den bitteren rouwe dragen » 't gene elders de groote, de volle rouwe geheeten wordt.

De franschen weten daar 't fijne van : « *Grand deuil, le costume de deuil dans toute sa rigueur pendant les premiers temps qui suivent la mort de la personne perdue. Petit deuil, devenu moins sévère à mesure qu'on s'éloigne d'avantage de l'époque de la mort.* » *Littré. Le grand deuil,* in 't vl. de bittere rouwe.

DIBBELEN, *dibbelde, gedibbeld.* = Dubben, haperen. — « Hij en heeft daar niet lange aan gedibbeld, hij en heeft het hem maar seffens gekletst. » Geh. *Kortrijk.*

De Bo boekt *dibberen*, met den zelfsten zin.

HAPSAARD, den, stemz. *hap.* = Onversaafderik, stouterik, deurendal, stoute jongen, ruischebuische. Geh. *Loo.*

Ons oud vl. w. *happen*, dietsch fr. *happer*, d. i. schielijk vangen, snappen zoo de honden doen, heeft al vroeg het w. *happaard* voortsgebracht, dat een schertsname van de galge is, als die de booswichten *hapt.* Littré, *i. v. happer*, haalt eenen *Mr Martin Hapart* aan, van welken er sprake was in de jaren 1200, en die, avocaat of taalman zijnde, de lieden « *hapoit de chascune part.* »

't Woord *happen* heeft in 't platduitsch, zegt Grimm, en ook in het nederlandsch, zegt Diefenbach, eene versterkte, met *-s* uitgebouwde nevengedaante *hapsen* = grijpen, vaste stekken; van daar komt gelijkerwijze een w. *hapsaard* = dievenpakker, landjager, *gendarme.* Nu, gelijk men hier en daar op zijn fr. zegt : 't Is ne *gendarme* van ne' jongen, zoo zegt men te Loo., liever op zijn oud vl.: « 't Is nen hapsaard! »

Dat eenvoudig oud w. *hapsaard*, dat vlaamscher wijze zijne stemzate op *hap*, het gronddeel van het w. draagt, heeft onze noord- en zuidersche taalverwanten hebbelijk gekweld; bij zoo verre, ja, dat Kramers, met nog anderen, *hapsaard* in *hapschare* verandert (uitgave van 1884, *i. v. hapschaar, hapscheer*, bl. 438b). Dat onvl. w. *hapschaar* verwarren dan de walen ook na *hunnen* zin, en schrijven 't *happe-char, happechair*, als of het w. *vleeschstekker, vleeschhapper* bediedend ware.

Happe-chair, waalsch *happe-char* is een fr. w., gelijk *happe-soupe*, en diergelijken, dat *gierigaard* beteekent, en dat met ons *hapsaard* = dievenvanger, deurwaarders hulpe, stouterik, geen uitstand en heeft.

Happen heeft nog andere afstammelingen, haaldingers ende oorije, te weten *happe, hapte, happende, happig, hapmes (pm = mm) hammes, hepe;* daargelaten *af-, door-, in-, op-, toe-, uit-, weghappen*, enz. *Happe-char* en *happe-chair* hebben de stemzate op *char, chair*, franscher wijze.

SAMOTE, de, stemzate op *o.* = De moeder van een samotelam. Geh. *Clercken.*

Het w. *samote* schijnt mij samengesteld uit het versterkend voorvoegsel *sa*, dat nooit de stemzate en draagt, en 't w. *mote.* Zoo hebt gij b. v. *batteren*, en *sabatteren.*

Mote vergelijke ik met *mete* en vinde in beide ww. een van die menigvuldige oude namen die 't latijn vertaalt, onder andere, door : *Mulier extra conjugium virum passa.* Hier ware 't : *Ovis ante anniculi ætatem hædum passa et fœta.* Z. Kiliaen, Schuermans, *i. v. mot*, en L. Meyer, *i. v. motkas = lupanar.*

Elders, meer oostwaards, is eene *samote* een schaap dat,

BIBLIOTHECA BRUGENSIS

een, twee, drie keers niet aanveerd hebbende, eindelijk draagt en lammert.

SAMOTELAM, het. = Een lam dat, ondanks de voorzorgen van den herder, van een schaap geboren is eer het schaap een jaar oud was; of, Het lam van eene *samote*. Geh. *Clercken.*

SNUISTEREN, *snuisterde, gesnuisterd.* = Zoeken, enz. Z. De Bo.

« *Gesnuisterd* zijn in iets » zegt zoo vele als *gemokkeld*, opgezet zijn in iets. Z. De Bo, *i. v. mokkelen, gemokkeld.* — Hij was er hebbelijk in gesnuisterd dat ze « mijnheere » staken tegen hem. Geh. *Kortrijk.*

Gemokkeld = vuilgemaakt; *besmuisterd, gesmuisterd* = id. Zou 't volk niet mishoord, misvat, en *gesmuisterd (m = n)* in *gesnuisterd* misveranderd hebben? Mij dunkt dat iemand *eigentlijk* hem *bemokkelt* of *besmuistert, bemokkeld* of *besmuisterd* geraakt in iets dat hij eet. Als Jan, Pier of Claei zoo hertelijk smult en smijkt dat « het aan zijnen baard hangt, » met oorlof, dan is hij ja waarlijk *gemokkeld* en *gesmuisterd.* Het volk en zou niet vijs zijn die *mokkelinge* en die *smuisteringe* van tafel te dragen, en op andere welsmakelijkheden toe te passen.

TORRE, den. = Haastige gramschap. — « He' schoot al med ekkeer in ettorre. » Dat is : Hij schoot al met eenen keer in eenen toorne. Geh. *Clercken.*

Vrglk toren, kloktoren, enz., dat bij Maerlant en bij ons overal torre, kloktorre luidt.

VADDE, de. = Wortelinge van heide-, peem- of kruidgewas, met de schelle of den fak gronds die daarvan doornaaid en daarin vergroeid is. — « 't En is geen waterklaver meer te krijgen langs de beke, trouwens elk zit erachter; ze snijen de vadden uit, met wortels en al, en 't en groeit toen geene waterklaver meer. » Geh. *Cuerne.*

Vadde is ook een dunne pannekoeke te zeggen, z. De Bo, die een w. *vadderije* opteekent, met den zin van Al in een verworteld kruid- en peemgewas.

Gelijk men *padde* en *podde, ratte* en *rotte, slap* en *slop, frak* en *frok, sladde* en *slodde* hoort, zonder verschil in de bediedenisse, zoo zullen *vadde* en *vodde* wel een en 't zelfste w. zijn.

De engelsche gedaante van ons w. *vadde* is *fag,* dat in 't vl. *vagge, vage* zou leveren : is *vage* land, land dat *vage* ligt, geen land dat met *vagen, vaggen = vadden* overgroeid is, vaddig land, ledig, leêg land?

Of en zouden de vlamingen niet eer van *vageland* weten te spreken hebben als wanneer ze van *terra vacua, terra vaga, terrain vague* hoorden?

Graff geeft het geneuzeld w. *vage,* te weten *vang,* en hij vertaalt het *lutus,* in 't fr. *fange,* in 't Luxemburgsche *faigne, fagn, fagne, fange,* veenland, venneland.

Gelijk wij *cavagne cavalje, gaillard wanjaard* uitspreken, zoo kan *faigne fagne* ook *faille* geworden zijn, in de geboortenamen *Dellafaille, Vanderfaille, Verfaille (= Vandervenne, Vandevenne, Vervenne?)*

Veenland, venneland, vang is vadderije, vageland, vaggeland, vaddeland, turfland.

Vrglk onze oude woorden *bijvang* = bedijkte, en *uitvang* = onbedijkte moergrond.

Vagge en *vadde = vodde* staan tegenover elkander gelijk *pagge = pogge* tegenover *padde = podde. Pagge* schuilt in ons w. *paggelen* = gaan, bewegen gelijk eene *pagge = padde* doet.

In 't limburgsche heeten ze eene *vadde* eenen *heilap = heidelap;* eenen oor*lap* heeten wij eene *vage,* eene *va.* Dus *lap = vage,* en *vage = vadde = vodde.*

De *vadde* in de bosschen heet men het opperste van den grond, dat van bladeren, assels, mosch, enz. te hoope gefakt en verwassen is; men haalt *vadde* uit de bosschen en men verbezigt ze in stad als heigrond, om blomgewas erin te kweeken.

De Bo's *fak, fakke* is het verscherpte *vag, vagge.*

VERTEUGEN, *verteugde, verteugd.* = Met asem te halen onder 't drinken een tweeden of derden, of nog meer werf herhaalden teug doen. Z. De Bo.

Verteugd zijn, eens zelven *verteugen* = Te diepe in 't glas kijken, of gekeken hebben. Geh. *Kortrijk.*

VOORSPRAKE, de. = Voorgaande, voorbereidende sprake. — « Na veel voorsprake, 'k zei het hem algelijk, dat ze' vader dood was. » Geh. *Iseghem.*

ZANGER, den. = Zang, zong. — « m'Hoort allichte an de' zangere wa' veugel dat 't es. » Geh. *Inghelmunster.*

Z. De Bo, *i. v. Zong.*

ZONGER, den. = Zangere, *q. v.* Geh. *Inghelmunster.*

HORNING

De geleerden hebben lange verloren moeite gedaan om te weten waarom Februarij, de Schrikkelmaand, *Horning, Hornung* geheeten wordt. In 't oud hoogduitsch was 't *Hornung-mânoth = Horningmaand;* 't is nog *Hornung* in Zuid-Duitschland, onder het volk; en in Zwitserland schrijft men *Hornung,* van ambtswegen, zegt J. Grimm.

Ménage geeft *Horriung* als een oud fr. w. dat hij *Février* vertaalt.

Eertijds zei men ook verkort *Horn;* daar was eerste en tweede, groote en kleene *Horn,* dat is eerste en tweede Nieuwjaarmaand.

Wat is de kracht van dat *horn-* in den maandname *Horning?*

Noch Grimm, noch Weinhold, noch Hœufft en durven 't met zekerheid bepalen.

« Men aanveerdt, » zegt Grimm, dat horn *cornu* met Hornung, den maandname, verwant is; en men geeft voor reden den toestand der aarde en des waters, die in Februarij zoo hard als *hoorn* bevrozen liggen.

« *Hornink... Februarius.* Deze maant schynt dezen naam gekregen te hebben van de hoornen der Herten, die te dezer tydt afvallen. Anderen meenen dat te zyn van *hooren,* ofte *ophooren,* dat is *ophouden,* om dat de koude in deze maandt begint op te houden, om welke reden zy ook *sprokkel* genaamt wordt. » Dus *L. Meyers Woordenschat, i. v.*

Horn = *cerebrum* en hornsch = *cerebrosus*, dol, zot.

Dat staat bewezen en goedgemaakt in *Loquela n° XIJ 1884.*

Hornsch, van woordenbouwswegen, staat tegenover *Horning* even gelijk *vlaamsch* tegenover *vlaming :* eenen mensche die *vlaamsch* is dien heet men *vlaming :* is *Horning* dan die maand niet die *hornsch* is, of binnen denwelken de lieden plegen of plachten *hornsch* te zijn, te *horselen*, dolle, zotte perten uit te rechten?

Wat zouden de geleerden zeggen hield ik staan dat Hornung *mensis cerebrosus, petulans, lascivus, stultorum mensis*, de zotte maand, de dolle maand, de geile maand te zeggen is?

De vastenavondzotten slachten de katten, ze razen en ze dullen meest in Februarij, en, vonde ik ievers een w. *Dullemaand*, of zoo iets = *Februarij*, 'k ware, dunk'et mij, aan stake gebold.

Waren de vastenavondzotten al *voor* 't kerstendom geen heidensche Februarij-zotten en hornsche voorjaars-bullebakken?

Welke wisselnamen heeft Horningmaand?

Ik vinde 1° *Selle, Sille, Sulle, Solle, Sellemaand, Sulmaand, Sullemaand* = Februarij.

Dit *selle, sille, sulle, solle, anglo-saxonicè sôl*, schuilt waarschijnelijk nog in Kiliaens w. *kerst-seel* = kerstvlade; in deszelfs w. *selle, sille* = plekke, vla gronds; en in ons w. *zeelen, zeewen* = storten, gieten, *répandre, épancher*. De bediedenisse is Gegotene koeke, gietkoeke, vla, pannekoeke. Kent er niemand een *Zeelen, zillen, zellen, zullen* bakken = pannekoeken bakken?

Venerabilis Beda, de vermaarde heilige meunik, die een angelsasser van geboorten was, en die in Engeland leefde, 672—735 na Christus, zegt dat zijn landsvolk onzen Februarij of Sporkelmaand *Solmônadh* plachten te heeten, en hij vertaalt dat w. door *mensis placentarum. Plak-en-ta* = plakke, vlakke, platte koeke, vlade, vadde, paaltje = pannekoeke. *Solmônadh Sullemaand* is dus Pannekoekmaand, de maand van O. L. V. Schudt-de-panne, van O. L. V. Roert-de-panne, de Lichtmesmaand, enz.

> Daar en es gee' wuveke zoo arm
> of 't maakt te Lichtemesse ze' panneke warm !

Dat weet al die vlaamsch verstaat.

« Om de ongebondenheid door zedenlooze menschen bij deze gelegenheid gepleegd » *(O. L. V. Lichtmesse)* « neemt men het w. in het mannelijk geslacht » *(den lichtmis)* « voor eenen rinkelrooijer, *homo dissolutus*. Lichtmissen... *bachanalia facere*... lichtmisserij *bachatio*, » zegt H. Frieseman, nederd.-latijnsch wrdnb. Zutphen 1810. *Idem* Kramers, *i. v.*

Lichtmessen en *kermessen* hebben dus alle twee hunnen oud christelijken zin verloren, 't eerste om *bachanalia facere*, 't andere om *epulari* te beteekenen!

De *sollen* waren kocken, die de angelsassen in *Sullemaand* plachten hunne afgoden op te dragen, zegt Beda. En : « *Gratia tibi, bone Jesu*, » voegt hij heel zoetmondig daarbij, « *qui nos ab his vanis avertens tibi sacrificia laudis offerre donasti.* » Z. *Ven.* Beda, *De temporum ratione. De mensibus Anglorum*, 't 13e hoofdstuk, tenden.

« *Bei dem angelsaksischen solmônadh ist Bedas æltste*

deutung zu wahren, die kuchen waren sicher opferfladen » (offervladen), zegt Grimm, GDS, *Monate* 108.

Die offervladen wierden op meest al de heidensche wijdagen gebakken, gewijd en uitgedeeld.

De heidensche wijmaaltijden zullen ten minsten zoo geweldig geweest zijn, zoo van dolheid, zoo van brooddronkenschap, zoo van verbijsterde hernwoede, als onze hedendaagsche *bachanalia, saturnalia*, dat is vastenavondzottigheden!

Dat Onze Lieve Vrouwe Lichtmesse eenen heidenschen wijdag of gildedag vervangen heeft, bewijst nog het gebruik van op dien dag wikkelarije te plegen, en, geheel op zijn heidensch, een meê- of een tegenspoedig jaar te willen wikken, b. v. uit « de zunne, die deur den bôgaard schingt, » uit de dreupels lichtmeswas die men laat in 't water vallen, enz. enz. Op den 14n Horning, Sint Veltens dag, koos men eertijds het zoetelief, en Sint Veltens is nog de gekende minnebriefdag in Engeland.

2° « *Verblijd* zijn » beteekent half zat half zot zijn, in zekere omstandigheden. « Blijde-maendt... *Februarius*, » zegt Kiliaen, « *quasi dicas hilaris mensis, ob Bachanalium petulantiam.* »

« *Danis cimbrisque* blijdemaanet, *quasi hilaris mensis dicitur, ob Bachanalium petulantiam*, » zegt Junius, *Nomencl., i. v. Februarius.*

3° In 't oud noordsch heet de Schrikkelmaand *Gôi, Gœja, Gœie*, laplandsch *Guovamanod*, volle gedaante des woords *Gôvi.*

Grimm, die dat w. *Gôvi, gôi, gœie* opgedolven heeft, en verstaat het niet. Vergeleken bij de noordsche ww. *mœ* = vl. *meid, œ* = vl. *ei*(land), zou *gôvi, gœie* in 't vl. *gei* leveren, met uitbouw *-el* = *geil*. Dus ware *Guovamanod* vl. *geimaand, geile maand*. 't Is 't gene met de andere horningnamen teenemaal overeenkomt.

4° In 't oud poolsch heet Februarij *Luty*, in 't oud ruslandsch *Gotyi mjesjatz*, dat is de woederik, de dollaard, de dolle maand, de woedende maand, de woedmaand. Z. J. Grimm, GDS.

5° Voor Februarij zeggen de Kelten, in 't iersch *Faoillidh*, in 't walsch *Faoilteach;* dat is, zegt Grimm, de *vroolijke tijd*, en dat komt overeen met *Bijdemaand : « Meint der name die lust festlicher tœnze?* » voegt hij daarbij, « immers de christenen zetten ook hunne vastenavondvreugde in deze maand. En heet Februarij bij de Finlanders mogelijks niet *Helmikuu* (perelmaand) wegens de perelsnoeren van het vreugdevierend vrouwvolk? »

6° *Daisios* in 't gr., onze Februarius, = *Mensis epularis*, zegt Grimm, dat is smeermaand, brasmaand : « *Epulum* warschap, groote heerlijke maaltijd, de Gulde, groot banquet, » heet het, bij Junius.

7° *Sporkele* zelve, en *Sporkelmaand*, dat even zoo vele zegt als *Schrikkele* of *Schrikkelmaand*, komt overeen met de voorgaande benamingen, in dezen zin, dat de latijnsprekende geloofszendelingen en de nieuwbekeerde christenen het heidensch w. na hunnen zin verstaan en verwrongen hebben tot het kwaadlatijnsch w. *spurcalia*, als of het van *spurcus* kwame, d. i. vuil, geil, oneerbaar.

Spurcalia, van *sporkele*, is vlaamsch latijn.

« *De spurcalibus in Februario* » is er sprake in het concilie van Leptines : de *spurcalia* worden aldaar verboden als

« *superstitio*, » d. i. overblijf *superstitis paganismi*, van het nog levend heidendom; en als « *paganiæ*, » d. i. als heidensche doeningen.

De eigentlijke *Carnaval* (z. *Grimm, Myth.* 159, *Rond den Heerd*, 1866, bl. 82b, *Littré, i. v.)* duurt van Dertiendag of Driekoningen tot Aschenwoensdag; gevolgentlijk vallen de eerste dagen van Kortemaand altijd in Carnaval, bij zoo verre dat *Horning* en *Carnaval* noodzakelijk wisselnamen geworden zijn en den dollen tijd van 't jaar vertegenwoordigen. Zoo beteekent het w. *lente* bij ons het vroegjaar, en in 't eng. het w. *lent* den vastentijd, die in 't vroegjaar valt.

« De maandag na *Esto mihi*, na *Quinquagesima*, » bij ons *Meiskes Maandag, Maandag in de duivelsweke*, die diks in Februarij valt, en die eigentlijk de Vastenavond-Maandag is, « heet bij de hoogduitschers de *Blaue Montag, Frass-Montag*, » (Vreetmaandag), « *Narren Kirchweyh* » (zotten kermesse), « en vooral de *Gaile Montag*, in 't latijn *Salax Lunæ dies* » (geile, ontuchtige Maandag), zegt Balthazar Huydecoper op Stoke, IIJ. bl. 440—41.

Wij gebruiken *gei, geil*, wisselgedaante *vei*, in den zin van *vet;* en *vet* = ontuchtig, *geil*, als men van zekere liederen, spreuken enz., zegt dat ze « *wa' vet* » zijn. Wederom onze *Vette Maandag* en de duitsche *Geile Montag* is een en de zelfste ontuchtige Vastenavond-Maandag.

De ww. *gei, geil, geilig, geildig, gildig, geilde, gilde, gulde;* De Bo's w. kerremes*gilde (meretricula)*, Junij « gulde *epulum*, groot banquet » zijn, volgens L. Diefenbach's *Wœrterbuch der goth. Spr., i. v.*, al van een en den zelfsten oorsprong en grondbediedenisse. Zij wijzen klaarduidelijk naar de heidensche wijdagen en meêgaande dolle, *hornsche* buitensporigheden onzer voorouders.

Geen een van de bovengemelde wisselnamen *Februarii* en loochent dien zelfsten oorsprong.

Geen wonder dan of hiet Karlman, de geweldige uitroeier des heidendoms, geheel op zijn kerstensch, den duitsch-heidenschen Februarij *Hornungmanôth*, den maand der *hoorninge*, of den maand der *hoorndulle* heidensche baldadigheid!

TEGENKOMSTEN BRIEVEN ETC

Yagnobi is de name van een volk, dat in Midden-Asia, aanzijds den *Pamir* wonachtig is. In de *Annales de la Société Scientifique de Bruxelles, septième année*, Bruxelles 1883, bl. 258, oefent de geleerde pater Van den Gheyn, S. J., den eranischen tongval van dat volk; hij komt het woord *kata* tegen = *huis*, in de belangwekkende sprake van dien nieuws ontdekten volksstam.

Justi leedt dit woord *kata* af van *kan*, dat *graven* bediedt.

Frederik Müller vindt in *kata* eene nevengedaante van het bactrische *kal*.

Pater Van den Gheyn waagt eenen derden uitleg en veronderstelt dat *kata* verwant is met het sanskrit *kuta, kôta, kot*.

Pater Van den Gheyn hapert en dubt. Zou ons aloud neêrduitsch zijne veronderstelling niet bevestigen?

« *Kate*, of *kaete*, is een oud nederduitsch woord, dat, in oorsprong en in beteekenis, volkomen één is en het zelfde, als de woorden *kot, kote* en *keet*. Het verschil in den klank van deze woorden is slechts gering, en daarbij geheel onwezenlik; de *a* toch van *kate* gaat aan den eenen kant, op friesche en engelsche wijze, gemakkelik over in *kete, keet*, en aan de andere zijde, op frankische en saksische wijze, even geleidelik in *kote* en *kot*. »

Aldus schrijft Johan Winkler, in *Rond den Heerd*, het negentienste jaar, bl. 2.

Dit en menige andere voorbeelden toogen de nutbaarheid van ons oud vl., als het op germaansche of romaansche taalkunde aankomt, ja zelfs op oostersche en algemeen arische spraakwetenschap.

Jammer maar dat Grimm, Bopp, Pott, Fick, Dieffenbach en zoo veel anderen hunne machtige werken ontworpen en voltrokken hebben zonder eenigerhande kennisse van den voorraad overoude germaansche, arische taalstoffe, die bij ons volk verborgen ligt.

Maar dat is onze schuld!

« Tienen, den 27n Juni 1884.

Mijnheer,

Hertelijken dank voor Uwe welwillende toezending van nr 10 van *Loquela*. Nu ik deze aflevering heb nagezien, kan ik U verzekeren, dat dit nr mij vroeger niet is toegekomen; wellicht is 't in den post versukkeld geraakt. Wat er ook van zij, nog eens : hertelijken dank.

Ik heb nog een aantal idiotismen verzameld, die in mijne « Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon » niet zijn kunnen opgenomen worden, omdat ik ze te laat ontdekt heb. Ik zend er U eenige hierbij; konden zij soms voor *Loquela* dienstig zijn, dan kunt Gij er vrij over beschikken.

Bij 't art.: *Zeen, zene, zenuwe* heb ik te voegen, dat de nekspier, nekzenuwe, in 't Hageland *fas, vas* heet. *Een slag in 't fas* is, in 't hanengevecht, doodelijk. Fig. wordt: *eenen slag in 't fas* gezegd voor eenen genadeslag, voor eene ramp, waar geen redmiddel voor is. In 't kaartspel wordt b. v. iemands aas getroefd, waardoor die speler noodzakelijk moet verliezen; dat troeven is voor dien speler *een slag in 't fas*. » (Z. *Loq.* 1884, hlfz. 77 en vlgnde.)

« Ontvang, Mijnheer, de verzekering mijner bijzondere achting.

J. F. Tuerlinckx. »

Ik ontvange van Doctor C.-J. Hansen, Stadsbibliothecaris tot Antwerpen, zijn schriftjen « *Transvaal of Zuid-Afrika en de dietsche stam door Dr C.-J. Hansen. Antwerpen, drukkerij L. Dela Montagne, Wijngaardstraat, 10. 1884.* »

Den schrijver, die heel zijn leven gekampt heeft ter vereeniging van al dat dietsch is, biede ik mijnen dank; hem wezen de vrienden van *Loquela* bevolen, als trekkende aan den zelfsten wagen, zoo niet altijd aan den zelfsten string, als hij.

Te Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

Nº 2, Wiedmaand 1884. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

BATTE = Barbara. Geh. *Kortrijk.*

BELIEGEN, *beloog, belogen.* = Belezen met eene leugenleze, om te genezen. B. v.: « Die teters hebben zullender 's nuchtens nuchter spuigsel aan doen en zeggen :

Tetertje, tetertje,
j'He' vandage al vele geten.

En de *teter*, de *tseter*, de *seter*, of de *ceter* zal te niete gaan en verdwijnen. »

Onze voormenschen aanzagen, in hunne wanwetenschap, den *teter* als eenen altijd voort *etenden* ring- haar- of dauwworm. Daarom heet hij ook gr. *herpes*, lat. *serpigo*, dat is de worm, de slange. Dit etend ondier wierd, namens onze oude heidensche belezers en tooveraars, pale en perk gesteld met het te beliegen; b. v. te zeggen, 's morgens, als het nog niets geten en had : Gij hebt vele geten! Uit zijnen duivelschen aard van tegensprake en at de teter toen niets meer, en de arme kranke was verlost!

Ons oud en altijd levend w. *teter*, oud hoogd. *zittaroch*, angelsass. *teter*, mid-eng. *tetere*, hoogd. *zittermal*, fr. *dartre*, staat in Kiliaen en in De Bo, maar niet in Kramers.

Het w. beteekent hetgene dat *tsitert, ziddert, zindert*, de *zinderinge*, het *zinderende;* de wanwetendheid heeft er het *etertje* of eenen *worm* van gemaakt, die *ringen* in 't *haar* en in 't vel *eet*. De zinderende *teter*- ofte schurfteplekken weien, als men ze krauwt: 't komt ziltig vocht uit; om dat vocht, dat men ook *dauw* heet, draagt de teter den name *dauwworm.*

Darra in 't zweedsch, gekrompen uit *dadra = darda*, is *zinderen* te zeggen : zou 't fr. *dartre*, *dertre* geen oud noormansch *dadra = dardra = tetere* zijn?

Dartre, « *origine inconnue*, » zegt Brachet.

BRANDGIST, den. = Voorloop van gist, als 't bier drijft, die vuile gist, die eerst en vooral afdrijft. Geh. *Clercken.*

BROEKKANTER, den. = Een die langs de broeken, d. i. de meerschen, weunt. Geh. *Loo.*

BROMMELEN, *brommelde, gebrommeld.* = Doen zoo de donder doet, als men hem van verre hoort. — « 't Gaat 'n ongeweêrte opkomen : de donder brommelt, of het brommelt al! » Geh. *Kortrijk.*

EERSZIJPTE, stemz. *ee*, uitspr. *æssiipte.* = Zijpende en zinkende ten eerzewaard, b. v. eene hollebol- of *billard*tafel, die zinkt al den kant van den endband. Geh. *Wynghene.*

HALEN, *haalde, gehaald.* = Stelen, nemen waar men 't krijgen kan, b. v.: Hondsboomen schetten halen. Geh. *Clercken.*

HERTEBRAKE, de. = Verdriet, hertzeer, hertenleed. — « 'k He' daar toch zoo veel hertebrake meê g'hed! » Geh. *Thorhout.*

De engelschen zeggen *heart-break, heart-breaking, heart-broken*, de duitschen *herzbrechend*, de italianen *crepacuore*, de franschen *crève-cœur*, met daar of daar de zelfste beteekenisse.

« Hij is gestorven van 't *crevikeur*, » hebbe ik gehoord, al den franschen kant van Vlanderen, maar zulke ww. moeten naar den wisselbank.

HOEF, den. = Welgekomentheid, gegeerdheid. — « Hij zal hem zwichten van naar zijn grootvaders te gaan : hij en heeft daar geenen hoef! » Geh. *Beveren b. R.*

Men zegt bijkans met de zelfste beteekenisse : Hij en heeft daar geenen dag. Die ievers geenen hoef en heeft en zal daar niet wel gekomen zijn; die er geenen dag en heeft zal daar op riesche staan van buiten te vliegen.

KALKEI, het. = Kalken ei dat men als nestei laat liggen waar de hoenders plegen te leggen. Geh. *Loo.*

KERNEMELKSTEEN, den. Z. De Bo, *i. v.*

Niet kunnende wijs worden waarom wit koperrood *(sulfas zinci)* bij de vlamingen kernemelksteen, (uitspr. *kerremelksteen)* mocht heeten, ben ik bij den kruidmenger, of, zoo men zegt, bij den apotheker gegaan, om : « Ne' stuiver kerremelksteen, als 't u belieft! »

Weet-je wat hij mij bestelde?

Saccharum lactis : melksuiker.

En hij hield staan dat dát kernemelksteen was, gewonnen, bij verkokinge of verdampinge, uit geklaarden kernewei, ofte scheewei, even gelijk den wijnsteen, die ook bij verdampinge, in den grond van de wijnvaten, gewonnen en gevonden wordt.

« Maar, » zeide hij, « men gebruikt nu meest al, in steê van kerremelksteen, wit koperrood, als *collyrium* of oogentroost, tegen den nerfbrand, en dat met de zelfste bate als of 't kernemelksteen ware. »

Zou die witte steen, dat is die hard gekorste witte nederslag of steenachtigheid, die uit *kernemelk* gewonnen, gedroogd en gepulverd wordt, niet de eigentlijke *kernemelksteen* zijn? En zou het *succedaneum*, of de weêrga daarvan, te weten het wit

koperrood, zijn *homonymon*, zijn naamgenoot, of zijn genaan niet geworden zijn, bij het alleszins on(onder)scheidkundig volk?

't Zal bij gaan!

Het w. *kernemelksteen* en vinde ik nievers elders als bij De Bo, die 't vertaalt: « Wit koperrood, *coupe-rose blanche, sulfate de zinc.* » Men heet het nog, in 't grieksch, *chalcanthos levkos* (witte koperblomme), in 't latijn *cupri rosa (couprerose, couprose,* vrglk *contre-rôle, contrôle),* witte vitriol, *vitriol blanc.* Wit koperrood is walgpoeier, ware kerremelksteen of *saccharum lactis* niet, — integendeel.

KERNEMELKZIJDE, de, uitspr. *kerremelksie.* = De slinkere zije, als 't op eere of liefde aankomt. — « Ze zaten te gâre an tafel, ma' ze zat an de kerremelkzie. Hi zag ze in den tide geerne, maar nu en hee' ze ma' de-kerremelkzie meer! » Geh. *Gulleghem.*

Gelijk men van *zweerdmagen* en *spillemagen* hoort, zoo zou men, tegenover de *kernemelkzijde* (slinkere), ook de *beuterzijde*, de *roomzijde*, de *zoetemelkzijde* (rechtere) verwachten. 'k En kenne maar de *kernemelkzijde* alleen: hoe heet de andere, dichterlijke vlamingen?

KERNEWEI, den, uitspr. *kerrewei,* stemzate *wei.* = Wei van gekernde melk. Geh. *Denterghem.*

KULTE. Z. De Bo, *i. v.*, en *Loquela* 1882, hlfz. 82, *i. v. corteletten.*

Eene kulte is een rok die vol lappen staat van verschillige verwen, grootten en gedaanten. — « Zie! daar komt eene schooisterigge met eene kulte aan. » Geh. *Gent.*

Het lat. w. *culcita*, fr. *coulcte*, wanvl. *culcte*, van waar 't oud brugsche *kultestekker*, en heeft waarschijnelijk met *kulte* = rok geenen uitstand. Het vl. w. *kulte* heeft ook eene eng. gedaante *kilt*, dat het kort roksken beteekent, dat de schotsche landsknechten of soldaten dragen. Vrglk 't eng. *to kilt* = opschorsen, gelijk eenen rok; 't deensch *kilte* = opschorsen; 't zweedsche *kilta* = (een kind) bundselen; 't gothisch *kilthei* = buik, middenlijf, schoot. Zoo dat kulte in den grond het middenlijf beteekent en 't gene dat men om en beneên 't middenlijf pleegt te dragen. Vrglk lijf *lijveke*, hals *halzeke*, kerel *kerelke*, enz.

KWEEKEN, *kweekte, gekweekt.* = *Maturare*, tot zijne gewonelijke, beste rijpheid en hebbinge brengen, of laten komen. — « Dat es cognac die' me' vader zaleger zelve gekweekt hadde, en die' me nu tegen 14 fr. de literflasche verkoopen. » Geh. *Kortrijk.*

LEVENTWEL. = Aleventwel. — 't Is leventwel zóó vele! Geh. *Kortrijk.*

De Bo geeft *evel, level, nevel, alevel,* (stemzate *el)*, en wijst naar Kramers hollandsch, die het w. nog erger verminkt. Al die ww. zijn ontstaan uit *al even wel*, met den onlidmatigen voegstaf *t.*

LIBBE, de. = Hutse, bever, daver, lil, klibbe, klibber, klebber, klubber.

D. i. 't Gesteven, slap en bevend geworden vocht, het vet niet maar de jeugd, die omtrent een verkoeld stuk gezoden of gebraden vleesch gevonden wordt. Geh. *Inghelmunster.*

Neffens het fr. w. *gelée* vinde ik in Kramers het onvl. w. *gelei*, en 't neerlandsche *lil.* De andere vl. wisselww. van *libbe* staan in De Bo; de drie laatste geeft Kiliaen, die ook *libbe* en *lebbe* aanteekent en vertaalt door *coagulum.*

De volle gedaante van *libbe* is *klibbe*, dat wijst op een oud werkw. *klijven, kleef, gekleven* = *coalescere, adhærere.*

LUIKER, den. = Waterveister, 't gene men, met een spaansch w. *(ventanella)*, fenteneele heet te Brugge. — « Doet de luikers toe! » Geh. *Oudenburg.*

MENSCHLEVENDHEID, de. = De hoedanigheid van iemand die, zoo 't eenen mensche betaamt, geern bij en met de menschen is, leeft, verkeert en ommegaat. — « N. N. en heeft geen menschlevendheid. » Geh. *Wynghene*, van eenen die nooit bij 't volk en was en noode gezien van de menschen.

Leven en is, zoo men dat heet, geen « bedrijvend » werkwoord; ten minsten en hoort men nooit, b. v.: Ik leve mensch, ik leve burger, ik leve boer. Men zegt: ik leve menschelijk, ik leve burgerlijk, ik leve boersch, of op zijn boersch. Het bestaan van het w. *menschlevendheid* bewijst dat het w. *mensch* in onze talé zijnen ouden zin, te weten = *menschelijk*, nog niet geheel verloren en heeft. Gelijk het grondw. van boersch *boer* is, zoo ook is het grondw. van mensch *men*, zonder klankwissel *man.* Van dit w. *man* komt *manig*, met klankwissel 1 *menig;* mannen, d. i. man en meester zijn, geleeden, bestieren, voeren, met klankwissel 2 *mennen;* en eindelijk 3a *mansch,* b. v. in « ik ben mansch genoeg, eene mansche koe, » enz. (Z. *Loq.* 1881, hlfz. 50; 1882, hlfz. 66), met klankwissel 3b *mensch* = eigentlijk *hum-anus.*

De vermoedde, gewikte gedaanten *manig* en *mannen* en bestaan in 't vl. niet, 't en zij verloopen, 't een tot *menig* en 't andere tot *mennen.* Vrglk het bestaande w. *behendig* tegen het onbestaande *behandig*, van 't grondw. *hand.*

De verwante gedaanten van dit ons w. *mensch* zijn: oud hoogd., oud sassensch, angelsassensch *mennisc;* nieuw hoogd., bij Schiller, *mœnnisch (virilis);* oud engelsch *mannish (humanus)*, enz. Z. *Diefenbach's goth. wrtrb.*

MESSEWEG, den. = Voetwegel, die over stikken en velden kerkewaards leedt. Geh. *Sweveghem.*

Een *misseweg*, of een *misweg* ware bij ons geheel wat anders als een *messeweg.* En wie zegt er *misdag* voor *mesdag?*

MISVRAGEN, *misvroeg, misvraagd.* — « 'k Misvroeg 't eene voor 't ander: 'k Vroeg twee frank, en 't was een stoffe die drie frank kostte. » Geh. *Kortrijk.*

NACHTRIDDER, den. = Nachtlooper, nachtzwaluw, een die bij nachte uit- en rondzweept, b. v. om te zuipen, enz. Geh. *Kortrijk.*

OM. = Wederom, ook, van weêrskanten, alle twee, tweemaal. — Jan telt, achter een spel kaartens, en zegt b. v.: « Een-en-dertig! » Pieter telt rechts ook zoo vele, en maakt het bekend, zeggende: « Een-en-dertig om! »

Om is de vl. gedaante van een w. dat in 't grieksch en in 't latijn *am-* luidt, en dat voorhanden is in 't gr. *amphi ampho,* lat. *ambi ambo.* Beide beteekenissen dier ww., te weten 1a *rondom*, 2b *tweemaals*, zitten ook, zoo 't blijkt, in ons

woordeken *om* verborgen. De eene grondbediedenisse is 1b al *twee* kanten, van daar 2a al *alle* kanten.

Ons w. *om* schreef eertijds *omme, ombe*. *Omme* hoort men nog alle dage in Vlanderen; *ombe* vindt men in onze oude boeken, b. v. in 't w. *ombeslaan, ombevallen*, nu *ommeslaan, ommevallen;* en in 't w. *ombetrent,* nu *omtrent* (zonder *-be),* of *betrent* (zonder *om-)*.

Betrent staat in De Bo geboekt, als nog hedendaagsch gesproken oud en goed vlaamsch.

RAPEN, *rapte, gerapt* = Aflezen. *J. F. Tuerlinckx.* (Z. *Loq.* 1884, hlfz. 76.)

ROEF, het. = Het achterste boômdeel van eenen vierwielwagen, afgemaakt van het voorenste, middels eener zate of met een scheeberd. Geh. *Noorden van Brugge.*

SCHREUVELING, het, meest gebruikt in het meervoud, *schreuvelingen.* = Miswas op de huid, ten gevolge van teters en andere velziekten; in 't latijn *scabies*. Geh. *Loo.*

Daar moet een w. *schorven, (or = ro) schroven* = scharten, schrabben, bestaan hebben, dat later, verzwakt van klank, *schurven, schreuven* geworden is, van daar *schurft, schurftig,* en *schreuveling, schreuvelingen. Schorven* zelve is verbouwd uit een eenvoudiger *schoren*, en van daar komt ons oud w. *scheurig* = schurvig, in de spreuke :

Daar en is geen kudde
of 't loopt e scheurig schaap in.

Dat en is geen *gescheurd,* maar een *rappig,* en *schurvig* schaap, een schaap dat de *ruwe* of de *rijpte* heeft : *une brebis galeuse*, zouden de walen zeggen.

SNEBBE, de. = Schroode, snijling. — Geef mij een « snebbegi » papier, om in mijnen leesboek te steken. Geh. *Rousselaere.*

STERTEPIJT, den, *stertepijtje.* = Een scheldwoord, een lapname, een spotname, te *Kortrijk.*

STOVEN, *stoofde, gestoofd.* = Pronken, moppen. — « Me' man en is ni' gau kwaad, ma hen kan da' zitten murmereeren en stoven..! » Geh. *Loo.*

SWOMP, den. = Zwalp, gulp, klak. Een deel waters, of anderer natte, al teenegader uit-, ingestort of gegoten. — « Hen kreeg heel de' swomp up ze' broek. » Geh. *Loo.*

TAN = Te an, te aan, tot aan. — « 'k Ging meê tan heur huus. » Geh. *Kortrijk.*

TASSEN, *taste, getast.* = Voortzetten zoo de mossels doen. — « De mossels en deugen nu niet, omdat ze in 't tassen zijn. » Geh. *Blankenberghe.*

Hetgene ik schrijve « *In 't tassen* » dat zou even zoo goed kunnen geschreven worden « *In 't assen* » of « *In 't hassen.* »

In fr. Vlanderen hoort men *basten = bassen : tassen* kan hier *tasten* zijn, en zekere handeling der hoekerende schelpdieren verbeelden.

Wie weet er iets naders van?

TWEE-ENDER, den. = Een korte bezem, van krakke gebonden, langs allebeider enden gebruikbaar, en gebruikt om vuile schoen af te kuisschen en te voorkappen, eer men er, met den burstel, 't zij smeer, 't zij blink aan strijkt. Geh. *Clercken.*

VAN GERADE = Geradig. — « Als ge 't van gerade vindt dat ik schrijve ik en weigere niet te schrijven. » Geh. *Loo.*

« *Geraden* vinden » bediedt het zelfste.

VERTUIT, het. = Het vertuiten, de neringe, de verkoop, de winste, de leute. — « 't Is weinig vertuit aan de jaarmarten te berijen, als 't zulke slechte tijden zijn. » Geh. *Beveren b. R.*

Daar is een ander, een onvlaamsch w. *vertuit*, komende van *virtut- virtutis* in 't latijn; het staat bij De Bo.

VERZANGELEN, *verzangelde, verzangeld.* = Verwelkeren, verslokeren. — « Die blomme gaat verzangelen bij gebrek van water. 't Loof hangt verzangeld nederwaards. » Geh. *Beveren bij Rousselaere.*

VLUGGE, het. = Het middenste, helderste, heetste deel van den dag heet men « 't vlugge van den dag. » — « Het is lastig gaan, binst den zommere, in 't vlugge van den dag. » Geh. *Beveren b. R.*

Die dat w. eerst gemaakt hebben aanzagen ze den dag als een vliegend wezen, of *vergeleeken* hem ten minsten aan eenen vogel, die, allengskens wassende, eindelijk vlugge wordt? Het « *krieken* van den dag, » het « *kraaien* van den dag » komt teenemaal met het « *vlugge zijn* » van dien schitterenden dagvogel overeen. Ik heb hooren vertellen dat de Roo-Huiden in America de zonne zelve eenen vogel heeten, die 's morgens uitgelaten en 's avonds weêr ingevangen en vastgezet wordt.

WAAIER, den. = Een die, tusschen de aanhangers van twee tegenstrijdige gezindheden, nu met de eene nu met de andere doet. — « De waaiers zijn met ons, wij gaan de overhand halen. » Geh. *Kortrijk.*

De zin waaien = *flare* is teenemaal vreemde aan 't w. *waaien* = haaien, zwaaien, waarvan dit w. *waaier* gemaakt is. Stoffelijk, lijvelijk gesproken is een *waaier* zulk een raam, berd, bak, enz. die, op eene middenspille of op twee kantpinnen rustende, om die middenruste kan op en neder, weg en weder bewegen. Boven sommige vensterramen, in sommige kerkveisters zijnder waaiers. Dit ons w. *waaien* vertaalt in 't fr. *basculer.*

WEÊRSPLETE, de. = Gelijkte, weêrga-, ambtgenootschap. — Een temmerman, die eenen temmerman tegenkomt, « gemoet een van ze' weêrsplete. » Geh. *Loo.*

WENDING, den. = Wedding. Geh. *Eessen.*

't W. Wedding heeft De Bo geboekt; al 't Ipersche spreekt men *weddijk,* 't w. misverstaande als of 't eenen wedbaren dijk beteekende.

ZOLDEREN, *zolderde, gezolderd.* = Gelijk eenen zolder gedreven liggen. Wordt van 't wel bedegen, zwaar koorn gezeid, ten oesttijde, als de volwassen koornaren de halmen buigen doen, en als de eene op de andere schuinsch gestopen en gebogen liggen. — « 't Is e goe ruggejaar, ze ligt schoone gezolderd. » Geh. *Kortrijk.*

ZWAKKELEN, *zwakkelde, gezwakkeld.* = Wankelen, weg en weêr bewegen. Z. *Zwingelen.*

ZWINGELEN, *zwingelde, gezwingeld.* = Wankelen, weg en weêr bewegen. — « Ik wierd flauw in mijn hoofd, en mijne beenen zwingelden en zwakkelden onder mij. » Geh. *Kortrijk.*

KWELSPREUKEN

Die woorden zant zal spreuken vinden. En die spreuken vindt zal, de eene spreuke tegen de andere vergelijkende, genegen worden om zulke bij zulke, gelijkdanige bij gelijkdanige te verzamelen en te bewaren.

Dan, alzoo doende, zullender hem namen te binnen komen, die op een voor een van elken hoop spreuken kunnen toegepast worden. Zoo zal hij b. v. zeker getal spreuken *kwelspreuken* heeten, is 't dat hij weet wat *kwellen* zijn. *Kwellen* dat zijn taschen, sloten, knopen, letsen, bussen, enz., die op eene verborgene wijze en zoo toegemaakt worden, dat iemand die 't geheem niet en kent zijn hoofd langen tijd zal kwellen eer hij de kwelle los en open krijgt.

De Bo, sprekende van *kwellen*, in zijn *Idioticon*, zegt dat het « slot van Salomon, » zoo men zegt, eene kwelle is. « *La question romaine*, » zoo hiet hiervoortijds eene andere. Daar kan ons tavond eene (vonkelnagelnieuwe!) uit Parijs toekomen waarmeê grootmoeder zaliger gespeeld en gekweld heeft, als ze nog een kleen meisken was.

Hoe de franschen eene kwelspreuke heeten en wete ik niet; de engelschen zeggen *a puzzle*.

Daar zijn kwelspreuken in alle talen :

I slit the sheet
and the sheet slit me.

Daar is eene engelsche. Eene italiaansche is, zoo 'k ze wel onthouden hebbe :

Quel scioperato
ha quadagnato
cinque-centi-cinquanta-cinque
scellini scelti.

In 't vl.: Die leêgganger heeft 555 gekozene schellingen gewonnen.

Un chasseur, en chassant,
chassa une biche.

Dat ware een fransche kwelspreuke.

Doordien dat sommige woorden deel maken van kwel- of van andere oude spreuken, zoo is 't dat ze gelukkiglijk, buiten veel andere, bewaard gebleven zijn. Ja, dikwijls, om de wille van klank- of stafrijm, blijven ze in hunne oude gedaante, gelijk men ze uitsprak onthier en duist jaar.

De eerste kwelspreuke die in *Loquela* den dag gezien heeft is eene Veurnambachtsche, en ze staat, 1884 hlfz. 73, geboekt in dezer vòegen :

Roo' leêr, roo' lap,
roo' bramelblad.

Mijn zeer eerweerde Heer en Vriend Pastor Verstraete, van Sinte-Kruis bij Brugge, heeft tot Thielt-Eeghem

Bloêroo' braamblad

gehoord, schrijft hij mij, en tot Ardoye

Bruin bloêroo' braamblad,

het welke geheel nabij onuitsprekelijk is eenen keer, late varen tien keers!

Op de zelfste halfz. van *Loquela* wordt er twee drie zulke spreuken meer meègedeeld en dan gevraagd : Wie zendt er nog?

Mijn eerweerde Heer Jan Bols, Bestierder van Sint-Josephs Collegie te Aerschot, zendt mij de volgende :

« Rond Leuven, » schrijft hij, « en rond Aarschot zeggen de kinderen tegen malkander : Kunt-de gij tien keeren heel rap *gruun gers* uitspreken? En *wit peerd zwert peerd?* »

Zoo wijlieden *ges* zeggen voor *gers*, zoo zeggen de Leuveneers *wiit pee'd*, *zwe't pee'd*, bijkans zonder hoorbare *r*, 't en zij voor zoo vele als zij verborgen zit in de *ee*, die luidt als *ê*, in 't fr. *fête*.

« En dees, » schrijft Heer Jan Bols voort : « *De kat krabt de krollen van den trap.* »

Te Meerhout geven ze 't volgende op : « *Tien koppelen kiekes op de putkuip.* »

Krollen, *krullen* heeten ze in Brabant, en *krullen* heet Kramers onze schavelingen. In 't Hageland, schrijft mij Heer J. F. Tuerlinckx, zegt men :

Ons gra kat
krabt de krollen van den trap.

Onze grauwe kat... enz., daar zit ook meer zwier in!

De *putkuip* zal wel de *waterkuipe* zijn, want « in 't Z. van Limburg zegt men soms *put* voor putwater, » schrijft P. Schuermans, in zijn *Idioticon*. Zoo is 't w. *borre* in middeleeuwsch vl. zoo wel *water* als (water)*bronne* te zeggen.

Nog van Jan Bols :

« Mijne studenten weten dat ik naar kwelspreuken zoek, en hebben er mij vandaag nog drij gebracht :

Zeven pond, kater, hond,
in elk kot een pond.

Luie ajuin, lompe Jan.

De wind die waait,
wat waait de wind,
hoe kan de wind zoo waaien? »

En later : « Wilt ge nog kwelspreuken van deze streek?

Hoog breed braamblad,
kerzelaren zoutvat.

Ik ga naar de Laak
eenen aker water halen.

De lucht die jaagt,
wat jaagt de lucht,
wat zal de lucht nog jagen?

De Laak, een riviertje te Aarschot, is een kleine arm van den Demer; 't vloeit in de Dijle van dezen kant Mechelen. »

Ik eindige met :

Breed broodberd,

(berd, uitspr. *bœ'd)*, dat is met eene kwelspreuke uit het Hageland, die de kundige taalopnemer van de hagelanders, Heer J. F. Tuerlinckx, mij zeer vereerend heeft toegezonden.

Wie weet er nog?

Bij voorbeeld, *Landbouwspreuken* dezer gedaanten :

Plant me da'k zie,
'k zal dragen lijk drie,

zei de boone.

Te Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

Nº 3, Hooimaand 1884. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

BROEKKANTER. Z. *Loquela* 1884, hlfz. 9, en De Bo, *i. v. Bosch-, buschkanter.*

BROELING, den. = Bloeling, bloedworst. Geh. *Inghelmunster.*

DONFELEN, *donfelde, gedonfeld.* = Doffelen, duffelen. — « Donfelt u wel, eer ge uut gaat, 't is koud. » Geh. *Clercken.*

DRUBBEL. Z. De Bo. — « Eerrappelsoepe is goed, maar ze moet koken tot dat ze drubbel is. » Geh. *Leyewaards.*

Ik hebbe de meeste moeite om daarin, met anderen, 't latijnsche *turba, turbula* te zien, en 't fr. w. *trouble.* Het fr. *trumeau* komt wel van 't dietsche *drummel,* en dit van *drummen! Drummen = drubben,* d. i. ineen, te hoope duwen, *densare, spissare;* en *drubbele* soepe, dat is zulke lepelspijze die, met te koken, verdicht, verdikt, en eindelinge van dunne en klaar dat zij was, dikke, onklaar, en *drubbel* is geworden.

DUNDERPINNE, de. = Donderspille, donderwere. Geh. *Brugge.*

EERDSCHOTE, de. = Kiemwortel, *radiculus.* Als het graan op den moutvloer te schieten ligt, aldereerst ontkeent het, dan krijgt het de eerdschote, twee drie kleene wortelkes. Het is toen rijpe voor den harst en van passe om bier te brouwen. Krijgt het de hemelschote, de veldschote of het eerste lisch, dan is het graan te verre om bier te maken. Geh. *Clercken.*

Vrglk De Bo, *i. vv.* Aardschoot, hemelschoot, veldschoot.

EERSZIJPTE. Z. *Loq.* 1884, hlfz. 10, en De Bo, *i. v. Zijpeersde.*

HALLEGANGER, den. = Beêvaarder, beêganger naar Onze Lieve Vrouwe van Halle. Geh. *Kortrijk.*

HALLEVAANTJE, het. = Driehoekte, gedrukt-papieren vaantje, dat de Hallegangers meêbrengen en op hunnen hoed, ofte in hunne veste steken, als ze van Halle komen. — « Hij heeft eene neuze lijk 'n hallevaantje, » d. i. Eene groote, lange, scherpe neuze. Geh. *Inghelmunster.*

HEIE, de. = Houten scheeweeg tusschen derschvloer en schuurwinkel. Men heet de *heie* ook de *hurde.* Geh. *Gulleghem.*

Men lambooit op de heie, men derscht op den derschvloer. Z. De Bo, *i. vv. Lambooien, hurde.*

HELZENTRIL, den. = Herenteer, herentril. Geh. *Clercken.*

HELZENTRUL, den. = Helzentril, herentril. Geh. *Clercken.*

Tril, trul zijn gekrompen uit *terel,* dat de kleengedaante is van *teer* = boom. *Helzentril* moet vroeger *herzenterel* geweest zijn, en *rz* is *lz* geworden om wille van de naastvolgende *r,* in *-terel, -tril, -trul.* Dat verraadt een oud w. *herzen* = *heren;* vrglk *baarzen* = *baren,* enz. Z. *Loq.* 1881, hlfz. 20.

HULPE OVER WEDERHULPE

(Z. *Loquela* 1881, hlfz. 24; 1883, hlfz. 75.)

In *Noord en Zuid,* het gekende « Taalkundig Tijdschrift, onder redactie van T. H. De Beer, » nº 4 van den « zevenden jaargang, » bladzijde 243 en volgende, wordt *Loquela* aangehaald onder de hoofdinge : *Tijdschriften.*

Een schrijver, die teekent « *Bato. Den Haag, 10 Maart 1884,* » doet mij zelfs de eere van onzen *Wisselbank* binnen te treden, niet om te wisselen nochtans, maar om den wisselhandel die daar gedreven wordt te oordeelen, en, 't deert mij genoeg, te veroordeelen!

Heer Bato schrijft als volgt :

« In de rubriek *Wisselbank* wordt voorgesteld de Grieksche namen *telegraaf* en *telephoon* te vervangen door de Holl. *schrijfdraad, drukdraad* en *spreekdraad.* Dat overdreven purisme soms tot dwaasheden voert, vooral waar men zich te veel aan den letterlijken zin der gewraakte vreemde woorden houdt, blijke uit het volgende : *Adieu,* Godevolen! (d. i. Gode bevolen) — *artificieux,* listvindig — *artifice,* listvond, listvindigheid — *baggage,* voervrecht, reisvrecht — *coloniale kunst,* volkzettingsche kunst, plantstaatsche kunst, — *cinique,* afhond, afhondig — *émail,* smalt, smaltware — *demissioneeren,* afstraffen — *étui,* schacht, huizetje, bonge, sloove — *exces* (van *ex* = ont en *cedo* = ik ga), ontgaan — *retrospectieve kunst,* terugbeschouwde kunst — *servet,* handdwale — *vitrine,* ruitlade, glastoog, enz. — Het doel, n. l. aan te toonen, dat onze taal rijk genoeg is om ons te veroorloven vreemden indringers het burgerrecht te ontzeggen, wordt door de zonderlinge woordenkeus jammerlijk voorbij gestreefd. De voorkeur aan Vl. provincialismen boven in geheel Nederland algemeen verstaanbare en door het gebruik geijkte woorden, waarvan ook *Loquela* voortdurend blijken geeft, blijft nog

steeds een betreurenswaardig beletsel tegen de zoo wenschelijke eenheid op het gebied van taal. »

Hetgene Bato tot boven aangehaalde uitsprake noopt, dat en gaat mij niet aan, maar dat in *Loquela* « wordt voorgesteld de Grieksche namen *telegraaf* en *telephoon* te vervangen door de Hollandsche *schrijfdraad, drukdraad* en *spreekdraad,* » dat en zal noch Bato noch iemand uit *Loquela* kunnen bewijzen of goedmaken.

't Verheugt mij in tusschentijd dat Bato, die zeker een Hollander is, de ww. *schrijf- spreek- en drukdraad* als « hollandsche » ww. verstaat en erkent.

Wat « *purisme* » of eenmondigheid betreft :

« Overdreven Purisme » wordt te recht en met veel geleerdheid van kante gewezen door Dr *Hermann Dunger,* in het « *Vorwort* » van zijn *Wœrterbuch..,* z. *Loq.* 1883, 45; nochtans geeft en verduitscht Dr Hermann D., als *entbehrliche Fremdwœrter,* bl. 183 : de ww.: « *telegraphieren* = « drahten » (Sanders). *telegraphische Antwort* = Drahtantwort. — *telegraphishe Depesche* = Drahtbericht (Baden), Drahtnachricht. *Telephon* = Fernsprecher. »

Dr Dunger en wilt zelfs, in de hoogduitsche wereldtale, noch van *purismus,* noch van *purist* meer weten; dat zijn « *entbehrliche Fremdwœrter,* » na zijnen zin, en hij vertaalt het eerste door « *Sprachreinigungsbestreben, Sprachreinigungssucht, Sprachreinigung, Sprachreinheit;* » het andere door « *Sprachreiniger, Wortreiniger.* » Het w. *rubriek* zelfs, daar Bato zijne veroordeelinge meê begint, vervangt Dr Dunger door *Spalte, Abteilung, Fach, Abschnitt, Gattung.*

'n Willen de Hollanders daarin de Duitschers niet volgen, dat zijn hun' zaken!

« Overdreven purisme voert tot dwaasheden, » zegt Bato, 't gene zou blijken uit twaalf enz. enz. door hem van *Loquela*'s wisselbank gehaalde voorbeelden.

En voorbeelden zouden dat zijn van : « *Vlaamsche Provincialismen,* » bij voorkeur gebruikt door *Loquela,* tegenover « *In geheel Nederland algemeen verstaanbare en door het gebruik geijkte woorden.* »

Dus :

1° « *Vlaamsche Provincialismen* » : Godevolen, listvindig, listvond, listvindigheid, voervrecht, reisvrecht, volkszettingsche, plantstaatsche kunst, afhond, afhondig, smalt, smaltware, afstraffen, schacht, huizetje, bonge, sloove, ontgaan, terug beschouwde kunst, handdwale, ruitlade, glastoog, enz.

2° « *In geheel Nederland algemeen verstaanbare en door het gebruik geijkte woorden* » : *Adieu, artificieux, artifice, baggage, coloniale* kunst, *cinique, émail, demissioneeren, étui, exces, retrospectieve* kunst, *servet, vitrine,* enz.

Van die zoo gezeide « Vlaamsche Provincialismen » is er een, een enkel w., te weten *afhond, afhondig,* dat ik bij 't volk van Vlanderen, maar, *tot nog toe,* in geen boeken gevonden en hebbe. Al de andere, gebruikt door 't volk of niet, staan in *Kramers, Kiliaen, Meijer, Ten Kate, Oudemans,* enz.

Bij voorbeeld :

« *Godevolen!* » hebbe ik eerst ende vooral van eenen Noord-Nederlander, en dat mijnen goeden vriend, met innige blijdschap gehoord en onthouden.

Oudemans, in zijne gekende Bijdrage, *(Arnhem, H. W. Van Marle, 1871,)* drukt daarvan als volgt :

« *Godevolen, gode volen, godenvolen, gode bevolen. Afscheidsgroet,* waarvoor wij nu *vaarwel* en de Franschen *adieu (à dieu)* zeggen. Het is eene verkorting van : « *Wees Gode aanbevolen,* » of *God zij met u.*

Ende si antwerdde : « Vrient nu vare
Godenvolen, ic ans di wel. »
Nieuwe Werken der M. v. N. L. I., 1ste St. bl. 220.
Ende *Gode bevolen* moetti gaen.
BLOMM. Oudvl. Ged. II, 118, vs. 1978.

Ziet ge mij zaliger Mijnheer A. G. Oudemans Sr daar niet optreden als verzamelaar van « *vlaamsche provincialismen?* »

Jan David, « van Cortrijcke, » wijlen een der bekwaamste schrijvers van heel Nederland, zendt zijnen « *Christelijcken Bie-corf,* » met eenen brief, naar « *Edele, vvyse, ende voorsienighe Heeren, Borghemeester, en Schepenen, der stede van Cortrijck, etc.;* » en hij besluit, met : « *Blijft Gode beuolen. VVt Ghendt den 11. Nouemb. 1599.* »

In *Heinric ende Margriete van Limborch,* uitgave *M. L. Ph. Van den Bergh,* 1847, boek I. vs. 2440, staat er :

Dies hadde die jonchere rouwe
Entie hovessche joufrouwe
Nam orlof an alle dier waren
En hiet se goden volen varen;
Alle die waren metten grave
Waren gereckelec droeve daer ave.

Onze voorouders wenschten en booden malkaar *te Gode volen* niet alleen, maar ook, averechts om, *ten duivel volen,* alswanneer 't er kwaad ging.

Vader Maerlant kende dat woord *ten duivel volen :*

Daer ommè sijn si ten duvel volen,
Alle die ghene diet daden,
Daer si ewelijc zullen braden,

zegt hij, in zijnen *Leekenspieghel, Boek* I. C. 26, vs. 122. Z. *Oudemans.*

En ik leze op bladzijde 90 *recto*b van Eenen... « *boek welk is geheten der zielen troest... Bider gracien ons heren... Volmaect ende geeynt in die stat van herlem. Int iaer ons heren M.CCCC. ende LXXXIIIJ. In augusto den IX. dach* » hetgene hier, van woorde te woorde, is volgende :

« Het was een coninc die hiet sardonapholus Dien hadden die wiuen soe om ghedaen dat hi was op een schoen pallaes. daer en waren niet dan wiuen mit hem besloten dat daer niemant en mochte bi comen Daer gaf men hem al dat hoer hert begeerde Daer was die coninc mitten wiuen alleen ende at ende drane mit hem. hi bade mit hem hi nayde mit hem hi span mit hem als een wijf ende wrochte mit hem als een wijf Aldus hadden hem die wiuen tot enen dwaes ghemaect Sijn coninckrike hadde hi beuolen sijn maerscalck. ende selue was hi mitten wiuen int pallaes besloten. Ten lesten doet sinen mannen verdroet doe begonden si dat pallaes te bestormen ende wouden hem doden ende coren enen anderen coninc Doe hi dat sach doe ontstack hi dat pallaes binnen ende verbernden hem seluen mitten wiuen Hi hadde geleeft mitten wiuen ende voer mitten wiuen te duueluolen »

Dit *te' duivelvolen varen* is de averechtsche weêrga van *te Godevolen varen;* beide spreuken beteekenen, elk in 't zijne : varen, weggaan, sterven, *te Gode* of *ten duivel bevolen : Deo, vel diabolo commendatus abire, proficisci, mori.*

« *Duvelvolen,* » zegt de hooger verhaalde Hr Oudemans, d. i. « *naar den duivel.* Du verleydste die zielen der menschen ende brenghester veel ten duvelvolen. *Twy-spr. der Creaturen, Dyal. 21.* »

't Gene men hedendaags met eene mijdspreuke zegt, b. v.: « 'k En weet *den duivekoten* niet waar dat dat geld blonden is, » zou eertijds, in zijne volle kracht, geklonken hebben : Ik en wete *ten duvelvolen* waar... enz.

Men zegt hier en daar nog *te gode* varen of gaan, zonder *volen* of *bevolen* erbij te voegen, en dat is te bedde gaan, slapen gaan, dood gaan, sterven.

Daarvan wederom t'oorkonden 1° de noordnederlandsche Heer *Oudemans,* die zegt, *i. v. Gode :*

« *Gode,* of *goode (Te* of *tot) gaan.* Onder, naar beneden gaan.

Doe begonste die sonne gaen
Te gode van den avonde saen.

WALEW. vs. 8725.

Gode (blijft te). God zegene u.

Nu blijft te Gode, sprac Lanceloot.

LANC. II. vs. 23589. »

2° De noordnederlandsche Doctor *A. de Jager, Taalkundig Magazijn, 1e D., bl. 51,* waar hij zegt :

« In zeker *Placcaat, verbiedende het kerven van elkanders Want, Beschaadigen, of Verhinderen der Neeringe en den Haringvaart, van Dato 22 Mey 1629,* vind ik de uitdrukking *tot Gode gaan,* ten opzigte van *de zon* gebezigd, in het derde Artikel, dat dus aanvangt :

« Als *de Zonne tot Goode gaat,* en bekwaame Getyde aan-
» staat, zullen de Stierluiden gehouden weezen haar Ankers te
» ligten, zy doen Neeringe of geene, om den anderen geene
» schaade te doen, of uit de Neeringe te houden, maar die geen
» Neeringe doen mag, of doen wil, die zal gehouden weezen
» onder zeyl te gaan en te blyven, op de Boete van honderd
» Gulden, enz. »

Voor zoo ver ik heb kunnen nagaan, is die spreekwijs in geen onzer woordenboeken vermeld, en zelfs in WINSCHOOTENS Seeman komt zij niet voor. »

3° Pastor De Bo, in zijn *Westvl. Idioticon,* bl. 379a, waar hij zegt : « *Go.* Wordt gehoord in *De zonne gaat ter go, het zonneken gaat tre go,* of ook *gaat tra go,* (met het accent op *go.*) De zon gaat onder, fr. *le soleil se couche.* Laat ons de koeien naar den stal drijven, het zonneken gaat ter go.

— Men zegt ook De zonne gaat ter gonge.

— Meest gebruikt bij de Oost-Vlam. »

De lieden zullen het w. *te Gode,* verkort *te Gô,* al vroeg misverstaan, of misschien wel met opzet gekrenkt hebben, te mijde zijnde, en den name Gods niet zoekende ijdelijk aan te nemen; alzoo zullen zij het woordeken *te* in het *pejorativum,* d. i. sterkend of krenkend voorvoegsel *ter-, tre-, tra-* verwisseld hebben en gezeid *tergo, trego, trago.* Doch z. verder.

4° Pastor Duvillers, die wel onze grootvader mag heeten, ge-

bruikte nog in 1839 de spreuke *te gô gaan,* in zijn « Beklag en verontweerdiging wegens het verbannen, uit de tael, van het expletivum *en,* bij ontkenningen, » *Belgisch Museum, IV. 1840, bl. 4,* waar hij de Batos van zijnen tijd laat uitvallen tegen ons oud loochenwoordeken *en,* in dezer voegen :

Weg, dan, verdwaelden, met uw' vloeiende *expletiva.*
De vlaemsche tael is reeds maer al te vloeiend. — O!
Geloof my toch, met al die *multiplicativa,*
met al die *eufonie,* de tale gaet te gô....

en hij teekent daarbij aan : « Men zegt in sommige plaetsen van Vlaenderen *de zon gaet te gô* voor *de zon gaet onder.* »

Te Gode gaan voor *sterven* klinkt goed kerstensch. Mogelijks zal die zegwijze, voor zoo vele als de zonne aangaat, eenen ouderen, heidenschen, toch onkerstenen uitdruk vervangen hebben, dien men allengskens kwalijk wierd te verstaan.

De oude duitschers en de angelsassen zeiden, de eene : De zonne gaat te *sedalkanc,* de andere : De zonne gaat te *setelgong,* alsof Vrouw Zonne, afgemat en tenden gereên, 's avonds in haren *zetel ginge* zitten uitrusten!

Maerlant heet dat *ten hove gaan,* en zoo zegt hij, *Alexander VIIJ, 1054 :*

Want eer sal erde sterren dragen,
Ende die leide sterre ende die wagen
Solen eer te hove gaen,
Dat segg ic di al sonder waen,
Eer solen alle water vlien
Eer dat mach gescien.

Hij wilt zeggen, zonder waan of bedrog, dat De sterren eer op de aarde zullen zitten blinken; dat de leedsterre, dat is de zeilsterre, de noordsterre, en de hellewagen, die nooit onder en gaan, eer zullen *te hove,* dat is onder gaan; ja, dat alle wateren eer zullen vlieden en vluchtig worden, eer, enz.

De Denen zeggen : De zonne gaat *te ruste, te bedde;* wij kouten van het *slapengaan* der zunne.

Het oud wangeloove en gedoogde niet dat men zeggen zou : De zonne gaat onder, maar uit afgodsdienstigen eerbied moest men zeggen : De zonne gaat *te ruste,* te *gade,* (te kamer) *te genade,* (te genaderen, te neder), *te glade* (ter blijdschap) *ten stoele, ten goude.* J. Grimm, D. M.

Ten bosche, ter eerden, te zeewaard, enz. zijn, benevens de voorgaande, alzooveel wisselgedaanten meer van ons oud woord Het zunneke gaat *ter gonge* of *ter go.*

Zouden wij het w. *ter go* niet mishoord en misverstaan hebben, bij vergelijkinge met de gekende spreuke *te Gode, te Go* gaan, *ad Deum ire?* En zou, van de zonne sprekende, *ter gonge* en *ter go* gaan niet een en 't zelfste zijn, te w. te bed-*gonge,* te bedgange = te bedde gaan, *cubitum, concubitum ire?*

Gongen staat onder andere in *Vandroogenbroecks Rijmwoordenboek,* als oud vl. voor *gangen, gaan;* dus *te gonge = te gange.* En *te gange* of *te gonge* wisselt even zoo boekstafwettelijk in *te gô* als dat *bode, lode, Schelderode, Brederode, te Gode,* in *bô, lô, -Rô* en *te Gô* verkort en veranderd worden. *Te Gô* kan *-de* of *-nge* verloren en laten vallen hebben; en gevolgentlijk kan de spreuke *te Gô* of *te gô* beide *te Gode* en te *gonge* beteekenen.

Wegens uitvallen of schuilend worden van *-ng-* vergelijkt :

ontvangen *ontvaan*, gangen *gaan*, hangel *haal*, zwanger *zwaar*, tangen *taan*, (titsen en taan), slinge *slie*, ringschaalde *riesschaalde*, vallinge *vallie*, verdomminge *verdommie*, euzinge *euzie*, (Limburgsch) ruzinge *ruzie*, vangenesse (vongenesse) *vannesse*, *vonnesse*, (lange, longe?) *lô*, gonge *gô*.

Nog een « *provincialisme*, » 't w. *Listvond*, enz. hebbe ik geleerd in *den doolhof der ketteren door P. Joannem David, Priester der societeyt Jesu. T'Hantvverpen by Ioachim Trognesius. M.DCV.* Op bladzijde 81 van zijnen doolhof zegt Jan David dat Zekere lieden, ondervindende « *dat noyt ketter kreupel merrie ghenesen en konde*, » en « *hoe seer sy hun beste daertoe deden om ten minsten een vliege te versteerten, (soomen seght)* » dat het niet en wilde wezen, « *hebben gaen versieren ende uytgheuen dat de mirakelen niet van noode en zijn. Daer sy desen droomighen list-vondt op munten ende slaen*, » voegt hij daarbij, dat « *zijn dese woorden uyt Pauli mondt gheruckt* : Linguæ... *etc.* »

Afstraffen vertaalt Kramers door *behoorlijk straffen*; bij ons is 't iemand zoo straffen dat hij af zij van zijn ambt.

Schacht, *huizetje*, *sloove*, *ontgaan*, *terugbeschouwen*, enz. is Kramersch, dus nederlandsch vlaamsch.

Étui, *vitrine*, *baggage*, vaart... Godevolen, met zulke « algemeen verstaanbare, geijkte, nederlandsche woorden! » IJkt dan liever geheel den franschen *Dictionnaire de l'Académie*, en maakt daarmeê gedaan!

Meijer, *Richelet* en anderen vertalen *colonie* door *volksuitzetting*, en *volkzettinge* is *provincialisme!* Men *zet* geld uit, ten krooze; men *zet* kinders uit, ten huwelijke; men *zet* koolzaad uit, met de *zette;* men *plant* boomen, en men *zet* volkeren; *voortzetten* en *voortplanten* zijn geijkt, *volkplantinge* is *item* goed, maar *volkzettinge* en deugt niet. Waarom? 't Is *provincialisme*, zegt Bato.

Plantstaat = *colonie*, smalt = *émail* staan in Kramers.

Bovendien het fr. *émail* is van 't germaansche *smelten*, *smalt*, *gesmolten* gemaakt, dat bekennen *Littré*, *Brachet*, en de anderen : hoe kan dan *émail* geijkt neerlandsch zijn, en *smalt*, *smaltware*, onhebbelijke gau- ofte kantsprake, dwaas *provincialisme?*

Spreekt van *Provincialisme*, en ge taalt van *capitalisme*, *centralisme*, *académisme*, *parisianisme;* waar is dan *la Capitale*, waar is het wetgevende *Paris* van « al wien neerlandsch bloed in 't herte stroomt? » Is 't Amsterdam, is 't Brugge, is 't Leyden, is 't Antwerpen, is 't Batavia, is 't Kaapstad, is 't Haesebrouck, is 't Cassel, is 't Hasselt, of is 't Duynkercke?

Provincialisme is een fr. w., en 't verbeeldt eene volslegen onvlaamsche zake. « *On dit qu'il faudrait que je vinse à Paris*, » zei A. d. Voltaire, « *vous savez comme on se moque, à la cour et à la ville, des vieux provinciaux...* » *Littré*, *i. v. Provincial.*

Waar is het « *la Ville* » der vlaamsch getongde christenen?

Waar bortelt ze, die alleen « spraakmakende » taalbronne, buiten de welke er niet anders als wanzalig « *provincialisme* » te putten noch te scheppen en valt?

Zou 't niet betamen, eer men iemand van « *purisme*, *provincialisme*, » en « dwaasheden » beschuldigde, zou 't niet betamen, Heer Bato, dat men Bilderdijks rijmreke indachtig ware,

die zoo trotsch op den omslag van uw « Groot nederlandsch woordenboek » staat :

Bataven! kent uw spraak en heel haar overvloed?

Ik herhale, om den lezer moeite te sparen, het zeggen dat Bato schijnt misaangestaan, mispast, en ja geërgerd te hebben, te weten hetgene gedrukt staat in *Loquela* 1883, nº 6, hlfz. 45 :

« Wat dunkt u van de Hollanders?

Ik leze in de « *Internationale koloniale en uitvoerhandeltentoonstelling, Amsterdam 1883. Gids op de tentoonstelling van Retrospectieve kunst : De volgende Heeren namen ieder een deel der bewerking voor hunne rekening :*

De HH. J. J. B. B. en Mr M. R., de waaiers, émails, horloges *en andere voorwerpen in de platte vitrines van lokaal XI;* » enz.! *Internationaal*, *koloniaal*, *gids*, *rétrospectif*, *émail*, *horloge*, *vitrine*, *lokaal*, acht onvlaamsche ww. op de veertig!

Bladzijde 71, in de « *Platte vitrines*, nº 1—24. (Linkerzijde bij den ingang), » staander tentoongesteld, zegt mijn *Gids : « Miniaturen*, *portretten*, *bibelots*, *basreliefs*, *cachetten*, *coupes*, *tabatières*, *horloges*, *flacons*, *byoux*, *byouteriën*, *étuis*, en andere « *voorwerpen.* »

Allemaal zeer *rétrospectif*, in der daad! »

WISSELBANK

(*Loquela* 1881, hlfz. 8, 24, 80; 1882, hlfz. 24, 32, 64; 1883, hlfz. 45, 52.)

Comptant, = vl. Gereed, op de hand, voor de hand. — B. v.: Te betalen 1000 guldens gereed, en 1000 guldens meer 't jaar daarna volgende.

Foncière contributie, = vl. Verpondinge, grondlasten.

Personele contributie, = vl. Hoofdgeld.

Krevikeur, fr. *crève-cœur*, = vl. Hertebrake.

Malledabel, fr. *mal-aidable*, een schoon fr. woord, dat de walen bewaard hebben, en dat te Werveke met eene vl. uitsprake gebezigd wordt, = vl. Ellendig, deerlijk, ziekertierig, armtierig, kreesch.

TEGENKOMSTEN BRIEVEN ETC

Ik ontvange van zeer bevoegder hand de mare dat de ww. *brandgist*, *kernemelksteen*, *kernemelkzijde*, *libbe* en *snebbe*, die, *Loquela* 1884, hlfz. 10, als *Zantekoorn* geboekt staan, meest overal in Vlanderen dweers deure levende en hedendaags gebruikte woorden zijn. Reden te meer om ze drukvast tegen allen ondergang te waren.

Hoeveel duizenden zulker woorden vliegender nog, gevlerkt en ongevat; onvatbaar schier, 't en zij voor sommigen die 't geluk hebben van 't Volk te hooren! Hoe onschatbaar kostelijk zijn ze meest al!

Te Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

Nº 4, Oestmaand 1884. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

AANKLEFFEN, *klefte aan, aangekleft.* = Aankleven, aanladen. Het slijk, de klijte kleft aan de voeten, aan de wagewielen, aan de bollen.

Vrglk *even-effen, kleven-kleffen*, en, bij De Bo, de ww. *klef, kleffen.*

AFKRINSEN, *krinste af, afgekrinst.* = Krinsen van boven 't gewande koorn rapen. — « Hoe gaan me die bokken daaruit krijgen? Ge moet ze afkrinsen. » Geh. *Inghelmunster.*

Wegens *bok, krinse*, z. De Bo.

BEGEESTEN, *begeestte, begeest.* = Met geest, verstand begaven. — « Mikraas begeest zijn », dat is Weinig verstand hebben. Geh. *Wynghene.*

Aangaande het w. *mikraas*, z. De Bo.

BOEKWEETDERSCHEN. — « De familie kwam mij op lijk boekweetderschen. » Dat is haastig, dapper, van alle kanten en met geweld, schikkende te moeten deelen ten sterfhuize van N. N. 't Is de *Relicta* N. N. die dat zei.

BORD, het. = Damgat. Geh. *Clercken.*

DAMGAT, het. = Mengat, kouterrede, voord, menneweg. Geh. *Clercken.*

DEURSTEKER, den. = Een zeefde om de eene of de andere gedaante van vrucht, boonen, koorn of ander zaad, deure te steken; de gaten zijn groot of kleene in evenredigheid van de grootte der vrucht die deure te steken is.

EUKER, den. = Scheur, gescheurde openinge, in kleed of kleêrstoffe. — « 'k He' nen euker in mijn broek, 'k ga den moeten doen toestoppen. » Geh. *Kortrijk.*

't Is recht moeielijk te onderkennen of men moet *euker* of *heuker* schrijven, de vl. uitsprake van de *h* is zeldens wel hoorbaar. Ik houde *euker* voor = *eker*; vrglk *weuke weke, heupe hepe. Eker* kan *ekel* zijn (*r* = *l*) en « ekel is *stimulus*, » zegt de schrijver van het pergamenten handschrift nº 641, tot Bern. Zie *Hoffmann v. Fallersleben, Glossarium Belgicum.* De Bo heeft *eukelbrame* = egelentier. Hoe kan nu *euker* eenen scheur beteekenen? Omdat de eukers plegen kleederen te scheuren, zoo men weet. Men zegt immers ook : « 'k He' nen *haak* in mijn kleed », met alleens de zelfste beteekenisse.

FLEITEGAT, het. = Damgat. Geh. *Clercken.*

FLETSEBLOK, den. = Kind, dier, enz., op wiens vollijvigheid men met de vlakke hand kan slaan dat 't fletst. — « Zijn dat twee fletseblokken van kinders dat gij daar hebt! » Geh. *Wynghene.*

FLETSEN, *fletste, gefletst.* = Klakkend geruchte maken met de handen op iets, of met ze tegen malkanderen te slaan. — « Hij fletste op zijne handen als hij dat hoorde. » Geh. *Wynghene.*

GEER, den. = Spicht, spie, schichtewijs toeloopend zwik of spaan. Een *geerke* is een kleen spietje, dat men b. v. aanzijds een ander slaat, als dit niet groot genoeg en is, of niet te wel en past. — « Slaat er nog een geerke bij, en de vendelstaf zal vaste zitten. » Geh. *Denterghem.*

Geer, geerke, geeren, met de *ee*, zoo men die hoort in *twee, vee, beenen, steenen.*

Het *Nederlandsch Woordenboek* van M. Devries, *i. v. Aalgeer*, luidt als volgt : « ... *Geer*, verouderde benaming voor speer of piek, gothisch *gais* (Grimm, Gr. 3. 442), *gairu, skolops* (Schulze 108); oudhoogduitsch *gêr* (Graff 4, 223); middenhoogduitsch *gêr* (Benecke 1, 498); angelsassensch *gâr* (Ettmuller 434); oudnoordsch *geir* (Jonsson 170); welk woord nog in eigennamen, als Geertruide, Gerbrand, enz. voort leeft. Vergelijk latino-gallisch *gæsum.* »

Tot daar, Hoogleeraar Devries.

Het dietsch-latijnsch w. *gæsum* staat in de latijnsche tale gevat en gevest gelijk het zulusche w. *assegai*, het americaansche w. *tomahawk*, of het australische w. *boemrang* in onze talen.

Onze voorvaders vochten, met den *gais* of den *geer* gewapend, tegen de Romeinen, gelijk de wilde volkeren van het Verreland tegen ons vechten, als 't te passe komt, met zekere hunner eigene wapens, wier vreemde namen in onze beschaafde talen zullen bekend en bewaard blijven.

Geleerde Zulus of Hottentotsche *Doctores in utroque* kunnen later deze hunne wapennamen in onze oude boeken terugvinden en uiteen doen, gelijk wij nu plegen, lezende b. v. *Cæsaris, De bello gallico*, III. 4 : « *Signo dato decurrere, lapides gæsaque in vallum conjicere;* vergelijkende *Polybii, lib. 2º*, de *gæsatos*, d. i. de *gees-* of *geer*dragende landsknechten; ja, en onzen ouden goedendag of strijd*geer* vervolgende tot in het grieksch van Pollux, die zegt, l. 7 : « *Gaisos doru holosidêron kaleitai kai esti libukon.* »

Esti libukon, het is een *libysch* w., zegt Pollux, en dat wilt zeggen een *africaansch.* De nederduitsch sprekende Wandalen kunnen het daarheen gevoerd en achtergelaten hebben. Vrglk *Loquela* 1883, blfz. 95.

Dat *gæsum* een *dietsch*-latijnsch w. is, dat zegt *Skeat, Etymolog. diction., i. v. gore* (3), en hij verzendt naar *Fick III, 96. Ambactus* is nog een dietsch-latijnsch w., *ambacht* in 't vl., dat Cæsar onze voorouders nagezeid heeft; z. *De bello gall. VI. 15.*

Ondertusschen en is ons w. *geer* zoo verouderd niet als De-vries het te kennen geeft. t'Oorkonden 1° het w. *geer, geerke* dat hooger geboekt staat.

2° Het w. *aalgeer*, dat onze ijslandvaarders wel kennen, te weten omdat het *harpoen* vertaalt. 't Luidt in Holland *aalelger, elger*, en bij ons ook *elkeer*. Z. De Bo, *i. v. hellekeer*.

3° De ww. *geervalke, giervalke, geerwolf, gierwolf*, die nog leven in 't fr. *gerfaut*, en in onzen eigenname *Gheerolf*.

Dat *gier* in *gier-, gier*valke, *gier*wolf tot *gier*, geer = *cuspis* behoort, blijkt uit het woord *gierig*, dat *schrap, scharp, scherp* beteekent; uit *sparen* = *splijten*, vrglk *splijtmijte, spaar-* (= splijt-)*maalje, pince-* (= splijt-)*maille;* uit sparen en *spijkeren* (= splijten), enz.; dus gier, giervalke = stekvalke, *oiseau, faucon qui pince, qui perce, scherpe* vogel, *stek*-vogel; vogel die, uit de locht rechte neerwaards beetende, stekt of *giert* naar zijne vangste. Vrglk oordtje(*stek* = *gier*)igaard, en z. De Bo, *i. v. stekken*.

In 't eng. heeft men, van *sting* = stekken, *stingy* = gierig gemaakt; *lesina*, in 't italiaansch, is *(le = el) elsina*, een *elsene*, en *lésiner*, in 't fr., is *gierig* zijn; « *pingre = épingle, d'après Fournier, Encyclopédie du XIXe siècle, tome XIX, page 489 : Les Juifs étaient accusés d'enfoncer des* pingres *dans la chair des enfants;* » (Littré, *i. v.*) en *pingre* = gierig. *Pinkelen* is afdingen, *lésiner*, in 't limburgsch; *pikken* is afdingen, te Kortrijk; *pinkelen* is *pikkelen, pikken*, genezeld uitgesproken, en schijnt *pingre* zeer nabij bestaande.

4° Het w. *gierstroom*, (z. De Bo) = doordringend, scherp stroom.

In de *Proeve van Bredaasch taaleigen, of lijst van eenige in de stad en den lande van Breda gebruikelijke en in sommige oorden van ons vaderland min gewone woorden en spreekwijzen, verzameld en toegelicht door Mr J. H. Hoeufft. Breda, E. P. Sterk. 1836. Bl. 202*, vinde ik : « *Gier-tij* zegt men hier voor *spring-tij, spring-vloed.* »

5° In 't w. *gier, geer*, scherpte, diepdoordringendheid, sprekende b. v. van 't ploegijzer. Z. *Loquela* 1881, blfz. 34.

Wij vlamingen zeggen « meer *gier*, » en (*g* = *v*) « meer *vier* » aan den ploeg geven. Zou het schippers w. den kabel *vieren* (= den kabel laten *schieten)*, als komende van *vier* = *gier, geer, gieren, geeren* = *schieten*, hier niet thuisbehooren?

6° Ons overoud gave en gezond w. *navegeer*, dat is *geer* om *naven* of navegaten te maken, naafboor; oudhoogduitsch *naba-gêr* (Grimm. Gr. III. 474); Kiliaen *avegeer;* Glossar. 1482 *negger;* Kiliaen *agger, egger;* Kramers *avegaar, agger;* engelsch (1301) *navegor;* item (1884) *auger*. Skeat.

Dit w. *nave* is de stam waaruit het w. *navel, naffel, affel* gesproten is en bestaat in 't dietsch-fr. onder de gedaante van *navrer, naffrer* = deurbooren, kwetsen, leed doen.

Littré en anderen houden staan dat het fr. *navrer* van navegeer komt. Waarom niet van *nagen, naven*, doorsteken, *naver* doorsteker, en van daar *naverer, navrer?*

7° Ons onverouderd kleermakers w. *geer*, b. v. in Iets van zijn geeren schudden. Z. De Bo.

Dat de *geeren* van een kleed den name *geer, geere* dragen om hunne spichtigheid en gelijkenisse met het ijzer van eenen spiet, blijkt hieruit dat het middeleeuwsch latijn « Bij de geeren grijpen, van de geeren schudden » vertaalt door *per pilum vestimenti*, etc., welk *pilum* eenen spicht of schicht bediedt. Grimm, R. A. 152.

En, 't is gelijk welk vierkantte of rond stuk kleeds, de oudewetsche *casula*, de *toga*, neemt een slaaplaken, b. v., het hangt van 's zelfs in spits opwaards bekkende *geeren* of plooien langst het lijf.

Scheler heeft het w. *sagitta* tegengekomen met dien eigensten zin van *geer*, zegt *Littré*.

8° Buiten de eigennamen onder 3° zijn daar nog *Gheerwin, Gheerebaert, Gheeraert, Gheerhelm, Hrodghier* (Rogier), *Ansgheer*, (Anscharius, Oscar = *hasta Dei), Wolfgheer, Ludgheer, Adelgheer*, (eng. *Algar)* enz. Zelfs schijnt het dat het volk zijn oud oud namenscheppen nog niet vergeten en heeft, want onder de mondsgemeene « vijands » namen die ik opgeteekend hebbe komt ook *duvel Breegeer*.

Misschien is 't daarom dat meester Hellegrendel ook *Geeraert* en *Geerke* geheeten wordt.

Vrglk *Loq.* 1882, hlfz. 83, *i. v. Snekkaard*.

9° *Huydecoper op Stoke I. 410* haalt eenen duitschen dichter aan die zijn krijgsvolk laat schieten

Mit pheilen und mit geren,

waar hij bij aanteekent : « Maar wat zijn *geren?* Ik denk, *garots* of *kwarreelen.* » « Garrot, » zegt Littré, « *trait d'arbalète. Origine inconnue.* »

't Ware te verwonderen hadden de franken en de andere dietsche of duitsche stammen niets van ons oud w. *geer, gier* in de fr. tale en in de andere romaansche talen achtergelaten; alzoo is 't dat men het dietsch-fr. *géron, giron, guiron* en *gron* tegenkomt; het namiensche *juron;* het spaansche... enz.

Het w. *geer, gier* komt ook menigszins versterkt te voorschijn, te weten (*g* = *k*) *keer*, in el*keer; kier*, in « de deure staat an*kier* »; (*r* = *rr*) *girre, gerre, garre, gorre, kerre, karre, korre, kurre*, (z. De Bo), en in nog andere ww. misschien, die al in den grond *scherp, splijten* of *splete* bedieden, tot in 't verst afgelegene en 't onedelste toe, hetgene kon doen vermoeden dat Kiliaens en 't bargoensch w. *geeze (meretrix)*, met het vl. *gorre (ambubaia)* verwant, misschien het oud gothische *gais* (*r* = *s*) vertegenwoordigt. Nochtans *gheese* is ook *ganze* te zeggen. Z. Kiliaen.

SPAAIIERDER, den. = Een die met de spa werkt. Geh. *Wynghene*.

SPERRELING, het. = Een afgespleten houtje, een splenterken, een spanderken. — « 't Ligt daaromtrent nog een mande sperrelingskes op den zolder. » Geh. *Denterghem*.

SPIT, het. = De greppe die open blijft tusschen 't vaste en 't omgedolven land; 't is in 't spâwerk hetgene de vore is in 't ploegende werk. Geh. *Brugge*.

VERONDIEPEN, *verondiepte,* (ben) *verondiept.* = Ondieper worden. — « Die waterbak zal eenen duime verondiepen, als ge den grond ervan met eene lage plaaster bedekt. » Geh. *Poperinghe.*

WIEME, de. = Wijdauwisse gepeld, gesplet, 't mark uitgedaan, geschreept al den binnenkant tot op eene zekere dunte, en alzoo bekwaamd tot het maken van ooren aan die wissene speelmandekens of korvekens, die men aan den arm draagt. Geh. *Denterghem.*

ZANGELEN, *zangelde, gezangeld.* = In den laai houden, ten afbrande van 't gene men, door de vlamme, wilt geweerd hebben, *flamber,* in 't fr.

Men hoort ook *sangelen* en *singelen,* z. De Bo.

Vrglk *Verzangelen, Loquela* 1884, nº 2, hlfz. 14.

— De ree zangelen met een grepe haveren stroo die vlamt. Nu wordt de ree gedroogd over gloeiende brezen. De vruchten die lange zonder regen in de blakende zunne gestaan hebben staan lijk gezangeld. Geh. *Meulebeke.*

Wegens *de ree,* de gereedde weefketen, z. De Bo.

Zangelen is een buschwoord, een bezembinders zeggen, dat, b. v. op den Schouthoek te Leêghem, nog gehoord wordt, maar dat, bij de bezembinders zelve, aan 't verdwijnen is, omdat het in hunne doeninge niet meer te passe en komt. De berk, namelijk, komt hun nu van verre en al drooge toe; eertijds plachten ze hem te gaan *halen,* waar hij groene, op stam en in blad stond. Eer zij hem verwerkten, maakten zij een groot vier, met veel laai, en schouperden al de groeze en de blâren deraf, waardoor geheel de streke altemets in rook en in stank kwam te staan. Die bewerkinge van den berk hiet men den berk *zangelen.* Geh. *Clercken.*

Het w. *zangelen, ustulare, flamber,* dat ook *zangen, zengen, zengelen, zingelen* en *singelen* luidt, en dat in al de hoog-, noord- en nederduitsche talen gebezigd wordt, bediedt eigentlijk (in of door het vier of de vlamme) in *zang* zetten, *doen zingen.*

Het w. *zingen* en verwekte oudtijds het gedacht niet van eene kunstmatige stemoefeninge, maar veeleer van *reunen, ronken, tintelen, krieken,* gelijk de krekels en de bien doen; gelijk de kerstblok en de moor doet, over 't vier; gelijk de muggen doen; gelijk bollen, kogels, toppen, geborsten kloefen, potten en pannen doen; gelijk een stresse haar doet, als er de vlamme in slaat, enz. Verder bediedt *zingen* nog, b. v. in 't gothisch, *lezen, opzeggen,* en eindelijk keelscher wijze galmen en met der talen *zingen.* Vrglk *zanger, zonger, Loq.* 1884, hlfz. 4.

In 't plat duitsch luidt ons w. *zangelen sangern,* b. v. *my sangert de foete* = tot Hamburg : *mijn' voeten singelen, tintelen.* Enwel, *tintelen,* anderszins *tindelen,* is insgelijks eerst *branden* te zeggen, dan ook *licht* en *klank* geven.

De hoogduitsche wereldtale en loochent dit w. niet. « Nieuwhoogduitsch *süngeln, singln,* » zegt *Dr Lorenz Diefenbach, Vergl. Wrtrb. d. goth. Sprache, II. 206,* « in (ooren en lidmaten), vergelijkt oud noorsch *singla* tinnire; *sangr* adustus, verzengd (van 't geluid des zengens). »

De engelschen zeggen voor *zangelen* o. a. *to scorch,* dat ware, staf voor staf in 't vl., *schorken, (r = l) scholken, (k = p) scholpen, (ol = ou) schoupen,* v. d. het w. *schouperen,* d. i.

(de *schoupe?)* de *scholpe,* de *schulpe* los branden, doen opheffen en in blâren staan.

Van daar komen de spreuken « 'n schouperinge krijgen, » d. i. « 'n zangelinge treffen, » die alle beide vertaalbaar zijn door Der tegen loopen, den pot trekken, z'n zaligheid gezeid worden, een deel balffaart naar zijnen kop krijgen, enz. enz.

TEGENKOMSTEN BRIEVEN ETC

« Wat is eigentlijk de naam van het Nederlandsch in de Middeleeuwen?

Daar in de Middeleeuwen de Zuidelijke Nederlanden, inzonderheid Vlaanderen, het brandpunt der letterkundige ontwikkeling waren, zullen wij eerst zien, hoe daar de volkstaal werd genoemd. »

De Vlaamsche schrijvers gebruiken..... meestal *Dietsc* als den naam van het Nederlandsch, van de algemeene taal die in Noord- en Zuid-Nederland gesproken wordt; bij Jan Ypermans zien wij dat hij door elkander *Dietsc* en *Vlaemsc* bezigt. Evenzoo Gillis de Wevele, de schrijver van het Leven van *Sinte Amand.* Aan het einde van zijn werk zegt hij Amands legende « in *Vlaemsche* » te hebben « ontbonden, » maar « die oracie die Amand dede in sijns vaders huus, eer hi wech sciet, » en die hij « int Lattijn seide, » wil hij « in *Dietscher* talen ontbinden, » terwijl hij elders van « *Dietsche woort* » spreekt, en de woorden « *Eripe me de inimicis meis,* » « in *Dietsche* woort » vertaalt door : « Maect mi vry van minen vianden. »

Maerlant, omtrent wiens Vlamingschap wel bij niemand meer eenige twijfel zal bestaan... verontschuldigt zich... over *zijn* Dietsc, *zijn* Nederlandsch, waarin sommige uitdrukkingen voorkomen, die elders ongehoord zijn.

Ende om datic Vlaming ben,
Met goeder herte biddic hen,
Die *dit Dietsche* sullen lesen,
Dat si mijns genadich wesen;
Ende lesen sire in somich woort
Dat in haer lant es ongehoort,
Men moet om de rime souken
Misselike tonghe in bouken :
Duuts, dietsch, brabants, vlaemsch, zeeus,
Walsch, latijn, griex ende hebreeus.

Zien wij thans hoe schrijvers uit andere gewesten de taal noemen, waarvan zij zich bedienen.

Heinric van Aken van Brussel,... een Brabander... Jan Boendale, de Antwerpsche klerk, die zegt dat Maerlant die vader der *Dietsche* dichtren algader is, en hem thooft van allen *Dietschen* poeten noemt, kan... daarmede niets anders bedoelen dan dat hij de vader, het hoofd van alle *Nederlandsche* dichters was. Hem het hoofd van alle *Hollandsche* dichters te noemen, zou onzin geweest zijn, daar Holland eigentlijk nog geen dichters aan te wijzen had.

Jan van Heelu.... De dichter van den Melibeus, een Antwerpenaar... spreken niet van Brabantsch noch van Vlaamsch, maar van *Dietsc,* dat wel geene andere beteekenis dan Nederlandsch hebben kan.

In het leven van *S. Lutgardis*,... door een Limburger geschreven, lezen wij :

... te Herkenrode
Int cloester, dar *Diedsche* nonnen waren.

Er kan hier natuurlijk geen sprake zijn van *Hollandsche* nonnen, maar van Nederlandsche, die de *Nederlandsche* taal spraken, daar Lutgardis de *Walsche* sprake niet kende.

Doch hoe noemen nu de Hollanders hunne taal, die volgens sommigen bij uitnemendheid als *Dietsc* bekend was? Helaas! wij hebben zeer weinige Hollandsche dichters aan te wijzen; de letterkunde bloeide inzonderheid in Vlaanderen en de Zuidelijke Nederlanden, en wij kunnen dus slechts enkele getuigenissen aanhalen.

Maar juist bij hen komt de vorm *Dietsc* in den regel niet voor; bij Hollandsche schrijvers vinden we veelal dien van *Duutsc*. Nog wordt in Vlaanderen de tweeklank *ie* dikwijls gebezigd, waar wij thans *uu* of *ui* gebruiken : de *uu*-klank was alzoo een kenmerk van het Hollandsch dialect.

Ook de Friezen noemen den vreemdeling, d. i. den Hollander, een *Duutsce*, als in het Stadsboek van Bolsward : « Wie in onsse stadt mytter wone compt, die mach des eersten jaers sitten sonder burgergeldt; meer als dat jaer omghecomen is, ist een Frese, soe sal hy geven veerthien flaemschen, ende ist een *Duytske*, die sal gheven acht ende twintich flaemschen. »

Eindelijk keeren wij nog voor een oogenblik terug tot de reeds meermalen besproken plaats uit den Prologhe van den *Franciscus*, waarin Maerlant als « Vlaminc » de lezers van zijn « *Dietsch* » verzoekt hem genadig te wezen.

Het vers

Duuts, dietsch, brabants, vlaemsch, zeeus

is ongetwijfeld te lang.

Behalve de drie doode talen, Latijn, Grieksch en Hebreeuwsch, noemt hij als levende taal het Walsch of Fransch. Niemand zal ontkennen dat uit het Fransch in de Middeleeuwen een zeer groot aantal woorden in onze taal was ingedrongen. Eerst in lateren tijd, toen Hildegaersberch, Augustijncken van Dordt en andere sprekers dichtten, laat zich de invloed van het Duitsch gelden. Doch Duitsche woorden, germanismen, waren in Maerlant's tijd nog eene onbekende grootheid. De taal, die in Duitschland werd gesproken, had hij dus niet noodig te noemen; het *Dietsc*, de Nederlandsche taal in haar geheelen omvang, was juist die taal welke hij niet mocht noemen, daar hij spreken moest van de verschillende dialecten, het Brabantsch, Vlaamsch en Zeeuwsch. Hieronder moest noodwendig ook het Hollandsch opgenoemd worden, daar Maerlant een tijd lang in Holland gewoond had, en Hollandsche betrekkingen had aangeknoopt. In Vlaanderen en Brabant nu gold *Dietsc* als de benaming van het *Nederlandsch*. *Dietsch* hier dus te midden der verschillende dialecten te noemen had geen zin. Doch zoo Maerlant schreef :

Duutsc, brabants, vlaemsch, zeeus,

dan noemde hij juist de hoofddialecten. De Hollander sprak van *Duutsc*, waar de Vlaming *Dietsc* of *Vlaemsch* zeide. *Hollandsch* als benaming van het Hollandsch dialect komt ons in de Middeleeuwen nergens voor. Was het dus wonder, dat

Maerlant *Duutsc* als de eigenaardige benaming van het Hollandsch taaleigen bezigde? « De misselike tonge, » waaruit men zijne rijmen moest zoeken, worden dan juist de *vier* hoofddialecten, die Maerlant kon kennen : het Hollandsch, Brabantsch, Vlaamsch en Zeeuwsch. »

EELCO VERWIJS.

Taalkundige Bijdragen van Dr P. J. Cosijn, Prof. H. Kern, Dr J. Verdam en Dr Eelco Verwijs. Eerste deel. Haarlem, De erven F. Bohn. 1877. Bladz. 217—232.

Wie zal het nu *Jacob van Maerlants* taal- en landgenooten kwalijk afnemen is 't zake dat zij *den Vader dietscher dichteren algader*, en *het hoofd der dietsche*, dat is der nederlandsche *poëten* van verre trachten na te volgen, biddende even als hij, met goeder herten, wijl zij Vlamingen zijn :

Dat zij huns genadig wezen
die *hun* dietsche zullen lezen?

Die genade, schijnt het, en zal ons niet langer ontzeid blijven, te meer omdat ook Noord-Nederlandsche, Hollandsche schrijvers, allengskens hunnen en onzen vader, in eenvoudigheid, zuiverheid en helderheid van schrijfwijze, beginnen na te volgen. Het bovenstaande vertoog van den geleerden en begaafden Eelco Verwijs, wijlen medeopsteller van het *Woordenboek der Nederlandsche taal*, levert daar een verheugend en voldoende bewijs van.

Men vergelijke, zoo men wil, eenen oprechten « volzin », dien de groote Bilderdijk schreef, in zijn *Verslag betrekkelijk de bastaardwoorden, den 8sten Mei 1809, bij de tweede klasse van het Koninklijk Instituut;* z. de Jager's Archief, IV D. bl. 3 :

« Zich op nieuw met het vertrouwen dezer Vergadering vereerd vindende, ten aanzien der Koninklijke Decisie, op het Lustpaleis van het *Loo* gegeven en gedagteekend den 12den van Grasmaand ll. (No 24) en aan deze Klasse bij aanschrijven van den Heere Minister van Binnenlandsche Zaken van den 17den daaraanvolgende (No 4) toegezonden, heeft de Ondergeteekende Commissie geoordeeld, omtrent een voorwerp van zoo veel gewigt en hetgeen zoo bijzonder de aandacht zijner Majesteit tot zich getrokken heeft, des te ijveriger en te meer onverwijld te moeten berigten, als de uitvoering der daarbij vervatte last in haar aard niet slechts van een grooter omvang en omslagtiger behandeling is, maar ook dadelijk aan veelvuldiger zwarigheden en ongelegenheden onderhevig moet schijnen, welke het van het uiterst belang is, wel te kennen, wel te bevatten, en op eene wijze, overeenkomstig de hooge bedoeling Zijner Majesteit, het zij te overwinnen of weg te ruimen, het zij in dier voege ter zijde te schuiven, dat van den (op eenmaal onwankelbare grondslagen te ondernemen) arbeid een gelukkige en spoedige afloop te verwachten zij. »

De tijd van zulke uitstekend hooggeleerde wantaal is gelukkiglijk voorbij.

De geleerden beginnen weêr *taal* te schrijven, en de « *provincialismen* » van *hunne* onnederlandsche, 't zij walsche, 't zij roomsche « *provincie*, » achter te laten.

Te Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

Nº 5, Pietmaand 1884. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

BAAS

In onzen ouden *Reynaert de Vos* wordt het verteld hoe de haze Cuwaert hem eens liet overhalen om den loozen kiekendief in zijn huis te gaan bezoeken, en hoe hij daar ellendiglijk aan de rampe kwam.

Nu gaen wi eten
Desen goeden vetten hase,

zei de schalke Vos tegen zijne vrouwe en zijne kinders (v. 3132). En de dichter voegt daarbij dat de vossenwelpen, d. i. de jonge vosselingen geen tweemaal en moesten ter tafel gemaand worden; immers *die welpkine*, zegt hij,

liepen ten brase,
Ende gingen eten alghemeene.

Het handschrift dat de Dichter van Reynaert de Vos zelve maakte wierd meermaals afgeschreven, en alzoo is 't gebeurd dat de eene afschrijver den anderen al dikkens het zij mislas, het zij misverstond, het zij misnaschreef; gevolgentlijk is 't op sommige steden van den Reynaert nu ter tijd zeer moeielijk te weten wat de Dichter, of de eerste schrijver van den Reynaert eigentlijk geschreven heeft.

Volgens Vader Willems zoude hij hier gezet hebben :

Die welpkine liepen ten *brase*.

Maar in het Comburgsche uitschrift staat 't :

Die welpkine liepen ten *base*.

Wat heeft er nu waarlijk gestaan, in den eerst geschrevenen Reynaert? Waar liepen de welpkine : liepen ze *ten brase* of liepen ze *ten base*?

Noch ten *brase*, noch ten *base*, zegt *Doctor W. J. A. Jonckbloet*, in zijne uitgave van den eersten boek R. d. Vos, maar daar heeft gestaan *ten hase* = (vlaamscher wijze misschreven) *ten ase*, d. i. *naar het aas, naar het eten*, dat hun voorengesteld en bereid was.

Ten brase, zoo was het, zegt *Vader Willems*, immers hij ziet hierin ons gewone *bras*, en verstaat erdoor dat Reynaerts jongen kwamen aanloopen « *om te brassen.* »

« Tegen die verklaring moet ik opkomen, » zegt *Doctor M. De Vries, Proeve van Taalzuivering*, want « niet alleen is de vorm *brase* onaannemelijk, daar *bras* altijd de geslotene *a* gehad heeft en dus *brasse* vereischen zou; maar ik moet zelfs het geheele bestaan van een middelnederlandsch *bras* in dien zin betwisten.

« Het Comburgsche handschrift, de grondslag voor den tekst van *Reinaert*, heeft :

Die welpkine liepen ten *base*,

zoo als reeds Gräter liet drukken, en waarvan later Willems ten onregte afweek, naar het voorbeeld van Grimm, die echter in de aanteekening zich twijfelend uitdrukt en tot *base* schijnt over te hellen. Ik houd dit inderdaad voor de ware lezing. Niet dat ik *base* met Willems zou willen verklaren door « *be-asing*, van *asen* (voeden) », omdat het hollandsch handschrift *te aze* heeft : die verklaring herinnert mij te veel aan de etymologie, door Kiliaen van *baes* gegeven, waarin hij *bie-aas* zoekt, omdat de baas zijnen onderhoorigen voedsel biedt! Neen, *baes* in den *Reinaert* is niets anders dan ons gewone *baas*, maar in de echte oude opvatting van *paterfamilias*, die nog bij Kiliaen op den voorgrond staat. Reinaert riep zijne jongen, en zij liepen *naar den baas*, d. i. naar hunnen vader. *Kom bij den baas!* is nog een liefelijke klank in de ooren van menig schoothondje, en Reinaert mogt dien te meer met volle regt doen hooren, omdat hij werkelijk de vleeschelijke vader zijner « welpkine » was. Ik stel er prijs op, dat dit kostbare voorbeeld van *baes* voor *huisvader* aan ons middelnederlandsch niet worde ontstolen. Door geheel Neder-Duitschland en vooral in de Friesche kuststreken is *baas* voor *heer* wijd en zijd verspreid, en bijna overal wordt het thans van den werkheer in betrekking tot zijne dienstdoende werklieden gezegd. Maar het is van belang, de oorspronkelijke beteekenis van *huisvader* vast te stellen, en het woord te erkennen als eene afspiegeling van het oude Germaansche familieleven, waarin de huisvader door het geheele *gezin* als heer geëerbiedigd werd. Zeer zeker is dan ook *baas* een echt en oud-Duitsch woord. Ten naauwste hangt het te zamen met het Hoogduitsche *base*, dat eerst voor *tante* gold, later *aanverwante* in 't algemeen is geworden. De gebroeders Grimm hebben in hun *Deutsches Wœrterbuch* den zamenhang van dit *base* met *vater*, Lat. *pater*, enz., in het licht gesteld. Welnu, ons *baas* is niets anders dan de manlijke vorm van hetzelfde woord. Het staat tot *vader* in dezelfde betrekking als ons liefkozende *moes!* tot *moeder*; en de beteekenis van *vader*, die wij in den *Reinaert* aantroffen, wel verre van iets vreemds te zijn, mag inderdaad de oorspronkelijke heeten. »

In andere handschriften en staat er noch *ten brase*, noch *ten base*, noch *ten hase*, maar wel *ten ase*, en dat zal Jonckbloet op het spoor gebracht hebben om te vermoeden dat een vlaamsche afschrijver, na gewoonte de *h* werende waar ze staan moest en zettende waar ze geen standrecht en hadde, zal geschreven hebben :

Nu gaen wi eten
Desen goeden vetten hase!
Die welpkine liepen ten h)ase,

met die spelfaute 't rijm verbroddende.

Men heeft naderhand daaraan gemeesterd, en hermeesterd, en mismeesterd, tot dat eindelijk Doctor Jonckbloet het woord *hase* herspeld en alzoo het rijm genezen heeft.

« Gaarne erken ik, » zegt Doctor De Vries, « dat die verbetering » — *hase = ase* — « een uitstekenden zin geeft. Doch ook *base*, wij zagen het, past uitnemend, en de ouderdom van het substantivum *baas* schijnt mij in allen gevalle onloochenbaar. Alles wél gewogen, acht ik het ondoenlijk, tusschen de beide lezingen met zekerheid te kiezen. Ik voor mij althans laat gaarne de beslissing aan anderen over. »

Doctor Jan Verdam, in zijn *Middelnederlandsch Woordenboek, 's-Gravenhage, Martinus Nijhoff, 1882—84, in v. Baes*, zegt dat er in *een* handschrift R. d. Vos « *ten base* » staat, en in *andere* « *ten ase.* » Hij en beslist niet welk van beiden het beste is. Hij aanveerdt nochtans het middelnederlandsch bestaan van 't w. *baes*, zoo niet op grond van den Reinaard, die in de jaren 1200 voor den dag kwam, toch als te boeke staande bij Cornelis Everaert, van Brugge, wiens tafelen andere spelen onuitgegeven te Brussel liggen, gejaarteekend 1509—1533. — Zie verder.

De beslissing daar gelaten, ben ik blije dat Doctor De Vries voor een keertje dit ons oud w. *baas* vandoen had, en het de eere deed van er zijne groote geleerdheid aan te besteden. 't En valt voor elk w. zoo vele niet!

« Nergens, zoo verre ik weet, » schrijft de Doctor, « staat dit » (w. *baas)* « als middelneerlandsch vermeld : het heeft er echter aanspraak op. Het Comburgsche handschrift heeft :

Die welpkine liepen ten *base.* »

En, zoo nu die Comburgsche handschrijver eens *ten base* voor *ten hase = ten ase* misschreven had, hetgene Jonckbloet niet ten onrechte beweert, waar bleeve dan de aansprake van 't w. *baas* op een middelneerlandsch bestaan? Is *base* in 't Comburgsche handschrift te vervangen door een echter ende beter w. *ase*, en staat *baas* « als middelnederlandsch nergens » elders « vermeld, » dan is dit « kostbare voorbeeld van *baas* voor *huisvader* aan ons middelnederlandsch » toch zoo goed als « ontstolen! »

Moest men den ouderdom van de woorden bepalen na het tijdstip van hunne verschijninge in de boekenwereld, en dan alleen een woord recht van bestaan toekennen als men bewijzen kan dat het geschreven of gedrukt te vinden is, ter nauwernood zou 't w. *baas* middeleeuwsch-neerlandsch mogen heeten.

Men rekent dat een woord *middeleeuwsch-neerlandsch* is als men kan goed doen dat het in een boek of in een schrift gebezigd wierd binnen den tijd die begint *korts voor* de jaren 12-, en die eindigt *korts na* de jaren 15 honderd.

Men kan met geene zekerheid beweren dat het w. *baas* door den schrijver zelve van *Reynaert de Vos*, om de jaren 1200, gebruikt wierd. De oudste schrijver na 1200 die 't w. *baas* bij geschrifte stelde, is *Cornelis Everaert, van Brugge*, wiens gekende werken na 1509 en voor 1533 den dag zagen. Dus en zou, van boekswegen, het w. *baas* maar een zeer mager en twijfelachtig middeleeuwsch bestaan hebben.

't Schijnt dan wel de moeite weerd het w. *baas*, en den zin ervan, ook bij dien brugschen dichter, van 't uiterste endeken der middeleeuwen, na te gaan en te beschouwen, in afwachtinge dat de geleerden er nog oudere voorbeelden van ontdekken.

Een van Cornelis Everaerts « *esbattementen*, » dat *van den visscher*, staat gedrukt in den jaargang 1842 van *Willems Belgisch Museum*, bl. 52—56.

Een visscher en zijn wijf zijn op zee, en 't begint te stormen :

Haddic doch eerst mijn biechte ghesproken!

zegt het wijf.

Elc es een biechtvader in duterste noot:
Dit moet ge ghelooven, zonder bedriechte,
In noode mach elc hooren biechte,

antwoordt daarop de visscher, en hij bekout zijn wijf tot dat ze eindelijk nederknielt en hem heur biechte spreekt, op voorweerde van ook zoo vele van zijnen kant. Nauwelijks heeft de sloore gedaan of de nood verdwijnt :

Nu, wilt u sonden ooc belijden,

zegt ze, tot heuren echtgenoot, maar :

Tempeest is over, ten es gheen noot,

antwoordt hij, ik zou mij liever verclaeren

Voor mynen pasteur!

Daarop valt het de vischkraaie in, dat ze heure biechte wel zou moeten herbiechten, wil ze geen slagen krijgen, en ze zegt :

Hebbic zoo ghevaeren,
Nu ghy zijt wetende de secreten mijn
Dat ic niet en mach weten de secreten dijn?
Dit mach mij wel spijten, int overlegghen;
Maer, non forche, men mach geen biechte versegghen,
Up spaeus verwatenesse ofte ban;
Ic weddic up mijn hoede worde, zo ic best can,
En hy my onghenouchte wil doen, den baers,
Ic sal hem vry wel doen waenen waers,
Al weet hy mijn biechte ic en achs een gruus.

Dat is te zeggen, voor die oud brugsch verstaat : Komt het daarop uit dat gij mijne geheemen weet en ik de uwe niet? Als ik dit wel overlegge, 't zou mij wel spijten! Maar, waarom zou 't mij spijten? Men mag toch uit de biechte niet klappen, op 's Pausen verwatenisse of ban; gewis, ik zal op mijne hoede zijn, zoo wel als ik kan. Maar, is 't dat hij mij ongenoegte wil doen, de *baas*, ik zal hem vrij wel wat anders wijs maken. Weet hij mijn biechte, ik en achte 's niet zoo vele als een gruis, 't is mij eender.

Willems maakt van *non forche* « eenen franschen vloek of uitroeping. » *Non forche, non fortse,* of *non forze* is spaansch, en beteekent : 't en dwingt niet; *rien qui presse*, 't en brandt niet, 't en is geen haaste, geen nood bij.

Pater Pieter de backere van Gent bezigt *non fortse* in zijne *Vrjendeljcke ende zeer hertelicke minnebriefkins*, Gent C. Manilius, 1557, bl. 279, alwaar hij zegt :... als men de boozen dreegt met het uiterste oordeel, « dan eist hebbe ic noch zo lange respijt non fortse. » Dat is : Hebbe ik nog zoo lange tijd, (namelijk tot den oordeele), *non fortse*, 't en is geen haaste bij!

Willems en schijnt niet gelukkiger in zijnen uitleg van

Ic sal hem vry wel doen waenen *waers.*

De man waant dat zijn wijf waarlijk de zonden bedreven heeft die ze immers aan hem komt te biechten; zij vreest deswegen dat hij haar ongenoegte zal aandoen. Wat raad? Zij moet hem doen wanen dat hij misverstaan heeft; dat 't om te lachen is dat zij dat biechtte; dat heure woorden *wat anders* beteekenen. *Ik zal hem*, zegt zij dus (en zij doet het ook in 't vervolg), *vrij wel doen wanen wat anders*.

Welnu, *waers* is nog hedendaags bij streken de gekrompene uitsprake van *wat anders*, *wadangers*, *wadâ'ers*, *wa'â'ers*, *waers*.

Stonde *waers* voor *wars*, *wers*, zoo als 't Willems beweert, dan ginge 't wijf heuren man nog iets *ergers* doen wanen en heur vreeze voor ongenoegte ja vergrooten.

Ik zoeke vruchteloos om bewijs te vinden van 't gene Willems drukt, te weten dat *wars*, (genomen nog dat er *wars* stonde) iets anders beteekent als *malus*, *nequam*, *malè*, *contrarius*, *adversus*, *malus*. Z. Kiliaen.

Vrglk *elkander*, *elkanger*, *elkaâr*; *anderkant*, *angerkant*, *aârkant*. Z. *De Bo*, *i. v.*

Het verschil in de uitsprake tusschen *baas* en *baars*, *waas* en *waars* is nauwelijks hoorbaar, en dikwijls vinde ik *beertel*, *poorter* gedrukt en geschreven voor *beetel*, *pooter*; zelfs *pootelen*, (met den *poot*, de hand betasten) hoore ik hier en daar *poortelen* uitspreken. Z. *Schuermans*, *i. v.*

En hy my onghenouchte wil doen, den baers

vertale ik : *is 't dat hij mij*, enz., *en = si*; vrglk « *En* 't je b'lieft » = *s'il vous plait*, « *En* 'k mochte! » = *si je pouvais*, « *En* 't God gelieft » = *s'il plait à Dieu*. « *En* hij mij ongenoegte wil doen, den baas = *s'il veut m'être désagréable, le mari*. »

Men zal hedendaags te Brugge nog wel bazinnetjes tegenkomen die nauwkeurig genoeg dat middeleeuwsch vischwijf nadoen, en zeggen, b. v. van hunne dierbare wederhelft : « *Wilt hi ni thuus wachten, den boas;.. wilt hi nor 't kiin ni kiken, den boas;.. wilt hi ze gald ni inbringen, den boas* »... dat hij hier en daar en ginder! Gekscherwijze.

In Cornelis Everaerts *esbattement* is het w. *baes*, misschreven *baers*, door *echtgenoot*, *eeman*, *man*, *paterfamiliâs* te vertalen.

In de namiddeleeuwsche oudheid en komt men het w. *baas* niet zelden tegen.

Oudemans, in zijne *Bijdrage tot een Middel- en Oudnederlandsch Woordenboek*, heeft het woord *-baas* opgenomen uit Bredero (1585—1618), in het samengevoegde *elenbaas*, dat, even als *elegeest* en *eleman*, een Brederosch, dus een Amsterdamsch vleiwoord was, voor *brave borst*, *knappe baas*, *nobele baas*, *beste vriend*, enz. Men kan 't vergelijken tegen Hoofts *eele man*, tegen *edelgrein*, *edelsteen*, *edelknaap*, *edelkind*, *edelhond*, *edelwild*, enz.

Kiliaen moet in 1599 't w. *baas* tot Antwerpen gehoord hebben, immers hij drukt aldus :

« Baes. *Amicus*, *et Herus*, *paterfamiliâs*. *q. d.* bie-aes. j. præbens nutrimentum. *Becan.*

Baesinne. *Amica : et Hera*, *materfamiliâs*.

Baesinneken. *Amicula*.

Baesken. *Amiculus*. »

Is 't dat *paterfamilias* bij Kiliaen op den *voorgrond* staat, waar of op welken grond staat dan de eerst gestelde en tot viermaal herhaalde opvattinge *amicus*, *-a*, *-ulus*, *-ula*? mochte ik vragen!

« De oude echte opvatting van *paterfamilias* die nog bij Kiliaen op den voorgrond staat, »... zegt De Vries.

En, dunkt het den lezer niet dat de vader van de naamreden « *baes = bie-aes. j. præbens nutrimentum*. Becan. » *Kilianus* niet en is, maar wel *Becanus*, spijts het anders zeggen van De Vries, z. eenige reken hooger?

Het w. was te Brugge gekend zoo wel als te Antwerpen en te Amsterdam, omtrent den zelfsten tijd :

Ik leze *baas* tot tweemaal toe in het *VVekelyck vermaeck, geseyt Euangelischen Raedsman,... in dicht ghemaect door H. Prosper de Vynck, Regulier Canonick der Abdye van S. Bartholomæus, ghêseyt den Eeckhoutte. Te Brvgghe, By Nicolaes Breyghel Boec-drucker inde Phlips-Stoc-strate by de deure van S. Donaes. 1645*.

Tweede deel, bl. 202, zegt *Cœlestinus* tot zijnen sterfzieken broeder *Asellus* dat hij eenen geneesheer gaat ontbieden :

« *As.* Wat sal het immers zijn? hebt gy naer een vernomen?
Spreect tot een lieve troost, sal hy niet seer haest komen?
Cœl. De fraysten van de stadt sal hier in korten tijdt
Voor-al ons doen verklaer of gy perijkel lijdt.
As. O die ervaeren baes! Wanneer sal hy hier wesen?
O die ervaeren baes! o kost hy my genesen! »

Die ervaren baas kan nauwelijks iets anders als *die ervaren meester* zijn.

In Gelderland, op de schoolbanken van 't geleerde Harderwijk, klonk het w. *baas*, in 1671 :

Janus Erasmius namentlijk vertaalt « *Architecti* » door « *werckbasen*. » Z. *Viri Clarissimi*, *Jani Erasmii*, *L. A. M. Ultrajectini*, *opera posthuma : Eruditi ac jucundi argumenti. In Usum Illustrum Scholarum. Harderovici, Ex Officinâ Arnoldi Gualtheri Parck. Anno MDCLXXI.* tweede deel, bl. 69.

« *Architecte*, m. VVerckmeester, Konstighmeester van eenige timmeragie oft metselrye, » zegt Ian Louys d'Arsy, Rotterdam 1643.

In 't jaar 1614 voer eene nederlandsche volkzettinge naar America en stichtte er *Nieuw-Amsterdam*, dat later veroverd en herdoopt wierd door de engelschen, onder den name van *New-York*. Het Nederlandsch beheer heeft daar lang genoeg geduurd om eerst in New-York, en van daar door heel 't engelschsprekend America het w. *baas* in te voeren. Het woord is er standvastiger gebleven als de neerlandsche bewindhebbers zelve, en hedendaags schrijft en verstaat elk americaansch Vrijburger het naamw. *the boss* als den eigenaar, den bestierder, *the foreman*, *the superintendant*; en het werkw. *to boss* als bestieren, beheeren, in eigendom bezitten. Leest daarover onder andere *The Belgian news and continental advertiser*, *Brussels*, Sept. 13, 1884, bl. 5.

De jongste engelsche woordenboeken getuigen dat *boss* en *to boss*, (*baas* en *baas zijn*), de engelsche tale ingelijfd, dwers

door heel dat groot engelschsprekend taalgebied bekend zijn, waarop de zonne nooit onder en gaat.

Het merkweerdigste van al dat De Vries meêdeelt, nopens het w. *baas*, is dat het « een echt en oud duitsch » w. is, en, in zijne oudste beteekenisse, « eene afspiegeling van het oude Germaansche familieleven, waarin de huisvader door het geheele *gezin* als heer geëerbiedigd werd. »

Dat *oud duitsch w.*, die *afspiegelinge* der oude vlaamsche zeden, hebben de vlamingen gansch en gave bewaard. Immers hier overal rondom mij hoore ik de gehuwlijkte vrouwlieden, als 't is dat ze met eerbied en met liefde willen spreken van hunnen echtgenoot, hem heeten hunnen *baas*. Spreken ze van hunnen *man*, 't is enkelijk hem erkennen, zonder meer; spreken ze van hun *gezelschap*, dat is iets anders, er is zedigheid en eerbiedigheid bij; spreken ze eindelijk van hunnen *baas*, het herte komt er toen tusschen, en die ze wel verstaan kan en twijfelt niet of ze spreken van hunnen welbeminden, getrouwden en getrouwen vriend. Bij voorbeeld : « Ik zei tegen m'nen baas den tweeden dag van ons huwelijk... Ik kome 'k ik wel overeen met m'nen baas. Ik en zou niets doen zonder m'nen baas. Daar en zijn zulk geene gelijk m'nen baas : sedert dat we getrouwd zijn en he' 'k 'en noch geen eenen keer gram gehad! » Het is oprecht « *amicus, amiculus,* » zoo 't Kiliaen op den voorgrond zet. Die met meeninge alzoo spreken, staan nog op de hoogste trappen van 't huizelijk geluk; die meer nederwaards staande zijn zult gij hooren klagen van...: « M'ne' veint, m'ne' Pier, m'ne' Jan, m'nen dronkaard, » eilaas... en zoo voorts!

Geen wonder dan dat baas te samen heere, overheid en vriend beteekent : de man, de baas *is* dat immers, alteenegader.

Baaske bezonderlijk is *vriendtje* te zeggen, en is een kepwoord.

Hoeufft, in zijn *Bredaasch Taal-eigen*, stemt daarin meê : « *Baaske,* » zegt hij, « is hier een titel, met welken men eenen onbekende van minderen stand aanspreekt, als in Frankrijk met dien van *Monsieur;* te Napels met dien van *Christiano;* in Duitschland met dien van *mein Freund*, en in andere streken van ons land met dien van *Vriend*, hetwelk het ook eigenlijk zeggen wil, vertalende Kiliaen het *amiculus*. Want dat door *amiculus* hier door Kiliaen niet verstaan worde eene *Base*, eene soort van *slip*, die oudtijds gedragen werd, gelijk ik ergens gelezen heb, blijkt daaruit, dat hij *Basinneken* ook heeft, en het overzet *amicula.* »

In Vlanderen zou men een zeer oud of een zeer jong mannemensch met het w. *baaske* toespreken; een gedegen manshoofd, dien men niet en kent, hiete men eer *vriendschap*, of *vriend*. Brugsche kinders zeggen : « *Baas*, hoe late is 't al? » en : « 't Kwam daar 'n *baas*, » sprekende tot of wel van een volslegen manskerel. « Kom hier, mijn *baaske*, » klankverkort « mijn *baske*, » ware bij iederen vlaming het w. om een knapelijk kind liefkozend bij te roepen.

De ww. *bazinne, bazinneke* zijn verre van sneê en sneê te loopen met *baas* en *baasken*. Geen man b. v. en zal van zijne vrouwe spreken en zeggen : « Mijn' bazinne; » en kleene meiskes en zouden « *Kom hier, mijn bazinneke* », zoo wel

niet nemen als kleene knechtjes « *Mijn baaske.* » In Kiliaens tijd kan dat anders geweest zijn, hij zegt immers « baesinneken. *Amicula.* »

De Bo's w. *kabazen, karbazen*, luikerwalsch *aller à cabas*, fr. *aller bras dessus, bras dessous*, staat in *Loquela* 1881, hlfz. 8, uitgeleid als of het kwame van *baas = amicus*, vandaar (?) *bazen = amicaliter agere*, en, met den voorvoeg *ka-, kar-, kabazen, karbazen*, d. i., gelijk gevrienden of gelieven plegen, arm en arm gaan, *procari, nupturire?*

Schuermans geeft *kabassen*, arm en arm gaan gelijk gelieven, als Antwerpsch. « *Probablement de cabas,* » zegt *Grandgagnage, Dictionn. de la langue wallonne*, bl. 5, « *passer le bras sous celui d'une autre personne comme sous une anse de panier.* »

Wien behoort de vaderschap van 't w. *kabazen, karbazen, kabassen, aller à cabas :* de Luikerwalen of de Vlamingen?

Kabazen kan ook Limburgsch, of, wie weet, oud Luikervlaamsch zijn, en aldus in 't Luikerwalsch gekropen, want *aller à cabas* is de fr. woordenboeken onbekend.

Aller à cabas schijnt mij eene misvertalinge van *kabazen*, door zulke lieden gemaakt die meenden dat ze met het fr. w. *cabas* = (fijge)kabaas, enz. te doen hadden.

Aller bras dessus, bras dessous, (aller à cabas), dat men te Brugge *kabazen* heet, geldt in Vrankrijk voor het teeken van de innigste vriendschap. « *Bras dessus, bras dessous, locution adverbiale. En se donnant le bras. Monseigneur descendit,* » Mad. de Sévigné 488, « *le roi voulut descendre aussi; monseigneur lui embrassa les genoux; le roi lui dit : ce n'est pas ainsi que je veux vous embrasser; et sur cela bras dessus, bras dessous, avec tendresse de part et d'autre... Etre bras dessus, bras dessous, être dans une grande intimité.* » Littré, *i. v.*

En al die vriendelijkheid zouden de vlamingen beschreven en beteekend hebben met het w. *kabazen* = gaan gelijk iemand die eenen *kabaas* draagt! Van *kabaas armkorf* hebben wij *kabazen* gemaakt, dat bij De Bo staat, en dat beteekent : « Heimelijk in 't kabaas steken, heimelijk wegnemen, stelen. Kiliaen kabassen, *surripere.* » Van dit *kabazen* straalt de naamreden in de oogen. Uit het andere *kabazen* schijnt mij moeielijk het grondw. baas = *amicus, sponsus, maritus* weg te vonnissen.

Doctor De Vries bewondert wel te recht het w. *baas* als eene « afspiegeling van het oude germaansche familieleven. »

In der daad, een w. dat in zijnen diepsten grond *Vader* bediedt; een w. dat de Vrouwe gebruikt als ze van haren *Echtgenoot* spreekt; een w. dat de Leerjongens bezigen als zij van hunnen *Werkmeester* gewagen, zulk een w. wijst noodzakelijk naar het Huisgezin, naar eenen Vader, naar eene Moeder en naar Kinderen; welke kinderen van hunnen Vader, te huis en onder de oogen van beide Ouders, de wijsheid en het werken leeren, waaraan hun leven hangt na ziele en lichaam.

Daar moet, ja, een tijd geweest zijn dat ieder huis en heerd gezamentlijk een leer- en werksteê was; ieder vader de Heere en de Meester, de Vriend, de *Baas*, de Leeraar en het Voorbeeld van zijne kinderen.

Te Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

Nº 6, Bamesse 1884. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteröënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

AANVATTEN, *vattede, vatte aan, aangevat.* = Leeren, zoo de jongens doen die naar schole gaan. — « Cistje zol nog wal entwad' anvatten me' na schole te gaon. » Geh. *Brugge.*

Aanvatten is staf voor staf het latijnsche *ad-prehendere*, latijnsch-fr. *apprendre.*

ANDERBEST, stemzate *-best.* = Alderbest, allerbest. — « 't Is anderbest uitgevallen. 't Is anderbeste weêre. 'k Zal mijn anderbeste doen om de zake klaar te krijgen. » Geh. *Kortrijk.*

Anderbest = *alderbest* is een onder meer voorbeelden van den stafwissel (*l* = *n*). Vrglk het poperingsche *alheeneganscl* = *alheeleganscl*, enz.

BAZZEVIEREN, *bazzevierde, gebazzevierd.* = Battevieren, battementen, mooschen, leven houden. Geh. *Beveren-bij-Rousselaere.*

BESCHOTTIG = Van beschot zijnde, groot beschot leverende. — « Dat is beschottig graan, » (dat zaaigraan van N. N.). Geh. *Houttave.*

Aannopende het w. *beschot*, z. De Bo.

DEESEM, den. = Eigentlijk een deel van de verdeesemde bakte, dat men overhoudt om de naaste bakte ermeê te verdeesemen; zuurdeeg, *levain.* Met die beteekenisse staat het w. in Kramers.

Ingezien door de verdeeseminge de eene bakte uit de andere afstamt, zoo heet men ook eenen dier- of menschelijken afstammeling eenen deesem. Vergelijk de ww. *telg*, *spruit*, en anderen, die met den zelfsten zin gebruikt worden. — « 't Is ne flauwen deesem van ne jongen. Die felle kerel, daar, ai 't was zulk een deesemtje van e mannetje, als 't kleene was. » Geh. *Gulleghem.* Geh. *Sluis.*

DUFFEL, den, *duffelken*, het. = Het langharig, rupsachtig snoer, dat men rondom den boord van een glazen klokke of stolpe legt, daar waar die klokke, over een beeld of een uurslag staande, in de groeve van het houten voetstuk valt. Zulk een duffelken belet het stof binnen de glazen stolpe te dringen. — « Ik heb zes dikke betaald voor het beeld, vier dikke voor het glas en het voetje, en 'nen dikken voor het duffelke. » Geh. *Kortrijk.*

De franschen heeten zulk een pluizen snoerken *une chenille*, dat eigentlijk *caniculă*, d. i. een *teveken* te zeggen is. *Chenille* is ook de fr. naam van zekeren langhaarden rupsem, *chatte pelouse, chatte peleuse* (langhaarde katte, *c. pilosa)*, welk fr. w. de engelschen gebruiken, *caterpillar* spellende en sprekende.

Met die langhaarde katte, die ze eerst *chenille*, dat is *hondemoerken*, herdoopt hebben, geraken de franschen eindelijk aan een w. om 't *duffelken* zijnen fr. name te geven.

Duffel, zegt De Bo, *i. v.*, « heet bij ons alle langharige of dikke kleederstoffe, die zacht en donzig en warm is. » Een *langharig, dik, zacht* en *donzig* snoer, dat, rondom den rand van een glas, op de groeve van eenen beeld- of uurwerkvoet geduffeld ligt, heet dus zeer bekwamelijk een *duffelken.*

Het w. *duffel* is neêrlandsch, engelsch, hoogduitsch. De oorsprong ervan, zegt Skeat, is de eigene stedenaam van *Duffel*, een dorp bij Antwerpen, waar *het duffel* eerst en meest gemaakt wierd. Van daar 't gekende *duffelen.*

Kiliaen teekent hem zelven *Dufflæus*, d. i. van Duffel.

GEDISCHEN, *gedischte, gedischt.* = Herden, uitstaan, dulden, geboeien, verdragen. — « Hij en kon den geweldigen stank niet meer gedischen. » Geh. *Clercken.*

De Bo heeft *gedijschen* en *gedieschen* met den zelfsten zin.

Waarschijnelijk is bij dit w. de stam *dijg* in 't spel, van waar *deeg, deger, deechsen, diechsen;* omgekeerd *deeschen, dieschen;* gekort *dischen, dijschen* = sterk, hard zijn; dan, gelijk van hard herden, zoo ook van *deeg dieg, deechsen diechsen, deeschen dieschen, gedischen, gedijschen, gedieschen.*

Vrglk de ww. *dur* en *endurer, karteros* en *karrtereô, vast* en *vasten.*

HAMMELINGE, de. = Hapermart, scheefgang, twist, gekijf, ruize, wijrwar, trijmtram. — « Is dat hier 'n hammelinge in dat huis! » Geh. *Wynghene.*

De stafteekens *mm* en *mp* vervangen dikwijls malkaar in 't vl. Te Kortrijk, om niet alle voorbeelden aan te halen, hoore ik *strempen* = stremmen, *overrommeld* = overrompeld zijn van 't werk; waterkommen heet men in fr. Vlanderen *waterkompen*, enz. enz. Dus *(mm* = *mp)* toepassende hebbe *hammelinge* = *hampelinge*, welk woord G. Van der Schueren, Theutonista 1475, verduitscht door: « *Brablyng. Raslyng. indracht. warring. kyff. twydracht. oneyndrechticheit. schelyng. twyverdich kyblyng. scheldyng.* »

Hampelen vertaalt hij door: « *Kyblen. twisten. schelden. tantelen. hadelen. snarren. norren.* »

En hampeler door: « *Kybler. twister. schelder. hedeler.* »

Dr A. de Jager zegt, in zijn woordenboek der frequentativen,

dat *hampelen* in Swavenland *hempeln himpeln* luidt; in Sassenland *humpeln;* Kramers weet van een *hompelen* = mank gaan, scheef gaan; en tot Aken is *himp-hamp* gekijf en geharrewar.

In 't engelsch is *to hamper*, eertijds *hamperen*, *hampren*, doen haperen, doen scheef gaan; *hammle*, in 't schotsch, is scheef gaan, en in 't oud engelsch hiet men 't eene *hameling, hambling,* als men een jachthond zijne voorpooten besneed en hem aldus den loop *belemmerde,* tot bewarenisse van 's konings wildvang. Z. *Skeat*.

Zulke oude ww. als *hammelinge* tegenkomen is de moeite weerd! Bestaat het w. *hammelen* ook niet ievers bij 't oud vl. volk? Het moet immers toch!

HAPER, den. = Euker, *q. v. Loquela* 1884, blfz. 25. — « 'k He' nen haper in mij' kleed gekregen, en 'k en weet niet waarvan. » Geh. *Kortrijk.*

HENGST, den. = Een groote rakel, om hooi te rakelen in de broeken. Geh. *in 't Veurnambachtsche.*

HUTTEKRUT, den. = Bucht, rijfraf, uitschot, uitspouw, gespuis. — « 't Is huttekrut van volk, van weêre; 't is een geheele huttekrut. » Geh. *Wynghene.*

Vrglk De Bo, *i. vv. Hottekrot, ottekrotte, ossekrosse.*

KATTEKERKHOF, het. Overal op de landkaarte van Westvlanderen vindt men eenen hoek, een stik lands die men 't kattekerkhof heet. Wat houdt dat in?

KORTEN, *korte, gekort.* = Voorderinge doen in of met een zake, bescheed krijgende of gevende. — « Is Mevrouwe thuus? Neen z', Menheere. En je 'n zou zeker met Menheere nie' kunnen korten? » Geh. *Blommendaele.*

Vrglk De Bo, *i. vv. Kort* en *bekorten.*

LEUGEREN, *leugerde, geleugerd.* = Loochenen. — « Dat kind en kan z'n moeder niet leugeren. » Geh. *in 't Veurnambachtsche.*

Men zegt ook een blad leugeren, in de kaarte = niet volgen.

De Bo heeft *leucheren,* met den eigensten zin.

LUIKEN, *look, geloken.* = Deuren en veisters toedoen, sluiten en grendelen, tegen den nacht. — « Alla, me gaan luken en na bedde gaan! » Geh. *Lendeleê.*

MAAIE, de. = Overjaarsche zeuge. Geh. *Ruddervoorde.*

ONDIEPKES. = Ondiepe, met eenen bijzin van niet al te ondiepe. — « Ondiepkes ploegen, eegden, zetvoren, enz. » Geh. *Wynghene.*

Vrglk *Zoetjes, verzichtjes, stillekes, albijtjes.*

ONTWERNAAR, den. = Ontwernkam, groeve haarkam. Geh. *Denterghem.*

POCHELEN, *pochelde, gepocheld.* = Hoesten om flijmen op te halen. — « Zij hoest en zij pochelt geheele dagen. » Geh. *Poperinghe.*

Vrglk *spochelen*, in de woordenboeken; verder, bij Schuermans en de Jager, Frequentat., 't w. *(ch = f) poffelen. Pochen* en *poffen, bogen* en *boffen,* van woordswegen = *idem;* van *pochen* komt *pochelen.*

POTERINGE, de, stemzate *po.* = Het speur van het poteren. — « Als de jongens weg waren, men kost nog de poteringe zien in 't zand, waar ze gezeten hadden. » Geh. *Clercken.*

Wegens *poteren*, z. De Bo, *i. v.*

PREGGE, de. = Diefachtig, gierig vrouwenhoofd. — « Hoe die gierige pregge dat ze is! » Geh. *Couckelaere.*

PREGGEN, *pregde, gepregd.* = Stelen, weghalen, bedektelijk en dievelinge ontweren; in de engelsche volkstale *to prigg.* — « Dat volk, ze en weten maar vân preggen en van stelen! » Geh. *Loo.*

QUESTEBOOM, den, *e* uitspr. gelijk *ai* in *maître.* = Boom die dient voor land- en erfscheidinge, tot het vermijden van geschil of queste. Geh. *Couckelaere.*

ROBBEL, den. = Strijd, geharrewar, gevecht, *tumultus.* — « Ze waren daar in de' robbele. » Geh. *Clercken.*

Vrglk De Bo, *i. vv. rebbelen, rabbelen, robbelen.*

ROL, den. = Wentel, werf, omgang, draai, *revolutio,* van een wiel of van eene bolle; namelijk wanneer al de deelen van den rand elk beurtelings den grond genaakt hebben, dan heeft de bolle eenen rol gerold. — « 't Is spijtig dat mijn bolle geenen rol meer en koste toeloopen! » Geh. *Wynghene.*

SAKKEBAKKELEN, *sakkebakkelde, gesakkebakkeld.* = Dievelinge nemen, halen, ontweren. Geh. *Brugge.*

SNABBELENBEK, den. = Snabbelbek, snaterbek, babbelaar, klappeie. Geh. *Wynghene.*

SPEKKE, de. = Kleene lijvige hoeveelheid, klont, kluit, schabken. — « 'k En gader u maar 'n spekke van geven, van dien lekkeren kaas. » Geh. *Loo.*

SPINNEN, *span* of *spon, gesponnen.* = Stekken, stralen, b. v. van den toebakrook zegt men dat de mond spint, dat is gestraald, gebeten wordt. Geh. *Kortrijk.*

Het w., dat ik zeer duidelijk gehoord hebbe, kan nochtans missproken geweest zijn voor *spinst,* van *spinsen,* dat de zelfste bediedenisse heeft. *Pinsen* bestaat ook in dien zin.

STEK, den. = Onverwacht voordeel, buitenkanse, baai, baaitje, baaiaard. — A.: « Ik hebbe, binst de drie weken, in 't geheele 10 fr. gehad, van eters en slapers! » B.: « Ja! Ge hebt gij nog dien stek! Ik mag ik met niemendalle te vreden zijn! » A. èn B. zijn twee dienstmaarten. Geh. *Brugge.*

Stekken heeft eenen bijzin = grijpen, vangen. *Stekker, stekvogel* = grijper, grijpvogel; bie*stekker* = bievanger; *stekt* 'n bij de kraag = grijpt 'n...; de dief is *gestekt* = ... gevangen; *greep,* (van *grijpen*) = drie*stekker,* drietand, meschvorke; *stek* = grepe, vangste, prooi.

Het *grijpen,* bij de geklauwde of kluwende dieren, is noodzakelijk ook *stekken,* en hun *stekken* is *grijpen,* wegens de kromde hunner nagelen, die ze noch *stekend* noch *stekkend* bewegen en kunnen zonder hunnen klauw toe te wringen en dus te *grijpen.*

Het w. *bijten* en zijne afkomste *beetel* schijnen op den zelfsten leest gemaakt, beteekenende een werk dat 1° met hand of tand, 2° met eenigerlei allaam gedaan wordt.

Vrglk *Loquela* 1884, blfz. 26:

Daar staat *geer* = steker, en *gier* = grijpvogel; *geerwolf*

en *gierwolf* = grijpende, stekkende wolf; *gierig* = een, die zoo 't volk zegt, « *pinten van naaldjen* » is, ne geldstek, *un homme pingre*.

STRINGELEN, *stringelde, gestringeld.* = In stringen vangen, binden. Oneigentlijk belemmeren, kort houden, bespien, dwingen, de vrijheid benemen, in dwang zetten. A., de spreker, was gestringeld door zijnen toekomenden erfgenaam B., die eraan hield dat hetgene hij te verwachten had in de handen en onder het beheer van A. niet en zou geminkt of geminderd worden. — « Da'k alzoo niet gestringeld en ware, 'k zou kunnen beter betalen, meer onkost doen », zei A. Geh. *Kortrijk*.

TAAIPAAI, den. = Taaiaard, die steeg en taai is als er te *paaien*, d. i. te betalen valt; een kwâ betaalder. Staat in *Devloo, 22e Sermoen na Cinksen*. Geh.....?

TRAPPELWAGEN, den. = Wielpeerd, fr. *vélocipède, bicycle, tricycle*. Geh. *Ruddervoorde*.

TAPMUTSE, de. = Wollen slaapmutse voor manshoofden, peluwmutse. Geh. *Ruysselede*.

TEUVEL, den. = Touwe, die men 't zwijn aan een van zijne achterste pooten doet, om het in teugel te houden en des noods omme te trekken. — « Te Women hett er evveint hem uphangen an en ende van etteuveltje. » Geh. *Clercken*.

Vergelijk *heuvel*, en 't hoogduitsche *hügel; beugen*vleesch *(caro bovina)* en *beuven*vleesch, *du bœuf; zuivel* en (zuigel?).

TIKKELENVOETEN = *Tikkelvoeten*.

TIKKELVOETEN, *tikkelvoette, getikkelvoet.* = Met de hangende of rustende voeten tikkelen; ook tijd verkwisten. — « Wat doet hij? Hij zit daar en tikkelvoeten an de deure. » Geh. *Wynghene*.

VAGELAND, het. = Land dat met *vagen*, d. i. *vaggen, vadden, vodden*, heidelappen overgroeid is, veenland.

Hetgene in *Loquela* 1884, hlfz. 84, als eene gisse wordt opgegeven, blijkt echt en waar, alswanneer men het kramersche *veenmol*, bij ons *veemol*, (wetenschappelijk *Gryllus gryllotalpa)*, vergelijkt tegen het veurnambachtsche *vagemol*, dat een en 't zelfste beteekent.

Dus *vage* = *veen*, *vageland* = *veenland*, *vagemol*, *veenmol*, *veemol*.

Zoo *vage* land, als of 't van *terra vacua, vaga*, terrain *vague* ware, heeft uit!

VERHAKEN, *verhaakte, verhaakt.* = Haakwijs vervoegen, haakwijs bereiken, aaneen haken, gehaakt of hakende zijn. — De nieuwe strate verhaakt in de oude. Geh. *Ghistele*.

VERHASSEBASSEN, *verhassebaste, verhassebast.* = Snakken en snauwen, met eenen bijzin, liggende in 't voorvoegsel *ver-*, alsof men zei : tenden uit, moe en weg hassebassen. — « 'k En wil daar nie meer g'heele dagen verhassebast zijn! » Geh. *Ghistele*.

't Woord, dat ik nievers geboekt en vinde, kon ook *ver-rassebassen* en *ver-assebassen* gespeld worden; die 't hoorde schrijft *verhassebassen*. Hoe lijzig ook de vlamingen *h* uitspreken, toch bewaren ze doorgaans dien staf zijn volle recht;

b. v. *sterf ure* en *sterf huis* worden verschillig uitgesproken : *stervure* zonder *h*, *sterffuus* (*fh* = *ff*) met *h*.

Hassebassen, hassebasserij, gehassebas staan in de noordnederlandsche oude en nieuwe woordenboeken, en bedieden 't gene ons vl. w. bediedt, zonder *ver-*.

Hassen (*ks* = *ss*) aanzie ik voor eene versterkinge *haksen* van *hakken* = bijten, kappen. Zoo dat *hassebassen*, dat is *hassen* en *bassen*, de rechte weersplete en de vertalinge zou zijn van *snakken* en *snauwen*, zoo de honden doen.

Van *hakken* hebben wij verder *hakkelen*.

VERWANDEN, *verwandde, verwand.* = (Koorn) zuiveren met den kafmeulen, vermeulenen. Geh. *Inghelmunster*.

't Zal eertijds *verwannen* geweest zijn; zoo vindt men b. v. *inderlijk* = innerlijk, enz. Verwannen ware eigentlijk met den wan schoone maken.

VERWINDEN, *verwindde, verwind.* = Verwanden, *q. v.* Geh. *Inghelmunster*.

De Bo geeft *winden* met den zelfsten zin.

VERZAAIEN, *verzaaide, verzaaid.* = Verspreiden. — « Me waren thuis met tien kinders, en me zijn nu al verzaaid, 't een alhier en 't ander aldaar. » Geh. *Iseghem*.

De Bo geeft nog drie andere beteekenissen van dit w.; Kiliaen, d'Arsy, Oudemans, Hoffmann, Kramers en kennen het niet eens.

Zulke schoone woorden gebruikt het ongeschoolde volk in Vlanderen dagelijks, terwijl de groote geleerden zelfs tot het vinden daarvan onbekwaam schijnen. *Verzaaien* is in 't grieksch *diaspeirô*, in het latijn *dissemino;* van daar heeft men in grieksch-fr. *disperser*, in latijnsch-fr. *disséminer*. En wel, voor *dissemino* geeft *Martinez Tetraglotton* « herwaerts ende derwaerts saeyen, verspreyen; » en *Jungst Lexicon latino-belgicum* « uitzaaijen, uitstrooijen, verbreiden. » *Kramers* weet van uitstrooien en van verspreiden, maar van geen verzaaien.

De duitsche geleerden zelve, sprekende b. v. van 't verzaaide volk der joden, heeten het « die Juden in der *Diaspora;* » en alle geleerden, fransche, duitsche, engelsche, zullen u zeggen, als uit éénen griekschen monde, dat zij dit of dat *sporadisch, sporadiquement* (*zaaide* in 't vl.) tegengekomen hebben. Z. *zaaide, Loquela* 1884, hlfz. 85.

ZETTEGIST, den. = Uitgedowen en gesteven witte gist, dien de bakkers bezigen. Geh. *Denterghem*.

Den *zettegist* gebruiken de brouwers om 't versch getunde bier te *zetten*, dat is te doen drijven en alzoo verschen gist eruit te winnen.

Vergelijk bij De Bo de ww. *zetten* en *zetgist*. Noch (bier) *zetten*, noch *zetgist*, noch *zettegist*, noch *drijven*, noch *drijfkelder*... en vinde ik in Kramers.

ZOOMEN, *zoomde, gezoomd.* = De kanten van een gedeel vruchten afweiden, om zeggens ten dievelinge, zoo de koeien plegen, als ze langs zulke kanten geleed worden. Ze slaan hunne tongen in de nabijstaande klaver, jonge koorenvruchten, enz., en ze *zoomen* de vrucht. Geh. *Wynghene*.

ZIJDEN, *zijdde, gezijd.* = Zijde, kant en zije houden, den man of de vrouwe volgen in eigendom. — « Ze'n moeten niet zoeken te trouwen om wille van 't geld, immers al dat ik hebbe zal zijdende goed blijven. » Geh. *Poperinghe*.

TEGENKOMSTEN BRIEVEN ETC

Ik leze in den toognumero van *Ons Oud Vlaemsch*, het aangeboodschapte nieuw tijdbladtje van de fransche Vlamingen, hetgene hier volgt :

« Dit bladtje dient om het bestaen der fransche Vlamingen bij de andere vlaemschsprekenden, in Belgenland, Nederland, nederlandsch Indiën, Japan, America, Midden- en Zuid-Africa, bekend en vereerd te maken; daerenboven om de oude en eerbiedweerdige moedertale der fransche Vlamingen te leeren, te helpen bewaren, voortzetten en verdedigen.

De Beschikker, Verzender en algemeene Berekker van *Ons Oud Vlaemsch*, in Vrankrijk, is Heer *J. Ficheroulle*, Uitgever en Drukker van « *La Bailleuloise*, » wonachtig te Belle, op de Mart, numero 46. Hij houdt den boek van de fransche inteekenaers en hij int of ontvangt hunne betalingen.

Ons Oud Vlaemsch verschijnt overander maend, zesmael 's jaers, en het kost eenen frank. Elk inschrijver ontvangt tegen dien prijs twee afprenten van iederen n°, eene om te houden, en eene om uit te leenen of weg te geven, tot voorderinge van *Ons Oud Vlaemsch*.

De volgende hoogst eerweerdige en achtbare Heeren hebben de schrijvers van *Ons Oud Vlaemsch* toegelaten onder hunne namen en onder hunne goedjonstige bescherminge de medehulpe van eenieder te verzoeken :

Frans Augustijn van Costenoble, Pastor van Vleteren, Lid van 't Geschiedkundig Genootschap Noord-Vrankrijks.

Ingenaes de Coussemaker, Voorschepen te Belle, Lid van 't Geschiedkundig Genootschap Noord-Vrankrijks.

Karel Becuwe, Pastor Mevrouwe van Vlanderen Gasthuis, te Rijssel.

Dierik Carnel, Krijgspastor, te Rijssel. »

Al die de fransche Vlamingen begeert te ondersteunen in hunnen weerstand tegen den taaldwang die ze van ons zoekt te vervreemden; al die wilt weten en bewonderen wat louteren rijkdom van zede en sprake zij bewaard hebben en bewaren, schrijve in op *Ons Oud Vlaemsch*. Daartoe is het best, voor die in Belgenland wonachtig zijn, dat ze eene briefkaarte zenden naar *Jules Demeester*, Uitgever en Boekhandelaar, *te Rousselaere, op de Zwijnsmart*.

BAAS

(Zie LOQUELA *1884, hlfzz. 33—40.)*

Baas is heer, weerd, overheid, hoofd te zeggen, en dat is hedendaags de algemeenste beteekenisse van 't w.

Huisbaas, huisheer, huismeester, bedieden een en 't zelfste, met dat verschil, dat *huismeester* onze tale halfvriend half vreemde is. *Huisbaas* verdient dus voorengetrokken te worden, en ook de nauwst gezinde schoolbazen mogen gerust zijn : *huisbaas* staat in Kramers!

Staan nog in Kramers : *Dijkbaas, metselaarsb., onderb., schoenmakersb., schrijnwerkersb., timmermans-*, en *werkbaas*.

Staat in Terwen : *Opperbaas*.

Staat in De Bo en in Schuermans : *Putbaas*.

Staan in De Bo : *Ploegbaas* en *truntebaas*.

Staat in Schuermans : *Molenbaas*.

Hoorde ik bij 't volk : *Bakkersb., beenhouwersb., brouwersb., calsijleggersbaas, gareelmakersb., herbergb., hoereb., huidevettersb., kamslagersb., kleermakersb., klokluiersb., kroegb., kuipersb., loodgietersb., meulenaarsb., meulenwerkersb., moortelb., pannedekkersb., plakkersb., schaljedekkersb., schildersb., schipmakersb., stoelb., stokersb., stroodekkersb., tapijtsiersb., tegeldekkersb., touwslagersb., velleblootersb., vlaschb., weversb., wittersb.*, enz.

Velen hebben gepoogd om eene naamreden van 't w. *baas* uit te vinden. De menigvuldige verschilligheid van hunnen uitleg zelve is een voldoende bewijs dat ze vruchteloos en in 't donker getast hebben, immers zoo lange als de vergelijkende taalkunde nog in den bunsel zat.

Eertijds begon men de « *choronycke* » van Vlanderen ievers aan *Priamus*, van daar afdalende, langs *Anchises*, *Æneas*, *Julius Cœsar*, met de oude foreestiers van den lande van Buck naar *Flandrinus*, die zijnen name aan Vlanderen gegeven heeft! In de chronike der woorden en ging 't niet beter, en « *Liever turksch als...* nederlandsch! » mochte menige oude *Pannecouckius*, *Backhusius*, of *Dornhaghius* vrij onder zijnen schild gezet hebben.

Baes, « als of men zei *bie-aes.* j. *præbens nutrimentum*, » zegt *Becanus*, 1596, aangehaald door *Kiliaen*, 1599.

Baas « is gesproten van *beste*, » zegt *Tuinman, Fakkel*, 1722, bl. 15.

Baas, « Turksch *bassa*, of *basja*, naar de fransche spelling *pacha*, is in het grieksch *Basileus* verlengd geworden, » zegt *G. Bruining, nederduitsche Synonymen*, 1820, II. 178—79.

Baas, « wortelwoord van de Oostersche woorden van *bassa, padischa*, 't Grieksche *Basileus*, en al dergelijke die gezagvoering uitdrukken, » zegt *Bilderdijk, Geslachtlijst*, 1822, I. 21.

Baas komt « van het oude *baus*, (ook bail) beteekenende het hoofd, » zeggen de *Taal- en Dichtkundige Bijdragen. Weiland*, 1826.

Baas komt « van *bet, bat, bas*, goed, beter, » zegt Wiarda, in zijn *Altfriesisches Wœrterbuch. Weiland*, 1826.

Baas, « waarschijnelijk van het Oostersche *basha, pacha, bassa*, hoofdman. Het is ook wel eens afgeleid van *bas, bet, bat*, goed, beter, » zegt *J. L. Terwen, Etymologisch handwoordenboek, Gouda*, 1844.

Zekere americaansche geleerden hielden staan dat het w. *baas*, in America *boss*, een ierlandsch of een schotlandsch w. is, dat de Brittenlandsche uitwijkelingen naar de nieuwe wereld overbrachten. Het komt, zeggen ze, van het gaelicsch w. *bos*, dat hand beteekent. *Belgian news, Sept. 1884.*

« De gewone etymologie van *baas*, die het vergelijkt met het grieksche *Basileus*, ja met den turkschen *bassa*, mag men gerust op zijde zetten, » zegt eindelijk *Doctor M. De Vries, Taalzuivering*, 1856, bladzijde 32.

Te Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

Nº 7, Alderheiligen 1884. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épeà pteröënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

BAUWAARD, den, uitspr. *bowaart*. = Uitgedorschen schoof, elders *bauweling, baling, bauwelare, bauweel* geheeten. Geh. in 't *Poperingsche*.

Men vindt het w. meest met *ou* gespeld. De wisselgedaante *baling* wijst *au*. Vrglk *blauvoet* en *blavoet, aschgraubonte* en *aschgrabonte, vergauweloozen* en *vergaloozen, gauwe dood* en *ga dood*.

In een ongedrukt schrijvens van Pastor De Bo vinde ik : « Bauweling, m. Hetzelfde als Baling, bouweel, bondel uitgedorschen stroo. « Vijf hondert *baeuwelinghen*. » (Inventaris in *R. d. H.* 1880, bl. 316.) »

Daar zal eene wisselgedaante *bauwel* van dit w. bestaan hebben, van waar een keukenlatijnsch *bauellus*, (?) verfranscht *bauel*, (?) hervlaamscht *bauweel*.

Al die woorden wijzen een stamwerkwoord *bauen, bauwen, baven, baffen, booien*, dat *slaan* beteekent. Een *bauweling* is mij een uitgeslegen schoof, alsof men zei een *derscheling*.

Zou Kiliaens *bouwe = messis*, en *bouwmaand = Augustus* geen *bauwe* = dersch, *bauwmaand* = derschmaand zijn?

Daar bestaat omtrent Brugge zuiderwaards een vl. geboortename *Vanderbauwhede*, gekort *Bauwede, Bowee*, enz.

Bestaat het w. *bauwhede* nog ievers, en, zoo ja, wat bediedt het?

Het oudsassensche *bewod* vertaalt Jacob Grimm door *messis, Gramm. III. 219*.

B-BRUGGE. = Het oud brandmerk van de stad Brugge, te weten eene B. — Als 't geen waar en is, B-Brugge mag op mijnen rugge staan. Geh. *Couckelaere*.

Zoo zegt men ook *k-krotte* staat daar boven de deure; *o-p op*, enz.

DUIK, den. = Dos, doodboek, stok, de koopkaarten die overblijven en gehoopt op tafel liggen na den deel. — « Ge'n meugt in den duik niet kijken. » Geh. *Denterghem*.

De franschen heeten dat eenpariglijk *le talon*, een w. dat, volgens Littré, tot vijf-en-twintig verschillige beteekenissen heeft, onder andere « *le talon du pain, du fromage*, » dat is het laatst overblijvend kanttje, 't uiterste korstje van een brood of van eenen kaas.

ESSEN. Z. De Bo, *i. v. esse*. — Dat dingen is leelijk verbrod geweest, maar 't zal wel weêre op zijn essen geraken! Geh. *Eeghem*.

GELDER, den. = Hij die in eene koopmanschap het noodige geld verschiet. — « A. en B. koopen vlas te gâre, maar A. is de geldere. » Geh. *Ruddervoorde*.

Kramers vertaalt het fr. *bailleur de fonds* door « Geldschieter, stille deelgenoot, geldman. »

GELDSTUIKER, den. = Gelder, *q. v.* Geh. *Ruddervoorde*.

GEROCHT = Geraakt. — « Hen hed errocht ewwist toe achter z'n oorn! » Zoo zei men van een die onwetens binnen scheute staande als men muschen schoot, getroffen wierd van 't zaad. Geh. *Elverdinghe*.

HERSTAKEN, *herstaakte, herstaakt*. Z. *Staken, staakpeerd*.

HOOPS, den. = Hoop. — 't Was er ne grooten hoops. Geh. *Ruddervoorde*.

Men hoort *hoop, hoops* en *hoopen*, b. v. een geheelen hoopen jongens. *Hoop* is 't eigentlijke w., *hoops* en *hoopen* (hoogduitsch *haufen)* zijn misvattingen, alsof *des hoops, des hoopen* niet van *de hoop*, maar van *de hoops, de hoopen* kwame. Het w. *hoop* veruitgangt aldus : De *hoop*, des *hoops* of des *hoopen*, den *hoope*, den *hoop;* meervoud *de, der, den hoopen*.

Zoo heeft de nieuwere sprake de ww. *de hoop, den hoop, den hoopen*, ja, *den hoops* al deuren geworpen, geen zinverschil overeenkomende met het verschil van uitgang meer beseffende.

Vrglk *la maison* = (latijn) *illa mantionem*, met *den hoops* = *illum cumuli. Haufen* is, wantalig en onduitsch als het is, sedert lange jaren het alleen gangbare hoogduitsch woord, en 't echte *hauf* is gebannen en gebrandmerkt gebleven.

KABOTTEREN, *kabotterde, gekabotterd*. = Alderhand, of kleen of groot werk doen, bezig zijn. — « 'k En wete niet hoe dat hij daaraan zoo lange heeft kunnen kabotteren. » Geh. *Gulleghem*.

Het w. *botteren*, (Oudemans, de Jager's Freq.) bestaat ook zonder *ka-*, en 't beteekent zeuren in 't spel.

Botten, zegt Kiliaen, Hollandice, Flandrice bedriegen, *fallere, imponere, fraudulenter extrudere aleas, taxillos mittere compositos*.

Vrglk bij De Bo 't w. *kabooteren*.

KWIJTEGEVEN, *gaf kwijte, kwijte gegeven*. = Kwijtschelden. Geh. *Kortrijk*.

MEKSGEWIJS, *meksgewijze.* = Met een *mek*, een *meks*, met *mekken*, of met *meksen*.

Op de uitsprake alleen van dit w. moetende steunen, zoo en durve ik niet beslissen of het moet *meksgewijs* of *megsgewijs* gespeld worden; of het eerste deel van 't woord ons *(den* of *de) meks, mek, mekke, meg* of *megge* voorenstelt.

Die 't w. hoorde schrijft mij aldus : « *Megsgewijs, met eene meg of megge?* »

Eenen gebroken pijl meksgewijs aaneen lijmen, dat is beide de enden, 't eene ∨ spits toeloopende en plat inzagen of inkerven, 't andere ∧ spits toeloopende en plat afscherpen, zoodaniger wijze dat ∨ en ∧ in en op malkander passen, en, gelijmd zijnde, aaneen houden. Eene deure van onder meksgewijze verschoeien, d. i. 't versleten onderste afdoen, en der een nieuw weêr aanzetten, zoodaniger wijze dat de oude berdels en de nieuwe aangezette overands gelijk eene ∨, overands gelijk eene ∧, uit- ende afgezaagd, in malkaar vervangen, vervoegen en verpassen. Dan loopt de voege, of de reve, waar de *mekken* malkaar genaken, tak-uit tak-in, dwers over de vermaakte deure. Geh. *Denterghem.*

Meki is in 't gotisch een zweerd te zeggen. *Wigge* en *wegge* is eene spie, en in 't engelsch ook een brood : zou *migge* en *megge*, (*w* = *m*) *mikke* en *mekke* ook geen *spie*, geenen spiet beteekenen? *Mikke* staat bij Kiliaen bekend voor een *brood*, eene *spie* broods, *mekken, mikken* is *scherp* kijken.

Eenen herderstaf of schaapherders schippe heet Vondel eene *mik* of ook eene *mak*, z. Oudemans.

De *makke* is hedendaags nog in Vlanderen, niet alleen een herdersstaf, maar een herders- en een boerenwapen. 't Kan vroeger wel een spiet geweest zijn, en deswegen *mikke* of *makke* geheeten, als er overal wolven liepen.

De *makke* is alleszins een *aantastend* en een *afkaatsend* geweer : al boven roerpriem of *bayonnette*, al onder roerkolf, knodse, of *massue*, in Picardenland *mach-uque.*

Ons oud w. *mes*, dat eertijds ook *spiet* beteekende, kan zoo wel van *mek-s* afkomen als *os* van *ochs*, *vos* van *vochs*, enz.

Meksgewijs of *megsgewijs* ware dan zoo vele als *mesgewijs, schichtgewijs, spietsgewijs.*

Dieffenbach vergelijkt tegen 't gothische *meki* het griecksche *machaira.*

Het w. *metsen*, dat eigentlijk (steen)snijden bediedt, is daar om te bewijzen dat *meks* eene weêrgedaante heeft met *ts, mets.* 't Zou mij verwonderen vonde men geene derde met *ps, meps, mepsen.* Zou *mepse* (*m* = *w*) magschien geen wisselname zijn van den stekenden hursel, die alreeds onder den name van *wepse* en *wespe* bekend staat?

NESTEN = *Essen, esse*, door misverstaan en kwalijk duiden van 't w. — 't Is al weêr op zijn' nesten, dat is : 't Is al weêr op zijn esse, *in statu quo.* Geh. *Gulleghem.*

PIETERARE, den. = Een die pietert of verpieterd is. Z. De Bo, *i. v. pieteren, verpieteren.* — « Dat is deugdelijk goed, maar men draagt dat niet meer; ge kunt er een goê broek van hên, maar 't zal ne pieterare zijn. » Geh. *Iseghem.*

Dat is eene broek die na den laatsten snof, « *la mode de Paris*, » niet en is. Of er veel *pieteraars* waren, broeks en gebroekte medeen!

QUESTEBOOM. Z. *Loquela* 1884, hlfz. 44.

Heel dankbaar ontvange ik het bericht dat een *questeboom* zulk geen boom en is waarbij queste ontgaan of gemiddeld wordt, maar integendeel zulk een die, op de uiterste rene of pale van eenen eigendom geplant staande, met groeien en verdikken na zekeren tijd schijnt als of hij den naastgelegen eigendom genaderd en binnengewassen ware. Om zulkdanige boomen rijst er queste en geschil, en deswegen heeten ze *questeboomen.* 't Is nog al dikwijls de christelijke milddadigheid die de queste ter neder legt, immers die den boom doet verkoopen, vellen en den armen lieden ten besten geven. Geh. *Couckelaere.*

RAPPEN, *rapte, gerapt.* = Haasten, spoeden. — « Rap-je e bitje! Toe, rap-je! » dat is : Haast u een beetje! Toe, haast u! Geh. *Clercken.*

ROERKEI, den. = Vierkei die in den hane gevat zit van een oudewetsch roer. — « Ge krijgt daar telkens een bitje vleesch gelijk ne' roerkei, zoo gierig zijn ze! » Geh. *Clercken.*

SCHIETEN, *schoot, geschoten.* = Uitslaan, met geweld uitspreken. — Hij schoot den eenen vloek achter den anderen. Geh. *Kortrijk.*

STAAKPEERD, het. = Een drievoet hoog, rechtstaande stuk berds, welks bovenste negge scherpachtig blonk verijzerd is. Over die negge dwingen de velleblooters het gereedde vel, nederwaards, over end weder, slinks en rechts, opdat het doegse, gedwee, buigzaam en slap worde. Die bewerkinge heet men *staken*, het vel *staken, herstaken, verstaken.* Geh. *Kortrijk.*

Staakpeerd spreekt men, klankverkort in de eerste helft des w., *stakpeerd;* vrglk *slaplaken, schapvel, kaktand, schotvel, rodspa, scharke, blarke, harke, barvoets,* enz.

STAKEN, *staakte, gestaakt.* Z. *Staakpeerd.*

STRIJKDUTS, den. = Drie-viervoud op malkaar genaaide stukken goeds, een vodde, dienende om de heete handhave van 't strijkijzer meê te vatten en te houden. Geh. *Kortrijk.*

Vrglk De Bo, *i. v. duts, fakel.*

TINNEGIETER, den. — 't Is lijk van nen tinnegieter gedaan! Dat bediedt : Het is zeer wel, nauwkeurig, met zorge gedaan. Geh. *Couckelaere.*

UITGELATEN = Geweldig. — « Hij was zoo uitgelaten dul, dat hij niet en dee' als vloeken, euvelen en djuwen. » Geh. *Kortrijk.*

VERSTAKEN, *verstaakte, verstaakt.* = *Herstaken, q. v.*

DAM DEM DEN

Dem, den, dent is een derschstede te midden 's lands. Het w. staat alreeds geboekt in De Bo's *Idioticon.* — Het land ligt zoo vaste als nen dem, en 't en gaat niet wel om loof te zetten, als 't op stoppel gezaaid is. Geh. *Denterghem.*

Zeer aanmerkelijk is 't dat wij Vlamingen in 't w. ik *bem* = ik *ben*, zoo ook in 't w. *dem* = *den* (derschplekke), en in veel andere ww. de oude uitgaande *m* behouden en bewaard hebben, in steê van de weekere en latere *n.*

Ons vl. w. *dem* of *den*, engelsch *den*, hoogduitsch *tenne*, is, wegens zijnen oorsprong en naamreden, een raadsel gebleven bij de engelsche en duitsche geleerden.

Het w. *dem*, als eene oudere gedaante van *den* erkend, komt geheel nabij 't w. *dam;* welke ww. *dam*, *dem*, *den* in den grond wel een en 't zelfste w. zullen zijn.

Gelijk *-dam* het neerlandsche *Elsendamme, Hondsdamme, Amsterdam, Rotterdam, Eedam*, enz. levert, zoo is het w. *den*, zegt Skeat, ook aanwezig in den samenstel van de engelsche stedenamen *Tenterden, Rottingdean*, enz.; dat wijst insgelijks op *dam = dem = den.*

Een *dem*, b. v. een koolzaaddem, wordt volgenderwijze gemaakt. Men kiest eene effene plekke op het koolzaadstik, die men eerst afscholpt en zuivert van stoppels en onkruid, dan lichtjes overrakelt, en 't overste vlak ondiepkes lostrekt. De opgerakelde effente wordt naderhand toegetrappeld en vaste gestampt, 't zij met een ende bul, 't zij met een klosse houts, die men, bij middel van eenen steert die daar al boven in zit, op en nederwaards beweegt. Als de dem nu effen en vaste is, zoo legt men er 't demkleed over, en men derscht helder op.

Zulk eenen *dem = den* maken is *demmen = dammen.*

Hier komt Pastor Schuermans mij te stade, die zegt dat « het w. *bedemmelen* rond Roermond gebruikt » wordt « voor vasttrappen : *de grond is bedemmeld.* De wortel is *dam; bedemmelen* is dus *zoo vast als een dam treden.* »

Zie hooger : « Het land ligt zoo vaste als nen dem. »

In Dr de Jager's Frequentativen staat er : « *Dammelen — Dammen.* Volgens Boers' Beschrijving van het eiland Goedereede en Overflakkee, bl. 50, is *dammelen* op het genaamde eiland gangbaar voor met de voeten stommelen; en volgens het tijdschrift *De Nederlandsche Taal*, I. 193, *dameln* in Groningen voor het drentelen van kinderen. Deze woorden zullen wel één zijn met *demmelen* en *bedemmelen*, in het vlaamsch Idioticon verklaard door den grond vasttrappen. »

Kiliaen van zijnen kant vertaalt *dempen* en *dampelen* door *conculcare*, d. i. met de voeten vertrappelen.

Dempen is rechts eene andere gedaante (*mm = mp*) van *demmen*, en *dampelen = demmen* is uitbouw van *dammen*, welk *dammen* een naamwerkwoord is uit *dam.*

Het tusschenkomen van *p* in *demmen = dempen* en moet niemand op den doolstap brengen; die *p* en behoort eigentlijk tot het woord niet en dient rechts tot een aanwijs dat de *a* of de *e* kort is en blijven moet. Zoo vindt men *rd*, *ld* en *nd* ook gebruikt voor *rr*, *ll* en *n = nn*, b. v. in *verde = verre*, *alderbest = allerbest*, te *wetende* = te *wetene*, enz.

De *a* in *dam*, verhelderd of verscherpt tot *e* in *dem*, verschijnt ook geduisterd of verzwaard tot *o*, in 't oud friesche *dom*, dat de zelfste beteekenisse heeft als ons hedendaagsche *dam.*

Die zoetluidende taaldrieling *dim — dam — dom* laat vermoeden, 't gene Ten Kate en Jacob Grimm verzekeren, dat er wel eens een gansch en gaaf klankwisselend werkwoord bestaan zal hebben, dat lood : Ik *dimme* of ik *demme*, ik *dam*, ik heb *gedommen*, vrglk ik *dinge*, ik *dang*, ik heb *gedongen;* ik *zinge*, ik *zang*, ik heb *gezongen*, enz.

Dit edel oud werkwoord heeft ievers schipbreuke geleden,

zoo nochtans dat de wilde taalzee de brokken ervan nog altijd blijft op strange smijten. Zoo leeren de sterrekundigen ons van langs gebrokene hemelkogelen, die, als schitterend sterrengruis, op verbazend verre wentelwegen, aanhoudend door de ruimte gaan.

Dim levert *dimmelen*, dat Pastor De Bo opgeteekend heeft, en dat haperen, *hæsitare* beteekent.

Dimmelen is niet voortgaan, niet voortdoen, in 't stoffelijke of anderszins; staan trappelen en tukketeenen.

Eene *r* tusschen de *d* en de *i* gevoegd en verandert den grondzin niet. Zie De Bo, *i. v. drimmelen.*

Dem levert *demmen*, *dempen* onder den voet brengen, plat stampen, te niete doen, *æquare solo*, *delere.*

Met *r* ingevoegd *dremmelen = drimmelen*, De Bo, *drempel*, de platgetredene ingang, de zulle van 't huis.

Dam levert *dam*, een w. dat in Vlanderen nog vol leven zit. Voor den ingang van 't huis ligt de *voordam;* van wederskanten langs de huizen is 't de *dam;* met steenen geleid, de *steendam;* waar de gracht gevuld is, om toegang tot een stik land, meersch of bilk te geven, ligt een *dam*, een *damgat;* de steenweg bestaat uit twee zomer- ofte eerdewegen, en in 't midden den *dam;* rondom den taartebodem legt de suikerbakker eenen *dam*, van wel doorbeuterden en gebledderden blomdeeg; eene mondsvulle van een stuk vleesche-en-brood gesneden, een *schubken*, een *peerdeken*, heet men in 't Veurnambachtsche een *damtje*, een *vleeschdamtje*, daarmeê legt men eenen *dam*, en zoo *dempt* men zijnen buik vol. Van overouds zit dat w. in de weerspreuken *slempen en dempen, dempen en slempen.*

Vergelijkt hooger 't w. *dempen*, onder *dem.*

De kinders die *overspringertje* spelen, *bokstavast* in Kramers wrdnb., springen van aan den *dam*, die een oeverken, dat is een bermken losse eerde is, dwers over de bane geleid; een water dat men van hooge nederwaards door de dellinge wil hebben, moet men tusschen twee *dammen* leeden; de *Dam* belet te Kortrijk de doode Leye, dat is den gemaakten arm van de Leye, van over den Broel of de gemeene wee te loopen; in veel steden, gelijk te Kortrijk, te Brugge en elders, staander huizen en wonender menschen op den *Dam*, den *Vlamingdam;* een rijsdam, dat is een *dam* van rijshout, om vesten te vullen en schansen te verheeren; tegen eenen *kistdam*, in 't engelsch *a cofferdam*, zeggen ze nu liever eenen *batterdouw, (bâtardeau, bastardeau, petite digue bâtarde, = fausse digue*, in 't fr.) houdende staan sommigen dat dat een vl. w. is en verwandeld uit *waterdouw!*

Keerdam staat voor *batardeau* in de boeken. De ingang van eene omwalde hoeve, over het *gedamde* gracht- of slootwater, heet de *hofdam;* de *steendam*, op de hofstede, is de weg, dikwijls tusschen en langs de messingen, die, hooge en drooge, met brijken en greis geleid, naar schure voert; bachten peerden en koeien op stal ligt, ook met brijken, de *achterdam;* de windmeulens staan bij streken op den *meulendam*, en « *de leeuw van den meulendam* » is 's meulenaars grauwe zakkendrager; de vaart, de wal wordt *afgedamd*, b. v. omme 'n te wazen; een weg wordt *opgedamd*, d. i. doorgedolven, de delfeerde op den weg geschoten en vol doorns gezet, om den

doorlijd te *dempen;* een gracht en is dikwijls nog maar rechts gedolven of hij damt in, hij is weêr *ingedamd,* d. i. ingekalfd, bij fakken en kluiten weêr toe gevallen. Men kan een stuk lands *indammen,* er het water *uitdammen,* den gracht rond eene schans *overdammen,* een geleed *bedammen, verdammen, herdammen, ontdammen,* enz.

Uitdammen en *overdammen* is bij Kramers *achever... recommencer une partie de dames!* Alzoo en verstond het *Dirck Pietersz. Pers* niet, die, in zijnen boek *De Verwarde Adelaer, en de ontstelde leeuw... Amstelredam,* 1647, bl. 768ª, aldus schrijft over 't beleg van Steenwijk: « Norits... sant veel volcx nae de stad, 't welck gemerckt zijnde, vielen die van derstadt mede uyt, en overdamden seekeren wyden sloot, daer de Noritsche met voorraed geladen, alles aenbrachten, en alsoo de stad spysighden. »

« *Recommencer une partie de dames,* » dat ware die steenwijkers kranke bate geweest!

Lezen die Heeren Kramers hunne eigene boeken dan niet?

Dam levert verder *damp,* dat in de verwantte talen *stof* beteekent; het *dampelen* doet immers het stof, van onder de voeten, opwaards vliegen.

Van daar *dampen, dempen, dempig.* Een *dempig* peerd is een peerd dat geen *damp,* geen asem genoeg en heeft.

Wonder genoeg geldt bij 't volk het w. *stof* ook voor *damp.* Zegt men immers niet, van eenen die te veel alcoholdamp in den kop heeft, dat hij *bestoven* is? Insgelijks 't gesnuif van het peerd is damp, en de snuif in de snuifdoze is stof. Zie verder onder *dom, dons, dos, dust, dunst,* enz.

Tusschen *d* en *a* komt gemakkelijk *j* of *r* binnen te sluipen.

Van daar heeft men, met *j, djammelen.* — « 'k He' nog voort gedjammeld tot den noene, met mijnen zeeren voet, » hebbe ik nog onlangs gehoord en opgeteekend.

Met *r : drammen* = bolderen, stampend gerucht maken, staat in Hoffmann's *Glossarium Belgicum; drijmdram, rijmram* en *trijmtram* = id. staan in *Loquela* 1883, blfz. 74.

Drammen (*dr* = *tr*) wordt *trammen, trampen, trampelen, trappelen.*

Eene *s* voor eene *d* gevoegd levert *st;* vrglk *dreelen* = *streelen, doom* = *stoom, dom* = *stom.*

Van daar wederom *stam, stammen, stampen,* oud engelsch *stammeren,* vl. *stameren.*

Van *st* valt dikwijls de *s* of de *t* weg, vrglk *Hanske stek* = *Hanske tek.*

Van daar *sammelen* en *tammelen* = tillevoeten, trappelen, *lambiner, cunctari.*

Tammelen omgezet levert *talmen,* het gekende boekenwoord, = *id.* Z. de wrdnboeken.

Dom levert *-dom* in 't w. *ameldom,* (dat is stuifmeel van ame of amel); *dom obtusus,* enz., *domp, dompen, domper, dommelen, dommeren, dompelen,* (verloren stappen doen).

Met o = *u*: *dumster, dunster, duister,* drie gedaanten van een w. Vrglk *deizen.*

Met *j : djommelen,* — « schoolkinders die al ondereen djommelen, » hoorde ik onlangs; — *djompel, hompel* en *djompel.*

Met *r : drommen, drom,* (het deel van de keten dat in den

garenboom vastgedromd zit), *drom* = trop volks, *drommel, roerdrommel.*

Met *o* = *u : drummen, drumzen.*

Met *dr* = *tr : trom, trommel.*

Met *sd* = *st : stom, stomp, stommelen* = rondtrappelen, *stompelen, stomfelen.* Z. De Bo.

Met *r : stromp* (het been van de knie nederw. Kil.) *strompe* = kouse, *strompen, strompelen* = *titubare,* tjaffelen, subbelen.

Met *a* = *e : dem, den, demzen, denzen, deizen,* (trappelen gelijk een die blendelings of achterwaards gaat, eerselen). Vrglk *dumster.*

Met *m* = *n : domst, donst, dons, don,* (in *edredon*) = stofhaar, stof, meel, damp.

Met *n* ontvallen : *dos* = drom; (in den *dos* van 't volk, d. i. in den drom, in 't gedrom van 't volk, z. De Bo); *dos* = de op malkaar gedamde kaarten; (vrglk hoogduitsch *dunst, dunft, duft* = geur, wasem, stof, meel, engelsch *dust* = stof); langs dien weg *-dos-, indossen, verdossen, dossem, verdossemen* = verdompen, dempig, duister worden. Z. De Bo.

Van al de bovenstaande stafwisselingen en is er geene enkele die niet volkomen, en uit menigvuldige voorbeelden, gewaarborgd en gerechtveerdigd en zij.

De zin is overal *stampen,* treden, met de oorzake, 't gevolg, het omstaande, het bedied daarvan.

Wilde men de verwante talen te rade gaan, men zou verwonderd staan van den zelfsten uitslag te gemoet te komen. Een merkweerdig voorbeeld zij genoeg : Een *staas* of eene *staze* is een *stake,* een tuinstake van ne veint, z. De Bo; *stazen* zijn halve kousen. *Stomp, stromp* bediedt een *stake, strompen* zijn kousen, *strümpfe* in 't hoogduitsch. *Stock* = *stok, stake,* in 't engelsch, *stocking* = kouse.

Dit wijst dat engelsche, duitsche en vlaamsche 't gene wij been, fr. *jambe* heeten, eertijds *staken* of *staanders, stammen, stampers* plachten te nomen, de ledematen immers waarmeê men *damt, demt, dompelt, stommelt, strompelt,* enz. Een *steefel* is een staander in 't vl., in 't hoogduitsch is *stiefel* een leerze.

Is 't nu dat men de ww. *dem, dam, dom* aanziet voor 't geen zij waarlijk zijn, te weten voor samenvoegingen van *de-, da-, do-,* met den gekenden uitgang *-m;* en is 't dat men, dien uitgang *-m* weg latende, eenen anderen in zijn stede zet, zoo zal men nog veel wonderlijkere gevolgen waarnemen.

Een voorbeeld : *Demmelen, debbelen, deffelen, dewlen, delwen, delven,* beteekenen een en 't zelfste in 't vl. *Dammelen, daffelen, djaffelen, tjaffelen, saffelen, sjaffelen, item* 't zelfste. *Dompelen, doffen, doffelen, duffelen, toffelen, tuffelen,* enz. insgelijks; van daar de ww. *doffel,* en *toffel* = dat waarmeê men *duffelt, tjaffelt* en *dutst* achter den vloer; een *toffel,* met het voorvoegsel *pa-,* wordt een *patoffel,* van waar het aangenaam dietsch-fr. woordeken *pantoufle* afkomstig is. « *Origine inconnue,* » zegt Littré.

Het bovenstaande *duffelen* en heeft met den name van de gemeente *Duffel* geen uitstaans. Z. *Loquela* 1884, hlfz. 41. — « Iemand in den grond *duffelen* » is iets anders als — « *duffelt* u wel, 't werdt koud! »

Te Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

Nº 8, Kerstmaand 1884. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

AFLEKKEN, *lekte af, afgelekt.* = Al lekken weren, doen verdwijnen, genezen. — « Zwicht u maar van de koude, want, als je-gij 'n vallinge betrapt hebt, ze'n gaan ze u niet aflekken. » Geh. *in 't Veurnambachtsche.*

BAVETAARTE, de. = Kaakslag. Geh. *Oostende.*

BELES, het. = Vermaninge, vaderlijke, herderlijke beleeringe. — Die biechtvader geeft toch altijd zulk een schoon beles! Geh. *Couckelaere.*

Het w. staat bij De Bo, met eenen uitleg die zou kunnen verkeerd doen verstaan dat *beles* maar voor *berispinge* gebezigd en wordt.

BOTSBOLLIG. = Onbedreven, onervaren, ongeoefend, onbehendig; de hand, den feem nog niet hebbende van eenen dienst, van een werk, van een ambacht; in veel dingen nog geen weg, geen raad wetende, enz. — « Mevrouw ha' twee botsbollige maarten, twee jonkheden, die nooit te vooren gediend en hadden; en, al heur bedlakens heeten, ze staken ze in brande! » Geh. *Kortrijk.*

Botsbollig is eigentlijk van eenen weg of van eene bane gezeid, waar *botsen* en *bollen* in zijn, dat zijn *butsen* of leegten, en *builen* of hoogten. Langs zulk eenen weg is 't moeielijk gaan. Die over zulk eenen weg moet, hapert en stuikt alhier, subbelt en tubbelt aldaar, bij zoo verre dat de name *botsbollig* met reden *hem* toegevoegd kan worden. Van de voeten past men verder, om wille van de evenredigheid, het w. op de handen, op de handelingen en op geheel 't bedrijf en de voeren van eenen botsbolligen mensch.

Botsbollig is de echte weersplete van *hollebollig, q. v.*, en staat aangeteekend bij De Bo, met eenen anderen, ook oneigentlijken zin, die best verbeeld wordt door het fr. w. *brusque, brusquer,* en 't italiaansche *brusco, bruscare.*

Gelijk *butse, butsen* eene weêrgedaante met *bl* heeft, b. v. « *gebutste* of *geblutste* appels, » alzoo vinde ik ook bij De Bo *botsbollig* en *blotsbollig* = *idem.*

Dit laatste w. *blotsbollig* en zou in de vlaamsche klankverkortte uitsprake niet te onderkennen zijn van *blootsch-bollig,* uitsprekens *blotsbollig;* dat ware *blootbollig, blootbolde,* kaluwe of kaal van hoofde.

't Is 't gene Pastor Schuermans op den doolweg gebracht heeft, bl. 62a en b van zijn *Idioticon*, waar hij zegt :

« *Blootsbollig*, bijw. bloot van bol (hoofd), bloothoofdig, kaal. *Blootsbollig ergens toekomen*, d. i. onverwacht ergens toekomen. (Westvl.). »

*Bots*bollig, *blots*bollig = onverwacht, in ons w.-vl., ja; *blootsch-*, *bloots'-* of *blootbollig*, neen!

Men kan onverwachts en *blotsbollig* ievers toevallen, zoo wel met een kaal hoofd als met eenen streuvelkop; zoo wel gehoed, gemutst of geklakt, als anderszins, en met den blooten hoofde; en de « westvlaming » die 't w. *botsbollig* gebruikt, en spreekt op verre na van zijn *bloot* hoofd niet.

Reeds in het jaar 1835 maande Dr de Jager tot voorzichtigheid omtrent dat woordeken *bol*, ter gelegentheid van de spreuke *hol over bol.*

« *Hol over bol* » is « de naars over 't hoofd, *hals over kop*, 't onderste boven, » zegt Tuinman, *Spreekwoorden, bl. 341*, en hij verzendt naar zijnen *Fakkel, bl. 146*, waar 't wederom luidt : « *Hol over bol* is naars over hoofd, met den kop omlaag tuimelen. »

Dat is te botsbollig gezeid van Tuinman, volgens Dr de Jager, in zijn *Taalkundig Magazijn, I. 49—61* : « Het oude spraakgebruik moet ons hier weder te regt helpen. Kiliaan heeft *over hol over bol vallen*, en dus gesteld, wordt de spreekwijze duidelijk en verstaanbaar. Zij beteekent dan *over het holle zoo wel als over het bolle*, en dus *over alles heen vallen of loopen.* Zoo leest men dan ook b. v. in Bleyswijcks Beschrijvinge der Stadt Delft, bl. 218 : — *een wilde of ten minste onbesuysde Meyt, die* over-hol over-bol *van den Toorn marcheerde en echter het gevaer noch geluckig eschappeerde*, enz.; en bl. 272 : *maer het spel ten eynde zynde werden alle Stucken* over hol over bol *by den andere in eene doose gesloten*, enz.

Toen men in *over hol over bol* het eerste *over* weg liet, werd de uitdrukking onverstaanbaar; men hield *hol* en *bol* voor zelfstandige naamwoorden, en hechtte er een' geheel anderen zin aan, waarvan men de ellendige verklaring van Tuinman slechts als een blijk behoeft bij te brengen. Deze eerste verminking had, zoo als gewoonlijk, andere ten gevolge, en men hoorde ook *kop over bol tuimelen, hals over kop vallen* en misschien nog andere zegswijzen, waaraan men geen' zin kan hechten. »

Sedert 1835 is er veel water deur de Leye geloopen!

Dr de Jager brengt hier onzen Kiliaen te passe, ja, die zegt : « *Over-hol over-bol vallen.* » Al wel en geheel wel, maar

waarom laat Dr de Jager Kiliaens *eigene* vertalinge van die spreuke achter wege blijven?

Kiliaen vertaalt ze : « *Præcipitem delabi.* » Dr de Jager : « *Over het holle zoo wel als over het bolle,* en dus *over alles heen vallen of loopen.* » *Præcipitem delabi* is met het hoofd vooren, *(præ-)* en *(de-)* d. i. neerwaards vallen; dus vallen met het hoofd, *(den bol)* omleege, en met de zate, met oorlof gezeid *(het hol)* omhooge, *ce en dessus dessous.* 't Is 't achterste vooren, het onderste boven, tuit over ende, kul over eers vallen : nu *over* (= op) *de zate,* nu *over* (= op) *het hoofd* stuikende. Z. Tuinmans uitleg, in acht nemende dat hij 't w. *over* misverstaat.

Eene « *onbesuisde meid* » die « *van eenen toorn marcheert* » zou waarschijnelijk nu over kop dan over eers, ja, « *over hol over bol marcheeren;* » en van die stuks die na het spel bij den anderen, dat is bij malkaar, in eene dooze gesloten worden, zou 't mij wonderen stonden of zaten ze niet 't eene over tuit (dat is over *bol),* 't ander over ende, (dat is over *hol)!*

Ik aanveerde dat het w. *over,* in *over ende, over kant, over hol, over bol, over eers, over rugge, over herte, over zij, over handen en voeten,* mogelijks in 1835 Dr d. J. nog « onverstaanbaar » was, maar 't dunkt mij dat hij des geen recht en had om Tuinmans verklaringe zulk eene *ellendige* te schelden.

Tuinman en vond'et misschien in zijnen Kiliaen niet dat *hol over bol* verminkt is uit *over-hol over-bol;* verminkt of onverminkt verstond hij toch de spreuke redelijk wel, maar toch zoo wel nog niet als ze iedereen verstaat in Vlanderen, mits het besef dat wij bewaard hebben van *over* = op.

Daar zijn nog zulke verminkte of liever verkorte spreuken, die elk verstaat als of ze niet verminkt en waren.

Tot Antwerpen b. v. zegt men : « *Noene over al* werken, » dat is *over noene over al,* met *over* in den zin van voorbij. Z. *Schuermans, i. v. Overnoen.*

In Vlanderen hoort men dagelijks *hoop over soop,* maar ook, onverminkt, *over hoop over soop. Hoop* is eene hoogte, *soop, tsoop, tjoop, djoop,* op zijn friesch uitgesproken, is *doop,* d. i. *dobbe,* diepte, leegte. Dus nog : *over hille over dille,* verminkt .. *hille'verdille,* en met *(v = b) ...hilleberdille, helleberdelle,* — « 't lag al *helleberdelle* dat er in huus was. »

Over hier met den zin *quasi?* Vrglk « *over dood* laten liggen. »

Kul over eers, tuit over ende, enz., *(Loquela 1883, hlfz. 19),* zullen eertijds insgelijks *over kul over eers, over tuit over ende* geweest zijn, en alzoo verdwijnt de moeielijkheid om *kop over bol, hals over kop,* waaraan de Jager « geen zin kan hechten » weer tot hunne volle gedaanten te brengen : *over kop over bol, over hals over kop,* welke gedaanten herhalende versterkingen zijn, die men kan vergelijken bij *rijfken en rafken,* bij « een *oud oud* manneken », enz., enz., z. *Loquela* 1881, hlfz. 21.

Over hals over kop, ja, geminkt,...*hals over kop,* enz., schijnen mij deswegen al zoo echt en zoo goed van zin, als of men zei, herhalend en versterkend : « Hij kwam, al met eenen keer, *over kop over kop,* of, geminkt,...*kop over kop,* van de trappen getuimeld; dat ware : een, twee, drie keers zijnen *kop* stootende tegen de trappen. »

Heeft « *met kop en haar, met huid en haar* » meer zin als « over *kop over bol,* over *hals over kop* » tuimelen?

't Liegt al aan den ouden vl. zin van *over* = op.

Bij Oudemans, *i. v. over,* staat, uit het handschrift van *Ferguut,* vs. 3755, onze nog levende spreekwijze *over de voeten* aangehaald, in dezer voegen :

Teerst datten versach dat pert,
Het rechte heme over die voete,
Ende sloech sine tande so onsoete
Naden ridder, hadten gheraect,
Het haddem licteeken gemaect.

Dat is nu zoo echt hedendaagsch westvlaamsch als 't maar zijn en kan, uitgeweerd de spellinge : 't Eerst dat h'n verzag dat peerd, het rechtte hem over de voeten, ende sloeg zijne tanden zoo onzoete na den ridder, had 't h'n geraakt, het had hem lijkteekens gemaakt.

Van Sint Amand dichtte Gillis De Wevel van Brugge, 't jaar 1356, (vs. 600—603), dat hij

bat.. so vele over sijn knien
Dat mer ghezwel mochte sien
Wassen, also hert ende also dicke
Dat men 't afsniden mochte met sticken.

In *Reinaert de Vos* beteekent « *over sinen steert sitten* » op zijnen steert, zegt Bormans, *Christina, bl. 398;* « *over zijde* » (= op zijde) staat verschillige keeren in Van Maerlants Rijmbijbel en elders. Ten anderen, men moet geen boeken open slaan van de jaren twaalf-, dertien- en veertienhonderd, om dit eeuwenoud vl. gebruik van 't w. *over* = op waar te nemen. « Hij is zoo flauw dat hij *over* zijne voeten niet en kan staan. Kinders liggen *over* hun herte, als ze leeren schrijven. Iemand *over* rugge werpen. Hij lag daar en huilen, *over* zijnen buik, in 't gers. Hij is *over* zijn zet, *over* zijn hoofd, *over* zijn neuze gevallen, » enz. zijn spreekwijzen die iedereen dagelijks hoort en verstaat in ons oudsprakig Vlanderen.

BRUTSELEN, *brutselde, gebrutseld.* = Purmen, bortelen, borrelen, brobbelen, prottelen, geruchtmakend uitbreken, uitspeiten, of vliegen, om maar geen onhebbelijker vertalinge te bezigen. — « De zoppeketel kookt dat hij brutselt. » Geh. *Ruddervoorde.*

Brutselen staat in Pastor Schuermans *Idioticon* en is van daar in Dr de Jager's Frequentativenboek gerocht. Dr d. J. zegt dat men in Gelderland *broetsen* zegt, met den zelfsten zin.

Brutselen bestaat, zoo zal ook *brutsen* bestaan, of bestaan hebben, immers waaruit *brutselen* verlangd en gebouwd is.

Brutsen en staat in geen woordenboeken, zelfs niet in Dr de Jager's alderuitgebreidste verzamelinge. Hij en heeft ook, hoevele hij las, op jacht achter zijne geliefde frequentativen, niet alles gelezen, zelfs niet alles dat in Noord-Nederland gedrukt wierd.

Hier zijn, onder andere, de

Seven Wonderlijcke gesichten van Don Francisco Quevedo, Villegas, Ridder van S. Jaques Ordre. In welcke alle de Gebreken der Eeuwe, onder alle Staten van Menschen, vermakelijck en oock stichtelijck, werden bestraft; ende als in een Schilderye naeckt elijck vertoont. In 't Nederlandts gebracht, door Capiteyn Haring van Harinxma.

t'Amsterdam, Gedruckt by Ian Iacobsz Bouman, op 't Water, in de Lelye onder de Doornen, 1658.

Don Quevedo, met zijnen taalsman capitein *Haring van Harinxma*, komt, bij zijn tweede gezicht, in 't verblijf der dooden, den overleden *Don Diego Moreno* tegen, die een paar ramshoornen op zijn hoofd staan heeft. De twee Dons krijgen woorden met malkaar; en, onder 't kijven, zegt *Quevedo* tegen *Moreno :* « Koomt wat nader, moghelijck bistu noch niet al heel Doodt; koom, koom, ick sal dy noch eens dooden, wat quelt my hier desen verbrutsten Hooren-Drager? »

En daar hebt gij eindelijk het w. *brutsen*, in het samengestelde *verbrutsen.*

« Een *verbrutste* hoorendrager » zal wel een zijn die tenden *gebrutst*, die versleten is in 't *brutsen* of in 't *gebrutst* worden, of een wien men eene *verbrutsinge* toewenscht. Vrglk die *verduivelde*, die *verhagelde*, enz.

Maar wat is *verbrutsen?*

Wederom nievers te vinden! Bij 't w. *bruts* nochtans treffe ik Vader Oudemans te huis, die zegt dat

Hy heeft er de bruts af,

eene reke uit *P. Bernagie's de Goê Vrouw, 1686, bl. 15*, zoo vele is als

Hij heeft er den brui af.

Dat zou men in 't vl. zeggen : *Hij heeft er den zeerd van.*

Brutsen zal dus *bruien* zijn; *bruien* is zeerden, plagen, kwellen, enz.; en « Die *verbrutste* hoorendrager » is Die *tenden uit gekwelde*, of wel nog liever, Die *alle kwellingen toegewenschte*, die vervloekte, hoorndragende Don Diego Moreno.

Bestonden er onbeleefde franschmans, zij zouden 't rechtuit verwalschen door : *Ce foulu, ce fichu cocu! Foutre, ficher* = bruien, brutselen. Kramers, *i. v. foutre.*

Om niet te diepe in dat potje te roeren zij 't gezeid dat *bruien, brutsen, prut, prutsen, frutsen, enz.*, gelijk *kullen*, enz., altemaal koeken zijn van een en den zelfsten beschamelijken deeg.

DENT. Z. *Loq.* 1884, blfz. 52, *i. v. Dam, dem, den.*

Met hertelijken dank ontvange ik uit Sweveghem bericht over de volgende zeer merkweerdige bijbeteekenisse van 't woord *dem, den*, of, met de onlidmatige *t, dent :*

« In uwen laatsten numero van *Loquela* spreekt gij van *dam, dem, den* en *dent.* Eene beteekenisse van *dent* die ik van u niet aangeteekend gevonden en hebbe is deze van Een ende lands dat vast getrappeld ligt door het over ende weere loopen van de menschen : eenen *dent* op het land loopen is; bij voorbeeld, als de jongens er te vele op spelen; oftewel ook als het in de strate te vuil is, zoo springen de menschen over den dijk en loopen eenen *dent* op het land. »

EVANGELIE, het. = Iets is evangelie als er niets aan te veranderen, noch af noch toe te doen en is, zou 't wel en gepast zijn. — « 't En kan toch niet altijd al evangelie zijn! » Geh. *Sweveghem*, op klachten dat een kleed niet al te welpassende gemaakt en was.

GIEPE, de. = Hagebeier. Geh. *Beveren-bij-Rousselaere.*

HANDMOKKE, de. = Kaaksmete. Geh. *Oostende.*

HOLLEBOLLIG. = Waar *hollen* en *bollen* zijn, hillen en dillen, hoogten en leegten, builen en butsen, daar is 't *hollebollig;* bij voorbeeld in 't bloote, over de hard gevrozene knorren van eene slijkstrate, is de weg hollebollig. Geh. *Couckelaere.*

Het w. *holbollig* staat ook in Kramers vertaald door : « Grappig, koddig. *Plaisant, facétieux, burlesque, croustilleux.* »

De Bo vertaalt *holsbols, holbollig, holsbollig* door « Onbedachtzaam, schielijk, zonder erg, zonder inzicht, zonder achterdenken, fr. *sans réflexion, sans arrière-pensée, sans intention, étourdiment.* »

Hier zijn nu drie geloofbare getuigen, die 't bestaan bevestigen van 1, 2, 3 zeer verschillige beteekenissen van een en 't zelfste w.

Grijpt dan het taalmakend volk, goed kome 't uit, het eerste w. het gereedste, om 't eerste dingen het gereedste te beteekenen dat hem voorenkomt?

Oftewel is 't anderszins?

Volgt de taalveerdige begaafdheid van den mensch altijd eenige reden en vaste regelmatigheid in het kiezen en 't gebruiken van hare bewoordingen?

1. Waarom 't volk eene oneffene strate *hollig* en *bollig, holbollig, hollebollig* heet *dat* is vatbaar genoeg.

2. Het dagelijks gebeurende, het gewetene, 't verwachte, 't voorziene in 's menschen leven komt en gaat, effen en lijze, gelijk langs eenen wel gebaanden weg : wat wonders of het onvoorziene, het onbereide, het onbedachte, het verrassende, het stootende, hetgene dat gelijk *hols bols* in huis gevallen en gesprongen komt *hollebollig* geheeten wierde, en dadelijk geheeten wordt?

3. Het dagelijks gebeurende, 't voorziene laat men, onbelet en ongezien bijkants, voorbijgaan.

Het onvoorziene, het nooit of zelden geziene, het *hollebollig* voorenvallende bekijkt en begaapt iedereen; men bewondert het, 't is wonderlijk, 't is « *grappig,* » 't is « *koddig,* » 't is « *plaisant,* » 't is « *croustilleux,* » 't is « *hollebollig.* »

Vergelijkt de andere ww. die *hollebollig 3* beteekenen :

Kluchtig, van *kluchte*, klufte, klubbe = knorre, kodde.

Koddig, van *kodde* = knodde, knorre.

Knoddig, van *knodde.*

Drollig, van... *drol*, is, onder andere, groef, oneffen geweefsel, z. De Bo.

Grappig, van *grappe*, anders *krabbe*, een hobbel-knobbelachtig dingen, gelijk b. v. eene druiven*krabbe.*

Burlesque, van *bura, burla* = de nopkes, de truizekes die op het ongenopt laken (fr. *bure)* staan. Vrglk *drol.*

Grotesque (alzoo met eene *t* kwalijk gespeld door den *Académie)* van *grotte*, krochte, waar krochten, hulten en knulten in zijn, *rococo.*

Cocasse, (« *origine inconnue,* » zegt Brachet), van *coque, cocon, coquille.* Vrglk *grotesque*, en *coquille* = aardigheid.

Croustilleux, van *croustille, crouste, croûte*, oneffen korste, schorse.

Graveleux, van *grave, grève*, (vol) keien en steenbrokken, dus oneffen, *hollebollig.*

Grivois, van *grivoise*, de fr. uitsprake van 't zwitsersche

ribeisen, hoogduitsch *reibeisen*, dat is een *w)rijfijzer*, eene groeve raspe, een *hollebollige* rosper.

Excentrique is van 's zelfs zottebollig, hollebollig. Van het wiel dat de fr. *excentrique* heeten, zeggen de vlamingen immers dat het op en neder, oneffen, « zot » draait.

Eindelijk het engelsch w. *odd*, stoffelijk genomen, wil zeggen *knuistachtig, hoekig, scherp, getakt, oneffen;* en zinnelijk *aardig*, (op zijn vl. verstaan) te weten = *drollig*.

't Engelsch w. *odd* was eertijds *(dd = rd) ord*. Wie weet of ons vl. *aard–ig* daar vreemd aan is?

En alzoo is 't dat ge die gave Gods, den onbederfbaren taalgeest, tot in den ruwsten buitenmensch, hij spreke fransch of vlaamsch, kunt leeren kennen en bewonderen.

KERREMELKFORTUNE, de. = Geringe, kwalijk toereikende geldvermogens. — « Met zulk een kerremelkfortune en kan men op eens renten niet gaan leven. » Geh. *Avelghem*.

Vrglk *Loquela* 1884, hlfz. 10.

KLEIE, de. = Zemels, gruis, b. v. van koornmeel. — « De kleie is goed voor de keuns. » Geh. *Denterghem*.

Z. Kiliaen: « Kleye, klije. *Ger. Sax. Sicamb. Fris.* Furfur, acus, palea. »

Schuermans zegt dat het w. ook hollandsch is, maar Kramers en heeft het niet. « In Gelderland, » voegt Schuermans daarbij, « verstaat men door *kleie* boekweitzemelen, en in Limburg hoort men *klije*, *klijen*, (uitspr. *klië*, *kliën*, op zijn vl.). »

In den Theutonista van Van der Schueren 1475 vinde ik: « Clyen. Semelen. *Furfur*... van Cleyen. *Furfureus*. »

« Kleye, klye, *du son, Bran, Paille de froument*, » zegt d'Arsy.

Bij Jacob Grimm staat het w. in eeren en wel bekend. Het heeft eene zweedsche gedaante *kli*, zegt hij, eene deensche *klid*. In 't littausche hebben ze er *klynes* van gemaakt, de Letten zeggen *kliijas*, de Ehstenischen *kli*, *kliid*, de Finlanders *kliidi*.

Het bovenstaande wijst hoe breed het w. bekend is. Hoe diepe het zit van oudheidswegen toogen de verschillige oude gedaanten, waaronder het geboekt voorenkomt. Middelhoogduitsch is 't *klîwe*, *klîge*, oudhoogduitsch *klîwa*, *klîha*. Dat brengt ons met het w. tot op de jaren 800 na Christus tijd.

Klieven, *kluiven*, met de nagels of met de tanden de bolsters van 't graan afplooschen, het aan*klevende* kaf af*klieven*, af*kluiven*, dat zal de grondbeteekenisse zijn, en zij wijst naar eenen tijd alswanneer noch molen, noch kwern, noch vlei, noch wan bekend en waren, en als de lieden *met handen en tanden* de koornaren uitpluisten.

De *klevende klei*aarde en de *klevende kleie* verdienen wel onder éénen name bekend te zijn.

En alzoo is dat oud w., ook in Vlanderen nog in 't leven, op zijne vluchtige vaart betraapt geweest, door een van mijne wakkere woordenvangers en zanters.

MISGRAMMEN, *misgramde, misgramd*. = Vergrammen met eenen bijzin van kwalijk en onrecht doen, van zonde en schuld, in den misgrammer. — « Ge meugt dat gaan biechten dat ge uw vader misgramd hebt! » Geh. *Kortrijk-buiten*.

PAKKELBERD, het. = Scholeberd, schoollade. — « Met zij' pakkelberd en ne ruggene kant trok hij na schole. » Geh. *Hooglede, Rousselaere*, enz.

Bij De Bo staat *pakkeberd* = schoolberd.

Bij Kramers staan de ww. *schoolbord* en *schrijfbord* bekend, en vertaald door *boite ou cassette d'écolier*, nievers en vinde ik daar een *enkel* fr. w. vooren; wij hebben *scholeberd, schrijfberd, pakkelberd, pakkeberd, lade*, (gekrompen) *lâ, schrijflâ;* in Oostvlanderen *laai*, zegt Schuermans, en in Brabant *kas, schoolkas*.

De walsche Vlamingen heeten het scholeberd, als ook den rabank *l'acheel*. *Acheel*, dat ware *aisseau* in 't fr., *axellus* in 't latijn, van *axis* of *assis*, fr. *ais*, d. i. berd, *aisseau* berdelke.

Was het scholeberd eertijds een enkel berd, gelijk het teekenberd, zonder schof en zonder lâ?

't Kan ook *archelle* zijn, *d. i. arca, arcella*, = ladeken, laaiken, dietsch-fr. *layette*.

Pakkelberd schijnt mij 't oudste w., en *pakkeberd* maar eene misverstandene verminkinge daarvan.

Waarom?

Eertijds zei men *pakken* en *fakken*, *pak* en *fak*, zonder veranderinge in den zin. Daar bestaat een w. *fakkelen:* bestond *pakkelen* ook niet, blijkens *pakkelberd, berd* om te *pakkelen?*

Berd, bard, bord en is niet alleen eene *planke* te zeggen, een rand of *boord*, maar ook eene *woninge*, een schip, een huis, een kot, een huizekot.

Une borde, in 't oude dietsch-fr., is de huizinge van eene hofsteê; M. *Delaborde* = M. *Vanderhofstadt;* het verkleenende fr. w. *bordel* is in 't vl. een huizeken, een kruipuitje, een kot, een slecht kot, een bordeel.

Een *bord*, een *bard*, of een *berd* kan dus een huizeke, een dozeke beteekenen, *theca;* men zegt wel een *brilhuizeke*, een *pijphuis*, een *greephuis*, een *peperhuizeken*, een *zaadhuizeken*, enz.

Een *pakkelberd* ware aldus een *pakkelhuizeke*, en, wiste men den zin van *pakkelen*, men verstonde heel 't w.

Pakken en *fakken* is grijpen te zeggen; *pakkelen* en *fakkelen* en kan niet anders of het moet *grijpelen, grijbelen, grabbelen* beteekenen. Mij dunkt dan dat *pakkelberd* door *grabbeldoze* kon vertaald worden, en eene lade bedieden waarin men alderhand kleene gereedschap, 't zij naai-, 't zij schrijfallaam, zou kunnen uit- of indoen, bijeen of verscheen grijpen en grabbelen; iets na den aard van 't gene de franschman *un chiffonnier, une chiffonnière* heet, dat is iets, zegt Littré, waarin de vrouwliên hun naai- of breiwerk wegstoppen en in gereedheid bewaren.

Een *scholeberd* gebruikt hebbende eertijds, en dat nog een met een vlere en eenen haak, om 't open en toe te doen, en wete ik niet wat voor *pakken* ik daar had konnen in verbergen.

WAGENZIEK. Ziek van, op den wagen rijdende, gedjokt te zijn, enz. — Wij reên naar Cortemarck-kermesse, en Marie wierd onderweg wagenziek. Geh. *Couckelaere*.

Te Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

Nº 9, Jaarmesse 1885. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

FLIMPEGELD, het. = Kwaad, loos geld, ongangbaar, afgeroepen of versleten geld. — « Ze was zoo rijke, achter heur dood ze mosten drie dagen tellen aan al heur geld, en ze vondender nog enthoeveel flimpegeld in. » Geh. *Sint-Andries*, bij Brugge.

GALGEPEERD, het. = Twee staken in den grond vastgeslegen, op oorboorlijken afstand van malkaar; tusschen die staken vergaart de houtmaker een voor een poters of dikke stokken, tot dat hij er genoeg heeft om ze in twee wissen tot eenen busch te binden.

Dien busch heet men een *galgejong*, de twee staken het *galgepeerd* 1°. Geh. onder andere te *Couckelaere*.

Galgejong staat bij De Bo, *galgepeerd* niet.

Maar 't hoven beschreven grondvast getemmer en is *eigentlijk* nog 't *galgepeerd* niet, maar de *galge*, eene gereedschap die ter stede zelve, in den busch, gemaakt wordt; die de houtmaker niet mede en brengt en dan ook, als 't werk af is, niet mede en draagt. Tusschen de twee stijpers, d. i. de recht omhoogstaande pekkels, de pooten van die galge, wordt het *galgejong* geboren, dat is de sluite, de poter, de fagoote vergaard, toegewoeld en gebonden.

Waarom zulk een toestel eene *galge* heet, die vrage zoude met den volledigen uitleg behooren beantwoord te zijn van dat oud en veel bediedend woord *galge* of *galve*.

Voor alsnu zij 't genoeg te weten dat de grieksche hoofdboekstaf *gamma* Γ de gedaante heeft van eene *halve galge*, en dat de grieksche hoofdboekstaf *pi* Π de gedaante heeft van eene geheele of van eene eigentlijke *galge*. Eene tweestammige *galge* maakt deel van 't drukgetouwe, en, geloove ik, ook van den weefstoel. De oudste galgen, te weten de gesprietelde, de ge*gaffel*de boomen, stonden met de pekkels omhoogewaards, gelijk de houtmakers galge. Aan eenen wiegstoel zijnder *twee* galgen, ⌊⌋ boven aan 't peerdengareel en over zekere steenputten *eene* Π.

Daar is het *galgepeerd* 2°, — een zwaar, liggende stuk hout, met *eene* galge, — dat tilbaar is en dat den houtmaker toebehoort.

Andere *galgepeerden* 3° zijn alleszins tweedeelig gemaakt. Van onder twee kromhouten, die regenboogwijze op hunne vier

enden steunen; die twee kromhouten of zijstukken zijn met twee scheên aan malkaar gewrocht, en dat op eenen afstand die omtrent de deurmate van eene sluite evenaart. Op den boge van elk dier zijstukken ofte kaken, tendenwaards, staat er een stijper; dus vier stijpers, makende twee ⌊⌋ galgen. Tusschen die galgen, op de scheên, en binnen de twee kaken, ligt het hout, als ware 't in eene wiege, of in eenen *wiegstoel*, waaraan 't galgepeerd best van al gelijkt, uitgeweerd dat de kaken van den wiegstoel met hunne *ruggen* neerwaards den vloer genaken.

Daar behoort ook een maal- of maatsnoer, meest eene keten, tot dit peerd : die keten draagt aan elk ende eenen ringschakel. Om nu het hout te sluiten haalt men de keten die eronder ligt zoodanig errond dat de twee ringen, rechts en slinks, malkaar geschrankt hebbende, neffens het hout komen zijdewaards af te hangen. Dan steekt men door iederen ring eenen elleboogwendigen stok. De korte arm van elken stok ligt, slinks of rechts, tegen het hout; de twee langere arms staan rechte opwaards, gelijk twee hoornen. Die nu die twee stokken vaneen duwt, haalt de twee ringen verder en verder voorbij malkaar, en woelt met de keten de sluite toe. Wil men een der stokken onder eenen tap of onder den voet vast leggen men kan; dan heeft men beide handen vrij om met den anderen stok nog geweldiger te woelen. Als de sluite ten smalsten is, slaat men er eene eekene wisse rond of twee, wier dikste ende, om heur dunste gewrongen en getoorteld, eindelijk in de sluite vastgesteken wordt.

De *galgepeerden* behooren tot eene geheele oorije van peerden, die alderhand ambachtslieden, zoo als zoetekoekbakkers, tabaksnijders, velleblooters, enz., op stal hebben; immers peerden met een houten lijf en met van twee tot vier houten pooten of pekkels. Z. De Bo, *i. vv., snijpeerd, schroopeerd, tabakpeerd, zaagpeerd*, enz.

Geen een van die peerden of *paarden* en vinde ik in de woordenboeken, uitgeweerd « *stokpaard*, » *marotte* (Kramers), en « *spaansch* » of « *turksch peerd*, » een houten foltertuig, (woordenboek op Hooft).

De walschsprekende Vlamingen zeggen « *ing varlet* » tegen een galgepeerd. 't Walsch w. *varlet*, oud fr. *vaslet*, nu *valet*, is zoo vele als bij ons *knape, knecht*.

Bij De Bo heet een *galgepeerd* een « *houtpeerd*, een *poorterstoel;* » in 't boekenfransch, met eene lastige omsprake, is 't « *le chevalet du bûcheron.* »

GATIG. = Atig. Z. De Bo, *i. v.* — « Dat zijn gatige zwijntjes, ze zuiveren hun bakske wel. » Geh. *Ruddervoorde*.

't Woord is gekrompen uit *ge-* en *-atig;* vrglk *ge-erfd* spre-

kens *gerft, ge-unnen gunnen, ge-effend geffend, ge-handig ghandig, geheel gheel*, enz.

HUTSEBALIEREN, *hutsebalierde, gehutsebalierd.* = Lutsebalieren, z. De Bo, *i. v.* — « Ekkomd up ol hutsebalieren, » d. i.: Hij komt opgeslingerd, hij komt opgevendeld, opgegeniverd; slonk, onbeschoft aangewikkeld, gelijk een die deur z'n neuze geboord, bestoven of besnoven is.

Het tweede deel van 't woord kan *bahieren* zijn of *berliere*. Z. De Bo. Geh. *Veurnambacht.*

HUWHAVE, de. = Bruidschat, uitzet. — Ze heeft honderd pond groote meê gehad voor huwhave. Geh. *Meenen.*

KAGE, de. = Kake, d. i. kaaksmete. Geh. *Oostende.*

KLAVERTERWE, de. = Klaver die op eene gewende klaverije gewonnen is. — Klaverterwe is gemeenlijk goe terwe. Geh. *Wijtsgaete.*

KLAVERWENDDRIESCH, den, stemzate op *wend.* = Eene klaverije, die, gewend zijnde, b. v. koorn gedregen heeft, en 't jaar daarna vlas draagt. — Ge zult daar goed vlas op winnen, 't is klaverwenddriesch. Geh. *Wijtsgaete.*

Dat oud vl. akkerwoord *driesch, drieschen, driezen* hebben de hoogduitschers, met duizend andere, zoo als ze gaan en staan, (in hunne zachte nederduitsche gedaante namelijk), overgenomen. Eenen *driesch* ommedoen heet bij Adelung, aangetogen door Jacob Grimm, heel nabij gelijk te Wijtsgaete, *wendeldrieschen.*

In Vlanderen liggen of loopender nog overal *drieschen, driezen, Driesschaerts, Driesens, Vandendrieschen*, enz. *Anno* 1708 stierf tot Lendelede eene Christine *de Dries.*

Dufriche, Delguasquière, Guesquière, Ghesquière, Gekiere, Dekiere, Rekiere, Kekiere, Kiere, enz. beteekenen insgelijks *van den driesche.*

MOOSCHPEERD, het. = Mooscher, mooschpot. Z. De Bo, *i. v.* mooschen. — « Is dat e mooschpeerd van ne jongen! » Geh. *Iseghem, Kortrijk.*

Vrglk bij De Bo 't w. *moordpeerd.*

De vlamingen moeten van overouds een peerdelievend volk geweest zijn, anders hoe zou het w. peerd zoo dikwijls te passe komen in hun tale? 't Gaat zoo verre dat het w. peerd hier en daar bijkans zijnen eigenen zin verloren heeft, gelijk die andere uitgangen of toevoegende woordenledekens *-schap, -dom, -rik, -tier, -aar, -ing, -ling*, enz.

In de ww. *moordpeerd* en *mooschpeerd* en beteekent *-peerd* niet meer noch niet anders als of er stonde *moorder, moordenaar, moorderik; mooscher, mooschaard, mooscherd, mooscherik.*

Het w. *wolf*, anders *'olf*, deed eertijds dienst in de zelfste hoedanigheid als het w. *peerd.* Eenen vuilneusden mensch heet Kiliaen eenen *snot-olf;* en eene *statua sartoria, un mannequin* in 't dietsch-fr., eenen *taet-olf* of eenen *tot-olf.*

Men verstaat hierbij hoe zulke namen als *Geerolf, Adolf, Diedolf, Rijkolf, Gildolf*, (nu Geldof) *Rodolf, Landolf, Arnolf*, (nu Nolf) *Markolf, Berchtolf* waarschijnelijk niet anders en bediedden als *pijkeman, edeling, volkaard, rijkaard, gildeman, rooman, landman, vogelman, boschaard, prachtigaard*, enz.

PEERDECATERARE, den. = Peerdecater, dat is die peerden catert, peerdemakelaar, peerdetuisscher, rostuisscher, *mango equorum;* een die oude tjuiken van peerden koopt, om voort te venten aan de voermans; die peerden koopt voor een ander; die iemand peerden toezegt. Geh. in 't *Veurnambachtsche.*

Het w. *cater*, of met herhaalden uitgang *caterare*, (vrglk *schilder, schilderare*, enz.), staat bij *Kiliaen* geboekt in dezer voegen:

« Kater. *vetus. Œconomus, condus, obsonator: coquus nundinalis: qui coemptos è macello cibos coquo tradit ad cocturam. Angl. cater, catoure.* »

Bij *L. Meyer* staat het:

« Kater, hofmeester, spijsverzorger. »

Bij *L. d'Arsy:*

« Kater, *maître d'hôtel, sommelier*, m. »

Het engelsch werkw. *to cater* (vl. cateren), beteekent koopen, voorraad indoen; het is gemaakt van 't oud naamw. *cator, catour*, hedendaags *caterer* (vl. caterare), dat kooper beteekent. *Catour* was vroeger *acatour*, walsch *acateu'*, van 't oud fr. en 't hedendaagsch walsch *acat* = koop. In eene oorkonde van 1118 vindt Brachet het w. *acaptum* = koop, en in eene nog oudere, van 't jaar 1000, *accaptare* = koopen. In 't fr. heeft men uit den zelfsten oorsprong *achat, acheter, acheteur.*

Accaptare, acaptum, acate, acator, acatour, catour, cater, cateren, caterare is dus een w. dat, uit Roomen vertrokken, door gallen- en Belgenland tot tenden Engeland toe speur gelaten heeft. Over den Rhijn en bestaat het niet, maar al onzen kant van den Rhijn zoo verre als 't oud roomsch keizerrijk bestrekte, is het blijven liggen op de bane van de roomsche kooplieden, die bij onze oude voormenschen om peerden, om ganzen, enz. kwamen rondgereisd.

De woorden *cater, caterare, acater, achat, acheter* hebben de roomsche kooplieden ons te huis gebracht. *Capter, captation, accepter*, enz. integendeel, zijn onze geleerden van lateren tijd naar Roomen gaan afhalen en borgen.

Ingezien de eerste *a* van *accaptare* onze lange *a* van *cater* geworden is, zou daar geen reden zijn te vermoeden dat men te Roomen, onder 't volk, het w. *accaptare* uitsprak *acâtare*, en voor eenen volgenden klank *acâtar'*, bijkans *acât-er, acât-eu'*, zoo de walen zeggen?

Vrglk *male-aptus*, in 't walsch *malâte*, in 't fr. *malade.*

Het eerste deel van *peerdecaterare*, te weten het w. *peerd*, is ook verre van een vl. w. te zijn. *Ros, ors, juite, juike, guile, hengst*, enz. zijn vl. ww. die peerd bedieden. Het w. *peerd*, oud sassensch *pererd*, is *in codice Justiniani paraveredus*, van 't gr. *para* = bij, en *veredus (ve-he-rhed-us?)* = wagenvoerend (dier): een bijloopend, mede aangespannen, voermans ros.

Aan *peerdecaterare* zou dus het gr. *para*, 't latijnsche *veho*, 't gallische *rheda*, 't latijnsche *ad-captare*, en eindelijk de vl. uitgang -are, verbezigd geworden zijn.

Zou 't oud fr. *acatour, catour* niet verholen zitten in onzen geboortename *Cattoir? Cattoir*, in dit geval, ware *Coopman, Coomman, Cooman.*

PLATLIGGER, den. = Kramer die te martdage zijne waren plat op den grond te koope legt. Geh. *Kortrijk.*

RUIFELENDE, het, stemzate half op *rui*, half op *en*. = Het ende van iets daar men ruifelt, een ende dat aan den ruifel of aan 't ruifelen zijnen name ontleent.

De eene kant van de gemeente Ooteghem, die *zavelachtig* van gronde is, heet het *zavelende*, de andere kant, die *klijtachtig* en zwaar van gronde is, heet het *ruifelende*. Waarom?

Ruifelen is onder andere voren trekken, *sulcare* te zeggen; op zijn engelsch *to rifle;* van daar *a rifle* = een roer met eenen innewaards omgegroefden, geruifelden loop; v. d. *rifleman*, enz. Zou 't *ruifelende* het *ploegende* niet zijn, en zijnder geen ploegs die men *ruifelaars* heet? Geh. *Scheldewaards.*

SPAKKELEN, *spakkelde, gespakkeld.* = Spakken, met een spakke gaan, hinken. — « Wat let er u, dat ge loopt al spakkelen? » Geh. *Ruddervoorde.*

Z. De Bo, *i. v. spakken.*

SPLETDIJK, den. = Scheedijk.

SPOKEN, *spookte, gespookt.* = Met het spook fijn en effen eegden. — « 'k Ga vandage m'ne vlaschaard zaaien, ma' 'k moe' den eerst nog ne kee' spoken. » Geh. *Scheldewaards.*

SPOOK, het. = Eegde met onscherpe, dichtstaande, weinig gier hebbende tanden, en dienende om de bezaaite fijn te leggen. Geh. *Scheldewaards.*

VERSTAKEN, *verstaakte, verstaakt.* = Verdeelen onder de verschillige *staken* van een getal erfgenamen, bij verstervenisse. — « Die hofsteê en is nu zoo groot niet meer, zij is geheel verstaakt, sijder de dood van Vader N. N. » Geh. *Sint-Andries*, bij Brugge.

Verstaakt wordt, bij klankverkortinge, *verstakt* uitgesproken; vrglk *genakt* = genaakt, *gemakt* = gemaakt, *gewakt* = gewaakt, enz.

WAAIELING, den, *waaielingske*, het. = Een afgewaaid rijs, een takkelingske, dat van de boomen gewaaid is. — « Hij is zoo b'hendig dat hij zou e waaielingske naar huus dragen! » Geh. *Couckelaere.*

WAGEN, *waagde, gewaagd*, van klokken sprekende, = Weg en weder steken, trekken of terdten, om ze, half of geheel, weinig of dwersdeure, te doen luiden; in 't fr. *mettre en branle.* — « Wilt ge, na geluid te hebben, den angelus kloppen, zonder beneên den klokstoel te komen, blijft boven, en doet 't met den voet: maar ton moet ge wagen. » Geh. *Ruddervoorde.*

Als men in Vlanderen zegt: Eene klokke *luien*, *luwen*, of *luiden*, dan verstaat men dat *wagender* wijze, of *bewegender* klokke. Blijft de klokke *ongewaagd*, dan zegt men *klippen*, *trekken* (aan de knippel), *slaan*, enz.

't Is een kostelijke vondste, dat w. *wagen*. Men mocht vermoeden dat het bestaan had of nog bestond, uit hetgene De Bo al geboekt heeft van « *eenen boom wagen, eenen steeger wagen, koorn* dat *gewaagd* ligt, » en uit de weerspreuke *roeren en wagen*, in dewelke *wagen* een wisselwoord is van *roeren*. In onze oude kloktorren en bergvrijden is dat oud w. hooge en drooge blijven hangen en leven. Het w. is zoo veel te

kostelijker omdat het den oorsprong bevat van 't engelsch *wave* en van 't dietsch-fr. *vague*, bediedende de zware, weg end weder *wagende* baren van de zee.

Is een *wagen* eigentlijk een hangend getuig, dat over end weder *waagt*, gelijk eene klokke?

Of zouden de eerste *wagens* wel *draagwagens* geweest zijn, die noodzakelijk *wagen*, na den stap van de dragers, 't zij tweevoette, 't zij andere?

Te Costenobelen varen de gesluierde mevrouwen ten hove en elders in kostelijke draagwagens. In Indenland laten de heeren en de vrouwen hunne gemakkelijkheid dragen in *palkies*, en op het wagen van den palki zingen de stapgaande of loopende palkidragers:

Saib bara-bara,
meem bara-hulka!

Dat is: Heeren zeer zwaar — vrouwen zeer licht!

Dat w. *wagen*, gelijk veel andere, veroorlooft ons eenen kijk, als door een splete, in de grijsgrauwe verledentheid.

Te Brugge en elders ziet men de zieken in draagwagens ten gasthuize bewegen; men heet zulk draaggetuig eene *fine-grœte*, eene zotte vervlaamschinge van het nog zotter fr. w. *vinaigrette*.

De *vinaigretten* en *wagen* te Rijssel ook al niet meer, men heeft er immers raderen aangepast, en nu rijden en rotsen, hutsen en botsen ze, gelijk het zij welk ander wielgetuig; 't ligt een *peerd* in gespannen, dat de spotzieke Rijsselnaars, — ook oude vlamingen, — zoo wonderschoon een « *queva' quertien* » heeten, d. i. een *peerd* dat *kersten* gedaan, gedoopt, immers een christen mensch is.

Een dingen gaat vast, te weten dat het w. *wagen* ons toehoort. De engelschen, om de vl. uitsprake ervan te bewaren, hebben er eene *g* ingevoegd en er *waggon* (sprekens *wagg'n)* van gemaakt; uit Engeland reed het w. naar Vrankrijk en wierd er een fransche *vagon*. « *De l'anglais wagon*, » zegt Brachet.

Wagen is *wain* in 't engelsch, zegt *Skeat*, en hij bekent het daarenboven dat *waggon* een « *dutch*, » dat is een neerlandsch w. is, hetwelke de engelschen aan ons ontleend hebben.

Sua si bona norint, agricolæ!

VAN DE FRIESCHE TALE

(Z. LOQUELA *1882, hlfz. 49—56.)*

De lezers en de mede-ijveraars van *Loquela* zullen met aandoeninge de volgende reken lezen die onze wakkere en dappere friesche vriend *Johan Winkler* in den noordnederlandschen *Tijdspiegel 1884* verkondigd heeft:

« Mijne schoone en welbeminde friesche taal! hoe zijt Gij zoo veracht bij den vreemdeling? Hoe zijt Gij, die de eerekroon draagt onder alle germaansche talen, zoo geminacht bij den onfrieschen Nederlander? Die vreemdeling aanschouwt U, naast zijne eigene taal, als Asschepoester onder hare trotsche, ingebeelde zusters. Nogtans zijt Gij als Sneeuwwitje onder de dwergen, als Doornrooske in 't verwenschte slot. Van den onfrieschen Nederlander zijt Gij als een boersch, onbeschaafd, ruw, leelijk, onverstaanbaar volksdialect. Nogtans zijt Gij eene schoone, edele, fijne sprake, de oudste, de merkwaardigste

onder alle germaansche talen, ouder dán het reeds sedert eeuwen uitgestorvene Angel-saksisch, en de evenknie van het aloude IJslandsch of Oud-Noorsch. De Friesen zelven, te recht gehecht aan de eigenaardigheden van hunnen volksstam, wel hebben zij U van harten lief, houden U de kroone op het hoofd en verrijken uwe letterkunde wel met het beste en edelste, wat zij geven kunnen! Maar buiten de landpalen der vrije Friesen kent men U niet. En westwaarts van het Fli, oostwaarts van de Lauwers, zuidwaarts van de Tjonger ziet men de edele vorstinne voor eene lompe boere-dienstmeid aan.

Mijne schoone en welbeminde! hoe veracht U de vreemdeling dus smadelijk?

De taalgeleerde, die de germaansche talen in hare gronden wil navorschen, in haren oorsprong kennen, in haren onderlingen samenhang naspeuren wil, moet niet alleen rekening houden met U, maar hij moet in de eerste plaats met U te rade gaan, zoo wel als met het Gotisch, het Oud-Noorsch, het Angel-saksisch. Het is voor hem een zeldzaam voorrecht, dat hij eene zoo oude taal nog uit den levenden mond kan hooren en niet enkel uit de dorre bladen der doode boeken heeft op te diepen en af te leiden. Dies zijn daár onder de hoogduitsche en engelsche taalvorschers heden ten dage ook velen, die uwe groote waarde hebben erkend en U vlijtig beoefenen. Verschillende taalkundige werken over het Friesch, 't zij dan Oud- of Nieuw-friesch, 't zij dan Oost-, West- of Noord-friesch, zagen in Duitschland reeds het licht. Engelsche taalgeleerden, die de born, waar hunne eigene taal uit welde, willen leeren kennen, komen naar het land tusschen Fli en Lauwers, om te hooren, hoe men er friesch spreekt. Of zij beschouwen het als eene buitenkans, zoo zij in hun eigen land gelegenheid hebben, eenen Fries te kunnen ondervragen naar zijne moedertaal, en die sprake uit zijnen mond kunnen verstaan. Het Britsche Bijbelgenootschap gaat den bijbel in het Friesch uitgeven, en zelfs in Noord-Amerika verscheen er eene friesche spraakkunst.

En in de Nederlanden buiten Friesland?

Kennen de onfriesche Nederlanders friesch? Leggen de onfriesche nederlandsche taalgeleerden zich in de eerste plaats toe op de kennis der friesche taal? Is grondige kennis van bijzonder-Hollandsch en van algemeen-Nederlandsch mogelijk zonder kennis van oud- en nieuw-Friesch? Houdt de regeering, houden de ambtenaars, de rechters, de geestelijken, de onderwijzers, voor zoo verre zij in Friesland hun ambt bekleeden, maar geen Friesen zijn, in eenig opzicht rekening met de friesche taal?

Ei! niets van dit alles. Men veracht het Friesch. Men maakt er zich van af, zoo men er soms mede in aanraking komt. Men ontkent zijne natuurlijke rechten. Men stelt het op de plaats van ieder ander volksdialect, dat in meerdere of mindere mate van de geijkte hollandsche taal afwijkt. Men verlangt van het Friesch, dat het maar spoedig zal uitsterven op der Friesen tongen en in hunne pennen. En om die verlangde dood maar te verhaasten, verwringt en verdraait men de friesche taal, schoeit haar op eene hollandsche leest, zoodat haar vrije gang belemmerd is, en steekt haar in een hollandsch gewaad, dat haar niet past en haar leelijk maakt. »

JOHAN WINKLER.

Die nadere kennis begeert te hebben van de friesche tale leze b. v.: *De Bulle « Ineffabilis, » In de nog levende friesche Taal*, verfriescht door Johan Winkler, en hij houde het latijn daarnevens.

Het slot van dat stuk luidt aldus in 't friesch *(Datum Romæ,* etc.):

« Jown to Romen by St. Piter, în 't jier fen de minskwirdinge fen Us Hear, Achttjiën hûndert fjouer end fiftich, de sekste fen de Idus fen Wintermoanne fen 't jier MDCCCLIV. Fen Us Pouslike Regeäringe 't njuggende jier. Pius IX Pous. »

Oftewel men koope, bij gelegentheid, onder een deel oude boeken, en voor een prijzetje:

« *Gysbert Japicx friesche Rijmlerye; ijn trye deelen forschaet: d'eerste binne Ljeafd in Bortlijcke mingeldeuntjes, 't oarde sinte Gemiene æf Huwzmanne petear, in oare katerye; 't efterste iz: Hymelsch Harpluwd, dat iz to sizzen ijtlijcke fen Davids Psalmen. De tredde druwck. Op nijz trognoaze in forbettere trog E. Epkema. To Ljeauwert, Bij Johannes Proost, Boeck-forkeaper, 1821.* »

Dat is « hanneke-manneke » vervlaamscht: *Gysbrecht Japicx friesche rijmelarye; in drie deelen verscheeden: de eerste bennen liefd- en boertlyke mingeldeuntjes; 't anderde zyn gemeene of huismannen klap, en andere kouterije; 't achterste is: hemelsch harp(ge)luid. Dat is te zeggen, ettelijke van Davids psalmen. De derde druk. Op nieuws doorneusd en verbeterd door E. Epkema. Tot Leeuwarden, bij Johannes Proost, boekverkooper, 1821.*

TEGENKOMSTEN BRIEVEN ETC

« Tot laet in de achttiende eeuw was er voorzeker in den styl der Hollanders niets dat ons kon hinderlyk wezen. Van Effen en Wagenaer worden aen de boorden der Schelde even goed verstaen als op den oever der Zuiderzee; doch toen de *nieuwduitsche* letterkunde by onze Bataefsche broeders eene morale omwenteling te wege bracht, toen er de tooneelspelen van Kotzebue en Iffland op alle schouwburgen weêrgalmden, en de romans van Lafontaine er in elks handen waren, toen men er, als het ware, *Vertaelfabrieken van hoogduitsche werken* zag voor den dag komen, toen kon het ook niet missen dat *de oude duidelykheid* van schryven eenigszins verloren ging... De prosa verwikkelde zich in duitsche langdradigheid en zinsversnydingen; zy nam een groot getal vreemde woorden en wendingen op, *waerdoor men eindelyk tot een zekeren conventionelen periodenbouw kwam*, die thans alle prosaïsche opstellen, inzonderheid de verhandelingen, zoodanig aen elkander doet gelyken, dat men zou zeggen alles is in denzelfden vorm gegoten. Enkele goede schryvers zonder ik daarvan uit. Ja, de eentoonigheid van hunnen styl laet zich gevoelen tot zelfs in hun latyn. »

WILLEMS BELG. MUS. II. 90–91.

Te Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

Nº 10, Sporkele 1885. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

BULTE, de. = But, stoot, stuik, hurt; verder, berispinge, in 't zedelijke verstaan. — « Hen hed ebbult' had, omdat hen te late ekkommen is! » Geh. *Poperinghe.*

Z. De Bo, *i. v. but.*

But en *bult*, gelijk duist andere ww., en schillen maar de ingevoegde *l*. Verzet die *l*, en ge hebt den oorsprong van *bluts-en*, van 't fr. *bluter*, *bluteau*, *blutoir*, *blutage*, in 't vl. *bultemeulen*, enz.

Als de mols *bulten*, zoo heffen zij eenen hoop eerde omhooge, die in 't vl. een molhoop heet. De Friezen heeten zulkdanige eerd- en andere hoopen *bulten*. « *Ien bult in it lân* » is eene hoogte in 't land, op zijn friesch gezeid.

« Een *masse* geld, » een « *masse* volk » zeggen wij, en wij spreken fr.; « eene *hoeveelheid* geld, » of « eene *hoeveelheid* volk »..., en wij spreken geschoolmeesterde wantale : de Friezen zeggen : « *Ien bulte folk, ien bulte jild, leugens by di bult;* » en « eene *masse plaisir* » zou Johan Winkler « *ien bulte wille* » heeten. Z. *J. Halbertsma, Lexicon Frisicum.*

DRUIVEKOPPEL, den. = Druivekrabbe, *racemus.* Geh. *Poperinghe.*

DRUIVERANKE, de. = Druivekoppel, *q. v.* Geh. *Poperinghe.*

GEERSTEZANGE, de. = Eene zange of zante van geerstekoorn. — « Ge staat met nen baard lijk 'n geerstezange, 't is hoog noodig dat ge u laat scheren! » Geh. *Leysel.*

't Is geweten dat eene geerstauwe lang gebaard is, en dat eene handsvolle geerstauwen, anders eene *geerstezange*, alrondom burstelen en sprietelen, gelijk eenen kobbejager. Z. *Loq.* 1881, hlfz. 4, *i. v. Zantekoorn.*

In Friesland zegt men tegen een die in scherensnood is : « *Dou rinste mei oarmansjild yn 'e buse* » = Je rent (loopt) med a(nd)ermans geld in de zak, te weten scheerders geld. Vrglk onze spreuke : « Met de' putmakers geld in den zak loopen » = Tenden uit mager en deerlijk zijn, gelijk een die op zijn laatste beenen gaat.

HUSSEBARIEREN, *hussebarierde, gehussebarierd.* = Hutsebalieren. Z. *Loq. 1885, hlfz. 67.* Geh. *Veurnambacht.*

KEER, z. *Te keere zijn.*

KLAVERDRIESCH, den. = Eene gewende klaverije. — Een driesch heet in 't Veurnambachtsche eene wee, als ze ommegedaan is en in zaailand gebracht; een klaverdriesch = *item* zulk een stuk klaver. Geh. *Wijtsgaele.*

KRUIS, het. = Het kruis van den rugge; de rugge tusschen de heupen; de rugge over het stietebeen.

Het kruis, *(das kreuz)* beteekent in 't hoogduitsch 't zij van ends ent ends geheel de ruggrate, 't zij den rugge tusschen de heupen, 't zij 't benedenste deel van den rugge, de zate, 't zij de ombekleedinge van de zate, het kruis, den bodem van de broek. Z. Grimm, *i. v.*

Het *kruis* van den rugge *(le croupion)* en 't *kruis* van de broek *(l'enfourchure)* staan bij Kramers bekend. De woordenboek van d'Arsy geeft bovendien nog : « *Croisée*, f. Tkruys tusschen de schouderen. »

De name *kruis* wordt gevolgentlijk, zoo in 't vl. zoo in 't hoogduitsch, aan geheel den rugge en aan geheel de ruggrate toegepast.

Het *kruis* ligt van ends ent ends den rugge.

Dat Hoog- en Nederduitschland zoo wel daarin overeenkomen bewijst dat hier geen toeval, maar de eigene grond van de tale en de rechte kennis van de zake in 't spel is.

Welke mag de bediedenisse zijn van dat w. *kruis*, dat aan geheel de ruggrate of deelen van de ruggrate toegepast wordt?

Het volk, dat maar eenen zin en kent van 't w. *kruis*, te weten den christelijken zin, zoekt in of omtrent de ruggrate een + of eene *kruisgedaante* te ontdekken.

Ten eersten, de armen en de beenen vervoegen kruiswijs met de ruggrate; en dit zou kunnen de reden zijn waarom de woordenboeken het kruis zoo wel tusschen de schouderen als boven de heupebeenen willen hebben.

Zelfs zijnder onder 't volk die zeggen niet *het kruis* en *het kruisen*, maar « *de kruisen* » van den rugge; denkende waarschijnelijk aan de *kruisende* kwellingen die de lendenzwere pleegt te veroorzaken.

Men zou daar kunnen bijvoegen dat de gordel, de rieme, de rok- of de broekband *kruiswijs* den rugge omspant; ja, en men zou in 't w. *kruisbeen* de vervlaamschinge kunnen vermoeden van 't gene de grieken *to hieron 'osteon*, de latijnen het *os sacrum* noomden : het kruis is *heilig*, gevolgentlijk het kruisbeen is het *heilig* been, *os sacrum*?

Dit en heeft al maar eenen schijn van grond, immers Littré (i. v. *sacrum)* zegt dat het stietebeen *os sacrum* heet, omdat het bij voorkeur den afgoden opgedragen wierd; en *Levitici III. 9—10*, staat er te lezen dat al 't gene omtrent de *lumbos*, dat is omtrent de lenden van het dier ligt, geheel de steert,

(in 't hebreeuwsch) *tot en met het stietebeen*, op den wijheerd moest verbrand worden. Het *stiete-*, *steite-* *stuite-* of *stootebeen* is, met eenen anderen woorde, het *os sacrum*, *to hieron 'osteon*, het *stietebeen*, het *kruisbeen*.

Maar al die waar- of onwaarschijnelijkheden daar gelaten, zoo en is 't kerkelijk latijnsch woord *kruis* niet oud genoeg, mijns dunkens, in 't gebruik der duitsche volkeren, om het *os sacrum* eenen name te verleenen. De oude duitsch- of dietschsprekenden kenden en gebruikten gewis 't w. *kruisbeen*, langen tijd al eer hun het heilig en christelijk w. *crucs* = *kruis* door de geloofszendelingen bekend gemaakt wierd; dus zal het w. *kruis-* in *kruisbeen* misschien wel eene oude en echt vlaamsche beteekenisse hebben, die geen uitstand en heeft, 't en zij in schijn, met het heilig *kruis*, en met de bekende overdwersche gestalte van den kruisboom der christenen.

Wat beteekent dus *kruis-*, als deelmakende van 't samengesteld w. *kruisbeen*, *kruisbeenig*, enz.?

Daar bestaan in 't vl. twee ww. *kruis*, 't eene is een wilde stam, uit onzen eigen taalbodem opgegroeid; het andere is, met het kerstendom, herwaards over gekomen en ons toegevoerd.

Die twee ww. verschillen zoo van gedaante als van bediedenisse.

Kruis 1 eertijds *cruus*, *cruce*, *de cruce*, *der crucen*, *van der crucen*, *Vanderkruyssen*, *Vercruyssen*, *Vercruysse*, in 't Meenensche *Varcruysse*, enz., was vrouwelijk, van geslachts wegen, gelijk *crux* = *cruc-s*, *crucis*, *crucem*, in 't latijn, maar 't is met der tijd *neutrius generis*, zijloos, onzijdig, of geenderlei geworden, en wij zeggen nu *het kruis*.

De *k* van *kruis* 1 blijft overal *k* en de *s* overal *s* : men zegt *kruisen*, *kruisigen*, nooit *kruizen*, *kruizigen*, nooit *gruizen* of *gruizigen*.

Kruis 1 is *creutz*, *kreuts*, *kreuz*, in 't hoogduitsch; *cross* in 't engelsch; *croix*, *crois-*, *crois(er)*, *crois(illon)*, in 't latijnsch-fr., *kors*, in de noordsche taalvertakkelingen.

Kruis 2 was eertijds *kruugs* (?) *kruusg* (?) nu *kruisch*, *kroesch*, *kroosch*, *kroost*, *kroos*, enz.

De *k* van *kruis* 2 wordt *g*, *gruis*, *groes*, enz.; of valt af, *ruischkalk*, *roestegalle*, *roes*, *roest*. De *-s* wordt *-z*, *-sch*, *kroezelen*, *kruischen*; zij wordt vervangen als uitgang door *-g*, *-w*, *-st*, *-d*, *ruig*, *ruw*, *gruw*, *kruwen*, *gruite*, *kroost*, *kruid*, enz.; de *r* valt weg of wordt *l*, *n*, *goes-*, *klooss-*, *knoess-*, enz. Z. verder.

Kruis 2 schijnt een hoedanigheidsname; volgende 't geslachte van den zelfstandigheidsname die daarbij gebruikt wordt; dus van *den kruischen* boom, van *de kruische* wolle, van *het kruische*, of van *het kruisch* been; *het kruische* been, *het kruisch* been, *het kruis* been, *het kruisbeen*; *het kruische*, *het kruisch*, *het kruis* van den rugge, *pars (spinosa?) dorsi*.

Kruis 1 beteekent *galge*, *galgenboom*, met al dat daaraan verwant is.

Kruis 2, of liever *kruisch* beteekent.... hetgene nu te zoeken valt.

Kiliaen vertaalt aldus :

Kruis 1 = « *Crux*, *patibulum*, *arbor infelix*... »

Kruis 2 = « *Kraus*, *crispus*, *vibratus*. » « *Kraus hayr*. *Kruys hayr*. »

Wat is *crispus*, *vibratus*?

Volgens *Doederlein*, *Lateinische Synonyme und Etymologieen*, *VI. 86*, is de oudst bekende beteekenisse van *crispus* : *straalde*, *stralende*, *vibratus*, *vibrans*, *stekelachtig*, *prieiende*, *vlijmende*, zoo men de slangentongen pleegt te schilderen. « *Linguæ bisulcæ jactu crispo fulgere*, » staat er in *Pacuvius apud Nonium*, door Doederlein hier aangetogen; en in *Virgil. Æneid. XII*, *164—65*, leze ik :

bigis it Turnus in albis,
bina manu lato crispans hastilia ferro.

Papinius Statius, (jaren 200 na Christus), sprekende van goud dat kettert en straalt, zegt dat iemand het gekuischt en gevaagd had tot blinkens en stralens toe :

Mixtum cono crispaverat aurum.

Van die eerste beteekenisse komt eene verdere : *getakt* gelijk den bliksemstraal, *gehaakt*, *gesprieteld*, *getand*, *hirsutus*, *hispidus*, *horridus*; en nog eene verdere of twee, te weten : *geplooid*, *gekerteld*, gelijk eenen choorrok, een kaafkleed, eene spaansche krage; gelijk vel, pergament dat schoupert, gelijk water dat rimpelt, gelijk haar dat krult, enz.

Die jongste beteekenissen van 't w. hebben de dietsch-romaansche talen bewaard, b. v. in 't fr. *crèper*, *crépir*, *crèpe*, *crépine*, *crisper*, *crispation*; maar in de aloude latijnsche tale is b. v. *crispare*, *vibrare*, *torquere sagittam* = eenen pijl *schieten*; en *crispare*, *vibrare*, *torquere capillos* = 't haar doen *krullen*. Immers al dat geweldig door de locht gedreven, geschoten wordt, zal meest altijd *draaien*. Dus *crispus* = straalde, stekelig. Maar : kruisch 2 = *crispus*, *vibratus*; dus kruisch 2 kan hier straalde, stekelig te zeggen zijn.

Laat ons verder zoeken!

Gelijk *kruis-* en *-been* kruisbeen wordt, zoo wordt ook *kruis-* en *-bezie* kruisbezie, *kruis-* en *-distel* kruisdistel, *kruis-* en *-doorn* kruisdoorn, *kruis-* en *-menthe* kruismenthe, *(mentha crispa)* enz.

Hier is wederom niet *kruis* 1 maar wel *kruisch* 2 in 't spel, en kruisbezie b. v. = *uva spinosa*, niet *uva crucifera*, noch *uva s. Crucis*.

Dit bewijzen 1° de gedaante, 2° de wisselnamen van den kruisbeierhut, die daar grimmig en vol stekkers staat, en die geen bezen in krabbekens, aalbezen, maar van die knikkergroote, groene, roo, cirondachtige, enkele beiers draagt.

Dit gewas en heeft geenen name bij de oude Meesters, zegt Dodoens. « *La groseille est un fruit du Nord; les probabilités sont que les Romains ont pris le nom* » *(crosella)* « *dans la Gaule ou la Germanie*, » zegt Sicard, *Diction. wallon de Mons*. Men plantte eertijds hier te lande hagen van kruisbeierstruiken, zegt Dodoens; en Bilderdijk verzekert dat men met de takken ervan wolle placht te kretsen, te kaarden, te *k(r)uischen* (?) en te kammen. Z. Schuermans Idioticon, *i. v. kronsel*.

Men zal dan dietsche, dietsch-latijnsche of nieuwerwetsch geleerde namen en geen echte oud-grieksche of latijnsche namen van dit gewas moeten verbeiden.

En ze zijn als volgt :

Latijn : *Ribes uva-crispa*, L., *uva spina*, *uva crispina*, *uva spinella*, Dodoens.

Ribes, araabsch *ribâs*, *riwâs*, is de algemeene name van 1° de stekellooze araabsche zeebezen, of bezen van over de zee, *(Ribes alba, rubra, nigra)*, beter bekend onder den name van *genivers;* en 2° van de kruisbezen, *(Ribes uva-crispa)*.

Crispa, spina, crispina, spinella = straal-, stekel- doornachtige *ribes*.

Fransch : *Groseillier épineux, (vert, à maquereaux, grosses groseilles)*.

Neerlandsch : *Kruis-, kroes-* en *krausbezie, kroesel-besi, kroes-baeye*, Kil., Dodoens, Blancardi.

Knoeselen, Dodoens, d'Arsy, Blancardi; *knoesel, knoeselaar, kronsel, kroonsel, kroosel*, Schuermans.

In 't limburgsche *kroesel, kroensel*, en *kloosterbeer*.

Kroosel ware beter *kroossel* geschreven, het is eene verzwakte uitsprake van *kroosch-el;* vrglk *menschen*, verzwakte uitsprake *menssen*. *-Sch* (= *sk*) wisselt geern tegen *-st*, dus *kroostel; r* en *l* omgezwaaid, ware *kloosterbeer*, dat inderdaad in 't Limburgsche gehoord wordt en dat met *claustrum* geen uitstand en heeft.

Uit *kroosel* zal 't dietsch-latijnsche *crosella* nagepoetst zijn, dat bij Hœufft, *Bred. taal.*, geboekt staat.

Nog neerlandsch : *Stekelbezie, stekerbezie, stekerbeize, stekebeier, stikkelbeze, stikkebeier*.

Engelsch : eertijds *grooseberry (uva spinosa)*, nu verminkt door misverstand, *gooseberry (uva anserina);* Dodoens, Skeat.

Noordengelsch *groser*, schotsch *grozet*.

Hoogduitsch : *Krausbeere, krausselbeere, rauchbeere, grosselbeere, (uva spinosa)* Grimm; misverstaan *kreuzbeere (uva crucis)* ibid.

Op den leest van 't oud en echt latijn *grossus, grossulus* (=groene, kleene, onrijpe fijge) heeft ievers een latijndolle duitsche schoolmeester, van *grossel-* het dietsch-latijn *grossula* (= dietsch-fr. *grosele, groselle, groseille)*, en *grossularia*, (dietsch-fr. *groseillier)* geschoeid; van daar geheel de italiaansche, spaansche, portugiesche, walsche aanhang van ontelbare stertelingen.

Nog hoogduitsch : *Stachelbeere* en *wegdorn*, Dodoens.

Zweedsch : *Krusbœr, uva spinosa. Uva crucis* ware in 't zweedsch *korsbœr*.

Deensch : *Stikkelsbœr*.

Oostfriesch : *Krüsbee*.

Walsch : *Estéquebé, stéquébé*, gehoord te Sint-Omaers.

Het halfwoord *kruis-* in kruisbezie, *Ribes uva-crispa*, beteekent dus *spina*, van waar *spina-uva, uva-spina*.

Deze, onze *inlandsche ribes* alleen verdient zijnen inlandschen name, omdat hij zijne zapvolle moesbezen « *inter spinas* » te plukken biedt. De Africaansche *ribes* « van over de zee, » een vreemdeling, heet te rechte *ribes*, ja, maar ten onrechte *crosella, grossula, grossularia, groseille, groseillier*, enz., omdat hij met geen kroesche kruischdoorns gewapend en staat.

Dus *kruis-*, beter *kruisch-*, is *spinosus :*

't *Kruisch* of 't *kruis* van den rugge is *spina dorsi, l'épine dorsale, les apophyses épineuses du dos;* het *kruisbeen* is het *os spinosum*, dat is de *spina dorsi*, van ends ent ends.

De stam *spin-* heeft eene nevengedaante *skin-*, die insgelijks

stekel, splenter bediedt; *skin-* levert *eskine, échine* in 't fr., (vergelijk *spin- espine, épine); échine*, in 't engelsch *chine*, = *spina dorsi*.

Rijten (= steken, krauwen, klauwen), levert *rate*, of, met *ge-, gerate*, kort uitgesproken *grate : vischgrate* = *spina piscis, ruggrate* = *spina dorsi*, het paternosterbeen, de paternoster.

KWANTEBAK, den. = Het bakken van kwanten, dat zijn pannekoeken, tot vergaringe en aantrek van volk, in eene herberge. — « 't Is zundag kwantebak in de Drie Keuningen. » Geh. *Scheldewaards*.

REUVELEN, *reuvelde, gereuveld*. = In reuven en in schelfers komen, zoo de hoofdbast van kleene kinders doet, en de huidbast van die met *tinctura iodi* gestreken worden. Geh. *Poperinghe*.

RIGGE, den. Z. *Rugge*.

RIK, den. = De schoft; de rugge tusschen de schouderen; dat deel van den rugge waarop een mensch pleegt lasten te dragen. Geh. *Poperinghe*.

Zie *Rugge*, en 't verschil tusschen *rugge* en *rik*.

Het verschil van bediedenisse tusschen *rugge* of *rigge* en *ruk* of *rik* heeft Pastor-Deken De Bo wel bewaard gevonden ommelands Poperinghe.

Wil men derop letten, al de vlamingen, die door 't boekenvlaamsch in hun taalbesef nog niet geheel gekrenkt en zijn, bewaren 't van 's gelijken; zij zullen zeggen b. v. dat ze « zeer in hunnen *rugge* hebben, » niet « in hunnen *ruk* » of « in hunnen *rik*. » 't Is immers zelden dat men in den *rik* eenig zeer geware is, terwijlen dat de *lendenzwere*, (het spit, de lendenpijne, de lendenjicht, het alfgeschot, het heksengeschot, het lendenwee, de *lumbago)*, een altewel bekend zeer is, dat zijnen zetel houdt boven den benedensten rugge.

Men zegt « *te rug* dragen, » dat is dragen alwaar de rugge wijst, ruggewaards, wederom en van waar 't gekomen is dragen. *Te rik* dragen, dat is op den *rik* dragen. *Te rug* en *te rik* en vervangen malkaar niet, voor 't gene den zin aangaat.

Iemand buitenboord lastig vallen heet *rikzagen : rugzagen, ruggezagen, riggezagen* en hebbe ik nooit gehoord noch anderszins tegengekomen.

Men zegt dat iemand *over rugge* ligt of gevallen is *(supinus)*, maar niet *over rik*.

Men zegt *ruggelings, ruggewaards* gaan, nooit *rikkelings, rikkewaards*, bij mijn vinden of weten.

Men zegt « een peerd *den rugge* uiteten, » maar is « een peerd den *ruk* of den *rik* uiteten » iemand bekend ?

Noch *ruk* noch *rik*, — dat spreekt van 's zelfs, — en staan in Kramers. 't Is een oud w. dat Maerlant bezigde, in zijnen tijd, en dat de vlamingen tot heêndaags toe bewaard hebben en gebruiken.

In 't latijn, zoo 't schijnt, heet *dorsum* de rik, en *tergum* de rugge.

In 't franseh is *le dos* de rik, *l'échine* de rugge, en *la croupe* het benedenste van den rugge.

In 't engelsch is 't oud w. *back*, vl. *bak* in *slabakken, achterbaks, hak over bak* (hiele over rik), enz., blijven stand

houden tegen *rik* en *rugge*. *Rump, cropper, loins, buttock* beteekenen *la croupe*.

Rugge en *ruk*, *rigge* en *rik*, stoffelijk en van woordswegen, en verschillen niet meer als *kage* en *kake*, z. *Loquela 1885, hlfz. 67*. Maar de vlaming gebruikt geern eene min of meer verschillige doch echte gedaante van een en 't zelfste w. om overeenkomende verschillendheden van eene en de zelfste zake bekend te maken. Zoo beteekent *kake* de *wange, zonder meer*, en *kage* de *wange met iets meer*, te weten met eene smete derop, dus gesmetene kake, kaaksmete.

Even aldus beteekent het w. *rugge, rigge* den rugge onbepaald, en *ruk* op *rik* het hoogste van den rugge.

Een ander w. *ruk*, (rukken, rukwind, enz.), dat in Kramers en in al de woordenboeken staat, begint met *r*; ons w. *ruk, rik*, dat in Kramers niet en staat, begint met eenen ontbrekenden vl. boekstaf, die meest door twee boekstaven *hr* verbeeld wordt.

Die boekstaf *hr* wisselt gewillig tegen *wr*, en *wr* tegen *br, fr*. Daar is b. v. *hraken* en *braken* = *vomere, ructare*; daar is *hrieschen* en *brieschen, hruischen* en *bruischen, hrullen* en *brullen*.

Zouden *hrugge* en *brugge* ook geen eigen rechtzweers zijn? *Le dos du nez* is *the bridge* (de brugge) *of the nose*, in 't engelsch; hadden de ww. *rugge* en *brugge* niets gemeens, de taalgebruikers en zouden dit niet gezeid hebben.

De staf *hr* wisselt ook tegen *hh* of *h, fl, f*, b. v. *hreeger* = *heeger*, z. *Loquela 1882, hlfz. 11*. Vandaar onze vl. ww. *hugge, huk, hukske, hukken, hurken, flok, flokken; fok, fuk, fukken*, enz. Z. De Bo.

Hurken, hukken = *ocquinisco, conquinisco*. *Anna Bijns, Vondel, Coster, Poot*, enz. gebruikten dat w. gelijk wij vlamingen doen. *Hooft* schrijft, *Nederl. Hist. B. IX. bl. 390* : « Men zagh'er dat schaamele wyven, hurkende op de mesthoopen, met de huik over 't hoofd getrokken, de beenderen naavorschten, daar eenigh voedsel in scheen. »

Men *hukt* als men dobbel toe zit, eenen last opneemt, of ievers onder inkruipt; men *hukt* bij 't vier; op het land, om groensel te plukken, enz.; men *hukt* bij 't knikkerspel; men *hukt* bacht eenen struik, om niet gezien te zijn; van daar *hukker* of *heuker* = een kramer, die zijne waren, op zijnen *ruk*, rond het land draagt, *un col—porteur*.

Hukker, enz. en zijn geen vl. kantwoorden : 't duitsch *hocke, hœckerer*, 't engelsch *huckster*, 't zweedsch *hœkare*, 't deensch *hœkre* = *institor*, merseman, marskramer, *colporteur*.

Daar zijn streken waar *hrukken hurken* geworden is en insgelijks *ocquinisco, conquinisco* beteekent. Gelijk van *hruk, hurk, huk (dorsus)* een werkw. *hukken* komt, zoo levert fr. *croupe (dorsus)* een werkw. *s'accroupir* = hukken, *conquinisco*.

De walen zeggen : *aller à crou-crou, s'mett' à crou-crou;* dat is *à crou-croupe, à croupe;* van daar het walsche *s' à-croup-er*, in 't fr. *s'accroupir*, eertijds *croupir*. *Huk* is *croupe, hukske* is *croupeton*. Vrglk *mousque, mousquet, mousqueton*, enz. Op zijn *hukske* = *à croupeton*. 't W. *op* heeft hier eene eigene beteekenisse, te weten de zelfste die 't heeft, als men zegt : Hij lag *op* zijnen loer, hij was *op* zijn weêrhouden, hij stond *op* zijnen sprong, hij zat *op* zijn gemak.

Loer, weêrhouden, sprong, gemak en zijn hier geen lichaamsdeelen, waarop men *ligt, is, staat* of *zit; huk, hukske, hukken* ook niet. Hij zat *op zijnen huk*, hij zat *op zijn* (niet zijne) *hukken* is zoovele als Hij zat *en hukte*, hij zat *en hukken*, hij zat *hukkend*, hij zat *gehukt*. *Séant* is evenmin een lichaamsdeel, maar « *la posture d'un homme assis*, » zegt Littré, in « *Il tomba, il se mit sur* », of « *en son séant* ». Hij zat op *zijn* hukken, of op *zijn* hurken, daaronder hebben de hollanders verstaan : op *zijne* hukken, op *zijne* hurken; en van dat misverstane *hukken, hurken* hebben zij *hakken* = *hielen* gemaakt. 't Is alsof men 't w. *loer* door *ventre* vertaalde, in « De jager lag op zijnen loer! »

Kramers vertaalt « *hurk* = *talon!* en *hurken* = *s'asseoir sur les talons!* » Bin honderd jaar mogelijks, als er niemand meer en weet *de visu* wat *hukken*, op zijnen *huk*, op zijnen *hurk* zitten is, zal die hollandsche domnigheid daar nog geboekt staan, en geld doen! Hij die *hukt*, die op zijnen *huk*, op zijn *hukken* zit, genaakt den grond met 't platte van zijne twee voeten, hielen en al. Die op zijne *hakken* = op zijne *hielen* zit, genaakt den grond, zoo met zijne *knien*, zoo met zijne *teen*, terwijl hij met zijne zate op de *calcanea*, op de achterstukken, van zijne hielen zit. De Denen zeggen gelijk wij, *op den* huk : « *Sidde paa hug.* » De Hamburgsche nederduitschers, *in den* huk : « Huken, in de hurck sitten, dahlhuken : *conquiniscere*. Hukworteln planten : *per facetam plebis modestiam dicuntur, qui alvi causa conquiniscunt.* » Richey, *Idiot. Hamb. bl. 99—100*.

Kramers en de Hollanders haspelen *hak* (van *hakken)* en *huk* (van *rhuk)*, hukken (ingebeeld *naamw.* in 't *meerv)*. en hukken *(werkw)*. al dooreen, *indè error*.

RUK, den. Z. *Rik*.

TE KEERE ZIJN. = Zijn daar men verwacht is uit hoofde van dagelijks wederomkeerende ambtsverrichtingen. — De geneesheer is vroeg te keere vandage. Omtrent nieuwjaar zijn de brievendragers later te keere als gewendte. Het stoomgerid is dagelijks te keere te N. N. om zeven uren 's morgens. Geh. *Poperinghe*.

VERKLIBBEREN, *verklibberde, verklibberd*. = Klibberder worden. — De zieke N. N. verklibbert in zijnen gang, d. i. hij wordt rapper, vlugger en weêr flinksch te beene te zijn. Geh. *Poperinghe*.

Het w. *klibber*, in 't engelsch *clever*, staat al bij De Bo. De engelsche taalgeleerden en weten geen raad met dit w., omdat het bij hun geheel alleene staat en onverwantschapt is. Bij ons en is het zoo niet. *Klibbe* is eene half lijvige half loopende, noch vaste noch onvaste zelfstandigheid, die 't minste gepor in roeren en in wagen stelt. Jeugd van gekookt of van gebraden vleesch wordt *klibbe, hutse, beverik*, van zoo haast als ze verkoelt en begint aaneen te klijven. 't Gene gemakkelijk beweegt, gelijk *klibbe*, wordt met alle reden *klibber* geheeten; en van iemand die meer gemak begint te krijgen in 't roeren en in 't reppen zijnder ledematen zegt men, op eene zeer wel sprekende wijze, dat hij *verklibbert*.

Te Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

Nº 11, Lente 1885. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteröënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

ANNELEG, den. = Aanleg. — « Die mensch en heeft geen anneleg, hij zal in 't ende nog moeten aremoe zweren. » Geh. *Kortrijk.*

Het valt geheel zwaar en misselijk *nl* zuiver uit te spreken; men maakt er meest *-ndl-* of *-nel-* van; vandaar *anneleg* = aanleg, dat ik wel duidelijk gehoord hebbe.

An, anne voor *aan, ane* is algemeen in onze en in de oude vlaamsche tale :

Ne lange lange man
met veel palullejes an.

Hetgeen kwalijk rijmen zou, zette men :

... Met veel palullejes *aan.*

« Doet uw beste kleeren anne; ge zijt eranne, » hoort men dagelijks. 't En is zoo lange nog niet leen dat de Hollanders zelve van dat w. zoo vijs niet en waren. Hooft zegt :

My, dien, met feestig groeten.
De morgen annebad en d'avond trad met voeten.

ARBEIDELIJK. = Dat arbeid kost, levert, veroorzaakt. — « Hier overal, m'nheere, ip zuud-Ouckene, is 't arbeidelik land, maar, God zij gedankt, het geeft loon naar werken. » Geh. *Rumbeke.*

Vrglk De Bo, *i. v.*

DRONKAARDSCHAP, de. = De staat, het wezen niet van een die, bij toeval ne keer, dronke is, maar van eenen gewenden, ouden dronkaard. — Zijn dronkaardschap is de oorzake dat zijn' kinders nu moeten om Gods wille gaan! Geh. *Kortrijk.*

Dronkenschap en is geen *dronkaardschap*, noch omgekeerd.

DUIVELSDOMSDAG *houden* = Groot leven houden, schelden, vechten, slaan, smijten, enz. Geh. *Kortrijk.*

De *domsdagen* waren eertijds de wettelijke *dingdagen* of *oordeeldagen*. Z. *Oordeel.*

EUZIELEEK, den, *ee* gelijk in *zwee, mee, weke, beke.* = Euzieval, euziedrup. — « Als uk Onz' Heere en d'hillege olie he', leg mij onder d'n euzieleek, zij-je mij moe, of ip N. N. z'ne' smoorhoop; ma' n.i 't hospetaal en ga 'k nich'gaan! » Geh. *Iseghem.*

GEZELLEN, *gezelde, gezeld.* = Uitgeleed doen, den weg vereeren. — « De weg en is da maar eenig, langs de' Moorbusch : uk zou noom wel 'n bitje gezellen. » Geh. *Lendelede.*

HALFDIJK. = Tot in 't midden van den dijk, tot den halfsten den dijk. — Dat stik land is halfdijk het mijne. Geh. *Ouckene.*

HALSBINDE, de. = Halsdoek. Geh. *Gulleghem.*

Het w. *croaat*, of *crowaat*, dat wij nochtans beter uitspreken als de engelschen *(cravat)*, en de franschen *(cravatte)*, is een slawisch w., dat de croaten van het Oostenrijksch leger in Vrankrijk bekend gemaakt hebben, 'A. D. 1636. 't Is de name van eene croatsche dracht, te weten van eene witte lijnen halsbinde, die, om den hals gewonden en op den keelpit toegeknoopt, met heure twee uitenden versierend op de borst viel. De fransche zoo gezeide *rabatten,* ofte « *boterhammekens,* » die meest al de fransche geestelijken eertijds droegen, zijn daar een overblijfsel van, en de « *witte lappen* » die onder de kin van de « *Chers-Frères* » vendelen ook. Beide en zijn nochtans, 't zij wit, 't zij zwart, maar schijnhalsbinden meer, die men insteekt of uittrekt, in steê van ze aan of om te binden, gelijk men eene oprechte vlaamsche halsbinde pleegt.

Ziet *Ménaye, Brachet, Littré, Skeat*, enz. *i. v. cravatte.*

HAND, de. = 't Getal viere, als 't op tel van oliebroodkoeken aankomt. — Hij leverde mij twintig handen (= 80) koeken. Geh. *Kortrijk.*

HERRONKERE, den, *her-* uitspr. fr. *haire*, stemzate *her-*. = Zoeve, zoever, horreberd, in 't fr. *loupgarou.* Geh. *Kortrijk.*

« Soort speeltuig » vertaalt Kramers dat fransch w. *loupgarou*, alsof het in 't vl. geenen name en hadde! Fr. Halmas Woordenboek, Leyden en Utrecht, 1758, weet daar nader bescheed over. « *Loup, morceau de latte au bout d'une corde,* » zegt hij, « *dont les enfants font du bruit en le faisant tourner en l'air.* Een hor. » En, *sub v.* Hor : « Kinderspeeltuig. Een plat stukje hout gebonden aan een touw dat in het omdraaien gonst. *Loup, morceau de latte,* » enz.

Z. De Bo, *i. v. Zoeve, zoever.*

De Kortrijksche uitsprake wettigt ten vollen mijne spellinge *herronkere*, als gekrompen uit *herreronkere, harreronkere, horreronkere, horreberd;* dat is een berd, of eene latte, die ronkt, zoeft, die « *woe-woe-woe* » doet, als de kinders ermeê *herren, harren* of *horren*, dat is wervelen, draaien.

Dit kostelijk overblijfsel onzer oude tale, dat ons de kinders in hun spel ongeschonden bewaard hebben, bestaat nog in 't w.

harre, herre, bij Kiliaen *cardo*. « Harre aen de deure, *Le gond, pivot ou la charnure d'un huys ou d'une porte,* » zoo zegt d'Arsy. Vandaar onze woorden *harrebard, harreberd, harrestuk, herrestik,* het berd of het stuk van eene deure, enz. enz. waar de gehangen, de draaipinnen, de *cardines* aan vast zijn. Z. De Bo, *i. vv.* Vandaar *Herredewerre, herrekaderre* = over hoop over soop; *harrebakken, harrewarren, herrebekken, herrewerren* = strijen, kijven, enz.

Harre strekt tot diepe in de latijnsche, grieksche en nog verder afgelegene oudheid, immers vl. *h* = grieksch-latijnsche *c*, dus *har* = *car*, van waar *car-do, car-dinis,* de herre.

Meester *Jan Deckers,* die *clerck* was *der stad Antwerpen, 1345,* brengt dat w. *herre* zoo wel te passe in zijne *Dietsche Doctrinale, II. vss 2798—2816*, dat ik geheel 't stik de liefhebbers van oud vlaamsch ten besten geve. Die liever Jan Deckers eigen spellinge heeft, kan ze in Jonckbloets uitgave nagaan *('s Gravenhage, A. D. Schinkel, 1842);* ik en verandere ze maar weigerlijk, en voor 't gemak van den lezer.

Het geldt den leêgaard, « *die traghe* » :

Een wijs man ons dit leert :
gelijk die dore wendt ende keert
in die herre, geloovet des,
ende nochtan blijft daer zij es,
alzoo keert ende wendt die trage
in zijnen bedde tot den dage,
oft totte dat hij zal gaen eten,
ende dan kan hij kuime geweten
wat hij drinken oft eten zal;
dat doet hem zijn traegheid al.
Ende zoo dunkt hem in zijnen moed,
dat hij groote wijsheid doet,
dat hij alzoo spaert zijne lede,
ende hij acht het groote dwaeshede,
dat die vrome hen travaljeeren
ende hun brood winnen met eeren.
Zoo dunkt hun dat, in hunnen moed,
dat zij zijn nog al zoo vroed
alse zeven schepenen, weet wel dat,
die te berechten hebben eene stad.

« *Dat die vrome hen travaljeeren* » is te zeggen *dat de* deugdzame, *neerstige* lieden *hun* zelven *pijnen*, spannen en moeite aandoen, gelijk een peerd, dat in de *trabalje* gevangen en gespannen staat. *Kuime*, « *cume* » is *schaars, nauwelijks* te zeggen; *kaum* in 't hoogduitsch. « *Zeven schepenen* » om « *een stad te berechten* » wekt het gekende zeggen van de *zeven begginen om een ei te klutsen, en de dorre bleef geheel!*

HORREBARD, het. = *Herronkere, q. v.*

HORREBERD, het. = *Herronkere, q. v.*

OORDEEL, het. = Groote, beroerde, onstuimige menigte. — Daar was een oordeel volks! Geh. *Brugge.*

Dit is wel een van onze oudste woorden! De eerste helft dervan, *oor-*, beteekent *af, in tween,* en de andere, *-deel,* (van deelen) beteekent *scheidinge, discriminatio,* d. i. elk zijn recht of zijne schuld toekennen, elk het zijne geven. Was 't dat alle menschelijke middels tot het *vinden* van dat recht of die schuld ontoereikend bleeven, zoo namen onze heidensche

voormenschen naar God, als *Scheider,* hunnen toekeer; en dat noomden zij, duizend jaren vóór 't kerstendom, *Gods oordeel,* ofte enkelijk *oordeel.*

Bij voorbeeld :

Alwin is vermoord gevonden : niemand en weet den moordenaar; de kwa mare loopt ondertusschen dat Reginhard de booze dader is. De vierschare en kan hem niet plichtig wijzen. Vrienden en heeft hij. Elk haat en verfoeit hem. Hij is de pleger! Doch Reginhard en wilt niet kennen, en men weet geen raad, 't en zij den raad des oordeels. In eenen kokenden ketel waters smijt de rechter eenen gouden ring : Reginhard zalder hem blootsarms uit halen. Blijft zijn arm ongedeerd, hij wordt aller schulden vrij gevonden; valt het anders uit, Reginhard zal hangen, en dat seffens, aan den eersten den gereedsten boom.

Wat een volk ter dingsteê! Het rechterlijk te hoope roepen en was er niet noodig : elk is daar, vrienden van Alwin, vijanden van Reginhard : allen!

Daar hebt gij mij « een *oordeel* volks », en « een leven lijk een *oordeel!* »

Pastor De Bo boekte deze laatste spreuke in 1873, en in 't zelfste jaar kwam Doctor J. H. Halbertsma's *Lexicon Frisicum* uit, te Deventer, met bl. 645 : « *Ien lewen as ien ûrdêl, turbæ immensæ, quæ comitantur jurgia et pugnam.* »

Friesen en Vlamingen hebben dus het w. *oordeel,* in dien zin, zonder behulp van boek of geschrifte, reeds duizend jaren bewaard.

In de *Horæ belgicæ van Hoffmann von Fallersleben VI, bl. 107—108,* staat het w. *oordeel* gebruikt welna met den zin die hierboven vermeld wierd. In de zotternije *Drie daghe Here* klaagt Jan over zijn kwaad wijf aldus :

Ghebuur, wetti wat mi deert?
ic hebbe een quaet wijf als ghi wel wet
die mi schelt ende et :
si schelt mi snachts wel seven werven
so sere, mi dunct dat ic sal sterven,
ende weerdic mi als si mi slaet,
si daets te meer, so eest al quaet,
ende smekicse si ne houter niet af.
ghebuur, dit es noch al een caf,
want en es noch dach noch ure,
si ne maect mi mijn leven t sure.
dit es een ordeel sonder ende.

Wet = weet, *et* = eet, opeet, mijn herte fret; « *it* en drinkt » (= *eet* en dr.), *wit*-je wel (= *weet*-j. w.) zeggen wij nog. *Si daets* te meer = zij dade, dede 's t. m. *Smekicse* = smeeke ik ze, vleie ik ze. *t Sure* (= het zure) leven.

Het w. *oordeel* heeft dien eigensten zin bewaard in 't engelsch w. *ordeal*, en in 't sassensch *ordâl*, vandaar komt het wanlatijnsche *ordalium*, en het dietsch-fr. *ordalie*, dat bij Littré te boeke staat.

Van het dietsch-latijnsch woord *ordela, ordalium* (Ducange) maakten de franschen hun dietsch-fr. *ordalie.* Ja maar, de duitschen en erkenden nu hun eigen oud w. *Urtheil* niet, noch in dat mismaakselde *ordela, ordalium,* noch in dat fr. *ordalie;* zoo zij kortten 't w. wat in, en zij schikten 't in hunne hoogduitsche woordenboeken, als een nieuw duitsch w.: « *Ordal!* »

De jongste Kramers kwam ook het w. *ordalie* tegen in het

fransch en vertaalde het, na zijne gemakkelijke gewoonte, mids hij dat misbakken hoogduitsch w. *ordal* nog eene *a* te meer in zijnen krop schoof, en er « *ordaal* » van miek, (z. 't fr.-vl. deel van zijnen gekenden woordenboek 1883, bl. 1352) : « *Ordalie, ordalium, ordaal.* »

In *Hermann Dungers* Banwoordenboek 1883 staat « *ordal* » eindelijk voor goed geblest, gekoend en gebrandmerkt, met nog 1500 « *Fremdwœrter* » daarbij, al van de zelfste oorije, als die in 't hoogduitsch voortaan geen taalrecht meer en hebben.

Hoe lange zal « *ordaal* » nog wel Kramers hollandsch zijn ? In iedere nieuwe uitgave laat hij een deel oude, (bij ons nog levende) woorden achter, b. v. *Hagendeveld.* Waarom dan eenen duitschen misbak willen handhaven, dien de duitschen zelve sedert een halve eeuwe verwezen, gebannen en verworpen hebben ?

Jacob Grimm schreef al van in 't jaar 1828, in zijne *Deutsche Rechtsaltherthümer, bl. 908 :* « *Ordal* in eines hochdeutschen mund klingt wie wenn er ath für eith sagen wollte, » ... als of hij *aad* voor *eed* zeggen wilde.

Voor breederen uitleg raadplege men gezeide *Grimms Deutsche Rechtsallerthümer, bl. 908.*

RUGGE, den. = Het lichaam van weêrzijden en van ends ent ends de ruggrate, benevens de ruggrate, zelve. Geh. *Poperinghe.*

Zie *Rik, (Loquela* nº 10, 1885), en 't verschil tusschen *rik* en *rugge.*

STOKKEZIELE ALLEENE. = Gansch moedermensch alleene. — « 'k Zitte ik-ik hier g'heele dagen stokkeziele alleene, en dat en is niet geestig, peis-je ! » Geh. *Sweveghem.*

STOMMELINGS = Zonder spreken. — Dat meiske en heeft geene ure meer gezond geweest sedert dien avond dat het da ne keer stommelings aangepakt wierd, achter strate.

STORMEN, *stormde, gestormd.* = Kloppen ten brande, schavier klippen. — 't Heeft vandennacht gestormd. 't Stormt op Sente-Maartens torre ! Geh. *Kortrijk, Moen.*

'T VENDEL DRAAIEN. = Eigentlijk 't gildevendel zoo kunstig op en neêre, weg en weêre bewegen, dat het over geheel zijne breede zichtbaar blijft en behagelijk vendelt. Sommige vlaamsche vendeldragers zetten daar groote eere op. B. v. als er van wege twee gilden eene bruiloft ingehaald wordt, gaander twee vendels aan het hoofd van den tocht, en het betaamt dat ze alle twee gelijkmatig gezwaaid en gedraaid worden. Uit die *eigentlijke* beteekenisse spruit de *oneigentlijke*, die elk verstaan zal, b. v. in : « Secretaris en kan maar *kwalijk het vendel draaien* met den Burgemeester; ze 'n *draaien 't vendel nie' wel* meer te gâre. » Geh. *Kortrijkbuiten.*

VLASCHAARD, den. = Vlaschakker, stik lands dat met vlasch bezaaid is, of staat om bezaaid te worden. Geh. *heel Vlanderen.*

Pastor-Deken De Bo verzoekt mij dit w. op te nemen, dat, onder het drukken van zijn *Idioticon*, hem ontvallen is. Vele lieden voorzeker zouden verwacht hebben dat *vlaschaard* in de woordenboeken stond. Niet te doen !

Wegens de spellinge *vlaschaard* (niet *vlasgaard)* z. De Bo, *i. v. koornaard;* en, in de oude landboeken, *i. vv. boonaard, raapaard.*

Wijngaard, bo(om)gaard zijn met *-gaard,* (engelsch *garden,* fr. *jard-in)* samengesteld, *vlaschaard* niet.

VROMMEISEN, het. = Jonge dochter, jonge vrouwenname, vrommensch, vrouwmensch in 't algemeen. — Als hij dat vrommeisene al veel blauwe blomkes opgevest hadde, liet hij ze zitten. Geh. *Kortrijk.*

WIJDGAT OPEN. = Zoo wijd open als mogelijk. — « Waar dasze 's nachts drank verkoopen, te lande, daar laten ze de veisters wijdgat open, en dat is om de nachthuulders an te trekkene. » Geh. *Rumbeke.*

ZOETBOMIG = Zoetbodemig, van land sprekende, dat zoet van aard, zoet van grond is. Geh. *Ruddervoorde.*

DESSELGHEM

Eene zeer oude, zoo niet de oudste gedaante van den stede- of plaatsname *Desselghem*, onder het volk nog *Destelghem*, is *Thrasaldingehem*, dat te lezen staat in de *Annales Abbatiæ Sancti Petri Blandiniensis, Gandavi, MDCCCXLII, uitgave van zaliger Deken Vandeputte.*

Bladzijde 102 van die *Annales* staat er aldus :

« *Eodem denique anno, 4º kal. nov. Baldwinus dedit ad monasterium Blandinium res suas in pago Curtracinse Beverna... et Thrasaldingehem.* »

Desselghem ligt « *in pago Curtracinse,* » dat is in 't Kortrijksche; het paalt aan « *Beverna,* » nu *Beveren*-bij-Harlebeke; en iedereen weet dat prochie en kerke *Desselghem* eertijds behoorden, van leenrechtswege, « *ad monasterium Blandinium,* » dat is aan de Abdije van Sint-Pieters, neffens Gent.

Thrasaldingehem is dus wel *Desselghem;* en, heeft het w. *Desselghem* eene beteekenisse, zij moet te vinden zijn in *Thrasaldingehem*, de oudere gedaante van 't w. *Desselghem.*

Zoo vindt men den zin van *weegaarde* in *wedergade*, van *apenink* in *halfpenning*, van *avot* in *halfhoed, halfhood, halfhoofd*, van *andag* in *achtendag*, enz.

Het w. *Thrasaldingehem*, dat eigentlijk maar en bestaat als 't gesproken is, en verandert niet van wezen als men de uitsprake dervan verbeeldt door *Thrasallingehem (ld = ll)* of *Thrasalingehem, (ll = l)*. Vergelijk *Alderheiligen = Allerheiligen, Engeland = Engelland*, enz.

Dus hebben wij eindelijk *Thrasalingehem* als eene oude en zuivere gedaante van het woord *Desselghem;* en die gedaante vervalt, gelijk duizend anderen, in *-hem (heem, heim, ham, hameau, hom, home)*, dat woonstede beteekent, en *Thrasalinge-*.

Thrasalinge- zelve vervalt in *-inge* en *Thrasal-*.

Men moet maar den eersten den gereedsten oudvlaamschen oorkondenboek open slaan om tot de wete te komen dat, bij een en den zelfsten plaatsname, den eenen keer *-inge*, den anderen keer *-inga* voorenkomt; dus is *Thrasalinge* en *Thrasalinga* uitgangwissel van *Thrasaling-;* en, 't is gelijk wat

Thrasaling- beteekent, *Thrasalinga* is zoovele te zeggen als *van de Thrasalingen*, *Thrasalingarum* of *Thrasalingorum*.

Dit leert ons de spraakkunde der ouddietsche talen.

Wij weten dan alreeds dat het w. *Desselghem* de *hem*, de *heem*, de woonste bediedt der *Thrasalingen*.

Wie zijn die?

De uitgang *-ing*, *-ingen* is genoeg bekend en beteekent zoo vele als de *kinderen*, *nazaten*, *afstammelingen*: het *volk*. Diesvolgens ware *Desselghem* de woonste van *Thrasals* volk.

Zoo is *Alverdingahem* (nu *Alveringhem*, *Auverghem)* de woonste van de kinders van *Alverd (Alfred)*; *Pupurningahem* (nu *Poperinghe)* de woonste van de lieden die langs de Poperenbeke woonden, enz.

Wat beteekent dus *Thrasal-*, hedendaags *Dessel-*?

In *Færstemann's Altdeutsches Namenbuch* (oudduitsch Namenboek) 1e d. bl. 1196 staat, onder andere oude mansnamen, de mansname *Thrasilo* vermeld, welk w., na Jacob Grimms *Grammatik*, eene echte wisselgedaante is van *Thrasalo* en even zooveel te zeggen.

Thrasalo, ontbloot van zijnen uitgang *-o*, blijft *Thrasal-*, dat gebouwd is uit *Thras-* en *-al*, gelijk *berdel*, *vischel*, *wegel* gebouwd zijn uit *berd-*, *visch*, *weg-* en *-el*.

Thrasalo, dat is de jonge, de kleene, de lieve, de beminde *Thraso*, gelijk *berdel*, *vischel*, *wegel* de kleene... *visch*, het kleene... *berd*, de kleene... *weg* is.

Ware 't hedendaagsch vl. dat wij behandelen, wij zouden in steê van *Thrasal* hier *Thrasken*, *Thrastje* te verwachten hebben.

Thraso nu, luidens de woordenboeken, beteekent *de stoutmoedige*, en is, van woordswegen, ons hedendaagsche *driesch*, *driest*, of met andere klanken, *dreesch dreest*, *druisch druist*, *droesch droes droest*.

Bij Færstemann vindt men nog, *loco citato*, *Trasimundus*, *Thrasaberth*, (met ingevoegde *n) Transtila*, *(st = s) Transila*, *Dressel*, enz., al van den zelfsten oorsprong als *Thraso*. In den Eunuchus van Terentius draagt een wapenknecht den dietschen name *Thraso*.

Dat de latijnschrijvenden eene *Th* bezigden als ingangstaf van *Thrasaldingehem*, wijst dat de *d* van *Desselghem* de zachte *d* of *dh* is, welker boekstafteeken, de grieksche θ, wij verloren hebben.

Dat de *s* van *Thrasaldingehem* de scherpe *ss* verbeeldt en niet de zachte *z*, blijkt uit de hedendaagsche uitsprake van 't w. *Desselghem*.

De *ss* van 't ambtelijke geschrevene *Desselghem* is eene inlijkinge van de volksgemeene oudere *st* van *Destelghem*.

Die scherpe uitsprake van *Thrasalingehem* (niet *Thrazalingehem)* doet vermoeden dat er eene *st* of *sc* in die scherpe *s* schuilt, en dat er eene oudere gedaante zal bestaan hebben die lood *Thrastalingehem* of *Thrascalingehem*.

De uitsprake *Destelghem* is daar een overblijfsel van, en op het hooren en is er geen verschil tusschen *Desselghem*, *Desschelghem* en *Derschelghem*.

De *r* van *Trasalingehem* is achterwege gebleven in *Desselghem* en in *Destelghem*, maar in 't jaar 1164 sprak en schreef men ze nog, blijkens de *Annales*, bl. 138, waar ik leze:

« *Anno 1164 Villa S. Petri Therslegem.* » *Ibidem* bl. 121: « *Traslingim.* » *Ibidem* bl. 151: « *De 20 bonariis terræ in Dersselghem.* »

Destelghem, zoo 't volk zegt, en is dus niet anders als eene rechte en goede uitsprake van 't gene men even wettiglijk schrijven zou *Derstelghem*.

Vergelijkt *bersten*, *kersten*, *wers*, *gers*, en zoo vele meer woorden, die men te rechte uitspreekt alsof er stonde *bessten*, *kessten*, *wess*, *gess*, enz.

Derstel en *drestel* zijn alle twee uitbouwsels met verkleenende kracht van *derst-*, *drest-*, wier nevengedaanten anders geklankt *dierst driest*, *duurst druust (druist-ig)*, *doersch droesch*, *diersch driesch* zouden luiden.

Driesch, *driest*, *druist*, *druistig*, *droes* zijn nog bestaande oud vl. woorden, wier beteekenisse vol gewelds zit. *Dreschen*, *derschen*, *dorschen*, *druischen*, in den zin van geweldig loopen, stampen, slaan, behooren insgelijks te onzer tale en te dien stamme.

Het verheugt mij 't gedacht van Johan Winkler vernomen te hebben over dien uitleg van 't w. *Desselghem*. Het is als volgt:

« Förstemann beschouwt den name Dressel, als een nieue form van den oud germaanschen mansvoornaam Transila (Thrasilo). Deze meening van Förstemann heeft alle waarschijnlijkheid in haar voordeel, en wordt geerne door mij overgenomen. Nevens den nieu-hoogduitschen maagschapsnaam Dressel is hier in Nederland, en wel bepaaldelik in 't gewest Zeeland, de maagschapsnaam *Dresselhuis* inheemsch. Ook deze naam moet, naar mijne bescheidene meeninge, van *Thrasilo* afgeleid worden.

Thrasilo (Transilo) is natuurlik anders niet dan een verkleinform (diminutivum) van *Thraso*. Thrasilo, Thraselyn, Dresselyn, Dressele, Dressel = Dresken, Thrasoken, de kleine Thraso. »

Wat zou Johan Winkler's gedacht zijn van de volgende beschouwinge:

De zachte *dh* voor eene *r* komende pleegt te verdwijnen in de geweldigheid van die *r*. 't Is het geval met *driesch drieschen*, *druisch druischen*, *droesch droeschen*, die ook als *riesch rieschen*, *riezen*, *ruisch ruischen ruizen*, *roesch roeschen*, *roezen* met *r*, of liever *hr* voorenkomen.

Zou men uit *driesch* (= *hriesch*, *(hr = fr)* = *friesch)* den name der drieste friezen niet kunnen afleiden, te weten van die *forsche* lieden die zeggen voor hun spreekwoord:

« Dy nat doar is nin Friesch »!

Dat is in 't vl.: Die niet en dert en is geen Friesch.

Een treffend voorbeeld van *(dr = fr)* levert ons het vl. woord *driesch*, dat in 't dietsch-fr. bestaat onder de gedaante *friche*.

Terre en friche = drieschland, ongedwongen, ongeakkerd, vrij land, *friesch* land?

Zoo zouden de *Friezen* eenen name ontvangen hebben wegens hunne vrijborstige, onversaafde stoutmoedigheid, en zoo kwame *driesch* (terra libera) overeen met *friesch* (homo liber): vrije grond, vrije Friezen.

J. Claerhout.

Te Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

'N SÉSTOARM

'N ZEESTORM

FEN 'E HEAR E. GERDES

VAN (*D*)E(*N*) HEER E. GEERS

FORFRÎSKE

VERVRIESCHE(*D*)

TRÖCH

DOOR

R. ZYLSTRA Jr.

R. (VER)ZYL DE JONGE

LEAWARD, PRINTINGE H. BOKMA

LEEUWAERD(*EN*) PRENTINGE H. BOKS

1877

« It is nou sahwet saun end tweintich jier lîn, dat
Het is nu zoowat zeven end twintig jaer leên, dat

ik în 't neijier needsakelik nei Ingelân mast, end ik
ik in 't najaer noodzakelik na Engeland most, end ik

makke dy reis mei en boat, dy 't krekt to Harns lei
maak(*t*)e die reis me' 'n boot, die(*da*)t krak te Harns lei

end op punt wier fen foart to farren. It wier it ge-
end op punt war van voort te varen. Het war het ge-

woane boat net, mar en fartûch, dat to Hull thûs
wone boot niet, maar 'n vaartuug, dat te Hull thuus

hearde end stienkoalen löst hie. It waer wier kâld,
(*be*)hoorde end steenkolen (*ge*)lost ha'. Het weêr war koud,

mar om 't ik al faek de sé oerstitsen wîer end net
maar om(*da*)t ik al vaek de zee o(*v*)ersteken war end niet

eange foar en stoarm, tocht ik der gjin amery oan
(*b*)ange voor 'n storm, docht ik der geen a(*ve*)mari(*a*) aen

om 'e reis ût to stellen. Ach, hie ik it mar dien!
om (*d*)e reis uut te stellen. Ach, ha' ik het maer (*ge*)daen!

Mîn libben scoe den wis minder ûnoangenaem end
Mijn leven zou dan (*ge*)wis minder onaengenaem end

mîn lyen mînder great west ha. Om 't ik wirch
myn lyen minder groot'(*ge*)weest hê(*n*). Om(*da*)t ik (*weary*)

wier socht ik by mîn kömst op it skip dalik en
war zocht ik by myn komst op het schip da(*de*)lik een

hûkje op, der 't ik my nei sliepen joech. It wier
hoekje op, daer(*da*)t ik my na slapen gaf. Het war

tsjuster do 't ik wer wekker waerd end by it skime-
duuster da(*erda*)t ik weer wakker wierd end by het scheme-

rige lampljöcht mirk ik dat ik net de ienichste pas-
rige lamplicht merk(*te*) ik dat ik niet de eenigste pas-

sagier wier. Ik fornaem dat hy just nei my komd
sagier war. Ik vernaem dat hy just na my (*ge*)komd

wier end him ek dalik del jown hie. Sjen koenen
war end hem ook da(*de*)lik dael (*ge*)geven ha'. Zien konden

wy elkoarren min end om 't wy beide net fölle
wy elka(*nde*)ren min, end om(*da*)t wy beide niet vele

nöcht oan praten liken to habben, bleawen wy ek
(*ge*)noegt aen praten (*ge*)lyk(*t*)en te hebben, bleeven wy ook

ûnbikend mel enoar..... Mids în 'e nacht lîkwols,
onbekend mi(*dde*)l eena(*nd*)er... Mids in (*d*)e nacht lykwels,

sahwet seis ûren nei ûs oufarren, fielde ik en hoart,
zoowat zes uren na oes afvaren, voelde ik een hurt

dy 't my op 'e grûn smiet end ear 't ik wer by de
die(*da*)t my op (*d*)e gron' smeet end eer(*da*)t ik weer by de

stikken kaem dreunde end kreakke it skip tröch en
stikken kaem dreunde en kraek(*t*)e het schip door een

oarde hoart, yet fölle hirder as de earste. Ta allîk
a(*nd*)er(*d*)e hurt, iet veel harder a(*l*)s de eerste. Te al(*ge*)lyk

fornaem ik, mids în 'e stoarmwîn, en mennichte fen
vernaem ik, mids in (*d*)e stormwin', een menigte van

stimmen böppe mîn hölle end hearde ik immen op
stemmen bove(*n*) myn hulle end hoorde ik iemen' op

aeklige toan în it Ingelsk ûtröppen : « It skip is
aeklige toon in het Engelsch uutroepen : « Het schip is

spjalt end it sinkt! » Sa gou mooglik fölge ik mîn
(*ge*)splet end het zinkt! » Zo gauw mooglik volg(*d*)e ik myn

mei-passagier, dy 't al by de earste hoart makke
mee-passagier, die (*da*)t al by de eerste hurt (*ge*)maek(*t*)

hie dat er böppe kaem. En greate gölf kaem my to
ha' dat (*er*) bove(*n*) kaem. Een groote golf kaem my te

miette end jaegge my wer nei ûnderen. In en amery
(*ge*)moete end jaeg(*d*)e my weer na onderen. In 'n a(*ve*)mari(*a*)

stie it skip föl wetter. Alles kreakke om my hinne
stoe(*g*) het schip vul water. Alles kraek(*t*)e om my hene(*n*)

end de stoarm sloech planken end mêsten, towen
end de storm sloeg planken end masten, touwen

end raer tröch enoar. Nei en bulte moeite lökte it
en ra(*d*)er(*en*) door eena(*nd*)er. Na 'n bulte moeite lukte het

my wer böppe to kommen end do 't ik my en amery
my weer bove(*n*) te kommen end da(*da*)t ik my een a(*ve*)mari(*a*)

oan 'e forskansing fêst hâlde koe, wier it my of
aan (*d*)e verschansing vast houde(*n*) koe(*st*), war het my of
alles berste, kreakke end ût enoar spatte. Fjûr, reek,
alles berstte, kraak(*t*)e end uut eena(*nd*)er spatte. Vier, rook,
gölwen, skôm end swiere stikken hout en iser
golven, schuum end zware stikken hout en yzer
fleagen om my hinne, end ear 't ik noch de tiid hie
vloogen om my hene(*n*), end eer (*da*)t ik noch de tyd ha'
nei help om to sjen kaem der en swiere gölfslach,
na hulp om te zien kaem der een zware golfslach,
dy 't my opnaem as wier ik en strieke end my oer
die(*da*)t my opnaem a(*l*)s war ik een stroo(*i*)ke end my o(*v*)er
boord smiet. Lökkich wier ik en goed swimmer end
boord smeet. (*Ge*)lukkig war ik 'n goed zwemmer end
hâlde my en hele poas böppe wetter, wîls 't it gûlen
hield my en heele poos bove(*n*) water, wyls(*da*)t het joelen
end kriten fen 't skippersfölk om my hinne sûsse.
end kryten van 't schippersvolk om my hene(*n*) suus(*d*)e.
De moanne wier oan 't ounimmen end dos koe ik
De mane war aan 't afnemen end dus koe(*st*) ik
min sjen hwet der om my hinne barde, — mar der
min zien wat der om my hene(*nge*)beurde, — maar daer
fiel ik de staet fen en hird ding tsjin my oan end
voel ik de stoot van en hard ding tjeu(*ge*)n my aan end
my deroan fêst hâldende, merk ik, dat it en great
my deraen vast houdende, merk ik dat het een groot
lûk is hwer immen op 'e knibbels opleit, dy 't him
luuk is waer iemen' op (*d*)e knibbels oplegt, die(*da*)t hem
mei beide hannen oan en ring fêsthâldt. Mîn mei-
me' beide handen aan een ring vasthoudt. Myn mee-
passagier herkenne end dalik by him op it lûk to
passagier herkenne(*n*) en da(*de*)lik by hem op het luuk te
klimmen wier it wirk fen en eagenblik. Sa goed it
klimmen war het werk van een oogenblik. Zoo goed het
koe die ik mîn bêst der böppe op to bleawen, mar
koe(*st*) dee ik myn best der bove(*n*) op te blyven, maer
ringen mirk ik dat wy togearre to swier foar it lûk
(*ge*)ringen merk(*t*)e ik dat wy tega(*de*)re te zwaer voor het luuk
wiernen, wîls 't ien man al wirk genoach hie om
waren, wyls(*da*)t een man al werk genoeg ha' om
him tsjin 'e gölfslaggen to warren, om net rêdde-
hem tjeu(*ge*)n (*d*)e golfslagen te weren, om niet redde-

leas în 'e djipte wei to sinken. Mîn kammeraet în it
loos in (*d*)e diepte weg te zinken. Myn kammeraad in het
gefaer like siik to wêsen; 't kin wêse dat de for-
gevaer (*ge*)lyk(*t*)e ziek te wezen; 't kan weze(*n*) dat de ver-
skrikkelike tastân, der 't wy în forkearden, him
schrikkelike toestan', daer(*da*)t wy in verkeerden, hem
ûnsinnich makke hie, to minsten hy jammere end
unzinnig (*ge*)maak(*te*) ha', te minsten hy jammer(*d*)e end
kriet as en bern. Der kaem my de satanske gedachte
kreet a(*l*)s 'n (*ge*)boren. Der kaem my de satansche gedachte
în 'e hölle him fen 't lûk ou to staten. Ien fen beide
in (*d*)e hulle hem van het luuk af te stooten. Een van beide
mast dochs sîn grêf în 'e gölwen siikje, om 't it ûs
most dochs zyn graf in (*d*)e golven zoeke(*n*) om(*da*)t het oes
net langer drage koe, end sawol de sucht nei eigen
niet langer dragen koe(*st*), end zoo wel de zucht na eigen
libbensbihâld as it formoeden dat hy miskien dochs
levensbehoud a(*l*)s het vermoeden dat hy misschien dochs
gou stearre scoe, brocht my der ta him tröch en
gauw sterven zou, brocht my der toe hem door een
ûnfortochte trjuw fen 't lûk glide to litten. Hy joech
onvoordochte draei van 't luuk glyden te laten. Hy gaf
en freeslik lûd, pakte mei de hannen it lûk wer fêst
een vreeslik (*ge*)luud, pakte me' de handen het luuk weer vast
end do 't ik, wreed end diwelsk, sîn fingers lös-
end da(*erda*)t ik, wreed end dievelsch, zyn vingers los-
makke end der mei de foet tsijn oan sköpte, sönk
maek(*t*)e end der me' de voet tjeu(*ge*)n aen schupte, zonk
hy, ûnder it röppen fen: « Moardner! Ach, mîn
hy, onder 'et roepen van: « Moordenaer! Ach, myn
earm wiif end berntsjes! » în 'e gölwen wei. »
aerm wijf end (*ge*)borentjes! » in (*d*)e golven weg.

N. B. — In dit kleen staal van friesche sprake komen weinig woorden die eenen vlaming moeielijkheid kunnen baren. Daar is *wirch,* engelsch *weary,* dat *moe* beteekent; *krekt* is het Brabantsch-Limburgsche *krak,* onvlaamsch *percys; er,* in Limburg en bij de duitschers *er,* beteekent *hij; hölle,* westvlaamsch *hulle,* deksel, is 't *hoofd,* bij de Friesen. Enz. *Loquela.*

LOQUELA

Nº 12, Oostermaand 1885. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

BELOOPER, den. = Middelaar, tusschenman, mids welken de pachter met zijnen eigenaar en de eigenaar met zijnen pachter handelt. — « 'k Heb liever met mijnheer zelve die zaak te doen als met zijnen belooper. » Geh. *Land van Waes.*

BETEGELEN, *betegelde, betegeld.* = Betintelen, benittelen, betooveren. Betegeld zijn om dit of gunt te doen is 't gene de franschen heeten *griller d'envie de faire quelque chose.* — Hij is betegeld om te vechten, *les poings lui demangent.* Geh. *Kortrijk.*

Betegelen zou onverklaarbaar schijnen, ware 't niet van 't w. *tegel*, dat verder staat, en dat een goede zanter mij van passe gevonden en gezonden heeft.

BRANDLA, de. = Brandlade, eene lade of kiste die zoo gemaakt en ingericht is dat hetgene zij bevat vrij blijft van brandscha. Z. *'t Manneken uit de Mane, Volksalmanak voor Vlanderen, 1885, bl. 76.*

CATEREN, *caterde, gecaterd.* = Huishouden, ambacht, neringe doen. — Daar was een jonkheid met één hand, en een oude smed, die jonkheids vader; « en, » zei de kranke moeder, sprekende van heuren man en van heuren zeune, « ze cateren zijlder te gâre, over dat 't gaat, in de smesse. » Geh. *Kortrijk.*

In 't bovenstaande voorbeeld kwam het w. *cateren*, eigentlijk koopmanschap drijven, ware verwisselen tegen geld of tegen andere ware, wonderwel te passe. De verminkte jonkheid en de oude smed mangelden met malkanderen elk zijne overblijvende werkveerdigheid, doende getween het werk van *één* volslegen man, immers dat noch de een noch de andere afzonderlijk en hadde kunnen gedaan krijgen : zij *caterden* te gâre.

Vergelijk het w. *peerdecaterare* en toebehoorenden uitleg, *Loquela 1885, hlfz. 68.*

DENT, den. = De plaatse waar men de vlasschelven te hoope zet, langs de Leye, eer ze te water gedaan worden. Geh. *Lauwe.* Vrglk *Loquela* 1884, hlfz. 53.

DONDERBLARE, de. = Donderbotte, *q. v.* Geh. *Gulleghem.*

DONDERBLOMME, de. = Donderbotte, *q. v.* Geh. *Kortrijk.*

DONDERBOTTE, de, (*donderbot*, den?) = Donderbare, donderblare, dunderblaârs, dunderlook, huislook, donderbaard, enz. *Sempervivum tectorum L.* Geh. *Kortrijk.*

Men zegt meest *donderbotten*, in 't meervoud, gelijk men ook *donderblaars, dunderblaren* zegt; *donderbare, dunderblare* en *donderbaard*, integendeel, worden deurgaans enkelvoudig gebruikt.

Het half w. *-bare*, b. v. in *donderbare*, is ofwel echt en zuiver, ofwel 't verbergt eene *d* en is verworden *(rd = rr, r)* uit *-barde, -baarde.* Vrglk *penneware = pennewaarde* (De Bo, *i. v. pene), schare = scharde, schaard, (ibid., i. v. donderbare). Barenote = baardnote, aarbeze = aardbeze, Barremaecker, Baremaker* (eigenname) = *baardemaker*, enz.

De ww. *donderbotten, donderblare, donderbare* ondertusschen doen mij twijfelen aan de echtheid van 't w. *donder-« baard, »* latijn *Jovis « barba, »* fr. *joubarbe, barbajou,* ital. *barba di Giove*; enz.

De *grieksch-italische* oudheid en schrijft het *sempervivum tectorum* de kracht niet toe van den donder af te weren; dat is, gesteund of niet op waarheid, een *duitsch* geloove, dus houde ik *Jovis barba* voor een *duitsch*-latijnsch w.

In allen gevalle men late mij 1 in « *de* » *donderbare,* en 2 in « *den* » *donderbaard* twee verschillige naamwoorden erkennen, 't eene met *de* gebruikt, 't ander met *den*; 't eene met *-bare*, 't ander met *-baard* samengesteld. Ja, die verschilligheid en is niet alleen in dit of in dat geweste van Vlanderen te bespeuren; neffens het algemeen hoogduitsch w. *donnerbart* bestaat ook het w. *dunderbar.* H. Junius, in zijnen *Nomenclator* 1566; vertaalt *Barba Jovis officinarum, sedum maius,* etc. door het hoogduitsch w. « Gross *donderbaer,* » en *Sedum minus* door « Kleine *donderbaer.* » *Dunderbar* in 't hoogduitsch is *barba Jovis*, zegt het *Botanicon Theodorici Dorstenii 1540. Hieronymus Braunschweig*, in zijne *Kunst zu destillieren, Straszburg 1505*, bladzijde 57, spreekt van de donderbotten aldus : « *In tütscher zunge huswurz oder dunderbar, darum das es gepflanzt wird uff die huser für den dunder.* » Dat is in 't vl.: In duitscher tonge huiswort(*el*) anders dunderbare, daarom dat 'et geplant werdt op de huizen voor den dunder.

Ik heb schriftelijke meldinge van Pastor-Deken De Bo, die hierbij voegt dat de rechte weêrga van de ww. (de) *bare* — (den) *baard* te vinden is in de vl. ww. (de) *schare* — (den) *schaard. Schare* (= *schaard)* is een vl. gedaante van 't hollandsch (de) *scharde*, (den) *schaard.* Vonde ik nu wat *barde* (= *bare* in *donderbare)* te zeggen is, ik zou weten hoe *donderbare* vertalen, en misschien ter zelver tijde de naamreden bevroeden van *baard = barba*, die nievers te lezen en staat.

Bij Kiliaen vindt men : « Barde van myrre. *Vetus* Fland. *Fasciculus myrrhæ.* » Dit *barde* = *fasciculus* kan wel in *donderbare* = *donderbarde* bewaard gebleven zijn; de donderbaren groeien immers *fasciculatim*, dat is « lijk thoope gebondene *(fascis, fascia* = band, snoer) bokken » of *botten;* 't zijn dus *donderbotten, donderbarden, donderbaren,* misverstaan *donderblaren,* nog erger *(baard* voor *barde) donderbaard,* eindelijk misvertaald in 't latijn : « *barba* » *Jovis.*

In 't grieksch, te weten in de *elf* verschillige namen van 't *sempervivum tectorum*, die Junius aanhaalt, en is er geen schaduwe noch van *Jovis* noch van zijnen baard.

De Romeinen, die ons nader lagen als de Grieken, die van ons volk in hunne legers hadden, die met ons handel dreeven, zullen dus waarschijnelijk ons w. *donderbarde* misverstaan en kwalijk verhoerelatijnd hebben. 't Boeren- en soldatenlatijn, zoo men weet, is later het fransch, 't italiaansch, het spaansch, etc. geworden; vandaar *Barba Jovis, barba-jou, jou-barbe, etc.*

Ook 't w. *bot* geldt, zoo wel in 't vl. als in 't dietsch-fr., voor *fascis, fasciculus;* men zegt immers « een bot stroo, een bot hooi, *une botte de plumes, une botte d'asperges,* » enz., z. De Bo, *i. v.* 't W. *botte,* (de) *gemma, caput,* (vrglk slaapbotte), is van den zelfsten oorsprong, en 't past even goed om 't w. *donderbotte* uit te leggen.

Ge zult zeggen Plinius (16, 18, 19) heet de donderbare alreeds *barba Jovis*, van vóór 't jaar 79 na Christus tijd. De latijnsche blommendichter Macer Floridus (741) zegt insgelijks : « *Barba Jovis vulgari more vocatur.* » Keizer Karel de groote, vóór de jaren 800, in zijn *capitularium de villis,* spreekt van de donderbare en van zijnen hovenier, zeggende : « *Ille hortulanus noster habeat super domum suam Jovis barbam.* »

Dat altemaal toegestaan, zegge :

Onwaarheid is onwaarheid, laat ze nog zoo oud zijn! En, is het te verwonderen zoo de lieden uit Plinius zijnen tijd, in 't leger, of op de ganzenmart b. v., de tale onzer voorouders misverstonden? Als Karel de groote of zijne penhouders onze *lingua* « *barbara,* » ons *dietsch*, in 't latijn brachten, zij en letten zeker ook niet te nauwe of de boeren donderbarde *fasciculus* of donderbard *barba (Jovis)* zeiden. Ze waren zoo wijs als die brave Vlaming, dien ik onlangs hoorde verzekeren, in 't fransch, « *que le meilleur prie-Dieu se trouvait devant le maître-d'autel.* »

Een ongeschreven w. is zoo lichte misverstaan!

Littré en betrouwt de echtheid van 't fr. *Joubarbe* = *Jovis barba* ook niet, « *car il n'y a guère de rapport,* » zegt hij op zijn hoogste fransch, « *entre la barbe de Jupiter et la joubarbe.* »

D'Arsy zegt *jombarde,* de walen *jobade, gibaude, jombar, joubar,* alsof ze alteenegader van Jupiter zijnen *baard* niet en wisten.

De walen van 't Namensche vertalen *donderbarde, donderbare, épis-d'tonnerre* = *fasciculi, aristæ, spicæ tonitruales.*

Eindelijk de oude Friesche Doctor Halbertsma neemt het bijkans kwalijk dat Kiliaen hem ook dien *barba Jovis* heeft laten op zijn mouwe vesten. « *Donder-bard* » zegt hij, in zijn *Lexicon Frisicum,* bl. 711, « *sedum majus, sempervivum....*

Confer Kiliani donder-baerd, *qui errat in sua originatione, barba Jovis q. d. barba tonantis.* »

Geen keure : in de friesche tale zou *barba Jovis donder-« bird »*, of *donder-« berd »* luiden, en niet *donder-bard.*

Bovendien zeggen ze *it bird* = het baard (*barba*) in 't friesch, en *di donderbard* = de donderbarde, of de donderbare; 't gene maakt dat de Friezen buiten alle andere die twee woorden *barde (bard)* en *baard (bird)* wel kunnen onderkennen.

Barde, bare (donderbare) *fasciculus, épi,* en *bard, baard, barba* schijnen mij uit een en 't zelfste stamw. *bard* genaamd, om wille van eene hoedanigheid die ze alle twee bezitten, te weten de *gesprietelde scherpte,* de *borstelende stekelachtigheid.* De Sinezen en hebben maar « *des épis de barbe,* » zegt Littré. « *Epi, mêche de cheveux rebelles qui résiste au peigne, à la pommade et au fer même du perruquier,* » zegt *Louis Vermesse, Diction. du Patois de la Flandre Française,* en hij doet daar eenen koddigen rijmslag bij van *Alexandre Desrousseaux,* den vermaarden zinger van Rijssel :

Un épi, vous l'savez peut-être,
Ch'est eun' brelle de ch'veux qui s'tient drot,
Et l'perruquer qui s'in rind l'maîte
Peut s'vanter d'ête un homme adrot.

Epi d'tonnerre, épi de barbe, épi de cheveux, 't wordt al *épi (épic, spica,* stekel; sprietel) geheeten omdat 1° de blaren van de *dunderbarde* (épi d'tonnerre) al scherp getopt zijn, en 2° omdat *un épi de cheveux,* en *un épi de barbe* ook scherp en borstelachtig uitschieten. Gelijk al die zaken gezamentlijk den name *épi* voeren, zoo heeten zij ook gezamentlijk 't eene *barde, bare;* 't ander *bard; baard;* al uit een en 't zelfste grondw. *bard.* En ware 't zake dat *bard* scherp beteekende, men zou de *donderbare* door de *donderscherpe* en den *baard* door den *scherperik* heel gepast kunnen vertalen.

In 't spaansch heet de donderbare *yerva puntera,* dat is *scherpkruid, stekelkruid* te zeggen.

Dat *bard* scherp, splijtend, gespleten beteekent, blijkt, om 't niet hooger op te drijven, genoegzaam uit ons eigen oud vl.

Bij Kiliaen is « Baerd, aere. *Arista.* »

« Barde. *Vetus Dolabra, ascia : et bipennis.* » Een al weerkanten scherpe bijle.

« Bard-ackse. *Vetus. Bipennis.* »

« Helm-barde, helm-ax,... *gal. halebarde.* » Dat is de gekende, al drie of vier kanten scherpe kerkpijke.

Eene *barde* of *barze (d* = *z)* heet nog hedendaags de *bipennis* die de kuipers bezigen; *borde, bordoen, bourdon* is een scherpe stok, een spiet; *border, broder* is *stikken, stekken, acu pingere; berd, bard, bord* was, eer de zagen algemeen gekend waren en nog altemets, *gespleten* hout; *broddden, broddelen, verbrodden, verbroddelen* = *poten, peuteren, verpeuteren; pote* en *brodde,* (in 't eng. *brad*) = *idem.*

DONDERFAK, den. = Fak thoopegegroeide donderbotten, die de lieden, als ze verhuizen, meêdoen en van 't een dak op 't ander verzetten. Geh. *Kortrijk.*

DONDERLOOK, den. = Donderbotte, *q. v.* Geh. *Rousselaere.*

DRIJVER, den. = Een lastschip dat wepel de Leye komt af gedreven Kortrijkwaards. Geh. *Wevelghem, Lauwe,* enz.

EN = 't Gekende loochenwoordeken *en, 'n,* dat bij de Vlamingen zoo dikwijls te passe komt om twee zinnen te onderscheiden, die, buiten dat woordeken, eens luiden. B. v.: « Ze gebruiken dat land voor nieten, » dat wilt zeggen: « Ze en betalender geenen pacht vooren; » en « Ze'n gebruiken dat land voor nieten, » dat is: Ze laten dat land ongebruikt liggen. Geh. *Kortrijk.*

GANG, den. = Het gaan of wijzen tot zekeren afstand van een gaande uurwerk, van eene uurklokke of tijdwijzer. — « Onze klokke is eenen geheelen gang vooren bij de uwe. » Het wees 5 op de eerste en 4.30 op de andere klokke. Geh. *Ouckene.*

GENEESBLAD, het, *geneesbladtjes.* = Donderbottebladeren. Geh. *Heule.*

GOED, het. = Meesterije of *medicine,* zoo ze elders zeggen, met het eene een halfvl. en het andere een onvl. w. — « Wuk zei er de'n Docteur van? Al niet vele; hij heeft hij mij nen bottel goed meegegeven! » Geh. *Slijpe.*

GRIJPSTUIVER, den. = Oneerlijk gewonnen geld. — De grijpstuiver en baat niemand. « Waarmeê leeft die veint? Hij en heeft niet en hij en werkt geen slag? Met grijpstuivers! » Geh. *Oost-Roosebeke.*

GULFEN, *gulfte, gegulft.* = Bij den gulpe zwelgen. — « Binst dat ik werke en slave, hij en doet hij niet anders als gedurig opwaards gulfen. » Geh. *Poperinghe.*

GULFEREN, *gulferde, gegulferd.* = Bij kleene, bij herhaalde gulpen zwelgen. Geh. *Poperinghe.*

Golpe, golp, golpen; gulpe, gulp, gulpen staan bij Kiliaen, Oudemans, etc. bekend; zij beteekenen de kele en 't gene met de kele gedaan wordt. Bij 't volk is, luidens De Bo, nog eene oudere en oorspronklijkere beteekenisse bewaard, te weten die van *gulpe = gabbe, gapinge, openinge, splete.*

Het w. *gulp* is ook friesch, zegt Dr Halbertsma, *Lexicon frisicum, i. v. broeks-flappe,* blfz. *526*: « *Veterum braccæ a fronte erant fissæ tantum, quod foramen dicebatur* di gulp. *Hic mos nunc rediit.* » Ik vermoede dat het w. uitbouw is van *gap, gop, gup + l,* van waar *gapl, gopl, gupl = galp, golp, gulp.* De *p,* op 't uitgaan van een w., verloopt gemakkelijk tot heur naaste gebuurschap, de blazende *pf = f,* van waar *gulfen, gulferen.*

't Zou mij verwonderen bestond er ievers geen omgezwaaid *goffelen, guffelen, gofferen, gufferen. Gobbelen, gubbelen* en *gibbelen* bestaan, met den zin van over*geven*, braken. Z. Dr de Jager's Frequentativenboek. *Guf* is goedgeefs te zeggen. Is 't w. *koffer* hier niet thuisbehoorende, met het engelsche *coffin*? Men doet veel moeite om *koffer* uit het grieksche *kophinos*, een korf, te halen; ja uit het hebreeuwsche *kuber*, eene grafstede.

KIJFTE = Scheef. — Hij loopt zijn schoen kijfte, d. i. hij gaat of loopt op zulker wijze, dat de klampen van zijne schoen scheef verslijten en niet even dikke en blijven van weêrskanten. Geh. *Rumbeke.*

KRIJGERE, den. = Geen dief, geen pakker, maar een die uit alles zijn bate en zijnen prooi weet te trekken, ten onrechte misschien, maar altijd met eenen schijn van recht. Geh. *Ouckene.*

KWIMPEL, den. = Drendel, slei. — « 't Hondtje kreeg eene beroerdheid, en daar hongen twee kwimpels schuim aanzijds zijn' muile. » Geh. *Gulleghem.*

Wimpel en *kwimpel* zullen een en 't zelfste w. zijn, 't eene geminkt, 't andere niet. De wete dat *w* altemets *kw* vertegenwoordigt kan te passe komen, b. v. als men woorden die met *w* beginnen ontleden moet.

LEPELEN, *lepelde, gelepeld.* = Lepelde, lepelachtig, gelepeld, lepelwendig, lepelgedaantig zijn, schijnen ofte worden. — 'n Spruite moet lepelen, lepelde staan; dat is De bladeren van de spruitjes moeten gelijk innewaardsche lepelkes kropwijs op malkaar gesloten staan. Niets en lepelt schoonder als catalpabloeien. Die spa en lepelt niet genoeg; dat is Zij is te plat en te rechte. Geh. *Oost-Roosebeke.*

NEERST, den. = Verwekkinge tot krachtinspannen, gier, herte, negge, lust: « *courage* » zegt men nu liever, met een fr. w. — « Altijd verliezen in 't spel, dat en is *geen* dingen; 't doet meer neerst als m'altemets ne keer wint. » Geh. *Paschendaele.*

Van daar ons w. *neerstig,* omgezwaaid *ernstig.*

NIEUWMANE. Daar is hier en daar in Vlanderen nog speur te vinden van manedienst. Hier volgt eene begroetinge van de nieuwe mane, zoo gezeid tegen de tandpijne:

Willekomme, nieuwe mane,
gij schingt zoo schoone,
gij komt uit 's hemels kroone,
weert de tandpijne en 't flussijn,
willekomme, nieuwe mane.

« *'s Hemels kroone* » zal hier missproken zijn voor *'s hemels troone* = 's hemels *gewelf,* dat men alle stappe bij de oude vl. dichters tegenkomt. « *Flussijn,* » *(flesijn, flessijn, flerecijn, fledecijn, vledesijn, fledercijn, vledercijn)* is hand-, voet- of tandeuvel te zeggen. De oude duitschers schreeven 't aan de elven toe en hieten 't de « *alp-flecke,* » of de « *gute hoelden,* » zegt Blancardi, twee recht heidensche namen. Schreeven 't de Vlamingen misschien aan Vrouw Mane toe?

Hier is nog eene andere zulke heidensche begroetinge, die eenigszins gekerstend is:

Nieuwe mane,
komt van Sente Millane,
ze bringt de vier mysteries meê:
Tandpijn, hoofdpijn, cholike en flussijn:
'k aanbidde God om dervan bevrijd te zijn.

« *Sente Millane* » wijst op de *Millane-* of *Midlane-*capelle, te Sweveghem, van waar de twee manebegroetingen afkomstig zijn; voor de heidenen waren meest al de ziekten « *mysteries* » of verholentheden; ja, nu nog hoort men spreken van « de ongekende kwale, » waar iets meê gemoeid is; « *sicut stulti, à lunâ pati arbitrantur,* » zegt Sint Eloy. *(S. Audoënus, in*

vita S. Eligii, l. II. c. 15.) De bediedenisse van 't latijnsch w. *lunaticus* steunt op diergelijke oude wangeloovigheden.

Die er nauwe naar let zal ondervinden dat de Vlamingen nog van de mane spreken alsof zij geloofden dat er een levend, wetend en willend vrouwelijk wezen daarin steekt. Zoo zult gij hooren van « Anneke Maantje, » of van « Vrouw Mane, » die zit, die in heuren hof zit; die uitkijkt, die slaat met eene ijzeren hand, is 't dat ge'r naar wijst, of dat gij ze te lange durft sterrelinge staan bezien. Als de mane duistert, ge'n zult bin de drie dagen die volgen geen ooft plukken of eten : 't is venijn op. Schapen, honden, peerden *weten* van de mane, zijn *beloopen* van de mane, krijgen de *manebeloopentheid,* en komen blend. Luchtsteenen, hemelsteenen heeten in Vlanderen *maansteenen.* Is dat die « ijzeren hand, » waarmeê de mane slaat : 't zit immers veel ijzer in de maansteenen? Men wenscht iemand naar de mane. Verloren zaken zijn naar de mane, enz. enz.

Geen wonder dat velen nog hun kruis maken als ze den eersten keer de nieuwe mane zien.

Die 't al verzamelde dat men in Vlanderen van de mane zegt, zou eenen heelen boek maken !

ONTRUSTIG = Zonder ruste. — « Slaapt gij wel? Ja, nu en dan nen ontrustige' slaap. » Geh.

Dit w. *ontrustig* komt van *ontruste,* d. i. *onruste,* wanruste; en *ontruste* zelve komt van *on-* en *-ruste,* niet van *ont-* en *-ruste.* In *ontrusten* wordt de *ruste* als bestaande gedacht, want *ontrusten* is de bestaande *ruste* stooren, weren; terwijl bij *ontrustig (= onrustig)* het bestaan der *ruste* geloochend wordt. Men moet bij den uitleg van 't voorvoegsel *ont-* eerst wel zien te onderkennen of 't voor het hoogduitsche *ent-* staat, dat met *anti* verwant is, of wel of 't het loochende *on-* vertegenwoordigt, met de onlidmatige *-t-* erbij, om de uitsprake van den volgenden staf te vergemakkelijken. Zoo vindt men bij Kiliaen « veronweerdigen » en bij Kramers « verontwaardigen, » *indignari.*

De Vlamingen gebruiken deurgaans meer 't oude *ant-* voor *ont-,* gelijk in *antwoorden,* en zoo zeggen wij voor *ontsteken antsteken, antsluiten, antnaaien, verantrusten,* enz., maar *onrustig, ontrustig,* of zelfs *omtrustig,* nooit *antrustig.*

Z. De Bo, *i. v. Verantzaaien.*

SPRINGBIER, het. = Bier dat, over rijs of ander graan, op flaschen getrokken wordt, flaschebier. Geh. *Oelhem.*

Die half fr. half vl. spreken zeggen « *botteiljebier.* »

TEGEL, den. = Netel. Geh. *Anseghem.*

Tegel is de ongenezelde uitsprake van *tengel, tingel, (urtica urens, L.);* en *tingel = tindel,* van een verloren w. *tinden* = branden. Vandaar *tintelen, tondel-* en *tonteldoze* = baanstdoze.

Is 't zake dat *tegel tindel* is, *begel* (z. De Bo) kan *bindel* zijn, en *binden* (door *beugel = begel)* aan *buigen* verwant. *Bend = buigen* in 't engelsch.

TIPENTAL, stemzate op *ti.* = Een verzierde eigenname, die trekt op *Terpentee,* maar die zoo duidelijk niet en schijnt. *Terpentee* is terdt-op-m'nen-tee : Wat is *Tipental?* 't W. behoort tot een kinderrijmke, dat men zingt als de klokken ten uitveerde of ter zielen luien, b. v. te *Reninghelst :*

Bingbalong, de kloksjes luden :
Wien is er da dood?
Tipental, e mannigje,
't en ha noch potje noch pannegje.

TOEZIENDER, den. = 't Zelfste als *belooper, q. v.* Geh. *Westvlanderen.*

TOOG, den. = Uitzicht, ooge, uitwendige schijn van deugendheid. — « Die hofstee en heeft noch tuig noch toog. » Dat is *noch tuig,* noch gerief; *noch toog,* noch uitzicht. Geh. *Oost-Roosebeke.*

TUIG, den. = Gerief. Z. *toog.*

Noch tuig noch toog zijn schoone bestafrijmde wederwoorden.

Die sterke ketinge van het stafrijm heeft menige twee woorden voor eeuwig aan malkaar gespannen; en, geval'het zoo dat een van die twee woorden een oud w. is, 't zal als wederwoord bewaard blijven, of verginge 't ook anderszins geheel ende al. Zoo hebben wij 't w. *teil* bewaard, (engelsch *tail,* gothisch *tagl)* als wederwoord van *top;* b. v.: Daar en bleef noch top noch teil (= noch kop noch steert) meer van over.

Hebt gij 't w. *teil* nog ooit alleene gehoord? Zegt men b. v.: Hij heeft de katte op heuren *teil* getordten? Den *teil* van 't zwijn?

Wederwoorden zanten is de vl. taalgeleerdheid grooten dienst doen. *Colligite ne pereant !*

UIT OF ENDE = Ophouden. — Dat was altijd voort zeggen, zonder uit of ende. Geh. *Gulleghem.*

Uit of ende zijn bestafrijmde, zinherzeggende wederwoorden.

UITPENEN, *peende uit, uitgepeend.* = Bij peneweerde, penningweerde verkoopen, uitsnijden, uitmeten, slijten, fr. *vendre en détail.* — « Ze moeten hunne koe de kele afsteken, maar zullen ze ze durven uitpenen? » Geh. *Paschendaele.*

Vrglk *Loq.* 1882, hlfz. 41, 42, *i. vv. penerije, penewinkel, perwerije;* hlfz. 57, 58, *i. vv. penebusch, uitpenigen.*

VERSTALLEN, *verstalde, verstald.* = Van 't een stal, van den eenen stand, de eene zit- of verblijfplaatse in de andere doen of gedaan worden; verhuizen, versassen, vertijberen, enz. — Die koebeeste en is niet wel, maar 't en is maar omdat ze verstald is. Die biechtvader is verstald, hij zit nu in de voorkerke.

Kramers heeft *verstallen, changer d'étal, d'écurie;* de zin is breeder. *Stal,* in ons w. *verstallen,* beteekent *stand,* hoogduitsch *stelle.* Vrglk *pedestal, stalkeerse, stalijzer, stalkruid,* enz.

WERDEN, *werdde, gewerd.* = Wedden. — « Om hoevele wil-je werden dat 't morgen ga' schoo' were zijn? » Geh. *Anseghem.*

Wedden = werden (dd = rd) is een geval van ontlijkinge *(dissimilatio). Eerdappel = eerrappel (rd = rr)* is integendeel een voorbeeld van aanlijkinge, of inlijkinge *(assimilatio).*

Te Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

Nº 1, Meimaand 1885. « Loquela tua manifestum te facit. » — Matth., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

BAKE, de. = Bakel, een landmeters stekke. Z. De Bo, *i. v. bakel.*

BEEKENEN = Berken, van berk, van berkenhout. Geh. *Lichtervelde.*

't Woord is bewaard gebleven in het volgende zeer merkweerdig rijmken, dat men opzegt al een schreve maken bij iederen stap of zet, aldus :

— Eekenen — beekenen — berkenen — bouw,
— is er — iemand — in mij — stol
— die mij — heeten — liegen — zol?
— 'k Wille — wedden — om e — vaan
— dat er — twintig — schreven — staan.

De ww. *beekenen* en *berkenen* bedieden een en 't zelfste hout, te weten 't hout van den mei, *Betula alba, L.*

De tweedanigheid van *berk = bilk* is gekend; (z. De Bo, *i. vv. berk, bilk, bilk-, biltsnijder). Bilk* zal vroeger eene weêrgedaante *belk* gehad hebben *(r = l)*, vrglk *lende = linde, (Loq.* 1881, hlfz. 11); van *belk* tot *beik beek, (beeken, beekenen)*, vrglk 1º *belte = beite, welk = weik, melk = meik*, en 2º *eik = eek, meisen = meesen, klein = kleen*, enz.

Eekenen beekenen ware al zoo goed of beter gezeid en geschreven *eeken, beeken;* bij de langere gedaante dier beider ww. is de uitbouw *-en*, na mijnen zin, oorloos herhaald. Dat komt hieruit: men heeft het verschil van zin beginnen onbewust te worden tusschen *eek = quercus* en *eeken = quernus*. De zelfste taalgeest die van *eek eeken* gemaakt hadde, heeft van het misbegrepen *eeken eekenen* gemaakt. Vrglk *gouden goudenen, roozenkrans roozenenkrans*, enz.

Zoo is *schoe*, meerv. *schoen*, herhaald meerv. *schoenen* of *schoens* geworden.

Zoo is *kind*, oud meerv. *kinder*, herhaald meerv. *kinderen, kinders* geworden.

Zoo zit *toogen*, (gekrompen *too'en, too'n*, met herhaalden uitbouw) verdoken in *toonen*, d. i. *too'nen, too'enen, toogenen.*

Zoo zeggen de vlamingen in Vrankrijk nog altijd voort, op zijn ouds, *reken, teeken;* en wij, met herhaalden uitbouw *-en, rekenen, teekenen.* Wij zeggen *rokken*, de Hollanders *rokkenen, berokkenen*, d. i. vlas op de *rokke* doen, om te spinnen, en oneigentlijk, bereiden, enz.

Bouw (uitsprake *bow), stol, zol*, drie slaande of rijmende woorden, bewijzen welk kleen verschil de vlaming hoort tusschen uitgaande *l* en *w*, na *o, ou, a, au* bezonderlijk.

Gelijk in 't rijmen zoo wisselen *w* en *l* ook in 't verbouwen en in 't verloop der woorden op eene wonderlijke wijze.

Zoo, bij voorbeeld, heeft men uit *papal* het gekende spotwoord *papaw*, geschreven *papauw;* zoo is *L'abeel Labeeuw, makreel makreeuw, Belsart Beeuwsaert* geworden; zoo heeft men *zunnepollen* en *zunnepouwen*, geschreven *zunnepouwen*, dat door *pow = pol*, hoofd, verklaarbaar is.

Wedden om een vaan of om eene *vane*, dat is wedden om eene vane bier, anders twee stoopen of acht pinten. Ter zelver tijde schrijft men vijf *vaantjes*, dat is vijfmaal vier schreefkes.

Zie De Bo, *i. v. Vaan, vane.*

BELEG, het. = Beraad, beraden. — 'k Stond in beleg om te wetene of ik ging voortgaan of blijven. Geh. *Kortrijk.*

BLADDEREN. Z. De Bo.

De handen *bladderen*. 't Vel van 't zwijn *bladdert*, als men 't zangelt. Geschilderde, gewitte muren of houtewerk staan *gebladderd*. Geh. *Lichtervelde.*

DUIK, den. = Beurte, keer om te duiken, in 't duikerspel. — g'Hebt gij den duik! 't Is uwe keer van u weg te steken. Vrglk De Bo, *i. v.*

EUZIESTEERT, den = Verbindstuk tusschen de steenplate en de euziereeze. Geh. *Lichtervelde.*

HAGELTJE-WATER = Geweldiglijk. — Die twee melkvrouwen stonden hageltje-water te klappen. Geh. *Brugge.*

In de gehoorde spreuke en is 't bij der oore alleene niet wel te onderscheiden of er *ageltje, hageltje* of *nageltje* diende geschreven te worden. Ik vermoede dat het eertijds *hagel ende water*, dan *hageldewater*, eindelijk misverstaan *hageltje-* of *nageltje-water* zal geweest zijn.

Vrglk *slag-water* regenen, dat, (gelijk *hageltje-water* op *ha-* en *wa-*), insgelijks op *sla-* en *wa-* de stemzate draagt. Daarenboven *slag, slegge, sleine* zijn woorden die heel nabij *hagel* bedieden. Vrglk *hagelslag.*

HERRIE, de. = *Harie, harrie* (z. De Bo, *i. v.*). Van dat mager schraal were. De herrie komt meest altijd in 't bloeien van de steenvruchten. Geh. *Lichtervelde.*

De schrijfkonste en bezit geen teekens genoeg om de rechte uitsprake van 't w. *herrie* nauwkeurig na te beelden. Bij streken zegt men *herri*, kort af, stemzate altijd op *her-;* elders zegt men *herrie*, met de *i* wat langer, zonder tweeklank; maar

meest van al hoort men eene doove *e*, die den *i*- of *ie*klank volgt en ervan los gesproken wordt : *herri-e*, *herri-j-e*.

Die uitsprake en is maar een enkel kerfken verwijderd van 't gene de oude uitsprake moet geweest zijn, te weten *herringe*.

De waarheid van dit zeggen kan men speuren bij sommige woorden die hier en daar met der daad bezig zijn met verworden en veranderen van *-inge* in *i-j-e*, *i-e*, *ie*, *i*. B. v. Het w. *vallinge* hoore ik dikwijls uitspreken *valli-j-e*, *vallie*, ja zelfs *valli*. Bij De Bo staat *euzie* en *euzinge*; *mierie* en *mieringe* hoort men bij 't volk. En zoo meer andere woorden.

In een kostelijk boeksken *Een en ander over friesche eigennamen door Johan Winkler* staat beweerd en bewezen dat de friesche uitgang *-ia*, hedendaags uitgesproken als *-je*, bij friesche eigennamen zoo vele geldt als *-inga*, hetgene met ons *-ie* = *-inge*, *euzie* = *euzinge*, enz. heel wel overeen komt.

De geleerde schrijver voegt daarbij als volgt :

« Door hun versleten toestand tuigen de geslachtsnamen die op *ia* eindigen, van hoogen ouderdom. En zeer oud zijn ze in der daad. De Botnia's, de Burmania's, de Donia's, de Unia's, enz. behooren tot d'oudste friesche geslachten, of liever en beter gezeid : hun namen behooren tot de eersten, tot d'oudsten die in de friesche geschiedenis vermeld worden. »

Die alderoudste en welluidige uitsprake *ia*, die ja, zelfs op friesche tongen verduisterd is tot *i-e* of *je*, bestaat hedendaags nog bij de vlamingen, en niet zelden hoore ik te landewaards : *meuzia*, *mieria*, *pemia*, *zeisia*, de *a* heel kort maar duidelijk genoeg, in stede van *mezie*, *mieringe*, *(mierie* of *miere)*, *peme*, *zeisie*, *(zeisene* of *zeiseme)*, enz.

Hoe oud en zullen dan bij ons die ww. niet zijn die met *-i*, *-ie*, *-i-e*, *-i-je* zijn uitgebouwd? Ze dienen met alle zorge vergaard, bewaard, gehandhaafd en geoefend te worden.

KEERSGIETER, den. = Waschgieter, waschlichtmaker. Geh. *heel Vlanderen.*

Dekeeschietere is een vl. geboortename geworden; hij luidt bij de walen *Decachitère*, *Lecachitère*, *Cachitère*.

In de zware *e (œ* of *ê)* van 't w. *keersgieter* hebben de walen hunne lijze *a* gehoord. Onlangs hoorde ik eene vlaminge 't w. *boulevard*, dat ze, te Rijssel wonachtig, geleerd hadde, *boe'lveer* uitspreken, met die zelfste zware *e (œ* of *ê)*. Alzoo is 't dat er *peerd* gezeid en *paard* geschreven wordt, omdat wij voor die zware *e* geen eigen beeld, klankteeken of klankstaf en hebben. Alzoo is 't dat de levende, de gesprokene tale, die toch eigentlijk de tale is, benadeeligd wordt door hare dienaresse, die altijd ontoereikende schrijf- en prentkonste.

Alzoo is 't dat er woorden tot een zeker taalrecht komen, dat hun niet toe en behoort.

Wie en kent er b. v. geen menschen die van iedereen, en ja, van hun eigen zelven, geheeten worden *Le-fe-bu-re*, stemzate op *Le-*? En wel, dat w. was eertijds op zijn kwaad latijnsch *ille fabrum*, vandaar *'le fabru'*, uitsprekens *Lefavre*, *Lefévre*, zoo als nu nog. Om die uitsprake van *b* = *v* beseffelijk te maken heeft men beginnen neffens de *b* de *u* (= *v*) inschuiven, schrijvender wijze *Lefebure* = *Lefebvre*, *Lefèvre*, altijd gelijk, in de uitsprake; vandaar eindelijk dat onhebbelijke *Lefebu-re* somtijds zelfs uitgesproken *Luffebeure*.

Vrglk : *Vanden Abeele* = *van den albeele*, *de l'albel*, *de l'aubel*, *Delobbel*, luidt te Brugge *Dulleballe*, net als of er ievers eene *dolle Belle*, *(Isabelle*, *Elisabel*, *Isabeau*, *Elisa*, *Lisa*, *Elisabeth*, *Bellot*, *Lotte*, *Lo)*, oorsprong van dien name ware.

KNIJZELINGE, de. = Sprietelinge, sperkelinge. — 't Is koudst van al, wanneer 't geweldig vriest en dat er van die knijzelinge van snee vliegt. Geh. *Lichtervelde.*

KNOOP, den. = « Knodde, geleding », zoo 't Kramers opgeeft tegen 't fr. *nœud;* 't is 't gene men vruchteloos in eenen bieshalm zoeken zou.

April geeft knoop en auwe,
Mei geeft bloeisel en graan,
en zes weken daarnaar
kan de pikke al gaan.

Geh. *Lendelede.*

KRAKEN, *kraakte*, *gekraakt*. = 't Leven houden dat de puien eigen is. Geh. *Lichtervelde.*

Men heet dat kraken, ook beeldender wijze « *workels*, » of « *wortels schrépen.* »

KROPPEN, *kropte*, *gekropt*. = Stroppen, proppen, brobbelen, sprekende van als er ievers veel volks bijeen is. — « Zi', 't kropte van 't volk; ge'n hadt er geenen appel ter eerde kun' smijten. » Geh. *Kortrijk.*

LA, de. = 1° Toeluikend schrijneken, dat van binnen langs de smalle zijde, of langs beide smalle zijden van de oude kofers vastgewrocht hangt.

Nog = 2° het schuifladeken, dat aanzijds, in en uit het staande houtewerk van 't spellewerkkussen schuift. Geh. 1° *Lichtervelde*, 2° *Brugge.*

LAP-, of *-lap*. = Leugen-, onwaar, *pseudo-*. — Lapname, peterlap, laptje peter, en bij Despars « koning lapkin, » spotkoning, *pseudorex*. 't Woord is al oud. Z. De Bo, *i. v.*

MANELOOP, den. = Peerdenkrankheid, die hierin bestaat, dat, bij iedere nieuwe mane, zegt men, 't peerd zijne oogen loopen. Tusschen de nieuwe manen en is die krankheid niet waarneembaar, en daarom heeft de kooper van een peerd dat den maneloop heeft, bij rechte, veertig dagen tijd om het op te smijten. Geh. *Lichtervelde.*

Die peerdenkrankheid heet in Engeland *moonblindness*, *lunatic eyes*, en 't peerd dat ze heeft *a moon-eyed horse.*

De duitschen heeten ze *mondblindheit.*

In den *Manuel du Bouvier, du maréchal-expert et du berger, Paris*, zonder jaarteeken, bl. 162, heet ze *fluxion lunatique*, en bij Littré *fluxion périodique des yeux*, *ophtalmie intermittante*, *rémittante*, *maladie lunatique*, *lunatisme*, *lune*, *tour de lune*, *mal de lune.*

In Vlanderen heet ze, buiten *maneloop*, ook *beloopentheid.* Z. voorgaanden n°, *in v. Nieuwmane.*

Kramers, in zijn fr.-neerl. deel, vertaalt *cheval lunatique* door : « maanblind » — hoogduitsch *mondblind !* — « maanzuchtig paard *n.* (dat aan periodieken leepoogigheid lijdt). » Zoo staat het : aan *periodieken leepoogigheid !*

Had hij *omkomende loopoogigheid* gezet, 't ware mogelijks een nieuw w. geweest, maar geen kwade vertalinge van *fluxion* loopigheid, *périodique* omkomende, *des yeux* -oog.

Leepoogigheid vertaalt Kramers zelve, in zijn neerl.-fr. deel, door *lippitude, chassie; maanblind* is louter hoogduitsch, en *maanzuchtig* is *lunaticus, furiosus, menstrualis, epilepticus*, al dat gij wilt, maar niet *maanloopig*, d. i. met *maneloop* of *beloopentheid* aangedaan.

De ww. *maanblind, mondblind, moonblind* en geven niet te kennen welke *maanblindheid*, van de twee die er bestaan, gemeend wordt; of 't de *maanloopige* of de *maanoogige* blindheid zij.

Het w. *mane* bediedt immers eerst van al *luna*, het blanke hemelteeken, maar 't dient ook om andere zaken die de hemelmane eenigszins gelijken sprekender wijze bekend te maken.

Beziet den nagel van uwen duim, b. v., en gij zult, naast de negge van den huidbast, die zijne weekste beginselen dekt, het *maantje* van uwen duimnagel waarnemen. « Maene der naeghelen, » zegt Kiliaen, « *Exortus; candidum quod in vngue exoritur, dimidiatæ lunæ simile.* »

Heel nabij dat nagelmaantje gelijkende is het vlies, dat uit den recht- of slinkeren ooghoek over den oogbal wast en half of geheel 't gezichte belemmert, b. v. van de peerden. « Mane oft vel op de ooge, » zegt Kiliaen, « *Pterygium, vnguis : membranula in oculo instar lunæ excrescens, oculoque officiens.* Maen-ooghigh peerd. *Equus pterygio siue vngue laborans.* »

Men verneemt uit Littré dat peerden, muils, ezels, koeien, schapen aan de beloopentheid of aan den maneloop onderworpen zijn.

OP ENDE OP, uitspr. *ippendip*. = Op. — Die stok-oude vrouwe, ze komt zi nog altijd « *ippendip* » na de kerke. Geh. *Kortrijk.*

PAK, den. = De innewaardsche hand. — Hij is gekwetst in de' pak van zijn hand. Geh. *Oostcamp.*

PAPBAARD, den, uitsprekens *pabbaard*. = Een wien de pap in den baard, of aan de kin hangt. Bij Kramers : « *Grand amateur de bouillie.* » Een lap- of bijname. — Een huis geheeten de Papbaerd; 't huis afgesmeten, het naaste stik land heet nog de Papbaerd; 't gebuurte, 't gehuchte de Papbaerd. Gij wordt gemaand over de ziele van Rite-van-Djoosep-Sever-Kootjes, van de' Papbaerd. Geh. *Gulleghem.*

't Woord niet te verwarren met *babbaerd*, dat Kiliaen aangeteekend heeft, en dat *bambino, bébé* beteekent; noch met *pappaerd*, dat insgelijks bij Kiliaen staat, en dat eenen zachten, niet te hard gestopten kaatsebal beteekent.

Dat het w. *papbaard* eertijds geen verachtende bijname en was, maar veel eer een kepname, blijkt uit een oud liedtje, dat in *Rond den Heerd* staat (1867, bladz. 364—365). 't Liedtje, dat versierd is met eene prente van twee mollige babbaardekes, op zijn Rubens, heet : *Van Jesuken en Janneken.* De zevenste staf van 't liedtje luidt als volgt :

« De moeder die maakte op staanden voet
Van suiker en van melk een papken zoet;
Daar zaten dan die pap-baardekes,
Daar aten dan die slab-baardekes,
En waren zoo vroolijk ende zoo blij,
Al met hun moederken naast hun zij. »

Slabbaerd staat in Kiliaen vertaald door *liguritor, linctor*, dat is lekkerbek; *papbaard* en geeft hij niet.

SCHOOT, den, *(schoot van de veister)*. = Zulle, *seuil de fenêtre*, in 't fr.; het nederste, het liggende, valkantte deel van 't raam. Geh. *Poperinghe.*

Vrglk De Bo, *i. v. schoot* 1°. Niet te verwerren met den *veisterbank.*

SNEEBLOEIE, de. = Bloeie, bloesem van de « bloeiende » snee, of snecuw. Geh. *Lichtervelde.*

« De snee bloeit, » zoo heet het, als de lucht gekatteveld zit, in de Oestmaand.

Z. *kattevellen* bij De Bo.

Het haar *bloeit*, als 't kerkhofblomkes draagt; keizer Karel de groote had eenen *barbe fleurie*, zijn baard *bloeide;* 't water *bloeit*, als er 's zomers gelijk een groene zane op komt : waarom en zou de vlaming zekere heel doorzunde witgewolkte lochtkappelingen niet aan snee, en dat aan bloeiende snee, vergelijken?

STANDAARD; den. = De dikke ijzeren roede, die valrechte in de gegotene stake draait, van eenen peerdederschmeulen, en die vervangt in de note van 't wiel daar de peze op loopt. Geh. *Lichtervelde.*

Andere bediedenissen van 't w. staan bij De Bo.

STEENPLATE, de. = Gebindtebalke, muurplate; *plate-forme, sablière*, in 't fr.; z. De Bo, *i. v. gebindtebalke*. Geh. *Lichtervelde.*

Op de *steenplaten* steunen de *gebindten*, 't zij die oude, eekene, vlaamsche *scheergebindten*, zoo men zegt, « *te winde afgewrocht;* » 't zij die goekoop- mooie, magere, korte, *fransche gebindten* van onzen tijd.

STEMELEN, *stemelde, gestemeld*. = Krielen. — Die plekke stemelt van de mieren. Geh. *Sijsseele.*

Stamelen en *stameren* hebben eenen bijzin = *tintelen;* in dien zin gebezigd zou « *stamelinge* van vledecijn, *stamelinge* van tandpijne » datgene zijn dat wij *krevelinge, kittelinge, zinderinge, knijzinge, tegelinge, kriewelinge* heeten.

In 't *Leven der doorluchtige Griecken ende Romeynen*, enz. *door Plutarchus... verduischt door A. van Zuylen van Nievelt, Delft 1644*, fol. 205, is die andere zin van *stameren, stamelen, (stemelen?)* = kittelen, prikkelen, enz. duidelijk waar te nemen in het w. *stameringe*, dat daar aldus vertolkt wordt : « Een stameringhe van de gicht, dat is te seghen het eerste van de gicht dat hem begint te setten ofte plaetse te grijpen. » Die eigenste zin is veroorkond in 't middelhoogduitsch bij *Ziemann;* en *Schmeller* zegt dat *stameln* = *titillare* nog hedendaags Beijersch-duitsch is.

Stemelen, in 't bovenstaande voorbeeld, komt dien tweeden zin van *stamelen* geheel nabij; van woordswegen en is er tusschen *stamelen* en *stemelen* maar 't verloop van *(a = e) : stad stede, daad verdedigen, man menig*, enz.

Vrglk 't gene uiteen gedaan staat onder *Dam, dem, den, Loquela* 1884, hlfz. 52.

STOEL, den, *(de stoel van den torre)*. = De vier moerpilaren te zamen genomen. Geh. *Poperinghe.*

VANEGAT, het. = Ravegat. 't Gat boven in den torre, waar men 't vaantjen uitsteekt, als 't kermesse is. Geh. *Poperinghe.*

't Woord staat in De Bo, onder *vaangat;* dat ware de Hollandsche gedaante van 't w. hadden ze 't in Holland bewaard. Ons zeggende w. is *vanegat.*

VISLOKKE, de. = Vitlokke, z. De Bo. Geh. *Stavele.* De *vitlokke,* (tot Stavele gehoord de *vislokke),* dat is de haarlokke, de barde peerdshaar, die bachten en over den *slagel* of *slegel* van den peerdenpoot neerwaards gegroeid hangt. De *slagel* of de *slegel,* dat is dat smalle, dat schijnbaar afgeknoopte of verworgde geled, dat tusschen den hoef komt en de koppelinge van den voet. Dat geled heet in 't latijn *malleolus, flagellum,* dat is de hamer(steert), de *slagel* of de *slegel.* De hoef gelijkt immers den kop, de slegel, de handhave, den steert van eenen mats, beeldhouwers, of wapenhamer.

Dat ingewoelde deel van den voet des peerds past geheel wel om er eenen band om te leggen, en 't peerd te staken; immers een band of snoer daar rondom vastgemaakt en zal noch op noch neerwaards schuiven. Het blijkt uit de tale dat men eertijds de peerden op zulker wijze plag in den band te houden.

De *slegel* heet in 't fransch *le pasturon, le pâturon,* van *pasture, pâture,* d. i weide. *Pâturon* = 1° weideband, en 2° dat deel van den voet waar 't peerd den weideband aangeleid wordt. De *slegel* is *der Fessel,* in 't hoogduitsch, en het hoogduitsch w. *Fessel* is ons *veter,* d. i. band, snoer te zeggen. Van *vet-er* of liever van 't worteldeel *vet-,* uitsprake *veet-,* hebben wij *veet-se, veet-s-el,* en *veets-el-en,* uitspr. *vitse, vitsel, vitselen,* dat is *band, bindsel, bindselen, bandroe, bandroewerk, met bandroen vlechten, ficeler.*

« *Intexui funibus lectulum meum,* » *(Prov. VII, 16),* vertaalt de bibel van 1477 : « Ic hebbe mijn bedde gevitst mit coerden, » 't gene Vorstermans bibel 1528 verandert : « Ick hebbe mijn bedde in een ghevoecht met coordekens. » In Brabant zegt men *vitsen* en ook *vitten.* Z. De Bo, Schuermans, Kiliaen, *i. vv.*

Van *vitt-en, vit-s-en* heeft men een vierden name voor 1° slegel, 2° veter, 3° *pâturon,* te weten, 4° *vit-, vits-, viss-, vis-,* in 't samengestelde *vitlokke,* bij De Bo ook *vittelokke,* bij Schuermans (*tl* = *ll*) *villokke,* te Stavele (vitslokke) (*ts* = *ss* = *s*) = *vislokke,* in Halma's fr.-vl. wrdnb. *vitslok.*

Vitlokke is een oud w., voortskomende uit een nog ouder gebruik, dat bij de wilden in zwang gebleven is. De Sassen, Angelen, Friesen, enz. bezaten dat w. aleer zij, in 411 na Christus tijd, Engeland meester wierden; trouwens in 't engelsch luidt het *fetlock, fetterlock,* (veterlokke).

In Jacob Grimm's hoogd. wrdnb. vinde ik *fislach, fisloch, fiszlach, fiszloch, fizlach,* en eertijds *vizzeloch.*

De Hollanders eindelijk hebben aan *vetlok* alleen, zoo 't schijnt, boek- en burgerrecht willen verleenen, achtende misschien dat het w. met vet *(adeps, pinguedo)* iets te schaffen had, 't gene teenemaal valsch is.

Noch *Grimm,* noch *Skeat* en durven beweren dat *fiszlock* in 't duitsch, of *fetlock* in 't engelsch uitlegbaar zij; het Stavelsche *vislokke,* het vl. *vitlokke,* 't fr. *pâturon* en 't duitsche *Fessel,* te samen vergeleken zijnde, en laten geen twijfel : de *vittelokke, vits-* of *vislokke* is de haar*lokke* die de *vitte,* de *vitse* of de *visse* van 't peerd toebehoort; en de *vitte,* de *vitse* of de *visse* en is niet anders als de *slegel,* le *pâturon,* der *Fessel,* de *malleolus,* het *flagellum* van 't peerd.

Die 't w. nog verder wilt volgen, z. De Bo, *i. v. fitse, vitse,* 't fr. *ficelle,* (vitsel) *fesser, feston;* en 't luikerwaalsche *fési;* d. i. *vitselen,* met staken en bandroen, om plakweeg te maken.

ZEUREN, *zeurde, gezeurd.* (Zoo 't Kiliaen opgeeft) = *prævaricari,* d. i. overschrijden, overschrikkelen. — 'k Heb een messe gezeurd, d. i. niet gehoord die 'k hadde moeten hooren. 'k Heb een naadtjen of twee gezeurd, d. i. een naadtjen of twee min genaaid of gebreid als 't afgesprokene of anderszins vereischte getal. Die schave zeurt, d. i., wegens schaarden, enz. in het schaafijzer, laat zij oneffene, ongeschaafde striepen achter, in 't hout.

Vrglk Kiliaen, *i. v. soren, seuren;* en De Bo, *i. v. zeuren, zeure,* enz.

In den zoo gezeiden *neerlandschen* woordenboek van Kramers zult gij dit *zeuren,* en *zeuren* = valsch spelen, *tricher,* vruchteloos opzoeken. Zoo, *ons* zeuren en is geen *neerlandsch!*

En nochtans eischen die Heeren dat wij onze tale, niet de *vlaamsche* meer, neen, maar van nu voortaan, met de hunne te zamen als *eene* tale gedacht, de *neerlandsche* zouden heeten.

Knoopt dat aaneen!

Alleen 't gene zij neerlandsch believen te heeten is neerlandsch! Kostelijke woorden en zegwijzen, die Vondel, die Ten Kate, die Cats bezigden, gaan bij onze noorderbroeders dagelijks te kwiste; wij bewaren ze, gansch en geheel, gave en gezond; ze klinken nog op onze preekstoelen, en bij 't heerlijk sprekend volk...! Dat en doet er niets toe. Neerlandsch spreken die alleen die spreken 't geen de nu levende neerlanders van over de Moerdijk, of liever uit de groote Hollandsche steden spreken, dat lief taaltje daar; en als dat neerlandsch, dat snel te nieten gaat, ophoudt te bestaan, dan is 't uit met *het* neerlandsch!

Mij dunkt, ze weten 't dat ze weinig tijd om nog te leven over hebben. Zou 't daarom zijn dat zij *hun* neerlandsch op onze vlaamsche stammen trachten over te enten : om 't in 't leven te houden?

Is Kiliaens woordenboek neerlandsch?

En, zoo ja, wanneer hebben Kiliaens *neerlandsche* woorden, die wij, *neerlandsche* vlamingen, dagelijks bezigen, opgehouden *neerlandsch* te zijn?

Allemaal louter Reinardije! « Wij zijn onzen steert kwijt : snijdt den uwen af, om gelijk te zijn. »

ZWEE, de. = Zede, gebruik, of, met een onvl. w., fatsoen, in 't zedelijke genomen. 't W. is mij gezonden als zinherhalend wederwoord van *manieren.* — 'k Zal dat meisken opbrengen in zwee en manieren. Geh. *Oost-Roosebeke.*

De *w,* die dikkens wegvalt, is 't eenigste verschil dat er bestaat tusschen *zwede* en *zede, zweê* en *zeê.* Bij De Bo staat het w. bekend gemaakt in een slagrijmend voorbeeld :

Ieder stee
heeft heur zwee,

dat men vertalen kon door *ieder stee heeft heur zeê,* zonder den zin te veranderen.

Te Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

Nº 2, Wiedmaand 1885. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

AFHALEN, *haalde af, afgehaald.* = Met wedertale bejegenen. — Hij weet zijnen tegenspreker af te halen! Geh. *Poperinghe.*

BAAS, den. = Vriend, vriendschap, maat, enz. — Ja baas, neen baas, dat kan ik ook baas. Geh. *Land van Waes.* Zie *Loquela* 1884, blfz. 33 en volgende.

BEDEWEGEN, *(beêwegen) beêweegde, gebeêweegd.* = Beêvaard gaan, gaan dienen. — Ik ga morgen gaan beêwegen naar Ronsse. Geh. *Audenaerde.*

BENOODEN, *benoodde, benood.* = Ontbieden, begroeten, verzoeken. — « Je wordt benood op maandage, om te gaan naar 't huis van Dijsendage, en als je woensdage komt, 'k ga dunderdage zeggen waar da' je vrijdage moet gaan om zaterdage t'eten, als vriend. » Geh. *Sweveghem.*

BEUGEL, den. = Baggerbeugel, baggernet. De ijzeren *lepel* wordt somtijds vervangen op den steert van den *baggerlepel* door eenen ijzeren *beugel*, wiens snijdende kant in 't goor giert, en wiens plompe kant of oessel omspannen is met eenen zak of mutse; als die mutse vol bagger, slijk ofte goor getrokken is, dan wordt ze opgehaald en in de baggerschuite geijdeld, te weten met eenen kunstmatigen djok, die den bagger, de beurze en al, door den beugel en schuitewaard beweegt. Geh. *langs de Leye.*

Zie *Lepel.*

DAMSCHUTTER, den. = Verlaatmeester, sluismeester, sluiswachter. — N. N. Dedamschutters huis en erve, eigenname. Geh. *Zelsaete.*

Schepen *schutten* is schepen verlaten, versassen; schepen die *schutten* zijn schepen die verlaat, versast, *geschut* worden.

Een Dam, zegt Kiliaen, is een « *Emissarium, cataractæ claustrum, quo mare vel excluditur vel admittitur : hinc nomina locorum,* Amster-dam, Rotter-dam, Schie-dam, Spaer-dam, *etc.* »

Damschutter ware dan eigentlijk sluiswachter, sluisbaas, sasmeester *aan zee* te zeggen.

De name van den Brugschen Rechtsgeleerden Joos *Dedamhoudere* beteekent waarschijnelijk het zelfste.

EEKEN = Dom, onhandig, dwaas; van menschen sprekende. — Van zulk nen eekenen en moet gij niet beters verwachten. Geh. *Zelsaete.*

ENKELENDEEN = elk ende een, iedereen. — Me moet enkelendeen 't zijne geven. Geh. *Thorhout.*

Dit mismaakseld wanwoord, dat voor *elk ende een, elkendeen* misbruikt wordt, verraadt nochtans, dunkt het mij, eene oudere gedaante van 't w. *elk ende een*, luidende namelijk *elken ende een;* van daar *elkenendeen*, en dan, met *(l-n = n-l) enkelendeen*, dat nu bij toeval heel en al eens luidt met het rasch gesprokene *enkel ende een* = zaaide, *clair-semé, sporadique.*

GRAANTJE, het. = Kleene hoeveelheid, kleen tijdeken, letje. — « Wacht nog e graantje, en 'k ga meê. 'k En he' geen graantje geduld meer. » Geh. *Poperinghe.*

IN DE MUNKEN = In den duik, in 't duikertje, daar 't niemand en ziet. — « Wat, hij, een herte hebben, en durven! Ja-hij, 's navonds, als hij alleene is, ievers iemand ne schip geven, in de munken! » Geh. *Iseghem.*

De *Munken*, of de *Munkebosschen*, dat zijn uitgestrekte bosschen, langs den steenweg van Brugge naar Kortrijk, die eertijds de *munken* of *meuniken* van de oude abdije *ten Dune*, of van de *Duinheeren* toebehoorden.

De spreuke *kan*, ter nood, met die *Munken* uitstand hebben.

Men overwege nochtans dat *munken, munkte, gemunkt*, wisselgedaante *(n = i) muiken, muikte, gemuikt*, waalsch vl. *muchi, mucher, muche, muchette, in muche tin pot (en cachette)* ook wegsteken, duiken, verhelen beteekenen. Zou men niet even zoo wel *in den munkene, in den munken* kunnen gezeid hebben als *na den etene, na den eten?* En zou *in den munken, « in de' munken »* zijne oude gedaante niet bewaard hebben rechts daarom, omdat men den zin dier spreuke al vroeg verwarde met *in de munke*(bosschen)?

Als 't volk den eenen zin van een w. kwijt is, het klampt hem des te geweldiger aan den anderen, om toch nen zin te hebben.

Wat zegge ik, het volk? Ai, en hoe veel geleerden, die 't volk heeten falen, falen daarin erger als 't volk zelve!

Dat daargelaten :

Hier botten wij, voor den eersten keer misschien, op een van die woorden die, onder eene en de zelfste gedaante, toch tweederlei van wezen en van beteekenisse zijn; in zulker voegen, dat die twee beteekenissen met elkander hoegenaamd geen uitstand en hebben.

Munken, het meervoud van *munk*, engelsch *monk*, hoogduitsch *münch*, latijn en grieksch *monachus, monachos*, heeft eene vlaamsche gedaante, maar is nochtans onvlaamsch

van oorsprong. Het zit in den geboortename *Demuynck*, in de stedenamen *München*, *Munich*, *Munken*, enz.

Munken, het werkwoord, is eigen vl. en bediedt helen, duiken.

Dobbelen, van 't latijnsche *duplus*, fr., eng. *double*, hoogduitsch *doppelt*, neerlandsch *dubbeld*, *dubbel*, is een onvl. w.

Dobbelen, dat is teerlingen *uit den dobbel*, (uit eenen kleenen kroes smijten), het teerlingspel spelen, is een eigen vl. w., dat den uitleg bevat van den geboortename *Dobbelaere*.

Spijker, van 't latijnsche *spicarius*, fr. *épier*, hoogduitsch *speicher*, graan- of koornschure, is een onvl. w.

Spijker, van *spijken*, *spijen*, *pijken*, enz. is een eigen vl. w. en beteekent nagel.

Vertuit, van 't latijnsche *virtutem*, kracht, is een onvl. w.

Vertuit, van *vertuiten*, uitgebouwd *vertuitschen*, *vertuisschen*, beteekent verkoop, neringe, uitinge, en is een vl. w.

Singelen, van 't latijnsche *cingulus*, is latijnsch vl.

Singelen, uitbouw van *singen*, neerlandsch *zengen*, eng. *to singe*, is branden, tintelen, pinkelen te zeggen, en eigen vl.

Kruis, van *cruc-s*, is latijnsch vl.

Kruis, verwant met *kruizen*, *kruischen*, *kroes*, *kroezelen*, is eigen vl. en beteekent scherp, stekel-, streuvelhaarde, enz.

Koken, van *coquere*, beteekent zieden, en is latijnsch vl.

Koken, ook *goken*, is spelen te zeggen, en daaruit hebben wij b. v. *rijdekoken*, dat is rennespelen; benevens *Cokelaere* of *Coquelaere*, *Keukelaere*, (en dat is speelder, goochelaar, tooveraar), *kokerullen*, enz. *Koken* met dien zin is eigen vl.

Verorgelen, *organo perdere*, is latijnsch vl.

Verorgelen, uitbouw van *verorgen*, wisselgedaante van *verworgen*, *suffocare*, *suffocari*, is vlaamsch vl.

Veste, van *vestis*, is vreemde.

Veste, *vestinge*, van *vast*, *bevestigen*, *versterken*, is eigen.

Ja zelfs, zonder buiten onze tale te gaan, vinden wij bij voorbeeld *misschien*, eertijds *masschien*, van *mag schien*, *mag geschieden*, *peut-être*; en *misschien*, van *mis schieden*, *mis geschieden*, tegenslaan, ten nadeele en kwalijk uitvallen.

Misschien [a] en *misschien* [b] zijn van gedaanten onuitkenbare vl. tweelingen.

KOUSESTEKE, de. = Breisteke. — Kousen maschen met de kousesteke. Geh. *Poperinghe*.

KRUIS, het. = De vier weegen die de vier deelen van de akernote gescheiden houden. — Ge moet kruisen van akernoten drinken tegen de lendezwere. Geh. *Poperinghe*.

LEI = lag, van liggen. — « He' lei da, en 'k en zag er geen leven meer an. » Geh. *Poperinghe*.

LEPEL, den. = Het langsteertig, ijzeren allaam, waarmeê de baggerliên zand of anderen vasten grond uit den bodem van 't water trekken; in Holland de *sloothaak*, de *baggerschop*. Geh. *langs de Leye*.

Zie *Beugel*.

MUNKEN. Z. *In de munken*.

ONTHILDE = Onthield. — « 'k En onthilde den helt niet van al dat hen zei. Hen onthilde twee frank van de koopsomme. » Geh. *Poperinghe*.

OP DEN RUTTELE, uitsprake *èp d' rutt'le*. = Op goe geschie, goe kome 't uit, op rifva, waar 't vliegen wilt,

fr. *au hasard, dans le tas*, enz. — « Niet wetende waar sent' Aplonia stond, 'k he' k-ik gelezen op de' ruttele. » Geh. *Iseghem*.

De *ruttel* heeft eigentlijk plaatse als men muntstukken in de handen *ruttelt*, en dan opsmijt, om waar te nemen of ze, gevallen zijnde, kop of munte liggen.

PEERDESTERRE, de. = Geweldige razernije. In eene peerdesterre zijn van dulligheid, dat is tenden uit gram zijn. Geh. *Passchendaele*.

Het w. *sterre*, op zijn eigen, beteekent *razende*, *cerebrosus*, 't zij van gramschap, 't zij van dronkenschap, in en omtrent Kortrijk; b. v.: « De maarte kwam uitgeschoten... sterre ge'n kunt nie' meer. » *In een sterre* = *idem*. *In een peerdesterre* = in eene geweldige, groote sterre, hoorndul. Hoogduitsch *hirntobig*, *hirnwüthig*.

Vrglk *Loquela* 1884, hlfz. 89 en volgende.

PUTTEWAARDS *luien*. = Zoo luien dat men aan 't gelui weet en verstaat dat het lijk *puttewaards*, of ten kerkhove beweugd wordt. Geh. *Poperinghe*.

STAALBOOM, den. = Stammende of staande boom, plantsoen, hoogstam, wegboom? — « A. Staelboom, — God ruste de ziele! — verongelukte te Thorhout, op den 27 in Meie 1885. » Een eigene geboortename. Geh. *Iseghem*.

Ik kenne eenen Jan *Staelgrave* bij name, te Kortrijk. *Staalboek* staat in *Loquela* 1881, hlfz. 19, en in Kramers jongste uitgave ook, dat mij verwondert. *Stael-lood* heet Kiliaen en a.[n] de looden zegelprente die aan geverruwd laken of lijnwaad gehangen wordt. *Stael-hof*, zegt die zelfste Kiliaen en a.[n], is het hof waar laken of lijnwaad met *staallood gestaald* wordt. *Staalblind* staat overal voor stokblind, stakeblind bekend.

Nemende dat de zegeltange, waarmeê 't laken enz. gelooid, gezegeld of *gestaald* wordt, eene stalen tange zij, dan zou 'k verstaan dat de ambtenaar, in wiens handen die tange betrouwd wordt, de *staalgrave* hiet. Kramers heet hem den staalmeester, met een vreemd w., en de plaatse waar hij zijn zate, zetel of zittinge houdt 's staalgravenhof, het *staalhof*.

Het volgende staat in Hœufft's *Proeve van Bredaasch taaleigen*, bl. 567 :

« *Staalkant* wordt hier ten platten lande genaamd de lage, » (= *leege*) « doorgaans met boomen beplante, kant der landerijen, of ook wel somtijds de heg » (= de *hage*, de *tuin*) « om dezelve. Ieder bevroedt, dat het woord van de weefgetouwen of gewevene stoffen ontleend is. »

Het « *staaleind* » (de toogplooie zeggen wij), dat bevroede ik, heet bij Kramers *la* « *tête d'une pièce de drap, de toile, bout par lequel on a commencé à fabriquer une étoffe.* » Maar, dat men, met 't w. *staaleind* van de weefgetouwen in den zin, den straatkant van een stik lands, « doorgaans met boomen beplant, somtijds den tuin die daarrond staat, den *staalkant* geheeten hebbe, dat en bevroede ik vrij zoo gemakkelijk niet!

Zouden die staalkantsche boomen of tuinstaken de eigentlijke *staalboomen* niet zijn?

« Wij denken dat Hœufft het mis heeft, » zegt Schuermans, *i. v. staal*, « wanneer hij gist dat het w. » (staalkant) « ontleend is aan de weefgetouwen of de gewevene stoffen. Het be-

teekent niets anders dan een kant of boord met stalen of stokhout beplant. »

En « in 't oosten van Brabant heet men de uitgekapte dennenboomkens ook : *Stalen : verkooping van tien duizend heidsels en stalen,* » zegt hij, onder hetzelfste w.

In Gailliards *Glossaire* staat er van *pekstalen, hauweelstalen, hamerstalen, hekelstalen, pannestalen, raakstalen, vorkstalen* en *aksstalen* te lezen. *Raakstaal* en de eigenname *Raeckelboom* (staal = boom), bedieden waarschijnelijk weêr een en 't zelfste. Wat is *pedestaal, (pede = wortel),* fransch of vlaamsch ?

En is *Bockstael* geen *bokkeboom ?*

Et ecce iterum crispinus....! Ik wil zeggen dat de Noordnederlander hier weêr eene penne uit zijnen steert kwijt is, die wij hem heel vriendelijk zouden herinsteken, ware 't zake dat hij 't herden en gedoogen wilde.

Ik en hebbe de boomen die langs alle wegen en straten staan in Vlanderland nooit geenen eigenname hooren geven. In den geboortename *Staelboom* kan hij bewaard gebleven zijn.

SPLIEREN, *splierde, gesplierd.* = Snoeken, van boomen sprekende. Geh. *Watou.*

Voor *splieren, snoeken* en zult gij in Kramers geen passend w. vinden. *Snoeien* geeft hij wel, maar *snoeien* en *snoeken* is twee. Men kan *snoeien* met een mes, maar de *snoekers* bezigen geweldiger allaam, happe, stekke en klemspooren.

Waarom en geeft Kramers *snoeken* niet, b. v. neffens het fr. *ébrancher ?*

Dat moet hij weten.

Genoeg is het en zoo vele dat *snoeken* in Kiliaen staat, met *putare, amputàre, scindere* daarachter, en dat wij het w., sedert het jaar 1599 en daarvooren tot nu toe, bewaard hebben.

En als *snoeken* eens versleten geraakt, dan hebben wij nog *splieren* om voort te doen.

Had ik dat *splieren* niet zelve gehoord en hergehoord, ik zou het schaars betrouwd hebben. Het moet omgezwaaid zijn uit *sperelen, (spierelen ?) = (spe-lie-ren) = splieren,* anders is mij 't w. een raadsel.

Bakelen en *blaken* b. v., benevens meer andere ww., hebben den zelfsten ommezwaai onderstaan.

Sperels zijn zware takken, dus boomen *sperelen* kan zware takken eruit weren en afkappen bedieden. Van ? *spierel = sperel* en hebbe ik geen ander betoog tot alsnu, of 't en zij dat het w. *spiere, spierke, spierel, spierelke,* te Kortrijk en omlands, gebruikt wordt met den zelfsten zin als *priem, priemke, splenter, splenterke;* b. v.: 't En is geen *spierel,* geen *spierelke* vleesch meer aan geheel zijn lijf.

Dr de Jager zegt dat men in Holland hoort van kokend water dat het *spirrelt* en *sparrelt,* of *sporrelt.* Misschien zei men eertijds ook wel de *sparels,* de *sperels,* ja de *spierels* uit de boomen kappen : dat ware dus de boomen *spierelen, splieren.*

Vrage oorkondschap.

STRIJK-OP, uitsprake *strikèp,* den. = Voorwendsel, reden, schijnreden. — « Al met ne keer, m'hadden daar ne strijk-op om ze te doen v'rhuizen, en zegt da' m'er niet op en sliepen ! » Geh. *Pithem.*

TREK, den. = Gerid, gevoer, al de aaneengeschakelde wagens, die, getrokken door den stoomwagen, dienen om reizende liên of andere vrecht te vervoeren. — « 'k Ga na Brigge met den trek van ten achten. » Geh. *Kortrijk.*

Zoo de duitschen uit hun w. *ziehen = trekken, zug = trek* gemaakt hebben, zoo heet ons volk al die getrokkene wagens, en het trekken zelve, eenen *trek.* Zoo zou men te Kortrijk en elders hooren b. v.: « Me reên in eenen *trek* van Kortrijk na Brugge; met den eersten *trek* trok de vierduivel zijne koppelketen in tween; de voerman zette nog een *trekske* toe, om geheel den *trek* onder 't dak van de spoorhalle te krijgen, » enz.

Tegen honderd wanstaltige boekwoorden, die zekere schoolbazen, met den lastigsten arbeid, uit hun brein gekunstenaard hebben, weet het Volk, zoo rap als tellen, den echten en den rechten name te treffen, en dat met de wonderlijkste getrouwigheid aan de oude en ware beteekenisse der woorden !

VERKIJSKASSEN, *verkijskaste, verkijskast.* = Opmaken, doorbrengen, veroorloozen, te niete doen. — Hij hadde in drie jaar tijds geheel zijn hofsteêdtje verkijskast. Geh. *Lichtervelde.*

Verkijskassen verraadt een vroeger w. *kijskassen,* en *kijskassen* zelve is een herhaald *kassen,* met gewisselden (*a = ii*) klank; vrglk *kijpkap, rijfraf, prijtpraat, mijkmak,* enz.

Het w. *kassen* en hebbe ik tot nu toe nog nievers op zijn eigen tegengekomen; maar *kasselen* heet, onder andere tot Oost-Roosebeke, een kinderspel, waarbij men twee brooze zaken, b. v. twee eieren, tegen malkaar knotst, en *kasselt,* om te weten welk van beiden, het sterkste zijnde, 't gebrokene zal winnen.

In *kasselen* schuilt de zin van *kassen,* gelijk de zin van *beden* in *bedelen,* enz. *Kassen* ware dus breken te zeggen, plat slaan; *kijskassen,* breken en herbreken, *confringere;* en *verkijskassen,* met hamers breken, teenemaal aan den hals brengen, vermooschen, « verdestrueren, verdimmelieren, » zoo men zegt.

Als men nu ga slaat dat *verkwisten* en *verkwasten* teenemaal 't zelfste beteekenen, (z. De Bo, *i. vv.*) zoo zou men beginnen te vermoeden dat *kassen* uit *kwassen,* en *kwassen* uit *kwasten, verkwasten, verkwisten* geboren is.

Aldus zegt Kiliaen :

« Quassen. *Quassare : motare, mobilitare : quatefacere, concutere. Ital. squassare : Ang. quashe.*

Quasten. j. quisten. *Cum impetu effundere, profundere.* »

Voorbeelden van (*kw = k*) en (*st = ss*) zijnder bij de vrechte te vinden, niet alleen in 't vl., maar schier in alle talen en spraken.

Kijskassen ware dus rechts eene wisselgedaante van « *kwiskwassen,* » beter *kwijskwassen,* dat bij De Bo staat, en dat wederom *mooschen, brielen, rinkelrooien, profundere* te zeggen is.

Van dit ons dietsch w. *kwasten* hebben wij het dietsch-italiaansch-fr. *guastare, gâter,* enz.

Aan *kwasten* zeer na bestaande is *kwast,* en aan *kwisten* niet alleen *kwister,* maar *kwispel : kwast* en *kwispel* immers zijn alle twee 1° borstel, 2° drinkebroer, etc. te zeggen, zegt De Bo.

De *k* van *kw* is een zeer onvaste staf, en die geern afvalt;

daaruit ontstaan wisselwoorden dezer gedaanten : *kwaggelen = waggelen, kwelle = welle* (Kiliaen), *kwikkelen = wikkelen, kwijskwas = wijswas, wijsjewasje, kwabbe = wabbe, kwispelsteerten = wispelsteerten* (Kiliaen), enz.

Zouden *k)wast- k)wist, k)wasp- k)wisp, k)wask- k)wisk* (*t — p — k*) niet altemaal koeken van een deeg zijn, en ons den oorsprong en de eigene beteekenisse bloot leggen van *wasken wisken, waschen wischen* = wegdoen, afdoen, uitdoen, effen, schoon en bloot maken ? 't Schijnt ons huiden ten dage vreemde te denken aan een *waschen* zonder *water,* of, voor eenen steêling, zonder *zeepe;* maar, ten eersten, bij de nevengedaante *wischen* en is dat zoo niet. « *Wisch* het canon ! » is een hollandsch bevelwoord, dat zonder water uitgevoerd wordt; en ten tweeden, de voorouders, zoo 't schijnt, en hebben niet gehaperd als ze zeiden : de katte *wascht* heur, ofschoon die kattewaschte toch ook eene waterlooze waschte zij. Men zegt insgelijks, in den zin van *effenen* en *klaren :* « Hij en zal dat met geen duist frank uitwaschen, » doet men niet ? 't Is beeldsprake zult gij zeggen, ja, maar ware *water* noodzakelijk vereischt om *eigentlijk* te *waschen,* zoo zouden zulke beeldspreuken min gepast zijn, na mijnen dunk, als nu.

VERSPRAKE, de. = Kortbrakigheid, sprokkigheid; wordt gezeid van iets dat geen buigen en lijdt, maar dat seffens rat af klakt, bij voorbeeld onlangs getrokken, versch gewaschen en niet verzunde karoten. — De wortels waar meest versprake in zit zijn de aangenaamste om te eten. Geh. *Leuven.*

Schuermans geeft *verspraken, versprakelen,* dat hij vertaalt door openspringen, openbersten, enz.

VERSTEKINGE, de. = De kamer die belast is met 't onderzoek, met de keuringe der lotelingen; de heeren dezer kamer; de zate, de zitdag, de zitdagen dezer kamer. Z. *'t Manneken uit de Mane, 1885, bl. 42.*

WASCHGIETER, den. = Een wiens ambacht het is wasch te gieten, en waschkeersen te maken. — Doet den baard en de tuitjes van de gebruikte keersen naar de' waschgieters. Geh. *Kortrijk.*

Bij Kramers en a.n is dit schoon oud w., te zamen met *keersgieter,* en meer zulken, in den duik of in den doodboek gerocht; 't heeft de plaatse moeten ruimen voor « *kaarsenmaker, waschkaarsenfabrikant,* » enz.

WINKELBARE, de. = Winkelware. — « Hen is na stad om winkelbare. » Geh. *Poperinghe.*

ZELFSKANTTE = Waar een of meer zelfskanten aan zijn, zonder uitloopende, afgesnedene neggen. — Dat goed is zelfskantte. Geh. *Niecapelle.*

TEGENKOMSTEN BRIEVEN ETC

Leuven, Sint-Jansdag 1885.

Achtbare Heer,

Gisteren zei een Kempenaar : waar we wij zeggen *ja,* de Vlaandereers zeggen *neen.* En tot bewijs, het volgende :

— Hoeveel goden zijn er ?
Vlaandereer en Brabander :
Een God aleen.
— Hoeveel goddelijke persoonen ?
Beide :
Drij.
— *Zijn er maar drij ?*
Brabander en Hollander :
Ja (er zijn er maar drij).
Vlaandereer :
Neen (er zijn er maar drij).

Is dat niet bemerkensweerdig ? En zoudt ge niet goed vinden dat eens te bespreken in *Loquela ?*

Heb de eer u te groeten, met alle achting en toegenegenheid,

J. H., V. J.-L. C.

Achtbare Heer,

Zeer bemerkensweerdig, inderdaad, is hetgene waarvan uw schrijven mij kondschap doet.

Dat de Vlamingen, of, zoo gij wilt, de *Vlandereers* « neen » zeggen, waar de Kempeneers « ja » antwoorden, is eene bevestiging, die men heeft zoeken te bewijzen door het aanhalen van eene samensprake tusschen eenen onbekenden vrager, en drie antwoorders, waarvan een 'n Vlandereer, en de twee anderen, elk in 't zijne, een Brabander en een Hollander.

Uw onbekende vrager spreekt boekenvlaamsch, en vraagt, in dien steenstijven tongval der zoo gezeide geleerden :

« Zijn er maar drij ? »

Een oprechte Vlaming zou gevraagd hebben :

'n Zijnder maar drie ?

Hetgene in Maerlants oude tale zou luiden, geweerd de oude spellinge :

Ne zijn daar maar drie ?

Dat is te zeggen : 'n zijn daar niet meer goddelijke persoonen als drie ?

Wat zouden de Kempeneer en de Hollander daarop antwoorden ?

Ik vermoede dat zij beiden zouden zeggen :

Neen. Dat is : daar zijn er maar drij, daar zijn er niet meer als drij.

De Vlaming antwoordt insgelijks en kort weg :

Neen 't.

Of wel, is 't dat hij beleefd genoeg is en tijd over heeft :

Neen 't, 't en zijnder maar drie.

Heel 't slot en 't sleuterken daarvan ligt in 't middeleeuwsch gebruik van 't loochenwoordeken *en, 'n, ne,* daar de Vlaming nog volkomen thuis in is.

Dat woordeken heet Grimm : « Onze edele, eenvoudige verbaalnegatie, in welker stede wij ons met het lang slepende *nicht* moeten verhelpen. » Z. *Loquela* 1881, hlfz. 60.

Blijve u toegenegen, namens *Loquela,*

G. G.

Te Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

Nº 3, Hooimaand 1885. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

BLEND = Ongeblest, sprekende van peerden. — « Twee kachtels, 't een heed 'n blesse, en 't ander is blend. » Geh. *Ghistel.*

BOOMSPLIERDER, den. = Een die boomen spliert, die uit gaat om boomen te splieren. Geh. *Watou.*

Z. *Splieren*, in den voorgaanden nº.

DE, DEN, HET, versterkender wijze gebruikt, in *de die, den dien, den deen; den dezen, de dee, de deze, het dede, 't dede, 't didde; de gunte, de ginte, den gunten, den ginten, het gunte, het ginte; de guntste, de gintste, den guntsten, den gintsten, het guntste, het gintste; de guntsche, de gintsche, den guntschen, den gintschen, het guntsche, het gintsche*, enz. Daarvan wordt vermaand bij De Bo, *s. v. De*, bl. 214, beneden de tweede halfzijde. Die ww. en zijn niet af te keuren en in verwatenesse te doen bij gebrek van oorkondschap deswegen of waarborge van oude en welbekende schrijvers en schriften. Bij voorbeeld, in *Iohannis de Brunes I. C. Emblemata of* zinnewerck : *Voorghestelt, in Beelden, ghedichten, en breeder uijt-legginghen, tot uijtdruckinghe, en verbeteringhe van verscheijden feijlen onser eeuwe. Den tweeden druck met nieuwe plaeten en eenige zede-spreucken vermeerdert.*

T'Amsterdam, bij Abraham Latham, Boeckverkoper op 't Rockin, op 't hoekje van de Lange brug steegh, op bladz. 119 van dit *noordnederlandsch* werk, staat er als volgt :

Elck een maeckt zich een God : en in den houck zijns hert,
Verzint hy een gebouw, dat tot zijn tempel wert.
De dees aen alle kant, gestreelt van wel-lusts pollen,
In ledigheydt zich wieght : dees is door min geswollen ;
De deze door geweldt; op dat hy... e. z. v.

Wederom, bladzijde 151, luidt het :

De deze gaet zijn ziel verslinden,
Deur 't swelgen van een koud vergift :
En deze wert een proy der winden,
Gesmeten als een zeesche drift.

« *Waar zijn de die* » zou nochtans moeten vervangen worden door « *waar zijn ze*, » om goed neerlandsch te zijn, zegt Heer *Paul Fredericq*, hoogleeraar te Gent, bl. 207ᵇ, van den *Nederlandschen Spectator, 4 dezer*, derde en vierde reke.

Waarop steunt dat?

Mijne afprente van Jan de Brunens *Emblemata* en is niet gejaarteekend, maar de schrijver leefde van 1598 tot 1658.

Men bemerke dat Heer Jan de Brune niet en schroomt te schrijven *zijns hert*, in steê van *zijns herten*. Zoo zeggen wij : « ... des vaders, en des zoons, en des *heiligen Geest. Amen,* » in steê van *des heiligen geestes. Amen.*

Ondertusschen zijnder velen die dat uitbrengen : « *en des heiligen Geest.* » op zijn oud vl., en die dan « *Te zamen* daarbij voegen, » op zijn nieuw hollandsch; zoo ze 't niet nog en verbeteren en zeggen :... *den heiligen Geest. 't Is amen!*

EERDEN, *(eerdede) eerdde, g'eerd.* = De eerde, of de aarde genaken, ingaan, zoo b. v. een staande muur doet.

Z. *Ten eerden af.*

De Bo heeft nog eenen anderen zin van 't werkwoord *eerden*, te weten de eerde bewerken.

FOOIZEN, *fooisde, gefooisd.* = Sleuren, dragen, lastig dragen. — En al sleuren en al fooizen trokken ze voort. Geh. *Wynghene.*

Een *faais* hooi (De Bo) is zoo veel hooi als iemand te lijve dragen of verporren kan. *Fooizen* schijnt mij eene geduisterde uitsprake van *faaizen*, een *faais* dragen, een last dragen, lastig dragen, sleuren. Zoo wordt de *a* van *blauw, nauw, grauw, schauw* bij ons gesproken alsof er stonde *blouw, nouw, grouw, schouw;* dat liegt aan de volgende *u;* misschien is *a* gevolgd van *j* de zelfste verdonkeringe onderworpen.

De sleuter *(aai = ooi)* past op de woorden *paaiement pooiement, vlaaien vlooien*, in flijk*flooien*, konte*vlooien* (De Bo), *faaizen fooizen*. Vrglk *françoys français.*

Sleuren en fooizen zijn twee wederwoorden, waarvan, 't eene (een alledaagsch) 't andere (een geheel zeldzaam en misschien zeer oud) verduidelijkt en houdt leven.

Z. *Loquela* 1885, hlfz. 96.

HEMELMATE. = Gelijk de vogel vliegt, zoo men zegt. — Dat is vier uren wijd van hier, hemelmate. Geh. *Poperinghe.*

HONDELAAR, den. = Hondsboom, hondshoutboom, *hondshout, q. v.* Geh. *Land van Waes.*

Den *hondsboom* heeft De Bo reeds bekend gemaakt, in zijn *Idioticon.*

HONDELAREN = Van hondsboom. Hondelarenhout. Geh. *Land van Waes.*

HONDSELAAR, den, uitspr. *honzelaar.* = Hondsboom, *q. v.* Geh. *Wynghene.*

HONDSELAREN = Van hondsboom. Hondselaren hout. Geh. *Wynghene.*

HONDSENHOUT, het, uitspr. *honzenût* (*û* = korte *oe*). = Hondshout. Geh. *Bavichove.*

HONDSHOUT, het, uitspr. *honzût.* = Hondsboom, hondsboomen hout, *Rhamnus frangula L.*

De walsch-sprekende Vlamingen heeten het hondshout *bos-d'-chien;* 't is hetgene ons komt bevestigen dat het *hondshout* aan den *hond* zijnen name schuldig is. De name *hondsboom* staat bovendien in *Dodoens Kruidboek,* waar dit gewas aldus zeer bondig beschreven wordt, geweerd de oude spellinge :

« De *Frangula* (oft *Sporkenhout)* geeft uit haar wortel zeer veel rechte takken of rijzen, tien oft twaalf voeten hoog, eenen duim dik, in ettelijke zijdtakskens verdeeld; van welken de uiterste schorse bruin oft zwart is : dan de middelste, te weten die naast bij het hout is, is geel; ende geeft ook een saffraangele verwe van haar. Het hout zelve is wit ende breukig, in de middel eenig rosachtig merg hebbende. De bladeren zijn als elze- oft kriekebladeren, doch bruiner groen ende wat ronder van maaksel. De bloemekens zijn witachtig : de vruchten zijn ronde bezien, ende hebben elk eenen diepachtigen kerf oft klove, in voegen dat zij van twee stukken aaneen vergaderd ende gekleefd schijnen te wezen, eerst groen, daarna rood, ende ten laatsten zwartachtig van verwe : dan iegelijk heeft binnen in twee kleene kernkens. De wortel kruipt ende vliddert langs 't opperste van der aarden, ende en zinkt nimmermeer zeer diep.

Het hout zelve wordt in Brabant *pijlhout* geheeten, omdat de kinderen aldaar hun pijlkens daarvan maken.

In onze taal wordt dit geboomte somtijds ook *hondsboom* geheeten. De rijskens zijn zeer teer ende broosch, ende daarom heet dit gewas in 't latijn *frangula.* De wilde zwijnen ende beren hebben de wortel van dezen *hondsboom* zoo lief, dat ze daar groote kuilen omtrent maken, om de wortelen uit te krijgen, waardoor dat de jagers merken dat er wild gedierte in 't bosch is. »

Het hondshout is zeer broos, en 't klieft gewillig; deswegen heet het ook, bij *Dodoens, Kiliaen, d'Arsy,* zelfs bij *Kramers* en a^{n}, *sporck, sporcken-hout, sporkenhout,* hoogduitsch *spocker.*

« Sporck. j. sprock. *Fragilis,* » zegt Kiliaen, en van daar de latijnsche name *frangula,* zoo Dodoens getuigt.

De vlamingen versplijten voetlange stubbekens van hondshouten gerden of staven tot spanen, die best van al gegeerd zijn van de liefhebbers, als het is dat ze willen 'n goede pijpe toebak ontsteken, en geene bijsmake hebben, geene dampende wanhebbelijkheid, 't zij van zwavelpriemen, 't zij van slaghoutjes, 't zij van spanen die uit de bodems van Riga-tonnetjes gekloven zijn. De laast genoomde spanen zitten vol herst of wierook.

Als het « rosachtig merg » uit den dunnen hondshoutstaf gesteken is, wordt die staf een bekwame pijpsteert.

De kinderen maakten pijlen van hondshout, in Dodoens tijd, en ze doen 't nog : zegge kinderpijlen.

Het pijlhout bovendien is alleszins ten krijge bekwaam, immers men verkoopt het huidendaags bij 't gewichte, en men

doet het naar Wetteren, waar men 't gebruikt, nadien dat het verkoold is geworden, om er bussekruid van te malen.

Bij Kiliaen en a^{n} heet de hondsboom *vuilboom,* omdat, zegt *Blancardi,* zoo wel de schorse als de vrucht ervan vuil van smaak, van geur en van verwen is; des heet hij ook *faulbaum* en *stinkbaum* in 't hoogduitsch.

« De schorse van den hondsboom is buiklossend, waterdrijvend, geweldig, en zorgelijk om in te nemen, » zegt Mr *Henri Vandamme, Flore de l'Arrondissement d'Hazebrouck,* bl. 41. Dat alleen kan den Vlaming eene reden zijn om den hondsboom den *vuilboom* te heeten, gelijk hij zijne rhubarbeflasche ook de « *vuile flasche* » pleegt te nomen.

Welke mag de grond zijn van den name *hondsboom*, enz., hoogduitsch *hûndsbaum, hûndebaum* ?

Zouden de honden misselijk dit gewas zoo lief hebben als de wilde zwijnen en de beren, zeggens Dodoens; en als de hazen en de wilde konijnen, zeggens anderen, die 't ondervonden hebben ?

'k En weet het niet, maar het moet wel zijn dat er van over ouds iets bestaan heeft tusschen den *hond* en den *hondsboom;* 't volk zal daarvan weten, ja, maar de verholene wetendheden des volks en zijn niet al even gemakkelijk te achterhalen !

Een dingen gaat vast, en 't is dat uit de innewaardsche schorse van den hondsboom zekere zelfstandigheden gewonnen worden, die de geleerden sporkenbitter, *franguline* (C^{40} H^{20} O^{20}), en sporkenzuur, *acide frangulique* (C^{28} H^{10} O^{10}) heeten.

De jongste kruidmengersboeken verzekeren dat die zelfstandigheden van bezonder nut, oorboor en bate zijn in de hondengeneeskunde.

Dat zullen de Heeren kruidmengers door de jagers te weten gekomen zijn.

In 't fr., in 't engelsch en in 't vl. heet de hondsboom *aulne noir, black-alder, zwarte els,* omdat hout en schorse van beide geboomten eenigszins gelijkig zijn van uitwendig en van gebruikbaarheid. De els nochtans, *Betula alnus, L.,* is berksch van geslachte en draagt tappen, terwijl de hondsboom een *rhamnus* is en bezen brengt.

De eigentlijke (dietsch) fransche name van den hondsboom is *bourdaine,* met eene nevengedaante *bourgène.* Z. *Littré, i. v.*

Wat is dat te zeggen ?

Brorden (r = s) brosden, (rd = dd) brodden is steken, stekken te zeggen; vandaar 't fr. *broder* = stikken, en 't dietsch-latijnsche *bordo, burdo,* fr. *bourdon,* stok, staf, palster; verder van *bourdon* komt *bourdaine, bourgène,* dat is stafboom, gerdeboom, stokboom te zeggen, 't gene Littré ook schijnt te vermoeden.

Jacob Grimm, in zijne *Deutsche Rechtsaltherthümer,* uitgave *Gœttingen, 1828,* bl. 506 en volgende, levert kondschap van het oude bosch- en boomrecht der germaansche volkeren. Eigentlijke boomen en waren geene andere of 't en zij vruchtdragende boomen, eeken en beuken; het hout van die boomen hiet men *blomhout* of *blomware.* Op het schenden, 't vellen, 't verbranden, 't stelen van zulker blomware stond zware straffe. Op den stam zelve waaraan hij misdaan had wierd de boomschaker zijn hand, of zijn hoofd afgehouwen, en gepeelde boomen wierden met de ingewanden van den peelder omwonden.

Men wete nochtans dat die schrikkelijke oude straffen, met der tijd, boetelijk geworden waren, en, dat men ze, doorgaans weg, placht af te koopen.

Onvruchtbare boomen, zoo als hondsboom, benevens windval, drooghout, enz., dat hiet men *doofware, doodware, donstware, averhout, oorhout, onhout.* Onhout mocht elk ende een halen die 's gading hadde en aan den busch palende was. Bij de Burgonders zelfs mocht iedereen, hoe ook genaamd, naar 't vereest gaan, en doofhout naar huis brengen, te zijnen behoeve.

Aan dit oud recht houden de buschkanters nog, voor 't gene berkenhout, hondshout, enz. betreft, en ze zullender waarschijnelijk aan houden zoo lange als dat de koeien gers wee'n.

KINTEREN, *kinterde, gekinterd.* = Over *kant*, op *kant* werpen, ommekantelen, ommekeeren, 't onderste boven keeren; neerlandsch *kanteren, kantelen, kentelen*, eng. *to cant*, deensch *kantre*, zweedsch *kantra*, platduitsch *kanteln*, van daar hoogduitsch *kentern.*

't Woord staat in 't Bijvoegsel van De Bo, benevens *omkinteren* = omkeeren, als een Oostendsch w. — « Ik hebbe *kinteren* wel honderd keers gehoord, b. v. al kaarten : 't was gekocht met troefnegen; de laatste man zei : 'k en wille mij niet laten kinteren ! en hij kocht met den zot. » Geh. *Ghistel.*

Uit het aangehaalde voorbeeld blijkt dat het w. *kinteren* ook beeldsprakelijk gebezigd wordt voor *overwinnen, overtreffen, overkraaien, den baard afdoen*, enz.

Kantelen, kanteren, kenteren, kinteren, canton, cantine, cantinière, décanter, chanteau (brood*kant)* komen al van het oud w. *kant.*

KWAAD-T'-ZEGGEN, uitsprake *kwaseggen*, stemzate op *-seggen.* Dit woord wordt gebruikt om 't werkw. *hebben* te verhoedanigen; gelijk men b. v. hoort van iemand : Hij heeft het *schoone* gehad, hij heeft het *lastig* gehad, hij heeft het daar *breed* gehad, enz., zoo hoort men ook overal, b. v., als er veel te luiden gevallen heeft : « De klokluiers hên 't *kwaad-t'-zeggen* g'hed ! »

Die spreuke beteekent eigentlijk : De klokluiders hebben het *(kwaad-te-zeggen)* gehad, d. i. hebben het zoo gehad, dat het *kwaad te zeggen, kwaad om zeggen, kwalijk, nauwelijks te zeggen* is; dat het *bijkans niet zeggelijk* en is, hoe (lastig) dat ze 't gehad hebben.

't Is aardig dat zulk eene spreuke bij De Bo niet geboekt en staat, noch *s. v. kwaad*, noch *s. v. zeggen :*

In *Kramers* en moest ik niet zoeken, maar ik heb gezocht, en niet gevonden. De Vlamingen gebruiken 't w. alle dage, mondelings, maar schrijven....!

Ware 't gestaald en geijkt Hollandsch, dan kwame 't in de dagbladeren, en van daar in de penne van iedereen, te weten van iedereen die beschaafd en betamelijk vlaamsch schrijven wou!

Nu !

De mannen van eertijds en waren zoo vijs niet. Onder andere, in een keurigen 4°, geheel in 't pergament gekleed, te weten in den *Wetsteen Der Vernuften, Oft Bequaem Middel, om van alle voorvallende zaken aardighlik te leeren spreken. 't Eerste Deel, Door Jan de Brune, de jonge. I. C^s. Opgedragen den Heere Jacob Cats, Ridder, Raad-Pensionaris,*

etc : t'Amsteldam. Voor Abraham Wolfgank, Boekverkooper, op de hoek van de Beurs, onder de Toorn, 1659. Met Privilegie, bl. 77—78, staat er, van 't blanketten :

« Eertijds, wanneer een joffrou overtuigt was haar zelven geblanket te hebben, haar proces was gemaakt; en wier zy voor eeuwig, uit het gezelschap van eerlijke vrouwen gebannen.

De reden waarom het vrouwen, die roozetzel bezigen, zoo quaad te zeggen hebben, is omdat zy 't niet geern en doen, wanneer zy weten, van niemand, als van haar mannen alleen, gezien te zullen worden. »

Daar is dan ons oud gesproken vlaamsch *'t kwaad te zeggen, 't kwaad-t'-zeggen hebben* met den druk vereerd, tot Amsterdam, door dien vermaarden « Raad-Penzionaris » Jan de Brune (1589—1658) !

LAAI, den, *laaiken*, het. = Onverlaan tijd, speel-, rusttijd. — « Ge'n moet zoo haastig niet zijn, zet u wat : 'k he' juiste e laaike. » Geh. *Ghistel.*

Verzoeke verdere oorkondschap rakende dat w.

MAR = Maria, in de samengevoegde doopnamen *Marjanne, Marthrese, Mardjoosep, Marwagnes, Marlotte...*

Op den zelfsten leest zijn nog menigvuldige oud-vl. doop- en geboortenamen geschoeid, b. v. *Barbelthrese, Barbeline, Barbelotte, Claranne, Belleclare, Belleroze, Bellelene, Bellemine, Bellemie, Annemie, Coppieters*, (Jacop-Pieter-s), *Coppejans, Coppenolle* (Jacop-Arnold), *Cobecijs, Pierko, Pierjan, Peewaen, Waendjille*, (Andjillens) *Angillis*, enz.

Dieder nog zulke vindt, het zij doop-, het zij geboorte- en geslachtnamen, gelieve ze in te zenden !

STAAL, het. = Gehard ijzer, *chalybs*, z. de woordenboeken.

In Vlanderen geldt het staal als zinnebeeld, niet alleen van *hardheid*, maar ook van *rechtheid;* men zegt immers van iets dat teenemaal ongebogen is : 't Is zoo rechte als staal. Geh. *Inghelmunster.*

De lange zware *a* van *staal, staol*, verbergt eenen staf, die nu niet meer gesproken en wordt, maar waarvan speur overblijft in de hoogduitsche gedaante van 't w., te weten *stahl*, oud hoogduitsch *stahal.*

Die *h* van *stahal* is uitgevallen, of is *w, v, b, p* geworden bij ons, en van daar hebben wij *(stawel, sta'el) staal, stavel, stabel, stapel.*

Stabel vertaalt De Bo door *stengel, staal, schacht*, b. v. van een eekzaad. Men zegt : Eenen *stabel* afzagen en inten.

Stapel en *stavel* (De Bo en Kiliaen) hebben de zelfste beteekenisse, met dat verschil 1° dat *stapel* ook in 't zedelijke overslaat en dat men hoort b. v.: Die zoon is de stapel, de steun, de standvijke van geheel 't huis; en 2° dat wij *stavel* gebruiken instede van 't oud w. *ingoot*, engelsch *ingot*, waarvan de franschen hun *l'ingot, lingot, le lingot* gemaakt hebben. Ne stavel gouds, *un lingot d'or.*

Stabel, stapel is nog het rechte vl. w. voor hetgene sommigen liever, met een fr. w., *dépôt* heeten, *a repository*, in 't engelsch. Maar wel bezonderlijk wil *stabel* bij ons zeggen een plaatse waar *gestabelde, gestapelde*, op *stapel* liggende dranken verkocht en gesleten worden.

Zou er nievers geen verkleend *stabelet* bestaan hebben, gebouwd op de wijze van *vlieget*, *flieget*, *schuifelet*, *parket*, *ballet*, *paret*, enz.?

Stabelet, na de fr. uitsprake, ware *stabelee*. Wat is een *stamenee*, *staminet*, *estaminet* anders als een *stabelken*, een « Hier verkoopt men drank? »

Vrage oorkondschap aan die er weten te achterhalen.

TEN EERDENE AF, uitspr. *eer* gelijk fr. *air*. = Tot aan het eerden, het aarden : ten gronden, ten gronde, ten bodeme af; in 't fr. *à ras de terre*, *à fleur* (vloer) *de terre*, gelijk *vloers* met den grond. — « Smijt dien leemen muur ten eerden' af, en zet'n van eerstjes in steen. » Geh. *Kortrijk*.

Z. *Eerden*.

VAN EERSTJES = Van eersten, met eenen bijzin, als of men zeggen wilde : van 't alderminste begin. « *Di bella prima*, » zeggen de italianen, met de zelfste bekoorlijke eigenaardigheid. *De bon matin* heeft daar ook iets van. — Z. *Ten eerden af*.

VERPEKKEN, *verpekte*, *verpekt*. = Met den bek, aanranden, leed doen, uit den weg houden, beletten. — Dat zwart hinneken wordt verpekt van de andere hinnen, en alzoo mis'het zijn behoorlijke kezinge. Geh. *Poperinghe*.

Bij Kiliaen heet *ver-picken impetere rostro*, en *verpecken* met pek bestrijken.

Bij Kramers zijn *verpekken* en *verpikken* alle twee « *Enduire de poix une seconde fois*, *poisser de nouveau*, *employer*, *consommer à poisser*. »

Zoo is 't bij ons ook : boomen *verpekken* of *herpekken*, die g'int en kwalijk gepekt waren; aan dat werk eene halve panne pek *verpekken;* pekdraad, of *verpekt* kempgaren; hij is gelijk aan zijnen stoel *verpekt*, dat is al gangbaar en verstaanbaar vl. genoeg. Waarom en zou 't *verpekken*, dat op het neerhof en omtrent den derschvloer te ziene is, geen vl., of toch geen goed neerlandsch zijn?

Hoe heet m'in Holland 't *verpekt* zijn van eene hinne, die uit de bane gepekt wordt? *Verpikken?* Neen, dat is *poisser de nouveau*. *Verbikken*, *verbekken*? Kramers en kent die ww. niet. *Verbijten*, dat nochtans beter op ongebekte dieren passen zou? *Verbijten* is bij Kramers *mordre les lèvres*, *réprimer*, *dissimuler !*

Misschien en wordt er, eens dat men den Moerdijk over is, niets of niemand verpekt of verbeten, of 't en zij dat « ongeijkt » neerlandsch, en die onverhollandschte Vlamingen !

TEGENKOMSTEN BRIEVEN ETC

Ik leze in den « *Nederlandschen Spectator*, 's Gravenhage, Martinus Nijhoff, nº 25, 20 Juni 1885, » bl. 201 :

« Het is volkomen onwaar dat *Rond den Heerd* « in een potsierlijk west-vlaamsch dialect » zoude geschreven zijn. Integendeel — dat blad is en wordt geschreven in een zeer zuiver en zeer schoon vlaamsch. Dus in allerbest nederlandsch — of dietsch, zoo men dit liever wil. De taal van *Rond den Heerd*

is geenszins de sterk hollandsch getinte styve en gewrongene boeketaal, die men tegenwoordig alomme in de nederlandsche gewesten, noord en zuid, als de nederlandsche taal bij uitnemendheid wil gelden laten. En veel minder nog is zij volslagen hollandsch. Neen — maar de taal van *Rond den Heerd* is zuiver vlaamsch, bij de verschillende medewerkers van dat blad min of meer sterk west-vlaamsch gekleurd. Natuurlik ! Met volkomen het zelfde volle recht waarmede de Hollanders ons aller algemeen-dietsch verhollandschen (en hoe verhollandschen !), mag de Fries aan zijn nederlandsch een friesche kleur geven. En hij moet dat, hij kan niet anders ! En zoo ook behoeven de Vlamingen hun vlamingschap in geen enkel opzicht te verloochenen voor den Hollander, zoo min als de Brabander, de Zeeu en de saksische Gelderschman of Overijsselaar zich zijner taal-eigenaardigheden te schamen heeft tegenover de Hollanders. O, in tegendeel ! Nog eens, de taal van *Rond den Heerd* is vlaamsch, eenvoudig en waar vlaamsch, dat van geen hollandsche taalverarming en taalbastaardy geleden heeft. Het is louter nederlandsch, in alle opzichten, al is het dan geen hollandsch. Ook is het geen ruwe en versletene en vuile straattaal, maar de gekuischte taal der welopgevoede en eerbare Vlamingen van Brugge, Kortrijk en Yperen — die taal waarvan velen getuigen dat zij het schoonste en welluidendste, het edelste en oudst beschaafde nederlandsch is.

Zonderling — de Hollanders en die hunne lijn trekken op taalkundig gebied, zoeken wel bij den grooten middeneeuschen West-Vlaming Jacob van Maerlant om de wetten en de volmaaktheden van ons aller algemeen dietsch op te sporen en uit te vorschen. Ja, maar de West-Vlamingen die nog heden de taal van Maerlant spreken, de west-vlaamsche taal- en letterkundigen die in hun volle recht zijn als zij hun eigen schoon en krachtig, hun eigen oorbeeldig en volksaardig louter vlaamsch niet ruilen willen voor het nieuerwetsche schoolmeesters-hollandsch — de hedendaagsche Vlamingen aan de westermarke en wil men niet dulden. In tegendeel ! Men ziet met minachting op hunne woordvoerders neêr, en scheldt hunne taal voor « een potsierlijk dialect. » — Is dat recht? Of ook maar billik?

Ik eindig met eene uitspraak van den grooten taalgeleerde Halbertsma, een pleitbezorger in deze zake, wiens gezach door alle noord-nederlandsche taalgeleerden eenparig erkend wordt, en die zelfs door den meest verhollandschten Vlaming niet kan gewraakt worden. Die roemruchtige Stand-Fries zegt :

« Aan de zuidelijke Nederlanders, aan de Belgen koomt de » eere toe, dat zij het gezond verstand bezaten om zich, ge» durende hunne staatskundige vereeniging met ons, door de » betweterij der grammatica van het Noorden niet overbluffen » te laten. »

Wat den Vlamingen van 1815—'30 als eene eere wordt toegerekend, kan dat den hedendaagschen Vlamingen tot smaad en hoon strekken?

Als Fries sta ik onzijdig tusschen de nieuwe Vlamingen van Gent en de oude Vlamingen van Brugge. Ik vraag maar en zoek maar naar waarheid.

Haarlem, 15 Juni 1885. JOHAN WINKLER. »

Te Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

Nº 4, Oestmaand 1885. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pterôënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

AFSPICHTEN, *spichtte af, afgespicht.* = Afspieden, afwaken, afloeren. — « 'k He'-d-'n afgespicht tot da' 'k 'n he' zien binnengaan. » Geh. *Wynghene.*

Wij kunnen 't gefranschte « *afspioenen, afspioneeren* » dus wel missen!

Hebben wij nu in *afspieden = afspichten, (spieden = spichten)* twee woorden, of een w. van tweederlei gedaanten?

In de verwante talen handhaaft het vl. alleen de uitgaande *d spied-en.* In 't hoogduitsch is 't *spæhen,* middelhoogd. *spehen,* oudhoogd. *spehôn,* latijn *spec-ere, -spic-ere,* hetgene *spijgen, spi'en* zou leveren in 't vl. De *d* van *spieden* kan eene oudere *g* van *spiegen* vervangen hebben. Wij zouden moeten van *castigo castijgen* gemaakt hebben, maar neen, wij zeggen *castijden,* dat zeker ontworden en vermaakseld is uit *castij'en.* De oude tale zei *wijgen, wij'en,* en daarvan heeft de nieuwere tale *wijden* gemaakt.

Spichten kwame dan van *spijgen, spij'en,* gelijk *zwichten* van *zwijgen, richten* van *rijgen, stichten* van *stijgen, vichten* van *vijgen (vijgen* is haten t. z.), *zichten* van *zijgen, plichten* van *plijgen, plij'en.*

De verwisselinge *-ijgen -ichten* kan eene wijziginge in den zin meebrengen, of eertijds meegebracht hebben. B. v. *plien (plij'en plijgen)* is *agere,* doen, bij Kiliaen : is *plichten* niet *doen doen, trachten te doen, wenschen gedaan te krijgen;* b. v. in iemand iets *aanplichten?*

Genomen dat *spij'en* zien te zeggen zij, in dat geval ware *spichten* trachten te zien, maken te zien, zoeken te zien.

APOTHEKEREN, *apothekerde, geapothekerd.* = Hulpe van den apotheker gebruiken. — « 'k He' drie maanden lank g'apothekerd en 't en hee' nie' g'holpen. » Geh. *Deerlyk.*

De Bo heeft het w. *docteuren* opgeteekend, *q. v.*

BLIEKEN, den. = Kokeie, grijzel, gruizel, krijkkrak, enz. Een spel, onder 't welke Blieken, die eraan is, somtijds alleene uitkomt en roept : « Blieken komt alleene! » Roept hij : « Blieken komt, met al zijn knechten! » dan tracht hij, met al zijne gevangenen, hand en hand loopende, de mannen die nog vrij gebleven zijn ook te vangen. Geh. *Poperinghe.*

BRANZE, de. = Brandsnee, in 't eng. *wire-edge,* in

't fr. *morfil* (doode snee). — Een branze slijpen aan een mes. Geh. *Ghistel.*

BRILTAND, den. = Breideltand. De briltanden zijn de tanden van 't peerdengebijt, die staan waar men 't mondstuk van den breidel inlegt; die tanden schieten als het peerd van 4 tot 5 jaar oud is. Geh. *Poperinghe.*

Z. De Bo, *i. v. Breideltand,* en de fr. wrdnboeken, *i. v. les barres.*

BUIGPEERD, het. = Gereedschap om van banden hoepels te maken. Op de vier pooten, pekkels of stijpers van 't peerd, op kleenen afstand en aanzijds malkaar, liggen twee baren bevestigd. Tusschen die baren worden de banden tot hoepels gebogen en gemaakt. Geh. *Oost-Roosebeke.*

Vrglk *Loquela* 1885, hlfz. 65, *i. v. Galgepeerd.*

DEN, den. = Koppig, eigenzinnig mensch, die geen redens plaatse en geeft, die aan zijn gedacht houdt, en die al dat tegen hem ingewend wordt geen antwoorde weerd en acht, noch en geeft. — Met zulk eenen den en kander geen mensch overeen komen. Geh. *Zelsaete.*

Vrglk *Loquela* 1884, hlfz. 52 en volgende.

DUIKEN, *dook, gedoken.* = Duffelen, de dekkinge rondom iemand, die in bedde ligt, zorgvuldiglijk dichte en toe steken. — « As ik'n na bedde gedaan en d'n wel gedoken ha'... » Geh. *Beveren-bij-Harlebeke.*

GIER, den. = Scherpte, snijdendheid, trek, kappendheid. — Ge moet meer gier aan uw bolle geven, d. i. Ge moet ze meer kappende zetten, om alom de liggende bollen aan stake te geraken. Geh. *Denteryhem.*

HERTE, *hertje,* het. = Pompeslot, bij Kramers *pomphart, pompemmer.* Geh. *Ghistel.*

HONDSBOOM. Z. *Loquela 1885, hlfz. 19.*

Bij De Bo staat omtrent dit gewas meer aangeteekend als ik eerst gevonden hadde, te weten de ww. *hondsboom, hondsboomen, hondshout, hondslaar, hondslaren, vijleboom* en *vijleboomen,* die al 't zelfste beteekenen. Het w. *vijleboom* is eene andere uitsprake van *vuileboom.*

De Gorter, zegt De Bo, kent ook het w. *stinckeboom,* als eenen vl. name van den hondsboom.

't Is 't aanteekenen weerd dat er nog stinkende gewassen den hond toegeeigend worden; b. v. de stinkende *Anthemis cotula, L.,* heet in 't vl. *Hondsdille, hondsdulle, hondsvenkel, hondsvinkel,* stinkende mei, z. De Bo.

De oudbekendheid van den honds- of *vuilboom* blijkt hieruit, dat zijn name als ingevat en ingekast te voorschijn komt

bij zekere eeuwenoude spreekwoorden, waarvan de zin hedendaags nog geweten, maar nauwelijks verstaan wordt. Zulk een spreekwoord luidt als volgt :

Die vele keurboomt
geren vuilboomt.

Dat beteekent, om 't een spreekwoord met het andere uit te leggen :

Die lange kiest
geren verliest.

Dat het eerste spreekwoord oud is staat buiten allen twijfel, immers de werkwoorden keurboomen *(kürbœumen)* en vuilboomen *(faulbœumen)*, en heel 't spreekwoord, zoo 't gaat en staat, behooren tot de hoogduitsche zoo wel als tot de vl. tale. Ze zullen dus den kern zelve van geheel 't duitsche Volk reeds toebehoord hebben, als dat Volk, nog kleen en huisgezinachtig, kort bijeen weunden of zwierven. De stammen die later hier- of elderwaards gekomen of gegaan zijn hebben 't spreekwoord meêgebracht; die meer zuid- of oostwaards blijven zitten zijn hebben 't bewaard.

Men vindt het w., onder verschillende gedaanten, gebezigd bij de oude schrijvers, b. v. den zeeuwschen *Johan de Brune*, in zijn vermaard *Bankket-Werk*, 1660, bl. 35, waar hij zegt : « Zoo gaet het met veel vryers, die keur-boom voor by gaende, zich daer naer met vuyl-boom genoegen moeten. »

Jacob Grimm, *i. v. kürbœumen*, las het w. bij *Mathesius, (1564) hist. Christi 2, 79b*, aldus :

Wer kürbaumbt der faulbaumbt gerne.

't Bestaat in 't oostfriesch, bij *Stürenburg*, 117b :

De kœrbôm, de fûlbôm findt.

In den *Breemschen Woordenboek*, 2, 851 :

Körbôm geit to vûlbôm.

De *vuilboom* is de lezers van *Loquela* bekend : 't is het kwaadste hout van den bosch, schaars weerd den name van den hond.

Maar wat is de *keurboom*?

Men heeft er met alle geweld willen eenen *Cornoeljeboom* van maken, *Cornus sanguinea, L.;* naderhand moest het de *Wilde kriekeboom* zijn, *Prunus avium, L.; Hr Tuinman* en kent noch 't een noch 't ander hout, en hij verhaalt eene lange zeise, die op het spreekw. zelve gebouwd is. *Grimm* geeft den volgenden uitleg :

« De *keure,* » (al de Vlamingen kennen 't w. genoeg), « was eertijds de *wet,* en de *keurboomen* waren de boomen die onder de bescherminge van de wet of van de *keure* stonden. » Het *banhout,* gelijk men zei, en de *Baneeke,* die men in plaatsnamen nog tegenkomt. De *keurboomen* waren dus de beste, de edelste boomen van den bosch, *arbor bona;* de *vuilboomen*, de verworpenste, de slechtste : en van daar dat welluidende en diepzinnig oud spreekwoord : die vele keurboomt geren vuilboomt : *qui se exaltat humiliabitur.*

KIEREN, *kierde, gekierd.* = Gieren. En *gieren* is *gier, vier* geven, *q. v.* — Ge moet uwe bolle kieren, wilt ge aan stake bollen. Geh. *Denterghem.*

KIMMINGE, de. = De duigen van een tunne, voor zoovele als zij rondom over den boôm uitsteken. Geh. *Ghistel.*

KNAPE, den. = Spanhout, klemhaak, stuk hout, met eenen schaard erin, welke schaard op twee naast malkander staande duigen en op den aangeleiden hoepel gezet wordt, om ze onbeweegbaar vast te klemmen. In 't fr. *tiretoire, valet.* Geh. *Oost-Roosebeke.*

KROOSIJZER, het. = 't Heen en weêrgetande ijzer dat in de krooze zit, en dat eigentlijk kroost. Geh. *Oost-Roosebeke.*

KROOZE, de. = Kuipersallaam om wederends in de duigen die groeve te kroozen, waarin de boôm van de tunne vast en dichte gekuipt wordt. Geh. *Oost-Roosebeke.*

LAAI. Z. *Loquela 1885, hlfz. 22.*

De oorkondschap die ik vroeg nopende dit w. is mij toegekomen; ik heb ze de bekwame hand te danken van eenen ouden vriend van *Loquela*. Hij schrijft mij dat men ook zegt, b. v.: 't En is geen haaste bij, me gaan nog « e laaike, of e laaierke » ontsteken. Verder « *e laaike ontsteken,* » gelijk « *om e koolke vier gaan,* » wordt dikwijls oneigentlijk gebezigd voor Bij nen vriend of nen gebuur ne keer bet naar of bennaar gaan, zoo als men zegt : bij hem een kort bezoek afleggen, al en rookte geen van beide vrienden, of en lage er zelfs geen vier aan den heerd. « *'k He juste e laaike* » ware dan zoovele als 'k Heb rechts zoo vele als een laaike smoorens, een laaike vierkoterens en warmens (tijd) over, ten uwen of ten onzen dienste.

LAPEIE, de, stemzate op *-ei.* = Drinkgelage, zwelgerije. — « M'hên daar ellapeie eddaan ! » Geh. *Iper.*

Dit w. is eene andere gedaante van de ww. *labaaie, labaaien*, enz., die bij *Kiliaen, De Bo* en *Schuermans* geboekt staan.

Kiliaen geeft bovendien nog :

« Labbaye. *Vetus.* j. XV mijten, en blancke. *Dipondius, nummus epularis.*

Lamaye. *Quarta pars bovis : quartarius bovis.* »

Zou dat groot stuk ossenvleesch, dat den name *lamaaie* draagt, geen deel gemaakt hebben van die oude *labaaien,* dat is die eet- en drinkgelagen? En zouden die « *XV mijten,* » die ook *labaaie* heeten, het inleggeld niet verbeelden van de labaaiende bankgenooten ende gildebroeders?

Men vergelijke dit onlangs gehoorde w. *lapeie* met het w. *pooien*, (dat is drinken, zwelgen, in*slaan* te zeggen), z. Kramers; met *pooiweeg, peiweeg,* (d. i. *slag*weeg); met *lambooien* (d. i. koorn uit*slaan* op den *pooiweeg);* met *trambooien, travooien,* (d. i. geweldig *slaan), rampooien,* (d. i. *item* geweldig slaan), en men zoeke met mij naar eenen bekwamen uitleg dezer oud-oud vl. en nog levende ww.

MISSEN, *miste, gemist.* = Te kort hebben. Z. de woordenboeken.

Die zin van 't w. *missen* en is bij de Vlamingen noch buiten 't dagelijksch gebruik niet. — Boer Jan mist zijnen wever, zijnen boever. Als hij thuis kwam, en telde, hij vond dat hij twee ganzen miste, die verdoold waren. Geh. *Inghelmunster.*

Vrglk de spreuke : Hij mist zijn' zinnen.

MOERE, de, *de moere in de kop.* = Kipziekte, kalverziekte, kalverkoorts, meieuvel. Z. De Bo.

Men gebruikt het w. « *de moere in de kop hebben* » ook

oneigentlijk, om te zeggen dronke zijn. — « S. ha' zoo danig de moere in de kop, as hij thuis kwam, dat hij ip de dresse viel. » Geh. *Harlebeke.*

OORDEEL. Z. *Loquela 1885, hlfz. 83.*

« Een leven wi een oordeel wordt algemeen gezeid en verstaan in Limburg zoo 't in Vlanderen gezeid en verstaan wordt. » Dat schrijft men mij uit Luyk.

Het w. *wi* (gelijk) is Limburgsch. In Vlanderen en hoorde ik het nooit. In 't Veurnambachtsche nochtans bestaat, als naaste verwantschap van *wi*, het w. *wine*, b. v.: « Wine zeg-je, wine ga m'eten? » Het w. *wijns (aliquando)* behoort ten zelven stamme, b. v.: « Ik ga wijns ne keer gaan wandelen; ik hebbe 'm wijns tegengekomen. »

PEERDEKOP, den. = Dondertorre, wansstaltige wolkstapel, die onweder verkondigt. — 't Gaat kwâ weêre worden, 't komen peerdekoppen in de lucht! Geh. *Ruddervoorde.*

POMPESLOT, het. = 't Herte, het hertje van de pompe, in 't fr. *le secret.* Geh. *overal in Vlanderen.*

REGELWIJS-RANK, stemzate *rank.* = Ganzereke, in 't eng. *indian file*, al achter reke, achter rote. Geh. *Ghistel.*

SNEKKEREN, z. De Bo, *i. vv. snekkeren* en *snikkeren.*

Dr Lorenz Diefenbach, in zijnen *Vrglijkenden Wrdnboek der gothischen Sprache*, 2, bl. 283, verzekert dat men in Oostenrijk hoort: *schnegern* = slecht en moeizaam snijden, en *schneger* n. een slecht mes.

SULFERHOUT, het. = Hondshout, hondsboom. Geh. *in 't Thieltsche.*

Waarschijnelijk is 't hondshout aldus geheeten omdat men 't gespleten gebruikt als spanen, om het vier enz. te ontsteken. Vrglk *Loquela 1885, hlfz. 19.*

Hondshouten stavekens worden vele gebezigd door hoveniers en blomkweekers, als stokken, en om neffens gepotte of andere gewassen te zetten, opdat ze rechte groeien zouden. Zulke staven worden bij bondels van een zeker getal stuks verkocht, slacht de boonpersen. Die omstandigheid dient om de echtheid van de vertalinge *bourdaine, bourgène* = stokhout te bevestigen. De *Rhamnus catharticus, L.*, vl. wegdoorn, kruischdoorn, in 't fr. *bourg-* of *bourgue-épine*, ware dus *(bourgue = bourde* = stok) stokhout met doorns, kruischsporkel te zeggen.

TANGE, de. = Vleerhaak die aan 't ende van de putkoorde vast is en waaraan de puteemer, gehaakt en gehangen, op en neêr den steenput reist. — « 'k Ging om water te putten, maar die nijdige vro' Quaenonnens ha' de tange afgedaan en weggesteken. » Geh. *Kortrijk.*

TOOGKANT, den. = De kant van 't geweven stik, dien men de kooplieden openlegt en toogt. Geh. *Inghelmunster.*

Vrglk De Bo, *i. v. Toogplooie*, en Kramers, *i. v. Staaleind.*

VERKETTELEN, *verkettelde, verketteld.* = Verketteren, dat in De Bo staat, met den zin: druistig door malkaar smijten. — De dieven hadden bij nachte in huis geweest en al verketteld dat er was, om het geld te vinden! 't Lag al verketteld op den grond geluischd. Geh. *Gulleghem.*

VERLIEZEN, *verloos, verloren.* = Ophouden, te nieten uitkomen. — « Als ge tenden de boomkes zijt, de steenweg verliest daar, en ton eist altijd voort eerdeweg. » Geh. *Kortrijk.*

VIER, den. = *Gier, q. v.* Geh. *Denterghem.*

VLASCHAARD, den. Z. *Loquela* 1885, hlfz. 85.

Het w. is oud, als woord ten minsten, want buiten den gekenden vl. zin van *vlasakker* bediedt het nog « ruig laken, » zegt L. Meijer, in zijne « Verouderde en ongewoone woorden. » « *Pannus villosus: lodix villosa*, » zegt Kiliaen, en hij heet het w. « *vetus.* » Beiden *s. vv. vlaschaerdt, vlaschaerd.*

Het w. *vlaschaard*, van laken gezeid, hoe *oud en ongewoon* het w. ook zij, zou iedere vlaming nog hedendaags verstaan en zeggen: Vlaschaard (laken), dat is laken dat *vlascht*, ruw laken.

VLEGER, den. = Vlei, vlegel, z. De Bo.

Stroo « van onder den vleger verkoopen, » dat is ongeschud, zoo als 't komt gedorschen te zijn. Geh. *Inghelmunster.*

WELKTIJDS = Te welker stonde, wanneer, welke ure. — Welktijds is u die daveringe aangekomen? Geh. *Kortrijk.*

Vrglk *somtijds, eertijds, altijds, voortijds, intijds, aantijds, vroegtijds, veeltijds*, enz.

WISSELEN, *wisselde, gewisseld.* = Mangelen, ruilen, enz., z. de woordenboeken.

Men zegt van een peerd dat het *wisselt*, als het, in zijnen gang, loop of draf, verandert of verwisselt van stap, alsnu den rechteren, alsnu den slinkeren poot eerst vooruit zettende. Dat is den rijder ongemakkelijk en de ooge van den peerdenliefhebber ofte kender onziende en onhebbelijk. — « Ge schat da' peerd honder' frang t'hooge: zie-je niet de' dat 't 'n bitje wisselt in z'ne' gang? » Geh. *Iseghem, Harlebeke.*

Waaruit kom 'et dat het w. *wisselen*, met dien zeer wel bekenden zin, nog nooit in de woordenboeken en stond? Dat komt hieruit, 1° dat de peerdencateraars en peerdenliefhebbers doorgaans geen woordenboekmakers en zijn; 2° dat die weinige lieden die goede woordenboeken maken, of die de goede woorden te boeke brengen, zeldens in 't geval zijn van sommige oorijen van woorden te hooren of tegen te komen.

Wie weet of hoore ik nog ooit van mijn leven spreken van peerden die wisselen! 't W. en bestaat daarom niet te min. En zoo is 't met honderd, duizend andere woorden gelegen, waarin misschien zeer kostelijke taalverholentheden schuilzitten!

ZEEWIND, den. = 1° Wind van ter zeewaard, zie de woordenboeken.

Het w. in 't meervoud, de *zeewinden*, dient 2°, in 't Veurnambachtsche en misschien elders nog, om eene kalverziekte naamkundig te maken. Dat verneme ik uit eenen brief, die luidt als volgt: « Over eenige dagen heb ik, tot Oostkerke bij Veurne, een kalf gezien, dat leelijk opgezwollen stond. Bij 'en ure, zei de Boer, zal 't misschien geheel ontzwollen zijn, en morgen, nog ne keer, dikke lijk *eppadde:* 't heeft de zeewinden, en dat zeer gaat of en an, met de zee. »

Dat zal ievers 't een of 't ander tuig van windzucht, *pneumatosis* of *tympanismus* zijn; maar, of die kalverziekte, slacht de omkomende polderkoortsen, aan een omkomend zwellen en ontzwellen, dat de zee volgt, onderhevig zij, dat en wete ik niet.

VERGROEIDE DOOPNAMEN

Ter gelegentheid van 't woordendeel *Mar-*, dat *Maria* beteekent, in *Mardjoosep*, *Marjanne*, *Marwagnes*, enz. zijn in *Loquela* 1885, blfz. 22, verschillige vergroeide doopnamen aangehaald, waarvan sommigen, doopnamen zijnde van oorsprongswegen, nu ten dage alleenelijk als geboorte- of geslachtnamen bekend zijn.

Tot de laatst genoomde behooren *Coppieters*, *Coppejans*, *Coppenolle.*

Niets dat zeerder wegslijt als de volle gedaante van zekere doopnamen, bij zoo verre en zoo vele dat sommigen nauwelijks nog verkenbaar zijn, b. v. *Cornelius*, *Cornelis*, *Crelis*, *Kelis*, *Kees.*

Als nu twee zulke versletene stompen van namen tot eenen enkelen name vergroeien, dan is 't geval nog erger, en 't verstand, hoegenaamd geen beteekenisse meer onderscheidende, laat de tonge heur vrij spel om bij 't uitspreken van zulke namen onbedwongen het meeste gemak te zoeken.

Zoo zijn Jacob *Coppe*, Arnold *Nolle*, en beiden vergroeid *Coppenolle* geworden; de tonge spreekt de korte *o* even goed maar gemakkelijker voor *mp* als voor *pp*, dus *pp* ontlijkt *mp*, wordt *Compenolle;* 't zelfste doende met de doove *e*, die de korte *o* volgt, heeft de tonge daar eene *r* vooren gevoegd, en, de rechte klankuitsprake bewarende, 't w. veranderd in *Compernolle.* Dat *Compernolle* is later misvat geweest voor eenen plaatsname, en alzoo is 't w. eindelijk, verrijkt en veredeld, met zijnen hedendaagschen *van* voor den dag gekomen.

Het verheugt mij dat de zeer eerweerde Heer Jan Bols, Pastor van Sente-Kathelijne te Mechelen, een oude vriend van *Loquela*, ook die vergroeide namen heeft willen in oogschouw nemen, en bovendien mij eenige andere en dergelijke uit zijn geboortedorp Werchter, twee uren boven Leuven, meêdeelen en toezenden.

't Zijn de volgende :

Mansnamen :

Janneel, stemzate op *-neel*, is *Jan Cornelis.*

Jassus, *(ns = ss) Jansus*, stemzate op *-sus*, is *Jan Çus*, *Jan Cis*, *Jan Francis*, *Jan Franciscus.*

Peessus, *(rs = ss) Peersus*, stemzate op *-sus*, is *Peeter Franciscus.*

Peeterantoon, stemzate op *-toon.*

Peerarjaan, stemzate op *Peer-*, is *Petrus Adrianus.*

Vrouwennamen :

Miezef, stemzate *-zef*, is *Marie Joseph.*

Mietrees, stemzate *-trees*, is *Maria Theresia.*

Sjennemie, stemzate *-mie*, is *Johanne Marie.*

Zwannemie, stemzate *-mie*, is gelijk 't voorgaande.

Sjennekatrien, *Annekatrien*, *Annebet*, stemzate *-trien*, *-bet;* en eindelijk de schoone name *Merliezebet*, met de stemzate op *-lie- : Maria Elisabeth.*

Dit verschijnsel, dat op het taalgebied, meest in de ongeboekte tale, waar te nemen is, zou kunnen dienen om bij andere volkeren den oorsprong van zekere geslachtnamen uit te leggen.

Wat is, bij de Italianen b. v., de geboortenaam *Tongiorgi* anders als twee vergroeide doopnamen, *Ton-*, d. i. Antonio, en *-Giorgi*, d. i. Giorgio; vergelijk *Pierluigi*, d. i. *Pietro-Luigi*, Pieter Hlodwig, enz.

Waartoe dat nu allemaal op en in aandacht nemen?

Het spreekwoord zegt het :

Non e buon murator
Chi rifiuta pietra alcuna.

TEGENKOMSTEN BRIEVEN ETC

Ter gelegentheid van 't boom- en boschrecht, waarvan iets vermeld staat *Loquela* 1885, blfz. 20, schrijft mij een vriend als volgt :

« *Le meilleur rempart contre l'avalanche est une large ceinture de forêts. Les bois qui protègent ainsi la Suisse et le Tyrol étaient autrefois sous la sauvegarde du ban national. On les appelle encore* Bannwälder. *Dans la vallée d'Andermatt abattre un de ces arbres était un crime puni de mort.... La mère recommandait à ses enfants de n'en jamais couper une branche... il en coulerait du sang.* »

Z. onder *Hondsboom*, blfz. 26, in dezen nº.

Uit Hasselt schrijft mij een lezer dat het w. *verkijskassen*, *Loquela* 1885, blfz. 14, in 't Limburgsche met den zelfsten zin van verdoen, te niete brengen, gebruikt wordt; « doch, » voegt hij daarbij, « wat anders uitgesproken, namelijk *verkiskassen.* »

Anders uitgesproken en wordt het w. waarschijnelijk niet, maar anders geschreven. Leest het volgende na de fransche wijze van uitspreken : *V'r qui s'cass'n.* Dat aldus gesprokene w. verbeelden de Vlamingen door *verkijskassen* (niet *verkeiskassen)*, en de Limburgers door *verkiskassen*, dat zij uitspreken net zoo als wij *verkijskassen* doen. Het w. op zijn Limburgsch *verkiskassen* zou de Vlaming uitspreken als of er stonde in 't fr. *v'r qu'est-ce qu'a ce'n...*

Wat de klanknabootsendheid of klanknapoetsendheid van 't w. aangaat, zeker maakt het w. een geruchte dat den klank napoetst van iets dat braadt; maar dat de naamreden van 't w. daarin te zoeken zij, is gemakkelijker gezeid als bewezen. Het dunkt mij dat braden oneigentlijk kijskassen gelapnaamd wordt, omdat men met lang en veel te braden veel geld zou komen te *verkwistkwasten*, te *verkwijskwassen*, of te *verkijskassen.*

Hoe zouden ze eertijds, zelfs in Noordnederland, het volgende spreekwoord uitgesproken hebben, met *ij = ei*, of met *ij = ii? tii-tii-tiiten* of *tei-tei-teiten?*

Men vangt het hoen met tijt-tijt-tijten,
En niet met gooijen en met smijten.

't Spreekw. staat in *Harrebomée's spreekwrdnboek* I. 311ª, en in 't *Bankket-Werck* van *Johan de Brune*, *1660*, I D. bl. 395.

Te Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

Nº 5, Pietmaand 1885. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

BEJAGEN, *bejaagde, bejaagd.* = Aandoen, angstig maken, onruste aandoen. — 'k Ben zoo bejaagd! Geh. *Kortrijk.*

GOELIJKS, z. *Te goelijks.*

GROOTEN, *grootte, gegroot.* = Grooter worden. — 't Zal grooten met groeien! Geh. *Marcke.*

Die stafrijmde spreuke moet al oud zijn, en is de gewone antwoorde als men b. v. van een kind zegt dat 't te kleene is voor zijne elde. Kiliaen kent het w. en vertaalt het door « *grandire, grandem facere, auyere. Et grandescere, crescere.* » Waarom en staat het w. *grooten* in Kramers niet?

HIJSTE, de. = Lap, sleppe, slunse, schroo. — Hij is weg met hijsten en trijsten. Geh. *Kortrijk.*

Bij De Bo staat *hijsen* en *trijsen* (*ts* = *ss* = *s*) dat het zelfste w. is, doch anders uitgesproken. Kiliaen heeft « hijsen *præcidere, prœsecare, discindere, abscindere partem.* Hijse, *tomus, prœsecta portio,* » enz. Met hijsten en trijsten beteekent met lappen en leesten, met slunsen en palullen.

KEUKENPLUIME, de, meervoud *keukenpluimen.* = Bij de ambachtsliên die bedden vullen en verslaan het nederste slag van bedvederen of pluimen. De beste en dierste zijn de *levende* pluimen, dan volgen de *witte*, en eindelijk de *keukenpluimen.*

MUIMELEN, *muimelde, gemuimeld.* = In den mond lauw en week laten worden. — Hoe hebt ge de boter liefst, gemuimeld of geduimeld? Geh. *Clercken.*

Dit w. *muimelen* behoort tot eene zeise die verteld wordt ten bewijze der ruwaardige gastvriendelijkheid der Clerckensche buschkanters: Een reiziger kwam ten aangange en ten huize van eenen buschkanter. Aanstonds wierd brood, boter, melk, enz. op tafel gezet, en, aangezien de boter stijde was, vroeg de vrouwe den vreemdeling hoe hij verkoos dat zij « de butter » week zoude maken, met den duim of in den mond: « Hoe he'je ze liefst, m'nheere, » zei ze, « gemumeld of gedumeld? »

OLIEVISCH, den. = Het meerdere slag van scharre, schorre of scholl, *Pleuronectes limanda*, droogevisch. Geh. *Clercken.*

PLANCKAERT = De fr.-vl. nagepoetste uitsprake van den griekschen name *Pankratios, latinè Pancratius.*

Het w. beteekent zulk eenen kunstvechter of *athleta*, die worstelende, *luctâ*, en slaande, *pugilatu*, *al* zijne *macht* te werke stelt. 't Is de name van den veertien jaar ouden Sint Pancratius, (12 Mei) den held van Cardinaal Wisemans *Fabiola.*

In *Les petits Bollandistes, par Myr. Guérin, XVIJ, 513,* heet hij « *Saint Plancart,* » van daar ongetwijfeld de vl. geboortename *Planckaert.* Vrglk *Suply* = *Sulpicius* en meer a^n^.

In den *Vocabulaire hagiologique, Recueil des noms de saints qui paroissent éloignés de leur origine, et de ceux qui s'expriment diversement selon la diversité ou des lieux, ou des saints même de Cl. Chastelain, Chanoine de l'Eglise de Paris, Ménage Dictionn. étymologique, Paris 1750,* staat er bl. LXXIV als volgt: « *Pancratius... On l'appelle* S. Blancat, *en Charolois*, S. Branchy. *On le nomme encore* S. Branchs, S. Blanchars, S. Branchais, S. Planchais, S. Plancart, *selon la diversité des lieux.* »

Voor de duitsche koppen der oude Franken moest *Pancratius* lastig van uitsprake en onverstaanbaar zijn, en, zoo dat gaat, zullen zij 't w., op hunnen leest slaande, hunne en onze dietsche ww. *brank, blank, plank* heel nabij gebracht hebben; zoo doen wij hedendaags nog en zeggen: kortereize = *cortège,* slambroucks schure = *chambre obscure,* gaten in z'n leerzen = *Ha! qu'il est à l'aise!* enz.

Ofwel, omgekeerd, waarom en zou bij de Franken de mansname *Blankhard,* oudhoogduitsch *Plankhart* zoo wel niet bestaan hebben als *Bernhard, Rijkhard*, enz.?

Genomen nu dat Sint Maarten b. v. eenen jongen of ouden Frank te dopen had, die *Blankhard,* of, was 't een hoogduitsche Frank, die *Plankhart* hiet, hij zou 't gebruik en de voorschriften van de Kerke in acht genomen hebben met hem den heiligen *Pancrat-ius* voor Patroon te geven.

En waarom *Pancratius* liever als *Laurentius, Theodorus*, of 't zij welken anderen heiligen name? Omdat *Pancrat*(ius) of *Pancrat*'s (vrglk fr. *Pancrace* = *Pancrats*) en *Plankhard* in de oude uitsprake heel nabij overeen kwamen. En aldus wierd het den heiden gemakkelijker zijnen aangeboren name in eenen bijkans gelijkluidenden te laten veranderen.

In allen gevalle is *Blanckaert, Planckaert* een dietsch w., dat *de hard, de zeer blanke, de zeer witte* te zeggen is; het vervangt *Pancratius,* maar 't en vertaalt het in geender wijze.

SCHEISTER, den. Z. De Bo.

't W. *scheister* wordt gebezigd in den zelfsten zin als 't w. *laai, laaike.* Z. *Loquela* 1885, blfz. 28. — « Alla, nog ne scheistere, en ton zeere na bedde! » Geh. *Gulleghem.*

SCHETTE, de. = Roede, staf. Z. De Bo.

Honzeboomen schetten, die men in kletten splijt, om bezems meê te binden. Geh. *Clercken.*

SCHUDSCHAAP, het, stemz. *schud.* = 1° Eigentlijk een schuddend, d. i. rondloopend schaap, dat aan geen kudde toe en behoort, een schudde van een schaap? 2° Oneigentlijk een lichtveerdig, weerloos, onverstandig jong vrouwmensch. — N. N.'s dochter is zulk een schudschaap van e jong; 't en zou mij niet verwonderen dat ze ievers nen hazaard haalde. Geh. *Poperinghe.*

STREEPMEERSCH, den, uitspr. *strèpmœæs*, streepmeerschelke, uitspr. *strèpmœselke.* = Langwerpig smalle schroo meersch, die, gelijk eenen band of zoom, andere grondafdeelingen rond of langst ligt. Geh. *Gulleghem.*

Het w. *streepmeersch* wordt uitgesproken met klankverkortinge, vrglk slaaplaken, schaapvel, kaaktand, leefkoeke, enz.

't Eerste deel van 't w. te weten *streep* verschilt van *striep* in den klank, maar niet in den zin. *Streep* is verzwakt uit *striep.* Die verzwakkinge (*ie* = *ee*) (fr. *thé*, *blé*, *dez*) kan men op heeter daad betrapen en gaslaan in de uitsprake b. v. van het w. *Thielt*, dat te Thielt zelve en daaromtrent onmiskenbaar *Theelt* uitgesproken wordt. 't Gene nu gebeurt gebeurde eertijds, en zoo hebben wij *gijlieder gijleder*, te Brugge *geleêre*, *Wiedemaand Wedemaand*, *wiedaschen wedaschen*, *wieder weder*, *wier weer*, *vliedermuis vledermuis*, *niete nete*, *kiezen kezen*, *kiezelberg kezelberg*, enz.

Hoe spraken de Romeinen de *e* van *brevis* uit, aangezien onze voorouders hun het w. als brief nagesproken hebben?

Zeiden de Romeinen *Petrus* of *Pitrus*, of hoe hebben onze voorouders leeren *Pieter* zeggen 't en zij met *Pitr*-us te hooren?

De oude Romeinen schreeven *Menervai*, *fameliai*, *mereto* en spraken *Minervæ*, *familiæ*, *merito*, zegt *W. Corssen*, *Vocalismus* enz. *I. bl. 325.* Spraken ze *brevis* niet uit gelijk *brivis*, van waar *brief*?

TE GOELIJKS = Zeer goelijks, heel, teenemaal, goedelijks, *perbenignè*, *valdè benevolenter.* — Als je 't fijne wilt weten, ge moet het hem ne keer te goelijks vragen, als hij alzoo wel gezeten is. Geh. *Thorhout.*

Vergelijk tegen *te goelijks* de volgende ww., die met of zonder *te* of *t'*- gebruikt worden:

Teerst — eerst; b. v.: 'k Zou *teerst* lezen, ware ik als gij!

Teffens — effens, tjeffens, tseffens, seffens.

Tegen — egen. B. v. 'k he' d'n tegengekommen, — 'k hen 'n egenekkommen.

Tevens — evens.

Tfij! — fij!

Tfoei! — foei!

Te gansch, heel te gansch (*lt* = *ll* = *l*) heelegansch, — *gansch.*

Te geefs (Statenbijbel, Chronic. XXI. 23) — *geefs*, d. i. voor nieten.

Te goed (zooveel penningen te goed, of) — *goed* (hebben).

Te mede (iemand te mede, meedzaam, of) — *mede* (zijn), *favere alicui*, *ipsius partium esse.*

Te mets, beter *te meds* (altemets, altemede, altemeê, of) — *mets*, *meds*, mets ne keer, te Poperinghe *meddens*, *middens*,

gekrompen *mens*, *mins*, *aliquando*: b. v.: « Dat 'n mins ekkee' mocht kommen! »

Te mijde (mijdig, mijdzaam, mijdel, vermijd) — *mijde.*

De schamele ende midele
Gaet altijts ydele.
Die schamen en mijden
Staen dicwils bezyden.

Z. *Kiliaen*, *De Bo*, *Oudemans*, enz., *i. vv.*

Te vergeefs — vergeefs. Z. hooger, *i. v. geefs.*

Te wers — wers.

Te zamen (tzamen, tsamen, samen) — *zamen.* Enz.

Vrglk nog het (zelfste?) woordeken *te*, = heel en al, in *te breken*, *te brak*, *te broken*, *te slijten*, *te stooren*, *te spreiden*, spreekwijzen die in onze alderoudste tale thuis behooren en die uit het hedendaagsche vl. nog niet geheel en al verdwenen en zijn.

Averte mala inimicis meis
et in veritate tua disperde illos,

dat gekende vers uit Psalm LIII, v. 5, vertaalden onze voorderen van de jaren 700 aldus:

Bekere uuel fiundo minon
an uuarheide thinro tespreide sia.

Dat ware, eenigszins leesbaarder verboekstaafd:

Bekeer euvel viande minen
in waarheide diner tespreid ze,

of, in alledaagsch vlaamsch: *keert euvel*, d. i. het kwaad, tot *mijnen vijanden*, *in* uwe *waarheid tespreidt*, d. i. verspreidt *ze.*

Hoogleeraar A. Ypeij, die al dat er over is van onze aloude psalmvertalinge uitgaf in *A. de Jager's Taalkundig Magazijn 1835, I. bl. 65* en volgende, teekent daarbij aan: « Eveneens wordt dit *te* nog bij ons gebruikt, als in de spreekwijs: *hij te breekt alles*, dat is: hij breekt alles (aan stukken); *mijn kleed is geheel te sleten*, dat is versleten. »

In het zelfste *Magazijn*, *II. 414—415*, staat nog het volgende: « Van de kracht, die het voorzetsel *te* als *ver* heeft, ontmoet men een voorbeeld in het algemeen gebruikte *te broken*, hetwelk eene grootere mate van *breken*, (het geheel *verbreken*, *vermorselen*) schijnt te moeten uitdrukken, bijv. *hi het den arm te brokken.* Dit komt in het spraakgebruik ook dikwijls voor in den eenvoudigen zin van *gebroken.* Dit *te broken* is het eenige woord in den Gelderschen tongval, ten bewijze van de kracht van het voorzetsel *te* als *ver.*

In 't friesch heeft *to-* de zelfste kracht als ons *te-*, b. v. *tobarne* heel verbranden, *tobrekke* in stukken breken, *toroffele* heel verkwisten met rompelen, enz. Z. *Halbertsma Lexicon Frisicum 88.*

In 't oud en nog hier en daar in 't hedendaagsch engelsch verbeeldt *to-* insgelijks het friesche *to-*, het vl. *te-*, het hoogduitsche *zu-*, *ze-*, *zer-*, b. v. oud eng. *tobreken*, hoogd. *zubrechen*, *zerbrechen*; *tobresten* in stukken bersten, *tocleouen* in tween klieven, *todelen* in stukken deelen, enz. Z. Skeat, *i. vv. all*, *to-*, *too.*

De zegwijzen *te* Brugge, *te* Gent, *te* moeders vervangen wij dikwijls, zonder veranderinge in den zin, door *toe* Brugge, *toe* Gent, *toe* moeders: zou het oude *te* breek, *te* sla zoo vele niet

zeggen als breek *toe*, sla maar *toe*? En van daar een verloren *toslaan*, *tobreken* = *toeslaan*, *toebreken* = *teslaan*, *tebreken*, met versprongen stemzate en gevolgentlijk met verdoofden oeklank? Vrglk *voorzien* en *verzien*, *voorleden* en *verleden*?

Toeslaan, (sla maar toe!) is *dwers deure* slaan, eertijds *teslaan*; *te goelijks* is *dwers deure* goelijks.

'k He' d's wonder of een hedendaagsch *tebreken*, *teslijten*, *terijten*, *testooren*, *tespreiden* niet op te zanten en lage, ievers achter den vlaamschen akker!

Het (zelfste?) woordeken *te* gebruiken wij, en al die duitsch, dietsch of engelsch spreken, om eene hoedanigheid als *overtollig* vooren te stellen; *te* groot is groot in overmaten, onhebbelijk groot. De andere talen en hebben ook geen eigen w. om die overtolligheid te verbeelden; in 't deensch is 't *for*, in 't zweedsch *fær*, dat ware in 't vl. b. v. *voor* groot, *veur* groot, *prægrandis*; de fr. ital. spaansche en diergelijke talen bezigen daartoe het dietsch-fr. *trop*, en als ze zeggen b. v. *trop grand*, dat is in 't vl. 'n *trop* ('n bende, 'n hoop, 'n masse) groot. Het latijnsche *nimis*, *nimius*, *nimium (ni-mi-)* wilt zeggen *geen mate*, zonder mate; *nimis grandis* is dus buitermaten groot, en *grandior* is 1° grooter, 2° grooter als 't moet, te zeggen. De ww. *lian* = afgescheiden, en *agan* = geweldig, gebruiken de Grieken om die zelfste overtolligheid aan te duiden: wat wonders dan ware 't zake dat *te* in 1° *te goelijks*, 2° *te groot*, 3° *te broken* overal 't zelfste w. ware en oorspronkelijk beteekende 1° geweldig goelijks, 2° geweldig groot, 3° geweldig (ge)broken! Ik verbeelde mij dat iemand die zegt, b. v.: « Die meloen en is nog maar rechts rijpe, en nog niet toe », in zijnen zin 't gedacht moet hebben van eenen meloen die *rijpe toe*, die *toe rijpe is*, en dat men *zonder spraakschennisse* zou kunnen zeggen: *toe goelijks*, *toe groot*, *toe broken*, in stede van 't alleen gebruikbare *te goelijks*, *te groot*, *te broken*, even gelijk men zegt *toe Brugge* en *te Brugge*.

TEN GOEN = Ten goeden wille, willends, *bon gré*. — Gij zult er komen ten goen of ten kwaan! Geh. *Clercken*.

TEN KWAAN = Ten kwaden wille, *mal gré*, nillends. — Ten goen of ten kwaan. Z. *Ten goeden*.

TERTIJZER, het. = Een ijzeren allaam dat onder de zole van den schoe des slinkeren voets gespannen wordt bij de deringdelvers, om de deringspade, zonder hinder van voet of schoe, in de deringlage te terdten en met den voet neerwaards te duwen. Geh. *Clercken*.

TRANEN, *traande*; *getraand*. = Traanwijze langs den rand van 't glas neerwaards leken. — Wijn die traant. Wordt gezeid van zekere sterke zuidersche wijnen, b. v. van den africaanschen wijn *Maison-carrée*, van den muscadellewijn, van den *lachryma*, enz. Geh. *Vlanderen*.

TRIJSTE, de. = Afval, uitval, brol, drek, vuiligheid, slunsen, enz. Z. *Hijste*.

VLUCHTEN, *vluchtte*, *gevlucht*. = Doorlijden, schuiven, scholen. — Als twee stukken hout met nen tap aaneen gewrocht staan te worden, en dat de tapgaten zoo geboord zijn dat ze niet recht op malkaar en passen, dan en kan die tap niet vluchten; dwingt de schrijnwerker de gaten wat

nader overeen, scherpt hij den tap wat af al den kant die belet ontmoet, en slaat hij na den eesch op dien tap, hij zal vluchten en vluchtend binnentrekken. Geh. *Kortrijk*.

Hier en komt hoegenaamd vluchten *fugere* niet te pas, maar wel vluchten, vlichten, vlechten *penetrare*. Bij Jacob Grimm, *i. v. flechten*, wordt gezeid hoe zekere planten dunne wortelkens hebben, waarmeê ze in de aarde *vlechten*. Bij De Bo *vlechten* de honden deur 't struikhout, de beke door de steenen. *Vlechten* heeft in Vlanderen twee wisselgedaanten *vluchten* en *vlichten*, en een tap die vlecht, vlicht of vlucht, dat is een tap die tusschen spannende zijwanden doorlijdt, henen schuift, schoolt, den weg vindt, enz.

Volgens Kramers beteekent « een stuk busgeschots *vluchten* » dat stuk zoo stellen dat het schot eruit schietende moet terecht komen daar men 't hebben wilt. Dit schutterswoord zal dus ook ons *vluchten*, *vlichten*, *vlechten* zijn.

WISSELEN, z. *Loquela* 1885, blfz. 30.

De tange wisselt, te weten de viertange die aan den heerd gebruikt wordt, als heure twee beenen over malkaar schranken. De schare wisselt als de oogen onder het snijden neffens malkaar schuiven. In beide gevallen moet de nietnagel vaster toegeklopt of vernieuwd worden. Geh. *Clercken*.

ZWAK, den. = Stap. Dat is 't gene Kramers en a^{n}, met een fr. w., den « *pas* » heet. — De soldaten gaan op den zwak, op den stap, op zwak, op stap. Geh. *Vlanderen*.

ZWAK, den. = Het hurten, hotsen, schokken van iets dat op en neer, weg en weer beweegt, in 't eng. *the jolt*, in 't fr. *le cahot*, *le cahotement*. — De zwak van de wagen zou dat kranke kind, die deerlijke vrouwe kunnen schadelijk zijn. Geh. *Vlanderen*.

ZWAKKEN, *zwakte*, *gezwakt*. = Met zwakte, met zwakkigheid, d. i. met behendigheid, knaphandigheid, bedreventheid, met 'n welgeoefende snelheid iets ambachten, doen, klaar, gaar maken, zetten, leggen, enz. De letterzetters gebruiken 't w., sprekende van hun handwerk. — « Hoeveel duist (letters, boekstaven) heeft hij der alzoo al gezwakt vandage? » Geh. *Kortrijk*, *Gent*.

Dit w. *zwakken* en is Kiliaen niet onbekend; hij zegt als volgt:

« Swacken, swicken. *Vibrare*. Swicken. *Agitare*, *motitare*, *vibrare*, *librare*. »

Schuermans, in zijn bijvoegsel, heeft « *zwakken*... in de omstreken van Loven gehoord voor: werpen, gooien: *Zwak dat ding weg*. »

Het w. *zwak*, waaraan dit *zwakken* verwant is, staat zeer zorgvuldiglijk veroorkond bij De Bo, met den zin van rap, snel, gezwind, behendig; als gehoorde spreuken geeft hij onder andere: « Een zwakke kerel. Gij ziet er een zwakke vent uit: ge zoudt gij goed zijn om geernaars te vangen. Een zwakke werkman. Zwak te beene zijn, zwak gaan. Zwak werken. Hij is zwak in al dat hij doet. »

Schriftelijk verneme ik nog van den zelfsten vermaarden taalkenner: « Zwak, *adj*. Buigzaam, fr. *souple*. Wat is die kerel nog zwak voor zijn jaren. Een zwakke jongen, die op de boomen klautert gelijk een katte. »

Schuermans had vóór De Bo reeds aangeteekend : « *Zwak* wordt in de Kempen, in de provincien Antwerpen, Brabant, in Hageland gebruikt in den zin van : Vlug, rap, snel, gezwind, behendig : *het is een zwakke kerel.* »

Ik hadde dat zelfste w. *zwak* in 't Poperingsche gehoord, en, over menige jaren al, aangeteekend, aldus : « Zwak, fr. *dégagé*, engelsch *nimble*, rap en kloek. Een zwakke jongen. »

In *Vander Schuerens Teuthonista 1475* staat er : « Swaecke. Boeglick, » en « Boeglick. Swake. *Flexibilis. Campsatilis. Inclinabilis. Curvabilis. Gestuosus. Lentus.* »

Het w. *zwak*, met den boven vermelden zin, en is bij *Kiliaen* niet verwaarloosd, immers achter swack. *Debilis*, etc., geeft hij :

« Swäck, wack, taey. *Lentus : quod facile flectitur : flexilis.* »

« *Zwak* heeft in Gelderland den zin van *lenig*, vaardig, *vlug*, vermoedelijk de oorspronkelijke beteekenis, » zegt *Dr A. de Jager*, in zijn *Taalkundig Magazijn, 2e D. 1837*, bl. 419.

In 't *Archief voor Nederlandsche taalkunde, door Dr A. de Jager, 1849—50*, 2e D. bl. 198, zegt *Dr H. J. van Eck*, sprekende *Over het taaleigen der boeren van het kanton Axel, vijfde district van Zeeland*, als volgt :

« *Zwak.* Bijvoegelijk naamwoord. Slap, lenig. Gezegde *I is al eel zwak* wordt zelfs van een sterk mensch gezegd wanneer die zijne ledematen gemakkelijk buigt. »

't Is deernisse weerd als men eindelijk in 1883 Kramers ziet opkomen aangesukkeld met het volgende :

« Zwak *faible*, » enz. Zwak riet, zwakke tak.

« *Botanique* zwakke (buigzame) stengel, *tige faible, pliante, flexible*, f. *De là comme provincialisme pour* buigzaam van ledematen, *souple.* Wat is die kunstrijder zwak ! *Que cette voltigeuse est souple ! comme cette voltigeuse a le corps souple et flexible !* »

Vergelijk mij nu nen keer *Dr de Jager*, eenen noordnederlander, die reeds in 1837 drukt : « *Zwak = lenig*, vermoedelijk de oorspronkelijke beteekenis ; » en *Kramers*, die 1883 't w. *zwak = lenig* nog een *provincialisme* scheldt, die (« *de là*, » zegt hij), uit eenen *botanicisme* in de taal van de Amsterdamsche *voltigeusen* (= kunstrijder !) bewonderaars zou gekropen zijn !

Dat is inderdaad *zwak !* « Bataven, leert uw taal...! »

TEGENKOMSTEN BRIEVEN ETC

Al de nieuwsbladeren hebben reeds de smertelijke ziekte en het zalig verscheiden bekend gemaakt van den zeer eerweerden Heer Mijnheer Leenaert-Lodewyk De Bo, zoon van Lodewyk-Joseph en van Vrouw Melia Le Maieur, wijlen eer Pastor en Deken van Sint-Bertens, te Poperinghe ; Lid van « Tijd en Vlijt, » te Leuven ; « De Taal is gansch het Volk, » te Gent ; de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde, te Leyden ; van 't *Comité Flamand de France* « Moedertael en Vaderland, » te Duynkerke ; van Sinte-Luudgarde, te Brugge ; van 't Davidsfonds ; schrijver van 't Wvl. *Idioticon*, medewerker van *Rond den Heerd*, medestichter van *Loquela*, enz.

Zijne eerweerde zaliger was geboren te Beveren aan de Leye,

op den 27 Septembris 1826, en hij overleed te Poperinghe, op den 24 Augusti 1885. R. I. P.

Wanneer, in April 1881, de zeer eerweerde Heer Deken L.-L. De Bo, zaliger gedachten, alsdan Pastor zijnde van Elverdinghe, hulpe en bijstand gevraagd wierd bij het eerste uitzetten van *Loquela*, zoo antwoordde hij aanstonds, op 'n briefkaarte, hetgene hier volgt :

> Charissime rerum,
>
> Wat gij mij vraagt is mij alleszins wel.
>
> Wegens Banhutte zie Wvl. Id. *Benut*. Meer en weet ik niet van dat w.
>
> Multa habeo quæ omnia tibi. Maar ik moet het nog eerst reisveerdig maken. Naar mate ik iets heb, zal 't komen. Heb-je liever geheel de A en dan de B, etc.; ofwel telkens iets van iedere letter, gelijk nu in *Loquela* ?
>
> Macte animo : Loquela thesaurus inæstimabilis.
>
> Totus tuus in Xo
>
> De Bo, pastor *van* Elverdinghe.

De postzegel sprak : « 27 April 1881. » Van dien dag af tot heel kort voor zijn overlijden, 24 Augusti 1885, dus bijkans vier jaar en vier maanden, is de goede Meester zijn gegeven woord getrouw en *Loquela* een behulpzame vriend gebleven. Op zijn sterfbedde vergaderde hij nog de *epea pteróenta*, de ongeboekte woorden, die troostende of hulpveerdige vrienden somtijds ontvielen, en hij poogde, tusschen de vlagen van zijn lijden, om er speur van te laten op 't papier, welk papier dan zorgvuldig bewaard en bestemd bleef voor *Loquela*.

Tot bewijs, z. *Loquela* 1885, Sporkele, de ww. *Bulte, Druivenkoppel, Geerstezange, Keer, Kruis, Rigge, Rik, Verklibberen ;* Wiedmaand, de ww. *Afhalen, Graantje, Kousesteke, Onthilde, Kruis, Winkelbare ;* Oestmaand laatstleden, het w. *Blieken*, al ww. die mij alzoo, en eigenhandig, meêgedeeld zijn geworden.

Van al 't gedrukte dat den lijder toegezonden wierd en was 't maar « *dat kleen gezetje daar* » meer, dat hij nog open deed en las, als 't wel ging. *Loquela* is de band die laatst van al, op het eigentlijke sterven na, gebroken heeft.

« *Multa habeo quæ omnia tibi* » is insgelijks een waar woord geweest van den taalkundigen Heer Deken. Meer heeft hij voor *Loquela* met zijne vaste kloeke hand opgeteekend en achtergelaten als dat *Loquela* misschien zal kunnen hare lezers meêdeelen. Medewerker, zoo lange als *Loquela* bestaan zal, blijft De Bo, niet alleenelijk door zijn gedrukt *Idioticon* etc., maar bovendien door hetgene ik met zijne eigene woorden hier bekend make : *Multa habeo.*

Mochten al de vrienden van *Loquela* vrienden, dankbare vrienden blijven van De Bo en van 't gene hij betrachtte, immers : « Wij weten wel, » zoo schreef hij, hoopvol en ootmoediglijk, *Idiot.* XIV, « dat anderen ons zullen volgen en het begonnen werk tot luister van onze Moedertaal verbeteren en voleinden. »

Requiescat in sancta pace !

Te Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

Nº 6, Bamesse 1885. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

BEDULLEN, *bedulde, beduld.* = Bekijven. — 'k En ga dat niet doen, 'k zou kunnen beduld zijn van moedere. Geh. *Leyseele.*

BESTE HOOFD, het. = Erfnisbelastinge, fr. *droits de succession.* — « 'k He' 't best' hoofd weest betalen. » Geh. *Sint-Denijs*, van eene ongeschoolde, niet anders als vl. sprekende vrouwe, die heure erfenisse was gaan kwijten van de lasten die er de wet op legt.

BEURZEZIEK = Vuil, onnuttig, scheurig, teer geworden, door te lange in den broekzak, in de « beurze » bewaard te zitten. — De brief was zoodanig beurzeziek dat hij niet meer lezelijk en was. Geh. *Clercken.*

DRESSERIJE, de. = Gerwekamer, fr. *sacristie.* — Is m'nheer Paster in de dresserije? Geh. *Moen, Sweveghem.*

Bij De Bo staat *trezorie* met den zelfsten zin.

Michael Richey, P. P., zegt in zijn *Idioticon Hamburgense 1755*, bl. 313, als volgt : « Trese heet in Hamburg die geheeme en wel geslotene temmer, op het groot raadhuis, nevens de Cœmmerey, in welke eene onschatbare voorraad van oude en hoogst gewichtige oorkonden, het puik van de voortreffelijke oude bescheeden van ons gemeenebest, in heiliger bewarenisse ligt. De name is buiten twijfel het latijnsche *thesaurus*, waaruit, enkel met het voorenzetten van den boekstaf *r*, gelijk bij het fr. *trésor*, ook bij de duitschen 't w. *trese* geworden is. 't Is 't gene de zeer verdienstelijke *Hr Joh. Leon. Frisch* grondig bewezen heeft in de *Miscellaneis Berolinensibus I. IV. p. 183*, alwaar hij den oorsprong van 't w. *Tresekammer* verklaart, en daarenboven met aangevoerde getuigenissen goed doet dat het zelve w. nu een *ærarium publicum*, nu een *chartophylacium*, wederom eene *sacristie*, verder nog eene 't zij welkdanige *schatkamer* of bewaarstede van kostbare zaken bediedt. »

Dresse staat bij De Bo aangeteekend en vertaald door schapraai, spinde, fr. *garde-manger*, en zal wel 't zelfste w. zijn. De Leuvensche *Vocabularius copiosus etc 1475* geeft « *thesaurarius* treserier, *thesauraria* treserie. »

Voegt daarbij 't gene De Bo aanteekent, *i. vv. Treze*, te weten dat men een vierkantte doeksken of dwaalken, waarin men een lepel, eene tafelvorke en een mes windt, ook eene treze

heet, dan hebt gij ten naasten bij al dat ons van het oud griecksche w. *thesauros* overgebleven is; welk w., volgens de grieksche kracht daarvan, datgene beteekent waarin iets bewaard, weggesteken, weggesloten wordt.

Het grieksch w. *thesauros* heeft al vroeg, gelijk *funda fronde*, enz., met eene ingelaschte *r* uitgesproken geweest, zegt Dietz; immers in 't oud hoogduitsch vindt men reeds *treso, triso*, (vl. *trese*), en in 't angelsassensch *tresor*. Bij Plautus leest men, in de handschriften, *thensaurus*, en 't bortoensch zegt nog hedendaags *tensaur*. *Thensaur* zou dus (*then* = *thne*) *tnesor*, en (*n* = *r*) *tresor* geworden zijn, bewijzende dat het hedendaagsch fr. in het kwaad latijn van 't ongeleerd volk zijnen oorsprong heeft.

Vergelijk de Plautische vaddige uitsprake *Thensaurus* tegen de gelijkerwijs verwordene ww. niemendalle, geparmenteerd, vermalendijd, gesjangerneerd, branzletten, enz.

EERST = Te vooren, latijn *antè, antea*, fr. *auparavant.* — Die kamer is schoonder als eerst. Geh. *Iseghem.*

ELLEKEUTTJE, het. = Dat deel van den elleboge dat, gestuikt of anderszins geweld aangedaan zijnde, eene vreemde en zeer onaangename zinderinge ondergaat, die tot tenden de vingers loopt. Men zegt ook het *keuttje*, en bij klankverkortinge het *kuttje*, z. De Bo, *i. v.* — « Oeie, mijn ellekeuttje! » Geh. *Kortrijk.*

Het volk schrijft die elleboogzinderinge aan het *keuttje*, aan 't *ellekeuttje* toe, maar zij behoort eigentlijk aan de elleboogzenuwe, die omtrent het ellekeuttje, het *olecranium* der geleerden, verborgen en verschansd zit.

Die zenuwe loopt tot tenden den kleenen vinger, om end om, en tot tenden den uitewaardsten kant van den hertvinger, hier en daar op weg vermakende met de zenuwen die naar de andere vingers varen. Alzoo komt het dat, buiten de twee minste vingers, somtijds ook de andere vingers aan 't zinderen gaan, immers als de elleboogzenuwe geweld aangedaan wordt. Het armzalig ellebeentje draagt al de schuld, en het heet des, wel ten onrechte, het *tooveressebeentje, l'oche inragi, l'os enragé*, en in 't eng. *the funny-bone*, d. i. het *drollig beentje.*

Ellekeuttje, op zijne enkelste gebracht, is *elkekote*, vandaar *ellekeute*, en, met den verkleenden uitgang, *ellekeuttje.*

Het eerste deel van 't w. is *elle-*, vroeger *elne, ellene*, oudhoogd. *elin-*, gothisch *aleina*, latijn *ulna*, grieksch *ólenæ;* nog hooger op gaande vindt men (*r* = *l*, *n* = *m*) dat *eln* en *elm, erm* en *arm* vier gedaanten zijn van een w., dat den arm verbeeldt.

-Kote, het ander deel van 't w., behoort tot het werkw. *koten,*

dat *steken*, hoekwijs, tuitwijs, takwijs *vooren-* en *uitkomen* beteekent. Vandaar de *koten* of de *keuten* van een koe, z. De Bo; ook de *koten*, de getakte en gehoekte beentjes, de pekkels van het *kotenspel;* vandaar nog het werkw. *koten*, d. i. punt-, peuter-, brodwerk, kleen werk, geen werk doen = spelen, in de ww. *radekoten*, misverstaan *rattekoten*, *rennekoten*, *rijdekoten*, *rotekoten*, *rottekoten*, *vijzekoten*, *zeugekoten*, *muizekoten*, enz.

Dit laatste w. vertaalt Oudemans, ondervragender wijze, door « Slenteren, ledigloopen, pierewaaien? »

In plaatse van geheel
Haren dag en een groot deel
Van den nacht haar Leydtsche leven
Tot studeren te begeven,
Gaan by dage musecoten
Also ledig als een luys.
Hondius, Moufe-schans, bl. 510.

Daar zal wel een werkw. *duivekoten* bestaan hebben, of nog bestaan, ingezien *duivekoter* een gekend en geboekt w. is.

Alle oorkondschap rakende die twee laatste ww. zou mij zeer wel gekomen zijn, te meer omdat in Holland het w. *duivekater* en *deuvekater* ons *duivekoter* vervangt.

Een *koter* heet bij De Bo eene groote duive, fr. *mondain, gros mondain*, die vermaard is om hare vruchtbaarheid; bij Kiliaen is *kuyter, kuter columbus*. De *kuite* is en beteekent de vrucht en de vruchtbaarheid zelve van den visch: waarom en zou *kuiter, kuter, koter* de vruchtbaarmaker, en *duivekoter* de duivevruchtbaarmaker, de duiver, de duiverik, *colombus* niet zijn? In dat geval zou 't werkw. *duivekoten* het treden, het veugelen van de duiven beteekenen, en « *Wat den duivekoten!* » ware eene gematigde mijdspreuke voor den ouden vloek: « *Wat den duivelkoten, den duivelkoter, den duivelkater!* »

« De duivel in kattengedaante was bij de Nederlanders de gewonelijke verbeeldinge, » zegt *Hoffmann v. Fallersleben, Horæ belgicæ, VI. 225*, « en 't en is niet onwaarschijnelijk dat het w. *duivekater*, dat ik te Leiden dikwijls hoorde als uitdruk van verwonderinge, hier thuis behoort. »

« Het is een gewone vloek: haal de drommel of de drommekater! zegt *Mr L. Ph. C. Van den Bergh*, in zijne *Proeve van een kritisch woordenboek der Nederlandsche Mythologie. Te Utrecht, bij L. E. Bosch en zoon. 1846*, bl. 26. Op bl. 123 van het zelfste werk zegt de schrijver: « In deze betrekking, » te weten met de heksen, « draagt de booze den naam van *Duivekater, Drommekater.* »

FUNTEWATER, het. = Gewijd water, wijwater, wijgwater. — « 'k Ga funtewater smijten, 't dondert! » Geh. *Harlebeke.*

Funtewater is eene gesterkte uitsprake van *vuntewater*, en de *vunte* is de doopvonte, o. a. te Kortrijk.

GLASPAPIEREN, *glaspapierde, geglaspapierd.* = Met glaspapier lijken en effen vrijven, een schoemakers w. — Mijn schoen zijn bijkans afgewrocht, ik ben ze bezig met glaspapieren. Geh. *Iseghem.*

Z. De Bo, *i. v.* Glaspapier.

JOKKEN, *jokte, gejokt.* = In 't jok gaan, zoo twee gejokte peerden doen; met vereenigde krachten en gelijkig trekken, werken. Wordt onder andere ook van geneesmiddels gezeid. — Meester, uw melecine en jokt niet; ze 'n doet mij geen voordeel. Geh. *Passchendaele.*

KLADANTE, de, stemzate op *dan.* = Spotname van een onhebbelijk vrouwmensch. — « Dat is 'n vijze kladante van e vrommensch! » Geh. *Passchendaele.*

't Woord *dante* bestaat ook zonder *kla-*, en 't schijnt verwant met *dan(t)sen*, dat eigentlijk *trekken* te zeggen is, zoo men doet bij den kranendans, het kroenekranen, *le cramignon*. Dus ware 't woord *dante* een *tuig*, een *trek*, een *getrek* te zeggen; en eene vijze *dante* of *kladante* is zoo vele als een aardig *getrek* van een vrouwmensch.

Mijne moeder, zaliger gedachten, zong een liedtje waarvan ik drie reken onthouden hebbe, en 't w. *dante* komt erin, aldus:

Perels, diamant
maakten deze dant
als eene godinne.

LOESSE, de. = Pollepel, scheplepel, dienlepel. — « 't Is pot me' loesse! » Geh. *Sint-Denijs.*

De spreuke « *'t Is pot met loesse* » beteekent zoo vele als: « Vuile pot vuile pollepel, » « zulk zak zulk zaad, » of

« Kwâ klok,
kwâ klepel;
kwâ pot,
kwâ lepel. »

Ik aanzie het w. *loesse* als uitbouw met *-se* van *loete*, dat ook (*ts* = *z*) *loeze* uitgesproken wordt, z. De Bo, *i. vv.* Het w. is verminkt uit *gloet, kloet,* dat bij Kiliaen staat, en knorrestok, roerstok beteekent; *gloet* en *kloet* zelve zijn ontleedbaar en leveren, mits verwisselden uitgang, *klu-w, klou-w, klu-w-en, klou-w-en*, voet*klouw*, enk*klouw*, *klouw*stok; enz. De zin van de verwantte latijnsche ww. *glom-us, glob-us* (knobbel, knorre, knozze), zit in al die woorden; bij *pollepel* zelve is *pol- globus* te zeggen.

't Kwaad latijnsch w. *lochea* (Ducange), waalsch *lose*, normansch *lousse*, fr. *louche*, (« *Origine inconnue*, » zegt Littré), komt van daar. *Louche*, van *luscus*, scheel, is een latijn-fr. w.

Bemerkt dat het engelsch w. *spoon*, in 't engelsch eenen *lepel*, en in 't vl. *(spaan)* eenen *stok* beteekent; even alzoo is *loete* eenen *stok*, en *loete, (loesse, loeze)* eenen *lepel* te zeggen.

De eerste lepels waren *stokken, spaanders* om te roeren; naderhand zal men ze uitgekreusd en er houten scheplepels, liplepels van gemaakt hebben.

MOET, den. Z. De Bo, *i. v.*

Men zegt ook de *moet* van de hand voor den *binnenkant.* — De moet van mijne handen was verbrand, van een heet stuk ijzer aan te pakken. Geh. *Iseghem.*

MOND, den. Z. *rietspel.* 't W., met dien zin, en staat in Kramers niet; 't naaste w. in 't fr. is *biseau*, dat Kramers vertaalt door het lieve woordeken « *orgelpijplip* »!

MONDSPEL, het. Z. *rietspel*. Ontbreekt in Kramers.

NAGELTJEWIT = Hagelwit, met eenen bijzin van overtreffendheid.

Is 't niet nageltjewit
't is watertjeversch!

zeggen de hoveniers, die groensel te marte brengen.

Bij De Bo staat *nagelsteen* aangeteekend als bij 't volk gehoord voor *hagelsteen*, en bl. 724, *necht* voor *hecht*, *niepe* voor *hiepe*, (de doornvrucht), *nippen* voor *hippen*, (zaadhuis van 't vlas), *nukken* voor *hukken*. *Nageltjewit* voor *hageltjewit* mag dus meê en in de reke staan als een voorbeeld van ($h = n$).

Bemerkt dat de uitgang *-tje* hier geene verminderende kracht en heeft, zoo de boeken zeggen, maar eene vermeerderende : *hageltjewit* zegt meer als *hagelwit*.

PEILEN, *peilde*, *gepeild*. 't Woord staat bij De Bo. — Ja, ge peilt u zelven! Wacht, 'k zal ikik u gaan peilen! Geh. *Iseghem*.

RIETSPEL, het. = Een van de spelen die 't volledig orgelspel uitmaken. — Het rietspel is 't schoonste spel van den orgele, al de andere zijn hersteld geweest en bedorven. Geh. *Thielt*.

Te Mechelen, in Edgar Tinels orgelschole, hoort men *tongspel*, en dat is een andere name voor *rietspel*.

Het *rietspel*, of het *tongspel*, in 't hoogduitsch *das Rohr*, (het roer, het riet), bestaat in 't algemeen uit al de pijpen in dewelke bij middel van een daverend riet de klank verwekt wordt; het rietspel in 't bezondere is hetgene Kramers, met twee fransche ww., het « *flageoletregister* » heet. De pijpen die 't rietspel niet toe en behooren heet men te zamen beschouwd het *mondspel*, omdat die tonglooze pijpen met eenen mond en lippen voorzien zijn, die door 't geweld dat de blaasbalg geeft sprekend worden.

SCHOEREN, *schoerde*, *geschoerd*. = Schouderen, op schouder dragen, met draagstokken. — Die standen zijn veel te zwaar, me gaan ze moeten schoeren. Geh. *Couckelaere*.

't Is 't engelsch w. *to shoulder*. Z. De Bo, *i. v. Schoere*.

SLOS, den. = Gang, gewente, pegel, mate, zettinge, inleg. — Moeder, hoevele beschik-je van d'jare te geven voor den onderhoud van ons genootschap? Geven? Ik geve ikik altijd m'nen oude' slos! Geh. *Iseghem*.

SPEIBERD, het. = Een berd dat men te lande onder het losgat van een aalstik pleegt vast te maken, in zulker voegen dat, als wanneer me' den tap uittrekt, het water uit het stik schiet, openspeit en de zandstrate bluscht. Geh. *Iseghem*.

TOEPEEL, den, stemzate op *eel*. = Blommenhoed, handmei, blomtruisch, hoedeken blommen, fr. *bouquet*. Geh. *Sint-Denijs*.

Toepeel is eene gevlaamschte en vergroeide wangedaante van de latijnsche ww. *capa*, *cappa*, *capellus*, *capel*, *chapel*, *chapeau*, *capiau*, *képi*, die altemaal hoofdeksel, hoofkroone, hoed beteekenen; van daar *capeel*, *apeel*, *hoepeel*, *hopeel*, *toepeel* = fr. *chapelet*, *bouquet*.

't Woord *apeel*, *appeel*, van 't fr. *appel*, beteekende eertijds zekeren *zilveren ring*, die zoo gehangen was, in of omtrent den choor, dat men ermeê het teeken kon geven tot beginnen of eindigen van de chooroefeningen. *Appeel* (zilveren ring) en *cappeel* (blommenring) zijn dus twee kerkzaken en twee kerkwoorden, die de ongeleerde lieden allichte zullen vermangeld en verward hebben. Dan zijn het w. *het* en het w. *appeel* nog gaan te zamen loopen in *'t appeel*, *tappeel*, *toppeel*, *toepeel*, welk laatste w. te Sint-Denijs misbruikt wordt voor *capeel*, in den zin van handmei, blomtruisch, blomtak, blomtuiel.

TONGSPEL, het. Z. *rietspel*. Ontbreekt in Kramers.

VAAKOOGE, de. = Ooge die zoo wijd niet open en kan als oogen gemeenelijk plegen, zoodanig dat hij die eene vaakooge heeft schijnt alsof hij grooten vaak hadde. — Jan van Gunterachter, met z'n vaakooge. Geh. *Iseghem*.

VERENKELEN, *verenkelde*, *verenkeld*. = Enkelder, dunder, magerder, schraalder worden. — Die koe is merkelijk verenkeld sedert dat aanhoudend droog wêre. Geh. *Iseghem*.

Kramers heeft dit w. en vertaalt het : « *v. a. Séparer, détacher, isoler ce qui était double.* » In 't vl. heeft het w., buiten dien *werkenden* zin dien Kramers aanteekent, ook eenen *wordenden* zin, dien ik nievers geboekt en vinde.

VERHAAI, het. = Verbei, afwachtinge. — 't En is maar voor een verhaai dat A. B. koster is : van als C. D. de plaatse kan bedienen hij gaat ze hem overlaten. Geh. *Paschendaele*.

VON = Van. — Von hier toet daar. Von den donder geslegen. Von armoe vergaan. Moeder von vuuf kynders, enz. Geh. *Meenen*.

't Is 't hoogduitsche *von*. Te Meenen hoorde men eertijds, luidens de oude bescheeden, *Varcruysse*, *Varrougstraete*, *Varbeke*, *Varraes*, voor *Vercruysse*, *Verrougstraete*, *Verbeke*, *Verraes*. Gelijk het Vl. *vander* verkrompen zit in *ver*, zoo kan misschien 't Meenensche *vonder* ook in 't Meenensche *var* te bespeuren zijn.

VRIENDELIJK, van land gezeid, = dat hem gemakkelijk en vroeg laat bedrichten. — Dat land is veel vriendelijker tot Emelghem als hier. Geh. *Iseghem*.

De Vlamingen sprekende van hun land heeten 't *zuur*, *zoet*, *wreed*, *kwaad*, *boos*, *mager*, *fel*, *gierig*, *milde*, *leêg*, *traag*, *vriendelijk* land, enz. enz.

WATERTJEVERSCH = Zoo versch of nog verscher als water. Z. *Nageltjewit*.

WEGGE, de. = Stuk gesmeden ijzer, dat men heet maakt en in 't strijkijzer steekt, om de waschte te strijken. Geh. *Sint-Denijs*.

De wegge heet te Brugge de *strijkbout*, in Limburg de *strijkbolt*, in het Thieltsche de *strijksteen*.

WEKKEREN, *wekkerde*, *gewekkerd*. = Pardoenen, 's morgens ten *Angelus* luiden. — G'Hebt nog al den tijd, 't en heeft nog niet gewekkerd. Geh. *Sint-Denijs*.

ZIJPEERSDE. 't Woord staat bij De Bo, als van koeien gezeid; men zegt ook oneigentlijk, bij voorbeeld van een stuk land, van een dak, van eenen schelf, dat zij zijpeersde afzakken. Geh. *Wynghene*.

BRIEVEN TEGENKOMSTEN

Ik leze in *Rond den Heerd, twintigste jaar, 4 October 1885*, bl. 353ᵇ :

« Te veel Vlamingen zijnder eilaas, die mast en zeilen, roer en pâlen kwijt, gelijk aan weerlooze vrakken, geene andere beweginge meer en kennen als de beweginge van de vreemde, onvlaamsche vaartuigen, door de welke zij, gevangen en op sleeptouw, meêgevoerd worden in den dollen wereldstroom.

Te veel Vlamingen zijnder, wier nuttelooze beweginge te vergelijken is bij een deel vreemde sprongen en aardige tuimelperten, ja, bij naamloos guitenwerk en verwaande ruitebrekerije van machtelooze kinders, wier ouders naderhand de boete betalen.

Te veel Vlamingen zijnder, die ons, in den doodstrijd, zoo zij meenden, verlaten hebbende, hunne zalige vermaningen ten besten geven, hoe wij, zonder veel geruchte, stille weg, en, op eene behoorlijke wijze den keizer groetende, behoorden te sterven. »

Bl. 354, zelfsten nº : « Te lang heeft men, op het zeggen van de groote Meesters, aanveerd dat de vlaamsche taal, dat onze vrije en vranke volks- en moedertaal eerst onder het huis van *Bourgogne*, dan onder het Spaansche, dan onder het Oostenrijksche, dan onder het Fransche jok is teenemaal onderdrukt, verminkt en vernietigd geworden.

Te lang heeft men 1815 en het bewind van koning Willem I van Oranje, bij de Vlamingen beter bekend onder den name van Jäntje Kaas, begroet als eenen tijd van vrijheid en verlossing voor de vlaamsche taal, « die eigentlijk geene andere en was noch en is als de Hollandsche, » voegt Hoffmann van Fallersleben daarbij.

Te lang heeft men, zonder tegensprake, laten zeggen en staande houden dat een van die vrijmakers, een van die zoogezeide heroprichters onzer vlaamsche moedertale een *Johannes Matthias Schrant* zou geweest zijn, die in 1783 in Amsterdam geboren, in 1817 hoogleeraar wierd te Gent en in 1831 naar Leyden ging professor zijn; dat een van die zou een *Paulus van Genabeth* geweest zijn, die in 1794, insgelijks in Amsterdam geboren, in 1816 aldaar onderwijzer was, in 1817 te Doornijk, en in 1819 te Brugge, aan het koninklijk Athenæum, niet in *onze* maar in *zijne* moedertale lessen gaf, om in 1830 van Brugge naar Sluis en van daar naar Amsterdam terug te vluchten.

Neen, Mijne Heeren.

Noch de bourgoensche wulpschheid, noch het spaansche geweld, noch de oostenrijksche *philosophie*, noch de fransche *terreur*, noch de te laat bekende en beklaagde « dwalingen en overijlingen van het gewezen hollandsch bestuur; » neen, noch onze hedendaagsche fransche hofhouding, noch ons fransch geld, noch onze fransche maten en gewichten, noch onze fransche wetgeving, noch ons fransch bestier, noch ons fransch recht, noch ons fransch krijgswezen, noch onze fransche academie'n, noch onze fransche hooge en leege scholen; neen,

noch onze *zoo gezeid* vlaamsche beweginge zelve en hebben van ons volk ooit iets anders konnen maken als het oude en 't eerbiedweerdig vlaamsche volk; en hebben van de tale van dat volk ooit iets anders kunnen maken als onze oude vlaamsche en eerbiedweerdige moedertale ! »

Ik leze in *De Nederlandsche Geslachtsnamen in oorsprong, geschiedenis en beteekenis door Johan Winkler Haarlem H. D. Tjeenk Willink 1885*, een prachtig nieuw werk, waarmeê de geleerde vriend der vlamingen *Loquela* begiftig heeft, hetgene volgt, *voorbericht*, bl. VII, IX :

« Reeds een vluchtige blik in de volgende bladen doet den opmerksamen lezer bespeuren dat de taal waar in dit boek geschreven is, eeniger mate afwijkt in zinbou, woordegebruik en spelling van de hedendaagsche hollandsche boeketaal. Zeker ! ik ben dan ook geen Hollander. Een Fries ben ik. Maar als zoodanig een goed Nederlander. Waarom zoude ik dan mij zelven dwingen om mijne gedachten, gelijk zij in friesche bewoordingen, en vooral in friesche formen, in mijn friesch brein ontstaan, kunstmatig om te zetten in schoolsch-hollandsche woorden en formen? Zoo doende zoude ik zelve mijn eigen werk bederven, mijn stijl gekunsteld, stijf, gewrongen, onnatuurlik, leelik maken. En zoo dwaas ben ik niet. Ook in deze zake geldt mij « Vrijheid, blijheid. » En al is dan mijne taal niet onnoodiger wijze nieuerwetsch schoolmeesters-hollandsch, — goed-nederlandsch, zuiver dietsch is zij zeker. Zij is louter zuiver nederlandsch. En dat kan men van de meeste werken der hedendaagsche Hollanders niet getuigen: Ach neen !

Een ingeschapen luide sprekend gevoel van eigenweerde als vrije Fries verbiedt mij om, tegen beter weten in, de wetten te volgen waar mede hollandsche geleerden, zeer verdienstelike en hoog geleerde mannen, maar wier opvatting van taal niet de mijne is, ons aller algemeen-nederlandsch in bijzonder-hollandsche kluisters klinken. Ook zal men vinden dat mijn zinbou en woordvoeging niet altijd en overal overeenkomen met den zinbou en de woordvoeging die door hollandsche schoolmeesters, in schoolschen waan bevangen, aan onze taal tot wet is gesteld. Waar de doode regel van den schoolmeester in strijd is met den regel dien de levende spreektaal volgt, daar geldt voor mij slechts de laatste. Hier en daar, waar het pas gaf en het mij zoo vrijelik behaagde, heb ik ook gebruik gemaakt van 't oude loochenwoordeken *en*, dat wel door onze hedendaagsche taaldwingelanden verworpen is, maar dat in den volksmond, vooral in onze zuidelike gewesten, en ook hier en daar in Holland, nog leeft, en dat door de beste vlaamsche schrijvers nog wel gebezigd wordt, terwijl het zoo veel bevalligheid en zoetvloeiendheid aan de taal verleent. En ook daar heb ik mij nog niet aan vaste regels gebonden, waar ik afwijke van den gewijkten regel. Ik spreek en schrijf eenvoudig zoo als mij de gedachten in mijn brein ontstaan, en juist zoo als op dat oogenblik mijn geest mij de woorden op de tonge legt of uit de pen doet vloeien. Al die vrijheden neem ik mij, naar eigen welbehagen, en tot spijt van wien er zich aan moge ergeren. »

Te Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

Nº 7, Alderheiligen 1885. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pterôënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

BILLE, de. = In tween klievend of gekloven deel, *cotyledon*, de splete of de weêrsplete, b. v. van 'n boone, eene eekenote, eene akernote. — Geef mij 'n billeke van uwe akernote! Iedere note deelde hij in twee billen, pelde zorgvuldiglijk iedere bille, dopte ze dan in 't zout, en at ze smakelijk op. Geh. *Kortrijk.*

Dezen ouden woorde *bille* en komt, van oorsprongswegen, de lichaamsdeelbetreffende zin niet toe die er meest altijd pleegt aan gehecht te worden, maar wel de beteekenisse die hierboven vermeld staat. Ook en is 't w. zoo enkel en eenvoudig niet van bouw als het wel en schijnt, 't gene men beter bespeuren kan aan 't werkwoord (meulensteenen) *billen*, dat nog in zijne oude gedaante *bikkelen* bij Kiliaen te lezen staat, en dat uit *bikken* geboren is. *Bikken* = de tanden, den *bek* of iets anders dat scherp is bezigen, splijten, kappen, enz. Van daar dat *bill* in 't engelsch niet de (eers)*bille* maar den *bek* beteekent. De Vlamingen van Rijssel en omstreken, die, als ze eerst waalsch begonnen te spreken, die oude beteekenisse van 't w. *bille* niet meer en verstonden, vertaalden zeer wanhebbelijk *de billen* van 'n akernote door *les fesses*, *la cuisse*, etc.! Te Kortrijk en elders in Vlanderen gebruikt men 't w. *bille*, van noten, boonen enz. sprekende, zonder ooit te vermoeden dat het w., dat met *eers-* daarbij te voegen tot eenen anderen zin bepaald wordt, een en 't zelfste w. is met het w. *bille* in akernootbille, enz.

De in tween gespletene boomstompen, waarop de schenen rusten van den ijzerweg, heeten wij ook *billen*, *bilden* (De Bo).

In de oude vl. tale geldt *de bilde*, *(van der bilde)*, voor 't gene wij nog altijd *bild*, het *bild* heeten, en de boektaalsprekenden het *beeld*. Dit woord *bilde* is wederom uit *billen* = bikkelen *(biggelen, fikkelen, figgelen)* voortsgekomen, en bediedt 't gene met den bikkel, de bijle, den beitel, kappender, snijdender hand, gemaakt is.

In Zweden zeggen ze voor ploegscharre *(vomer) plogbill*, = *ploegbille*, dat is het *splijtende* (ijzer) van de ploeg, terwijl bij ons 't w. *(noot)bille* het *gespletene* te kennen geeft.

Het werkw. *billen*, met het stemzaatlooze *ka-*, *kabillen* = « *batailler*, » zegt De Bo, malkaar stekken, snakken en beten geven, *se donner des pointes*; enwel *cabillet*, *cabillot*, *ca-*

ville, *cavillot*, *cheville*, *chevillette*, *chevillot*, en nog zulke ww. zijn altemaal *pointe*, *poinçon*, spille, wegge te zeggen in 't fr.; en hadde Littré ons w. *billen* = *kabillen* gekend, hij zou er tweemaal aan gedacht hebben eer hij heel die reke dietsch-fr. ww. uit het latijnsche *clavicula* hadde gehaald, hoe latijnsch- en onduitschgezind hij ook was!

CATSAENNDE-DREVE, de. = Castanje-dreve, een plaatsname. Geh. *Hansbeke.*

De dreve waarvan sprake is staat beplant met drie vier prachtige reken temme castanjeboomen; en zij is de kwa jongens wel bekend, die er ten najare geern komen « *catsaenn'n* » rapen. Dus geen twijfel, de sleuter (*ts* = *st*) bestaat; anders gezeid *st* wordt, onder zekere omstandigheden, door de *spraakmakende gemeente* verwisseld in *ts*.

Zulk een vond, hoe nietig hij ook moge schijnen, en moet niet verwaarloosd zijn, immers hij kan te passe komen om andere woorden te ontleden en beter te verstaan.

Bij voorbeeld :

De *st* van 't w. *snuisteren kan* ook de *ts* van een verloren w. *snuitseren* vervangen hebben, en 't w. *snuisteren*, dat anders onuitlegbaar is, kan, van woordswegen, bij *snuit* terecht gewezen worden, als of 't beteekende : Overal den *snuit* insteken, zoeken zoo de honden doen. *Sloester* (Schuermans) kan (*st* = *ts*) *sloetser*, *sloetse*, *sluitse* geweest zijn. *Poetsen* (net maken) kan *poesten* (blazen) zijn, dus blazend zuiver maken? Het kinderyl. *in de koeste rijen* is *in de koetse rijen*. 't Eng. w. *cast* wijst naar 't vl. w. *kaatsen; onpatjuistig* naar een verloren *onpatjuitsig*, te weten iets dat vol *patjuitsen*, *patuiten*, vol *tuiten*, vol knobbels is, b. v. eene vervrozene slijkstrate, enz. *On-* in *onpatjuistig* is versterkend, gelijk in onverdrietig, onverschil, enz. Wat is *sijperen*? « Met kleene stippeltjes beschilderen, » zegt De Bo; enwel, men zegt hier end daar ook *tsijperen*, (*ts* = *st*) = *stijperen* = *stippelen*. Wat is 't Antwerpsche *heuts* (fr. *trique-balle)?* De Noordbrabanders zeggen (*ts* = *st*) *oest*, Kiliaen zegt *oestael*, *oostel*, enz.; 't is *hoostal*, *hoogstel* = *hoogwagen*. En het fr. *trique-balle* is 't vl. *strijkbalke*, te weten eene *balke* (een boom, een *stel*, een *hoogstel)*, die men *hoogen* (of heffen) en *strijken* (of leggen) kan. De Bo heeft *hulst* en *hults* = *idem*. Ik hoore dikwijls, en ik leze in brieven, *vermist* (*st* = *ts*) = *vermits*, vermids, overmids, enz.

HAMMES, het. = Houwmes, fr. *couperet*, z. De Bo. — « 't En is daar noch happe noch hammes an te slijpene! » Geh. *Harlebeke*, en was gezeid van eenen misselijken, lastigen koppigaard, die altijd aan zijn gedacht hield, en die tot niets te overhalen en was.

't Woord *hammes*, zoo 't daar staat, komt bij klankverkortinge uit *houwmes*, gelijk *slaplaken*, *schapvel*, *brakhouwe*, uit *slaaplaken*, *schaapvel*, *braakhouwe*, enz.; z. *De Bo's Idioticon*, bl. 524 b.

Jamaar *ou* is een tweeklank, en als tweeklank onverkortbaar. Wat doet de taalveerdigheid des volks? Zij dwingt den tweeklank *ou* en zij duwt er, om zoo te spreken, den eenklank *a* of *o* uit, die verkortbaar is, dien zij verkort uitspreekt, en dien zij als verkort gesproken uitbeeldt met de volgende *m* te verdobbelen : vrglk *al een* en *alleen*. Zoo wordt het gekende boekwoord *houwmes* ons gesproken w. *hommes*, *hammes*.

Vrglk *blauw* (vl. uitspr. *blouw)*, en den geboortename *Blavoet; aschgrauw* (vl. uitspr. *aschgrouw)*, en *aschgrabbonte; gauwdood* en *gadood*, *Loumaand (Januarij)* en *Lammaand*.

Daar zullen, hope ik, nog wel voorbeelden gevonden worden van den verkorten *au* of *ou*klank, die de schrijvende tale in heur dwangroklijf nog niet en heeft kunnen gevangen krijgen.

HANDHAVIG = Veerdig, geoefend, bedreven, behendig. — 't Is nog e geluk voor N. N., hij heeft z'n vrouwe verloren, 't is waar, maar alle drie z'n dochters zijn handhavig in 't naaien. Geh. *Langemarck*.

Het w. *handhavig*, uitspr. (*dh = th*) *hanthavig*, benevens veel andere ww., bewijst dat de vlamingen de uitsprake van de *h* in 't geheele niet en verwaarloozen; integendeel, anders spreken wij de *d* in *handeuvel*, anders de *d* (*dh = th*) in *hanthavig;* degene die *sterfhuus* zeggen spreken de *h* uit, die *sterv'uus* zeggen en spreken ze niet uit, en zij dolen. Veel schiergeleerden veranderen de uitsprake van de *h (spiritus lenis)* in een heftig en onhebbelijk gegum *(spiritus asper)*, en zij zeggen *get* insteê van *het*, *gamer* insteê van *hamer*. Jonge letterzetters zelfs, die versch uit sommige scholen komen, zullen onvermijdelijk *gebben, get* zetten waar *hebben*, *het* geschreven stond; en alzoo leveren ze den prentcastijder oorloozen arbeid.

HOMMES, het. = Hammes, houwmes, *q. v.* Geh. *Wytschaete*.

KRUINE, de. = De bovenste schelle van den akker, met de wortelinge daarin van de teelte die derop staat, of die derop gestaan heeft. Ware 't wilde heigrond, men zou zeggen de *vodde* of de *vadde;* van bedrichten grond is 't de *kruine*. Geh. *Inghelmunster*.

KRUINEN, *kruinde*, *gekruind*. = De kruine, b. v. van eene klaverije, afkappen met de houwe, en ommekeeren. « N. N. is bezig met z'n klaverie te krun'ne. » Geh. *Inghelmunster*.

MELUW, den. = Houtworm. — De meluw zit erin, 't is van den meluw dooreten. Geh. *Hansbeke*.

't Woord *meluw* staat in Kiliaen, en 't wordt daar vertaald door *acarus*.

NIET, den. = De witte steen, de *blanco*, in 't dominospel. — « Is da'd' e spel, 'k he' al drie keers den niet ik, te reke! » Geh. *Thielt*.

ONDERPAKKEN, *onderpakte, onderpakt*, stemzate op *pakken*. = Nu dit, nu dat, op verschillige tijdstippen pakken? — Ik en moete mijnen terruwoest alzoo niet onderpakken, trouwens 'k en zaaie ik maar een slag van terruwe,

die al teenegâre rijpe is; N. N., die meer land gebruikt als ik, en die meer als een slag van terruwe zaait, en kan dat niet doen : hij moet hij zijn terruwe onderpakken. Geh. *Kortrijkbuiten*.

Alzoo versta ik, in de voorgaande wel duidelijk gehoorde reken, het w. *onderpakken*. 'k En durve mij nochtans niet toegeven dat ik den rechten zin gevat hebbe. De onzekerheid ligt hier in, dat het w. onder 1° *sub, subter*, (b. v. onder den bank), en 2° *in, inter*, (b. v. onder de menschen), beteekent. Beteekent onder *inter* in 't w. *onderpakken*, dan moet mijne vertalinge goed zijn; beteekent onder *sub*, dan en deugt ze niet, en moet vervangen worden door *te vroeg* pakken, onder (dat is voor) den tijd pakken. Wie weet raad?

Sedert het schrijven dezes heb ik, te Thielt, het w. *onderpakken* andermaal gehoord, namelijk als volgt : « Mijne eiers, mijne appels staan op de mart te koope tegen zoo vele; maar, ge'n meugt ze niet *onderpakken*. » *Onder* is hier duidelijk *inter* te zeggen, en de geheele zin bediedt : Ge moet ze effen op pakken, ge'n meugt de beste en de schoonste niet uitkiezen. Gevolgentlijk N. N., die zijne terwe onderpakte, *pakte onder (inter)* de verschillige terruwgedaanten, die hij gezaaid hadde, de rijpste de eerste.

OP SCHUIT *zetten, zette* op schuit, op schuit *gezet*. = Vlot maken, te water doen, op 't water zetten en varen laten. — Eene mosselschelpe, eene akernootschulpe, eene eierschale op schuit zetten. Geh. *Kortrijk*.

De hedendaagsche gebruikers van dat w. *opschuit* en hebben den zin niet meer vast van *op* en van *schuit*, als van twee gescheidene woorden; *opschuit* is hun één woord geworden, met éénen onveranderlijken zin, en die zin is *te water*. Spraken ze b. v. van een koe, een deel graan, een honderd bonden vlas of twee *op schuit* te zetten, dan kwame zake en sprake rechts overeen; maar eene schulpe en wordt niet *eigentlijk* op schuit maar wel te water gezet, wezende immers zelve een *schuit*.

Vrglk « *ferrer d'or un cheval*, » « een koperen oorijzer, » enz., waarbij de zin van de ww. *ferrer* en *ijzer* geheel en gansch over 't hoofd gezien en vergadeloosd is geworden.

OP SCHUIT. = Toekomende, te wege, te verwachten, *imminens*. — Wat is er op schuit, dat ge zoo vroeg op zijt? 't Is weer wat op schuit in 't gebuurte. Geh. *Kortrijk*.

Als de waterweg, gelijk nu nog in Friesland, bijkans de eenige reis- en vervoerweg was in Vlanderen, dan zullen die spreekwijzen op schuit enz. eerst ontstaan zijn. Vrglk alles aan boord leggen, over stier zijn, 't gat (het zeegat) uit gaan, eene ooge in 't zeil houden, 't schuitje van kante steken, ingescheept zijn, en andere.

SCHEURBEK, den. = Scheurmond (De Bo), 't verzweren van de mondwinkels. Geh. *Clercken*.

Noch *scheurbek*, noch *scheurmond* en vinde ik in Kramers.

SCHUIT, het. Zie De Bo, *i. v.*, en hooger 't w. *Opschuit*.

SMIJTEN, *smeet*, *gesmeten*. = Over de biezen, de schenen, de reilen doen rollen, sprekende van wagens, langs de batte van den ijzerweg. Dat smijten wordt gedaan door stoo-

tende kracht, het zij van menschen, het zij bezonderlijk van den dampwagen; met de eerste of met de andere kracht stoot men b. v. eenen wagen, eene stonde of twee gedurende, en men laat hem dan los en alleene voorwaards varen. Dat heeten onze ijzerwegarbeiders *smijten*. — Zwicht u, m'nheere, ze gaan hier ne wagen voorbijsmijten. Geh. *Inghelmunster*.

Het bestaan van dat w., en van ontelbaar zulke ww. meer, bewijst dat onze tale geene doode maar wel eene krachtig levende tale is, die nieuwe zaken en eertijds teenemaal onbekende werkingen, voor de vuist en uit de tale zelve, weet eenen passenden name te geven.

Alzoo blijkt de waarheid van 't gene *Hugo de Groot* beweert, in zijne *Vergelijking der Gemeenebesten*, vertaald door Meerman, D. III. bl. 99 en volgende : « Geene zaak treft men bij ons aan, » zegt hij, « hoedanig die ook zij, waar voor men niet ter zelfder tijd, in dien men wil, het woord kan vinden; en er is niet eens schranderheid of bijzondere vlijt van nooden, om er naar te zoeken. Wij hebben deze kunst ter zelfder tijd geleerd, toen wij leerden spreken; en wij hebben te gelijk leeren woorden nazeggen en woorden scheppen. Er ontvallen er dikwijls aan de kinderen onder 't spelen en dartelen, zonder dat zij er zelve om denken, die wel nieuw zijn, doch geen de minste gedaante van nieuwheid vertoonen; en die men niet alleen verstaat, maar zelfs niet anders aanhoort dan als de zulke, waar aan men dagelijks gewoon is. Waarlijk eene Goddelijke taal! waar in het den kinderen zelfs vrij staat, 't geen HORATIUS klaagde, dat aan hem, VIRGILIUS en VARIUS misgund werd! De woorden zijn bij ons zoo talloos als de gedachten. »

'T DOE 'K, (*'t doe' g', 't doet 'n, 't doe' m', 't doe' g', 't doe' z'*, uitspr. *toek, toech, toetn, toem, toech, toes*). = Ja wel, als men op eene loocheninge bevestigend antwoordt. — « Kareltje, je'n he' je lesse ni elleerd, » zoo zegt de schoolmeester; en Kareltje, waar ofte geen, antwoordt rechtuit : « 't Doe 'k, meester, 'k he' me lesse elleerd! » Dit « *'t Doe 'k* » is zoo vele als : *'t doet, ik...* heb mijne lesse geleerd, *si fait, (sic factum), j'ai appris ma leçon; si, j'ai etc.* Vrglk verder *'t doe' g* = 't doet, ge...; *'t doet 'n* = 't doet hen... (= hij); *'t doe' m'* = 't doet, me... (= wij); *'t doe' z'* = 't doet, ze... hebben hun lesse geleerd. Geh. *al 't Ipersche*.

Op de zelfste wijze zegt men waarschijnelijk ook loochenender : *'t En doe 'k, 't en doe' g', 't en doet 'n; 't en doe' m', 't en doe' g', 't en doe' z'*.

Vrglk *Ja ik, neen ik*, enz., benevens de zoo gezeide *conjugationes*, die op den eigensten kam geschoren zijn.

Bij voorbeeld : *Ik geve, gij geeft*, enz. luidt in 't sanskrit : Dádâ-*mi*, dádâ-*si*, dádâ-*ti*, dad-*màs*, da-*t'à*, dáda-*ti*. Laat den stam *dada-*, en vervlaamscht de sanskritsche uitgangen, zoo hebt ge : Dadaa*k*, dadaa*g*, dadaa*n*, dadaa*m*, dadaa*g*, dadaa*z*. Zet *ja* insteê van *dada-*, en ge krijgt onze welbekende *conjugatio : Ja ik (jeik, jaak), jaag, (jaje), ja hij (jaai, jaan, jane), jaaw (jow, jame, jom), jaag (jaje), jaaz (jaas)*. « Conjugeert » *neen* en dan wordt het : *Neen ik (ninke, nink), neen je (ninje, neeg), neen hij (neeni, neen'n), nee'w (nee'me, neem, nim), neen je (ninje, neeg), neen z' (neens, nins)*. *Nie, nien* wordt op de zelfste wijze : *Nien ik (ninik), nieg, nien hij (nini, niij) nieme (niem, niim), nieg, nienz (niinz)*. *Neem gij* wordt *nig*, en *gaan wij* of *gang wij* wordt *gow, gom*. Vrglk hooger *'t doe 'k*, enz.

TUITEPLOOIER, den. = Prulleman, een die hem met prutswerk bezig houdt, een beuzelaar. — Met zulk eenen tuiteplooier en kan ik m'ne' pap niet koelen! Geh. *Wytschaete*.

De *tuiteplooier* was eertijds hij die de menigvuldige plooikes maakte en lei, die tot eene *tuite* of vrouwenmutse behoorden.

Vrglk De Bo, *i. v. Tuite*.

TYTGAT, een wijd bekende geboortename in Vlanderen.

Gelijk het ook wel te denken was, zoo en ging die zonderlinge vl. geboortename Johan Winkler niet ontsnappen, ofschoon hij eigentlijk maar in de zuidelijke Nederlanden, en bezonderlijk in West-Vlanderen, thuis en behoort!

In zijn onlangs verschenen werk *De Nederlandsche Geslachtsnamen, Haarlem H. D. Tjeenk Willink 1885*, schrijft de schrandere geleerde over den name *Tytgat* enz. Tweede stuk, bl. 417, 456, 467, 477 en 543.

Den rechten weg tot eenen uitleg inslaande, maakt Johan Winkler eerst de verschillige gedaanten bekend onder dewelke hij den name *Tytgat* tegengekomen heeft.

De vl. gedaante is *Tytgat*.

In de jaren 15—1600 zijnder *Tytgats* noordewaards uitgeweken en hebben hunnen name in *Tijtgaet, Tijdgaet, Tijdgaat* veranderd, min of meer op zijn hollandsch en schijnbaar om het onschuldig woordeke *gat* daarin te verduisteren.

Misschien bedoelden bovendien de voerders van den name *Tytgat* hunnen onverstaanbaren name aldus verstaanbaar te doen voorenkomen. En in der daad, « ik en weet, » zegt Johan Winkler, *Nederl. Geslachtsnamen*, bl. 456, « dezen naam niet anders te verklaren als door hem te houden voor eene verdietsching van het bekende latijnsche gezegde : *hora ruit*, de tijd of het uur vervliegt, of de tijd gaat. Dit gezegde was in de middeleeuen veel in der lieden mond en penne, en werd toen dikwijls te pas gebracht, ook in opschriften, b. v. op zonnewyzers, uurwerkplaten, enz. »

Daar waar de gedaante *Tijtgaet* of *Tijdgaat* heerscht, namentlijk bij de Noordnederlanders, komt Johan Winklers uitleg aannemelijk genoeg vooren, en de *Tijtgaats* van Haarlem en van andere steden moeten hem dank weten voor zijne gedienstige scherpzinnigheid.

Maar hoe de vlaamsche *Tytgats* even mooi en schoontjes den steert opgepronkt en wete ik niet.

Hier immers spreekt men *Tytgat* en *tijd gehad*, of *tijd g'had* zoo eenerlei uit, dat er hoegenaamd geen verschil tusschen beiden te bespeuren en is, en dat men b. v.: « *Wat zeg-je? tijd g'had!* » en : « *Wat zeg-je, Tytgat?* » aan de ondervragende of de verwonderde stembuiginge alleene zou onderkennen.

Waren de vlaamsche *Tytgats* eenigszins teerzeerig of nanemende betrent de mogelijke bediedenisse van hunnen gansch eerlijken en eerbaren geboortename, men zou ze kunnen paaien en zeggen dat de *Tijdghads* naverwanten zijn van de *Tytgenoechs* en van de *Altevroechs*, die, luidens Duikalmanak, 31 Kerstmaand 1886, (Brugge, Karel Beyaert-Storie), alle twee te late kwamen.

Is er geen andere en betere uitweg?

De waalsche gedaante van *Tytgat* is *Titecat*, *Titeca*, zegt Johan Winkler, en dat schijnt een en 't zelfste w., geleerder of ongeleerder wijze gespeld; 't is alsof men zeide *soldat* en *solda*, *Delval* en *Delva*, *Lagache* en *Laga*, *là-bas* en *laba*, enz.

Titécat zal dan wel de oudste en de beste gedaante van 't w. zijn. Voegt er eene *e* bij, gesproken en verschilt het w. niet, *(Titécate = Titecat)*. En hier komt eindelijk het oud vl. w. *cate*, *kate* te voorschijn, *(Ten Kate*, *Catsaet*, *Cassaet*, *Wytscate*, *Wytschaete)*, dat Johan Winkler zelve vertaalt door *kot*, *keete*, arme boerenwoning.

Wat ware *Titécate* in 't vl.?

Het fr. w. *écaille* verbeeldt (*éc = sc*) een ouder w. *scale*, *schale*; *écueil* een ouder w. *scopulus*, enz. Zou *-écate*, van *Titécate*, geen ouder w. *-scate*, *'s kate* vertegenwoordigen, en zou *Titécate* (= *Titscate*) eindelijk geen oud vl. *Tyds kate*, *Tydes kate* zijn?

Het waalsche *Witécate*, *Witécat* verbeeldt wel een oud vl. *Wyts kate*, *Wytschaete*, doet het niet?

Tydens, *Tideman*, *Tydeman*, *Tieman*, *Tiemen* zijn immers oud vl. of oud friesche namen, en een geleerd Professor zaliger van Leuven droeg voor name « *Arnoldus Tits.* » Is *Tits* geen *Tyds*, *Tydes*?

Bij den kersten doop zal *Tyde* of *Tyds* wel *Titus* hernaamd geweest zijn.

De kinderen van *Tyde* waren *Tydingen*, *Tydingahem* de woonstede, de hofstede, de zate van *Tydes* kinders, *Tyinghem*, *Tyeghem*, *Tieghem*, *Thyghem* is een dorp in Westvlanderen.

Wie weet ook of de eerst bekende *Tydes kate* te Tieghem niet gestaan en heeft?

UIT-PERDUIT, uitspr. *uutprduut*, stemzate half op *uit* half op *duit*. = Uit ende uit, oppewaard uit, hoegenaamd, teenemaal, *omnino*. — Ze'n wilden uitperduit niet meêgaan! Geh. *Wytschaete*.

In 't engelsch zegt men *out and out*, uitspr. *awtenawt*, dat is *uit ende uit*, met de zelfste beteekenisse; veel Vlamingen gebruiken liever 't latijnsch w. *absluut (absolutè)* in dien zin, en spreken 't (verkeerd genoeg!) *absleuit* of *absloeit* uit.

't Woord *uit*, in dien zin gebruikt, wordt altijd versterkt; men zegt b. v. nooit: Hij en wilde *uit* niet. Dit versterkte *uit* komt nog te voorschijn in 't gewonelijk slot van de kindervertelselkens:

En uit-patuit,
't vertelselke is uit.

Het w. *patuit* staat in De Bo; 't w. *perduit*, stemz. op *-duit*, zal ook nog wel te zanten liggen bij 't volk.

Het stemzaatlooze voorvoegsel *per-*, *pr-* bestaat b. v. in *pernekelen*, *pernis*, *perzomme*, *perzonge*, *pernuttel*, *perluit*, *perlijfe*, *perlaffe*, *perdaf*, *perdoef*, *perloven*, enz.; al die ww. hebben eenen zin zonder *per-*. Weert dan den voorvoeg *per-* van *perduit*, en daar blijft *duit*, hoogd. *deut*, eng. *doit*, *dot*, dat een endeke, een boutje, een stompke, eene spene, een worttje, een knobbelke, een tepel, een oud muntstuk, enz. te zeggen is.

't Zou mij wonderen zei men niet, b. v.: « 't En es maar e klee' *perduutje* van e manneke. »

VEEMOL, den. = Veenmol, vagemol, *gryllo-talpa*. Z. De Bo, *i. v.* — Hij blaast lijk ne veemol. Geh. *Kortrijk*.

Dat is te zeggen: Hij is belemmerd aan zijnen aseme, hij asemt met moeite, men *hoort* hem asem halen: hij *hijchelt*. Het *hijchelend* asem halen gelijkt aan het eentoonig *kri-kri-kriek* van den veemol, en daarom zegt men: hij blaast lijk ne veemol; d. i. als hij blaast of asem haalt, het piept als of 't ne veemol ware die kriekt.

VERMELUWEN, *vermeluwde*, *vermeluwd*. = Van den meluw dooreten, bedorven worden of zijn. — De pekkels van die tafel zijn geheel vermeluwd. Geh. *Hansbeke*.

ZWA, de. = Een toestel bestaande uit twee tamelijk lange staven, die rechts en slinks aan eene vierkantte vischnette vast zijn. Men schuift die nette onder water, en wanneer men vermoedt dat er visch boven is, dan haalt men ze schierlijk op, en de visch blijft gevangen. Dat heet men met de zwa vischen. Geh. *Iseghem*.

Om met de zwa bekwamelijk te vischen behoort men met tween te zijn, aan elken stok een man. Men dwerscht den put, of den wal, of den gracht, waarin men vischt, met de zwa onder water, en zoo nabij den grond als mogelijk; de visch vlucht naar den overkant en schuilt onder den uitgekalfden boord van den oever; daar wordt hij, met de schootwijs hangende nette van de zwa, uit het water geschept en gevangen. Die uitgekalfde schuilhoeken en wijksteden, onder boomwortels en overhangende gersvodden, heet men ook altemets de zwa, en men zegt b. v.: Den visch in de zwa drijven, pulst den visch uit de zwa, enz. Geh. *Denterghem*.

De *zwa* is een *schepnet* (Kramers), eene *hefnette* (De Bo), een *schaaknet* (Kramers), een *kruisnet*, fr. *échiquier*, *carrelet*, maar zonder kruis, en met twee staven, twee perssen, insteê van met eenen staf, of eene persse.

Het w. *zwade*, gekort *zwa*, is bij Kiliaen 1° eene zeisene, en 2° eene striepe afgezeisend, afgemaaid gers, fr. *un andain*; bij Schuermans is 'n *zwade* 3° eene ovenpale, en 4° ons *zwa* is een tweestavige schepnette.

't Woord *zwa* moet een oud oud w. zijn; het behoorde al de duitsche taalmoeder eer heure engelsche, ja eer heure scandinaafsche dochters ze verlaten hadden, wie weet over hoeveel eeuwen!

Uitwijzens het boekstafwezen van al die verschillige oude en nieuwe dochtertalen zou *zwaden secare*, schrooden, scholpen, beteekenen; vandaar *zwa* = 1° zeisen, en 2° 't gene met de zeisen gedaan, gemaakt wordt, afgeschroode gersreken, gers dat bij schroo'n ligt; 3° een schroo, een plat stik berd, 'n ovenpale met nen steert, die men in den oven steekt; 4° eene plat gehoudene, vierkantig gestrekte schroo netwerks, tusschen twee staven; eene pale van netwerk, die men in 't water steekt, om er visch uit te halen.

Ware 't te stout te durven vermoeden dat de ww. *spade* en *zwade* na verwant zijn? In Brabant zegt men *ovenzwale* tegen onze *ovenpale*, en in 't oud engelsch schreef men 't w. *pale* *spale* of *spadele*.

Te Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

N° 8, Kerstmaand 1885. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

AFBIJTEN, *beet af, afgebeten.* = Lijden, uitstaan, afzien, herden. — Die vrouwe heeft wat afgebeten van heur leven! Zij heeft vele moeten afbijten, van heuren boosaardigen man. Geh. *Kortrijk.*

't Woord staat in Pastor Schuermans *Idioticon*, bijvoegsel, bl. 5, als geh. in Oostvlanderen. De Brugsche Dichter Olivier de Wree, verder vermeld, gebruikte het w. alreeds in 1625, als hij schreef bl. 66 :

> Al 't nederlandsche volck ter rechter-handt gestelt,
> Heeft af-gebeten cloeck het eerste strijds-gewelt.

BATE, de. = De hulpe, of 't gene waarmeê iets gebeterd wordt. — Daar zijn zes boterammen, en, hebt ge daarmeê niet genoeg, de bate ligt er bij. De *bate* is hier de broodkant, de boter en 't mes, bij middel van welke de ontoereikendheid, het gebrek in 't getal der boterammen kan *gebaat*, *gebeterd*, of geholpen worden. Geh. *Kortrijk.*

Zoo zegt men wel in 't fr., iemand verzoekende b. v. de hespe niet te sparen, over tafel : *Vous êtes à la source!* Gij zit bij de bate, zou men in 't vl. zeggen.

Vrglk bij De Bo de *bate* van 'n koe, d. i. de melk en de beuter die ervan komt.

Het eng. w. *batten*, eertijds *batnen*, *batenen*, beteekent *vet worden; Shakespeare* gebruikt het met den zin van *vetten, vet kweeken*, kweeken tot dat er *bate* aan is.

Die dit oud w. wil nagaan vergelijke de ww. *bat, bet, beter, betnaar, bennaar* gaan, *betvoorts, abate, ûbate (û* = korte *oe) voorbate, bategat, bateman, batepinne, batelijk*, scha voor *bate*, schaver*bate*, en *schabaat*, dat eertijds in Kramers stond (z. De Bo, *i. v. schade)*, maar dat er onlangs uit verdwenen is.

BIEREN, *bierde, gebierd.* = Bier in den bak van eene versche pijpe doen, en door den steel laten uitloopen, dat is die pijpe *bieren*. — Is die pupe gewaterd? Neen z', maar ge kunt ze bieren. Geh. *Langhemarck.*

BLIND *zaaien*, uitsprekens *blend zaaien.* = Zaaien zonder vetten, op ongemescht land. — Zoo 't weêre regenachtig blijft, 'k zal liever blend zaaien, en ton vetten achter de' wintere. Geh. *Iseghem, Vlisseghem.*

Na lang zoeken, en vragen, en talen, in 't *Bijblad* en anderszins, zoo wordt de ware zin van *blend zaaien* mij vriendelijk toegezonden uit Thorhout, door A. D. V., die, uitwijzens zijnen brief, bij het volk zelve des aangaande zal te rade geweest zijn. « Blend zaaien, » zoo luidt het, « is zaaien zonder dat men het land gevet heeft; 't is, zei men mij, *lijk of dat men het land wilde verblenden. Doch, men zegt daarop : Ja, g'n kunt 't land niet bedriegen.* »

Blend zaaien is dus zaaien als of het land *blend* ware, en gevolgentlijk niet en zage dat ge geen vette gestrooid, geen âle geslegen en hebt; zoo is *blend zoeken* zoeken als of ge blend waart, en gevolgentlijk maar bij den tast en op rijsche of op « rifva' » en kostet vinden. Z. De Bo, *i. v. Brake.*

De Vlamingen, het landminnendste volk der aarde, spreken van hun land als van een levend, willend, wetend, ja moederlijk wezen. Vrglk *Loquela* 1885, blfz. 46, *i. v. Vriendelijk.*

BRONDELMART, de. = Prondelmart, prongelmart. Geh. *Kortrijk.*

Brondel is 't geneuzeld w. *broddel*, gekrompen *brol, prol, prul.* Z. De Bo, *i. vv.*

BRUIEN, *bruide, gebruid*, uitspr. *brujen, bruujde, gebruujd.* = Zengen, bruin branden zonder vlamme, fr. *roussir.* — 't Er bruit iets in huis, is dat stinken! Geh. *Kortrijk.*

Bij De Bo *bloeien.*

BUDDE, de. = Kleene menschengestalte, kleen kind. — Een kleene budde van ne jongen. Die meesjes en waren toen nog ma buddegjes. Geh. *Vlamertinghe.*

DIP. Z. *Ip en dip.*

DRIESTIKTE. = Van drie stikken gemaakt, uit drie stikken bestaande. — Ze gaan de bewaarderkes elk 'n driestikte mutske maken. Geh. *Kortrijk.*

'F. = Of. — Mi' vader kwam drie 'f vier keers na steê op nen dag. Geh. *Kortrijk.*

De uitsprake *drifiirkee'z* (met *f)*, niet *driviirkee'z* (met *v)* verraadt het bestaan van 't w. *'f = of* tusschen de ww. *drie* en *vier.*

FINTEWATER, het, uitspr. *fiintewater.* = Funtewater, z. *Loquela* 1885, blfz. 43. — Haalt fintewater om die koe te teekenen, eer ze op stal gaat. Geh. *Iseghem.*

GAAISPANGE, de. = Gaaisprange, zoo De Bo aanteekent, maar ook gaaipersse. — Ze laten de gaaispange neêre. Geh. *Kortrijk.*

HONDSTAND, den. = Tand van eenen hond. — Wit gelijk nen hondstand. Geh. *Langhemarck.*

IP EN DIP. = Op en dop, op en af, op en neder. — Altijd in roere, nooit stille, altijd ip en dip, 't en is niet houdelijk om daar bij te zijn! Die stokoude vrouwe, ze komt zij nog altijd ip en dip na de kerke. Die jongen, 't is ip en dip ze vader. Winkel boven en winkel beneên, 't is altijd ip en dip; en dat maakt dat ne mensch 's avonds moe is, bezonderlijk 's maandags. Geh. *Kortrijk.*

Loquela 1885, hlfz. 5, staat er :

« *Op ende op*, uitspr. *ippendip.* = Op. — Die stokoude vrouwe... Geh. *Kortrijk.* »

Ippendip, met de stemzate half op *ip-* en half op *-dip*, hebbe ik, sedert dien eersten keer, nog verscheidene malen gehoord, en dat altijd gelijk, wat de uitsprake aangaat. Op het eerste hooren beeldde ik mij in dat de spreker de volgende drie ww. *ip ende ip* uitsprak, en ik zette *op ende op* te boeke.

De Bo, *Idioticon, bl. 787a*, heeft *ippendip* gehoord, net zoo als ik, waarschijnelijk, maar hij boekt als volgt : « *Op en op, op end op* (wvl. *ip end ip)*, is het zelfde als *op ende uit* (wvl. *ip end uut)*, bij Kil. *op-en-wt*, l. *plane, omnino*.... Het vlaamsch volk verandert dikwijls *ip end ip* in *ip nen tip*, en *ip end uit* in *ip nen tuit*, even als de Hollanders *op ende uit* veranderen in *op eenen duit*.... In Braband zegt men *op en dop* (op end op) : hij gelijkt zijnen vader op en dop, gelijk twee druppelen water. »

Het gesprokene w. is 't eigentlijke w.; 't en doet er noch af noch toe, of ik het misversta of misverbeelde; 't w. blijft, in 't gedacht en in de meeninge van die 't bezigt, dat, en dat alleen wat het is.

Of ik nu *ippendip* moet *ip ende ip* schrijven of *ip en dip*, dat moet ik vernemen 't zij van den spreker zelve, met hem daarna te vragen; 't zij uit het vergelijken van de redens waarin hij het w. gesproken heeft.

Ik heb eene tachentig jaar oude burgersvrouwe daarover op 't onverwachtste aangegaan en gevraagd : Wat is *ippendip?* En zij heeft mij zoo seffens geantwoord : *Ippendip* is *op en af, op en neder.*

Inderdaad, op en neder *(ippendip)* naar de kerke gaan heeft nen zin; *teenemaal* naar de kerke gaan en heeft er geenen. Hij gelijkt ze' vader *op en neder (ippendip)* heeft zoo goed nen zin als Hij gelijkt *teenemaal (ippendip)* ze vader.

Hij gelijkt zijnen vader op en dop = Hij gelijkt zijnen vader, *van den hoofde tot den voete.* « 't Is *op en neêre* zi' vader » is dagelijksch vlaamsch en iedereen verstaanbaar.

Den laatsten keer dat ik *ippendip* hooren bezigen hebbe was er sprake van eene zieke, die gejaagd, ongerust, nievers wel en was; en men zei dat gemelde zieke immer in roere, nooit stille, altijd *ippendip* was. Hier en schijnt er geen ander verstaan meer mogelijk of 't en zij dit, te weten : nu staande, nu gaande, nu zittende, nu liggende, zoo zulke zieken plegen, altijd *op en dop*, altijd *ip en dip*, altijd op en neêre.

In 't friesch zou men in de voorgaande zeggens 't w. *op ind del* gebruiken, en dat ware in 't vl. niet *op ende op*, maar *op en dal = op en dop*, op en neder.

In Halbertsma's *Lexicon frisicum*, hlfz. 603, staat er een voorbeeld van dit friesche *op ind del* aldus : « *Ien âlde hoer ind ien âld hinder scilt op ind del nat folle,* » d. i.: Eene

oude hoer en een oud hingstdier ('n) schilt op en dop niet vele.

In 't Limburgsch, in 't platduitsch zegt men eveneens *up un daal* en in 't engelsch *up and down : del* in 't friesch, *daal* in 't Limburgsch en in 't platduitsch, *down* in 't engelsch = 1° eene *leegte*, 2° *omleege*, nederwaards.

Van 's gelijken :

Dop = dip (vrglk *top* en *tip*, *snok* en *snik*, *schoppen* en *schippen)* is in 't vlaamsch 1° eene *leegte*, 2° *omleege*, nederwaards; en 't w. *dop = dip*, dat eertijds misschien veelvuldig in 't gebruik was, bestaat eventwel nog in ons klankrijmend oud wederwoord *ip en dip* = op en dop = op en af = op en neder.

Waarom *dip*, *dippen*, *dibben*, *dibbe*, *dubbe*, *dobbe*, enz. diepte, nederheid, leeg, leegte, omleege te zeggen is, kan nader beseven worden uit het herlezen van *Loquela* 1884, hlfz. 56, albij tenden.

IP END IP, uitspr. *Ippentip.* = Ip ende ip, op ende op. — 't Is al ip end ip, 't en is niets meer over.

In een zeldzaam boeksken, behelzende gedichten van onzen Brugschen Olivier de Wree, *Biblioth. Univ. Gand. B.-L. 5749—5749²*, staat *op en op* in dezen zin gebruikt, te weten waar Olivier de Wree (1625) zegt :

> Oostende wiert beschermt met d'oceaensche golven,
> Met aerde die altijt wiert op en op gedolven.

't Woord *ende*, *(nd = nn) enne*, gekort *end*, *en*, wordt dikwijls *ent* uitgesproken, b. v. in *over ent wêre, uit ent uit, ip ent ip, om ent om, over ent over, aver ent aver, haar ent daar, hier ent daar, deure ent deure, weg ent weere.*

Vrglk *ant-* = *and-* in antwoord, oud friesch *ondward*, nieuwfriesch *andert* en *antwurd*, angelsassensch *andvyrd*, gothisch *andavaurdi.*

Zie De Bo, *i. v. Ip*, en *Loquela, i. v. Ip en dip.*

KAKELBOOM, den. = Een boom die rechts op het scheeden van twee of meer eigendommen staat, zoodanig dat hij aan twee of meer eigenaars kan toebehooren, die er waarschijnelijk zullen om *kakelen*. Geh. *Haesdonck.*

Vergelijk hetgene alreeds in *Loquela* staat over 't w. *questeboom*, 1884, hlfzz. 44 en 52.

KAKELEN, *kakelde, gekakeld.* = Twisten, kijven. — Die twee heeren kakelen om eenen boom. Geh. *Haesdonck.*

Dien zin van *kakelen* en vinde ik nievers geboekt, hij moet eventwel echt zijn, want 1° gelijk *kijven* van *kijve* = kieuwe = *kake* komt, zoo komt *kakelen* van *kake* = kage = kieuwe = *kijve*. Wat wonders dan waren *kijven* en *kakelen* wisselnamen van een en 't zelfste werk. 2° Van 't bekende w. *kakelbonte* en is geen redelijke uitleg te vinden, of 't en zij 't w. *kakelen* van over ouds den zin hebbe van *kijven*. Kakelbonte = zoo gemengeld, zoo bonte van verwen, dat de eene verwe *kakelt, kijft, strijdt* tegen de andere; dat de verwen niet *overeen* en *komen*. 3° *Kœkeler* vertaalt Richey, in zijn Hamburgsch *Idioticon*, bl. 107, door 1° *Plauderer*, d. i. babbelaar, en 2° *Zœnker*, d. i. twister.

De prachtige, ofschoon tot nu ongeboekte ww. *kakelen* en *kakelboom* ben ik eenen oostvlanderschen vriend verschuldigd.

KERKE. Z. *Te kerken.*

KOORTSEPILLETJE, het. = Het keestje van de akernote, elders geheeten het *djeezenageltje*, het *heiligeestje*. Geh. *Brugge*.

Dit w. verwekt eene vrage en brengt eene leeringe meê. De vrage is : Hoe komt het dat men dat *pilletje*, dat keestje, het *koortsepilletjen* heet? De leeringe is dat een nagelgedaantig, op en neerwaards scherp priemke, zoo dat keestjen is, den latijnschen name *pille, pilula*, bolleken, *globulus*, niet en verdient, maar wel den vlaamschen name *pille*, weêrga van *bille*, gekrompen uit *bikkele, pikkele*, z. *Loquela* 1885, hlfz. 56. Het w. *zetpille, zeempille* is in 't zelfste geval.

Wij hebben dan het w. *pille* tweemaal, als leenwoord = ronde *pille*, als eigen woord = scherpe *pille*. Z. *Loq.* 1885, hlfz. 11.

Wij hebben een derde w. *pille*, afkomstig van *pillen, pilken, pulken (ulk = luk) plukken, plokken*, eng. *to pull*, dat geen gekrompen w. en is en gevolgentlijk geen uitstand en heeft noch met *pille (pilula)*, noch met *pille (pikkele)*. Dat w. staat in De Bo en beteekent eene vinke waaraan men *pilt*, trekt, snokt, enz.

KWAAKTE, de. *Kwaaktje*, het. = Kwalijkte, bezwijmenisse. — Dat 't niet en ware van die kwaaktjes, 'k zou nog hope hebben dat hij zou genezen. Geh. *Kortrijk*.

LEUZENDE. = Los, niet gedamd noch toegeslegen, sprekende van bevrocht land. — De grond moet leuzende liggen, als 't is dat ge zaait. Geh. *Kortrijk-buiten*.

LOS, den. = Uitweg, gemeenelijk daar men met peerd en karre deure kan. Geh. *Anseghem*.

LOSSEN, *loste, gelost*. = Uitweg hebben stratewaard, sprekende van land. — Dat land lost aldaar. Geh. *Anseghem*.

ONDERTREKKEN, *ondertrok, ondertrokken*, stemz. op *trekken*. = Kiezender hand trekken. — 'k En wille mijnen tasch niet ondertrokken he'n : mijne oudste vooren! Geh. *Inghelmunster*.

De *tasch* was een huisvol jonge dochters, waarvan de *oudste* niet, maar eene jongere ten huwelijke gevraagd wierd.

Ondertrekken is bij Kramers *sous-ligner*.

OOREFLAKKE, de. = De oore van een rund, koe, osse, kalf, of ander slachtdier, zonder de huid en dikwijls met een deel van de naastgelegene hoofdomkleedinge daaraan. De *ooreflakken*, de *lippen* en de *koddaard* behooren bij rechte de knapen van den huidevetter.

Men zegt ook oneigentlijk iemand eene *ooreflakke* geven, willende zeggen eene kaaksmete.

't Woord *flakke* is eene gesterkte gedaante van 't w. *vlagge, vlegge*, en 't beteekent eigentlijk het weisterende, het weg en weêr, 't op en neêr bewegende.

Het w. *ooreflakke* zou de ontleedkundigen beter te passe komen als de ww. *oorschelpe, uitwendig oor*, die bij Kramers het fr. *conque, coquille, pavillon de l'oreille* vertalen; te meer omdat het w. *conque, (concha auriculœ)* de ware name van de uitwendige oore niet en is, maar wel van de helft ervan, te weten van het *ooregat*, in 't fr. *le conduit auditif*.

PATEELEN, *pateelde, gepateeld*. Met iemand gepateeld zijn. = Eigentlijk met iemand uit het zelfste *pateel*

moeten eten, met iemand *dischgenoot, broodgenoot, (cumpanis)* in 't fr. *compagnon*, in 't eng. *messmate* zijn.

Pateelen en staat in De Bo niet, *gepateeld* zijn staat erin, onder *scheutelen, gescheuteld* zijn, dat de zelfste beteekenisse heeft.

PEERDELOS, den. = Los. Geh. *Avelghem*.

PEKEL, den. = Geld, betalinge. Van daar « *comptante, contante* pekele, » dat is Met gereede penningen, met wegdragens, met opstrijkens geld, beuter bij de visch, geld op stake, geen zeggeld maar leggeld. — Ik bie al genoeg, 't is toch *contante* pekele! Ja, hij en komt wel niet vele na de winkel, maar, als hij komt, 't is *contante* pekele. Geh. *Iseghem, Passchendaele, Ruddervoorde*.

Vindt de wetenschap geen betrekkinge tusschen de beteekenisse *pekel*, (brijne, fr. *saumure)* en *geld*, het volk vindt er eene zeer duidelijk treffende, te weten de volgende : het *geld* is bij de *ware*, 't gene de *beuter* bij den *visch*, de *sause* bij de *zo*, de *pekel* bij den haring of bij 't *vleesch*, de *peper* bij den *roost* is. Eene wel *gepekelde* rekeninge, *un compte salé* in 't fr., wordt met *groot geld* betaald. *Un morceau de salé*, is bij de fr. boekprentersgasten een stuk voorenop *betaald* werk, of « een paar ganzen, » zoo de schoemakers zeggen; *beuter* bij de visch is *sause* bij den visch, en de eenvoudigste *sause* is wel *pekel*. 't Woord *sause* zelve, hier end daar nog *solse, salse* uitgesproken en afkomstig van *sal* = *zout*, beteekent eigentlijk *brijne, pekel :*

Salvia, serpillum,
Piper, allia, sal, petrosillum,
His bona fit salsa,
Vel sit sententia falsa,

zoo staat het in eenen ouden keukenboek, dien Brachet aanhaalt, *i. v. Sauce*. « *Avec toutes les sauces*, » vertaalt Kramers door « Met al de *kosten*. »

Pekelharing is *hareng pec* in 't fr., en *des picaillons* bediedt geld : de fr. ww. *picaille, picailler* zullen eens bestaan hebben, wie weet of en bediedden ze *pekel, pekelen*? Men zegt ook *pijkens, pijkers* en *spijkers* = *des picaillons*, Rijsselsch waalsch *des picaïons :*

Hertens genoeg
maar pijkens te kort.

Dit leedt ons als bij der hand naar een oud verloren grondw. (?) *pijken, peek, gepeken, spijken, speek, gespeken*, waarvan *pijk, pijke, spijker, spijkel*boor, *pekel, speeken*, graan verspeeken (De Bo) = versteken, *pekkel, pikke, pikkel, pille, spille, spelle, spille*beze, enz.

Zie *Peper*.

PEPER, den. = Geld, betalinge. Van daar *comptante* pepere, dat is met gereed geld, enz. Geh. *Kortrijk*. Z. *Pekel*.

POENEN, *poende, gepoend*. = Overdragen, zoo de kinderen doen van malkaâr. Geh. *Aelst*.

Poenen is kussen, bij Schuermans; eene *poene* is een dik, vet kind, jongentje, meiske, manneke; is eene dikke neuze, bij De Bo; *poen* is geld, in 't bargoensch, en staat in Kramers zelfs met dien zin vermeld.

SCHIKKIG = Dat schikt, dat past. — We gaan 't huis gaan bezien, en als we oordeelen dat 't schikkig is, we gaan 't pachten. Geh. *Beveren aan de Leye.*

SCHROMIG. = Schromelijk. — 'k He' schromig zeer in m'n tanden! Geh. *Beveren aan de Leye.*

SLIMMAARD, den. = Slimmerik, *homo subdolus, vafer.* Geh. *Kortrijk.*

TEEKENEN, *teekende, geteekend.* = Met wijwater over de sterre van een stuk vee een kruisteeken maken. Z. *Fintewater.*

TE KERKEN *komen, te kerken zijn.* = Openbaar te koope uitgeroepen, van op den kerksteen te koope geboden worden of zijn. — Al Jans goed is te kerken, gaat, zal te kerken komen. Geh. *Iseghem.*

VERBLIJDEN, *verblijdde, verblijd.* = Blijde maken, troosten, na dit leven. — Mi' vader, God verblide ze' zieltje, kwam drie 'f vier keers na steê op nen dag.

Dien zin van 't w. *verblijden* en vinde ik nievers geboekt.

VERLOOPEN, *verliep, verloopen.* = Al loopen, al reizen, al hier en daar gaan kwijt worden. — Blijft thuis, ge gaat al uw geld verloopen. Geh. *Kortrijk.*

VERSCHOON, het. = 't Schoon, 't versch lijwaad, met den anderen toebehoor, dat men wekelijks, of meer als wekelijks, af en aan doet. — Die jongen, hi komt hi alle zaterdage om zi' verschoon, ma' z'n daghure houdt hi bi hem! Geh. *Kortrijk.*

VERWARMEN, *verwarmde, verwarmd. Verwarmd* zijn. = Besnoven, bestoven, verblijd zijn, iets te vele gedronken hebben.

VERZIJPEN, *verzeep, verzepen.* = Doordrinken, doorzijgen, sprekende van land en water. — Geen een boer die 't zal hou'n ip dat hof, trouwens den helt van 't land zit vul pemen, en 't andere ligt zoo verzepen dat g'r achterwaard 's jaars met geen middels ippe en kunt. Geh. *Iseghem.*

Het w. *verzijpen* « *exstillare, guttatim effluere* » staat in Kiliaen bekend; en *doorzijpen* gebruikte Olivier de Wree, hooger aangehaald, aldus, bl. 90 :

> En liet Busquoy alleen, die noch ter plaatse stondt
> doorsepen van sijn bloedt nu veerthien maal gewondt.

Verzijpen en *verzuipen* zijn *twee* koeken, van *eenen* deeg.

VINKE, de. = Geld, enz. « *Contante* vinke, *contante vinken.* » = Gereed geld, gereede penningen. Zoo staat er bij De Bo, *i. v. Vinke.*

Vrglk *Pekel* en *peper*, in dezen n°.

Men zegt *contante vinken* te *Brugge*, te *Ruddervoorde.* Men hoort ook *Zijn de vinken gekomen?* = Is het geld gekomen? *(K. D. F. Brugge).*

« Gouden vinken zijn de beste voorspraak, » en « Zijne goudvinken zijn gevlogen, » vinde ik bij Harrebommée aangeteekend als twee spreuken, waarbij de ww. *gouden vinke, goudvinke* niet hunne eigene beteekenisse en hebben, te weten *Pyrrhula rubricilla* of *vulgaris*, de bloedvinke, de broedvinke, de botvinke, enz. maar eene oneigene, overdrachtige beteekenisse, te weten gouden geld, geld, geldstik, penning.

WARMENESSE. de. = Warmte, hitte. — Al de warmenesse trekt deur de kave. Geh. *Berchem*, bij Audenaarde. Leedt den wijngaard op het dak, daar zal hij de warmenesse van de zunne vangen. Geh. *Caester.*

Dit oud vl. w. en vinde ik nievers geboekt, 't en zij in 't engelsch, daar heet het *warmness.*

ZETWORM, den. = « Spoele, spoel-worm. *Tinea rotunda, lumbricus, vermis in corpore humano*, » zegt Kiliaen, *i. v. spoele.* Geh. *Poperinghe.*

De *zetworm* is de zelfste worm als de *spoelworm;* het w. *spoelworm* benaamt hem na zijne gedaante, en 't w. *zetworm* na den uitweg langs welken hij 't lichaam verlaat, te weten den *zet*, het *zet* of de *zate.*

Vrglk het w. *zetpille (suppositorium*, Kramers) *witzet, zuipzet* (De Bo). « Set. Fland. *Sedes.* Et *culus : anus. Germ. Sitz, gesaez : Ang. Seat*, » zegt Kiliaen; fr. *siége*, in *bain de siége*, enz.

De Hollandsche schrijvers en vermoeden zelfs niet dat ons woordeken *zet* (z. Kramers) in hunne geijkte en kaal-beschaafde boekentale blijven steken is.

« *Zetpil*, » zegt Weiland, « z. n., v. Van *zet*, *zetten*, en *pil.* Een eindje nachtkaars, of een in olie gedoopt gedraaid papiertje, dat bij de jonge kinderen, in de plaats van een klisteer, gebezigd wordt. » Die uitleg zou kunnen gelden, ja, voor 't w. *zetpille*, hadde men geen beteren; maar *zetworm*, daarbij en komt tochs geen *zetten (inserere)* te passe!

't Woord *zet* zou ondertusschen bij ontleed- en geneeskundigen goeden dienst doen om hun latijn-fr. *anus* te vertalen.

't Woord *zet* is bij de fransche vlamingen nog in vollen zwang. *Ferdinand Loys*, wijleneer Priester en Prior van de Wilhelmiten *tot Peene* (nu in Vrankrijk), gebruikt het, in *Den Nieuwen Spiegel der Jongheyd, ofte Gulden A, B, C, Gent 1772*, onder de K., *i. v. Kleederen*, aldus :

> Zonder met den hoed te smyten,
> Die haest zal genoeg verslyten,
> Of te slidderen op 't zet
> Waer door men het broeksken wet.

« Hen is met 't wiel egen 't zet, » zeggen ze in Vrankrijk, voor Hij is gepijnd van geld.

Bij ons is 't ook meest al den kant naast Vrankrijk, Poperinghewaards, dat het w. gebruikt wordt, en vast iederen keer wisselt het vrij met het w. *gat*, b. v. *kreukelzet kreukelgat, zuipzet zuipgat, witzet witgat.* Vrglk *zetpille, zetworm*, enz.

Het w. « *klapset*, » dat, alzoo gespeld, bij De Bo staat met de stemzate op *-set*, wijst dat bij sommigen in Vlanderen het w. *zet* nichtemeer verstaan en wordt als in Holland, daarom hebben ze 't beginnen uitspreken als een fr. w., ofschoon het wel zeker als *klapset* (= *klapzet* = *klapgat* =) tatergat te verstaan zij.

De weêrga van « klapset » is ons w. *doesse*, b. v. in « Een doesse peerdtje, » waarin velen 't fr. *doux, douce* meenen te vinden, maar dat eigentlijk *doegs, doegse, doesse* is, van 't oud w. *doegen, deeg*, nu *doen.* Vrglk *facere — facilis, maken — mak, gemak*kelijk, enz.

Te Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

N° 9, Jaarmesse 1886. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

DEZE. = Dit. — 'k En ga u maar een dingen zeggen, en 't is deze. Geh. *Kortrijk.*

De Bo schrijft in zijn *Idioticon*, bl. 1460ª : « De spraakkunsten zeggen dat het onzijdige *dees* in de taal niet bestaat en door *dit* vervangen wordt. Nogtans bij de West-vl. hoort men dagelijks *dees huis, dees mes, dees land, dees geweste*, enz. »

Al de kanten van Thielt hoort men voor het onzijdige dees, deze ook *deed, dede*, b. v. *deed* huzeke, 't en is 't guntste niet, 't is 't *dede*. Het w. bestaat eigentlijk uit het herhaalde *de*, = *de de* = *dede*, *(d* = *z)* = *de ze, deze.*

EFFENARE, den. = Weegschale, wage. Geh. *Kortrijk.*

Kiliaen kent het w. en boekt het : « Effenaer, euenaer. *Iugum, scapus bilancis.* Euenaer, effenaer in de waghe. *Iugum, scapus bilancis, de quo lances vtrinque pendent : ita teutonice dictus ab æquationis argumento, obuersante in ansæ meditullio lingula.* »

Bij Kramers staat het w. *evenaar* met den zelfsten zin; bij De Bo is *effenaar* de name van een weversallaam.

« Den effenare houden, met iemand den effenare houden, » twee spreuken, die De Bo vermeldt, *i. v. effenaar*, zijn gemakkelijker om vatten met *effenare* = *weegschale* als anderszins.

Grimm vermoedt een oud verloren werkw. *even, af, geeven*, dat hij vergelijkt met *geven, gaf, gegeven;* uit *even* maakt hij *evenaar*, en 't eng. w. *even, evening;* uit *af, ave* zou *avond* afkomstig zijn, *avesage, afwijs, afgod, auwe, awe, aie.*

Evenen is bij Grimm een zeker teerlingspel, dus ware *evenaar, effenaere* (geboortename *Affenaere?) Dobbelaere* = teerlingspeelder te zeggen.

GIFTELINGE. = Gevender hand, voor nieten. — Al gaf ze hij mij giftelinge en voor nieten, 'k en wille ze niet. Geh. *Heestert.*

GILLEWAARD, stemzate *gil.* = Geluw haar, bij De Bo *schillewaard*, haarwas, *tendo.* — Gee' m' e stik gillewaard, of 'n ooreflakke, voo' m'n katte! Geh. *Kortrijk.*

't Woord staat verklaard, in 't lange en in 't breede, *Loquela* 1884, hlfz. 80.

VERTJOEFELEN, *vertjoefelde, vertjoefeld.* = Verkrenken, verrompelen, iets uit zijne betamende gewonelijke plooi of gedaante doen zijn, *chiffoner* in 't fr. — Heur beste mutse was geheel vertjoefeld. Geh. *Beveren-bij-R.*

Vertjoefelen bestaat uit *ver-* en *-tjoefelen*, dat is onze frieschverwige uitsprake van 't w. *toefelen*, dat bij De Bo staat, met den zin van teedertjes handelen, liefkozen, streelen, *betoefelen. Pootelen, verpootelen* (z. De Bo, *i. vv.*) zou bijkans den zelfsten zin hebben als *toefelen* en *vertoefelen.* Wat *toefelen* aangaat, 't is uitbouw van *toeven. Toeven*, gelijk *top* = *dop*, en meer andere zulke ww., heeft (*d* = *t*) eene nevengedaante *doeven*, v. w. *doeveren, donfelen, doefelen, doffelen, duffelen*, z. De Bo.

Het vl. w. *toefel*, met het stemzaatlooze *pa-*, wordt *patoefel, pantoefel*, van daar het dietsch-fr. *pantoufle*, dat Littré en aⁿ opgeven als onuitlegbaar; en *patoefelen*, dat, gelijk *betoefelen, toefelen, doffelen* en *duffelen* wederom teedertjes bezorgen is bij De Bo, in 't fr. *mitonner, emmitoufler (en-mi-)toufler;* nog een dietsch-fr. w., daar Littré heel kwalijk weg meê weet. Vrglk voor breederen uitleg *Loquela* 1884, hlfz. 41 en 56.

WAAI, den. = Het gewaai, de kapruin, het geheel der takken van eenen hoogstammigen boom. Geh. *Land van Waes.*

BOTTEN EN BEENEN

Van het w. *botten* = beenen, *ossa*, bevat in 't gelijkduidig wederwoord dat aan 't hoofd van dit schrijven staat, vinde ik de hier volgende oorkondschap :

« But. beyn, knaick. in B. Beyn (44); en (22) : « Der Beyn of butten hoifde off eynden off gewerf. *Compago. ginis. vertebra. bre. Vertibulum. junctura.* » Verder : « Beyn. but. knaick. *Os. ossis. ossiculum. li. ossulum. li. ossilium. li.* » *Gherard van der Schueren, Theutonista*, 1475.

« *Botte (bot)*, znw. o. *Bot, been;* lat. *os.* « Ganc, o mensche op den graven der doden : neemt die botten ende beenen, *Dial. Creat. 85ª.* » *Dr J. Verdam*, Middelnederlandsch woordenboek.

Dial. creat., dat is in 't lange, volgens 't Middelnederlandsch wrdnb., bl. XI : *Dyalogus Creaturarum, een boec dat vol is van genoechliken fabulen, die profitelick sijn tot leringe der menschen. Te Delf in Hollant, 1488.*

« Bot oft been. *Vn os. Os, ossis.* » *Christophle Plantin, Thesavrvs Thevtonicæ lingvæ*, Antverpiæ 1573.

« Bot, *Holl. Fris. Sicamb.* j. been. *Os, ossis.* » Kiliaen, Antw. 1599.

« Bot oft been. *Vn os*, m. » Woordenboek van *L. d'Arsy*, Rotterdam 1643.

In *Jani Erasmii Opera posthuma*, Harderwijk 1663, komt het w. *botten* tot driemaal te passe, met het latijn daarbij, als volgt :

In het 2e d., bl. 19—21 : « Niet eer te vreden zijnde, voor dat sy de botten en beenen, het ingewant en de darmen van het ongediert langhs de straten gesleept, ende voor haer oogen vertrapt ende vermorselt sagen. » Latijn : *Membra et artus.*

Ibidem, bl. 375 : « En met een wreet postuer ontbloot hy de lidtmaten, en slaet de botten en beenen daer uyt. » Latijn : *Denudat artus,... atque ossa amputat.*

Ibidem, bl. 387 : « Hy slaet haer de botten aen morselen. » Latijn : *Perfregit ossa.*

« Wijders uit ons *Bot, Botte*, f.: *ictus, impulsus, resultus, protrusio, et expulsio*, is gekomen ons... *Bot geven*, gelijk ook den naem van *Bot, os, ossis*, aen zulk gebeente gegeven word, welks einden met knobbels bezet zijn. » *Lambrecht ten Kate*, tweede proeve, enz. Amsterdam 1723.

Carolus Tuinman, in zijne *Nederduitsche spreekwoorden, Middelburg 1726*, I. bl. 235, verklaart de spreuke : *Hij en vindt daar geen been in*, zeggende : « Dat is, niet 't geen hem hard voorkomt, of niet door wil, gelijk de botten en beenderen. Anders zegt men : *Dat steekt hem in de keel. Dat kan hy niet opkrygen.* »

« *Bot. z. g. Gelders* w. Been. *Os*. De botten steken hem door 't vel. *Les os lui percent la peau.* » *Francois Halma*'s woordenboek, Leiden, Utrecht, 1758.

« *Bot*, z. n., v., *der*, of *van de bot;* meerv. *botten*. Zekere platvisch :... Halma en Pieterson nemen *bot* mannelijk. Voor een been is het onzijdig : *laat den hond dat bot kluiven.* » *P. Weiland*, Rotterdam 1826.

« *Botten*, voor *beenen*, ossa. » *Mr J. H. Hoeufft*, Bredaasch Taal-eigen, 1836.

« *Bot. Been.* Gewoon Nederduitsch. Vergelijk *kraagbot.* Spreekwijze iemand op de botten stooten, om betaling aanmanen. *Kraagbot.* Het sleutelbeen, Groningsch *kraagbeen.* » *Mr J. Pan*, Drentsche woorden en spreekwijzen, verzameld en toegelicht, in *A. de Jager's Archief* voor Nederlandsche taalkunde, Amsterdam 1847—48.

« Botte, *os dilaniatum.* » *Halbertsma, Lexicon Frisicum*, 1872.

« *Botten*, beenen, beenderen, het gebeente van mensch of dier. Zwaar verkouden zijn met pijn in de leden en den aankleve van dien erbij, heet op de Veluwe *'t in de botten hebben.* Eene koe heet *mooi van Botten*, als haar lichaam aan alle vereischten van eene koe voldoet. » *A. Aarsen*, Veluwsch (Uddelsch) Taaleigen, in *De Taal- en Letterbode*, Haarlem 1874.

« *Bot, knook* en *schenk*, been (Omstr. Venloo);... *Schuermans Idioticon*, bijvoegsel, 1883.

« Bot, n. *(pl.* -ten) been, knook. *Os* m. — *(Loc.* prov.) Honden moeten botten knagen, kluiven, *c'est aux chiens de ronger les os.* » Ook *botje*. *Kramers* woordenboek, 1884.

« *Botten en beenen* » is gestafrijmd, zoo ge ziet, na den ouden trant, en dit welluidend woordenbegrijp, ofte die dichterlijke *formula* zal honderden malen herklonken hebben in die oude oorspronklijke heldengezangen onzer voormenschen, die wel nooit en mochten geschreven tot ons komen, maar wier verspreide rijmschakels nog hier en daar in de schoone tale des volks te vinden liggen.

In de spreuken en spreekwoorden des volks is het w. *botten* dapper en diks vertegenwoordigd.

Oudemans, in zijne *Bijdrage*, vermeldt eerst een paar oud nederlandsche spreuken, uit G. J. Meyers verzamelinge 1836, waar 't w. *bot, butt*, (knook, been) bij te passe komt, en hij zet aldus : « *Butt. Been, bot.* Ick wil noch mit dyn butten peren van den boom werpen. *Meijer oud nederl. spreuken bl. 31.* Hy heeft hem daer een butt in den mond gegeven te cluyven, daer sal hy ghenoech an te doene hebben. »

In *Harrebomée*'s spreekwoordenboek vinde ik, Deel I. 83a : *Hij steunt* (steent), *of hij een bot moet k..... Hij stoot hem op de botten. Men zou zijne botten wel kunnen tellen.*

Deel IV. 1. bl. LXIIa :

Kinderen van motten
krijgen op de botten.

Dat is kinderen die spreken van moeten, motten, die zeggen : « *'k Motte* » dit, of « *'k motte* » dat,

kinderen van willen
krijgen op de billen;

of, hoort ge 't liever op zijn vlaamsch :

De willekes groeien in de buschen,
en de wissekes groeiender tuschen.

Op de zelfste bladzijde :

Met menschen-botten
kan men het best schuren.

Dit spreekwoord speelt op de tweevoudige beteekenisse van 't w. *bot*, fr. *botte*, bondel, (heedbot, berkenbot, roebot = bezem), en *bot* = been; het beteekent : om wel te schuren, moet men een's arms en een's beenen te werke stellen, en de handhave niet verwaarloozen, 't zij dat men met eenen goeden of met eenen kwaden *bot* (of bezem) te schuren hebbe.

Zelfste deel, II. bl. XLIVa : *Magere Hein heeft hem bij de botjes gemeesterd*, dat is : Gevader (fr. *compère)* de dood heeft hem voor goed genezen en hem eene plaatse op het kerkhof, bij de beenderen verleend.

Zelfste deel, III. bl. LXVIIIa : *De botten (ossa) steken hem door het vel.*

Zelfste deel, III. bl. LXXXIVa : *Hij zit hem in de botten*, (de geniver, de wijn, de schuldeischer, enz?).

Eindelijk, zelfste deel, III. bl. CLXIa : *Ik heb een bot in het been*, dat is : Ik en kan niet gaan, ik ben belet, ik moet, of ik wil thuis blijven.

Aangaande dit spreekw. schrijft de geleerde *J. H. Van Dale*, uit Sluis, 26 Febr. 1866, in *De Taalgids*, het volgende : « *Een bonk of bot in 't been hebben*, Groningsch. — Hier, met gelijke beteekenis : *Ik heb een been in mijn been*, overeenstemmende met *Eenen knaken* (knochen) *im Been haben*, Holsteinsch Idioticon. — Even algemeen is hier de, op soortgelijke wijze, gebezigde uitdrukking : *Ik kan 't niet doen : 'k heb een been in mijn arm.* — Vragen de kinderen b. v.

om een cent, en wil men hun dien op schertsende wijze weigeren, zoo zegt men : *Ik kan u dien niet geven : mijn ellebooy kan niet in mijn zak.* » *Eenen knaken im beene hebben* heeft de zelfste bediedenisse in 't Hamburgsch, zegt *Michael Richey, Idioticon Hambvrgense*, 1755.

Het w. *botten*, zoo 't elk beschaffen kan, heeft in de bovenverhaalde oorkondschepen den zin van :

1° *Ossa*, knoken, beenderen, beenderige deelen, 't zij binst, 't zij na het leven : *botten* kluiven, met *botten* werpen, kraag*bot*.

2° *Ossa*, beenderen, met het levend vleesch bekleed, benevens anderen toebehoor, *artus, membra :* op de *botten* krijgen, mooi van *botten* zijn.

3° *Ossa*, in den hebreeuwschen zin, van het geheele inwendige of uitwendige lijf, de mensch, manskerel, vrouwenname, kind, dier : *Ossa humiliata, pax ossibus meis, conturbata sunt ossa*, eene zware verkoudheid die iemand in de *botten* zit, enz.

Het fr. *Il ne fera pas de vieux os*, hij en zal geen oud *mensch* worden, hoort hier ook thuis, te weten onder 3°.

4° *Os*, een been, iets dat niet schuiven 'n wilt, een belet : een bot in 't been hebben.

't Ware zeker wel hoogelijks te verwonderen hadden onze oud bespraakte, zeekantsche vlamingen alleene dat oud w. *bot, botten, os, ossa* teenemaal verloren en verwaarloosd, dat van in 1475 tot in 1882 zoo duidelijk geboekt en schriftelijk bewaard staat.

Van over jaren al had ik « botten en been'n » aangeteekend als een van onze menigvuldige wederwoorden, zonder te weten dat beide deelen van dit taalbegrijp ofte *formula* van eender bediedenisse waren en *ossa* beteekenden. 't Zijn al *botten en been, bonken en been*, zoo hoort men de lieden klagen die met een zo of nen roost vleesch van 't vleeschhuis, of liever van *'t beenhuis* komen. Van eene magere koe zegt men insgelijks dat er niets aan en is of 't en zij kuiten (of *keuten*) *en been, bonken en schonken. Botten en been* zou bij zulk'n geraamte even goed te passe komen.

Is dus *botten* 1°, in de eerste bediedenisse.

« *Je m'en bas l'œil !* » zegt de fransch, en dat is, na mijn verstaan, als hij iets veracht en misprijst, dat hij te kennen geeft hoe het hem *eenen oogpink*, italiaansch *un batter' d'ochio* weerd is, maar niets meer.

De Vlaming « vaagt er z'n *botten* an, » en dat en is zijn *leerzen* niet, 't zijn immers meest kloefemannen die zoo groef spreken, 't is zijne *beenen* dat hij wilt zeggen. « 'k Vage er mijn *beenen* aan ! » hebbe ik immers te Brugge gehoord, met de zelfste bediedenisse.

Is *botten* 2°, met den tweeden zin.

« Och wa' kleene pinte, 'k zouder alzoo twee te reke in mijn *botten* slaan ! ». Dat hoorde ik onlangs nog te Kortrijk, van een die voorzeker het « uit edel graan gezoden » niet gewend en is in de schachten van zijne stevels te gieten.

Is *botten* 3°, beteekenende geheel het lijf, geheel het lichaam.

Nog duidelijker schijnt *botten* 3° in 't spel bij 't volgende zeggen, dat door heel Vlanderen mondsgemeene is : Geloof-je gi dat al dat hi daar komt te vertellen ? Alla alla ! 't Ziin al leugens, die d' hi effenan uut ziin *botten* slaat, om ons benauwd

te maken ! « Uit zijn *botten* slaan » geldt hier vastebij zoovele als uit zijnen duim zuigen, uit zijnen koker halen, verzieren, verzinnen, verdichten.

« Dat en komt uit *zijn'* botten niet » hoort men, van een die zegt of doet 't gene hij van zijns zelfs noch zeggen noch doen en zou, wegens onbekwaamheid of anderszins.

« 't Is in zijn botten » beteekent *(item 3°) :* 't Is hem welgekomen, 't is na zijnen zin, na zijnen tand, het smaakt hem, het bevalt hem wel, of, zoo 'k t'Audenaarde gehoord hebbe : « het *bot* hem. »

Hebben wij *bot, botten* 4°, dat is met de vierde, afgeleide beteekenisse verloren ? 't En dunkt mij niet. Wij zeggen voorzeker en mijns hoorens b. v. : Die oude man, hij en vindt hij daar hoegenaamd *geen beenen* in, als hij vier uren verre moet te voete gaan en op den zelfsten dag te voete weêre keeren. Hij en zal hij daar *geen beenen* in vinden, al moest hij vier bladzijden van buiten leeren tegen 's anderdags. *Geen beenen* is geen haperinge, zwarigheid, geen belet, geen ruize, geen « *opstakels*, » zoo als men hoort te steêwaard. Hoorde ik nu iemand zeggen : Hij en vindt hij daar geen *botten* in, enz., 't zou mij dunken dat ik *botten 4°* gevonden hebbe.

Een lijsoorde en vriendelijke zanter beschikt mij het volgende :

« *Botten.* Ik heb dat w. tweemaal te reke hooren uitspreken van een oud ventje, omtrent in den zin van missen, *fautes, défauts*. Ziet hier ter welker gelegentheid.

Menschen die meenden dat hunne zuster betooverd was, of daaromtrent, waren achter den Pastor gegaan van eene vreemde prochie. En dat oud manneke hadde daarop gezeid : Als die Pastor dat kan, (die tooverije wegnemen), onze Priesters kunnen dat ook ; haddender moeten *botten* in hun dingen komen, zij en gingen ze gundter niet kiezen. En eenen tweeden keer, 't zelfste vertellende : Hadden ze gundter ondervonden dat er *botten* kwamen in 't gene dat zij deden, zij en gingen niet gekozen zijn. *Gundter* is waar ze de Priesters *kiezen*, keuren, wijden. »

Dat *oud ventje* vooreerst bezigt zijn w. *kiezen* in den zin van keuren, *probare*, dien Kiliaen zelve aan 't w. *kiezen* niet toe en schrijft, maar die nog in *vv.* kiesman, kiesmanschap *arbiter, arbitrium*, bij hem geboekt staat. Geen wonder dan of kent dat oudsprakig ventje het w. *botten* 4°, beteekenende beletsel, haperinge, enz. Het is immers om zulke *botten*, zoo er zijn, te achterhalen dat er van 's Bisschops wegen geband en afgeroepen wordt : « Is er iemand die eenige *beletselen* weet waarom N. N. niet en zou moeten gewijd zijn, hij is verplicht ze te komen kenbaar maken. »

Is dus *botten* 4°.

't Woord *been* beteekent *os, ossa*, maar bij uitbreidinge ook het lid dat van aan den knie tot aan den knoezel strekt, zelfs hooger op, van aan de heupe : de grootste, de langste, de geweldigste beenen van heel 't lichaam.

Zou 't w. *bot, botten* in 't zelfste geval niet zijn en ook *crus, crura, les jambes* beteekenen of beteekend hebben ?

't Zou mij groot wonder doen ware 't anders.

Wij maken immers van *been* 't werkw. *beenderen, wegbeenderen*, fr. *jouer des jambes* (z. De Bo). Waarvan hebben de Kempenaers hun *botteren* gemaakt, dat hetzelfste bediedt

(z. Schuermans), of het en zij van dat eeuwenoude w. *bot, botten,* dat insgelijks *crus, crura* zal beteekend hebben.

Van een landsknecht of soldaat die in den slag gebleven is zeggen de franschen : *Il y a laissé ses bottes,* wat bediedt *ses bottes :* zijne *beenderen*, zijn *geraamte*, zijne *knoken?* of zijn *leerzen?* Zijn *leerzen*, zegt Littré, maar 'k en geloove hem niet! *Bottes* zal weêrom een dietsch-fr. w. zijn, en *beenderling, beenbekleedsel* bedieden, zoo als 't eigentlijk is. De franschen, ze vernestelen in hun *botten,* ze 'n weten dat w. hoe uitleggen : « *Bottes,* van *botte, butte, barril,* » zeggen de eene; « *bottes,* van *boute, bouteille,* » zeggen de andere; dus *bottes* = beentonnekens, beenflaschen!

't En kan niet eenvoudiger blijken!

Hebben wij 't w. botten *(crura,* beenen) en botten *(ocreæ,* leerzen), zoo mag dat w. met eere in de reke staan bij hals *(collum)* en halzeke *(collare),* lijf *(pectus)* en lijveke *(pectorale),* kerel *(vir)* en kerel *(toga virilis),* bolke *(thorax)* en bolke (onderveste), borst *(pectus)* en borst (halfhemde), *gilles* (hansworst, *clown)* en *gilet* (hansworsts onderveste, zonder mouwen), hans, hanneken (hansworst) en hanneken (hansworsts onderveste), krage *(gula)* en krage *(collare),* kulte *(uterus, venter)* kulte (vrouwenrok), enz.

Jonggeschoolde vlamingen mochten het w. botten *(ocreæ)* mijden als een fr. w., en liever 't algemeen gekende *leerzen* bezigen, of, ter noods, de Kiliaensche ww. *stevels, stiefels,* die hoogduitsch maar ook platvlaamsch zijn. *Botten* is zoo goed vl. als *leerzen* en *stevels,* uitwijzens *Vocabularius copiosus* 1477, die *Coturnus* door bote vertaalt; *Junij Nomenclator* 1567, bl. 194 : « *Pero*... hoghe schoen, hoghe boten; » en Kiliaen : « Bote, boten-schoen. *Holl. Sicamb. Però, calceus rusticus è crudo corio. Ital. bottes : Hisp. botes : Ang. & Gal. bottes.* i. *ocreæ.* »

Van *bot* heeft men eindelijk *botteren* = 1° *beenderen,* zeere loopen, z. hooger; en 2° met de *beentjes,* met de teerlingen spelen, zeuren, z. Kiliaen; *kabotteren* misschien ook, z. *Loq.* 1884, blfz. 50.

Wat nu de reden betreft waarom men been uit den woordstam *bot, botten, botsen* enz. eenen name gegeven heeft, ze moet hierin liggen, dat de beenen de *botte,* de stuikende, de stootende, de weerstand biedende deelen van 't lichaam zijn; de deelen die *bot* zijn om bijten, die op zekere plaatsen des lichaams naar uitewaards *botten* enz. Wonderlijk genoeg heeten de franschen eenen stuikvoet *un pied bot,* als die niet zachtjes en terdt, maar die, herhaaldemaal stuikende en stootende, beukende en bootende, *bot* of *bokt.*

In zijne *Rimen in Teltsjes,* afdeelinge *Leed ind wille,* haalt J. H. Halbertsma een hoop zaken aan waar tooverije, spokerije enz. bij te passe komt, en hij maakt daarover de volgende bemerkingen, die ik in 't oorspronklijk friesch en in 't friesch-verwig vl. den lezer ten besten geve, ter zake van 't gene, onder 't w. *bot* 4°, van vlaamsche bijgeloovigheid en tooverspel hierboven aangehaald is :

« Dær komme telkes yn foar, dy de ljuwe nou amper leauwe kenne, dat ea leaud binne : lykwol hienen dy sa 'n byfal, dat sokke threftige lju as Siktaris Elgersma fen Boalswert, nou

fyftich jier lyn, it net onder hjar rekennen om de allerslimste, dy hjir teld wirde, mit eigen hân oan to teikenjen...

Yn de suwdhoek wirdt soks noch fæk forteld; ja, honderten leauwe er noch muórrefæst oan. Ind is 't net nuwer? Nearne is mear fen de âlde Frysce tael ind de eale Frysce aert; mei ien wird, nearne is mear fen de Frysce nationaliteit oerbleaun, as dær eak it measte fen de âlde nationale bygeloawicheden hingjen bleaun binne!...

Ho sit dat nou? Ken bygeloawe den ea it fondamint wæze fen de deugden fen ien natie? It liket er net nei, Friezen; mar it bygeloawe sit ongelokkich throch de wirtels fen de âldste deugden fen ien folk hinnefrissele, ind as men dat onkruwd uwtscuórt, luwkt men de echte plant fæk mei uwt. It nationale bygeloawe is egentlyk ien oerbliuwsel fen dy âlde goadenlear, dy by uws âffears foar de ynfieringe fen it Christendom yn swang wier, ind dy dos mei de heldensin, mei de âlde trou ind de ljeafde foár de lânslju, yn uws stam foár ieuwen ind ieuwen forgroid siet...

It *schoolwezen* yn Nederlân het er it bygegoaf mit kracht ind macht uwthammere, ind men meye wol freagje, as it dat sa bihindig dien het, dat de deugden, dy er yn it nationael karakter mei forgroid sieten stean bleaun binne, oaf dat se dærfoár ien algemien wetter-ind-moalken wrâldborgscip ind ien *gemüthlich* poependom yn 'e pleats loatst habbe? »

Dat is, w. voor w., in 't frieschverwig vl.:

« Der kommen *ver*telder*kes* in voor, di de lieden nu amper *ge*loaven kunnen dat (*ze*) oo*it* geloafd bennen *:* lykwel hâen die zo 'n byval, dat zokke treftige lie*den* as secretaris Elgersma van Bolswert, nu fyftig jaer leên, et niet onder haer rekenden om de allerslimste, di hier *ver*teld werden, met eigen han' aen te teekenen.

In de zuudhoek werdt zoks nog vaek verteld; ja, honderden *ge*loaven er nog murevast aen. End is 't niet nyver? Nie*we*ren(e) is meer van de oude Friesche tael end de eêle Friesche aerd; me' een word, nie*wern*(e) is meer van de Friesche nationaliteit over*ge*bleven, as daer ook et meeste van de oude nationale bygeloavigheden hangen blyven bennen....

Hoe zit dat nu? Kan bygeloave den(*ne*) oo*it* et fondament wezen van de deugden van een natie? Et *ge*lykt er niet na, Friezen; maer et bygeloave zit ongelukkig door(ch) de wertels van de oudste deugden van een volk henen*ge*fritseld(e), end as men dat onkruud uutskeurt luukt men de echte plant vaek mee uut. Et nationale bygeloave is eigentlik een overblyfsel van de oude godenleer, di by ûs oud*va*ders voar de invoeringe van et Christendom in zwang war end di dus mee de(n) heldenzin, mee de oude trou(e) end de liefde voar de landslie*den,* in ûz(*en*) stam, voar eeuwen end eeuwen vergroeid zat.

Et *schoolwezen* in Nederlan' hêt er et bygeloaf met kracht end macht uutgehamerd(e), end men me*ugd*e wel vragen of et dat zo behendig *ge*daen hêt dat de deugden, die er in et nationael karakter mee vergroeid zaten staen *ge*bleven bennen, of dat ze dervoar een algemeen water-end-melken wereldborgerskip, end een *gemüthlich* poependom in *de* plaets *ge*loodst hebben? »

Te Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

Nº 10, Sporkele 1886. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

(AU = O = A) bij klankverkortinge. *Oblauw-, ablauw-*, in *auwblauwblomme, ablablomme, amoblauwbloem*. Z. De Bo, *i. v. auwblauw*, en vergelijk *hammes, hommes, houwmes*, benevens andere voorbeelden van *(au = a = o)*, z. *Loq.* 1885, hlfz. 50.

Amoblablomme, dat is eene blauwe, welgekende blomme, *Centaurea cyanus*, die vele in 't koorn groeit en 's zomers tusschen de *aren* (*r = l*), de *alen* (*l = w*), de *auwen* heure blijde bloeien ontpluikt; daarom heet ze ook, met eenen blijden rijmslag, *aublauw*, klankverkort *ablauw*. Men mocht ze even goed *aarblau* of *aalblau* gehecten hebben, maar dat en voldeed ons rijmgierig oud volk niet. *Koornaublauw* was een even goede name, maar ingezien het w. *am-, ame* ook koorn bediedt, zoo heeft het volk liever gezeid *ame-aublauw*, en, met drie verkorte klanken, *amoblablomme*. Vrglk bij De Bo *ame*, blomme van *ame*, en *boterame*.

BRAKBEENDE. = Beugelbeende, z. De Bo, *i. v.*; velgebeende, z. *Loquela* 1882, hlfz. 67. — « Rite, die daar laast versmoord is, ging 'n bitje brakbeende. » Geh. *Sint-Denijs*.

Brakbeende zijn, of *brakbeende* gaan, d. i. beenen hebben en gaan gelijk dat slag van brakken of *brakhonden* die men ook *dashonden* heet, in 't fr. *brachet, bâsset;* « gaan *med e kot, med een hoepelke, me' goel'jes*, » zoo men zegt.

Velgebeende, beugelbeende en *brakbeende*, dat zijn mij nu drie zeer betamelijke, welgebouwde, iedereen verstaanbare en duidelijke volkswoorden, die honderden jaren misschien alreeds bestaan hebben, en die, van mond tot mond, altijd ongeschreven, ons zijn overgeleverd geworden. Die woorden bedieden, verbeelden, ja *schilderen* schier eene gebrekelijkheid van de menschelijke ganklidmaten die iedereen bekend is.

Behooren die ww. tot de tale of niet? Zijn 't wel woorden of en zijn 't geen woorden, immers omdat ze in de woordenboeken niet geprent en staan?

Zoo genomen die drie menschelijke uitingen dat hun de weerdigheid van vl. of van neerlandsche woorden ontzeid bleeve, ja, dat ik ze laten moest waar ik ze gehaald en gevonden hebbe : welke ww., believe 't u, behoorde ik in hunne stede te gebruiken, ware 't zake dat er viel te spreken van iemand, — ontschuldigt mijne onwetenschap, — die « brakbeende » is?

'k En wete 't oprecht niet.

Ik heb schoon zoeken, nievers en wordt mij het « beschaafde » woord ter hand gedaan; nievers en vinde ik het boekwoord dat *beugel-, velge-* of *brakbeende* behoorlijk vervangen kan!

Nu, een mensch die *uitkrommende* () beenen heeft heet in 't engelsch *bow-legged* (boogbeende), *bandy-legged (bandy = bandé)*, spanbeende; in 't hoogd. *dachsbeinig, o-beinig*, (dasbeenig, o-beenig); in 't zweedsch *hjulbent;* in 't deensch *hjulbenet*, (wielbeende); in 't fr. *bancal, bancroche;* in het latijn *varus, compernis, vatius*, (Dœderlein, W. Corssen); in 't grieksch *raibos*, enz.

Een mensch die integendeel *inkrommende*)(beenen heeft, of die *kalverkniede* is, heeten ze in 't engelsch *knockkneed* (stootkniede); in 't hoogduitsch *krummbeinig, x-beinig;* in 't zweedsch *krokbent;* in 't deensch *krogbenet*, (krokbeende); in 't fr. *cagneux;* in 't latijn *valgus* (Dœderlein, W. Corssen); in 't grieksch *blaisos*, enz.

In 't boekenvl. en vinde ik om beide die zoo tegenstrijdige gedaanten van beenen eenen name te geven niet anders als *krom-, scheef-, slimbeen; krom-, scheef-, slimschenkel.*

Bij Kramers, ja, staat het fr. w. *cagneux* (x-been) vertaald door *krombeen;* en *bancal* (o-been) door nogmaals *krombeen;* dat is armoe zweren in 't midden van den rijkdom!

Immers een *o-been* is krom en een *x-been* is onrechte, beide beenen dragen dus zoo 't behoort den name *krom-, scheef-* of *slimbeen; krom-scheef* of *slimschenkel*. Goed, maar, hoe heet nu, in dat zoo wonderlijk geschaafd *dialect* der hooge kamergeleerden, het ()-*krombeen*, hoe heet het)(-*krombeen*?

« Wat zeggen de propheten? »

De propheten en zeggen niets, of het en zij dat het Volk, zoo gezeid Hoofts *spraakmakende gemeente* (z. *P. C. Hoofts Warenar, met eene inleiding en aanteekeningen door M. De Vries. Leiden H. W. Hazenberg en Cº 1843)*, dat het Volk, zeg ik, eene tale spreekt die niet weerdig en is *intrare in nostro docto corpore!*

Waarbij komt nu, tochs in den schijn, dat onze vl. of neerl. tale zoo verre achter staat bij de andere beschaafde menschentalen, en dat wij voor de ww. *valgus* (*x-b.*) en *varus* (*o-b.*) geen goed vl. of neerl. w. en hebben, (?) terwijl de minste zakwoordenboekskes van al de andere talen er ons een, twee, of nog meer weten aan te wijzen?

Dat komt bij dien dat de woordenboekmakers, in iedere nieuwe uitgave, die onschatbare reuzenwerken van *Van der Schueren, Plantyn, Kiliaen, Van Hasselt* en anderen telkens *op hunne wijze* herzien en *verbeterd* hebben, 1º met een hoop woorden eruit te bannen die *zij* als verouderd aanzagen; 2º met een hoop woorden erin, en in het Volk te dwingen die

zij, op hunne eigene hand, uitgevonden of slavelijk vertaald hadden; 3° met hoogduitsche en andere vreemde woorden (b. v. *maatregel*, *verhouding*, enz.) een vl. kleed aan te stroppen liever als echt vl. ww. te gaan zoeken; 4° met de spraakmakende gemeente zelden of hoegenaamd nooit te rade te gaan, anders gezeid, met het loffelijk voorbeeld van *Van der Schueren*, *Plantyn*, *Kiliaen*, *Schuermans*, *De Bo*, *Grimm* en anderen *niet* na te volgen.

Dat schijnt nochtans alsof het wilde beteren. « Door hun toedoen, » zegt de Gentsche hoogleeraar *Paul Fredericq*, sprekende van *Willems*, *Conscience* en a^n^. *(Rond den Heerd*, 20^e^ j., n° 52, bl. 400), « zijn tot ieders voldoening uit de verschillige tongvallen veel goede bruikbare woorden in de algemeene moedertaal weêr ingevoerd. » Ja toch, en voorenaan in den grooten nieuwen *Nederlandschen Woordenboek*, die, onder *Dr Devries* z'n wakkere hand, in Holland, aan 't uitkomen is, staan deswegens heel schoone en hope ik welgemeende *beloften*.

Moet men dan de ww. *brakbeende* enz., met al dat in *Loquela* komt, maar seffens in den naasten *Kramers* zetten? Dat ben ik oneindig verre 't zij van te verwachten, 't zij van eenigszins te durven eischen, 't is gelijk op welken grond; maar, ik sta *getuige* voor 't Volk en voor de Waarheid, tegenover de geleerden, of liever tegenover de *wangeleerden*.

Zoo even valle ik in De Bo over het w. *heisbeende* = beugelbeende. Wilt de arme schrijvende tale nu van heure rijke zuster de sprekende tale een w. aanveerden dat haar ontbreekt, ze heeft keure van viere; en 't liggender nog te zanten, schikke 'k.

PIEWITTE, de. « *In de piewitte.* » = Name van eene herberge, tot Wynghene.

Daar zijn veel herbergen die vogelnamen dragen : In den *Arend*, in de *Zwane*, in de *Valke*, in den *Pauw*, in den *Nachtegale*, enz. *Piewitte*, in de oude tale ook *kiewitte*, bij Kramers *kievit*, bij Buffon, in 't fr. *kivite*, *pivite*, *dix-huit;* bij Grimm *pivitz*, *kivitz*, *tivitz*, is de name van den *Vanellus cristatus* der geleerden.

Voor al die ooit de piewitte, bezonderlijk 's nachts, hooren roepen hebben, en kander geen twijfel bestaan of heur name is eene verminkte napoetsinge van heure tale, en hij bewijst dat ons klankteeken *i* bij rechte den helderen *i*-klank verbeeldt, dien men hoort in 't fr. *pivite*, in 't hoogduitsche *kibitz*, in 't fr. *fini*, enz.

Dat de vlamingen *piewœtte* uitspreken (*i* = korte *œ*), dat liegt aan verscheidene oorzaken. 1° Menigeen en heeft den vogel nooit gehoord, en kan dus moeielijk eene stemme nadoen die hem onbekend is; 2° 't ligt in de spreekveerdigheid zelve van sommige klanken 't zij te verzwaren 't zij te verlichten, of toch zoo te wijzigen dat er evenwicht en gemak kome in de uitsprake. Vraagt aan iemand die de tale van den *vanellus* onthouden heeft : Wat zegt die vogel? Hij zal poge doen en antwoorden : « *Piewiit, piewiit !* » stemzate op *pie-*, *pie-* lang en *-wiit* kort. Vraagt hem : Hoe heet die vogel? Hij zal antwoorden : « 't Is 'n *piewœtte*, » *pie-* kort, stemz. op *wœt-*.

In zijne eerste antwoorde geeft hij u eenen nagepoetsten klank, eenen roep, en niets meer; in zijne tweede antwoorde geeft hij u eenen klank, en ter zelver tijde een lidmatig, levend *woord*.

De eerste antwoorde is de nagebeelde *schreeuw* van den vogel, de tweede antwoorde verbeeldt *den schreeuwer*, of liever *de schreeuwster* zelve, en ze beteekent: zij daar die zegt « *piewiit.* »

De wordinge van *piewœtte* geschiedt volgender wijze : Bij het klankbeeld *piewiit* wordt een uitgang gevoegd, die eertijds langer kan geweest zijn, maar die nu gesmolten is tot op eene alderkortste *-a*, (*piewœtta*), of tot eene korte en doove *-e* (*piewœtte*). De kortheid van 't half w. *-wœtte* wordt den lezer beseffelijk gemaakt door 't herhalen van de *t :* men 'n schrijft niet *piewite*, maar *piewitte;* die uitgang *-a*, of *-e* beteekent eigentlijk *zij*, *ze;* bij den klank *piewit* gevoegd beteekent hij nog *zij*, *ze*, maar iets meer, te weten *zij*, *ze* — die *piewiit* roept. 't Is alsof men in 't fr. zei *pivite-lui*, *pivite-le*, in steê van *le pivite*.

Het toevoegen van dien uitgang *-e* verlangt noodzakelijk het w. en breekt het evenwicht ervan in de uitsprake; dat evenwicht moet hersteld worden. Wat gebeurt er? Zonder het te willen of te weten, en, loopende, om zoo te zeggen, op en langs vaste en voorgebaande taalschenen of woordslagen, zoo schrankt onze tale hier, en verzet de stemzate van *pie-*, in het *klankbeeld*, op *-wit-*, in het *woord piewitte*, uitsprekens *piewœtte*.

Het w. en heeft daarmeê nog zijn evenwicht en al zijne hebbinge niet.

Vergelijkt : van *tub-a* en *can-o*, en wordt geen *tubacan*, maar, om 't evenwicht te bewaren, *tubicen*, *tubicin-is;* van *op-u-s* en *fac-s*, geen *opufacs*, maar *opifec-s*, *opific-is* gemaakt, enz.

Gelijk in de voorgaande latijnsche voorbeelden *u* en *a* tot *e* en *i* verlicht zijn, zoo wordt de laatste *ii* van *piewiit* ook verlicht tot korte *œ*, in 't w. *piewœtte*, en dat insgelijks om eene evenwichtige en gemakkelijke uitsprake te betreffen.

In de een schale van den taalevenaar ligt de echte, klare, doch klankverkorte *i*, van *pie-;* in de andere ligt de onechte, vl. *i* (= korte *œ*), met de doove *e* van *-wœtte*, en de stemzate daarbij, en 't w. weegt effen.

Alzoo is 't dat de Brabanders, die den uitgang *-e* van *piewitt-e* verwaarloozen, *-wit* zijnen vollen *i*-klank bewaren, alleenlijk nog te kennen gevende door het zetten van de stemzate op *-wit*, dat het w. bij rechte eenen uitgang heeft, en dat 't geen bloote en onveranderlijke klank, maar een levendig woord is. Dat w. leeft immers en verandert van wezen en van doeninge navolgens dat de spreker het levende, het bewegelijke deel daarvan (den uitgang), wijzigt en verandert, zeggende *piewitte*, *piewitten*, *piewittens*, *piewitter*, *piewits*, *piewitsch*, *piewittje*, *piewittig*, enz.

De schrijvende tale, onbekwaam om de luidende tale te volgen, heeft dit heur zusters leven belet gesteld en tegengehouden; zoo schrijft zij overal voorgoed en onveranderlijk *slaaplaken*, terwijl elk spreekt (en wel spreekt) *slaplaken;* zoo schrijft en zoo spreekt men *doodshoofd*, *schortvel*, *loopschoore*, terwijl men b. v. te Kortrijk zegt *dadshoofd*, *schartvel*, *lapschoore;* zoo schrijft men *kattje*, *straattje*, *handtje*, *tandtje*, terwijl men bijkans overal zegt *kettje*, *strettje*, *hendtje*, *tendtje*. Ik hoore zelfs *mündtje*, *hündtje* zeggen voor *mondtje*, *hondtje*, te weten daar waar 't volk dat besef van de welluidende evenwichtigheid nog niet verloren en heeft; zegge, het nog niet ontschoold, nog niet ontleerd en is geworden.

Ware 't niet van dat besef, *behendig* zou *behandig*, *hammes* zou *houwmes*, *lijfkoeke* zou *lief-* of *leefkoeke*, *menig* zou *manig*, *mennen* zou *mannen*, *heilig* zou *halig*, *weinig* zou *wanig*, *kevie* zou *kavinge*, gebleven zijn. Maar, bij die en bij zulkdanige woorden zijn de schrijftale en de schoolmeesters te late gekomen.

Hoe jammer, hadde er in de aldervroegste taalwereld ievers eene gevreesde dwingeland bestaan, die een gebod bekwamelijk kon handhaven, luidende b. v., dat men onze lieve *Coccinella*, insteê van *pimpampoentje*, *poenpoenpoentje* heeten zou, zonder eenigszins het evenwicht of de welluidendheid van de ww. in acht te nemen! Neen, de oude taaldichters en kenden zulk geen menschelijken dwang, en al te gelukkig waren wij, zoo 't ons meêslaan mocht, dat diepverborgen Goddelijk speur te ontdekken, langs hetwelke wij aan die verzamelinge van wonderlijkheden gekomen zijn die ze de tale heeten.

Z. verder, onder 't w. *Pimpampoentje*.

Waarom zegt men van de piewitte *zij*, *haar*, *heure*, terwijl men van den uil, den sperwer zegt *hij*, *hem*, *zijne*? De piewitten heeft God immers tweeslachtig geschapen; ja, 't er zijn *piewithaans* en *piewithinnen*, doet 't niet?

Ik hoore iemand antwoorden, boek in d'hand : « Omdat *piewitte* vrouwelijk is! » Ja, de *piewithinne*, maar de *piewithane* niet. Hoe komt het dan dat sommige vogels, zoo *haans*, zoo *hinnen*, als *vrouwelijke*, sommige andere als *mannelijke* wezens door de tale aanzien, behandeld, en, om zoo te zeggen, *gekleed* worden, de eene met de toevoegwoordekens *den*, *hem*, *zijn*, *hij*, de andere met *de*, *haar*, *heur*, *zij*? Waarom hoort men bij ons van *Co* (Jacob) den papegaai, en van *Leo* den pauw; bij de engelschen van *Mag* (Machriete) de akster; bij de franschen van *Martin (pêcheur)* den ijspauw. Waarom heet een en 't zelfste rooborstje *Robin* (Robrecht) *redbreast*, in Engeland, en *Marie-gauderie*, bij de waals. Waarom spreekt men van den nachtegale en van den leeuwerke als van twee *zangmeesters*? Waarom is de koekuit een *bakkersknecht*, de hagemokke *(Curruca garrula)* een *trunte*, de kwakkel een *zuipzet*, en de gersrul *(Fringilla chloris)* een *herbergier*?

Zij mogen daarop antwoorden en bescheed doen die niet alleen de taalveerdigheid maar de *dichtveerdigheid* wijs en zijn van ons Volk; zij die kunnen reden geven van onze oude vl. sproke *Reginhardus Vulpes*, ofte *Reynaert de Vos*, en diergelijken.

PIJL-*ten-hoorne*. *Te pijl-ten-hoorne* verpachten. = Ten enden uit diere, ten hoogsten prijze mogelijk. Geh. *Moorsle*.

Als de *pijl* tot den *hoorne* getrokken is, dan en kan men hem, zonder ongemak, niet verder meer trekken. Bij misgissinge schrijft en zegt men *te pilten hoorne*.

PIMPAMPOENTJE. Z. De Bo, *i. v. Poen, poene*.

Het grondwoord van *pimpampoentje* beteekent van 's zelfs alree 'ntwat dat rond, bol, knobbelachtig en kleene is, z. De Bo.

Poen, *osculum*, het kleen, rond *mondeken*.

Poen, de lieve, ronde, kostelijke geldschijvekes.

Poen, een kleen, rond, mollig babaard'je van e kindtje.

Poen-tje versterkt nog al die verscheidene beteekenissen.

Wilde men nu nog verder gaan en iets voorenstellen dat het w. *poentje* zelve overtreft in kleenduidigheid, wat raad?

« *e Kleen poentje*, » zouden onze jongens zeggen, in hunne

lieflijke kindertale, « *e klee' klee' poentje*, *e klee' klee' kleen poentje*. » En dat ware, na hunnen zin en verstand, hetgene wij geleerder wijze zouden heeten « *een poentje, verheven tot den derden trap, of tot de derde kracht van kleenigheid.* »

Enwel, onze oude woordenvinders en gingen niet moeilijker te werke als onze kinders, en niet kwalijker als wij, in tegendeel.

Ze waren veel oorspronklijker, begaafder, veerdiger, vrijer als wijlieden al te zamen, en zoo hieten zij het rood gespikkeld zonnekeverke, het *O. L. H. beestje*, het *O. L. V. beestje*, het *hemelbeestje*, enz., enz., dat hun als een driemaal poenig, poddig en knoddig kleen schepselingske voorenkwam, een *een-twee-drie-poentje*, anders gezeid, een *poen-poen-poen-tje*, met dat verschil, dat zij daarbij de welluidendste evenwicht- en evenmatigheid onderhielden en zeiden, zonder ooit te peizen waarom, een — *Pimpampoentje!*

Ja, en ze vereenigden in dat zeggen, bij de grootste duidvuldigheid, 1° de drie grondklanken aller talen *i*, *a*, *û*, stijgender wijze achter malkaar geschikt, gelijk een drieverwig blommenblad, of gelijk de sierige vlerke van den zomerschen flieflodder; 2° ze verzachtten daarbij, als uit eene vriendelijke overeenkomste, de *n*, telkens dat ze de *p* tegenkwam, tot eenen gebuurzameren *emme*-klank; en 3° waar 't w. het lichtste van geluid is, te weten op *pim-*, daar zetten zij 't al de gewichtigheid bij van de rustende, heerschende stemzate.

TOPPEN, *topte, getopt.* = Halen, krijgen al bedelen, over de halve deure, kantjagen, schooien. — Me gaan gaan toppen. m'Hên vandage vele getopt. Geh. *Thielt*.

Dit schoon w. *toppen (verbum ex substantivo)* schijnt te beteekenen : 't gene de goede lieden over en te vele hebben, den *top* van hunne topvolle maten, hunnen overvloed afhalen, om Gods wille. Het w. zit alleszins eivol van diepe beteekenisse. Een topke alhier en een topke aldaar, dat vult op 't ende den godeman zijnen bedelkorf. Geeft aan de voordeure, van uwen overvloed, en daar zal u eene topvolle, eene geschudde, eene geduwde, ja eene overzweevende mate, al de achterdeure, terugbesteld worden.

VERBRUIEN, *verbruide, verbruid,* voor de uitspr. z. *bruien*. = Door bruien verergeren, bedorven, beschadigd worden. — Doet den handdoek van den arm van de stove, hij is bezig met verbruien. Geh. *Kortrijk*.

Bij De Bo *verbloeien*, *verbluien*, *verbroeien*.

VERMOEZELZAKKEN, *vermoezelzakte, vermoezelzakt*. = Eigentlijk, spelende op den moezelzak verdoen, verliezen; oneigentlijk, verkwisten, lichtveerdiglijk ten onschepe brengen, verspelen, verkijskassen. — Hij heeft het in 't eerste al vermoezelzakt, en nu moet hij om stuiten gaan. Geh. *Eecloo*.

Moezelen, anders geklankt *muizelen*, is ronken, of iets doen ronken, met den *moes* = den *mond*. Voor *moezelzak* zegt men ook *moezel*, *muizel*, *muizelzak*, *doedelzak*, *lullepijpe*, *muizepijpe*, enz., z. De Bo. De Friesen zeggen *dudel-sek*, *lille-sek*, dat is *doedelzak*, *lullezak;* de engelschen *bag-pipe*, dat is *balgpijpe;* de franschen *cornemuse*, dat is *hoornemuizel*, *musette;* de grieken *askaulos*, dat is *zakpijpe;* 't latijn *tibia utricularis*, dat is wederom *balgpijpe*.

Verderen uitleg onder 't w. *blamuis*, *Loquela* 1882, blfz. 72 en volgende.

VISCH. *Met visch gelaan zijn*, dat is beeldsprake en zoovele te zeggen als haastig zijn, snel voorwaards spoeden. — Hij en zou niet ommekijken, hij en zou niet wachten : hij is met visch gelaan ! « *Il va un train de chasse-marée,* » zouden de franschen zeggen, en een *chasse-marée* is een karreman, die *met visch gelaan* is. Geh. *Iseghem, Thielt.*

Vóór 't inrichten van 't vervoeren langs den ijzerweg wierd de visch door de vischkajuiten landewaards ingevoerd, over nacht meest en zoo spoedig mogelijk, om het ongansch en het ongave worden van die teere ware te voorkomen.

Hoe eigenaardig en hoe dichterlijk onze oudsprakige vlamingen ter tale zijn, leert de vergelijkinge van deze hunne schoone beeldspreuke met *vss. 25, 26, C. IX.* in den alouden boek van den heiligen man sint Job.

De kortstondigheid namelijk van sint Jobs voorspoedige dagen wordt daar afgeschilderd, en vergeleken bij 't gene dat snelst voorbijgaat, ten eersten, achter 't land :

Dies mei velociores fuerunt cursore.

Mijne dagen zijn snelder voorbijgeloopen als de nieuwsbode, te weten die loopt om eerst het voorspoedig nieuws, het *euangelion* aan te kondigen, en die voor bodenbrood eene schoone belooninge verwachtende is. Ten tweeden, op het water :

Pertransierunt quasi naves, poma portantes.

Ze zijn voorbijgevaren zoo de schepen doen, die met appels gelaan zijn, te weten met van die teere, hoogrijpe oosterlandsche vruchten, die schoone op hunnen aat zijn, en waarmeê men haastig over zee vaart, om de mart niet te missen; Koopman zou trouwens geern groot geld maken, en, bleeve hij lange dralen achter weg, in steê van met eene goê ladinge versche en welriekende vroegelingen te haven, zoo zou hij mogelijks eenen hoop vorte en ongave meloenen, gijnappels, granaatappels, enz. mogen over boord smijten. Ten derden, in de locht :

Sicut aquila volans ad escam.

Gelijk den adelaar die achter zijn aas vliegt.

En zoo voorts.

Vergelijkt nu de spreuke « *met appels gelaan* zijn » tegen de spreuke « *met visch gelaan.* »

't Is wel waar, 't hebreeuwsch w. *ABH,* dat sint Hieronymus, onze groote Patroon, vertaalt door *poma portantes,* en staat maar eenen enkelen mageren keer in geheel den bybel, en het wordt op wel zeven verschillige manieren verstaan; te weten als een *zeeroovers* schip, als een *papieren* schip, als een *binnenlandsch rivier*schip, als een schip *op* (de snelle waters van) *den stroom Ebeh,* enz.; maar, hadden de lieden in sint Hieronymus tijd niet geheel wel geweten dat een schip met zulk een teere vracht spoediger plag te varen als de andere schepen, hij en zou hij dat *appelschip* tusschen dien zeere loopenden *renbode* en tusschen dien haastig vliegenden *arend* niet gezet hebben, als een beeld van overspoedigen voorbijgang, neen hij; noch hij en zou de kaldeeuwsche geleerden geloofd hebben, als ze hem zeiden : in onze tale beteekent *ABH*, ofte zoo wij dat uitspreken *ÆBeH*, een schip dat gelaan is met *fructibus delicatis,* dat is *met licht onganschwordende* vruchten. Dat ondertusschen zulke *appelschepen* of *appelschuiten* meest van *papier,* dat is van Ægyptischen *papyrus*bast gevlochten waren,

licht en snel genoeg ter vaart, dat kan wel zijn; en dat *ÆBeH* in den grond misschien een Ægyptisch w. is ook.

De appelmans waren, hei ! al van in sint Jobs tijd, gauwe kerels, zoo ge ziet, en vroeg in den wind om geld te winnen; nu, dat de vierschepen de papieren schuiten van die dagen vervangen hebben, en laten ze 't ook in den arm niet — of moet ik in den *harm* schrijven ? — De Africaansche Evangelieboden vertellen ons hoe dat ze tot Algiers, of tot *Argel,* alzoo ze 't heeten, de gijnappels halfgroene in de kisten steken, en hoe dat die appels toen, goudgeluwe van rijpigheid, in het sneldampend vierschip tot Marsiljen binnenloopen.

Of ons appelschip, dat eilaas zoo snel aan 't varen is, ook maar eens met niet anders als gezonde vruchten toe en kwame !

VISCHKAJUITE, de. = De kajuite, het peerd van eenen vischvoerder. Geh. *Iseghem, Thielt.*

WELKOMEN. Z. de woordenboeken.

Dit w. wierd, over oude tijden, in 't dietsch fr. gebruikt zoo wel als in onze, en in al de andere dietsche of duitsche zustertalen. 't Woord was vroeger *willekomme,* en zoo hoort men het nog in Vlanderen, waar 't zijne oude sassensche gedaante bewaard heeft; in 't middeleeuwsch engelsch is 't *wilkome,* in het anglo-*(friso)*-sassensch *wilcuma;* in het oud hoogduitsch *willicomo;* in 't n. hoogduitsch *willkommen;* van *wille,* d. i. te *wille* van een ander, en *komen.*

In *La vie de Saint Gilles par Guillaume de Berneville, poème du XIIe siècle, publié d'après le manuscrit de Florence par Gaston Paris et Alphonse Bos,* staat er, vv. 2466 :

Quant il les vit, bel les apèle,
Il les welcume en sa language;
Et cil lui dient lur message;
Saluent le de part le rei.

« *De part le rei* » in verbeterd academisch fr. is *de par le roi* geworden, lat. *de parte regis,* spaansch *de parte,* ital. *da parte,* beschaafd, taalschendig fr., *de « par » le roi !*

Vrglk het oud vl. w. *dat onder dat boven,* nog bij ons volk *'ondertaboven,* in spraakmatig dietsch-fr. *ce en dessus dessous, c'en d'sus d'sous,* in academisch, beschaafd, en al dat ge wilt fr. « *sens* » *dessus dessous !* Vrglk nog : lat. *hedera,* oud fr. *l'hièdre, l'hierre,* academisch fr. « *le* » *lierre (le l'hiedre).*

Daar en is in 't fr. geen zalve meer aan te strijken, « *l'académie* » heeft gesproken : maar onze menigvuldige ongeboekte woorden, en laat ze ons ten minsten niet zinneloos en kraags ten papiere zetten.

Het w. *welcume* is nu uit de fransche woordenboeken verdwenen, *bouterame, varlope, farlore, vrowe* (vrouwe), en duizend zulken, staan nog in *Ménage,* ja tot in *Littré* zelve, als fr. eigendom bewaard.

ZIELHOND, den. = Zielverkooper, handelaar, makelaar, die vrijwilligers werft of opkoopt voor 't leger. — Hij heeft hem verkocht aan den zielhond, voor 900 fr. Geh. *Kortrijk.*

Zielverkooper staat in *Bilderdyk, Kramers, Schuermans,* en a^n.

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

Nº 11., Lente 1886. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

BEDELARE, den. = De man wiens ambt het is te gaan beden, nooden, manen, over een lijk of ten uitvaarde. — Is 't wel zeker dat vrouwe N. N. dood is? Maar ja -'et, den bedelare heeft hier overal rond geweest. Geh. *Beveren, Ardoye.*

Vandaar 't kerklat. *bedellus,* oud fr. *bédel,* nieuw fr. *bédeau.*

BOTTEN *en beenen.* Z. *Loquela* 1886, blfz. 66.

Bevestiging van 't beweerde omtrent *botten = beenen* krijge ik uit het Limburgsche, waar 't w. *botten = beenen* dagelijks en overal te hooren is. Zoo zeggen ze daar gelijk hier : « Hij kan wat uit z'n *botten* slaan. Ik geef er de *botten* af. Hij kan wat in z'n *botten* slaan. Een stuk in z'n *botten* hebben, » enz. Dat dit laatste wel ter dege *botten* 3º beteekent, dat is het geraamte, de gebeenten, de beenderinge, geheel het lijf, blijkt onweerlegbaar hieruit, dat de Limburgers voor Een stuk in z'n *botten* hebben ook Een stuk in z'n *kneek* zeggen. Dat w. *kneek* is in 't Limburgsch de meervoudgestalte van 't enkelvoud *knaak* of *knook,* dat *been* beteekent, en dat met ons *kneuk-, kneukel, knekel*huizeken, *knikker,* enz. verwant is. Die eenigszins in 't engelsch thuis zijn weten dat b. v. het w. *foot* in die tale voet beteekent, en *feet* voeten; het w. *goose* gans, en *geese* ganzen; *tooth* tand, en *teeth* tanden, enz. Vergelijk Limburgsch *knook* botte, been, en *kneek* botten, beenen.

Van zulke onuitgebouwde, klankverwisselende meervoudgestalten en kenne ik maar eene enkele in ons vlaamsch, en 't is (van man = *homo)* men = *homines.* Z. onder *Men.*

Te Ghistel hoort men dagelijks, wederom met den zin van *botten 3º,* b. v.: « Hij kreeg daar azzoo op z'n botten ! 'j Heet er daar » (slagen) « op z'n botten gehad ! »

HUIST. Z. *Huistteknuistte.*

« 't Zijn al *huusten en knuusten,* 'k he liever effene en rondene petaters. » Geh. *Kortrijk.*

Dit alderoudste w. *huist* of *hoest* is behouden gebleven omdat 't vergroeid zit in het rijmwederw. *huisttekuistte,* dat de vrije tonge des volks, de eeuwen deure en tot op onze dagen, bewaard heeft. In *Grimms woordenboek* staat het w. vertegenwoordigd door *haust, hauste, hausten, haustenmacher, huste, huisten,* en het beteekent daar : *Hoop, hopper, koornhoop;* als werkw.: koorn, hooi, enz. in *hoopen,* in *hoppers* zetten.

Weigand en *Grimm* bemerken alle twee dat *hoo-, hoe-, hui-* de wortel van 't w. is, en dat, 't zij met uitgang *-p,* 't zij met uitgang *-st,* daar een w. van wordt *(hoop, hoest, hoost* (?) of *huist),* dat eenen stapel, eenen hul, eene hoogte bediedt, bij de landslieden.

De twee oude engelsche ww. *whoop* en *whoost* zijn nabij genoeg in 't zelfste geval, van gedaanten, en zij beteekenen alle twee *hoesten.*

Hebben wij nu twee woorden in de tale, *hoest, hoesten* = hooihoppers maken, en *hoest, hoesten* = *tussis, tussire?* En is 't bij toeval dat het een w. *hoesten* dit, en 't ander w. *hoesten* dat beteekent?

Het kan wel gebeuren, en zoo is 't dat wij 't een w., b. v. dobbelen *(duplicare)* uit het latijn, en het andere, b. v. dobbelen, (met de dobbelsteenen spelen) uit onze tale gehaald hebben.

Vrglk kruis = *crispus,* kruisbeze = *uva crispa,* en kruis = *crux,* benevens andere, *Loq.* 1885, blfz. 11, 1886, blfz. 88.

Maar *hoest* is vl., duitsch, engelsch, enz. in beider beteekenissen, en daar en is geen speur van dat w. in 't latijn, in 't grieksch of in de andere oude talen.

Liggen die twee beteekenissen zoo wijd van malkaar dat ze niet tot eene en de zelfste grondbeteekenisse te brengen en zijn?

't En dunkt mij niet.

Een ander w. dat *hoesten* beteekent zal 't bewijzen, te weten 't. w. *hupsemen.*

Hupsemen is nen *hupsem* geven, *hup, hum* doen, *hummen, gummen. Hupsem* bestaat uit *-sem,* (gelijk *asem, bloesem,* enz.), en uit *hup-, hop-,* dat *hoppen, hoppelen, huppelen, hupper, hopper,* (hooi) *hoppel* levert. *Hoesten* = 't opsmijten, 't zij van eenen geweldigen asemstoot, 't zij van iets anders, b. v. van het hooi. Hoest *(acervus)* en hoest *(tussis)* zijn dus een en 't zelfste w.

Dat w. *hupsemen* staat onder andere in *Den Geestelijken onderwijzer, enz. Gent, Dominicus Van der Ween, 1741,* bladz. 289, aldus : « Zonder dat wy een woordt daer tegen durven hupsemen. »

Hupsen (van waar *hupsinge)* zal in dien zin ook bestaan hebben, luidens *Ivstvs de Hardvyn,* in zijne vertalinge van *P. Hermanus Hugo's Pia Desideria, Antwerpen, P. I. Paets, 1645,* bl. 108 : « Want », zegt hij, « by alsoo verre van die selve ure eenigh deelken nu verloopen is, ende dat het ander noch staet aen te komen, noch van het ghene daer verlopen is, en kont ghy my niet gheven, om dat nu niet en is, noch van datter staet te komen, om dat noch niet en is. Wel aen, wat sult ghy my dan geven van die ure die nu is? Wat sult ghy my gheven van die selve? Wat bequamen tijdt sal ick konnen vin-

den om te segghen dat woort, *'t is*, als ghy sult segghen, *'t is*, seker ten is maer een syllabe, een hupsinghe, ende niet tegenstaende ghy bevanght dry letteren met eenen slagh... »

In 't latijn *(S. Augustini, in Ps. 38)* staat er : « *Certè una syllaba est, et momentum unum, et tres litteras habes in ipso ictu.* »

Een *hupke* beteekent hedendaags nog *momentum*, een tijdeke, den tijd om eens te *hupsen*, te *hoesten*, zoo ik tot Inghelmunster eens hoorde, van eenen landman, die zei : « Me zou'n nog moeten 'n hupke vo'st hein. »

« Gij en meugt van die zake niet *hoesten*, of 't zal kwalijk zijn, » dat was eertijds goed hoogduitsch, zegt J. Grimm, *i. v. Husten* [3]. Dat kan ook goed vl. geweest zijn, of nog zijn, wij zeggen immers : Gij en meugt van die zake niet *kikken*, niet *opsmijten* (De Bo), of 't zal kwalijk zijn. Enwel, *kikken* en *opsmijten* = hoesten; en hoesten = *opsmijten*, te weten hooi, koorn, asem, slijm, maagvochtigheden, stemgeluid *opsmijten*, enz.

Het w. *huist, hoest* volgt (*hr* = *r* = *h*) den weg van *hreeger, reeger, heeger*, z. *Loquela* 1882, hlfz. 11; zoo is *roest* het zoo gezeid *ipperste* of *opperste*, het *verhevenste* van een dak, waaronder hane en hinne bij nachten schuilen en beeten, de hanebalke, zegt Skeat; en zoo is *roestekoeke* in 't Veurnambachtsche de wisselgedaante van *hoestekoeke, succago glycyrhizæ, koeke* tegen 't *hoesten*.

Insgelijks vindt men bij Kiliaen en a[n] in steê van *hupsemen* (*hr* = *h* = *r*) *rupsemen*, beide ww. met den zelfsten wel bepaalden zin.

Dr de Jager (Frequentativ. II. 826b) vermoedt dat Kiliaens *rupsemen* miszet is voor *rupsenen*, dat bij « Jan Ipermans » staat, maar Jehan Yperman is weinig te betrouwen in zake van echte spellinge of van goed afschrift, bezonderlijk als hij door Doctor Broeckx aangehaald of uitgegeven is.

De oudere gedaanten van het w. *hoeste* zijn angelsassensch *hvôsta*, oud hoogd. *huosto;* de *h*- van *hvost-, huost-*, wisselt doorgaande weg in 't latijn tegen *c*-, dus ware *hoest*- in 't latijn *cuost-, cust-*? 't Oudst bestaande latijnsch w. was *tust-is*, zegt Bopp, later (*st* = *ss*) *tussis*. *Cust*- en *tust*- (*k* = *t*) kunnen in den grond al na verwant zijn. *Cudo* en *tudo* (*tundo*), beteekenen immers beide *stooten, smijten, slaan*. Bestond er in 't gesproken latijn geen *custo* = *tusto*, van waar *custis* = *tustis* = *tussis*, fr. *(tousser) toucs, toux?*

Vrglk *tumulus* en *cumulus*.

HUISTTEKNUISTTE. = Op en neêr, verward, het onderste boven, hobbeltobbel. — 't Lag daar al zoo huistteknuistte over den vloer gegooid, ge 'n hadt er met geen krikken uitgesprongen! Geh. *Gulleghem*.

Een *hoest hooys* is bij Kiliaen een *meta fœni*, een hoop hoois. En in Vanderschuerens Theutonista (57) staat : « Coernhoip. huyst. berg. *Acervus. Archomus.* » (132) « Huyst van koern. in C. Coernhoip. » Dus huistteknuistte = bij *huisten* (bij hoopen) en bij *knuisten*.

Zie *Huist*.

HULKE, de. = Een scheldend zeggen dat vrouwliên en vrouwgeslachtige wezens toegevoegd wordt. — Ga je daar af gaan, gij hulke! Geh. *Ghistel*.

Holcke, hulcke heet een kinkankhoorn bij Kiliaen en a[n]; *buccin, caracole, coquille sabotée*, in 't fr. Mij en zou 't niet wonderen bezigde men ooit ten zeekantewaard het w. hulke = *buccinum* als een scheldwoord : « Ga je daaraf gaan, gij zeecarcole! » dat en scholde ook al niet kwalijk!

In 't hoogduitsch is *hulkenbold* — ware in 't vl. *hulkenboud*, — insgelijks een scheldwoord, waarvan de zin niet al te beduidelijk en is, zegt J. Grimm, in zijnen wrdnb.

Een *vracht-* of *vrechtschip (frag-ata, freg-ata*, frégate?) heet ook eene *hulke*, of eene *krake* in 't vl., in 't spaansch *caraca*, in 't fr. *caraque :* hoe komt het dat *hulke* (vrachtschip) *carac-a* is, en *hulke* (kinkhoorn) *carac-ol?*

Waarom is ons w. *kokke, kokske*, fr. *coque, coquille*, eene zeeschelpe te zeggen; en waarom beteekent *coque* het hol, (de *holke*, de *hulke?)* den romp van een schip, zonder roer of masten.

Heeft men met vlottende *zeeschelpen* voor de oogen leeren *schepen* bouwen?

Wederom *coquille* in 't fr. bediedt een boekstaf die misdrukt is, een verkeerden prentstaf; en *hulke, (coquille sabotée)* een verkeerd, verdraaid vrouwmensch!

Daar zitten diepe diepe verholentheden in die eeuwenoude, nooit geboekte scheldwoorden!

Bij De Bo staat het w. *wullok (buccinum undatum)* aangeteekend, enwel, tusschen *wullok* en *hullok, hul'k* en is er schaars meer verschil als tusschen *woensdag* en *hoensdag*, enz.

Vrglk *wulle, wulge, hol, hollen, hoelen, woelen, welle, hélice, salix, hiel, wiel, wielinge, weltelen (l-l- = n-l-)* = wentelen, *walz, valse*, enz.

Bij al die ww. heerscht de beteekenisse *woelen, wringen, draaien : hulke* is dan eene *gewrongene, gewentelde* zeeschelpe; een *gewrongen* wezen in 't algemeen, een *gedraaisel*, een *drollig* dingen, een *alvendraai*, een kabouter, of iets zulkerlei.

MEN. Dat *men* meervoud is leert Halbertsma, *Lexicon Frisicum*, waar hij zegt, bl. 910–11 : « Verbum plurale respicit antecedens *men*, plurale vocis *man*, homo. *Fornuften libje forgetten, men wite nat ho*. Nota *wite*, sciunt, pro singulari *wyt, scit*, quod respondet plurali *men.* » En bl. 367 : « *Of min ien minske-aensicht sægen. Min* pro *men*, pluralis singularis numeri *man*, unde pendet pluralis *sægen*. Hollandi *men zag* per abusum pro *men sagen.* »

De twee reken friesch die hier door Halbertsma besproken worden zouden luiden in frieschverwig vlaamsch, de eerste : *Vernuften leven vergeten, men wet*(en) *niet hoe;* de andere : *Of men een minske-aenzicht zag*(en).

Gesproken en als meertallig en hebbe ik 't w. *men* nooit duidelijk hooren gebruiken; in boeken vinde ik het zeer dikwijls, zoo bij vlaamsche zoo bij andere oude nederlandsche schrijvers. *Cornelis van Berensteyn* b. v., in zijne vertalinge van *Don Anthonio de Guevara* zijne *Vrundtlicke ghemeene Sendtbrieven, tot Amsterdam Gedruckt by Broer Jansz 1632*, beschrijft aldus den grammoedigen mensch, 1e deel, bl. 131 vo : « Men kent *(enkelvoud)* den oploopighen ende grammoedighen mensche so wel, want sijn ooghen staen so bloedigh, de kaken so ontsteken, het lichaem trillende, het hert opwellende, sijn

ooren ghestopt, ravelich van sprake, sijn handen vaerdich, ende oock al sijn inghewant gheschendt : also, dat so wanneer hy in die passie staet, en weet noch en ghevoelt hy niet tgene hy self seydt, noch en luyster niet na tgene men *(meervoud)* hem segghen. »

De zelfste schrijver, *ibid.* bl. 32 vo, sprekende van de vrouwengebreken, zegt als volgt : « 'T is belachwaerdich dat veel vrouwen hen verbogen snapsters, cluchtachtich ende boerdachtich te wesen, het welcke officie ick haer liever niet en hadde te laten leeren noch oock niet te sien oeffenen, want sprekende inder waerheyt ende met vryigheyt, 't gene men inden mannen noemen *(meervoud)* soete gratie, hout men *(enkelvoud)* inden vrouwen voor clapperatie. Boerdelicheyden, fabulen ende oneerbare jestkens en betaemt eene eerlicke vrouwe alleenlick die niet te vertrecken, maer haer niet eens te begeven om die te hooren. »

In de gesprokene tale van geheel Vlanderen worden *wij* en *men* zeer dikwijls uitgesproken als *me;* b. v. *me* zou zeggen = men zou zeggen, *me* zullen komen = wij zullen komen. Achter *me* = *men* volgt altijd het werkwoord in 't enkelvoud; achter *me* = *we*, *wij* altijd in 't meervoud, anders en ware 't schier niet te onderkennen welk *me* er gebruikt wordt. Alzoo kan het meervoud achter *men*, om klaarheids wille, wel teenemaal of geheel nabij verloren gegaan zijn. In de volgende reken nochtans, die onder 't volk te hooren zijn, is er, dunkt mij, nog speur van te vinden.

Een Baas spreekt zijnen leerjongen toe, die eindelijk om hulpe komt, met een stuk werks, daar hij geen weg meer meê en weet. De baas zegt, gestoord :

« Os me' g'heel hulder *(meervoud)* werk verbrod heeft *(enkelvoud)*, me' staen *(meervoud)* daer ton en kiken ! »

Vandage hoorde ik nog : « Os m'hulder *(meervoud)* gezondhei' kwijt is *(enkelvoud)*, me' beklag'et ton. »

PERPIOEN, het. = De vl. gedaante van *Perpignan*, den name eener fr. stad, nabij de middellandsche zee, in den zuid-oosthoek van het tegenwoordige Vrankrijk.

Perpignan droeg onder 't oud roomsch gebied den name *Ad-Stabulum*. Ware die name gebleven en fransch geworden, *Perpignan* zou hedendaags *Etaples*, *Stavelot*, *Stavele*, *Estaule*, *Etaule*, of iets diergelijks geheeten worden. Ondertusschen de streke omtrent Perpignan ontviel het roomsch geweld, 't jaar O. H. 419, en de name *Ad-Stabulum* verdween. De West-Gothen waren immers 't land meester geworden, en zij stichtten er hun rijk, dat bleef staan, tot dat « *le roi des Visigoths*, » de West-Gothische koning *Hroodrik (Roorik* in 't vl., *Rodrigo* in 't spaansch) verslegen wierd door de Araben, in 't jaar O. H. 711. Keizer Karlman de groote verjoeg de Araben 67 jaar later, te weten in 't jaar O. H. 778, en van dien tijd voort vinden wij wederom te Perpignam, dat de hoofdstad was van eene Frankisch graafschap, Gothisch genaamde Graven, te weten *Hirmengard*, *Suner*, *Adalrik* (Alaric), *Berhard*, *Benkjo*, *Galsbert*, *Galverd*, *Gislabert*, *Atwolf*, *Winhard*, *Withard*, enz., tot dat het graafschap bij uitersten wille kwam te versterven op *Adalfons* of Alfons, koning van Aragon, in Hispanjen.

Zou 't w. *Perpignan* nu ook geenen West-Gothischen, d. i.

nederduitschen oorsprong gehad hebben? Als ik het vergelijke tegen 't sassensche *Birmingham*, *Cuningham*, *Walsingham;* tegen 't vlaamsche *Peteghem*, *Rolleghem*, *Belleghem*, enz., dan vinde ik mij bekoord om dat w. als schijnfransch te mistrouwen, en er een West-Gothisch *Perpingham* onder te verstaan.

Van dat gewikt en gegist West-Gothisch w. *Perpingham* zou 't middeneeuwsch latijn *Paperianum*, *Perpinianum*, 't oud fr. *Perpignam*, 't nieuw fr. *Perpignan*, en eindelijk ons vl. w. *Perpioen* afkomstig *kunnen* zijn.

De latijnsche ww. die eindigen met *-anus*, *-anum* veranderen meest in *-ain*, *-ens*, *-en*, b. v. *Superanus Souverain*, *Ambianum Amiens*, *Justinianus Justinien*, niet in *-am*.

In dien zelfsten zuid-oosthoek van het tegenwoordige Vrankrijk, eertijds het *Nederduitsch West-Gothenland*, liggen *Draguignan*, *Lusignan* en *Frontignan*, (*Drakingham*, *Ludsingham*, *Frontingham?)* die ook eenen zeer Gothischen stempel dragen, en eruit zien alsof zij eens *hamen*, *heemen* of woonsteden geweest waren van de *Drakingen*, de *Ludsingen* en de *Frontingen*, dat ware de *ingen*, het geslachte, het volk van *Drako*, *Ludso*, *Fronto*, ofte van zulkerwijs genaamde West-Gothische stamhoofden.

Aldus viele misschien ook de name *De Ravignan* door *Van Raveghem* te vertolken, dat is een die woont op het *goed* van *Wal)ravens kinders.*

Men heeft onlangs in Spanjen het graf gevonden en de alderschoonst gewrochte goudewaren van gewezen koningen ende koninginnen van West-Gothenland; daar staat eene West-Gothische doopvonte in de hoofdkerke te Perpignam, zou er aldaar van de West-Gothische tale hoegenaamd niets gebleven zijn?

PERPIOEN, den. = Zweepsteert, zweepstaf, zweepstijl, zweepstok, van perpioensch hout. « *Perpignan*, m. *Stok*, m. *van eene zweep (bij voerlieden)*, » zegt Kramers, *Diction.-Fr. neerlandais*. Ons w. *Perpioen* is hem — wie betwijfelt het? — onbekend.

« Gij vraagt naar woorden beginnende met het stemzaatlooze *per-*, » schrijft Dr G. Verriest, Professor te Leuven : « hier is een, maar dat bij den scheutel niet en past. Toch zende ik het u als een *curiosum*, dat mij toevallig verklaard is geworden. Een goeden zweepstok heeten onze voerliên *ne perpjoen*, *(ne perpioen)*, *per-* geheel kort. Dat is eigentlijk een zweepstok van *bois de Perpignan*, lang, taai en weinig buigbaar hout. Zoo hebbe ik eens in Parijs aangeplakt gezien : « *Fouets en bois de Perpignan.* » Het perpioensch hout, *bois de Perpignan*, ook *bois de micocoulier*, *de fabrecoulier*, *de fabreguier* geheeten, is het hout van den *Celtis australis L.*, een Africaanschen boom, die bij Dodoens aldus beschreven staat, onder de benaminge *Lotusboom*, bl. 1324—25, uitgave 1644 : « Het hout van desen boom is swart (?) ende dat wordt ghesocht om daer pijpen oft fluyten van te maecken. Van den wortel maeckt men hechten van messen ende meer ander fraeye kleyne wercken. Het hout wordt in Vranckryck ghebruyckt om daer fluyten van te maecken, ende kromhorens, ende andere musicale instrumenten, oock om hechten van messen, degens ende sweerden te maecken. » « *On le porte à Perpignan, où l'on en fait des fouets pour les cochers, des instruments à vent*,

ainsi que des ouvrages de menuiserie et de marquetterie, » zegt Littré, *i. v. Bois.*

(ST = TS) *Loquela* 1885, blfz. 50, *i. v. Catsaenndedreve.* Daarbij te voegen : *mutsaard*, in de Kempen, *musterd; kaatsebal*, te Brugge *kastebolle; fotse*, te Brugge (geh. van een kind) *foste;* de geboortename *Hosten, Hoste*, eertijds *(Otto, Otte, Ottes, Otse, Otsen) Hotsen, Hotse;* 't w. *bedrichten* heeft eene nevengedaante (*ch = s*) *bedritsen*, dat (*ts = st*) eens moet *bedristen* geweest zijn ; eene zake *beslichten* (*ch = s*) *beslisten* (*st = ts*) *beslitsen* (*ts = ss*) *beslissen* is eene zake effen of *slicht* maken, *slechten ;* men schrijft *vermist* en *vermits ;* de kinders zeggen in de *koeste* voor in de *koetse* rijen; bij zekere spelen moet de verliezer *kasten* dragen, die eigentlijk *katsen, kaatsen*, smeten met de *kaatse* of met den *kaatse*bal zijn; ik hoore *koeipoesters* en *koeipoetsers ;* 't w. *bokse* wordt (*k = t*) *botse*, (*ts = ss*) vl. *bosse*, (*ts = st*) fr. *boiste, boite; bootshaak* is bij streken *bosthaak ;* 't *rosteel* dient om 't peerd uit te eten, en in 't Eecloosche bediedt *rotseel* en groote wissemande ; *un têtard*, oud fr. *testard*, is te Denterghem een *tetser*, d. i. een puidshoofd, enz ; het w. *hulst* wordt bij De Bo ook als *hults* opgegeven ; ons w. *destel, distel*, = verloren of nog te vinden *detsel, ditsel*, in 't noorweegsch (*t = k*) *diksel, deksla ;* duitsch *dechsel*, uitsprekens *dæksel, dolabra*, dat de duitschers misspellen *deichsel*, te weten die, gelijk Kramers en a^{n}, geen onderscheid en kennen tusschen *dechsel, destel, distel, dessel, dissel = dolabra, doloire*, en *dijssel, diessel = temo, timon de chariot.*

VERKAZEVATEN, *verkazevaatte, verkazevaat.* = Verwisselen, vermangelen, vermanselen ; die liever eene andere als moeders tale spreken zeggen *verruilen, trokkeeren.*

« Als de laatste n° van *Loquela* kwam had ik, op den zelfsten dag, het w. *verkazevaten* gehoord : 't Is al 'n oude slagbarlooize, en me zou'nder kunnen 'n schoone nieuwe voorn he'n ; me gaan ze ne keer verkazevaten ! En na lange moeite gelukte 't mij den uitleg te verkrijgen : *verkazevaten* was *verwisselen, top over top.* » Doctor Karel de Gheldere v. H. Geh. *Couckelaere, item* een zanter *Pervyse.*

Een *kazevat*, bij Kiliaen *kaes-vat, kaes-schene, kaes-vorm, vissel*, is een vat waarin de kaas zijne gedaante gegeven wordt; *fiscella, forma casearia*, zegt Kiliaen. « Casearia forma, columellæ. Turokomeion. Alemanicè *kassmodl*. Belgicè *keesvorme oft vat*. Gallicè, Eclisse à faire fourmages, fiscelle : caseret; Picardicè, Italicè, La forma per far il cascio ; Hispanicè, La forma para formar el queso, » zegt *Junij Nomenclator*, 1566. Het kazevat is den kaas en den kazemaker zoo eigen dat de franschen van 't woord *forma, formaticum*, het oud fr. w. *formage* en 't nieuw fr. w. *fromage* gemaakt hebben. « *Ova manducent et formaticum id est caseum*, » zoo staat er bij Ducange. « Zulk vat zulk kaas » gevolgentlijk, en uit verschillige kazevaten worden verschillige kazen gewonnen, ten minsten voor zooveel het op de gedaante aankomt. Wilt er nu iemand dat het runsel dat in een rond *kazevat* staat eene vierkantte gedaante krijge, hij moet dat runsel *verkazevaten ;* wilt hij kleene kazen maken en heeft hij geene andere als groote vaten, hij zal bate vinden met een groot vat te *verkazevaten* tegen twee mindere; breekt zijn kazevat, of valt het in stukken, hij moet,

om wel te zijn, zijnen kaas te wege in een ander vat *verkazevaten*, enz. *Loquela tua manifestum te facit*, mijn melk- en zuivelhandelenden vlaming, en waar u de kaashandel ontgaan is, blijft uwe tale getuigenisse doen van eene uwer vroegere, ja vroegste handelsbezigheden !

Om 't w. *verkazevaten* nog beter te verstaan, gelieft indachtig te zijn dat het w. *vat* alles beteekent dat iets inhoudt, *vat, bevat*, ofte daartoe bekwame is. « Fet *hodie dolium, olim notabat omne quod aliquid capit,* » zegt de groote taalkenner *Halbertsma*, in zijn *Lexicon Frisicum*. De vroegste vaten bestonden uit stroo-, wisse- bieze- matte- ofte mandewerk, zoo nu nog de biebuiken doen, en de bansten, b. v. waarin men koorn, toebak bewaart. In zulke taaie *vaten* wierd het runsel tot kaas gemaakseld, te verleken en te droogen gezet of gehangen.

In *J. F. Tuerlinckx* zeer kostelijke *Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon*, staat het w. *kaasspint* verklaard als een « mandje om de wei uit de kaas te laten loopen. » Een *spint* is bij Kiliaen, De Bo en overal bekend als een stuk mandewerk.

Bij J. Grimm staan de ww. *kæsefasz, kæseform, kæsekar, kæsemodel, kæsenapf, kæsewerk*, al met de zelfste beteekenisse van ons w. *kazevat.*

Van 't latijnsch w. *fiscus*, dat een mandewerk, meer bepaaldelijk 's konings *geldkorf* beteekende, komt *fiscella*, de latijnsche name van ons *kazevat.*

Dat w. *fiscella* is in ons vlaamsch overgenomen en staat bij Kiliaen, als « Vissel. *Fiscina, fiscella casearia, forma casearia,* » aangeteekend.

De *Vocabularius Theutonicatus*, een hoogst zeldzaam werk van 't jaar 1477, heeft : « *Fiscina* een wissele, *dicitur proprie orbiculus ex juncis, stramine vel viminibus factus, in quo fit caseus, dicitur vas viminium in quo caseus deprimitur. Formella vel* leest *vel* viscele... *formella, secundum britonem, dicitur parvus caseus.* »

Eertijds dan hiet een kazevat ook een *viscele, vissele*, of *wissele ;* het w. *vervisselen, verwisselen*, d. i. veranderen van *vissel, wissel*, of *kazevat*, (een onvlaamsche tweeling van *verwisselen*, vroeger *verwischelen, verwichselen*, d. i. *commutare)*, zal ook bestaan hebben, maar zal zoodanig met zijnen vreemden genaan of naamgenoot verwisseld en verward geworden zijn dat men eindelijk gezeid heeft *verkazevaten*, 't zij voor verwisselen 1° *(transfiscellare)*, 't zij voor verwisselen 2° *(commutare)*.

En alzoo is 't dat *verkazevaten* hedendaags 1° van kazevat veranderen, 2° verwisselen, vermanselen in 't algemeen beteekende is.

Waarom zou *Thlaspi* bij Kiliaen « Vissel-kruyd » geheeten zijn? Is 't omdat 't woord *vissel*, van *fiscella*, van *fiscus* (geldkorf), later ook *geldbeurze* beteekend heeft, en dat *Thlaspi bursa pastoris L.* zijn zaad gelijk in kleene *taschelkens* of *visselkens* draagt?

ZIN, den, gebruikt in 't meervoud, *zinnen*. = Gedacht, meeninge, begeerte, fr. *idée*. — Ze betichten mij da'k gestolen hebbe, maar 'k en he' nog nooit die zinnen g'had ! Geh. *Kortrijk.*

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

Loquela is « een blad voor eigen vlaamsche taalliefhebberije en voor eigen vlaamsche taalgeleerdheid. Voor de schrijvers van *Loquela* is de tale de tale gelijk de sterren de sterren zijn: zij bestaat, zij is daar, zij leeft en zij roert nog dagelijks, en wij zoeken ze, met eerbied, te kennen en te doen kennen, in haar wezen en in hare waarheid, in hare oorbaarheid of goedheid en in hare bewonderlijke schoonheid. » *Loquela* 1881, hlfz. 15.

Prijs 2 fr. 50; 1 fr. 25 voor de Heeren Studenten. 't Gene de *penne* betreft te zenden: *nº 19 in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

Ons Oud Vlaemsch, of *Het Vl. in Vrankrijk,* 2 afprenten van elken nº; 6 nºs 's jaars, prijs 1 fr. *J. Ficheroulle,* op de Mart, tot Belle, voor Vrankrijk; uitgever van *Loquela,* voor Belgenland.

1 0

Ondergeteekende begeert in te schrijven op **LOQUELA:**

Voor 't loopende jaar en de volgende.

Voor den herdruk van de jaren 1881—1884.

Op ONS OUD VLAEMSCH.

(HAND- EN HUISTEEKEN)

Teekent met een kruisken 't gene waarop gij begeert in te schrijven en zendt dit bladtje, onder postzegel van 0 fr. 01, naar den uitgever.

2

ANTWOORDEN

Vrage. Wat is een huus.... « met zynen vryen muere ende osiedrope 1661? » *Brugge, Z.*

Antw. 't Woord *oziedrop, oosdrup, subgrunda,* bij 't volk in dagelijksch gebruik, in de oude woordenboeken, b. v. d'Arsy, vertaald door *severondé, sevronde,* en is waarlijk in de volledigste nieuwe woordenboeken niet te vinden! In den *Tetraglotton* staat: « *Subgrunda...* 't overstek van het dak twelck buyten uyt-staet, om den regen van den meur te schutten. » In 't *Lexicon latino-belgicum* van *J. P. Jungst. Zutphaniæ, H. C. A. Thieme 1806; « Stillicidium...* dakdrop: v. d. *servitus stillicidii,* het servituut, de last van het dakwater, d. i. wanneer iemand dulden moet, dat mijn drop van het dak in zijn hof of erf valt: *jus stillicidii,* het regt van het dakdrop. » Die dat *jus stillicidii* geniet heeft *vrijen ozie-* of euzie*drop.* Vrglk De Bo, *i. v.* euzie, 't fr. w. *larmier,* 't eng. w. *the eaves.*

3

ONTVANGEN

Van wege den weledelen Heer Minister van Landbouw, Nijverheid en Openbare Werken:

1º *Joas Lambrecht, Nederlandsche spellynghe,* herdruk van de eenig gekende, Gentsche afprente van 1550.

2º *Het keurboek der stad Diest,* uitgegeven door K. Stallaert.

3º *De voorgeboden der stad Gent in de XIVe eeuw,* uitgegeven door Napoleon de Pauw, drie prachtige en kostbare uitgaven van de *Maetschappy der Vlaemsche Bibliophilen,* tot Gent.

De origine monasterii Viridisvallis una cum vitis B. Joannis Rusbrochii primi Prioris hujus monasterii et aliquot coætaneorum ejus opusculum Henrici Pomerii nunc primum editum opera Hagiographorum Bollandianorum Bruxelles Soc. Belge de librairie A. Vandenbroeck, Dir.-gér. 1885.

Dit *Viridisvallis* is Groenendaele, en *Joannes Rusbrochius* is de zalige Heer Jan van Ruysbrouck, Priester en Caplaan van Sinter Goelen kerke te Brussel, eerste Prior van Groenendaele, onze zeer beroemde vlaamsche schrijver, wier werken

VRAGEN

Wat beteekent het scheldwoord dat te Brugge o. a. gehoord wordt, b. v. in : « *Ha gi weerkasche* jongens ! » *ee* uitgesproken gelijk in zeefde, beleefd, enz., *sche* gelijk *sge,* stemzate op *weer-?*

Wat heet men eenen « *taaien hoek ?* »

Wat wilt dit zeggen : *Te Lichtemesse zijn de kloeien, of de kloenjen rijpe ?*

Wat heet gij eenen *vroomvoogd,* klankverkort *vromvoogd ?*

Wat is *achtergreizelen,* of heb ik mishoord ?

Wat is *beromd* te zeggen ? De Bleekers gebruiken dat w., en zeggen b. v. van kousen, roks, spree'n, enz., die op stoelen, koorden, enz., te droogen hangen, dat ze *beromd* worden, dat 't *beromde* kousen zijn. Geh. *Kortrijk.*

De getuige A. B. te Brugge, heeft den betichten dief C. D. hooren zeggen : « Ik hebbe daar 10 fr. gerokt. » Verzoeke inlichtinge omtrent het w. *rokken.* Is dat stelen ?

Zekere zeemeeuwe heet men *valhouwe* of *valouwe.* Welk is de rechte spellinge van dat w., en welk deel dervan draagt de stemzate ?

Welke *ee* hoort men in 't w. *kneek* = lokaas, om zeemeeuwen te vangen ? Zegt men van *den* of van *de* kneek ?

Mijn achtbaren Heer J. Demeester

Uitgever

tot

Rousselaere

kanonik David uitgaf, en die overleed, te Groenendaele bij Brussel, in 't jaar O. H. 1381.

Tractaet van Francois Van Laecke, Advocaet van den Raede in Vlaenderen, van den inbrinck in de sterf-huysen, Menigmael, ja dagelycks, om soo te seggen, voorvallende; vervolgens... enz. *Tot Brugge, By Petrus De Sloovere, gesworen stadtsdrucker, in de Predickheers-straet. 1759. Met Approbatie.* IV en 254 bl. kl. 8°.

Op het voorblad staat onder de hand geschreven : « *Desen Boeck Behoort toe aen Silvester Ghijs tot Nederbraeckel die den vint ende wederbringt Die sal hebben eenen penninck actum Desen 29en julij 1770 Silvester Ghijs 1770* »

Zantekoorn en brieven uit *Antwerpen* (2), *Asper, Belle, Blanckenberghe, Brugge* (7), *Denterghem, Drogenbosch, Duynkercke* (4), *Eecloo, Gent, Gullegheni, Haarlem* (3), *Iseghem* (5), *Leuven* (2), *Luyk* (2), *Marc-Labliau, Mechelen* (3), *Moscroen* (5), *Nederbraeckel* (3), *Oostende* (4), *Paschendaele, Poperinghe* (6), *Rijssel, Rœulx, Rousselaere* (4), *St-Ghislain, Thienen, Thielt* (2), *Thorhout* (2), *Vlamertinghe, Zeghers-Cappel* (2), *Zuid-Beveland.*

AANBEVOLEN

Duitsch en Dietsch, dat is een handboeksken ten gerieve van den duitschleerenden Vlaming. Iseghem, J. Dooms, boekdrukker. 1884.

De *Kruidwoordenboek,* met andere diergelijke schriften van zaliger Deken De Bo, wordt ter uitgave bereid, en zal in 't korte breedvoeriger aangekondigd worden.

De Taalsleutel of vlaamsche spelregels tafelwijze geschikt, door P. B. en H. V. d. P. Iseghem, J. Dooms, boekdrukker. 1886. Dit werk boort allengskens in de scholen, waar het niet anders als goed en zal stichten en gemak voor al die hunne moedertale aan 't volleeren zijn.

Den eersten en tweeden n° van *'t Belfort,* behelzende o. a. een zeer merkweerdig schrijven geteekend *Am. Joos. Sint-Niklaas, 20 December 1885,* dat begint : « *Aan 't Werk ! Leve de Volkstaal !* » Verder een bewijsvoerend vertoog hoe onze voorouders « *Franken, Friezen en Saksen* » waren. Dat behoorde iedereen wel indachtig te blijven die over onze vlaamsche zaken de penne roert. Onder *Franken, Friezen en Saksen* staat *J. Claerhout.*

LOQUELA

№ 12, Oostermaand 1886. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

AFBAKEN, *baakte af, afgebaakt.* = Aftellen met een lotrijm of met eene wikspreuke, die begint, bij verscheidene kinderspelen, met : « *Aken, baken,* » enz. Geh. *Couckelaere.*

AFDRANK, den, uitsprekens *ofdrank.* = Nasmake van drank. — « Duutschen hommel geedh an 't bier eggoen ofdrank. » Geh. *Poperinghe.*

BANDEN, *bandde, geband.* = Iemand eenen breukband aandoen. — Die geband is moet dat geheel ze' leven dragen. Geh. *Couckelaere.*

BEDDELIJKS. = Ziek te bedde liggende. — 't Is al 'n geheele maand dat hij beddelijksch is. Geh. *Paschendaele.*
Z. De Bo, *i. vv. Beddelijk, beddens.*

BENIJD. = Nijdig, nijdragend. — Hij is benijd op zijn broere, omdat hij voorengetrokken is bij ze moeder. Geh. *Paschendaele.*

BESLAPEN, *besliep, beslapen.* = Bij nachte verblijven, slapende of wakende, b. v. op eene gerzinge, op eenen bilk, zoo de koeien doen. — Dat gars heeft altijd beslapen geweest, de beesten en wierdender bij nachte nooit uitgehaald. Geh. *Couckelaere.*

BIECHTEN, z. *Krekels.*

BOLLEMANDE, de. = Hooge, groote, zware mande, van gepelde wijdouwwissen, lankwerpig rond, en naar benedenwaards toe vernauwende; onder den bodem zitten doorgaans vier of meer houten *bollen,* tappen, pekkels, voeten bevestigd, oftewel een raam van vier houten regels, tegen het verslijten langs den grond; op elkeen der twee kortste bogen van den rand staat eene oore vast gemaakt, waarbij de mande verdregen of versleept wordt. De bollemande dient om lijnwaad en ander zulk goed te verporren. — Eene geheele bollemande boeken en oude gazetten. Geh. *Brugge.*

Bij De Bo staat « *Mollemande, molmande,* v. Een half bolronde paander van ruwe wissen gevlochten, anders ook kansel geheeten of kalooi. »

Het w. *molmande* en heb ik nooit gehoord, *mollemande* wel, o. a. te *Gulleghem,* te *Couckelaere* en elders, alwaar het eene zeer groeve eenhinzige mande beteekent, waarin men aardappels, rapen, karoten vergaart, enz., om ze dan in 't

water zoodanig te schudden en te handhaven, dat de aarde die eraan kleeft loskomt en in 't water, dwers dóór 't groef mandewerk, af- en wegspoelt.

Mutatis rebus nomina supersunt, zegt *J. H. Hoeufft,* in zijne *oude Friesche spreekwoorden,* Breda 1812, bl. 124; en zoo kan de *mollemande* (*m* = *b*) *bollemande,* eertijds wel eenvoudiglijk eene aardemande geweest zijn. De metsenaarsdienders dragen zand in hunne manden; in manden verdroeg men eertijds de aarde die de spayierders dolven; aardemanden, schanskorven, *(des gabions, des hottes)* zetten, als er krijg is, de bosseniers omtrent hun radergeschot en hunne donderbossen, om ze te verschansen.

Op 't oud Assyrisch beeldwerk, dat te Londen in het *British Museum* bewaard wordt, staander aardedragers of *butdragers* verbeeld, den korf op den rugge en in lange reken gaande. *Edward Gailliard* beschrijft het butdragers allaam, uit de oude chroniken en stadsrekeningen, in zijnen *Glossaire,* bl. 44ᵇ, aldus : « Ghecocht CLXV manden ghebesicht in de veste als men den but drouch. In dit selve jaer begonste men te werckene in de Reye... te suverene ende huyt te draghene metten butten. Ghegeuen B. ende C. mandemakers van dat zi een ghedeel van den voors. butten vermaeckten. » Enz. Zulk werk wordt hedendaags gedaan met scheierwagentjes, en de *butten* zijn, sedert langen tijd, bijkans geheel in onbruik gerocht. Z. *Mollepot.*

FUIMEL, den. = Bedrog, vervalschinge. — 'k Bakke 'k ik mijn brood zuiver uit den zak, zoo als 't is, maar 't zijnder genoeg die daar fuimels in gebruiken. Geh. *Couckelaere.*

HEMELVAREN, *hemelvaarde, gehemelvaard.* = Dood gaan, in vreden verscheiden. — Z'n vrouwe lag aan 't hemelvaren. Geh. *Blankenberghe.*

KREKELS BIECHTEN. = Niets doen, of 't en zij, 't gene even zoo vele is, zitten hurken achter de krekels die zingen, te weten de huiskrekels, omtrent den oven of den heerd. — « M'nheere, 'k ben tenden alle marten van ellenden en corruptiën : en 'k en ben ma goe meer om krekels te biechtene. » Geh. *Paschendaele.*

MOEZE, de. = *Mooze, moze, more.* Geh. *Watou, Houtkerke, in fr. Vl.*

MOEZEWULF, den. = Mooshond. — Je zi lik emmoezewulf! Geh. *Poperinghe, Crombeke, Westvleteren, Houtkerke in fr. vl.* enz.

Vrglk bij *mooschpeerd, Loquela* 1885, hlfz. 67.

MOLLEPOT, den. = Pot om mollen in te vangen.
Verbeeldt u eenen grooten geijdelden pampoen, of eenen verviergrootten ijdelen hollandschen kaas, van eerdewerk, wel

verlood al buiten, maar bezonderlijk al binnen, met boven eene openinge of mond, daar gij met uwe hand en uwen voorarm gemakkelijk in kunt : dat is een *mollepot*.

Zulk een allaam, of nog grooter, van wijdouwen, eeken of neutelaren wissen gevlochten, wijder van mond, met over dien mond ééne hinze of handvat, dat is eene *mollemande*. Men bezigde eertijds *mollepotten* om *mollewerpen* of *mollen* te vangen. De *mollepot*, misschien vroeger ook de *mollemande*, wierd ten dien inzichte op zulker wijze in den akker gedolven en gedoken, dat de *mollewerp*, volgde hij zijne gewonelijke reê, er noodzakelijk in moest vallen en niet weêr uit kunnen. In den *dooltijd* van de *mollewerpen* vong men somtijds 20, 30 mollen in eenen pot, (of in eene mande?).

MOOSHOND, uitspr. *mooz'hond, mooze-hond*, den. = Moozerik, moozaard; zoo scheldt men b. v. een bemoosden, bemokkelden jongen : Je zi lik emmooshond. Geh. *Rousbrugge*.

SMETTERWONDE, de. = Smutsegat, *q. v.*

SMUTSEGAT, het. = Smetterwonde, wonde ten gevolge van eenen smuts. — Hij is gekwetst in zijn aanzichte al vechten, maar 't en is maar e smutsegat! *Geh. Paschendaele.*

Het w. *smuts* staat in De Bo vervlaamscht door « stoot of stamp die leed veroorzaakt; » « smuts » zegt Kiliaen, « *Flandricè ictus, pulsus.* » *Smutsegat* heet bij de geleerden in 't fr. *plaie contuse*. Eene wonde die geweldiger is als een *smutsegat* of *smetterwonde* zou *steke, sneê, gabbe, kap, houw* heeten; min geweldig ware 't eene *smutse*, in 't fr. *une contusion*, welk laatste w. de gazetten eeuwig en ervig vertalen door *kneuzing*, dat eigentlijk *brekinge* te zeggen is : « Knosen *battre, casser, quassare;* knutsen *piler, broyer, casser,* » zegt Christophle Plantin, 1573.

SNEEPEN, *sneepte, gesneept.* = Sneeps werken, metsen, snijden, zagen. — Daar is een hoekske van dien plakbrief gesneept. Geh. *Couckelaere.*

SNEEPS, z. *Sneepen.*

Het stamw. *sneep-* heeft eene nevengedaante *sleep-*, die nichtemin als het zelfste en beteekent; dus een voorbeeld van staf-wissel (*n = l*) of liever (*sn = sl*). Vrglk hoogd. *schnecke* en vl. *slekke.*

STEEGEN, *steegde, gesteegd, ee = ea*, gelijk in kleen. = Weêrstaan, tegenstribbelen, weerzin toogen. — Nu komen wij overeen, maar in 't eerste steegde hij tegen de' prijs. Geh. *Ghistel.*

TICHCHEL, den. = Tegel, tiggel. Z. de Woordenboeken en De Bo, *i. v.*

Men gebruikt het w. tot eene hoeveelheids- ende maatbepalinge, zoo zegt men b. v.: Een *tichchelke* = een *teerlingske*, een *klompke* broodsuiker, *chocolat*, zeepe, enz. — Geeft het kind een tichchelke suiker. Geh. *Kortrijk.*

TOOG, den. = Jaarlijksche veemart, peerdemart, enz. te *Gheeraardsbergen.*

De dienstboden bespreken in dit geweste dat ze zullen mogen naar den toog gaan, naar « *Ghiesbarghen*, » eer ze dienst aanveerden; en 't wordt vermoed, uit dit gaan van dienstboden naar dien toog, dat er eertijds daar ook menschen ten tooge en te koope stonden, benevens koeien en peerden.

VERDREEGEN, *verdreegde, verdreegd.* = Ten onrechte verwijten, *insimulare, imputare aliquid alicui.* — Hij verdreegt mij altijd dat ik mijnen staat te buiten ga! Geh. *Kortrijk.*

Verdreegen heeft bij ons den zin van 1° *simulare*, toog doen, fr. *faire semblant, faire mine de, minari, menacer;* b. v. hij dreegde, of hij verdreegde mij te slaan; 2° *insimulare aliquid alicui*, valschelijk ten laste leggen, z. hooger. Dien tweeden zin van ons w. *verdreegen* en vinde ik nievers bewaard, 't en zij 1° in den mond van ons *friso-sassensch* volk, en 2° in de boeken van de *friso-anglo-sassensche* oude engelanders.

VERNIJD. = Benijd, *q. v.* Geh. *Paschendaele.*

VEUGELTONGE, de. = Eigentlijk, de tonge van eenen vogel; oneigentlijk, hoeveelheidsmate. — Hij kout zoo groot, en hij en heeft maar 'n veugeltonge land! Geh. *Iper.*

MOLLEPOOI MOLLEPLOOI MOLLEPROOI

Het w. *molle, molde, moude* is een van onze oudst veroorkonde en geboekte woorden. De West-Gothische Bischop Ulfilas gebruikt het in zijne bybelvertalinge, A. D. 311—377, en hij spelt het *mulda;* in 't angelsassensch is 't *molde*, in het ijslandsch *mold*, in 't deensch *muld*, in 't zweedsch *mull*, in 't middeleeuwsch engelsch *molde*, in 't nieuw engelsch *mould*, in 't vl. *molle, molde, moude*. Kramers zelve heeft het w.: « Moude » zegt hij, « f. *(provinc.) terre fine.* f. »

Dit « *(provinc.)* », luidens *Lijst van verkortingen, Kramers*, bl. VII, beteekent dat het w. *moude* een « *Provincialisme* » zou zijn, of een « gewestelijk taaleigen, uit de landschapspraak. »

Laat ons die « landschapspraak » nen keer wat nader bekijken.

In zijne laatste, jongere gedaante gebruikt *Van Maerlant* het w. *moude*, b. v. in zijnen rijmbybel v. 443, waar hij zegt van Adam :

> Die man was gemaect vander moude :
> Dat merct wel, in manliker oude,
> Vulcomen van crachte, in volre joget.

In *Heinric en Margriete van Limborgh*, uitgave van *Mr L. Ph. C. Van den Bergh, Leiden, S. en J. Luchtmans, 1846*, Boek II. vss. 1738—46, wordt het volgende verteld van Mijnheer Heindrik, die *ter aarden gebonden zat :*

> Miin her Heinric die ter mouden
> Sat ghebonden, droevede sere,
> Ende bat menich werf onsen here
> Dat hine daer verdedighen moete,
> Ende seide : « Maria zoete,
> Nu comt mi in staden staen!
> Om u recht ben ic ghevaen,
> Ende met groeter valsceit, moeder, vrouwe,
> Dies moeti mi helpen wt minen rouwe! »

Hier is nog een stuk uit *Vader Maerlants Rijmbybel*, III, vss. 28620—24 :

Want die Joeden, met stouten sinne,
Dur den troost van haren mure,
Liepen dicken in daventure
Buten mure, ende namen roof,
Ende vochten dattie moude stoof.

In een oud leven van Sinte Thecla, *Belgisch Museum IX. 423*, vss. 139—146, staat het w. *moude* aldus :

Ende dede .iij. grote wilde stiere
Te samen coppelen, die mit viere
Behanghen waren al omtrant,
Daer men Teclen vast an bant,
Om datse die stiere so souden
Te sticken slepen achter mouden ;
Maer 't tfier verbernde Teclen banden,
Entie stiere liepen wech te handen.

Achter mouden beteekent hier zoo vele als achter straten, achter lande, achter (den) grond slepen, gelijk wij nu nog zeggen. De *u* in *moude* vervangt de *l* van een ouder *molde*, welk *molde* (*ld* = *ll*) weêrom eene verwordinge is van een oorspronklijker *molle*, dat bij de vlamingen meest in gebruik is, ten minsten bij de volgende tsamengestelde ww.

Mollebard (het) is de name van een oud landbouwersallaam, dat hier en daar nog in 't Veurnambachtsche te zien is, en dat *De Bo*, met al zijne gewone nauwkeurigheid, beschrijft, *i. v. Molberd, molleberd.*

« *Mol* is in de beteekenis van *molde*, aarde, ook nog overig in een Brabantsch werktuig, om de aarde van de eene plaats naar de andere te brengen ; wordende door een paard getrokken, en van sommigen *molboor*, van sommigen *molberd* genaamd ;... voor zoo veel het tweede lid aangaat stamt hetzelve ... af van het oude *baren*, *beren* dragen... en duidt dus zoo veel aan als een *aarddrager*... Wat *Molberd* betreft, dit is even hetzelfde als *aardplank*, zijnde *Berd*, *Bord*, in de oude taal *tabula*, *asser*. Het is in die beteekenis in de Baronie van Breda, en in Gelderland, ook nog in gebruik. De kennis van deze werktuigen en de beschrijving van dezelve, ben ik aan een' geleerd' man verschuldigd. » Dus *J. H. Hoefft*, *Taalk. Aanmerkingen op eenige Oud-Friesche spreekww. Breda 1812*, bl. 52.

Zoo als J. H. Hoefft bemerkt, vindt men van *baren (boor, geboren)* afkomstig het w. *mondboor*, dat volgens sommigen *woordvoerer (mondbaarder, monddrager)* beteekent. *Oorboor* = *oorbaar* (vruchtbaar) is in 't zelfste geval ; dus kan tot *molboor*, *molleboor* ook ievers eene nevengedaante *mollebaar*, *mollebare* behoord hebben, waarvan *mollebaard*, *mollebard*, en eindelijk *molleberd*. Vrglk het oude *donderbare* tegen het nieuwere *donderbaard*. *Loquela* 1885, hlfz. 90.

Mollegrond (den) is een prachtig vl. w. dienende om het fr.-latijnsche *humus*, *terreau* te vertalen, en dat buiten allen twijfel de oude gedaante is van *moldegrond*, *moudegrond*.

Mollekruid (het) is bij De Bo « *Datura stramonium*, » bij Dodoens *Ricinus*.

Mollekrieken heet De Bo, in zijn *Idioticon*, *solanum pseudo-capsicum*, *L.*, en in zijne nagelatene handschriften, « *Arum maculatum*. »

Welk de reden zij van den name dier twee gewassen, dat zij

den kruidkundigen overgelaten te onderzoeken ; een dingen schijnt mij klaar, te weten dat *mollekrieken* zoo vele is als *krieken bij de eerde*, als of men zeide krieken die *achter de molle* groeien, en dus verschillen van de krieken die hooge boven den grond en aan de boomen staan.

Mollemande, z. *Bollemande*, en De Bo, *i. v.*

Molleploeg, z. De Bo. 't Is, anders gezeid, de *zevenscharre*, de *negenscharre*, de *molder*, de *lepeleegde*, een allaam om te *mollen*, d. i. om van vasten en toegeslegenen grond *molle* te maken. « Soort van ondergrondsploeg, » zegt *Kramers*.

Mollevisch, den. = Aardappels en rapen, met wel doorbeuterde toespijze overgoten, een alom gekende en smakelijke vrijdagsche kost. Geh. *Kortrijk*.

Mollevisch is zoo gezeide *visch* die, niet uit het water, maar uit der *molle*, uit der *mouden*, uit der aarden gevischt *(gedolven)* wordt.

Mollesala, z. *De Bo*, *Schuermans*, *i. v.* Bij Kramers *molsla*, *molsalade*, « *salade de taupe !* » 't Is het *Leontodon taraxacum*, *L.*, het *kerelkruid*, het *papenkruid*, met oorlof de *pisseblomme*, die vele in de weiden groeit. Als de bladeren van dit kruid met *molle* bedekt geraken ; b. v., door het steken van den *mollewerp*, (verkort den *molp*, den *mol)*, dan worden ze geluw, en dan loopt men ze plukken als *mollesala*, zoo het w. luidt bij de Vlamingen.

Littré en kent « *salade de taupe* » niet, noch onder *salade*, noch onder *taupe*, noch onder *pissenlit*. Bij dit laatste w. voegt hij nochtans : « *Plante dont les feuilles se mangent en salade. Une salade de pissenlit ou pissenlits.* »

Moldewerp, *moudewerp*, (Hoffmann v. F.'s Glossarium Belgicum), *molworp (Richey, Kiliaen, Ten Kate*, en a[n]), ijslandsch *moldwarpa ;* eng. (Shakspeare), *moldwarp*, (Wyclif) *moldwerp ;* limburgsch *moollup*, *moorrup*, *mollup*, *molp ;* dietsch-fr. *mulot (Littré) muloter ;* engelsch *mole*, hedendaagsch vl. *mol* = *talpa*, van waar 't latijnsch-fr. *taulpe*, *taupe*.

Dit schoon oud w., dat wij zoo deerlijk ingekort en gebloksteert hebben, beteekent dus eigentlijk het *molle werpende*, het *losse eerde opstekende* dier.

De hoogduitschen alleen hebben *mullworp*, hun oud en echt volkswoord, in den ban gedaan, om in zijne stede een wanduitsche *maulwurff (muilwerp)* als *beschaafde* heerentale (voor altijd ?) te aanveerden. Z. de woordenboeken.

« Ook in het gewoon nederduitsch, » zegt *Hoefft*, *Friesche Spreekww. 53*, « was *moude* eertijds zeer gebruikelijk. Het komt bij Melis Stoke dikwijls voor, alwaar *brenghen ter moude* is, ter aarde brengen, begraven ; waarmede overeenkomt in de *oude Friesche Wetten*, I. § 59, *to der molde bifellen*, aan de stof, aan de aarde bevelen, en 8 § 54, *to der molda bistedigia*... Ook *bestedigen* en *besteden* alleen, even als het lat. *componere*, beteekenen, in de oude taal, ter aarde bestellen... Hiervan beteekende *Bifellinge*, alleen somtijds *exequiæ*, *sepultura*, schoon men ook *libbevilhede*, d. i. lijfbeveeling, aantreffe, en is in het oud-Friesch *lykfellinga*. Vrglk *Ten Kate*, *2e D. bl. 476*, die aldaar te regt zegt, dat in het oude Land-Friesch *bifellen* alleen, op zich zelve, begraven beteekent. »

Nu, dat oud-Friesch *to der molde bistedigia, to der molde befellen*, in onze oude vl. volkstale verboekstaafd, ware *ter molle besteden, ter molle bevelen*, in één w. *mollen*, begraven.

Bij *L. Meyer*, in zijnen *Woordenschat*, is *moude* doodkiste te zeggen.

't Woord *mol* « kan echter ook van *mollen*, als begraven, mannelijk gebruikt worden, » zegt *W. Bilderdijk*, in zijne *Geslachtlijst*, I. 356.

« Men zegt immers ook : *ter moude gaan* voor sterven, » drukt Pastor Schuermans, in zijn *Idioticon*.

« In de deensche spreektale beteekent het werkw. *mulde*, » (vl. gedaante *mollen*), « *terram superspargere ; mandare terræ*, » zegt L. Diefenbach, *Vergl. Wrtrb. d. Goth. Spr.* Dus wederom begraven.

In de dieventale, anders gezeid het roo waalsch of het bargoensch, beteekent *mollen* vermoorden (en van kant maken), zeggen *Halma, Weiland, Kramers :* dood doen en *in de molle*, in de aarde stoppen, *ter molde* besteden, *ter moude* bevelen, begraven.

Dus : van *humus–humare*, van *terre-enterrer*, van *aarde-eerden-beaarden*, van *molle–mollen*, d. i. begraven.

« Buitendien, » zegt *J. Grimm*, in zijne *Deutsche Mythologie, I. 37*, « waren er bijzondere wijgplechtigheden *(opfer)*, voor enkele gelegentheden ; ten bijspele, bij koningskiezingen, geboorten, hoogtijden en lijkbestedingen, die meestens ook met plechtige maaltijden verbonden waren. »

't Is dus een oud en algemeen heidensch gebruik geweest, bij *groote, plechtige* begravingen, of ter *molle* bestedingen, spijze, drank, dieren, ja, tot levende menschen toe, ten *altare*, (in 't vl. ten *wijgbedde*) te brengen. Van het *gewijgde* of *gewijde* wierd een deel vernietigd, gebrand, gedolven, uitgestort, of, als de Godheid toebehoorende, aan de *godelieden*, dat is aan Gods arme menschen, overgelaten, die, bij zulke plechtigheden, somtijds het *Godsdeel*, dat ook hun deel was, uit het vier en uit den aschen roofden. Van daar het gene *Donatus* aanteekent, op *Terentii, in Eunuch. Act. III. Sc. II : Antiquum verbum est petere cibum e flamma.* Het deel dat overbleef wierd van de *communicantes* of deelnemenden genut en veroorboord, ter indachtigheid van den overledene.

In de kerkelijke verboden van de jaren 700 worden de heidensche lijkdiensten *dadsisas* geheeten : *Indiculus superstitionum* II : « *De sacrilegio super defunctos, id est dadsisas,* » welk frankisch w. (als van *dood* en *sijzen, suizen*, stillen, doen rusten, in slape zingen afkomstig), Jacob Grimm, eenigszins haperende, vertaalt door *lijkgezangen.*

Geen wonder en is 't dat Keizer Karel de groote ook tegen die heidensche overblijfselen of superstitiën al zijne macht te werke stelde, en beval, *in Capit. Lib. b. c. 194 :* « *Ut ad suos mortuos non agant ea quæ de paganorum ritu remanserunt, ... et super eorum tumulos nec manducare, nec bibere præsumant.* »

Spijts alle verbod zijn de *dadsisas* tot op onze tijden blijven bestaan, zoo nochtans dat ze eindelijk, van alle heidensche in-

dachtigheid vrij, christelijke, burgerlijke en treffelijke rouwmaaltijden en tafelplechtigheden geworden zijn.

« De kerke van Sint-Donaes, » schrijft Kervyn d. L., in zijne *Histoire de Flandre, I. 124*, « zag zelfs in 't jaar O. H. 1127, onder heur gewijde bogen, sassensche mannen nogmaals de *dadsisa* houden, die 't *Concilium Leptinense*, in 't jaar O. H. 743, hunne voorouders verboden hadde. In 't putje van den nacht zaten daar Burchaard en zijne medeplegers rondom het graf van den gelukzaligen Karel den goede ; op den zerk van dat graf hadden zij een brood geleid en eenen pot bier gezet, en als zij, de eene na de andere, al van dat bier gedronken hadden, gaven zij hun toe dat zij den geest des goeden Graven Karels *gesijsd* (?) gestild en hun zelven tegen alle bestraffinge gewaarborgd en gezekerd hadden. »

In *Van der Schuerens Theutonista* 1475, bl. 164ª staat er nog : « Mailtijt aever de doden. *in* D. Doitbier. »

Ja, en bij de oude Friesen, Franken, Sassen, voorouders van Vlamingen, en placht die Godsdienstoefeninge niet zonder *bier* te gebeuren noch ten ende te loopen, bij zoo verre dat ze eertijds zelfs onder de namen *het bier, de bierschap, het leedbier*, (leed-biar, *convivium funerale* in 't friesch), *het troostelbier, (convivium funebre, Fris.* Kiliaen), *the arvale* (erfale, het erfbier in Engeland), *het dodenbier* (in Sassenland), *das leichbier, das leichenbier*, (het lijkbier, in Duitschland), geboekt en bekend stond.

Johan Winkler, in zijn zoo smakelijk « opstelletje » *Bier en Bierdrinkers, Friesche Volks-Almanak 1884*, bl. 2—3, spreekt daarvan als volgt :

« Vierde men de geboorte- of den doopdag van een kind, dan heette dit een *bernebjier*. Vierde men de verloving van een jong paar, dan werd het *loavelbjier* (van *loave, forloave*) aangericht. Was aan bruidegom en bruid eere geschied door 't oprichten van versierde eerebogen, of door 't ophangen van eerekronen boven hunne hoofden, dan gaf de gelukkige jongman aan vrienden en buren, die dit eerebetoon hadden ingesteld, een feest : het *boagelbjier* (van *boage, bage*, boog). Het biergelag dat by eene begrafenis gegeven werd, droeg den naam van *leedbjier*, en ook wel, zeer eigenaardig, *treastelbjier*. Was men, by 't bouen van een huis, zoo verre gevorderd dat de dakspanten met pannen gedekt werden, dan gaf de man, voor wiens rekening dat huis geboud werd, een *pannebjier*. Desgelijks, als, by 't bouen van een schip, de steven werd opgericht, dan werd den werklieden een feest bereid, dat *stjûnbjier* heette. »

Bernebjer (*ge*)boorne(*n*)bier, kinderbier, *loavelbjer* (*be*)lovelbier, *boagelbjer* bogelbier, beugelbier, *treastelbjer* troostelbier, *stjûnbjer* stevenbier.

Wist er mij iemand het w. *mollebier* op te speuren en in te leveren, het zou mij zeer wel, maar niet onverwacht of verasselijk gekomen zijn, immers het w. *mol*, of op zijn vl. *molle*, is hedendaags nog een *biername*. « Mol, v. *album cerevisiæ genus*. Haarlemmer mol, *cerevisia alba Harlemica*. Zamenstelling : Molhuis, *caupona cerevisiæ albæ, vel ubi cerevisia alba prostat*, » zegt *H. Frieseman*, in zijn *N. Nederd. lat.*

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

Nº 1, Meimaand 1886. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

Wrdnb., Zulphen, 1810. Mol, fr. *molle*, zegt *Halma*, zelfst. naamw. vr. gesl., « zeker wit Nimweegsch bier; » en, voegt *W. Bilderdijk* daarbij, in zijne *Geslachtlijst*, etc., « in mijnen jongen tijd » (1756—1831) « een zeer aangenaam wit zomerbier. » Bij Kramers vinde ik dat vertaald door: « Mol, f. *Espèce de bière blanche, peu houblonnée, qu'on a (ou avail) coutume de boire en été.* » *Mol* zal dus wel een afgekort oud w. *mollebier* zijn, en bij *doodbier, leedbier, troostelbier, erfbier*, enz. moeten in de reke staan.

Dat zij zoo 'k gisse ofte het zij anderszins, toch éénen ouden name van de rouwmaaltijd hebben de vlamingen ongeschonden bewaard, onder de gedaante, zoo niet van *mollebier*, toch van *molleprooi*.

Alzoo drukt Deken *De Bo* zaliger, in zijn *W.vl. Idioticon*:

« *Molleprooi, molleprooie, molleplooi*, v., klemt op *mol*. Rouwmaaltijd, eetmaal dat gegeven wordt aan de vrienden en magen van eenen overledene, die in zijne begraving tegenwoordig hebben geweest. Naar de molleprooi gaan. De molleplooi was in die herberg.

— Dit aardig w. hoort men veel in 't Kortrijksche en elders. »

« *Molleprooi*, » zegt Dr *F. A. Snellaert*, van Kortrijk, in 't *Belgisch Museum*, *1844*, bl. 187, « zoo heet ten platten lande, by Kortryk, het familiemael in een sterfhuis na de uitvaert. Vergelyk Kiliaen op *mollen rooven.* »

Wat is de naamreden van 't w. *molleprooi*?

Wat *molle-* betreft, wat kan 't anders zijn als *molle* = begravinge, van *mollen* = ter *molle*, ter *molde*, ter *moude*, ter aarde besteden, begraven?

Maar wat bediedt het tweede deel van 't woord?

Het gemeen spreekw. « 'k En ben in mijnen *aat* niet » beteekent zoovele als: 't Eten en valt mij niet, 'k en heb geen smake in mijn eten. Even alzoo is « 'k En ben in mijnen *drank* niet » te zeggen: 'k En ben niet gelust of gezind om te drinken. En iemand die « in zijnen *pooi* » is, dat is iemand die *nu* lustig en wel kan drinken, en drinkt; ware hij anders, hij en ware in zijnen *pooi* niet.

Met dat w: *pooi* zijn *gepooi*, *pooier*, *pooister* (z. de wrdnboeken), en het werkwoord *pooien*, *poeien* naast verwant.

Vondel gebruikt *poeien* voor *pooien* aldus, in *Van Vlotens* uitgave zijner werken, I. 171, vs 4:

T' vat is niet hallelleeg, wij mogen nog wel poeyen.

Dat is te zeggen: Het vat en is niet half ledig, wij mogen nog wel *drinken*.

Pooien staat overal bekend als een krachtig oud vl. volksw.

voor drinken, zuipen, zwelgen; en *pooi* bediedt dranк, gezuip, gezwelg.

Ondertusschen hoort men ook, naast Ik en ben in mijnen *pooi* niet, de volgende zeggenschappen: « Ik en ben in mijnen *plooi* niet, die zake moet eenen anderen *plooi* nemen, die mensch, als hij geenen beteren *plooi* en pakt, hij gaat ziek, arm, zot komen, » enz.

Dit w. *plooi*, dat een geleend w. is, (fr. *ployer, déployer, employer, emploi*, latijn *plicare)*, is mangeslachtig (van *den* plooi), als men wilt zeggen *het plooien;* wilt men integendeel datgene bedieden dat na *het plooien*, als uitwerksel, overblijft, dan is 't vrouwgeslachtig (van *de* plooie): Z. W. *Bilderdijks Geslachtlijste*, *i. v.*

Het eigen vl. w. voor *plooi, plooie* is bij Kiliaen *voud, voude*, bij Kramers *vouw*, *vouwe;* zoo zeggen wij b. v. Eene zake in de beste voude slaan, d. i. in de beste *plooie* slaan, in 't beste ke eren.

Dus, om voort te doen met *pooi* en *plooi*, daar loopen in onze vl. tale twee spreuken neffens malkaâr, de eene met het oud en vl. w. *pooi*:

'k En ben in mijnen *pooi* niet;

de andere met het nieuw en onvl. w. *plooi*:

'k En ben in mijnen *plooi* niet.

De eerste beteekent: *'k En ben niet gelust om te drinken*, de andere: *'k En ben niet wel te passe.*

Hoe gemakkelijk en zal men 't een w. met het ander, den eenen zin met den anderen niet verward en verwisseld hebben, te meer omdat iemand die in zijnen *aat*, in zijnen *drank*, in zijnen *pooi*, in zijnen *smoor* niet en is, doorgaans ook redens heeft om te zeggen: 'k en ben niet zoo b'hoort, 'k en ben niet wel te passe, 'k en ben in mijnen *plooi* niet!

Ongeleerde, ja, zelfs hooggeleerde lieden twijfelen soms nog hedendaags, b. v. tusschen *patois* en *platois*, welk van beiden het rechte w. zij. 't Is *patois*, zegt *Littré*, « eertijds misschien *patrois*? » 't Is *platois*, zeggen de waals, en dat w. bediedt de tale van ten *platten* lande, de niet hoogdravende, de effene, de *platte* tale. Zoo mocht men twijfelen tusschen *plateel* (plateau), en *pateel;* tusschen 't waalsche *i 'nd a pus*, en 't fr. *il n'y en a plus;* tusschen *helleblekken* en *hellebekken;* tusschen *pooi* en *plooi*. Zoo mocht men niet vast meer weten of de *l* aan 't oorspronklijke w. is toebehoorende ofte niet. Zoo mocht men eindelijk, als 't op een ongeschreven w. aankomt, en bezonderlijk op een dat men niet wel meer en verstaat, niet recht weten hoe zeggen of spellen, b. v.: *mollepooi* of *molleplooi*.

Het oud vl. w. is immers 't nieuw onvl. w. gelijk geworden,

van spellinge en van uitsprake, en *-plooi* doet den dienst van *-pooi*, beteekenende, ter zelver tijde, *potus* en *plica*, *drank* en *voude*.

Met dat w. *-plooi* = drank geraakt men bekwamelijk aan *molleplooi* = *mollepooi* = *molledrank*, *mollebier*, *leedbier*, *troostelbier*, *rouwbier*, *doodbier*, *uitvaartbier*, *begravenisbier*, *rouwmaaltijd*, enz.

Vergelijkt als voorbeelden van de ingeslopene *l* de ww. *peisteren-pleisteren*, *pof-plof*, *pinken-plinken*, *bazuine-blazuine*, *baffen-blaffen*, *perkament-perklament*, *bekaaid-beklaaid*, *koeriën-kloeriën*, *koesteren-kloesteren*, *vimmevlimme*, *veder-vleder*, *bulsen-blutsen*, *botsbollig-blotsbollig*, *kabberdoes-klabberdoes*, *kabout-klabout*, *kabetteren-klabetteren*, *bahieren-blahieren*, *vuwe-vluwe*, *onchance-onchlance*, *veme-vleme*, *waterkerse-waterklerse*, *puimsteen-pluimsteen*, *viem-vliem*, dus *pooien-plooien*, *mollepooi-molleplooi*, enz., en z. De Bo, bl. 1471—72.

Molleplooi zelve zal *molleprooi* geworden zijn volgens eene andere, zeer wel gekende en algemeene taaleigenschap, waarbij twee op malkaar volgende *ellen* ontlijken en veranderen van *(-l-l)* tot *(-l-r)*, of omgekeerd tot *(-r-l)*.

Van bovengemelde taaleigenschap zijn de volgende voorbeelden waar te nemen : *flagello* (grieksch n. testament) *frangellô*, *flanelle-fernelle*, *l'Ysle-Ryssel*, *pilule* (bij de waals) *pilure*, *colonel* (oud fr. *coronel) cornel*, *kephalalgeia-cephalargie*, *lethalgeia-lethargie*, *cœluleus* (hemelsblauw) *cœruleus*, *lavendel-lavender*, *belhamel (hamel* met de *belle) belhamer*, *lettel* (weinig) *letter*, *lusciniola-rossignol*, dus *molleplooi-molleprooi*.

Molleprooi is *mollepooi*, is *molledrank*, *mollebier*, *lijkbier*, *doodbier*, *uitvaartbier*, rouwmaaltijd.

Veel vl. ww. die met *p* ingaan hebben eene jachtigere nevengedaante, die met *f* begint, b. v. zoo vinde ik in De Bo's en in mijne aanteekeningen : *paleie-faleie*, *peuke-feuke*, *pijtjepatje-fijtjefatje*, *pikke-fikke*, *plaaisdank-fleisdank*, *pluizenfluizen*, *poefen-foefen*, *prulle-frulle*, *prut-frut*, *putterenfutteren*, dus *pooien-fooien*, *pooie-fooie*, *pooi-fooi*, enz.

't Onvl. w. *vooie*, *fooie*, altijd vrouwgeslachtig, hebben wij uit het latijn *via*, door 't fr. *voie*, en 't beteekent de gang, de wandelweg, de boord rondom iets, 't zij torre, 't zij hoed, enz.; maar lange eer wij latijn of fr. in onze tale aanveerd hadden bestond in 't vl. het werkw. *fooien* = *pooien*, met de twee naamwoorden de *fooie* = de *pooie*, den *fooi* = den *pooi*.

Fooien is drinken, *fooie* is drinkgeld, drank, gelage, bierhave, pintedek, baarloop, *labaai*, *(labaaien) lapeie*, *(laveien)*, *(lavei)*, *(lawaaien)*, *lawaai*, *lawei*, enz. te zeggen. *Fooi* en kenne ik maar als *mafooi*, in

Hooi en strooi,
peerdemafooi

van 't welbekende kinderliedtje.

Fooien en *fooie* staan in 't lange en in 't breede uitengedaan bij De Bo; daar is uitleg te vinden wegens *kinderfooie*, (kinderbier, 't kind verdrinken), *oestfooie*, *schaapsfooie*, *vlasfooie*, *zaadfooie*, en *zwijnefooie*. Voegt daarbij *smedsfooie*,

boekweetfooie, en wie weet hoeveel andere *pooien* en *fooien*, die nog ongeboekt en te zanten gebleven zijn.

J. H. Hoefft bekent dat er *fooie* gehouden wordt « in de stad en in den lande van Breda, » ter gelegentheid van 't boekweitderschen, *(boekweitfooie)*, van eene verhuizinge, van het timmeren eener nieuwe woonstede. Daar worden dan koeken gebakken, rijspap gemaakt, enz., en niet zelden is daar ook een « boeren-Paganini » of zoo genaamde speelman bij.

Heeft er niemand nievers het w. *mollefooi*, *mollefooie* of *mollefrooi* tegengekomen, b. v. in Limburg of in Brabant?

In de hedendaagsche *Hollandsche*, zoo gezeid *Nederlandsche* tale en bestaan maar de ww. *fooie*-drinkgeld en *fooie*-scheebier, *cœna profectitia* meer, en wonderlijk menigvuldig zijn de wijzen op dewelke men de naamredens van die ww. zoekt uiteen te doen.

« Voye, foye, letste. *Vinum profectitium*, *symposium viæ causa*. *Gal. Voye*, *iter significat*, » zegt *Kiliaen*.

« *Fooi* kan eene oude afkomst rekenen van 't latijnsche *via*, een weg. De Franschen maken daar van hun *voie*, weg, en *vojage*, reize. *Viaticum* was bij de Latynen teerkost op den weg. Dit is overgebracht tot afscheidsmaal... doch het gebruik neemt dat ook ruimer voor drinkgeld. » Dus *Carolus Tuinman*.

Oudemans, in zijne *Bijdrage*, is van 't zelfste gevoelen.

De volgende aanteekeninge staat, *i. v. Fooy*, van eene zeer keurige hand geschreven, op mijnen Kiliaen, die van ends-ent-ends met witte *folio* bladeren doorschoten is, en, op die bladeren, met veel kostelijke zanten uit alderlei schrijvers verrijkt en versierd :

« *Foy*. (cf. voye.) (waarsch. samenhangend met *foi*, fides.) is oudt. de afscheidspartij van het bruidspaar. Zoo staat onder een MS. Gedicht van *Hooft*, getiteld *Mommerij* : « In Amsterdam op de Foy van Monsr Hovijn gespeelt 1602. » Nog heden heet in Noord-Holland de afscheidspartij van een naaimeisje bij het verlaten der naai-school : *Fooi*. v. h. ging het woord over in de beteekenis van afscheidsgift, en vervolgens van gift in het algemeen. »

Van dit zelfste gevoelen is *Bilderdijk*, in zijne geslachtlijst, alwaar hij zegt : « *Fooi*, v. 't Is het Fransche *foi*, en beteekent iets *op trouw* of ten teeken van *trouw* gegeven; van waar het tot alle gift is overgegaan. »

« *Fooi*, znw. V., eng. *fee*, » zegt *J. L. Terwen*, in zijn *Etymol. Wrdnb. Gouda 1844*. « Oudtijds beteekende *feoh*, vee, bezitting, ook geld; angels. *feohfang*, ontvangst van geld; misschien staat het woord daarmede in verband. Indien echter de eerste beteekenis die van afscheidsdronk is, kan het zamen hangen met *pooijen*, lat. *bibere*. »

In de *Baronije* van Breda bestaat *fomfooien*, zegt *J. H. Hoefft*, in zijn *Breda's Taaleigen*, een w. dat gelijkt aan *chachachen*, *chachaaien*, *pimpampoen*, *bimbambong*, enz.; 't is oprechte, dobbelslaande dronkaardstale, en eene halve herhalinge van het nog nuchtere drinkw. *fooien*. *Halma*, *Weiland*, *Hoefft*, *de Jager* (Frequent.), en *Kramers* geven *verfomfooien*, *verfomfaaien* = verkwisten. Dr de Jager zegt daarop : « In Hamburg, Bremen, Osnabruck en Holstein, heeft

het ww. ook de beteekenis van lustig spelen en dansen, en voorts in spel en dans doorbrengen en verkwisten; en deze schijnt wel de eigentlijke zin des woords te zijn. »

Fooien is bij ons insgelijks (zie De Bo) drinken, spelen, dansen, enz. En v. d. *fomfooien*, *verfomfooien*, verdrinken, verspelen, verdansen, met al 't menigvuldig gevolg daarvan.

De Hamburgsche *Richey* en weet met dat w. geen beteren weg als de andere. « *Fumfeyen, verfumfeyen, fumfumfeyen, verfumfumfeyen* » vertaalt hij door : « Lustig vedelen en dansen. Wellustig verdoen, door breed leven verkijskassen. Een w. dat den zoef van eenen vedelboge over de snaren uitdrukken zal. » Dr de Jager geeft daarin toe. Ondertusschen *fooien* is *pooien*, drinken : *fomfooien*, *fomfomfooien* is drinken tot aan 't *derde* verdiep van zuipzuchtige geweldigheid. Nuchters monds gezeid zou het *fimfamfooien* behooren te zijn, vrglk *pimpampoentje*, *Loquela* 1886, blfz. 77.

't En zal den lezer niet ontsnapt hebben dat *-ooi-*, van *fooie* in zijne verschillige gedaanten, hier end daar tegen *-aai-*, *-ei-* verwisselt. Dus zet De Bo *mollepraai* in steê van *molleprooi*, verder komt *fomfaaien*, *fomfeien* voor *fomfooien*.

Dit verwisselen tusschen *ei*, *aai* en *ooi* en is niet zeldzaam, ten bewijze : *peiement-paaiement-pooiement*, *peiweeg-paaiweeg-pooiweeg*, *vleien-vlaaien-(flik)vlooien*, dus *mollepraai-molleprooi*, *faaien-fooien*, *faaie-fooie*, *fomfeien*, *lapeien*, enz.

Iemand die genoeg en te vele *gefooid* of gedronken heeft steekt eindelijk de *walge* of de *brake* van 't *fooien;* hij wordt er *beu* van, *nauseal* (*naus*-zeeschip), hij is er *misselijk*, *eüvel*, (*zee*)*ziek* van, hij is *vezeeuwd:* hij heeft er de *faaie* van.

Dr *Joost Hildes Halbertsma*, in zijne *Rimen ind Teltsjes*, bl. 277, verhaalt hoe een soldatengeneesheer zijne geniverzieken plag te genezen. Hij gaf ze geniver bij de macht, 't zij ze honger hadden of dorst, 's morgens, 's middags, 's achternoens, 's avonds geniver, en niet anders als geniver. « *It eintsjebisluwt is, dat de suwper heal forbarnd fen binnen ind puwr razend fen thoarst, yn ien grousomme thjinst falt, dær de mæsten foar opstruwpe, mar dy er throchkomme binne yn 'e groun genæzen. Hja meye nin jenewer ruwke oaf sjæn; as hja it wird fen jenewer hearre, matte hja koarts spye, sa 'n ynnige walge habbe hja aan 't guod. To Soerabaya, sei de Doctor, hie er ien bulte soldaten mei dit middelke holpen, mar noch folle mear op 't tsjerkhoaf brocht.* »

Dat is w. voor w. : Het endetsjebesluut is dat de zuper hal(*f*) verbernd (*verbrand*) van binnen end peur razend van dorst, in een grouzame(*n*) dienst (*arbeid*, *vlage*) valt, daar de meesten-(*deel*) voor opstrope(*n doodgaan*), mar die er door(*ch*)kome(*n*) benne(*n*) in (*d*)e(*n*) gron(*d*) genezen. (*Ze*) meuge(*n*) n(*eg*)een geniver rieke(*n*) of zien; as (*ze*) et word van geniver hooren moete(*n*) (*ze*) korts spuie(*n*), zoo 'n innige walge hebbe(*n*) (*ze*) aan 't goed. Toe Soerabaya, zei de Doctor, ha(*d*) (*hij*) een bulte (*nen hoop*) soldaten mee dat middelke (*ge*)holpen, maar nog vele meer op 't kerkhof (*ge*)brocht.

De suikerbakkers doen hunne leerjongens, in 't begin van hunnen leertijd, veel veel suiker, zeem, taarten en pasteien eten, tot dat ze er de *faaie* van hebben; ja, verre van nog zoe-

tigheid te durven preeuwen achter de hand, tot dat ze al dat suikerwerk is *vijand*, dat is *vijend* en *verfoeiend* geworden zijn.

De *foeie*, (de *fooie?)* of de *faaie* hebben van iets, of van iemand, is dat iets of dien iemand (ver)*foeien*, *vijen*, d. i. *vij-sch*, *vij-and* zijn dervan.

Zwijgt van die zake, « ik heb er de *faaie* van » hoorde ik menigmaal op het Brugsche, en De Bo zal misschien, halvelings verdonkerd, het zelfste w., of zijne wisselgedaante *fooie* gehoord hebben, immers hij teekent aan, in zijn *Idioticon :*

« *Foei(e*, v. zonder mv. Afkeer, walg, tegenzin. De foeie krijgen van iets. De foeie hebben van iemand. »

Foei! (gelijk *zoei-zie*, *snoeien-snijen)* heeft eene nevengedaante die 'k niet en wete hoe ik ze schrijven zal; ze luidt « *fiej!* » en zij schreef eertijds *fij! fi!* Zou het werkw. *fijen*, *vijen*, van waar *vijand*, *vijsch*, met zijne nevengedaante *foeien* (verfoeien) *fooien*, niet eerst drinken, van te veel drank walgen beteekend hebben?

Van *vijen*, *vijand* zegt *Grimm* dat de naamreden nog in 't donkere schuilt.

Dit *faaien*, *faaie*, zie hooger, mits *(f = p)* levert *paaien*, *paaie*, dat in 't Ipersche *lapeie* zit, en dat met *labaaien (p = b)* broêr en zuster is. Z. *Loq.* 1885, blfz. 28, en De Bo, *i. v. Labaaien.*

Met dien zelfsten sloter ontluike men nu de ww. *Haaibaai* en *haaibaaien*, die in De Bo staan, en die zoo vele zeggen als (haaien) *girare*, en (baaien, paaien) *pooien*, *bibere*, *potare*. Dus *haaibaaien*, *haaien* en *baaien* is : *circumvagando potitare*, *helluari :* in alle capellekes bet na gaan, « verdomd loopen, » zoo ze in 't Kortrijksche zeggen.

Zou dat oud w. *pooien*, *fooien* zijne weêrgedaante niet hebben in de Arische, zoo gezeid in de classische, en in de indo-germanische talen?

De machtige geleerden *Grimm*, *Bopp*, *Pott*, *Fick* en an en kenden ons w. *pooien-fooien* niet, anders hoe zoude er van 't sanskritische *pivâmi*, gr. *pinô*, lat. *bibo* gedrukt staan en geleerd worden dat die ww. zonder weêrga, d. i. zonder wedergedaanten zijn in onze germaansche taalafdeelinge?

De gekende regels van de zoo gezeide *Lantverschiebung*, van de *stafwisselinge* of van het *stemverloop*, eischen dat de ingaande *p* van *pivâmi*, enz. zou wisselen tegen *v* of *f*. « *A teutonic word from that root* » *(pa,* van *bibere)* « *would begin with f,* » zegt *Skeat*, *i. v. Beer :* een duitsch w. van dien grondstam zou (in 't engelsch) met *f* beginnen : dus in 't vl. met *f* of *v*.

Enwel, *fooien* begint met *f* (en met *v*, in *vooien)*, zoo nochtans dat het w., alle stemverloop, allen stafwissel weêrstand biedende, ook als *pooien*, *poeien*, *paaien*, *peien*, enz. is blijven bestaan.

De geleerden aanzien zulk een geval als mogelijk en als niet zeldzaam voorenkomende, immers zij heeten 't, op zijn duitsch, *das Ausbleiben der Lantverschiebung*, dat is *het achterwege blijven des stafwissels.*

Hier volgt, uit *Georg Curtius*, de verwantschap van den indo-germanischen wortel *pa-*, *pi- :*

Sanskritische wortel, *pâ-*. Van daar : *pâ-mi*, *pi-bâ-mi*,

pi-vâ-mi, ik drinke; *paja-jâ-mi*, ik doe drinken; *pâ-tra-m*, drinkvat; *pâ-na-m*, drank; *pî-ta-s*, die gedronken heeft.

Grieksche wortel, po-, pi-. Van daar: æolisch *pô-n-ô*, *pi-n-ô*, ik drinke; *po-t-os, po-ma, pô-ma, po-s-is*, drank; *po-t-ês*, drinker; *po-tér-io-n*, drinkbeker; *pi-no-n*, gerstenbier; *pi-pi-sk-ô*, ik doe drinken; *pi-s-os*, weide; *Bisa* en *Pisa*, bronne; *pi-s-tra*, drinkstede.

Latijnsche wortel, po-, pi-. Van daar: *pô-tu-s*, drank; *po-ti-o*(n), teuge; *pô-tor*, drinker; *po-c-ul-um*, drinkvat; *pôtare*, drinken; *Pisa*, bronne.

Verder *-bo*, in 't herhalend w. *bibo*, ik drinke; *-bu-* in *inbuo (in-bu-o)*, ik doe drinken; *bua* (Corssen), drank; *vinibua*, wijndrinkster; *exbures, exburæ* (Corssen, Curtius), tenden gedronken, *af* van drinken.

Van *pi-sc-is* en weten de geleerden den oorsprong niet: behoort dat w. hier te huis? De kenmerkende, de zintreffende eigenschap van den visch, is 't het *drinken*, het aanhoudend *zwelgen* niet?

Van *dit* latijn hebben de franschen hun lat.-fr. *boire* (eertijds *boivre*), *du vin qui est en boite*, wijn die op zijnen *pooi*, op zijnen *drank* is; *boisson, poison*, bij onze oude dichters, onvl. *pusoen*.

Verder *breuvage* (eertijds *beuerage, beuvrage) abreuver, abreuvoir*.

Imbu, embu, buvard, buveur, buvette, etc.

Imbiber, biberon.

Pot, potable, potage, poter, potée, potier, poterie, potion en *potasse* (vl. potaschen).

Germaansche wortel. Ontbreekt bij de geleerden!

In 't vl.; met stafwissel, *fo-, fa-, fu-, fi-*. Van daar: *fooien, fooie, fui, fooi, foeien, verfoeien (præ saturitate fastidire), foeie, foei, faaie, (-feien) fu! fy! fi! t'fi! (status vel expressio fastidientis)*.

Met stafwissel, *vo-, vi-, ve-*. Van daar: *vooie, vijen, vijand, veete, vijsch, (visch, pisc-is*, de drinker?)

Zonder stafwissel, *po-, pa-, bo-, ba-*. Van daar: *pooien, poeien, pooi, (-plooi, -prooi), (-paaien, -paai), (-peien, -pei)*, enz.; 't friesche *ba*, vl. *bo, bui, beu*, (bij *Kiliaen* en a^{n}, *satur, oppletus, obrutus cibo, potu)*.

« Ik bin dat geflâi ba, ik bin di sted ba, *abominor istam adulationem, urbs mihi fastidium*, » zegt *Halbertsma, Lex. Frisic. i. v.*

Kramers vertaalt *beu* door *soûl*, dat is in 't oud fr. *saoul, sadol*, latijn *satul-us, satur, saturatus, expletus, (v. g. vino)* dronken, zat.

Verder: *-baaien, -baai*, enz., in *labaaien, haaibaaien, labaai, haaibaai*, enz. — Wat is *bi-er*, van woordswegen? Vrglk kinder*fooie* = kinder*bier*.

« De bekende woordafleidkundige *Becanus*, voluit *Johannes Goropius Becanus* genoemd, heette eigentlik enkel maar *Johannes*. Hy noemde zich *Goropius*, omdat hy geboren was in het gehucht *Gorp;* en *Becanus* naar den naam van het dorp *Beek*, voluit *Hilvarenbeek* in Noord-Brabant, waar dat gehucht *Gorp* onder behoort. De hedendaagsche geslachtsnamen *Van Gorp, Van Gurp* zijn ook aan dit brabantsche plaatske

ontleend. — De beroemde taalgeleerde *Cornelis Van Kiel* eindelik noemde zich *Cornelius Kilianus Dufflaeus*, omdat hy van *Duffel*, een dorp by Antwerpen, geboortig was. »

Het bovenstaande schrijft onze friesche vriend *Johan Winkler*, tot bewijs van de dwaasheid van zekere oudewetsche geleerden, die, zegt hij, « al hun valsch vernuft uitputten en hunnen wansmaak bewezen in het verformen, verdraaien, vergriekschen en verlatijnschen hunner namen. »

Daarna haalt Johan Winkler ook een deel verfranschte namen van neerlanders voor den dag, b. v.: *Delawoëstine, Couquerque, Le Veugle, Denève, De la Houtte, De Cuypère, De Pottère*, waarbij ik nog *Stubbé, Onré* (De Onreede), *Suvée* (Struyve), en *Decastéquère* zal voegen, en hij zegt: « Hooftsakelik hebben dese laatsten hun ontstaan te danken aan de zucht, die dwazelik zoo veel Nederlanders eigen is, om alles wat oorspronkelik nederlandsch is, zoo veel mogelik op eene fransche leest te schoeien, om zoo veel doenlik daaraan een fransch voorkomen te geven. » Zie *De Nederlandsche Geslachtnamen... door Johan Winkler, Haarlem, Tjeenk Willink 1885*, II. 543, 551.

Als er nu iemand daarmeê zóó beziekt is, dat hij liever een vreemd voorkomen draagt als zijn eigen aanzichte en gelaat; als hij 't de pijne weerd acht zijnen aangeboren vl. name te verdonkeren en te veranderen, net als of zijn vader zaliger te Athenen, te Roomen of te Parijs geboren ware, dan en moet men niet verwonderd zijn dat die Heeren Goropius, en a^{n} van de jaren 1500, hun inbeeldden, op het zeggen van de « choroniken », dat de eerste Nederlanders eigen rechtzweers waren van *Anchises*, van *Priamus*, van *Æneas* of van *Alexander* den groote. Dan en moet men niet verwonderd zijn is 't zake b.-v. dat ze het vl. w. mol *(talpa)* hielden voor eene verkortinge van *molestus*, en 't vl. w. prooi *(compotatio, epulum)* als afkomstig, langs fr. *proie*, van 't latijnsch w. *præda;* en gevolgentlijk dat ze ons vl. w. molleprooi *(cœna feralis)* als latijn, en als *præda* (d. i. *venatio) talparum*, de brave lieden wisten in den kop te metsen en te *philologeeren!*

Waarlijk! en ons oud vl. w. *molleprooi, (mollen prooien, prædari talpas!)* van 't vl. in 't latijn, en van 't latijn dan weer in 't vl. vertapt en vertaald, zou wel kunnen eene gangbare en geboekte spreuke geworden zijn, hoe dwaas en hoe uitzinnig ook!

Aldus: *Plantyn:* « Gaen mollen rooven, *adag. Aller cercher aux taulpes, estre enterré. Venari talpas, id est inhumari.* » *Kiliaen:* « Mollen-rooven. *Venari talpas: dicitur de mortuis humatis et sepultis, sumpta metaphora a vana quorumdam opinione, qui humo tectis corporibus, reliquam mortuorum vitam sub terra agi putant.* » *L. d'Arsy:* « Gaen mollen rooven, *Aller chercher aux taupes, Deceder, Mourir.* » *Ten Kate:* « Mollen rooven, *venari talpas;* 't welk men van de verstorvenen zeit, spruitende volgens *Kiliaen* uit een oud en zot bijgeloof, als of de geesten der begravenen onder de aerde omzworven en met Mollevangst zig bemoeiden. »

Alzoo is 't dat uit misverstandene *woorden* somtijds onbestaande en onbestaanbare *zaken* geknoeid en gekunstenaard gerochten, ende dat wijst naar den oprechten zin van 't grieksch w. *mythologeia.*

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

Loquela is « een blad voor eigen vlaamsche taalliefhebberije en voor eigen vlaamsche taalgeleerdheid. Voor de schrijvers van *Loquela* is de tale de tale gelijk de sterren de sterren zijn: zij bestaat, zij is daar, zij leeft en zij roert nog dagelijks, en wij zoeken ze, met eerbied, te kennen en te doen kennen, in haar wezen en in hare waarheid, in hare oorbaarheid of goedheid en in hare bewonderlijke schoonheid. » *Loquela* 1881, hlfz. 15.

Prijs 2 fr. 50; 1 fr. 25 voor de Heeren Studenten. 't Gene de *penne* betreft te zenden: *nº 19 in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

Ons Oud Vlaemsch, of *Het Vl. in Vrankrijk,* 2 afprenten van elken nº; 6 nºs 's jaars, prijs 1 fr. *J. Ficheroulle,* op de Mart, tot Belle, voor Vrankrijk; uitgever van *Loquela,* voor Belgenland.

Ondergeteekende begeert in te schrijven op LOQUELA:

Voor 't loopende jaar en de volgende.

Voor den herdruk van de jaren 1881—1884.

Op ONS OUD VLAEMSCH.

(HAND- EN HUISTEEKEN)

Teekent met een kruisken 't gene waarop gij begeert in te schrijven en zendt dit bladtje, onder postzegel van 0.fr. 01, naar den uitgever.

VRAGEN

Zekere zeemeeuwe heet men *valhouwe* of *valouwe.* Welk is de rechte spellinge van dat w., en welk deel dervan draagt de stemzate?

Men verzoekt vriendelijke toezendinge van woorden beginnende met het stemzaatlooze *per-.* Zie *Loquela* 1885, hlfz. 55.

Weet er mij niemand iets op te speuren rakende het bier dat in de woordenboeken *mol* heet? Z. *Loquela* 1886, hlfz. 1.

Hoe verstaat gij dit zeggen: « Een zak die zijn koorn piet. » Wat is *pijen* of *piën?*

Wat heet men eenen *« taaien hoek? »*

Wat is het w. *kawaaie* te zeggen, en alwaar hoort men 't? Stemzate op *waa-.*

Wat verstaat men door *boktarwe?*

Wat is te zeggen: *Gij hebt het bo, hij heeft het bo gehad?* Op zijn Poperingsch: *« j' Het 't bo, h'n het 't bo had. »*

't En zal ommers het fr. w. *beau* niet zijn!

« 't Is zondag *bierhave* in den Dobbelen Arend. » Welke is de beteekenisse van *bierhave?*

Wat is eene *spiesetafele,* of hoe schrijft dat w.? Stemzate op *spie-.*

Op den boord van een blad, in eenen tsaarteren landboek, t'Alveringhem, staat er geschreven: *« Dit saeter noch eens betacht. »* Wat wilt dat zeggen?

Saeter = tsaa(r)ter, (ts = k) kaarter, latijn *chartar*(ius), van 't grieksch *chartê,* dat is *pergament, francijn,* of schrijfvel, in 't vl.; maar *betacht,* wat is dat?

« De bien *bermen, uitbermen.* Veurne. »
Zoo vinde ik aangeteekend.
Bermen de bien *zelve,* of *worden* ze *gebermd; bermen ze uit,* of *worden* ze *uitgebermd? Bermen* is *zwermen,* in 't Veurnambachtsche, *(s-b = zw).*

« Jan, ge ziet eruit lijk nen *haning,* » *(hanning, aning, anning)?* Gehoord al *Denterghemwaard.*
Hoe zag Jan eruit, en hoe schrijft *haning?* Of is 't *haring?* De *-ng* spreekt als *-nk.*

Wat heet men de *pluimziekte?*

Wat is *amfeebias* te zeggen? Stemzate op *fee-.*

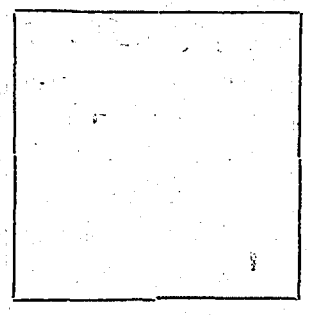
Wat is *« muizels eten »?* Uitsprake *muzels.*

Mijn achtbaren Heer J. Demeester

Uitgever

tot

Rousselaere

AANBEVOLEN

Duitsch en Dietsch, dat is een handboeksken ten gerieve van den duitschleerenden Vlaming. Iseghem, J. Dooms, boekdrukker. 1884.

De *Kruidwoordenboek*, met andere diergelijke schriften van zaliger Deken De Bo, wordt ter uitgave bereid, en zal in 't korte breedvoeriger aangekondigd worden.

De Taalsleutel of vlaamsche spelregels tafelwijze geschikt, door P. B. en H. V. d. P. Iseghem, J. Dooms, boekdrukker. 1886. Dit werk boort allengskens in de scholen, waar het niet anders als goed en zal stichten en gemak voor al die hunne moedertale aan 't volleeren zijn.

't Leven van Sinte Luutgarde, geprint te Hasselt bij Michiel Ceysens, in de Demerstraat, n^er 11, in 't jaar O.-H. J.-C. 1885.

Een lief boekske, van 23 zijdekens, uitgegeven door een van *'t Daghet in den Oosten*, na eenen ouden druk, met vier oude en zestien nieuwe rijmreken, prijs 0 fr. 10.

« Hij is vertrokken met *pandere en zandere*. Hij maakt *pandere en zandere*, om voort te gaan. » *Pandere en zandere* zegt zoo vele als *pak en zak*. Een *pandere* is eene *mande*, wat is een *zandere?* 'k En hebbe dit laatste w. nooit gehoord of 't en zij ingespannen neffens zijn wederwoord *pandere*.

« 't Is een eendelijk dingen, voor een handsvul' wijte! » Alzoo zegt men, te Rousselaere, als men iets wilt kleene maken, met het gekswijze te vergrooten. Wat is eene handsvolle wijte? Uitsprake *wite*.

Wat bediedt het Veurnsch w. *ijsgast?*

Wat zijn *hingsteknechten?* Wat zijn *haverzaaiers?* Die twee ww. hoort men al de kanten van Dixmude, en 't moeten kerfdiernamen zijn.

Verschillige dezer vragen betreffen woorden die al 25, 30 jaar gezant zijn; sommigte staan zelve op het bladtje der wanhope; maar onlangs heb ik uitleg gekregen wegens woorden die mij al lange verhangen, verworgd, teenemaal verloren scheenen. Hope dus nog. 'k Weet zeker dat er velen zijn die mijne vragen seffens en voor de vuist zouden kunnen antwoorden, wilden ze; maar 't dunkt hun altijd dat 't een ander doen moest, die 't nog beter kan en zal, en alzoo en doet het niemand!

ANTWOORDEN

Met hertelijken dank kenne dat ik antw. ontvangen hebbe, van verschillige goede vrienden en medewerkers, wegens de ww. *vroomvoogd, kloeien, beromd, rokken, weerkasch, kneeke.* Zal den ingewonnen uitleg, onder 't zantekoorn, bekend maken en elk ten dienste stellen.

ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Antwerpen* (2), *Bautersem, Brugge* (3), *Brussel, Coûckelaere* (2), *Duynkercke, Eecloo* (2), *Haerlem* (2), *Kortrijk, Leuven, Luyk, Mechelen* (2), *Meenen, Moscroen, Nederbraeckel, Oostende, Paschendaele, S. Niklaas, Thielt* (4), *Thorhout, Wynghene.*

LOQUELA

Nº 2, Wiedmaand 1886. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

AFBERDELEN, *berdelde af, afgeberdeld.* = Berdels aan boomen of aan staken slaan, om te beteekenen en te doen weten dat het verboden is te jagen, door te gaan of te rijden. — Geheel N. N. zijn hofsteê is afgeberdeld, zwicht u van daar nog te jagen! Geh. *Couckelaere.*

AKSTERPOT, den. = Aksternest. Geh. *Dranoutre.*

BERTELOTE, de, stemz. *lo.* = Een slag van zeevisch, die te Kortrijk, onder dien name, op de Vischmart komt en verkocht wordt. « 't En is eigentlijk noch vlote noch roche, maar eene vischgedaante tusschen beiden, » zoo zegt het volk. « Wanneer men den kop van dien visch alleene ziet zou men zeggen dat het eene roche is, maar hij heeft buik en steert die van lengerhand verdunnen. » Daar wordt mij ook gezeid « dat 't maar die visch en is die jongen werpt terwijl de andere veuzen. »

Van in 't jaar 1860 had Heer *L. Kindt*, Apotheker tot Kortrijk, het w. *Bertelote* opgezonden naar het *Algemeen Vl. Idioticon* van *Pastor Schuermans*. Het w. verscheen (1865) in gemeld *Idioticon*, maar 't wierd misdrukt als volgt, bl. 45ª : « Berthelde, zekere visch (Kortrijk). »

De Bo drukte (1873), bl. 80ª : « *Bargelote*, v., de *g* uitgespr. als *zj*, en de klemtoon op *lo*. Bij zeevisschers. Een visch anders ook Speelman en Zeeduivel geheeten, fr. *squatine-ange*, l. *squatina angelus*. M. Van Beneden (*Ann. Parlem. 1865-66*, docum. bl. 602) spelt *bergelote.* »

« *Squatine... Zeeëngel* n., een geslacht der kraakbeenvisschen, » zegt *Kramers*. Bij *zeeëngel*, in 't Neerl.-Fr. deel, staat er : « v. *Schoerhaai.* » Bij *schoerhaai* : « Zeeëngel. *Ange (de mer) angelot, squalus squatina.* » Bij *ange, angelot* eindelijk : « Een naar den rog gelijkende haaivisch der Middellandsche zee. »

De berteloten die te Kortrijk op de mart verkocht worden komen uit de Vlaamsche zee!

Wat den oorsprong betreft van 't w. *Bertelote, bargelote, bergelote*, dat er een Fr. w. uit ziet, hij zou wel kunnen te zoeken zijn in 't w. *Bertoneau, (Breton-eau*, Bortoensche visch), dat de normansche name is van een slag van *Rhombus*, die meest op de kust van Bretanjen gevangen wordt, luidens Ménage.

Bertoneau, berteno, bertenote, bertelote? De vreemde ww.

wisselt de vlaming na den eesch van zijn gehoor, hij en verstaat ze immers niet, en de visscher en ziet niet nauwe naar de onderscheidende kenmerken der verschillige vischgeslachten. De Oostendsche zeelieden kunnen de *bertelote* door hunne Bortoensche zeegenooten eerst leeren kennen hebben, en 't ware al wonder kwam de Bortoensche visch nooit al onzen kant op speelreize afgezwommen!

De geslachtsname *Berthelot* kan den wissel *Bertoneau-Bertelote* vergemakkelijkt hebben.

Of gelijkt de *bertelote* aan eenen « *berthelot, flèche en bois, ou prolongement établi sur l'avant de certains navires, pour y placer ses focs plus éloignés de la prone? Diction. de Marine par le Bon De Bonnefoux etc., Paris, Arthur Bertrand 1847.*

Berthelot en staat in *Littré* niet.

Bij deze vischgeschiedenisse behoort hetgene *J. Mac Leod* schrijft in *Natura, Gent J. Vuylsteke*, 1e j. 10e afl. 15 Oct. 1883, bl. 246—47 :

« Wij denken het niet ongepast hier eene kleine opmerking in het midden te brengen, waarvan anderen, die zich met hetzelfde onderwerp zouden willen bezig houden, veel nut zullen kunnen trekken. Onder de visschers vindt men inderdaad — zooals overal — lieden welke goede opmerkers zijn en de kleine diertjes en planten, die zij in handen krijgen, nauwkeurig bekijken en waarnemen, er aan hunne makkers den naam van vragen, en dezen onthouden. Anderen zijn integendeel minder opmerkzaam, en aanzien alles wat geene handelswaarde heeft als *bucht* en vuiligheid, dat tot niets anders goed is dan om over boord geworpen te worden.

Als men eenen opmerkzamen visscher voorhanden heeft, kan men op korten tijd een aantal namen te weten krijgen. Een min oplettende zeeman zal integendeel, ondervraagd zijnde, niet kunnen antwoorden, en, om tegenover eenen vreemdeling zijne onwetendheid te verduiken, zal hij den eersten naam den besten op een bepaald voorwerp toepassen.

Benevens deze eerste oorzaak van misgreep bestaat er eene andere : als een vreemdeling aan eenen zeeman eene inlichting vraagt omtrent iets dat de visscherij of iets dergelijks aangaat, zal hij dikwijls moedswillig bedrogen worden : de bootjessjouwer vooral kan moeielijk weerstaan aan den lust om eenen vreemdeling eens *voor den aap te houden*. Het is alzoo dat een visscher in mijn bijzijn door eenen vreemden heer ondervraagd werd omtrent den naam van eenen visch : de visscher gaf den naam van *Zeeduivel* op ; als de heer voorbij was, bezag ik den visscher met verwondering, want ik had dien zelfden visch reeds menigmaal Potskop (Cottus Scorpio) hooren noemen.

Zonder dat ik een woord sprak zegde de visscher, den visch in handen nemend : *wij* noemen dat *potskop;* maar *zeeduivel*, dat zeggen wij aan de vreemdelingen!

Zooals men ziet moet men met eene zekere voorzichtigheid te werk gaan om geene verkeerde namen aan te teekenen : vooraleer eenen naam voor goed in de lijst op te nemen, hebben wij hem ten minste vijf of zes malen op hetzelfde voorwerp hooren toepassen. Buiten die welke wij van nu reeds afkondigen, hebben wij er nog vele anderen aangeteekend; wij willen ze echter niet veropenbaren zoolang wij van hunne echtheid niet volkomen overtuigd zijn.

Laat ons hier nog bijvoegen dat de visscherstaal eene bijna onuitputtelijke mijn is, waarin men reeds vele oude bewoordingen teruggevonden heeft. Niet alleenlijk hoort men aan boord eener visschersschuit vele woorden welke sedert lang in de geschrevene taal verloren zijn gegaan, maar bovendien leert men er allerlei schilderachtige uitdrukkingen, welke men zeer dikwijls moeielijk door iets anders zou vervangen. Na gedurende eenige dagen met de kustlieden in aanraking geweest te zijn, zou een letterkundige bekend worden met talrijke woordenwendingen, welke als zeer zuiver Nederlandsch klinken, en waarvan het gebruik in een boek door niemand als particularismus zou aanzien worden. »

Natura en *Loquela* komen daarin alderbest overeen!

BESCHUDDEN, *beschudde, beschud. Beschud* zijn. = Bij rechte van koop, deelinge, winninge, b. v. in 't kaartspel, voorzien zijn. — 'k En ben (in den koopdag) nog niet beschud, d. i. koopman bedegen van 't een of 't ander. 'k En ben nog niet beschud (in 't kaartspel), d. i.: 'k En heb nog geen eenen slag gewonnen, of 'k en heb in 't deelen nog de bladeren niet gehad die mij toekomen. 'k En ben niet beschud van troef, d. i.: Daar en is mij geen troef ten deele gevallen. Geh. *Kortrijk.*

Bij Schuermans, die eenen slag gewonnen heeft in 't kaartspel is « *beschut, beschermd, gedekt.* »

BESTREUVELEN, *bestreuvelde, bestreuveld.* = Bezetten, voorzien, bedeelen, bescharen. — Geen hof dat bestreuveld is lijk het onze, van ne felle koppel peerden, zeventien koeibeesten, allaam, getuig en al dat er behoort. Geh. *Lendelede.*

Streuvelen, oud hoogduitsch *stropalon,* bij Graff, is overende staan; bestreuveld zijn is voorzien zijn van overende, d. i. recht staande, plaats beslaande zaken, het tegendeel van bloot, ontbloot zijn. Z. De Bo, o. *streuvelen, opstreuvelen, verstreuvelen.*

BIJMIDDEL. = Doordien. — 'k En hebbe naar de begravinge niet geweest, bijmiddel dat ik een zeer been hadde. Geh. *Kortrijk.*

BINNENWEERDS. = Inwendig. — « 'k Moste binnenweerds lachen, maar 'k en mocht het niet laten zien, anders hij ha 't kun' kwalijk nemen. » Geh. *Kortrijk.*

DOPPE. = Seffens, aanstonds. — 'k Kome doppe! Geh. *Anseghem.*

Bij De Bo staat *evedoppe* = evengauw; 't zal even doppe zijn. Daar bestaat (*a* = *o*) *padde* en *podde, vadde* en *vodde,*

tadde en *todde;* zou er geen *dappe* = *doppe* bestaan hebben, van waar *doppe* en *dapper,* rap, *celeriter?*

EFFENKNONSELEN, *knonselde effen, effen geknonseld.* = Eene moeilijke, verwarde zake effen maken, te rechte brengen. — Ze hebben 't verbrod en 'k en weet niet hoe ze 't gaan kunnen weêre effenknonselen. Geh. *Beernem.*

ELLIG. = Slee, sleeuw, *eggig,* in de boeken en bij De Bo *eggerig.* — Mijn tanden zijn ellig van sleepruimen te eten. Geh. *Anseghem.*

Daar zal ievers bij 't volk of in de vlaamsche oudheid een w. *errig* bestaan, gekrompen uit *eggerig*, dat te Anseghem (*r* = *l*) *ellig* uitgesproken wordt. Vergelijk het Brabantsche (*h*)arra! tegen ons (*h*)alla!

GEATIG, uitspr. *gatig.* = Goed van ate, goed om te eten, eetlustwekkend. — Zurkelsoepe is g'atig. Geh. *Couckelaere.*

De steêlien zeggen meest *appetitig.*

HAGE. Z. *In d'hage vallen.*

HALEN, *haalde, gehaald.* = Met goeden uitval bewilligen. — 't Is verloren gekeven op dien jongen : hij moet gehaald zijn met schoone woorden. Geh. *Kortrijk.*

HERTROUW, den. = Het hertrouwen. — Wij zijn wijlieden lichte uitgevlogen en tijelijk in de armoe, maar voorzeker, zonder den hertrouw van vader, en zou 't niet gebeurd hên. Geh. *Iseghem.*

HOOGDAGEN, *hoogdaagde, gehoogdaagd,* uitspr. *hoochtagen.* = 's Hoogdags bezoeken, om eenen zaligen hoogdag te wenschen. — Als ik ging gaan nieuwjaren of gaan hoogdagen naar Peters, 'k en wierd er altijd maar bluts ontvangen. Geh. *Iseghem.*

IN D'HAGE VALLEN. = Te niete, verloren gaan, verijdeld worden. — Met de dood van vader is geheel 't bestek van zijnen zeune in d'hage gevallen. Geh. *Paschendaele.*

INKLAUWDE, stemz. *in.* = Brakbeende. *Loquela* 1885, hlfz. 73. — Die inklauwde gaan, 't zijn al de sterkste. Geh. *Vlamertinghe.*

Men zegt ook, bij vergelijkinge, van eene vorke, dat ze inklauwde staat. — Die vorke en is niet goed, ze staat al te inklauwde. Geh. *Vlamertinghe.*

Vrglk De Bo, o. *enklauw, enklauwde.* Het fr. w. *convergeant* zou door enklauwde dikwijls vertaalbaar zijn.

KIJSTERARE, uitspr. *kiisterare,* den. = Een (ook wel eene) die kijstert, die kijzig, verkijst, teergevoelig, teerzeerig, tittelijk is. — Dat 't ware dat vader (dat moeder) ne kijsterare is, hij hadde al lange moeten berecht zijn. Geh. *Paschendaele.*

Z. De Bo, o. *kijsteren.*

KNOTERPERE. = Knoteringe, beklag, bekijvinge. — Als hij thuis komt, hij en zal alzoo niet letter knoterperen krijgen van zij' moedere! Geh. *Paschendaele.*

KRAKELEN, *krakelde, gekrakeld.* = Met moeite, beleg, onder tegenstrijdige omstandigheden ten uitvoer brengen, schikken. — Met zoovelen aan tafel en maar zooveel tafelgerief, maar eenen tafeldiender, maar dit, maar dat... ze gaan 't zijl'der moeten krakelen zoo als ze kunnen. Geh. *Gheluwe.*

LOOZE LEVER, den. = Losche lever. Geh. *Dixmude.*

LOSCHE LEVER, den, uitspr. *losge.* = De longers. Geh. *Paschendaele.*

LUIDZOLDER, den. = Klokzolder. Geh. *West-Roosebeke.*

ME. = We, wij. Z. *Schuermans, De Bo.*

In 't *Dagverhael van den oproer te Antwerpen, in 1659,* Uitgave *Maetschappy der Vlaemsche Bibliophilen, Gent, D. J. Vanderhaeghen-Hulin, 1839,* bl. 28, staat het w.: « Want wel is waer, seyde hy, dat wy naer Brussel syn ghegaen by den Marquys, om te bidden voor accomodement ende dat we daer waren met den danck van het magistraet, nochtans geensins van de dekens; jae ter contrarien hebben ons naergheropen dat me ons niet en hadden te moeyen met hun affairen, dat me beter t'huys souden ghebleven hebben. »

Wy hebben noch aen spelling, noch aen styl geene de minste verandering toegebracht, en hebben het handschrift in alles letterlyk gevolgd, zegt de uitgever, zaliger C. P. *Serrure.*

Het w. *me* is dan, van over oude tijden, een gemeenlandsch, geen westvlaamsch w. En zoo is 't geval voor duizend andere, zoo gezeide en herzeide Westvlaamsche ww.

MENSCHAARDIG. = Die geern bij menschen en in 't gezelschap is. Geh. *Paschendaele.*

MINKEN, *minkte, geminkt.* = Minderen, inkorten, bij Kiliaen *minuere, diminuere.* — Sichten dat ik het lankeeuvel gehad hebbe, minke ik mij 'n bitje in 't werk en matige ik mij wat in 't eten. Geh. *Winkel-Sint-Eloy.*

MINNINGE, de. = Het minnen, het verkeeren. — Hij gaat te minninge naar de dochter van den wagenmaker. Geh. *Belleghem.*

Hedendaags heet men dat « liefdesbetrekkingen onderhouden » en « het hof maken. » *Faire la cour!* 't Staat in Kramers.

NARREN, *Narre, Nartje.* = Ferdinand, *Fernand, Ferrant.* Geh. *Kortrijk.*

Het w. bestaat waarschijnelijk uit *Verdi-, Vredi-,* en 't Oud Hoogd. w. *nand,* dat zoovele te zeggen is als boudheid, *audacia.* Vrglk bij Graff: *Bernand, Diotnand, Ebarnand, Folcnand, Herinand, Hliumnand, Hruodnand, Kernand, Rihnand, Siginand, Werinand, Willinand, Wolfnand.* De Wandalen of de West-Gothen zullen in Spanjen de Oud-Dietsche namen *Fernando* en *Fernandez, Hernando, Hernandez,* Gothisch *Frithananthis sunus,* d. i. Fernands zeune, achtergelaten hebben, met veel andere onzer ww., die, in de Spaansche tale gesmolten, gemakkelijk genoeg te verkennen zijn.

NIJD, den. = IJver, *æmulatio, zelus, ardor,* in den zin van De Bo's *nijdig* werken, *nijdig* trekken, het vriest *nijdig* enz. — Dat zijn menschen van nijd, 't zit daar staal in, ze zullen zijl'der wel aan de bete geraken. Geh. *Paschendaele.*

OMLOOP, den. = De laten (De Bo), of, met een vreemd w., de conduten. — Die 't onzent gestolen heeft moet geheel den omloop van 't huis kennen. Geh. *Iseghem.*

Voor *een* vreemd w., conduten, dat mondsgemeene is, hebben wij er twee, echte en eigenvl., die de steêlien ongebezigd laten.

ONTVALLEN, *ontviel, ontvallen.* = Ontbloot, verlaten, afgescheiden zijn of worden. — 'k En wist niet dat hij van alle dingen zoo ontvallen was! Geh. *Gheluwe.*

OPBOEKEN, *boekte op, opgeboekt.* = Aanteekenen, te boeke zetten, opschrijven. — Hij boekt effen aan al de woorden op, die hem ter oore komen. Geh. *Paschendaele.*

OPMATOOIEN, *matooide op, opgematooid.* = Optooien, *exornare,* fr. *attifer.* — 't En betaamt niet dat die dochters alzoo opgematooid achter strate vendelen, als vader en moeder dag en nacht moeten werken om toe te komen. Geh. *Iseghem.*

Vrglk De Bo, onder *teilematooien, tuitematooien, machochel, marankel, marinkelkuipe.*

PEERDEBOERENTAFEL, de. = Groote tafel, groot huisgezin. — Maakt uwe rekeninge: acht kinders, vader en moeder, dat was alle dage 'n groote peerdeboerentafel volk, en om dat de kost te geên, moet er gewrocht zijn! Geh. *Iseghem.*

PINKELEN, *pinkelde, gepinkeld.* = Pinkoogen, pinkeloogen. — « 'k He' gepinkeld van de zunne, en 't is daarmeê dat ik het niet gezien en he'. » Geh. *Kortrijk.*

PLUIMZIEKTE, de. = Krankheid van vogels die gedurig hunne pluimen verliezen, niet alleene in 't getije, Sept. Oct., maar geheel 't jaar. Geh. *Iseghem.*

POLTE, de. = Schabbe, gescheurd kleed, vodde, fr. *haillon.* — 't Zijn al slunsen en polten dat hij aan heeft. Ik ga meê met u, maar 'k moet eerst van polten veranderen. Geh. *Vlamertinghe.*

Vrglk De Bo, o. *Polte.*

ROOIEN, *rooide, gerooid.* = Poten, zetten, planten. — Vader was bezig met boonen rooien. Geh. (van boonen alleene) *Dranoutre.*

Is dat boonen in rooien of reken zetten?

ROTENAT. = Zoo nat als 't vlasch dat versch uit de rote, uit den rootput komt. — Hij kwam thuis rotenat. Geh. *Paschendaele.*

RULLEN, *rulde, geruld.* = Fruiten, fr. *fricasser;* gekookte en koud gewordene, in schijven gesnedene eerdappels, met eenig vet erbij, in eene overdekte panne op het vier zetten, tot dat ze genoeg zijn, dat is die eerdappels rullen. — « Vrouwe, rult ze, » zei Steentje. Geh. *Iseghem.*

SASSE! = *Saxonicus,* een scheldname. Geh. *Noordschote.*

De leren schelden de Engelanders geren met het w. *Sassenach,* dat zoo vele te zeggen is als *Sas, Sasse* bij ons. *De Sas* en *Sas* zijn wel gekende geslachtnamen in Vlanderen. Vrglk *De Vriese, De Vreese, De Wale, De Dene, De Jode, De Jude, De Jud, Dhollander, De Brabandere, Dinghelsche, De Turcq, De Block* (de Wallach), *De Moor, Dheedene* (de heidene) enz., en z. *Johan Winkler, Geslachtsnamen I. 194—197.*

SCHOEPEN, *schoepte, geschoept.* = Afdroogen, snukken, fr. *escroquer.* Hij heeft hem vijf fr. geschoept. Geh. *Iper.*

SCHRANS, den, uitspr. *schranz*....= De wijze op dewelke een peerd zijne haver breekt, voor zoo veel die aan 't geruchte, dat de malende tanden maken, waarneembaar is. — M'hoort wel aan dat peerd zijnen schrans dat het in goeden stand is. Geh. *Gulleghem*.

Bij Kiliaen staat het w. *schrantse* als *vetus*, (al een oud w. in 1573) met de beteekenisse « *Fractio, comminutio, scissura.* » Het nevenwoord van *schrantse*, t. w. *schrantsen*, staat insgelijks in Kiliaen, rijke in beteekenissen en menigvuldiglijk vertaald. (1°) « *Frangere, rumpere, laniare.* » (2°) « *Et mandere, dentibus frangere.* » (3°) « *Et comminuere, dentibus conficere cibum.* » (4°) « *Et heluari.* »

Op (2°) past ons w. *schrans* zeer wel. Op (1°, 3°, 4°) past *schranzen*, dat bij De Bo en Schuermans staat. Het *schransen*, dat Kramers geeft, met den zin van *gulzig eten*, behoort bij (4°). Het w. bestaat in zijne volle kracht en in zijne volle beteekenisse, in Vlanderen, Brabant, Limburg; hebben 't de woordenboekmakers, sedert Kiliaens tijd, verwaarloosd op te teekenen, 't en liegt aan de tale niet noch aan 't volk dat die tale spreekt.

SLEEPS, *ee*, gelijk in *twee, zee*. = Schuins, *obliquè*. — Het dak is sleeps gebouwd. Geh. *Sint-Denijs*.

Bij De Bo staat *sleep*, b. v. de *sleepe* bergen.

SLEEPSCH. = Schuinsch, hellende, valkantig. — De sleepsche daken. Geh. *Sint-Denijs*.

SNUKKEN, *snukte, gesnukt*. = Afdroogen, fr. *escroquer*. — Hij heeft hem vijf fr. gesnukt! Geh. *Iseghem*.

STEENS. = Koekens, ruiten, fr. *carreaux*, eng. *diamonds*, in 't kaartspel. — Steens is troef. Geh. *Poperinghe, Steenvoorde*.

STOM EN STREM. = Niet meer kunnende spreken noch roeren. — Als me stom en strem gewrocht is, m'es blije van den zondag te rusten. Geh. *Rolleghem*.

TE GEREKE (z. De Bo, 361[a]). = Vuil, besmeurd, onnuttig. — Als ik thuis kwam, na eene ure verre deur 't slijk gegaan te hebben, was ik alzoo te gereke, dat belove ik u! Geh. *Anseghem*.

Het w. is oud; Plantin teekende 't op, in zijnen *Thesaurus Theutonicæ linguæ, Antw. 1573* : « Te Gereeck zyn. *Estre mal accoustré, ord et sale, mal à point*. Hoe is hy te gereeck. *Mais qu'il est accoustré.* » *Mais qu'il est arrangé!* zouden ze nu zeggen. *Rang* is *reke* en te gereke zijn is *être en rang, être arrangé;* 't wordt spotsgewijs gezeid ook van die *niet te gereke* en is. « Ghe-reke, reke, » zegt Kiliaen, is *ordo et ornatus, apparatus;* en « wel te ghereke » is *pulchre ornatus, bene instructus*.

Het w. *te gereke* wordt doorgaans uitgesproken alsof er stonde *te greke*. *Graff*, in zijnen Oud Hoogd. Spraakschat, deelt aanhalingen meê uit handschriften van de jaren 800, 900, 1000 n. Chr., waar onze oude ww. *gereke, te gereke*, en *te greke* zelve, alreeds in geboekt staan. Zoo oud en zoo echt is ons onze eigene Vl. volksprake!

TOE. = Ter bestemde plaatse. — « Ik schuifele van als ik uit mijn huis kome tot da'k toe ben, » zei een werkman, en

toe dat bediedde aan den werkwinkel waar hij dagelijks ging zijn brood winnen. Geh. *Kortrijk*.

Z. De Bo.

TOEZETNAALDE, de. = Naalde om b. v. een gareel toe te zetten, toe te naaien. Geh. *Ghistel*.

TONGE. Z. *Verleggen*.

TOP OVER TOP. = Hoofd over hoofd, 't een voor 't ander. Wisselen top over top is zoo wisselen dat de wisselaars kwijte zij zonder bijbetalinge. Geh. *Couckelaere*.

TOPPEN-UIT. = Gram, woedende, razende. — Van zoo gij daaran roert hij is toppen-uit. Geh. *Anseghem*.

TROUWAARDIG. = Trouwensgezind, ten huwelijke genegen, *nupturiens, uxorius*. Geh. *West-Roosebeke*.

Vrglk *vriendaardig, menschaardig*.

TRUK, den. = Slaaptocht, tuk. — Eer da'k na mij werk ga, 'k zou wel 'n trukske slapen. Geh. *Kortrijk*.

UITWEUNEN, *weunde uit, uitgeweund*. = Langer levende, staande, gaande, werkende blijven als den duur van iets anders. B. v.: De stove, het vier uitweunen is blijven zitten, lezen, werken enz., bij 't vier, tot dat het vier uit is. — « Cisca, legt een goed vier aan, 'k hebbe van den avond vele te werken. » 's Anderdaags vraagt Cisca : « En wel, m'nheere, he' je 't vier kun' uitweunen? » Dat is : Hebt gij gewrocht tot dat het vier uit was? Als ge gedaan hadt, als ge gingt slapen, brandde 't vier nog? Geh. *Kortrijk*.

VERENKELEN, *verenkelde, verenkeld*. = Enkelder worden, vermageren, verdeerlijken. — Dat kind wierd ziek en 't verenkelde zoo zeere dat ge 't na twee dagen liggens niet meer gekend en hadt. Geh. *Kortrijk*.

VERHAAIEN, *verhaaide, verhaaid*. = Verwachten, uitzien, herden, geduur hebben tot dat iets komt. — Arme mensch, ik lije gebrek, men zegt dat wij gaan nen goeden oest hebben, maar dat is al wel als ge dien oest kunt verhaaien, en als ge kunt het leven houden en den kost krijgen tot dat de goede oest komt! Geh. *Paschendaele*.

VERHEELEN, *verheelde, verheeld*. = Wederom heel worden. — Jan en Pier leefden in vijandschap, maar Jan heeft lange ziek geweest, en, eer hij gestorven is, zoo was die vijandschap al heel nabij verheeld. Geh. *Poperinghe*.

VERLANISSE. = Verladenisse, verlaantheid, verlaanschap, verlaanschepe. — Hij is altijd in verlânesse. Geh. *Paschendaele*.

VERLEGGEN, z. De Bo, *i. v.*

Eens tonge verleggen zegt ons volk voor spreken, kikken, reppen, roeren, asemen. — Van al dat ge daar vernomen hebt en meugt g'uw tonge niet verleggen, hoor je't? Geh. *Paschendaele*.

WIKKE. = Tooverslag, tooverije, van *wikken* tooveren, *wikkelaar* tooveraar. Z. Van der Schuerens Theutonista. — Zoudt gij over dien gracht kunnen springen? — Dat en is geen wikke! Wel wat wikke ware dat? Geh. *Vlamertinghe*.

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

Bijblad van LOQUELA Wiedmaand 1886

Loquela is « een blad voor eigen vlaamsche taalliefhebberije en voor eigen vlaamsche taalgeleerdheid. Voor de schrijvers van *Loquela* is de tale de tale gelijk de sterren de sterren zijn: zij bestaat, zij is daar, zij leeft en zij roert nog dagelijks, en wij zoeken ze, met eerbied, te kennen en te doen kennen, in haar wezen en in hare waarheid, in hare oorbaarheid of goedheid en in hare bewonderlijke schoonheid. » *Loquela* 1881, blfz. 15.

Prijs 2 fr. 50; 1 fr. 25 voor de Heeren Studenten. 't Gene de *penne* betreft te zenden: *nº 19 in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

Ons Oud Vlaemsch, of *Het Vl. in Vrankrijk,* 2 afprenten van elken nº; 6 nºs 's jaars, prijs 1 fr. *J. Ficheroulle,* op de Mart, tot Belle, voor Vrankrijk; uitgever van *Loquela,* voor Belgenland.

Ondergeteekende begeert in te schrijven op LOQUELA:

Voor 't loopende jaar en de volgende.

Voor den herdruk van de jaren 1881—1884.

Op ONS OUD VLAEMSCH.

(HAND- EN HUISTEEKEN)

Teekent met een kruisken 't gene waarop gij begeert in te schrijven en zendt dit bladje, onder postzegel van 0 fr. 01, naar den uitgever.

VRAGEN

Zekere zeemeeuwe heet men *valhouwe* of *valouwe.* Welk is de rechte spellinge van dat w., en welk deel dervan draagt de stemzate?

Hoe verstaat gij dit zeggen: « Een zak die zijn koorn piet. » Wat is *pijen, pieten* of *piën?*

Wat heet men eenen « *taaien hoek?* »

Wat is het w. *kawaaie* te zeggen, en alwaar hoort men 't? Stemzate op *waa-.*

Wat is te zeggen: *Gij hebt het bo, hij heeft het bo gehad?* Op zijn Poperingsch: « *j' Het 't bo, h'n het 't bo had.* »

't En zal ommers het fr. w. *beau* niet zijn!

Op den boord van een blad, in eenen tsaarteren landboek, t'Alveringhem, staat er geschreven: « *Dit saeter noch eens betacht.* » Wat wilt dat zeggen?

Saeter = tsaa(r)ter, (ts = k) kaarter, latijn *chartar*(ius), van 't grieksch *chartê,* dat is *pergament, francijn,* of schrijfvel, in 't vl.; maar *betacht,* wat is dat?

« De bien *bermen, uitbermen.* Veurne. »

Zoo vinde ik aangeteekend.

Bermen de bien *zelve,* of *worden* ze *gebermd; bermen ze uit,* of *worden* ze *uitgebermd? Bermen* is *zwermen,* in 't Veurnambachtsche, *(s-b = zw).*

Wat is een *schuifelkoetje?* Geh. tot *Clemskerke.*

Wat is *amfeebias* te zeggen? Stemzate op *fee-.*

Wat is « *muizels eten* »? Uitsprake *muzels.*

Wat is *afscholen, schoolde af, afgeschoold* te zeggen? Geh. tot *Avelghem.*

Wat bediedt *benden* in: « Hij staat daar altijd te draaien en te *benden?* » Geh. *Avelghem.*

Wat is *tjorrelen, tjorrelde, getjorreld?* Geh. *Beernem.*

Kent er iemand het w. *vernuft* zijn, met den zin van *nieuwsgierig* zijn? Geh. *Heule.*

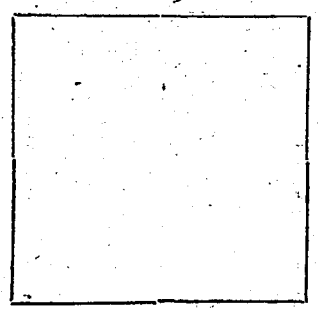
« Hij is vertrokken met *pandere en zandere.* Hij maakt *pandere en zandere,* om voort te gaan. » *Pandere en zandere* zegt zoo vele als *pak en zak.* Een *pandere* is eene *mande,* wat is een *zandere?* 'k En hebbe dit laatste w. nooit gehoord of 't en zij ingespannen neffens zijn wederwoord *pandere.*

Mijn achtbaren Heer J. Demeester

Uitgever

tot

Rousselaere

AANBEVOLEN

Duitsch en Dietsch, dat is een handboeksken ten gerieve van den duitschleerenden Vlaming. Iseghem, J. Dooms, boekdrukker. 1884.

De *Kruidwoordenboek*, met andere diergelijke schriften van zaliger Deken De Bo, wordt ter uitgave bereid, en zal in 't korte breedvoeriger aangekondigd worden.

De Taalsleutel of vlaamsche spelregels tafelwijze geschikt, door P. B. en H. V. d. P. Iseghem, J. Dooms, boekdrukker. 1886. Dit werk boort allengskens in de scholen, waar het niet anders als goed en zal stichten en gemak voor al die hunne moedertale aan 't volleeren zijn.

Spraakkunst en Volkstaal door Am. Joos, Professor in de Normaalschool te St-Niklaas. Tweede vermeerderde uitgaaf. Gent, Drukkerij S. Leliaert, A. Siffer & Cie, Hoogpoort, 52. 1886.

« 't Is een eendelijk dingen, voor een handsvul' wijte! » Alzoo zegt men, tot Rousselaere, als men iets wilt kleene maken, met het gekswijze te vergrooten. Wat is eene handsvolle wijte? Uitsprake *wite.*

Wat bediedt het Veurnsch w. *ijsgast?*

Wat zijn *hingsteknechten?* Wat zijn *haverzaaiers?* Die twee ww. hoort men al de kanten van Dixmude, en 't moeten kerfdiernamen zijn.

Verschillige dezer vragen betreffen woorden die al 25, 30 jaar gezant zijn; sommigte staan zelve op het bladtje der wanhope; maar onlangs heb ik uitleg gekregen wegens woorden die mij al lange verhangen, verworgd, teenemaal verloren scheenen. Hope dus nog. 'k Weet zeker dat er velen zijn die mijne vragen seffens en voor de vuist zouden kunnen antwoorden, wilden ze; maar 't dunkt hun altijd dat 't een ander doen moest, die 't nog beter kan en zal, en alzoo en doet het niemand!

ANTWOORDEN

Met hertelijken dank kenne dat ik antw. ontvangen hebbe, van verschillige goede vrienden en medewerkers, wegens de ww. *vroomvoogd, kloeien, beromd, rokken, weerkasch, kneeke, boktarwe, spiesetafel, bierhave, pluimziekte, naning.* Zal den ingewonnen uitleg, onder 't zantekoorn, bekend maken en elk ten dienste stellen.

ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Antwerpen* (12), *Armentiers, Asper, Beveren bij R., Brugge* (14), *Brussel* (3), *Clercken, Couckelaere* (5), *Denterghem* (2), *Dixmude* (2), *Duynkercke* (2), *Eecloo, Francfort, Gent* (4), *Ghistel, 's Gravenhage, Hansbeke, Haerlem* (2), *Herve, Hoei, Iseghem* (5), *Kortrijk* (12), *Leuven* (2), *Lier, Luyk* (5), *Mechelen* (2), *Meenen* (2), *Meulebeke, Moscroen* (2), *Oostende* (7), *Paschendaele* (2), *Pervyse, Poperinghe, Reninghelst, Rousselaere* (8), *Ruysselede, Segherscappel* (2), *S. Ghislain, S. Niklaas* (3), *Thielt* (2), *Thorhout* (5), *Tieghem, Waereghem, Werveke, Wynghene, Zevecote, Zonhoven.*

LOQUELA

Nº 3, Hooimaand 1886. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pterôënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

AANBIJTEN, *beet aan, aangebeten.* = Vinnig aanspreken, spijtiglijk antwoorden. — 'k Zou ik seffens aanbijten, als ik hoore dat ze op mijn kappe zitten. Geh. *Couckelaere.*

AANTALE, de. = Aansprake, het aanspreken. Geh. *Couckelaere.*

AANTALEN, *taalde aan, aangetaald.* = Aanspreken, toespreken. — Dat ik ne keer den burgemeester dorste aantalen, hij zou hij mij dat wel toestaan. Geh. *Couckelaere.*

AFDREEGEN, *dreegde af, afgedreegd.* = 1° Door dreegen, te rechte of ten onrechte, verkrijgen. — Iemand zijn geld afdreegen : 'k heb ze hem afgedreegd, de twee fr. die hij mij schuldig stond, anders en kreeg ze ik niet. 2° Tot tenden uit, geweldig dreegen, nijdig, gedurig dreegen. — Ik hebbe hem afgedreegd en 't en deed hem niets. Geh. *in 't Mechelsche.*

AFSUBBELEN, *subbelde af, afgesubbeld.* = Subbelen, misstappen en afvallen. — Als je gestadig op den zelfwagen (op het « *lokkematiif!* ») staat en in 't vier moet kijken, je wordt gij zunneblend en je kunt gij daar gemakkelijk afsubbelen. Geh. *Wacken*, van eenen vierstoker.

BERGELEN, stemz. *ber-.* = Herbergname. — « In den Bergelen, In den nieuwen Bergelen, » tusschen Moorseele en Kortrijk.

BERLEURE, de, stemz. op *leure.* = Berliere (De Bo), slunse, lap, flarde. — 't Papier hong al in berleuren langs den muur. Geh. *Werveke.*

BESLAPEN. Z. *Loq.* 1886, hlfz. 89. — Dat bedde is nieuwe, 't en heeft nog niet beslapen geweest. Geh. *Couckelaere.*

BIERLOOP, den. = Baarloop, bierkermesse, taartebak enz., z. De Bo. — 't Is vandage bierloop in den Hane : 't zal veel volk zijn ! Geh. *Iseghem.*

Het volk en verstaat doorgaans den grond van 't w. *baarloop* niet, maar 't weet dat er velen daar naartoe *loopen* om *bier* te drinken ; dus *bierloop* zal ievers een welweter gezeid hebben en een deel onwelweters na hem. Of *baarloop* een *loop* tusschen twee *baren* of *baliën* zij wordt onderzocht bij *Te baarde loopen.* Het oud en echt w. voor bierkermesse, gelage, is *bierhave.*

DOORKLUTSEN, *doorklutste, doorklutst.* = Dooreen klutsen, klutsend ondermengelen, omroeren, vermeuren. — De tunne moet eerst nen dag drie 'f viere liggen, eer gij ze ontsteekt, trouwens het bier is geheel deurklutst van 't vervoeren. Geh. *Kortrijk.*

ERRIG. = Eggerig, sleeuw. — Mijn tanden zijn errig van sleepruimen te etên. Geh. *Paschendaele.*

ERRIG. = Arrig, (De Bo) schraal, scherp, bijtende. — 't Is errig weêre, 't is errige wind. Geh. *Paschendaele.*

GEVENTWEEN. = Noch de een noch de ander, *neuter.* — Ze en hên daar geventween geweest. Geh. *Anseghem.*

Men hoort ook *gevendrien, gevenvieren* enz., gekrompen uit *geen van tween, geen van drien* enz. Z. *Loq.* 1882, hlfz. 67.

HARIË, uitspr. *ha-ri-ë*, in 3 tochten, stemz. *ha-.* = Regen- en wolkenloos weder, heldere lucht. — Regenen ? Wel 't en doet : 't zal weêr al vergaan in harië. Geh. *Gulleghem,* (8 Hooim.).

HERDENS. = Van her, wederom, op nieuw, op nen nieuwen kerf. — Hij en zou niet meer gedronken hebben, zei hij, maar gisteren heeft hij herdens gedronken en dronke geweest. Geh. *Iseghem.*

Vrglk De Bo, *her, herd, hersch.* Is *herdens* niet gekrompen uit *herdoens?* Vrglk *gendag, genavend* = *goendag, goenavond.*

HERRIË. = Harië, *q. v.* Geh. *Eeghem.*

HEUREN, *heurde, geheurd.* = Treffen, hotten, tellen, gelden, lukken, wel meeslaan. — In 't spel : Dat en heurt niet ; die slag, dit schot en heurt niet, 't is herdoens. 't Is gelijk wat N. N. begint of aangaat, 't en heurt niet. 's Vrijdags vasten, om dien aflaat te verdienen, dat en heurt niet. Geh. *Vlamertinghe, Paschendaele* en elders.

Al die mij dit w. gezonden hebben schrijven 't met *h.* Hoe lijze ook de Vlaming zijne *h* uitspreekt, zoo heeft hij er toch besef en wete van, zelfs en meest in zulke ww. die hij nooit geschreven of gedrukt gezien en heeft. Ik heb wonder dat De Bo *euren* spelt in zijn *Idioticon.* Ja, maar hij voegt er ook bij : « Onze uitspraak belet niet Heuren, Huren of Uren te schrijven. » De Bo kent de beteekenisse *treffen, gelden,* maar teekent aan als gehoord : « Ik en (h)eure dat niet = ik en houde dat niet voor goed, ik en wil niet dat het telle. » Deze laatste beteekenisse, die bij De Bo eerstens opgegeven wordt, is mij tot nu toe onbekend gebleven.

Om 't gedacht *lukken, gelukken* uit te beelden neemt de taalbegaafdheid liefst heuren toevlucht tot woorden die de stoffelijke, zinlijke beteekenisse hebben van *slaan, stooten, treffen.*

Hotten is 1° stooten, hotsen, 2° gelukken te zeggen. Schuermans, Kramers.

Slagen is 1° *percutere, icere,* 2° gelukken, welslagen, vrglk meeslaan, tegenslaan, enz.

Bokken is 1° stooten, bulten, 2° gelukken, b. v.: Hij wilde Burgmeester worden, maar 't en bokte niet.

Hakken, hokken, hakkelen is 1° stotteren, stooten; 2° (te Brugge) gelukken: Hij zou me geern nen tand lichten, maar 't en zal nie' hakken.

De taalgeest schijnt als of hij eerst een enkele wijze van lukken in de ooge gehad hadde, te weten het lukken van iemand die schiet of smijt naar een doel, dat hij begeert te treffen en dat hij treft, zoodanig dat het hoorbaar *bokt, hot, slaat, hakt* enz.

Het woord *heuren*, oudere gedaante *horen*, kan dus ook 1° *stooten,* (bokken, botsen) beteekend hebben, gelijk het 2° *lukken* beteekent.

Dat het inderdaad alzoo is bevroede ik uit het oud w. *hore*, dat *stoot* beteekent, in de volgende reken :

Dan geet, geselle, dat weet wel,
Die wantrouwele dorper fel
Ende gegrijpse in dat haer,
Ende trecse daer met hier ende daer,
Achter huse ende achter vlore
Ende geeft haer menichge quade hore.
Dr Verwijs, Die Rose, vs 8832.

Het oud w. *horen, heuren* is bij Weiland en de Jager, (Frequent.), vertegenwoordigd door *horren, horrelen, horten, hortelen,* die altemaal *stooten* beteekenen en die aan 't Dietsch-Fr. de gekende ww. *heurt, heurter, heurtoir, heurtequin* (vl. *hurteken*) geleverd hebben. *Hurten, hurter* (drummer) en *hulte* (*r* = *l*) *hurte* staan in De Bo. Dit laatste w. *hulte* = *hurte* bestaat ook in 't oud Fr. *ulter,* bij Ducange *ultare,* d. i. *hurter, hurtare, hurten,* stooten. Z. Littré, o. *heurter.*

Hurt, hurl en *hurtle* hebben, ook in 't Engelsch, den zelfsten zin

Het Fr. w. *horion* (stoot, slag), dat « *origine inconnue* » is bij Brachet, Littré, Dietz e. a., kan hier ook thuis behooren; *horse* (stampend, loopend) peerd, en *hore,* (gestampt, gekneed, gedeefeld) slijk, schijnen even na verwant.

De woorden die *stooten* beteekenen worden ook, bij overdracht, aangewend om *groeien* te zeggen; dus *haarstoot* is groeiend, uitbrekend haar; 't w. *kruid* komt van *kruiden* = stooten *(kruiwagen = stootwagen);* Fr. *pousser, les jeunes pousses; uitslag, uitloop* van zaad, boomen enz. Wat wonders dat de landslieden om *kruid* te beteekenen nog het oud w. *heurië,* gekrompen uit *heuringe, horinge,* bewaard hebben?

De volgende ww. wierden opgeteekend omtrent Thorhout, in 't herte van Vlanderen. — « 't En zijn maar twee soorten van wied: heurië-en-speurië en zwijnegars. » — Is er van de jare nog veel wied? — « 't Is al heurië-en-speurië en zwijnegars, lijk dat 't overjaar was. »

Zou dit ons Vl. w. *horen, hore* verre vreemde zijn van *op hore, horre, horrie,* waaraan Huydecoper zoo stout weg eenen Fr. oorsprong toeschrijft, zeggende dat *hore* staat voor *oirre,* de oud Fr. gedaante van 't latijnsche *iter (oitre oirre) itineris?* « Heugt u niet, » zegt Huydecoper, « dat ge in de dagen

uwer kindsheid gezeid hebt, of hebt hooren zeggen, hy gaet *hor,* of *horrie?* Mij heugt het flauwelijk. Dat is een overblijfsel van het oude *trekken* of *vaaren op hore.* Welk *hor, hoer, hore* van ouds in Vrankrijk plag te heeten *oirre...* En nu twijfele ik niet, of hiertoe behoort ook dat geschreeuw *toe, horre* of *hore.* »

De Engelschen hebben, gelijk wij, dat w. *hurry,* maar zij en halen 't uit het Latijn noch uit het Fr. niet, verre zij van daar! Zou *op hol* gaan, *hollen,* zoo de peerden, de *horsen* doen, niet *(hulte = hurte)* het zelfste zijn als 't oudere *horen, op hore* gaan, d. i. *stootsgewijs* vandaan loopen, bijzen, stormen, *schoriën, schoremen* (s-*hor*-iën)? Z. *De Bo,* en *Huydecoper op Stoke,* III. 296.

INBERMEN, *bermde in, ingebermd.* = Invallen, inkalven, inbressen, z. De Bo, *i. v.* — De eerde van den nieuwen dijk is ingebermd sedert dien langdurigen regen. Geh. *Oostende.*

KOE, de. = Wullok, kok, kinkankhoorn, *buccinus.* Geh. *Clemskerke.*

KOM-UIT, den. = Kom-af (De Bo). Einde, besluit, bescheed. — Ge zoudt 't u ontzien van iets te vragen aan dien veint, daar en is nooit geen kom-uit van. Geh. *Kortrijk.*

KUIL, den. = Inham, kreke, langs eenen stroom. — Daar was gevochten geweest, en men stak het op Avelghemsch volk. « 't Waren Avelghemsche, » zei eene, « maar pakt dat er de Autryfsche bij waren : 't en is dikkens geen leitje of 't is e kuiltje bij. » Geh. *Autrijve.*

KWAWETE, de, stemzate op *kwa.* = Boosaardig, dul vrouwmensch. Geh. *Ghistel.*

LEI. = Leid, leed, ontevreden, misnoegd. — Het meisen hadde met beuter naar de mart geweest en niet verkocht; en ge zaagt het op heur wezen, ze was er lijk zoo danig lei van. Geh. *Moen.*

De Bo heeft het w., maar hoe meer en hoe verschillender voorbeelden dervan hoe beter.

MAANDEKOORN, het. = Het koorn dat de arme lieden maandelijks gingen halen bij de boeren; 't koorn dat maandelijks om Gods wille gegeven wierd. Geh. *Paschendaele.*

NAAD, den. = Genaai, het naaien. — Met de dood van ze' zuster is Jan z'nen naad kwijt. Geh. *Paschendaele.*

OMBETAAMBAAR. = Onbetamelijk. — Zulk een kleed is onbetaambaar om dermeê naar de kerke te gaan. Geh. *Kortrijk.*

ONTDRAGEN, *ontdroeg, ontdregen.* = Misdragen. — Hij en heeft hij hem niet ontdregen al is hij van dienst veranderd. Geh. *Ruyen.*

PRIKKEN, *prikte, geprikt.* = Prijken, paanderen. Z. De Bo. — « Ik ga gaan prikken, mij schoozuster heed heure kerkgang gedaan. » Geh. *Kortrijk.*

PUPPELLOOS. = Dwaas, baloorde, bijster van zinnen. — Houdt op van geruchte te maken, men zou hier puppelloos worden! Geh. *Rousselaere.*

Op 't gehoor en kan men niet onderscheiden of 't w. bestaat uit *puppe-* of uit *puppel-* en *-loos;* vrglk 't w. *Engeland,* dat toch *Engel-land* is. *Puppelloos* beteekent, van woordswegen;

de hoedanigheid van een die zelfs niet meer *puppelen* (De Bo), d. i. stameren en kan, laat varen spreken.

RAMMELZAK, den. = Eigentlijk... wat? Oneigentlijk, moeielijke omstandigheden, nesten, rooi. — Jan zit leelijk in den rammelzak, hij heeft rooie om deur de wereld te geraken. Geh. *Pervyse.*

SCHAB, het. = Teekensayette. — 't Een mutske is gemaakt met blauw schab, 't ander met rood. Geh. *Kortrijk.*

SCHUIFELKOE, de. = Koe, wullok, kinkankhoorn, waarvan de jongens schuifelingen maken. Geh. *Clemskerke.*

SCHUIT, den. = Onbeschaafd, bot, geweldig, wild mensch. — Gij loopt achter strate lijk nen schuit. Geh. *Thorhout.*

SCHUITIGAARD, den. = Een die eenen schuit gelijkt, die schuitig is. Geh. *Thorhout.*

De Bo heeft *schuitig* en *schuitigheid.*

TANEZOP, het. = Eigentlijk zop van taan, gekapte boomschorse; oneigentlijk slechte kaffij. Geh. *Ghistel.*

TE BAARDE LOOPEN, *liep t. b., t. b. geloopen.* = In groote en ongestoorde menigte zijn. — Dat het niet en ware van onz' katten, de muizen zou'n hier te baarde loopen. De vlooien liepender te baarde. Geh. *Couckelaere.*

Ik vermoe dat (*rd* = *rr* = *r*) hier in 't spel zit en dat *te baarde loopen* misverstand is voor *te bare loopen, bare loopen, baarloop* spelen. Z. De Bo, o. *Baarloop,* en J. Grimm, o. *Barlaufen, Barre* en *Barchat.*

Vrglk weren weerden *(conari),* eren eerden *(arare),* zeren zeerden *(vexare),* schare schaarde (De Bo), enz.

Te bare loopen is van over ouds en ooits gekend als een wedspel. Men vindt bij vroegere schrijvers tot visschen toe, die te bare loopen : waarom geen muizen?

De oudste oorkonde die 'k treffe nopende dat w. staat bij Hoffmann v. Fallersleben aangehaald en bij Verdam; zij luidt als volgt :

Deen taende den anderen daren,
gelijc datmen speelt ter baren.
Die van beneden reden opwaerd
dan quamen dander metter vaerd,
ende liepen neder den berch saen,
ende hebbense aldus wederstaen.

Spiegel Historiael door Lodewijk, Pastor van Velthem, (1248—1316), uitg. Le Long, 1717.

Een visscher vaart op zee, en bekout met zijn wijf hetgene daar al waar te nemen is :

TWIJF.

De zee dynct me over al in stranghen roere;
Tvisch houdt bruloft ofte kermesse certeyn.

DE MAN.

Tesser al met vreuchden, groot ende cleyn;
Tscijnt datse ter baeren loopen om prys.

Cornelis Everaert (1509—1528) van Brugge, Belgisch Museum VI. 55.

« Scaecspelen, caetsen, bolle werpen, de bare scieten of diergelike. » *Instructie voor de stad Haerlem, ontworpen door Philips Wielant, uitg. door J. A. Fruin, 1847. 139, 439.*

Die oorkonde, die Verdam aanhaalt, bevat het w. *bare schieten,* dat met den uitleg van het fr. spel *jouer aux barres* niet overeen en komt. De Vlamingen en vinden daar hoegenaamd geen botten in, namelijk die nog onlangs misschien *om den baarkoeke* gebold, *geschoten,* of toch zien schieten hebben.

« Baeren, baeren-spel. *Gymnas, ludus gymnicus, exercitium gymnasticum, palaestra, certamen currendi.* De baere jaeghen. *Cursu ad metas contendere, cursu certare.* » Kiliaen, 1573.

« De Bare worpen, *Ioüer à la barre.* Baren-spel, *Ieu des barres. Barres, le jeu de barres,* Worstelinghe, of Kegel-spel. *joüer aux Barres,* Worstelen, Kegelen. *joüeur aux Barres,* Worstelaer, Kegelaer. » *Louis d'Arsy, 1643.*

« Baare, Baarenspel, *worstelspel, worsteling.* » *L. Meijer.*

« Baere, Baren-spel, *ludus gymnicus;* waervan De baere jagen, *cursu ad metas contendere;* dit schijnt mij van Baere, Béér, *ursus,* ontleent te zijn, even als ons jongens-spel, Wolfje genaemt, waer by de eene voor den wolf speelt, die de anderen binnen een bepaelt perk in 't doorloopen moet opvangen. » *Ten Kate 1723, II. 588b.*

« *Jeu des barres.* Het jongens diefjensspel. *Jouer aux barres.* Diefje spelen, malkanderen naloopen en vangen. *Rats qui jouent aux barres.* Ratten die diefje spelen, dat is, die malkanderen naloopen. » *Le Gr. Diction. Fr. et Fl., par Fr. Halma, 1761.*

« En dewijl hij (Kiliaen) het (barenspel) plaatst onder *Baer, nudus,* zoo volgt, dat de beteekenis moet afgeleid worden van de *naaktheid der loopers,* die zich in de loopbaane oeffenden. » *Huydecoper op Stoke II. 584, 1772. Volgt* dat waarlijk?

« *Barlaufen :* bare, barenspel, de bare jagen — naar een bestemde doel om 's zeerst loopen. Vergelijk *parlaufen* in *Schmellers* Beiersch Wrdnbk I. 292. II. 444. » *Hoffmann von Fallersleben, Horæ Belgicæ,* VI. 181.

« Baarloop, Baarlooping. » *Schuermans,* z. De Bo.

« *Barre 8° Les barres, jeu de courses qui est divisé en deux camps, dans lequel les joueurs de chaque camp s'engagent successivement à la poursuite les uns des autres, et qui est ainsi nommé parce que les deux camps sont marqués par une barre fictive ou tracée sur la terre.* » Littré.

« *Baarkoek,* (prijs van den baarloop), *Baarloop, Baarlooping.* » Vergaderinge in een herberge, waar men *baarloop* houdt, dat is speelt, bolt, schiet, mastklimt enz., om den baarkoeke; nog in vollen zwang in Vlanderen, wekelijks in de gazetten aangekondigd en duidelijk beschreven bij De Bo.

Welke is de beteekenisse van *baar-,* in den name van dit ons oud wedspel?

Is 't *bare, balie,* fr. *barre,* slagboom, zoo *Verdam,* na *Littré,* schijnt te beweren?

Is 't *baar,* naakt, *nudus,* zoo *Huydecoper* leert?

Is 't *baere, béér, ursus,* en heeft *Ten Kate* gelijk?

J. Grimm schijnt in 't Hoogd. w. *barchatlaufen, courrir la futaine,* den oorsprong van *barlaufen* te vermoeden. « Om 't volk te verlustigen, » zegt hij, « laat men 't op zekere feestdagen om prijs loopen voor een stuk *barchat* of *barchent.* » *Barchent,* Fr. *bouracan,* Araabsch *barrakan,* heet in 't Fr. meest *futaine, fostane,* van *Fostat,* d. i. Cairo, waar 't eerst

gemaakt wierd. Onze *baarkoeken* worden ook wel eens door een stuk kleederstoffe vervangen, en de ww. *barlaufen*, *courrir la futaine* bewijzen dat, onder verschillige namen, de *baarloop*, zoo wel in de Fr. als in de Duitsche wereld bekend, een zeer oud spel moet zijn. Maar, wat bediedt de name ervan?

Die wijd uiteenstaande oplossingen van zooveel groote taalkenders manen ons tot voorzichtigheid.

De Franschman schijnt bij Verdam een voetjen vooren te hebben, want, geloofde men 't, zoo zouden die « *barres fictives* » van het Fr. *jeu des barres*, dat Littré beschrijft, de oorzake zijn van den ouden Hoog- en Nederduitschen name *baarloop*, *barlaufen* enz.

Dat heet met een kleentjen te paaien zijn! Immers *barre fictive* is zoo vele als *geen bare*, en dan, bij *d'Arsy* en *Halma* blijven die *barres fictives* zelve onder wege, en 't komen in stede *kegelaars*, *worstelaars* en *worpliën* voor den dag. Nog hooger op in de oudheid ziet men zelfs eenen *baar* of eene *bare* verschijnen, die *gejaagd*, die *geloopen* wordt. Men jaagt geene stille en vaststaande houten of ijzeren *baren* of *baliën*, doet men? Men jaagt levende, vluchtende dieren, en 't dunkt mij, met den verstandigen *Ten Kate*, dat de *baarloop*, gelijk veel andere spelen trouwens, eerst eene jacht, dan een jacht- of weispel, en eindelijk een louter wedspel zal geweest zijn, zoo 't nu nog is.

En wat joegen de aldereerste baarloopers? Den *baere* of den *béér (ursum)*, antwoordt Ten Kate, willende zeggen de berenjacht. Hij schijnt intusschen te vergeten dat *bar* (De Bo) *baar*, *barg* (bargensmout), *barrow*, in 't Eng., (*baruwe*, *bare* in 't Vl.?) *bargh* (Plantin, Kil.), *barc*, *barch*, *barug*, *barach*, *barag*, *parc*, *parch*, *parh*, *paruc*, *parug*, (oud Hoogd. bij Graff), *verres* (Latijn), *verrat* (Fr.) een *zwijn* beteekenen, en dat *baarloop* gevolgentlijk *zeugeloop*, *zwijnsjacht* kan te zeggen zijn, *das saujagen*, bij *J. Grimm*.

Ik blijve bij Ten Kate, maar met dat verschil dat ik *baar*, *bare* door zwijn, zeuge vertale.

Zegge waarom :

Rebus nomina supersunt, de woorden overleven de zaken. Men heeft eerst, in den bosch, den *levenden gaai* geschoten en dan den *houten gaai*, op de gaaiperse. De *hazejagers* jagen den *haze* te stikkewaard in, en de jongens heeten te Brugge een zeker knikkerspel *hazetje jagen*. Men heeft loopende, vliegende *kraniken*, *kraken*, *kranen* geschoten, met pijl en boge, eer men om gebakkene *kranen*, *kraken*, *krakelingen*, *kransterlingen* schoot, bolde of kegelde, in de hedendaagsche *krakebollingen*. Men heeft eertijds de *zeuge gejaagd*, *gedreven*, *gekoot*, *gekoterd*, geloopen, en de zeuge was een levend, een loopend stuk wilds; men *drijft*, men *jaagt*, men *koot*, men *kotert* hedendaags nog de zeuge, *le cochonnet* in 't Fr., maar 't is een levenloos, rollend, loopend klosken houts. Eertijds *liep*, *joeg* men om den *baar*, om de *bare;* nu *loopt*, *jaagt*, *schiet*, *kegelt*, *worstelt*, *teerlingt*, *kaart* men nog om den *baar*, om de *bare*, te weten om den *baarkoeke*, d. i. om den everkoeke, om den zwijnkoeke, om het zwijn... van gebakken meel!

Dat bakken van « zwijntjes » of everkoeken is genoeg bekend.

« Nog onlangs bestond in Zweden het gebruik, » zoo zegt *J. Grimm*, *Deutsche Mythologie*, *45*, « van op iederen joel-

avond brood of koeken in zwijnsgestalte te verbakken. » Ja, en zeker koekebrood of vollaard draagt, tot heden toe, b. v. te Sweveghem, niet alleen de gedaante maar den name van een zwijn, te weten de zoo gezeide *everaard (ever*, Hoogd. *eber*, Lat. *aper*, wild zwijn).

Everaard en *baarkoeke* zijn mij, van namenswegen, een en 't zelfste : zijn *te bare loopen* en *den ever jagen* verschillig?

Het kan dienen tot nadere bevestinge dat de *zeuge*, *le cochonnet*, die in het *zeugen* of *zeugejagen* gedreven, gejaagd, gekoterd wordt, in Oost-Vlanderen de *balie*, de *baalje*, de *baalde* heet. In het w. *balie* vinde ik wederom den *baar*, de *bare*, de *baringe*, *(r = l)* de *balinge*, de *balië*, de *balie*, de zeuge, het zwijn. Vrglk *balke*, eertijds *barke (Skeat); berie*, te Kortrijk *belie*, en 't zeggen van *J. Grimm*, t. w. dat *porcus* zwijn en *porca balke* (vore in 't land), eertijds *barke*, een en 't zelfste woord zijn. Ja, wij geven den ploeg en het zwijn, als beiden *voren* makende, den name *beer* in Vlanderland : hoe gemakkelijk en zal men dan *baar* zwijn en *baar* balke, slagboom niet verward en 't een voor 't ander genomen hebben!

UITKRASSELEN, *krasselde uit, uitgekrasseld.* = Uitleven, uitteren, verkwijnen. — Hij had eenen oom die uitgekrasseld is. Geh. *Werveke.*

VERRULLEN, *verrulde*, *verruld.* = Vergieten. Als men 't gene in eene mande A staat in eene andere mande B giet, dan verrult men de mande B. Van zakken sprekende zegt men *verspeeken.* Z. *De Bo.* — Die twee manden moeten nog verruld zijn. Geh. *Iseghem.*

VONTEKROONE. Z. De Bo, *i. v.*

Ten gevolge van een *Decretum*, *in unâ Gandaven.*, *de die 16 Dec. 1826*, bleef het gebruik van de vontekroone achter, met Paaschen 1827. Te Brugge, b. v. in Sint-Anne-kerke, bestond het tot omtrent de jaren 1840.

WEET-HET-AL, den. = Een die op alle vragen eene antwoorde gereed heeft en beweert dat die antwoorde op die vrage welpassende is. — Dat is ne weet-het-al van ne jongen! Geh. *Sint-Denijs.*

Vrglk, bij De Bo, 't w. *welwete*, *welweter.*

WETE-WEL, den. = Weet-het-al.

ZAAIEN, *zaaide*, *gezaaid.* = Kakelbonte maken, *bigarrer*, in 't Fr. — Een schole, een broed, een kudde gezaaide hinnen, dat is zwarte, witte, roste, pale, gesijperde hinnen, al deureen. Geh. *Iseghem.*

ZEGEL, den. = *Formula*, woordenbegrijp, begrijp. — N. N. wordt doodversleten van hoofde; hij en gaat naar zijnen biechtstoel niet meer, trouwens hij en kan den zegel van de biechte *(formulam absolutionis)* niet meer onthouden. Geh. *Dixmude.*

ZINKELEN, *zinkelde*, *gezinkeld.* = Haperen, dubben, niet weten wat kiezen, (in 't kaarten) niet weten wat uitgaan, nu dit, nu dat blad grijpen en terug steken. — Ge'n moet naar m'n handen niet kijken, 'k en ga niet zinkelen. Geh. *Vlamertinghe.*

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

Nº 4, Oestmaand 1886. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteroêënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

ALLELUIAKOEKE, den. = Paaschkoeke.

't Zit nen Alleluiakoeke in den oven,
elk ne zalige Paaschen !

Dat hoort men nog op Paaschavond, tot *Rousselaere*.

EER. = Sedert. — 't Is zes weken eer ik hier geweest hebbe. Geh. *Kortrijk*.

GARSGANG, den, uitspr. *gasgank*. = De tijd dat het vee ten garze gaat, te weten van ten uitkomen tot Sint Maartensdag. — Ge zoudt mij dat gars moeten verpachten voor geheel den garsgang. Geh. *Dixmude*.

KNIBBEL. = Knippel. — De knibbel van de groote klokke is uitgevallen. Geh. *Kortrijk*.

MOLDEKEERSE, de. = Gepinte, versierde wassen flambeeuwe, of keerse, die ontsteken wordt en in de hand gedregen, als er een lijk *ter molde*, ter eerden gedaan wordt. Geh. *Lendelee*.

Eertijds bestond er te Lendelee eene gilde van zoo gezeide « Tobiassen, » wier liefderijk ambt het was de lijken der behoeftigen *ter molde*, ten grave te helpen doen, met brandend waslicht. De gilde is tonder gekomen, op twee drie oudgedaagden naar, die nog de arme maagdenlijken helpen uiten met de *moldekeerse* in de hand. Vruchtelooze pogingen zijnder gedaan geweest om die taaie en eerbiedweerdige Vlamingen hun stokoud w. te doen misveranderen in *maagdekeersen*. Niet te doen : *moldekeersen* en geen *maagdekeersen !*

MOLLEBIER, het. = Bier dat op den *molleprooi*, als men een lijk *ter molde*, *ter molle* of ter eerden doet, ten besten gegeven wordt. Geh. tot *Loo*, en mij toegezonden uit *Leuven*.

Die twee oude versmoorde ww. zijn weêr boven en in 't geheugen gekomen van de ijverachtige zenders, bij 't lezen van 't gene in *Loquela* staat ter ophelderinge van 't woord *molleprooi*, 1886, hlfz. 92. Hoeveel zulke woorden en liggender niet verloren, ongeboekt en verwaarloosd, die, binnen korte jaren, met de weinigen die ze nog weten, zullen gemolleprooid en in de eeuwigheid zijn !

ONVERWAAID. = Onverwacht, onvoorzien. — Dat hebbe ik gedaan op nen onverwaaiden keer, en 't en zal mij

niet meer voorenvallen. Geh. *Stalhille*, *Sweveghem* en elders.

Deken De Bo zaliger heeft in zijn *Idioticon* het w. *verwaaid* opgeteekend, dat, door verwarringe, in den zin van *onverwaaid* misbezigd wordt. Hij zegt immers aldus, bij *Verwaaien*, « door den wind gedroogd, neergeworpen, geslingerd, gewrongen, gespleten » worden :

« — *Een verwaaide keer*, een ongelukkige keer, eens bij uitneming, eens bij geval. Hij was gisteren dronken, maar 't was een verwaaide keer (het gebeurt zelden of nooit). Op eenen verwaaiden keer sloeg hij zijne vrouw. »

Eene gebeurtenisse die *voorspoedig*, *gelukkig*, eene daad die *loffelijk* is kan ook op eenen verwaaiden, of beter eenen onverwaaiden keer voorenvallen. B. v., op nen onverwaaiden keer zou Pier, Jan of Klaai, die geen goe jager en is, ook wel nen haze schieten. Teers van Houdenburge zou op eenen onverwaaiden keer een halve bier ten besten geven, maar 't zou hem 's anderdags leed zijn. Op nen onverwaaiden keer ben ik voor een kleentje aan dien kostelijken boek gerocht.

Het w. *waaien*, gevolgentlijk *verwaaien* enz., heeft bij ons twee of meer bediedenissen, die al uit de eerste, te weten de grond- of oorbediedenisse, gesproten zijn.

Dus *waaien*, met den uitbouw en de wisselgedaanten van dat w., bediedt :

1º *Wagen*, zwaaien, rechts en slinks, om ende om, bewegen, draaien, slaan.

2º In roere zijn, niet slapen, *waken*, wachten, beiden, verwachten, begeren, wenschen, zoeken, omhalen, schooien.

3º Beweginge, ontsteltenisse, draaiinge, tocht in de lucht, windgewaai, windbeweginge.

Het volk heeft die drie beteekenissen zorgvuldiglijk bewaard.

Voorbeelden van 1º, 2º, 3º :

1º « Een pachthof verkoopen, lijk 't daar *waait* en draait. » *J. F. Tuerlinckx, Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon.* Dat ware bij ons : Gelijk het *roert* en waagt, gelijk het *haait* en draait. Eene mande met eerrappels *waaien* en keeren, schudden en kwijbelen. Geh. *Meulebeke*. *Waaiende* goederen (geh. *Ruddervoorde)*, *waaiende* catteil (geh. *Destelghem)*, zulke goederen, zulk catteil, die, nu vast, later zullen geweerd worden ; roerende, tilbare goederen. De *waaier* van eene deure, van een vensterraam, van een overkapt rijtuig is het deel van de deure, de venster, de kappe, dat *waait*, zwaait, wipt; in 't fr. *qui fait bascule*. Hij zal hij die zake wel weten ne *waai* en nen draai te geven (geh. *Meenen)*, dat ze de zelfste niet meer en gelijkt; d. i. hij zal de zake keeren en wenden, handhaven en bewegen, dat ze... enz. Een *waaiaard*, een *wildewaai*, een wildewagen van een jongen is een die roekeloos, ruischebui-

sche deur al gaat. Eraan, ertegen, erin, in de wielen *waaien* is eraan, ertegen, erin, in de wielen loopen, vliegen, *ferri, moveri;* of ten minsten het *waaien van den wind* en komt hier niet te passe. « Het zal hem tegen zijne schenen *springen,* stooten, » enz. vertalen wij (met *waaien* 1°) door 't zal hem tegen zijn schenen *waaien*. Tegen den wind (van *waaien* 3°) en loopt men immers geen *blauwe* schenen, en van 't *gewaai* der lucht en heeft men geenen *schenentuk*, geenen *schenenstoot* te vreezen.

2° De een donderslag en *waaide* den anderen niet af, d. i. en verbeidde, en verwachtte den anderen niet, de donderslagen hielden aaneen. Als ge te biechte gaat ge moet uwe beurte *afwaaien*, d. i. afwachten. Ja, ja, *waait* daarachter! Ge gaat den tijd moeten *afwaaien! (Deken De Bo's Handschrift* en *Loq. 1881, hlfzz. 24, 43, 52.)* Een *onverwaaide* keer, een *verwaaid* peerd, *verwaaidheid, bewaaid* zijn, *bewaaidheid.*

Spijts de boeken schrijft het volk de verwaaidheid van de peerden toe, onder andere, aan het *onvoldaan,* het *onbevredigd* hankeren, verlangen, wachten, *waaien* naar spijze of drank. Hier is een voorbeeld, onder duist, uit den mond van Mr N. N. Brouwer tot S.: Een peerd kreeg zijne haver op gestelde uren, uit eene haverkiste, die nabij den stal stond; het minste roeren aan die kiste verwekte bij dat peerd een verlangen, een *waaien,* een *haaien* naar de komste van den stalknecht en naar de mate haver die 't peerd toekwam. 't Gebeurde ondertusschen dat de vrouwe van den huize altemets eene pootte haver, uit die zelfste haverkiste, vóór heure hoenders smeet, en 't peerd liet onbemerkt staan hankeren. Na twee drie keers was 't dier zoo *verwaaid,* zoo *verhaaid,* zoo *bewaaid* geworden, dat het den steenweg niet meer verdragen en kon en dat men 't moeste in 't land doen werken.

Laat de geleerden, die de mogelijkheid van zulk een verschijnsel loochenen, gelijk of ongelijk hebben, *'t is 't Volk dat de tale maakt* en schept, na zijne eigene opvattinge van het verband tusschen oorzake en uitwerksel.

3° 't *Waait* uit den westen. De boomen *woeien* omme. *Afwaai* van peren en appels. *Verwaaide* wijn *(vinum vapidum). Verwaaid* verstand. 't Ziet er uit als of 't ginge regenen, maar 't zal wel *verwaaien.* Geh. *overal in Vl., z. De Bo.* « Verwaande en *verwaaide* wijsheid. » *Jan David, Doolhof 1605, bl. 151.*

Waaien heeft eene andere gedaante *(w = h) haaien,* die de zelfste beteekenissen heeft.

Vrglk woensdag hoensdag, boekweet boekheet, (boek)heetekoeke, woelen hoelen, woe hoe, wuppelen huppelen, wiezen hiezen, kaaswei kaashei, wevelgaren hevelgaren, woetelen hoetelen, wiedoorn hiedoorn, woeker hoeker, verworgen verhorgen, woei hoei, Woutermaertens Houtermaertens, enz.

Na dien stafwissel hebben wij, van *waaien = haaien:*

Afhaaien. Afwachten. — Ik haaide hem af als hij van de kerke kam.

Haai. Zwaai. Keer, b. v. van een peerd dat loopt, van eenen wagen die rijdt. — De wagenaar haalde zijnen *haai* aan den derden boom, om te kunnen rechte in 't mennegat rijen. Mijn werk *haait,* zeggen de wevers, bij middel dat mijn keten te slap geboomd is.

Haaien. Wachten, haperen, draaien. — Asa, ge'n moet daar niet staan *haaien,* ge moet voort doen, dat wij tegen tavond gedaan hebben! Ik *haaie* hier al eene halve ure achter hem en hij en komt nog niet! Hij staat daar al geheel de achternoene te *haaiene* en te draaiene! Waarom moe' je gij altijd alzoo rondom mij staan *haaien* en draaien?

Bij Kiliaen staat: « Haeyen. *Exantlare* (uitputten), *perpeti, perdurare.* Haeyen. *fouere, colere.* »

Haaien. Wachten staat op de « Lijst der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden. » Zie *Oudemans Bijdrage, i. v.*

Haaier. Cunctator, wegzitter, uitblijver. — Ge zijt gij ne grooten haaiere, weet-je 't? Geh. *Staden.*

Haaier. Hier-en-daar-ganger, *circuitor,* omganger, die van huis tot huis haait en omgaat, *gaande om* de beden en zettingen, (kwaad vl. contributiën), na 't bederf en 't behoef van 's Lands Overheid. Aldus zegt *Het vlaems Setting-boeexken,* inhoudende de oprechte practycke van de vlaemsche Pointinghen ende Settinghen. Gent 1694, bl. 58: « Den persoon by de wet daertoe ghecommiteert die ghenoemt wort ontvangher, hayer, ofte inhaelder van de settinghen. » En bl. 66: « Ontvangher, collecteur, inhaelder ofte hayer van de settinghen. »

't Woord *haaier* leeft nog in den geslachtsname *D'haeyere* en misschien in *De Naeyer = Den Haeyer.*

Haaischeute. Een weverswoord, dat bediedt halve scheute, die den inslag niet tot de andere negge en bringt en die 't stik doet *haaien.*

Uithaaien. Een stik land dat haait weêrom rechte werken is dat stik *uithaaien.* Geh. *Wevelghem.*

Verhaai. Verbei, voorste, verste, Hoogd. *Frist,* uitstel, fr. *délai,* kwaad vl. dilaai, respijt. — Betaalt, en hoe korter het *verhaai* hoe beter! 't Zal weer een lang *verhaai* zijn, eer hij gedaan heeft!

Verhaaien. Verwachten. — De een dunderslag en *verhaait* den anderen niet. Geh. *Vlamertinghe.* Hij heeft ze vader geheel den dag *verhaaid* en hij en is niet gekomen. Men zou wel te *verhaaien* hebben achter zulk ne wegzittere! Geh. *Staden.* Als ge wilt rijpe druiven, eerdbezen, meloenen eten, ge moet den tijd *verhaaien.* Ge'n meugt den avond niet *verhaaien* om naar huis te gaan, 't zou kunnen slecht weêre worden. *Verhaait* uwe beurte en spreekt ton! Die wijn zal wel goed komen, voor die 't *verhaaien* kan.

Verhaaien. Verkeeren, verdraaien, scheef zijn, maken of worden, ontkeeren, zot komen. — Kijkt naar dien halve' *verhaaiden,* die daar wilt den heere uithangen, geh. te *Merckhem,* belangende een wanschapelijk, scheef gegroeid manneken. Hij ziet er zoo *verhaaid* uit! Hij klapt en hij swatelt, 't is lijk ne *verhaaide'* zot! 't Peerd is *verhaaid* op (vijs van) zijn eten.

Verhaaien. Verwaaien, verwateren, fr. *devenir fourbu.* — Zwicht u, 't peerd zou kunnen *verhaaien.* Dat peerd is *verhaaid,* stek'et bij den boer!

Verhaaien. Haaien, wachten, wenschen, verlangen. — Hij hadde geheel de achternoene deur de brandende zunne gegaan en hij *verhaaide* naar een glas bier. Geh. *Staden.*

Verhaaien. Haaiende bewaren. — Gaat *verhaait* mij eenen

stoel in de kerke, 'k zou geern naar 't sermoen komen als mijn werk af is.

Bij De Bo staan daarenboven de ww. *haai, haaibedde, haaiende, haaien, haaiing, inhaai, uithaai, inhaaien, uithaaien, haaihoek, haaihoekte* zeer zorgvuldiglijk veroorkond en uitgeleid.

Haaien schuilt, met uitbouw *-t-*, in *haaiten*.

Vrglk : smalen, te Brugge, te Belle en elders, smalten, *smelten ;* kallen, kalten, (*l* = *u*), kauten, *kouten ;* spi(h)en, *spichten ;* vi(h)en, vijand zijn, vichten, *vechten ;* zi(h)en, *zichten ;* smeren, *smerten ;* pli(h)en, *plichten ;* zwellen, *zwelten ;* waken, *wachten ;* bullen, *bulten ;* horen, horten — haaien, *haaiten*.

Kiliaen kent dat w. *haaiten* heel wel en schrijft het den Vlamingen toe : « Haeyten, » zegt hij, « *Fland. Placere, gratum siue acceptum habere. et Desiderare, optare, exoptare. Gal. haiter, souhaiter.* »

Inderdaad *haaiten*, waarvan het Dietsch-Fransche *hait, déhait, souhait, souhaiter*, (bedektelijk *haaiten*, begeren), is nog mondsgemeene in Vlanderen. Aldus luidt eene kostelijke aanteekeninge van zaliger Deken De Bo :

« *Afhaaiten, haaitte af, afgehaait*, bedrijvend werkwoord. Afwachten. — Ge gaat dat moeten afhaaiten. Men zegt ook afwaaien.

Haaiten, haaitte, gehaait, onzijdig werkwoord. Wachten, fr. *attendre*. — Ge zult er lange moeten achter haaiten, eer gij het krijgen zult. Haait daarachter ! Men zegt in eenige gewesten *waaien, afwaaien* (afwachten), *verwaaien* (verwachten).

Verhaaiten, verhaaitte, verhaait, bedrijvend werkwoord. Verwachten, verbeiden, fr. *attendre*. Vooral gebruikt in deze en dergelijke zegwijzen : De eene slag en verhaait den anderen niet (van vechters). Dat is : De eene slag volgt telkens op den anderen. De eene weêrlicht en verhaait den anderen niet (in een ongeweert). 't Een politiek proces en verhaait het ander niet. (Nieuwsblad van Yperen, 19 Maart 1881.) »

Het hooren van de uitsprake zal wijlen eer mijnen fijn speurenden, schranderen vriend bewezen hebben dat er zake is van *verhaaiten*, en niet van *verhaaien*, in de bovenstaande voorbeelden ; in 't schrijven immers en is er hedendaags geen verschil meer tusschen *verhaait* (eertijds *verhayet*), van *verhaaien*, en *verhaait*, (eertijds *verhaytet*), van *verhaaiten*. In de vl. uitsprake nochtans luidt het : « en *verhaaid* het andere niet » (van *verhaaien*), « en *verhaait* het andere niet » (van *verhaaiten*).

De ww. die met *h* of met eenen klank beginnen hebben dikwijls eene wisselgedaante die met *n* aanvangt, b. v. hoenekerf noenekerf, hagelsteen nagelsteen, hecht necht, hiepe niepe, hem nem, huk nuk, hijf nijf enz., z. De Bo's *Idioticon*, bl. 724. *Haaien* is in 't zelfste geval, z. *naaien* = haaien bij De Bo. Men hoort ook *naaihoek* voor *haaihoek, naaihoekte* voor *haaihoekte*, en tot Haringhe vernam ik, over al menige jaren, een wederwoord dat mij tot nu toe gekweld heeft, (te weten « *over hoek over naai* »), en dat ik nog niet verstaan en zou, wiste ik niet dat *naai* (*n* = *h*) ook *haai*, d. i. hoek beteekent. Dus : *over hoek over naai* = *over hoek over haai*, noesch en dwers, kruiswijs vanewijs.

Daar is de uitkomste van jaren zoekens achter de verschillige gedaanten en bediedenissen van een onzer oudste ende zinvuldigste woorden, dat de zustertalen bijna gansch verloren hebben.

Onschatbaar is ons die volkssprake, zegge die aaloude, eenvoudige, plat-boerenvlaamsche tale, om b. v. de volgende anderszins zeer moeielijke redentalen en zinbouwen te verstaan, die het behoeftig boekenvlaamsch ons nauwelijks veroorkond en bewaard heeft :

O Criste, mijn vrient ende mijn geminde,
Wat haydi met mi, mijn vriendelec Here ?
Waer om so pijndi mi sus sere ?

Leven van S. Christina, uitg. J. H. Bormans, vss. 792—94.

Dat is (S. Christina spreekt tot den Zaligmaker) : « O Christe, mijn vriend ende mijn geminde, wat *haait* (wat verwacht, verlangt, begeert) gij met mij (te doen), mijn vriendelijke heere ? Waarom zoo (hoe zoo) pijnt (pijnigt) gij mij zoo zeere » (zoo geweldig) ?

Soo 't hout of haeyt, of draeyt, of uyt sijn richtsnoer raeckt,
'T wort effen door de schaef, en weder glat ghemaeckt.

Van der Cruycen, De Spreekw. v. Salomon 342.

Dat is : « Zoo 't hout of *haait* (uit den haak beweegt, scheluw, scheef is) of draait, of uit zijn richtsnoer (ge)raakt, 't wordt effen en weder glad gemaakt door de schave. »

Ledichede die es quaet,
So vromet selden, maer so scaet,
So hayet taverne ende boelrie.

Kausler, De bouc van Seden, vs 974.

Dat is : « Ledigheid die is kwaad, zij vroomt (bevoordeeligt, helpt) zelden, maar zij schaadt, zij *haait* (bewaakt, bewaart, onderhoudt, bezoekt dikwijls, *colit, fovet*, hantiert) tavernen (herbergen) ende boelderije » (ontuchtigheid.)

Tes dinckelijc hoese die Coninck verhayde
Tallen havenen waren sijn ambassadeurs.

Belg. Museum IX. 150.

Dat is : « 't Is denkelijk hoe ze (zijne koninginne, *reginam*) de koning (*rex*) *verhaaide* (verwachtte), te allen (zee)havenen waren zijne afgezanten » (om ze te ontbeiden.)

Myn zinnen haeyen naer de zoete Daeyen.

J. B. Houwaert, van Brussel, Handel der Amoureusheyt, 1621, bl. 400 of Cc 4 v°.

Dat is : « Mijne zinnen *haaien* (verwachten, verlangen) naar de zoete daden » (dadelen, vruchten van den palmboom ?)

Wat ist oock een treffelijck dingh, so verhayt wijs te wesen !

Bredero, Moortje, bl. 54.

Dat is : « Wat is 't ook een treffelijk dingen, zoo *verhaaid* (verdraaid, verdaasd, verdot, verwenscht, verdomd, verduiveld) wijs te wezen. »

Een heelen dagh leydse mijn so verhayd an 't hooft en lelt.

Bredero, Klucht van de Koe, bl. 4.

Dat is : « Eenen geheelen dag ligt ze mij zoo *verhaaid* (verdraaid etc.) aan 't hoofd te lellen, » (met lellen en ratelen mij het hoofd te breken.)

Sou icse bekeeren die dus int quaet haeyen,
Ick ving eer met tamboeren in dunen hasen.

Refereinen van Anna Bijns, 2 boek XXIII, d, vs 12—13.

Dat is : « Zou ik ze bekeeren die dus in 't kwaad *haaien* (*perdurant* Kil., wachten, blijven haperen), ik vinge eer hazen in de duinen met den trommelslag. »

Wanneer uw broeder verarmt, wilt hem versaeyen,
Noch uw hart verharden t'haer lieder vercleenen,
Nae den vergeten schoof en wilt niet weder haeyen,
Maer opent uwe milde hant.

Constthoonende Juweel 1607, bl. 368 of Yy IIII, v°.

Dat is : « Wanneer uw broeder verarmt, wilt hem verzaden, noch uw hert verharden tot haarlieder verkleeninge (minachtinge), naar den vergeten schoof en wilt niet weder *haaien* (keeren, verlangend ommekijken, begeren), maar opent uwe milde hand. »

Ik zei hooger dat bijkans *al* de zustertalen de woorden *waaien, haaien, haaiten* verloren hebben; ik had moeten zeggen uitgenomen de Dietsch-Fransche zustertale, dat is de tale der oude Franken, de hedendaagsche Walsche of Fransche tale, voor zoo vele zij nog Franksch, dat is Duitsch of Dietsch gebleven is.

De Franksche of Frankische tale der Dietsch gebleven Franken is 't Dietsch. De Franksche of Frankische tale der verloopene, Romaansch gewordene Franken *(Français Wallons)* is Dietsch, van oorspronge en van stam; het Romaansch is erop geënt, eraan afgezogen, ja, maar 't gene die vreemde enten takken, bladeren, blommen, vruchten geeft en tieren doet, het is de oude Dietsche wortel, de oude Frankische stam. De tijd zal komen dat niemand de Fransche tale volkomen en zal verstaan zonder onze oude Vlaamsche tale machtig te zijn.

Ten bewijze :

In den woordenboek van *Louis d'Arsy,* Rotterdam 1643, staat er als volgt : « *Haiter,* Na sijnen wil en begeerte hebben. *Cela me Haite bien,* Dat is wel na mijnen sin, Dat staet mij wel aen ende behaegt mij wel. *Il a fait cela de bon Hait,* Hy heeft dat geerne ofte van goeder herten gedaen. *Ceci n'est pas de mon Hait,* Dit en staet mij niet aen. *Haitié, m. sain,* Wel te passe, Fraey ende gesont. *Homme Haitié,* Een die wel te passe is. » In *Diez, Etym. wœrterbuch der Romanischen Sprachen* staat er : *Hait* (gewenschtheid), genoegen; *déhait* (ongewenschtheid), tegenslag, krankheid; *déhaitier* ongewenschtheid aandoen; *à hait* na wensch; *souhait* wensch; *souhaiter* haaiten, verhaaiten, verwachten, wenschen. *Grandgagnage,* in zijn Luikerwalsch wrdnb. en *Ménage* voegen daar nog bij *(malhait) mauhait, mähaiti,* dat is (ongewenscht) ongezond, ongesteld, onpasselijk.

De fr. schrijvers zijn 's eens om te zeggen dat het fr. w. *hait,* met geheel zijnen aanhang, van duitschen (leest van Frankischen) oorsprong is, maar ze spreken malkaar, met *Brachet* en *Grimm* daarbij, een en al tegen, als 't te zeggen is waar de bronne spruit die dat woord geleverd heeft. Onze brave Kiliaen wist en leerde, al van in 't jaar 1574, dat het Dietsch-Fr. w. *haiter* ons oud Frankisch-Vl. w. *haaiten, verhaaiten, (haaien, verhaaien, waaien, verwaaien),* verwachten, verlangen, wenschen is.

OPENSCHEIEREN. Z. De Bo. — 't Gaat schoon weêre worden, 't geluchte begint open te scheieren. Geh. *Iseghem.*

SCHURSENWOENSDAG, den, uitspr. *Schussenhoensdag.* = Woensdag in de goe weke. — Op Schursenhoensdag schurst men

de rokken
en de klokken,

dat is de *spinrokken,* want men van dien woensdag voort tot tenden den zomer niet meer en spint, 's avonds. Geh. *Paschendaele.*

SPEIERACHTIG. = Speierende, dat speiert. — 'k En geve om dien krawaat niet, hij is te speierachtig. Geh. *Moen.*

Vrglk bij De Bo *speieren, bespeieren* (bl. 1458).

TUINHAMER, den. = Groote houten hamer, om tuinstaken meê in den grond te slaan. Geh. *Gits.*

VERBLONKEN, *verblonkte, verblonkt.* = Blonker, stomper worden of maken. — Als uwe tanden te scherp zijn, ge moet er met nen sleuter aan wrijven, om ze te verblonken. Geh. *Eeghem.*

VERKEIEN, *verkeide, verkeid.* = Versmijten, verkaatsen, verhandelen, heen en weder gooien. — Die eerrappels zouden veel beter zijn, hadden zij niet verkeid geweest. Geh. *Sint-Denijs.*

Het w. *keien* staat in De Bo, met den zin van « werpen, gooien. Hij keit het een alhier en het ander aldaar. Hij keide zijn alaam in het water. Iemand iets naar het hoofd keien. Van daar Afkeien, Doodkeien, Voortkeien, Wegkeien, enz. »

Verkeien en staat noch in *De Bo,* noch in *Schuermans,* noch in *Tuerlinckx.*

VERPLEKKEN, *verplekte, verplekt.* = Wisselen, veranderen van plekke. — Voor dat de stoor hong mosten me alsan stabel verplekken, voor den brand van de zunne. Geh. *Werveke.*

VERSTUIKEN, *verstuikte, verstuikt.* = Wegstuiken, verstooten, verwerpen, verachten, *repudiare.* — « 't Is al verre gekomen als ge gij, in uwen ouden dag, moet 'n verstuikte brokke eten! » Dat is 'n brokke die niemand en wilt. Geh. *Kortrijk.*

Verstuiken, met dien zin, en staat noch in De Bo noch in Kramers.

VERZELEN, *verzelde, geverzeld,* stemzate op *ver,* en uitsprake lijk *gerzelen,* (De Bo) *gezzelen.* = Brokkelen, kruimelen, in 't fr. *s'ébrécher, s'émietter, s'égrainer.* — Als ge eene keerse in twee enden snijdt, ze verzelt. Twee sneden brood, tegen malkaar gewreven, verzelen. Geh. *Paschendaele.*

Vrglk *inbermen, inbressen,* die beiden *ber, bre,* den grond van *breken,* brijzelen leveren, welke grond waarschijnelijk (*b* = *v*) ook in *verzelen* schuilende is.

VUWEN, *vuwde, gevuwd.* = Kijken, zoeken met de oogen; andere gedaante (*v* = *g*) *guwen.* Z. De Bo, *i. vv.*

Die vuwt
die huwt,

zegt men tot *Rousselaere,* en dat is Die achter eene echtgenoote bij vrouweliên omziet, zoekt enz. zal ten huwelijke komen.

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

Loquela is « een blad voor eigen vlaamsche taalliefhebberije en voor eigen vlaamsche taalgeleerdheid. Voor de schrijvers van *Loquela* is de tale de tale gelijk de sterren de sterren zijn: zij bestaat, zij is daar, zij leeft en zij roert nog dagelijks, en wij zoeken ze, met eerbied, te kennen en te doen kennen, in haar wezen en in hare waarheid, in hare oorbaarheid of goedheid en in hare bewonderlijke schoonheid. » *Loquela* 1881, hlfz. 15.

Prijs 2 fr. 50; 1 fr. 25 voor de Heeren Studenten. 't Gene de *penne* betreft te zenden: *nº 19 in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

Ons Oud Vlaemsch, of *Het Vl. in Vrankrijk,* 2 afprenten van elken nº; 6 nºs 's jaars, prijs 1 fr. *J. Ficheroulle,* op de Mart, tot Belle, voor Vrankrijk; uitgever van *Loquela,* voor Belgenland.

Ondergeteekende begeert in te schrijven op LOQUELA:

Voor 't loopende jaar en de volgende.

Voor den herdruk van de jaren 1881—1884.

Op ONS OUD VLAEMSCH.

(HAND- EN HUISTEEKEN)

Teekent met een kruisken 't gene waarop gij begeert in te schrijven en zendt dit bladtje, onder postzegel van 0 fr. 01, naar den uitgever.

VRAGEN

Zekere zeemeeuwe heet men *valhouwe* of *valouwe.* Welk is de rechte spellinge van dat w., en welk deel dervan draagt de stemzate?

Hoe verstaat gij dit zeggen: « Een zak die zijn koorn piet? » Wat is *pijen, pieten* of *piën?*

Wat heet men, in de krijgskunde, eene vijandlijke bende aanvallen en overmeesteren, met eenen « *taaien hoek?* »

Wat is het w. *kawaaie* te zeggen, en alwaar hoort men 't? Stemzate op *waa-.*

Wat is te zeggen: *Gij hebt het bo, hij heeft het bo gehad?* Op zijn Poperingsch: « *j' Het 't bo, h'n het 't bo had.* »

't En zal ommers het fr. w. *beau* niet zijn!

Op den boord van een blad, in eenen tsaarteren landboek, t'Alveringhem, staat er geschreven: « *Dit saeter noch eens betacht.* » Wat wilt dat zeggen?

Saeter = tsaa(r)ter, (ts = k) kaarter, latijn *chartar*(ius), van 't grieksch *chartê,* dat is *pergament, francijn,* of schrijfvel, in 't vl.; maar *betacht,* wat is dat?

Wat bediedt *benden,* in: « Hij staat daar altijd te draaien en te *benden?* » Geh. *Avelghem.*

Wat is *tjorrelen, tjorrelde, getjorreld?* Geh. *Beernem.*

Kent er iemand het w. *vernuft* zijn, met den zin van *nieuwsgierig* zijn? Geh. *Heule.*

« Hij is vertrokken met *pandere en zandere.* Hij maakt *pandere en zandere,* om voort te gaan. » *Pandere en zandere* zegt zoo vele als *pak en zak.* Een *pandere* is eene *mande,* wat is een *zandere?* 'k En hebbe dit laatste w. nooit gehoord of 't en zij ingespannen neffens zijn wederwoord *pandere.*

« 't Is een eendelijk dingen, voor een handsvul' wijte! » Alzoo zegt men, tot Rousselaere, als men iets wilt kleene maken, met het gekswijze te vergrooten. Wat is eene handsvulle wijte? Uitsprake *wite.*

Wat zijn *hingsteknechten?* Wat zijn *haverzaaiers?* Die twee ww. hoort men al de kanten van Dixmude, en 't moeten kerfdiernamen zijn.

Wat zijn *Gedaafde* menschen, uitsprekens *gedaavde?*

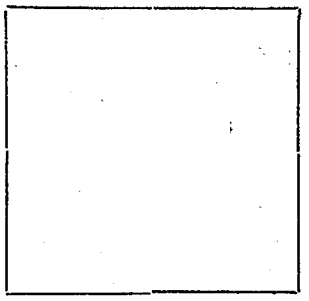
Wat is Den *egel* (den *hegel)* zijn, in een zake?

Mijn achtbaren Heer J. Demeester

Uitgever

tot

Rousselaere

Wat is brood, dat niet goed, niet genoeg *geerd (geheerd)* en is? Uitspr. *-eer-* gelijk in *peerd?*

Wat is Een *speukeveus* van e wuvetje?

Welk stuk touw heet men, aan boord schip, *het, den* of *de* derrik?

Wat is eene *mollefane?*

Wat gedaante van pap is *sprietjespap?*

Wat bediedt het Brugsch w. *Banjekot?* 't Bediedt een manskleedingstuk, maar wat voor een?

Wat heet men *Schemels garen,* aan boord schip?

't Is al *Boelink over den okke,* of *boeling* over den *hokke,* of over de *nokke,* zegt men t'Oostende, voor *al beuter aan de galge.* Wat is *boelink* en wat is *okke, hokke* of *nokke?*

Wat is *verzeveren:* is 't *7 jaar* of *7 maand* oud worden?

Weet er iemand mij het w. *male* (= kermesse, fooie) thuis te wijzen?

Verschillige dezer vragen betreffen woorden die al 25, 30 jaar gezant zijn; sommigte staan zelve op het bladtje der wanhope; maar onlangs heb

ik uitleg gekregen wegens woorden die mij al lange verhangen, verworgd, teenemaal verloren scheenen. Hope dus nog. 'k Weet zeker dat er velen zijn die mijne vragen seffens en voor de vuist zouden kunnen antwoorden, wilden ze; maar 't dunkt hun altijd dat 't een ander doen moest, die 't nog beter kan en zal, en alzoo en doet het niemand!

ANTWOORDEN

Met hertelijken dank kenne dat ik antw. ontvangen hebbe, van verschillige goede vrienden en medewerkers, wegens de ww. *vroomvoogd, kloeien, beromd, rokken, weerkasch, kneeke, boktarwe, spiesetafel, bierhave, bermen, schuifelkoe, muizels eten, afscholen, naning.* Zal den ingewonnen uitleg, onder 't zantekoorn, bekend maken en elk ten dienste stellen.

ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Amsterdam* (4), *Antwerpen* (5), *Asper, Belle* (2), *Brugge* (9), *Brussel, Couckelaere* (2), *Duynkercke* (2), *Haer-*

lem, Hamme, Harlebeke, Haesebrouck, Heule, Iper, Iseghem (2), *Leuven* (2), *Loo, Luyk* (4), *Mechelen* (2), *Namen, Paschendaele, Poperinghe, Roobeke (Robaeys), Rousselaere, Ruddervoorde* (3), *Seghers-cappel, Sint-Denijs, Tongerloo, Vleteren, Wetteren, Zuytschoote.*

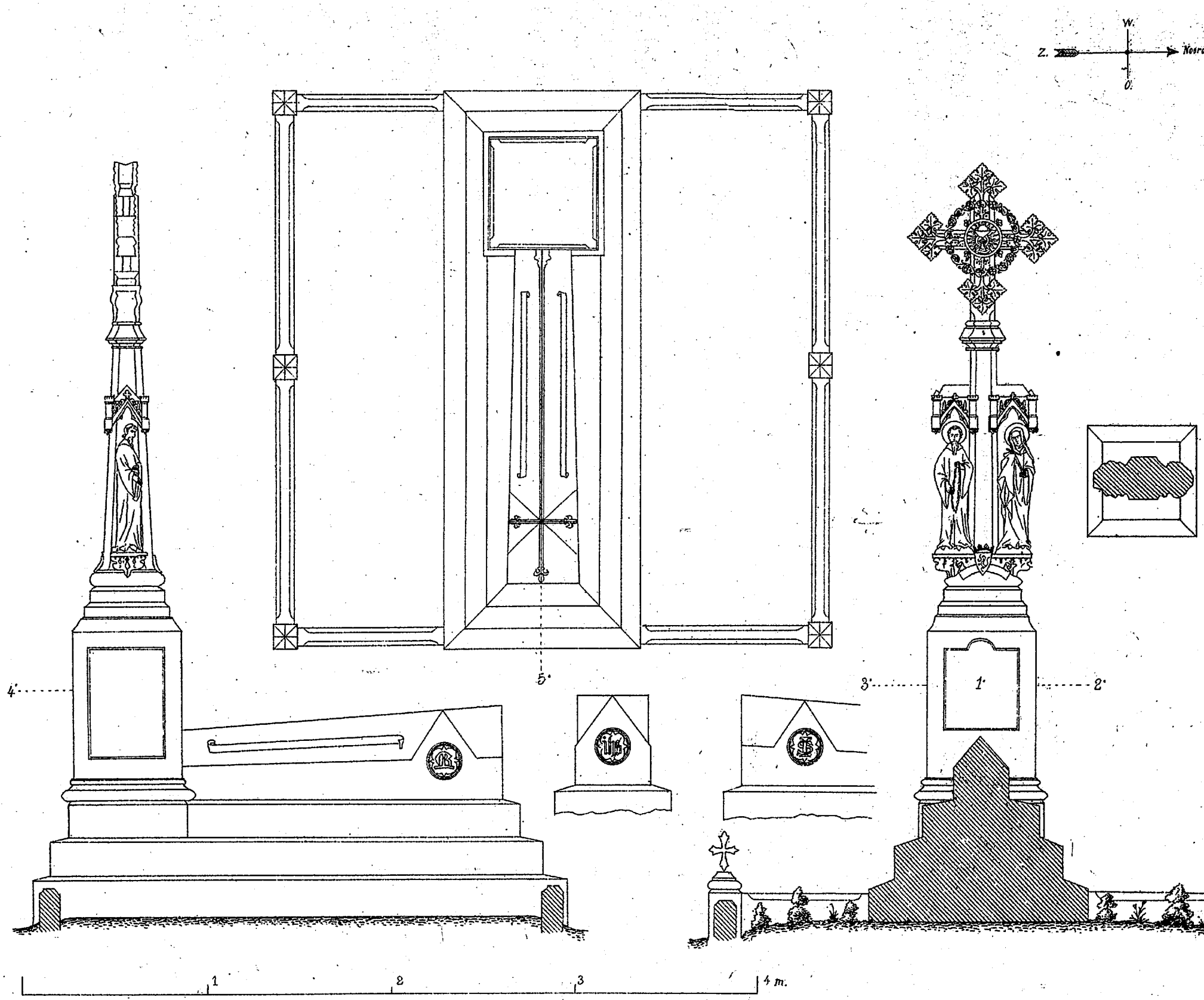
AANBEVOLEN

Duitsch en Dietsch, dat is een handboeksken ten gerieve van den duitschleerenden Vlaming. Iseghem, J. Dooms, boekdrukker. 1884.

De *Kruidwoordenboek,* met andere diergelijke schriften van zaliger Deken De Bo, wordt ter uitgave bereid, en zal in 't korte breedvoeriger aangekondigd worden.

De Taalsleutel of vlaamsche spelregels tafelwijze geschikt, door P. B. en H. V. d. P. Iseghem, J. Dooms, boekdrukker. 1886. Dit werk boort allengskens in de scholen, waar het niet anders als goed en zal stichten en gemak voor al die hunne moedertale aan 't volleeren zijn.

't Grafteeken *te wege* van zaliger Deken DEBO

Bijvoeg. *Loquela*, Oestm. 1886.

Steend. L. Beyaert. Kortrijk

HET GRAFTEEKEN VAN ZALIGER DEKEN DE BO

Op den 25 van Sporkele, dezes jaars, liet HET DAVIDSFONDS VAN POPERINGHE, onder de hand van zijnen Voorzitter Dr VANDER HEYDE en van zijnen Schrijver L. KEUKELINCK, eenen brief uitgaan, waarin gezeid wierd « dat Poperinghe een gedenkstuk zou stichten op het graf van den schranderen Geleerde, den godsdienstigen Vlaming, den gemoedelijken Dichter, den grooten Westvlaamschen Taalkundige, » zaliger Deken Leenaert Lodewijk De Bo, wiens ziele God genadig zij !

Het Davidsfonds van Poperinghe heeft zijne inzichten tot zoo verre uitgewrocht, dat het (1 Sept.) 1600 fr. op den spaarbank liggen hadde en 213 fr. in de hand, tsamen 1813 fr.

De noodige stappen zijn gedaan wegens den keus en het bevrijen van gewijden grond, op het kerkhof van Poperinghe.

Het ontwerp is met de nauwkeurigste zorge besteken en geteekend.

De opschriften zijn gereed.

De lastbrieven zijn gemaakt.

De begrootinge van de kosten is gekend.

Dit alles wierd gedaan en goedgekeurd, volgens het vooraf meêgedeelde in den brief van 25 Sporkele voornomd.

Daar is middel, met de bijeenvergaderde penningen, om het grafteeken (vermoedelijk onthier en het tweede jaargetijde van den dierbaren overledene), te doen maken en zetten, maar eilaas niet zonder het ontwerp eenigszins te besnijden en het stik werks min duurzaam te doen zijn, dus den vlaamschen Priester, zijne vlaamsche Vrienden, het oud Vlaamsche Poperinghe, VLANDEREN min weerdig.

De Bo's grafteeken moet kerkewerk zijn !

De ondergeteekende, die Deken De Bo gedurende veel jaren voor vriend en medewerker gehad heeft en nog heeft, mits zijne nagelaten geschriften, verhoopt en betrouwt dat de lezers en de vrienden van LOQUELA ook wel een handtje zullen toesteken, om tot de 3000 fr. te geraken, en 't ontworpen grafteeken, in al zijne duurzame schoonheid, te doen oprechten en tot stand brengen.

Onder de menige Belgische en Fransche Vlamingen, Hollanders, Friesen, die alreeds hunne jonste getoogd hebben, zijnder die bereid waren om meer te geven, verzekerden zij, ware het hun van eersten af mogelijk geweest te weten welkdanig een gedenkteeken men zou ontwerpen.

Hetgene op den 25 Sporkele nog geene toogbare gedaante en had, wordt, met dezen nº van LOQUELA, den lezer beseffelijk gemaakt, bij middel van eene gekleende nateekeninge van het ontwerp, benevens den volgenden uitleg :

Het grafteeken *te wege* van zaliger Deken De Bo bestaat uit drie deelen :

HET EERSTE DEEL is een kruis, dat vier meters hooge staat, van aan den grond. Uit elken arm van dat kruis spruit een drievoudig wijngaardloof, verbeeldende den *wijngaard* des Heeren.

De vier armen van het kruis zijn ondervlochten met een kroone van leliën en roozen, 't beeld van Reinigheid en Liefde.

In 't midden van kruis en kroone straalt het zinnebeeld van het heilig Priesterschap, de Kelk met de heilige Hostie.

Het kruis staat verheven op eenen achtkantten schacht. Van weêrzijden, slinks en rechts van dien schacht, op fijn besneden voetsteden en onder even fijn versierde verhemelten, staan, met den schacht al uit een stik gehouwen, sint *Leenaert,* de Patroon van Deken De Bo, en sinte *Luudgarde,* de Patroonesse van 't gene hij zijn leven lang beminde, vereerde en verrijkte — het Vlaamsch.

De twee voetsteden zijn omvat en geschoord benedenwaards door kunstmatig ineengewrocht eekenloof. Het bedied daarvan is Sterkte en Volstandigheid.

Het eekenloof voert de ooge van den toeschouwer naar den voet van het kruis; daar rust de schild van Vlanderen, rechtover den schild van de oude vermaarde abdie van Sint-Berten, die ter zelver tijde het wapen is van Poperinghe.

Om 't geweld van wind, weder, vorst, natte en droogte te kunnen weêrstaan, zullen schacht, beeldsteden, beelden, schilden uit een enkel stik blauwen scharsijnsteen gebeiteld zijn. Geen ander slag van steen en zal trouwens gebezigd worden, 't zij in welk deel van het grafteeken.

HET TWEEDE DEEL is een nieuw steenen graf, dat, op een verhoog van drie trappen, vóór het kruis staat en een scherfvat of middeleeuwsche schrijne verbeeldt. Dit treurig zinnebeeld van de dood verblijdzamen de naamteekens van IH(esu)S, M(aria), S. I(oseph), benevens de eerste reken van Ps. 55 en van Ps. 129, die de heilige Kerke pleegt te lezen tot lavenisse der overledenen.

De voeten van het scherfvat raken den voetstaal van het kruis, wiens vier panden, met raamwerk versierd, de volgende opschriften dragen:

o Heere, laat mij zalig sterven! Ik ben uw priester toch. Laat mij bermhertigheid verwerven, terwijl het tijd is nog. (.... 1°)

Ter Zaliger Gedachtenisse van den Z. E. H. Leenaert Lodewijk DE BO, geb. te Beveren aan de Leye 27 Sept. 1826, Leerling in 't Coll. van Thielt, Professor in 't Coll. van Brugge, Pastor van SS. P. en P. te Elverdinghe en van O. L. V. te Ruysselede, Pastor en Deken van S. Bertens te Poperinghe, alwaar hij, vol van verdiensten zoo niet van dagen, in Chr. overleed op den 25 Aug. 1885. (.... 2°)

Piæ Memoriæ R. A. D. Leonardi Ludovici DE BO, qui nat. in Beveren ad Legiam 27 Sept. 1826, alumn. in Coll. Thiletano, Prof. in Coll. Brugensi; Pastor Eccl. SS. P. et P. in Elverdinghe, nec non B. M. V. in Ruysselede, Pastor et Decanus Eccl. S. Bertini Poperinghis, ibidem, plenus meritis si non diebus, obiit in Chr. 25 Aug. 1885. (..... 3°)

Naast God beminde hij zijn Vaderland en zijne Moedersprake. Hij was ervaren in taalwetenschap, in kruidkunde en in andere kennissen. Hij schreef 't Wvl. Idioticon, Gedichten, Sermoenen enz. Tot Brugge, Gent, Leuven, Duinkerke, Leiden had hij geleerde vrienden en medewerkers. In Vlanderland betreurt hem iedereen. R. I. P. (..... 4°)

In den bovensten trap, hoofdewaards, staat de volgende oorkondschap:

Het Davidsfonds, met de vrienden des overl., zetten dit teeken, A. D. 1887. (..... 5°)

HET DERDE DEEL is zaliger Deken De Bo's gewijd rust- en kerkhoveken, kunstig omtuind, vol blomgewas *et circumsignata crucibus!*

't Is genoeg geschreven, dunkt het mij, om iedereen, die naar de steenprente kijkt, al het overige te doen verstaan.

De kruisen, om aan den tijd te weêrstaan, — wie anders zou ze durven schenden? — *moeten* van verguld koper zijn.

Zal nu dat ontwerp, in al zijne deelen, geheel en gansch uitgewrocht en voltooid worden?

Loquela antwoordt van ja en teekent in voor 100 fr.

Wat zegt gij, oude dorp-, school-, ambtgenooten; wat zegt gij, gewezen leerlingen en andere onderhoorigen; wat zegt gij, talrijke vrienden van zaliger Deken De Bo, den medewerker en vriend van Loquela?

Voldoende antwoorden, die per postwisselbrief zeer gemakkelijk om zenden zijn, worden verwacht en zullen zoo dadelijk, bij ontvangstbrieven, erkend worden door

GUIDO GEZELLE

N° 19, in de Handboogstrate, tot Kortrijk.

Kortrijk, *op S. Bertens dag, 5 Sept. 1886.*

Ontvangen van Loquela 100 fr.; Advocaat J. Cantillon, Kortrijk, 20 fr.; C. L. F...., Kortrijk, 20 fr.; Joris Beyaert, Kortrijk, 5 fr., tsamen 145 fr.

Vriendelijk verzoek aan de dagbladeren het bovenstaande te willen ruchtbaar maken.

LOQUELA

Nº 5, Pietmaand 1886. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

ALLEMANDER, den. = Groot, groef, zwaar enkeling. — Is dat 'n allemander van e peerd, van ne mensch! Geh. *Sint-Andries-bij-Brugge.*

APPELNOORDEN, het. = De streke van en om Westcapelle, Lisseweghe, enz. Geh. *Brugge.*

BENDEN, *bendde, gebend.* = Wenden. — Hij staat daar altijd te draaien en te benden lijk 'n hinne die moe' leggen. Geh. *Avelghem.*

Stafwissel (*w* = *b*), vrglk *bel* = *wel, boe* = *woe* = *hoe,* enz.

BERMEN, *bermde, gebermd.* = Van bien gezeid, tropwijze den buik uitvliegen en hier of daar gaan hangen aan eenen boom, eene hage of een stake, zwermen. — Z'n zworm is ebbermed. Geh. *Leke.*

BETIJDEN, *beteed, beteden.* = Betijgen, betichten. Geh. *Beveren-bij-Rousselaere.*

Stafwissel (*g* = *d*), vrglk *wijgen* = *wijden*, enz.

BLOOTENOORDEN, het. = De streke westwaards van de calcije van Blankenberghe. Geh. *Brugge.*

CALCIEPIJT, den, stemzate *-cie-, -pijt,* gelijk fr. *pit-* in *pitance, pitié.* = De veint die moet na- en toezien, als er eene nieuwe calcie geleid wordt, of het werk door den aannemer recht volgens den lastenboek en wel gedaan is. Geh. *Cortemarck.*

DRUMMER, den. = Hurter, buffer, fr. *buttoir;* een vedertoestel, die de ijzerwegwagens belet al te geweldig tegen malkaar te loopen en aan te stooten. Geh. *Desselghem.*

GROPPIG. = Onbeleefd, groef, bot, fr. *grossier.* — Van die maarte, ge en krijgt daar nooit niet anders van als onbeleefde en groppige antwoorden. Geh. *Kortrijk.*

HAVERZAAIER, den. = Dik, langgevlerkt, zwart kerfdier; 't gelijkt wel aan 't gekriel dat men duivelsnaalde heet, maar 't is zwaarder van lijve. 't Komt uit en 't vliegt als men de haver zaait. Geh. *in 't Brugsche.*

HELLEBRANDER, den. = Brandstok van de helle, een geweldig scheldwoord. — Dat is 'n hellebrander van e vromensch! Geh. *Brugge.*

HERTEN, *hertte, gehert.* = Herte hebben of doen hebben. — Men zegt b. v. van brood dat het niet genoeg gehert

en is als het herte, de binnenste kruime van 't brood, deegachtig is, 't zij omdat het brood te letter gebakken of niet genoeg gekneed en wierd. Geh. *in 't Brugsche.*

Z. De Bo, *i. v. gehert.*

HOOFDTAND, den. = Kaaktand, baktand, boktand, kies, maaltand. In 't fr. *dent machelière, dent molaire.* — Hij is naar den Docteurs, om nen hoofdtand getrokken te zijne. Geh. *Iseghem.*

HOUTSTEEN, den. = Versteend, steen geworden hout. — 't Zit veel houtsteen in dien grond. Geh. *Aeltre.*

IJSGAST, den. = Geweldigaard, deurendal. — « Dat is azzoo een deurdoende jongen of veint, die stout en boud alles zou ondernemen en anpakken, zonder gevaren te ontzien, en die toen nog dikwijls lukt daarbij. *Audaces fortuna juvat.* Dat is en ijsgast van e veint, hen heet ze' kalvers na den broek eddaan deur stikken en deur grachten! » Geh. *Veurnambacht.*

KERSTIG, uitspr. *kestig.* = Vijsgezind, hittig, kittig, korzel, haastig, kort van stoffe. — « Dat dat veintje zoo kerstig ni' en ware, 'k zouder wel meê over de' weg kunn'. Ja ma', die knape is wa' kerstig, meen-je. Hij is wa' kerstig, ge zoudt rap 'n wante krijgen. » Geh. *Beveren-bij-Rousselaere.*

Schrijve *kerstig* en niet *kestig,* ofschoon ik bij der oore niet bekwame en ben om 't een w. uit 't ander te kennen.

Het vreemd w. *Kerst, kersten, kerstenen, Kerstdag,* enz., dat buiten allen twijfel met eene *r* te schrijven is, als afkomstig van het Grieksche *Christos,* latijn *Christus,* wordt insgelijks *Kest, kesten, Kestdag* uitgesproken; zoo hoort men nog *besten* voor *bersten, neste* voor *nerste - ernste, west* voor *werst, desschen* voor *derschen, weffel* voor *werfel - wervel, kespe* voor *kerspe, eeder* voor *eerder, zeeder* voor *zeerder,* enz.

Al die ww. staan van over ouds te boeke en wij weten, door de eenparig overgeleverde schrijf- en spelwijze, dat de *r* daar van oorsprongswege in toebehoort.

Het vliegende, het ongeboekte, nu voor den eersten keer opgevangene w., dat *kestig* luidt bij der oore, kan inderdaad ook *kerstig* te schrijven zijn, maar daar behoort veel omzichtigheid aan besteed te worden eer men de eene of de andere schrijfwijze goed of kwaad keuren zal. Bij gebrek van zulke omzichtigheid zijn reeds te veel wanschepsels van woorden in de tale gangbaar geworden. Zoo is 't b. v. dat men zegt « den *moord* steken » voor « den *mood* steken; » *poortelen* voor *pootelen;* zoo is 't dat Kiliaen eenen averechtschen uitleg geeft van een oud w. dat hij *poorterken* schrijft, maar dat hij *pooterken* had moeten schrijven, omdat het eigentlijk een *stoksken* beteekent,

komende van *poten* of *pooten, figere, inserere,* immers gelijk *stok* zelve van *steken, figere, inserere* afkomstig is.

« Poorterken, » zegt Kiliaen, « *Fasciculus vrbanis focis accommodus. Quasi diceretur ciuium fasciculus.* »

Ondertusschen ja *poorter, poorterken* is *civis, civiculus,* maar *pooter, pooterken* (de uitsprake schilt weinig) is *fustis, fusticulus* te zeggen, en, bij uitbreidinge, een voor al, een bondelken stokken, in 't fr. *une petite falourde.*

Met *kestig* zonder *r* en wete ik geenen weg om het w. te ontleden of bij andere ww. te vergelijken.

Kerstig met *r* integendeel vervalt seffens in *kerst, kerste* en *-ig,* welk *kerste* eene wisselgedaante is van 't bekende gemeenlandsch w. *(kerste, karste,) korste,* b. v. in broodkorste, ijskorste, gekorste wonde, enz. Z. Kramers en anderen.

Eene *korste,* of *karste* is 2° bij De Bo 't eerste en 't laatste stuk berds dat van een bul gezaagd wordt, *une dosse* in 't fr.; dat heet men te Gulleghem en die streken eene *kerste* of een stuk *kersteberd,* en zoo zegt men b. v. eenen weeg met kersten beslaan.

Kersteberd en is geen *kisteberd.*

Van *kerste* komt het w. *kerstte, kerstig,* dat De Bo mij in handschrift bewaard en overgelaten heeft, en dat wilt zeggen voorzien van eene *kerste,* eene *kerste* of *korste* hebbende; van daar *hevekerstte, hevekerstig,* met eene bijgedaante *nevekerstte, nevekerstig,* dat zoovele is als *bollekorstte, bollekorstig,* bij Kramers *holkorstig,* van brood sprekende, in 't fr. *du pain grincheux.*

De Bo heeft bovendien 't w. *kerstig* bewaard in zijn Idioticon, als deelmakende van het w. *kortkerstig,* « dat men *kortkestig* uitspreekt, » zegt hij, en dat de *kortbrakigheid,* met nog andere zulke stoffelijke hoedanigheden, beteekenende is. Mij is het w. *kortkarstig* ingezonden, vertaald door vijsgezind, vinnig, die 't achterste vooren opgestaan is. *Kerstig* en *kortkerstig* beteekenen alle twee 't zelfste, en 't fr. w. *grincheux,* (van *grincer, grincher)* vereenigt de twee bediedenissen 1° van *kortbrakig,* gelijk de karste van eene pasteie, die versch uit den oven komt; 2° van *kortbrakig,* gelijk het gemoed b. v. van een die aksteroogen of nen tik van 't voeteuvel heeft.

Karstig, met den zin van *kerstig,* vijsgezind, enz., is in het Hollandsch boekwezen bekend; het staat, misschreven *kastig* en rijmende met *gastig,* dat nu overal en te recht *garstig* geschreven wordt, in de volgende reken van Westerbaen, *Gedichten, B. III. bl. 417* :

So gy seght: Ick val wat kastigh,
'T Pater-stuck mocht wesen gastigh,
Uwe ham, uw speck, uw lont
Is geen spys voor mynen mondt.
Haeringh kan ick niet verdraeghen.

Oudemans, die de bovenstaande reken aanhaalt, in zijne bekende *Bijdrage,* zou liever gehad hebben dat er *lastig* stonde, immers dat hadde hij verstaan, maar,

« *Kastigh.* Dit woord is mij vreemd, » teekent hij aan, *i. v.,* « en ik vermoed dat het moet wezen *lastig,* of, als het bestaat, dat het dan toch die beteekenis moet hebben. »

Westerbaen wist wat hij schreef en wat hij zeggen wilde : zijn *karstig* en ons *kerstig* zijn volle broêrs en beteekenen

beide *kort*brakig, gelijk een *karste, vijsgezind, knoterachtig, korzelhoofdig,* enz., gelijk een die aan tafel zit, en, niet wel ter ate zijnde, op alles wat te knoteren en te knorzelen vindt dat men hem voorenstelt. Dat is *korstig, karstig, kortkarstig,* dat is *kerstig* zijn.

Is 't dat gij nu de *-t* van *kerst-, karst-, korst-* als uitbouw aanschouwt en ter zijde stelt, dan blijft er *kers-, kars-, kors-;* en dat zou wel een oud schipbrakig werkw. *kerzen, kars, gekorzen = knerzen, knars, geknorzen* kunnen vertegenwoordigen.

Uit die oude vl. bronne, en niet uit *crusta,* fr. *croûte,* hebben wij, onder drie gedaanten, onze vl. ww. *kerste, karste* en *korste,* d. i. het *korte, kort*brakige, *krospende* deel van 't gebradene, het gebakkene of het gedroogde; het deel dat breekt, schranst en gerucht houdt onder de tanden.

Dus *krz* geklankt met *e :*

Kerz- bestaat, met den uitbouw *-el,* in *kerzel* (uitsprake *kezzel), kerzelweg,* d. i. een weg van *gekerzelde, kort gebrokene* keien, die *kerzelen, knerzelen,* knagen, smagen onder het wiel of onder den voet.

Kerzelen, dat bij De Bo staat en dat beteekent hetgene ondervonden wordt als men iets ziet, hoort of geware wordt dat doet grinzen, knerzen en krijzeltanden.

Knerzen zelve, met *knarzen, knerzelen, knarzelen, knesselen, (Loq.* 1883, hlfz. 73), *knasselen, knerzeren* en *knarzeren (De Bo)* (uitspr. *knazzeren),* en zijn maar wisselgedaanten *(k = kn)* of uitbouw van *kerzen, karzen.*

Krezer, kreyser, vetus Flandricum, is muitmaker, bij Kiliaen, die waarschijnelijk met *e* en *ey* te gebruiken de ware uitsprake van 't w., te weten *krœzer,* (*œ* gelijk *ai* in 't fr. *braise*), heeft willen verduidelijken.

Krezer ware dus paais*breker,* rustestoorder, muitmaker.

Krz geklankt met *a :*

Karz- en kenne ik niet of 't en zij (*ar = ra*) als *kraz-,* in 't w. *krazen,* dat maar bekend en is bij vergelijkinge van andere vl. of met het vl. verwante ww.

Krazen zal nochtans bestaan hebben, en waarschijnelijk zal 't nog bestaan in 't vl.

To crash, in 't eng., is de tanden wetten, *frendere dentibus,* (onder de tanden) breken; *to craze* is morzelen, breken; *crazy* is gebroken, krank(zinnig), kraas.

In 't Zweedsch is *krasa* morzelen, brijzelen; *slao i kras* is ont stukken slaan.

In 't Deensch is *krase* morzelen, brijzelen; *slaae i kras* is ont stukken slaan.

In 't Dietsch-fr. is « *Ecraser,* eertijds *escraser,* » zegt Brachet, « *composé d'un radical* craser, *qui est d'origine germanique (suédois* krasa, *broyer, écraser).* »

Met dat gegist maar nog niet gevonden vl. w. *krazen* verwant zijn onze alledaagsche ww. *kraas, krees,* b. v. 't en staat maar *kraas* met dien bankier, (geh. *Kortrijk),* 't en gaat maar heel *krees* met mijne oude moeder. Z. De Bo, *i. vv., krees, kres, kreesch, kresch, kras.*

Van *mis-* en *-kraas* hebben wij, versterkt in 't w. en in den zin, *miskraas* (geh. *Cuerne),* en *mikraas* (*i-* gelijk in 't fr. *microscope.*) *Mikraas* staat, met eene pracht van voorbeelden,

in *De Bo*, en, van daar overgenomen, in *Schuermans*, 2e deel.

Voor *mikraas* hoort men ook *meskraas*, *mekras*, *mikroos* en *mikraal*.

Dat *-kraal*, van *kra-* en den uitgang *-el*, komt weêr te voorschijn in *schraal*, eertijds *skraal*.

Neffens (*knerzen*, *knerzelen*) *knesselen* (*Loq.* 1883, blfz. 73) hebben wij *(krazen ? krazelen ?) krasselen*. Z. De Bo, *i. v.*

Kraas, *kras* is in 't zelfste geval als *kruis* en andere ww. (*Loq.* 1885, blfz. 10). Wij hebben 't tweemaal : *kraas*, *kras* 1° uit onzen eigenen taalgrond, beteekenende *krank*, enz., en *kraas*, *kras* 2° in Holland ontleend aan 't latijnsch w. *crassus* (fr. *crasse*, *crasse ignorance*,) en beteekenende *sterk*.

Dus Kramers : « Kras, krasser, krast, *adjectif. (Familier)* sterk, kloek. *Fort, robuste, vigoureux. (Familier) gaillard, vert.* »

Ons *kraas*, *kras* 1° is bij *Kramers* alzoo onbekend als bij ons zijn *kraas*, *kras* 2°; en waar de Hollanders, met een latijnsch w., zeggen : « Da's wat kras, » (*crassiore, ut vocant, Musâ*,) daar zeggen wij, of die nog vl. spreken ten minsten : « Da's wat sterk, da's wat *vet !* »

Ja, alzoo is 't dat onze oude en eigene vl. ww. uitgestooten, doodgezwegen, en dat de vreemde, ondietsche, onhollandsche, onnederlandsche ww. ingelaten worden, door die onnederlandsche Nederlanders en die ze napraten.

Krz geklankt met *o* :

Korz-, met den uitgang *-el*, levert *korzel*, *korzelig*, *korzelheid*, *korzeligheid*, *korzelhoofd*, *korzelhoofdig*, *korzelhoofdigheid*.

Kiliaen heeft « korsel. *Iritabilis*, *iracundus*, *morosus*, *refractarius*, *contumax*, *irasci celer*. Korsel-hoofd, kort-hoofd, korzelkop. *Capito*, *durus*, *iritabilis*, *difficilis*. Korselken. *Refractariolus*. » Daarbij voegt Oudemans *cursel*, met de zelfste beteekenisse.

Krz is verder ontleed- en verdeelbaar in *kr-* en *-z*, van waar *kar- ker- kor-* enz. die de grondvesten zijn van *karen*, *kariën*, *kraaien*, *kraken*, *kramen*, *karmen*, *kermen*, *kerven*, *kerte*, *kertelen*, *koren*, *kort*, *krot*, *kreute*, *kurre*, *kirren*, en van eene ontelbaarheid van alleszins geklankte, aan- en uitgebouwde woorden.

KREKELNOOM, den. = Oud-oude oom. Geh. *Zuydschote.*

KRUISHOUWELIJK, het. = Huwelijk waar b. v. *Jan Brabander* trouwt met *Griele Vlamynck's* en *Pe Vlamynck* met *Neelke Brabander's ;* of waar broer en zuster met zuster en broere vereenigd worden tot twee nieuwe huishoudens. Geh. *Sint-Niklaas.*

MODDELEN, *moddelde*, *gemoddeld*. = Polken, zoo de kiekens doen, in 't zand. — De hinnen zaten of lagen in 't zand te moddelen. Geh. *Zonnebeke.*

Kiliaen kent het w. zeer wel ; hij zegt : « Modden, moddelen. *Terram siue lutum mouere*, *fodicare*, *scrutari*, *perscrutari.* » In Overijsel is *moddelen* eerdappels uitdoen, in Gelderland is 't achter eerdappels, die in 't land vergeten zitten, polken, zegt Dr de Jager, *Frequentativ. I. 396.* In 't Engelsch bestaat het w. *to muddle* en 't beteekent mooschen, fr. *tri-*

poter, *fodic(ul)are*, *fouiller*. Bij ons bestond het versterkte *moddere* (nu gekrompen *morre*) neffens het onversterkte *modere* (nu gekrompen *more*); *modere*, zonder den uitbouw *-ere*, blijft *mode*, dat den oorsprong verraadt van geheel den tronk, te weten *muden*, *mood*, *gemoden*, d. i. in de *mude*, in den *mond* breken, zwelgbaar, tot *moer* of tot *moes* maken ; van daar, bij vergelijkinge, *moder* = zachte grond, mul, slijk ; en *moderen*, gesterkt *modderen*, *moddelen* = in zachten grond, in slijk, in mul mooschen, roeren en poeren, d. i. « *terram sive lutum movere.* » Z. *Loquela* 1882, blfz. 77.

Dr M. De Vries moest zeer wankelzinnig zijn aangaande den oorsprong van 't w. *modderen* = *moddelen*, om drie verschillige en tegenstrijdige uitleggen ervan vooren te stellen, zoo hij doet in zijnen *Warenar*, bl. 129, te weten 1° *Bilderdijk's*, van *moeder ;* 2° *De Vries'ens*, van *moderari*, *modereeren ;* 3° nog *De Vries'ens*, want hij eindigt met te zeggen : « Of is het w. welligt van *moei* af te leiden, als ziende op de ijverige zorgen eener hulpvaardige tante ? »

MOLLEN, *molde*, *gemold*. = Moddelen, waaruit het w. *mollen* gekrompen is. — De kinders lagen te mollen in 't zand. Geh. *Heule.*

MUIZELEN, *muizelde*, *gemuizeld*. = Fijn brokkelen, b. v. brood. — Ge en moet uw brood alzoo niet muizelen. Geh. *Sint-Andries-b.-B.*

MUIZELING, het. = Gemuizeld deelken, fijn brokkelingsken, stuksken, b. v. broods. Geh. *Sint-Andries-b.-B.*

MUIZELINGE, de. = 1° Het muizelen, of 2° al de muizelingen, de gemuizelde deelkens thoope. Geh. *Sint-Andries-b.-B.*

NOORDEN. Z. *Appel-*, *Bloot-*.

ONGEZELSCHAP, het. = Kwaad, nadeelig, verergerend, onbetamelijk gezelschap. — Hoe voorder van ongezelschap voor onz' jongens hoe beter ! Geh. *Iseghem.*

PLUIMZIEKTE, de. Z. *Loquela* 1886, blfz. 14.

De vogels verpluimen in September, doen zij 't langer, ze hebben de pluimziekte. Geh. *Zuydschote.*

ROGGELING, den. = Karpeling, wrongeling, klonterling, kane. — Als men kernepap kookt, 't komen roggelingen in. 't Zijn roggelingen in 't bier, als eene tonne te lange loopt. Geh. *Hansbeke.*

Roggeling is eene andere gedaante van *wrongeling*, vrglk het grieksche *aggelos* met het latijnsche *angelus*.

SCHEMELSGAREN, het. = Schiemansgaren, touwslagersgaren, een zwaar slag van garen, dat aan boord schip gebruikt wordt. Geh. *Oostende.*

Tot naderen uitleg en kan ik niet beter doen als de briefkaarte drukken die uit Haarlem mij de antwoorde brengt op de vrage : « Wat heet men *Schemelsgaren*, aan boord schip ? » Z. *Bijblad van Loquela*, *Oestmaand 1886*. Zij luidt :

« *Schemelsgaren*, verbasterd van *Schiemansgaren*, een byzonder soort van garen, by alle zeeliên wel bekend.

Mr J. Van Lennep, in zijn « Zeemans-Woordenboek » (Amsterdam 1856), zegt :

« *Garen.* Men onderscheidt Kabelgaren, Schiemansgaren,

Touwslagersgaren (met al hetwelk een zwaar soort van garen bedoeld wordt), wit garen, ongeteerd garen (zoo als het van den spinner komt), merkgaren, zeilgaren, wantgaren, kardoesgaren, » enz.

En :

« *Schieman.* Onderofficier aan boord, die met het opzicht over de tuigaadje van het voorschip belast is. »

Ook van hollandsche zeeliên heb ik dikwijls *Schiemelsgaren* gehoord, in stede van *Schiemansgaren.* De friesche zeeliên lijkwel spreken met meer naukeurigheid, en zeggen steeds dudelik : « *Skiemansje(r)n.* »

Garen = friesch « *jern,* » (men spreekt ongeveer *jen, yen*). In het half-friesch van Leeuwarden, is het : *geren.*

Hiertoe een' herteliken groet en 'nen trouen handdruk van Johan Winkler. »

Van *schieman* heeft men het Dietsch-fr. *esquiman* gemaakt, gelijk van stuurman *esturman* (*ur* = *ru*) *estruman.*

En wat *schieman* van woordswegen te zeggen is en wete ik niet, maar 'k vermoede een w. *schien* = *zien,* en dat *schieman* even zoovele zegt als *zieman, episkopos, speculator, surveillant.* Daar bestaat een oud vl., engelsch, friesch w. *schien* (*specio-sus*) : waarom en zou er geen *schien* = *zien (specio, spicio)* bestaan hebben of bestaan ?

De oudere taalgeleerden en vatten 't zoo niet.

« Schieman, » zegt Weiland, « bij Roemer Visscher en anderen *schimman,* omdat hij is, zegt Winschooten, de schim en schaduw van den hoogbootsman. »

« Schie-man. *jam* schimman. *Proreta.* »

« Schim-man. *Proreta : qui in prora tutelæ navis præsidet,* » zegt Kiliaen.

Junius, in zijnen *Nomenclator,* 1566, heet den *Proreta, « qui in prora tutelæ navis præsidet, Belgicè* schimman, die voor in 't schip sorge draecht. »

Junius schijnt onder *schimman schipman* te verstaan, immers « die voor in 't *schip* zorge draagt, » zegt hij, en *schimman* (*pm* = *mm*) is *schipman* in der daad, gelijk *schimmeeze schipmeeze* is. Dit laatste staat bewezen in den *Taal- en Letterbode* II. 315.

Het zeevolk en zal maar *schimman* beginnen zeggen hebben als men *schieman* niet meer en verstond. De duidelijk sprekende Friezen zeggen *skieman,* en Kramers zelve en weet maar van *schieman.*

In de *Taal-bijzonderheden van het eiland Marken, door L. Tinholt. Taalgids* IV. bl. 201, staat het w. *schiemannen* als werkwoord opgegeven en aldus verklaard :

Schiemannen, « wat is die daar doen te schiemannen? » Wat voert die man daar uit?

« Hij was aan 't schiemannen met zijne netten, » hij was met zijne netten bezig.

« Wij zullen dat wel schiemannen, » wij zullen dat wel in orde krijgen.

't W. *schemelsgaren* zal waarschijnelijk, door misverstand, ook uit *scheepmans-, scheemmans-, schemans-, schemens-,* eindelijk (*n* = *l*) tot *schemelsgaren* verworden en verbasterd zijn.

Verbasterd en is het eigentlijke woord niet, want de *n* van *scheepmans-* verandert in de *l* van *schemels-,* door de achteruitwerkende kracht van de *r,* die volgt in 't w. *-garen.* In 't w. *nicht-te-meer* heeft het zelfste verschijnsel plaatse, 't volk zegt (*n- r-*) = (*l- r-*) *lichtemeer.* Vrglk het w. *koopmanschepe,* dat bij 't volk luidt *kommenschepe,* (*pm* = *mm*) maar niet *kommelschepe.*

Bestonde het w. *schien* = *zien,* welke name zou er beter passen als *schieman* = *zieman* op eenen man die, « *in prora navis,* » « voor in 't schip, » met de nauwkeurigste *voorzichtigheid* kijkt en schouwt of er niets in den weg van het vaartuig te zien of te bespeuren en is dat men moet ontvaren om den veiligen en den rechten loop te houden?

Daartoe en behoort geen ruw matroos, bootsgezel, *schipman* of *schimman,* maar wel een ervaren zeeratte, een die een goeden kop, een die, in dien kop, een paar goe oogen zitten heeft.

Om *schieman* = *zieman* te aanveerden zou 't moeten bewezen zijn dat de stafwissel (*sch* = *z*) in 't vl. bestaat.

Hij bestaat binnen de ww. *vleeschen-vleezen, mooschen-moozen, brieschen-briezen, veschel-vezel, ijschelijk-ijzelijk, verslenschen-verslenzen, berschen-brezen, preusch-preuzer* (Iper).

Hij bestaat ten ingange der ww. *schiften-ziften, scherp-zerp, scheren-zeren, schal* (eertijds *skal*)*-zal, scholpei* (Kiliaen)*- zwolpei* (De Bo), (schihen) *schien-* (ziehen) *zien.*

Gelijk het nu genoegzaam geweten is wisselen *sk* (= *sch*) en *sp* in alle talen, bij zoo verre dat men, met (*sk* = *sp*) hier toe te passen, op *zien* = *schien* = *spien* zou komen, welk *spien,* eertijds *spihen (spicio, specio)* kijken te zeggen is. Dus : *spieman, skieman, spec-ulator.* En alzoo wint men eenen taalmatigen uitleg van 't w. *zien,* dat niemand tot nu toe, mijns wetens, ten gronde en had verstaan.

TE KOTE. = In 't kot, in 't gevang. — Hij heeft acht jaar te kote gezeten. Geh. *Ruddervoorde.*

VERMOOIEN, *vermooide, vermooid.* = Verdoen in schoone kleêren. — Griele Tuytens vermooit al dat ze wint. Geh. *Zuydschote.*

VERNUFT. = Nieuwsgierig, weetgierig. — Ik ben vernuft om dat te weten. Jan Spicht is algelijk vernuft, hij horkte den baas uit zonder dat hij 't geware wierd ; hij weet hij altijd alles zonder vragen. Geh. *Heule, Bisseghem.*

VERONSCHALEN, *veronschaalde, veronschaald.* = Veronschanzen (De Bo), vermooschen, verkwisten. Geh. *Zuydschote.*

WARTE, de. = Knobbel, hoop, handsvolle, mondsvolle. — Een warte toebak in den mond, in den zak, in eens pijpe steken. Een warte brood. Ge en moet het kind zulk geen warten geven! Ge geeft het kind daar warten (lepels pap) die de moeite weerd zijn! Geh. *Kortrijk.* Z. De Bo, *i. v.*

ZANGELEN, *zangelde, gezangeld.* = Verschroeien, verslokeren door den zunnebrand. — De blommen hongen daar gezangeld van de hitte. Geh. *Iseghem.*

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

Loquela is « een blad voor eigen vlaamsche taalliefhebberije en voor eigen vlaamsche taalgeleerdheid. Voor de schrijvers van *Loquela* is de tale de tale gelijk de sterren de sterren zijn : zij bestaat, zij is daar, zij leeft en zij roert nog dagelijks, en wij zoeken ze, met eerbied, te kennen en te doen kennen, in haar wezen en in hare waarheid, in hare oorbaarheid of goedheid en in hare bewonderlijke schoonheid. » *Loquela* 1881, hlfz. 15.

Prijs 2 fr. 50; 1 fr. 25 voor de Heeren Studenten. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *nº 19 in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

Ons Oud Vlaemsch, of *Het Vl. in Vrankrijk,* 2 afprenten van elken nº; 6 nos 's jaars, prijs 1 fr. *J. Ficheroulle,* op de Mart, tot Belle, voor Vrankrijk; uitgever van *Loquela,* voor Belgenland.

Ondergeteekende begeert in te schrijven op LOQUELA :

Voor 't loopende jaar en de volgende.

Voor den herdruk van de jaren 1881–1884.

Op ONS OUD VLAEMSCH.

(HAND- EN HUISTEEKEN)

Teekent met een kruisken 't gene waarop gij begeert in te schrijven en zendt dit bladtje, onder postzegel van 0 fr. 01, naar den uitgever.

ANTWOORDEN

Met hertelijken dank kenne dat ik antw. ontvangen hebbe, van verschillige goede vrienden en medewerkers, wegens de ww. *vroomvoogd, kloeien, beromd, rokken, weerkasch, kneeke, boktarwe, spiesetafel, bierhave, bermen, schuifelkoe, muizels eten, afscholen, naning, pijen, haverzaaier, gedaafd, sprietjespap, schemelsgaren.* Zal den ingewonnen uitleg, onder 't zantekoorn, bekend maken en elk ten dienste stellen.

J. Vl. Vl. 2. Wel gekomen! Antw. u in 't korte.

AANBEVOLEN

Duitsch en Dietsch, dat is een handboeksken ten gerieve van den duitschleerenden Vlaming. Iseghem, J. Dooms, boekdrukker. 1884.

De Taalsleutel of vlaamsche spelregels tafelwijze geschikt, door P. B. en H. V. d. P. Iseghem, J. Dooms, boekdrukker. 1886. Dit werk boort allengskens in de scholen, waar het niet anders als goed en zal stichten en gemak voor al die hunne moedertale aan 't volleeren zijn.

ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Ans* (3), *Antwerpen* (4), *Ardoye, Armentiers, Asch, Asper, Belle* (3), *Beveren-bij-R., Brugge* (15), *Brussel* (6), *Cassel, Duynkercke* (4), *Everghem, Gent* (6), *Haerlem* (2), *Hamme* (2), *Hansbeke* (2), *Hasselt, Iper* (2), *Iseghem* (4), *Kemmel* (2), *Laeken, Langemarck, Leuven* (5), *Lier, Meulebeke, Moscroen, Nederbrakel, Oedelem, Oostende, Oost-Roosebeke, Paschendaele, Ploegsteert, Rousselaere* (4), *Ruddervoorde* (6), *Schaerbeek, Sint-Andries* (3), *Sint-Denijs* (2), *S. Ghislain, S. Jooris-Weert* (2), *S. Niklaas, Stamford, Stekene, Sweveghem* (2), *Thielt* (2), *Thorhout, Vilvoorde, Vleteren, Waereghem* (2), *Wellington, Werveke, Wevelghem, Wytschaete, Zelsaete, Zillebeke, Zuytschoote.*

Voor 't grafteeken te wege van zaliger Deken De Bo (z. Bijblad Oestmaand), ontvangen 2638 fr., van 3000 blijft nog 362 fr.

Bevele het onbrekende aan de goedjonstigheid van eenieder.

Mijn achtbaren Heer J. Demeester

Uitgever

tot

Rousselaere

Wat is *tjorrelen, tjorrelde, getjorreld?* Geh. *Beernem.*

Wat heet gij eenen *ijsgans?*

Wat is het Veurnsch w. *ardul* of *arduls, hardul* of *harduls* te zeggen? De jongens roepen 't al spelene.

Wat is *betuinen,* in : « Hij heeft daar leelijk moeten betuinen ! »

Wat beteekent het w. *krevik,* stemzate op *-ik?* Gehoord te *Thielt.*

Wat is iets doen met *overletheid?* Stemz. *-let.*

Wat is *raddoost* in : « 't Fruit en zal niet vervriezen waar dat er raddoost is. » Gehoord te *Duynkerke,* in Fr. Vlanderen.

Verschillige dezer vragen betreffen woorden die al 25, 30 jaar gezant zijn; sommige staan zelve op het bladtje der wanhope; maar onlangs heb ik uitleg gekregen wegens woorden die mij al lange verhangen, verworgd, teenemaal verloren scheenen. Hope dus nog. 'k Weet zeker dat er velen zijn die mijne vragen seffens en voor de vuist zouden kunnen antwoorden, wilden ze; maar 't dunkt hun altijd dat 't een ander doen moest, die 't nog beter kan en zal, en alzoo en doet het niemand!

VRAGEN

Wat wilt zeggen : « *Noenestond is in den haverband gebonden?* »

Wat is : « *Van nen doorn 'n deugd maken?* »

Wat bediedt het Brugsch w. *Banjekot?* 't Bediedt een manskleedingstuk, maar wat voor een?

Welk stuk touw heet men, aan boord schip, *het, den* of *de* derrik?

Wat is eene *mollefane?* 't Is een tuig, een allaam, om mollen te vangen; maar hoe is 't gemaakt? Hoe vangt m'er mollen meê?

Weet er iemand mij het w. *male* (= kermesse, fooie) thuis te wijzen, gedrukt, geschreven of gesproken?

't Is al *Boelink over den okke,* of *boeling* over den *hokke,* of over de *nokke,* zegt men t'Oostende, voor *al beuter aan de galge.* Wat is *boelink* en wat is *okke, hokke* of *nokke?*

Wat is *verzeveren:* is 't *7 jaar* of *7 maand* oud worden?

Op den boord van een blad, in eenen tsaarteren landboek, t'Alveringhem, staat er geschreven : « *Dit saeter noch eens betacht.* » Wat wilt dat zeggen?

Saeter = tsaa(r)ter, (ts = k) kaarter, latijn *chartar*(ius), van 't grieksch *chartê,* dat is *pergament,*

francijn, of schrijfvel, in 't vl.; maar *betacht,* wat is dat?

Zekere zeemeeuwe heet men *valhouwe* of *valouwe.* Welk is de rechte spellinge van dat w., en welk deel dervan draagt de stemzate?

Wat heet men, in de krijgskunde, eene vijandlijke bende aanvallen en overmeesteren, met eenen « *taaien hoek?* »

Wat is het w. *kawaaie* te zeggen, en alwaar hoort men 't? Stemzate op *waa-.*

Wat is te zeggen : *Gij hebt het bo, hij heeft het bo gehad?* Op zijn Poperingsch : « *j' Het 't bo, h'n het 't bo had.* » Is 't waar dat *bo buikloop* beteekent?

« Hij is vertrokken met *pandere en zandere.* Hij maakt *pandere en zandere,* om voort te gaan. » *Pandere en zandere* zegt zoo vele als *pak en zak.* Een *pandere* is eene *mande,* wat is een *zandere?* 'k En hebbe dit laatste w. nooit gehoord of 't en zij ingespannen neffens zijn wederwoord *pandere.*

« 't Is een eendelijk dingen, voor een handsvul' wijte! » Alzoo zegt men, tot Rousselaere, als men iets wilt kleene maken, met het gekswijze te vergrooten. Wat is eene handsvulle wijte? Uitsprake *wite.*

Wat is Den *egel* (den *hegel*) zijn, in een zake?

LOQUELA

Nº 6, Bamesse 1886. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pterôënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

BLEISTEREN, *bleisterde, gebleisterd.* = Sterk afstekend, oogkwetsend schitteren. Bleisterende verwen heet de fransch *couleurs criardes.* — Boer Jan heeft muren en deuren en waterveisters en geheel zijn huis in 't rood doen schilderen, en dat bleistert ne keer! 'k En kander niet naar kijken! Geh. *Maldeghem.*

Dr de Jager (Frequentativ.), heeft het w. *bleisteren*, met omtrent dien zin, gevonden in *Van Ryssele*'ns Spiegel der Minne, 81 vº :

Haer oneere bleystert als vier van vlasse.

DERRIK, den. = « De zware touwe die den top van den boom ophoudt en verbindt aan den top van den mast. De derrik houdt het zeil tegen, als 't gespannen is. » *Oostende, Eug. Sorel.*

« Touw en katrol gaande van het uiteinde van den mast naar het einde van de gee, » (de *gij*, de *gijp)*, « om deze op en af te halen. » *Ameet Joos, S.-Niklaas.*

Zou *derrik* de Oostendsche uitsprake niet zijn van 't w. *dirk*, dat in Kramers vertaald wordt door *la balancine du gui? La balancine, toppenend* of *toppenant* bij Kramers, houdt den boom of de ra van 't zeil, « *en balance,* » d. i. in het evenwicht, of op vereischte hoogte. *Le gui (le bôme, le beaume)* is de fr. gedaante van den *gijp*, anders gezeid den *gijpboom, the jib-boom*, in 't Engelsch; dat is een *boom*, of een lange sparre, die, met den *gijpband* en den *tap*, van onder tegen den mast steunt; hij dient om het groot driehoekte zeil te wenden en behoorlijk den wind te bieden. Van 't uiterste ende van dien boom, schuins op ten mastewaards, zou de *derrik, dierik, dierk, durk* of *dirk* gespannen zijn, die 't zeil draagt.

Waarom die touwe *Dirk, Dierik, Diederijk* geheeten wordt en ben ik niet wijs. Waarom heet een vrouwenlijfrok een Jakske *(une jacquette)*, en een mannenbolk *un gilet*, een Djilleken?

DIKKE. = Zeer, stijf, straf, geweldig, fr. *fort, très.* — Heer Jan en zijn broêre zijn alle twee dikke rijke. Dat zijn dikke rijke menschen, die op dat pachtgoed weunen. Geh. *Kortrijk.*

DROOGPAP, den. Z. *Sprietjespap.*

GEDAAFD. = Gedaagd, oud van dagen. — Jan Oude-

mans is een gedaafd mensch, hij en zou hij hem met zulk geen prullen meer bezig houden. Geh. *Sint-Andries-bij-Brugge.*

GEHEELEGANSCH, *geheelegansche*, enz. = Algeheel. — In 't geheelegansche staat hij mij tien stuivers schuldig. Weet-je wat? Ge zijt ne geheelegansche(n) hutsepot! Geh. *Oudenburg.*

GREZZELEN, *grezzelde, gegrezzeld*, uitspr. gräzzelen. = Kerzelen, krezzelen, *q. v.* — Die man had een leelijk been : « Hij liet me dat zien. Maar daar grezzelde ik van! » Geh. *Werchter.*

GRIMBAARDEN, *grimbaardde, gegrimbaard.* = Bedekt, heemelijk lachen, *rire dans sa barbe*, zoo de fransch zegt. — Hij zat te kijken naar de troevers en hij en sprak geen enkel woord, maar hij grimbaardde van tijd tot tijd ne keer. Geh. *Couckelaere.*

GRIZZELEN, *grizzelde, gegrizzeld.* = Huiveren, aanvarende koude gevoelen, hinnevleesch krijgen, kerzelen. — Ik stak mijnen voet in dat water. 't Was zoo koud, da' 'k ervan grizzelde. Geh. *Werchter.*

De ww. *krezzelen, grezzelen, grizzelen*, met de voorbeelden, zijn mij gezonden door den zeer eerweerden Heer *Jan Bols*, Pastor van Sinte-Kathrine, tot Mechelen, die een geboren Werchtenaar is. Men vergelijke Pastor *Schuermans, i. v. grézelen, griezelen*, enz.

HORTEGAT, het. = Mennegat. Z. *De Bo.* — Recht in het hortegat is 't voer terwenschooven omgevallen. Geh. in 't *Land van Waes.*

Grimm zegt dat *hurten, hurt*, of, met den hoogduitschen stafwissel, *hurzen, hurz*, het doen beteekent van een die te peerde rijdt; meer bepaaldelijk het aanrennen tegen malkaar van twee (of van twee scharen) ridders, in het steekspel. *Horten* heeft in 't vl. dien eigensten zin, luidens *Grimbergschen oorlog*, 3412 :

Met enen boge, horte hi vore
Op een sterc ors ter core,
Wel gewapent als een lanthere.

Dat is : *Met eenen boge hortte hij voor*waards *op een sterk ors*, ros of peerd, *ter keure*, zoo goed als hij koren, keuren of verkiezen mocht, *wel gewapend, als een landheere* pleegt gewapend te zijn.

Horten staat dus als rijden, rennen, peerdemennen, peerdevoeren bekend; en *hortegat* is zoo vele als *mennegat, menneweg.* Dat is, zegt De Bo, « de weg en vooral de dam of piete langs waar men over den gracht rijdt om in en uit den akker te komen. »

Bestonde er een w. *behorten, behort*, wat zou het beteekenen? Van noodzake *berijden, berennen*. En dit zeggen : « De twee ridders *behortten* malkaar, *behortten* tegen of met malkaar » zou iedereen vertalen door : Ze reeden te peerde tegen malkaar, b. v. in den kamp of in 't speelgevecht, anders gezeid, in het steekspel.

Nu, 't woord *behort, behorten* en bestaat, bij mijn weten, nievers meer, geboekt of gesproken, in de bekende nederlandsche of vl. tale. Maar in de fransche, zegge in onze dietsch-fr. zustertale, bestaat het w. *behort*. En wat beteekent het?

Behort, zeggen Littré, Diez, Burguy en anderen, is een germaansch w. van afkomste, en is in 't oud fr. steekspel te zeggen.

Nu, dat germ. w. vindt men in 't Dietsch-fr. onder verschillige gedaanten, b. v. *bohort, behourt, bouhourt, bouhours, bouhour*, enz.; en, weêr men 't *beor, behor, behort, behors* of *behord* schrijve, de uitsprake blijft de zelfste. Wie zal 't dus de walen durven ten kwade verwijten dat ze, van *behort, behorder, behourder, bohourder, bo'ourder*, en eindelijk ook *(behourde, bohourde, b'ourde* en) *bourde* gemaakt hebben?

Des te meer omdat het de fr. tale eigen is de scherpe *t* in de zachtere *d* te verwisselen, zelfs in de latijnsche ww. die ze in latijnsch-fransche woorden veranderde. Zoo b. v.: *intyb(us)* — *endive, cubit(us)* — *coubde, coude; materar(ius)* — *madrier; lacert(us)* — *lezard; placit(um)* — *plaid*, enz.

Stosch, aangehaald door *Hoeufft*, zegt dus dat *bourde, (behourd, behourder*, enz. enz.) « zeer wel van het Hoogduitsche *hurten*, ons *horten*, kan komen, dewijl de ridders in zulke spelen op elkanderen en met hunne paarden en met hunne lansen stieten. »

Wat, indien Stosch geweten hadde dat *horten* in Vlanderen ook *rijden, mennen, rennen* beteekent?

Diez aanveerdt dat die ww. duitsche ww. zijn, maar vindt zwarigheid hierin, dat ons w. *horten* meest onverwisseld van boekstaven het fr. *heurter, heurt, heurtoir* geworden is. Ja, maar 1° men vindt ook in 't fr. *behort, bohourt* en *hourd* = stoot (*Hoeufft*); *hurdebise*, en *hurtebise* (eigennamen); 2° daar kan misverstaan plaatse gehad hebben tusschen ons w. *hurde*, Dietsch-fr. *hourde*, en ons w. *horten, hurten, hurt*, Dietsch-fr. *heurter, heurt;* 3° voegt daarbij dat de twee vastenavondzondagen, wezende de *steekspeldagen*, eertijds algemeen *behour(t)di, behourdi* (*behortdag*, vrglk *lundi, mardi*, enz.) geheeten wierden; 't gene wederom kan mêegeholpen hebben om de spellinge *behourd, behourder* over *behort, behourt, behourter* te doen zegepralen.

Het *behorten* was veel eer een *lustig spel* van ridderheeren als een *ernstig gevecht*, en alzoo heeft het fr. w. *behourde, bourde*, zegt *Littré*, ook later den zin gekregen van *spel, zotternije, gekkernije*, in 't algemeen.

Wij hebben dat w. ook in 't vl., onder twee gedaanten, t. w. *boerte* en *boerde*. *Boerde* vindt men geboekt hooger op in de middeleeuwen, zegt Verdam, maar dat en bewijst niet dat *boerde* (met *d)* ouder zij als *boerte* (met *t)*, dat alleen nog bij 't volk bekend staat.

Tusschen de ww. *boer-sch*, van *boer*, en *boert-ig*, van *behoerten*, bij Gailliard « *behourten*, » fr. *behourder*, ligt er een groot verschil, zoo van zin als van oorspronge.

Hoe moeste men schrijven : *boertig* of *behoertig*?

Is 't w. *boertig* in 't zelve geval niet als *behoef, b'hoef, boef; behoefte, b'hoefte, boefte;* zoo *behoort*, zoo *b'hoort*, zoo *boort; behalvens, b'halvens, balvens; behendig, b'hendig, bendig*, en meer andere ww.? En behoorde (of *b'hoorde)* men niet te schrijven *behoerte, behoerten, behoertig, behoertend, behoerter, behoerterij*, in stede van *boerte*, enz.?

De « boeren » en komen *(Littré, Verdam, Burguy)* bij het w. *bourde*, van waar *boertig*, niet te passe, de *behoertende* ridderheeren wel!

En, sprekende van heeren en boeren, hoe moet ik schrijven : « Zij hebben daar geheel den namiddag *geboert (gebehoert, geb'hoert, geboert)* of *geboerd*? »

Komt het w. van *boeren* of van *boerten*?

« Boeren » (bij Gailliard *behoeren, joûter)*, zegt De Bo, is « Rumoeren, drinken en klinken, brassen en luidruchtig pleizier maken; losbandig leven. » Is dat *boeren (agricolam agere)*, of *b'hoeren, behoeren, behoerten*? Is dat, gelijk een boer al doen zou, een goe pinte pakken en naar huis gaan, of is 't doen 't gene waarvooren zekere middeleeuwsche Heerschappen zoo dapper op hun vel kreegen, van vader Maerlant zaliger?

IJSGAST. Z. *Loquela* 1886, hlfz. 34.

Nog voorbeelden, die zullen helpen duidelijk maken in welken zin het w. gebezigd wordt. — « Zij-je gij en ijsgast! Is dat en ijsgast! » Dat zegt men, te stratewaard en bij het gemeenste volk, spotsgewijze van of tegen een die wat aangaat dat hij niet en kan volvoeren. Een jongentje van rond de twaalf jaar b. v. wilde eene boerenstuite snijen met de groote broodpekke, maar 't en ging niet : « Zij-je gij en ijsgast! » zei de knape, al met hem spottende. Mannelijke (of als mannelijk beschouwde) menschen, dieren en zaken, die vernukkeld en te kleene zijn zal men ook kraafsgewijze ijsgast heeten; b. v.: « Is dat en ijsgast, » (is dat een reuze) van een veintje! als 't maar nen tamelijken vlasbondel hooge en is. Geh. *Loo*.

INDOEN, *deed in, ingedaan.* = Doen in stêe van een die *uit* is of anderszins belet van te doen 't gene hem toestond. — Als Pier, die met den bestelwagen rondrijdt, ziek is of met wat anders bezig, 't is ton mijn broêre die zijn werk moet indoen. Geh. *Rousselaere.*

Vrglk het w. *instaan*, dat ook *staan* bediedt en geldplichtig zijn waar een ander *uit-* en achterblijft. Noch *indoen*, (b. v. voorraad van brandhout indoen), noch *indoen*, (b. v. iemands werk indoen), en staan in Kramers.

KANIJFEL, den, stemz. *nijf-*, uitspr. gelijk fr. *canif'*: = Bucht, deugdeloos gewas, verarmoed geslachte, enz. — 't En is maar kanijfel van vrucht dat ik hebbe van d' jare. Dat is kanijfel van terwe, ze'n is 't pekken ni' weerd! Geh. *Loo, Hoogstade.*

KANIJFELARE, den. = Een stuk kanijfel. — 't En zijn maar kanijfelaars van blommen die 'k hè'n van d' jare, ze'n groeien lijk al ni. Geh. *Loo.*

KERSTIG. Z. *Loquela* 1886, hlfz. 34.

« *A crusty* (korstig) *man, a crusty old fellow* » (een korstige oude gast) dat hoort men dagelijks in Engeland; het En-

gelsch woord *crusty* is te zeggen vijsgezind. Dit moge uwe gedachten aangaande 't w. *kerstig* helpen bevestigen en nog klaarder doen uitkomen. » Zoo schrijft mij uit Londen mijn eerw. Heer *Hendrik Van Doorne.*

KREZZELEN, *krezzelde, gekrezzeld,* uitspr. kräzzelen. = Kerzelen. Z. *Kerstig, Loquela* 1886, hlfz. 34. — Die menschen en zijn van z' leven niet net : « Het eten krezzelt er altijd. » Geh. *Werchter.*

KROEZELEN. Z. *Voortkroezelen.*

MUIZELS ETEN. Z. *Sprietjespap.*

NOENESLAAP, den. Z. *Noenestond.*

NOENESTOND, den. = Eigenname van een menschelijk-ingebeeld wezen, (immers men spreekt er niet van als van *iets* maar als van *iemand*); welk ingebeeld wezen, ook wel *Noeneslaap* geheeten, den tijd van 't jaar vertegenwoordigt als 't, op de boerenhoven, 't gebruik is van na den noene eenen stond, eene ure of twee, te slapen of te rusten. Die tijd begint met den eersten Meidag en eindigt met den haveroest. Daarom dicht men dat « Noenestond in den haverband gebonden is ; » en anderen zeggen : « De noenestond zit in den haverstoppel, » of « in den boonenstoppel ; » nog anderen : « Achter den haveroest

zijnder twee groote heeren dood',
Noeneslaap en Vierebrood. »

Vierebrood is de *viereboteram*, de *vierestulte*, ofte, met een oud latijnsch-fr. w., het *vesperei.*

Men zegt nog, op het Thorhoutsche :

Als den eersten hooihopper is geboren
is de noenestond verloren,

ofwel :

Hooihopper geboren
noenestond verloren.

Uit de vier hoeken van Vlanderen ontvange ik schrijvens die dezen uitleg bevestigen, onder andere uit Tieghem, van eenen nauwlettenden zanter, die meldt als volgt : « Noenestond is in den haverband gebonden, » dat beteekent alhier, in de streke, dat de noenestond, of de *noeistond,* gelijk men hier zegt, uit is, met het *begin* van den haveroest. Zoo men begint haver te pikken en te binden, zoo is bij ons de *noeistondtijd* uit en verdwenen.

Dit schrijven is mij nog te beter gekomen omdat het een duidelijk voorbeeld bevat van den stafwissel (*n* = *i*) na den klank *oe.*

Van (*n* = *i*) na den klank *a* hebbe ik : *Kane* = *kaje*, 't gene overblijft als men smout smelt, (*Taalgids* VI. 139); *loetefaan* = *loetefaai*, (De Bo).

Van (*n* = *i*) na den klank *e* : *Venster* = *veister*, *mensum* = *meize, meeze,* (in *schimmeeze, schipmeeze*), *penzen* (pensare) = *peizen*, *Laurens* = *Laureys*, *lenteren* = *leiteren* (De Bo), *verrencken* (luxare) = *verreycken* (Kiliaen), *henze* (hengze, hangze) = *heize*, (*Vin*)*cens* = (*Cens*?) *Ceys*, *Ceysens*, *Seys*, *Dens* = *Deys*, (*Lau*)*rens*, *Rens*, *Lens* = *Reys*, *Leys*, *Leysen*, *Leysens*, *Serleys.*

In 't Grieksch zelfs is die wissel bekend : *tithent- tithentos*, (*tithens*) *titheis*, *ens* = *eis*, enz.

Van (*n* = *i*) na den klank *oe* : *Noenstond* = *noeistond*,

kloenen (?) = *kloeien*, *ons* of *ûns* = *oeis, t'oeizen* (Heule), *jongens* (*joe'ns*) = *joeis* (Avelghem). Wie weet er nog?

ONWEDER, het. = Ongunstig, nadeelig, schadelijk weder. — Al te groote droogte, als de vruchten regen vragen, is onweêre. Wij hebben zes weken achtereen onweêre g'hed voor de patatten. Geh. *Couckelaere.*

Met dat er in de kleene winkel-woordenboekskes, ja en in andere en grootere ook, onveranderlijk staat, Fr.-Vl. deel : « *Tempête,* onweder ; » Vl.-Fr. deel : « Onweder, *tempête,* » zoo leeren die arme dutsen van die jongens allengskens voor vast en voor waar-houden dat, onder veel andere, b. v. het vl. w. *onweder* niets en kan of en *mag* te zeggen zijn of 't en zij *tempête.* Hoe valsch, hoe valsch !

OVERLIJK, *overlijke, overlijken, overlijker, overlijkere, overlijkeren, overlijkst, overlijkste, overlijksten.* = Overgroot, in 't fr. *excessif.* — Ik was in zulk eene overlijke gramschap, ik hadde 'n kunnen 'n kaaksmete ge'en. Geh. *Kortrijk.*

De Bo en Kiliaen hebben *overlijk* als bijwoord aangeteekend.

PROST, den. = Proost, *præpositus*, fr. *prévôt.*

De prost geldt den vlaming als het beeld der preuschheid, en zoo zegt hij b. v., met nen keurigen stafrijm : Karel Kortboer kwam achter z'n karre gegaan, gehoord *Couckelaere,*

preusch gelijk ne prost !

In den geslachtsname *Pruuost*, *Pruvost* hebt gij een voorbeeld van *e* die *u* wordt, door de achteruitwerkende kracht van de volgende *v* : *prepost*, *prevost* (*e* = *u*) *pruvost*, *pruuost*, *prwost*, *proost*; *prost.*

SCHAAPASTER, den, uitspr. *schappaster,* stemzate *schap-*. = Schaapakster, fr. *pie-grièche*, *Lanius.* Z. De Bo, *i. v. Schaapakster.*

Sprekende van eenen grooten geruchte- en ruizemaker zegt men in 't Veurnambachtsche : 't Is lijk e schaapaster !

« *Pie-grièche. Se dit d'une femme méchante, acariâtre.* » *Littré.*

SCHIEMANSGAREN, misworden *schemelsgaren.* Z. *Loquela* 1886, hlfz. 38.

« Schemelsgaren is een geterd garen, de dikte van een potlood, en 't wordt gebruikt om de touwen van het want te omwinden en in het algemeen al de touwen die door katrollen moeten loopen. » *Oostende, Eug. Sorel.*

SLAGWATER. Z. De Bo, *i. v.*

Als voorbeeld van het gebruik en van de bedienisse van dat woord : — « Van 's nuchtens tijelijk kan hij slagwater vier dikke stuiten binnen spelen ! Zij stonden daar, mijn duist lezens, wel een halvure lang slagwater te koutene ! » Geh. *Iseghem.*

SPEUKEVEURS, het. = Eigentlijk het *veurs* van *speuken* of spoken, fr. *frai de lutin,* spokengebroedsel, alvengespuis, alvendraai, duiveljongen, duivelingen. Bij overdracht « Een speukeveurs van e wuvetje, » dat is een neerstig, rap, behendig vrouwtje. Geh. *Brugge.*

Het w. *speuk* = *spook* en heb ik op zijn eigen nooit ontmoet ; de rijmzucht heeft het hier voortsgebracht en neffens

–veurs gezet; ofwel *speuk* staat voor *spook*, gelijk *duivekater* voor *duivelkater*, gelijk *m'n zieke gens* voor *mijn ziele Gods*, enz., als mijdspreuke.

SPRIETJESPAP, den. = Pap die met een sprietje geroerd wordt, kluitjespap, knoptjespap, boerrijs (De Bo), muizels.

Sprietjespap wordt gemaakt van blomme en zoete melk. De melk wordt op het vier gezet tot dat ze kookt; vervolgens doet men de blomme erin en roert, met een sprietje, tot dat melk en blomme dikke zijn. In een woord, sprietjespap is omtrent gelijk rijspap, uitgenomen dat er geen rijs in en is. Om te eten wordt hij overgoten met gebruinde beutere, met « roste *sauce*, » zeggen ze op den buiten; of, bij streken, bestrooid met suiker.

Sprietjespap komt te lande vele op tafel.

Sommigen, als ze de waschte geslegen hebben, zeggen : « Me gaan *droogpap* maken, » en ze doen sprietjespap.

« Me gaan *sprietje* maken » wordt ook gezeid.

In den tijde, nu zoovele niet meer, wierd er veel sprietjespap op de hoven gemaakt, achterweerds 's jaars, dat is te zeggen als de oude eerdappels uit waren en de nieuwe nog te jong om te eten. Men gebruikt nu meest rijs. Van eene zake waaraan er nocht' uit noch einde en is zegt men : « *'t Is sprietjespap!* »

STEEKPOMPE, de. = Pompe die zoo ingericht is dat men niet alleenelijk water ermeê uit den put en *trekt*, maar bovendien 't getrokken water, door bekwame buizen, omhooge dwingt en *steekt*. « Perspomp, *pompe foulante*, » zegt Kramers. Geh. *Maldeghem*.

Het w. *perspomp*, buiten dat het van persen (*er* = *re*) het fr. *presser* komt, en zegt zoo vele niet als *steekpompe*, dat eigentlijk eene pompe bediedt om water opwaards te *steken*.

VARSCH, uitspr. *vas*, *vasge*, *vasger*. = Zoutloos, niet genoeg gezouten. — De soepe is te varsch, doet er wat zout in. Varsche soepe, 't is om dervan over te geven. Geh. *Brugge*.

VERKNOPEN, *verknochte*, *verknocht*. = Verknopen, verknoopte, verknoopt, d. i. zoodanig misknopen dat de knoop moeielijk los te krijgen is. — Het snoer van dien pak boeken is verknocht. Geh. *Poperinghe*.

Vrglk *verkoopen*, *verkocht*; *loopen*, wijdloopig (*wijdloftig?*) en *wijdluftig*, (z. *Kramers*); roepen, geropen, (*geroft?*) *geruft*, *geruchte*; *moppen* (omsluiten, met slunsen omwinden) (*vermoft?*) *vermuft*; *dopen*, *doppen*, *doft* (plaatse waar de galeiboeven zitten om te roeien); (*avedofte?*) onderaarsche kuil, *abyssus*, meest geschreven (*v* = *g*, *f* = *ch*) *hagedochte*, enz.

De onvlaamsche ww. zijn ook den wissel (*pt* = *ft*) onderworpen, b. v. Gr. *kruptê*, fr. *crypte*, vl. gedaante *krofte*, *krochte*.

Wat is *locht*, *lucht*, oudere gedaante *loft*, *luft*, ijslandsch *lopt*, (uitsprekens *loft*), Gothisch *luftus*? « Oorsprong onbekend, » zeggen de jongste wrdnboeken. Ware 't niet te stout te durven vermoeden dat de *locht* eigentlijk de *loopende* wind, 't *geloop* van 't weder, de vrije *loop*, de *loopbane* der vogelen is?

Vrglk fr. *courant d'air*, luchtloop, loopende locht, en :

Loopende wind
is staande weêre.

In Kramers staat het w. *verknocht* aangeteekend als « adj. (vieux participe de *verknoopen*) verbonden, gehecht. »

VERRASSEN, *verraste*, *verrast*. = Rasser maken, rasser, dapperder doen zijn. — Ge'n kunt gij toch het wêre niet verrassen! Geh. *Paschendaele*.

VERVANG, het. = Trok, bate, winste. — Kan die Notaris, die Geneesheer, die Priester daar leven? Hij en heeft hij daar zeker maar weinig vervang? Geh. *Couckelaere*.

't Woord *vervang* kan altemets wel te passe komen bij die niet geern *profijt* meer en zeggen, omdat *profijt* een latijn-fr. w. is.

VERWAS. Z. De Bo. — Boomen die op verwas staan zijn boomen die, met te blijven staan, nog zullen verwassen, d. i. voort wassen en toenemen in weerde. Geh. *Couckelaere*.

VIEREBROOD, den. Z. *Noenestond*.

VLAGE, de. = Bende, kudde, kooie, kluchte, enz. — m'Hadden 'n g'heele vlage keuns, in 't uitkomen, en ze zijn haast al aan den hals gerocht! Geh. *Couckelaere*.

VLAMMEN, *vlamde*, *gevlamd*. = Wapperen gelijk een mast die ten toppen uit gezeild is en den vollen wind krijgt : de zeilen (en overdrachtelijk de mast) wapperen toen, beven en daveren gelijk de vlamme des viers. — « Hij ging hem te keere, vlammende mast : ge hadt gezeid hij gaat hem hals en nekke breken! » Geh. *Oudenburg*.

Langs eenen anderen kant naar uitleg zoekende van dit overprachtig zeggen zou men kunnen gissen dat het « *vlamme an den mast* » zou zijn, dat misverstaan en « *vlammende mast* » wierde uitgesproken. Maar daartegen strijdt dat het fr. w. *flamme* bij Kramers door *wimpel*, te scheldewaard door *vlegel*, en niet door *vlamme*, vertaald wordt.

In den spreekwoordenboek van *Harrebomée* en staat « *vlammende mast* » noch onder het w. *mast*, noch onder het w. *vlamme* bekend.

VOORTKROEZELEN, *kroezelde voort*, *voortgekroezeld*. = Voortkrasselen, met ongemak en zonder voldoenden uitval voorthandelen. — « Als Mite moeie dood was huurde ik zoo seffens eene winkeldochter, om mijnen handel te kunnen voortdoen; maar, als ik al drie 'f viere van die dochters hadde moeten deure zenden, 'k zegge : Liever als alzoo voort te kroezelen, 'k ga deruit schee'n. » Geh. *Rousselaere*.

VRECHT, de. = Last, moeite, bezwaar, zorgelijkheid. — 't Is veel vrecht aan 't kinders kweeken. Geh. *Zonnebeke*.

WEEKE, de. = Weeklooge, b. v. dienende tot een voetbad. — Hij zit met z'n voeten in de weeke, om de kwâ vochten te doen zinken. Geh. *Kortrijk*.

WINDIG. = Den wind kunnende vatten, waar de wind aan kan. — Uwe eerdappels zijn meerder als de mijne. Ja 'z, ja maar, de uwe en staan zoo windig niet als de mijne. Geh. *Couckelaere*.

ZANDER. = Alexander. Geh. *Kortrijk*.

Op andere streken hoort men *Sander*, *Sanders*, *Sanderus*, *Sersanders*, met de scherpe *s*.

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

WETENSWEERDIGHEDEN

Bijblad van LOQUELA Bamesse 1886

N° 1. « *Université Catholique de Louvain.*

Rapport sur l'année académique de 1885—86, présenté par Mgr. Pieraerts, recteur magnifique de l'Université.

... M. le professeur Colinet inaugurera librement, dans le courant de l'année académique, pour les étudiants déjà au courant des éléments du sanscrit, un cours de langues germaniques anciennes traitées au point de vue de la linguistique indo-européenne, que nous voyons enseignées aujourd'hui dans tous les grands centres scientifiques, à Paris, non moins qu'à Berlin, Leyde et Oxford. »

N° 2. « *Université Catholique de Louvain.*

Programme des cours de l'année académique 1886—1887.

Faculté de Philosophie et Lettres. Doyen : M. de Monge. — Secrétaire : M. Bossu.

Cours facultatifs. Ph. Colinet, Prof. agrégé.

Cours de langues germaniques anciennes étudiées au point de vue de la linguistique indo-européenne. *1e Année. Cours de* langue gothique, *aux jours et heures à déterminer.*

Louvain. — Vanlinthout frères, imprimeurs de l'Université Catholique. — Rue de Diest. 44. »

Ingezonden door vrienden die den « *cours de langue gothique* » volgen, ter Leuvensche Hoogeschool, Nov. 1886.

N° 3. « Daar bestaat te Leuven een leergestoelte voor sanskrits, » ('t staat alzoo, sanskrits), « een ander voor araabsch, wellicht misschien een voor zend, voor sineesch, voor oud egyptisch en assyrisch, wie weet voor wat nog al... Dat de katholieke hoogeschool van Leuven, haar zelve de eere doe... éérst den stoel voor oude dietsche talen op te slaan. — *X. Thielt.* »

Belfort, Eerste jaar, n° 11, bl. 590.

« *X. Thielt* » en schijnt niet te weten dat de *stoel,* weswegen hij de *Katholieke Hoogeschool van Leuven* zijnen goeden raad ten besten geeft, al zoo oud is, zoo niet ouder, als 't *Belfort* zelve.

N° 4. « *Duo etiam negatiui dum in latinitate rationis dicta confirmant. in huius linguæ (Theotiscæ) usu pene assidue negant. et quamuis hoc interdum præcauere ualerem. ob usum tamen cottidianum ut morum se locutio præbuit dictare curaui.*

Res mira tam magnos uiros prudentia deditos. cautela præcipuos. agilitate suffultos. sapientia latos. sanctilate præclaros cuncta hæc in alienæ linguæ gloriam transferre. et usum scripturæ in propria lingua non habere. »

Uit *Krist,* het oudste aller hoogduitsche berijmde gedichten, door *Otfrid,* Benedictiner meunik, tot Weiszenburg, in Elzaten; hij schreef vóór 't jaar O. H. 872. — Uitgave E. G. Graff, Königsberg 1831, in de opdracht, bll. 4 en 5.

Ons oud loochenwoordeken *en, ne, 'n* staat daar verdedigd van over meer als 1000 jaar; en de groote mannen die hunne eigene tale verwaarloozen worden dapper aan 't pelderijn gezet.

N° 5. « Is het dan te verwonderen dat, wanneer de vereeniging van België met Noord-Nederland de Nederlandsche taal in hare rechten herplaatste, juist deze rechtsherstelling, zelfs in de Vlaamsche gewesten, als eene nieuwe grief geënt werd op de grieven van staatkundigen en godsdienstigen aard, te meer daar de uiterlijke maar immer hatelijke mantel des dwangs de herinvoering onzer taal scheen te omkleeden, en de moedertaal aan de Vlaamsche jeugd werd onderwezen meerendeels door Noord-Nederlandsche taalleeraren, die halsstarrig verkleefd aan hunne uitspraak, aan hunne schrijfwijze, de lichte schakeeringen tusschen Noord- en Zuidnederlandsch als bonte verscheidenheden deden uitschijnen,

ja in het oog des volks, aan onze taal den schijn eener vreemde gaven. »

Professor P. Willems, eerste Hoofdman van 's Konings Vl. Taalkamer. 1e Zittinge, te Gent, 10 Oct. 1886. Staatsblad 17 Oct. 1886, nº 290, bl. 6.

Nº 6. « 'n Afrikaanse Woordeboek is tot nog toe nie verskyn nie, en tog vind ek in die Notule van die Genootskap herhaaldelik melding gemaak, dat die Voorsitter die Lede versoek om elkeen 'n lys te maak van *suiwer* Afrikaanse woorde, ten einde stof te kry ver 'n Woordeboek; selfs word gewag gemaak van 'n paar Lede wat sulke lyste ingelewer het. En tog is daar nix geworde van die Woordeboek nie, en mo'entlik is dit mar goed oek om die vollende redes :

1. Dis nog nie so hoog nodig nie; 'n spraakkuns was nodig om die taal reg te leer skrywe, mar elke Afrikaner het syn eie woordeboek in syn kop, as hy wil skrywe; en die woorde sal nie uitsterwe nie.

2. Die plan was te beperk, namelik om net *suiwer* Afrikaanse woorde op te neem; as daar so'n woordeboek uitgege word dan moes dit alle woorde opneem, mar sonder verklaring; net 'n woordeboek ver die spelling.

3. Mar daartoe is dit oek nog nie die tyd nie; daar sou dadelik stryd ontstaan of dit moet wees *ek* of *ik, oek* of *ook, mar* of *maar,* ens.

Dit gaat nou goed. Van alle kante en hoeke van Suid Afrika draag skrywers in die *Patriot* woorde an om onse voorraad hoe langer hoe groter te maak; so word ons taal al ryker en ons woorde-skat al groter. En wat die spelling angaat, lat elkeen hom mar an die suiver regel hou; « *Skryf soos jy praat!* » — dan sal die spelling oek wel al meer geregel worde. Daar is nog baing Hollanse kantjies en hoekies wat moet afslyt voor ons 'n vaste Woordeboek ver die spelling kan uitge wat as regel moet bly. »

Uit de *Geskiedenis van die Afrikaanse Taalbeweging ver vrind en vyand. Paarl* (Zuid-Africa) *D. F. Dutoit & Co. 1880.* Bl. 68—69.

Bang of *bajang* — geweldig. *Eie* — eigen. *Hom* — hem, (vrglk *Gorckhom Gorckhem). Mo'entlik* — mogentlijk, mogelijk. *Nie* — en, niet, b. v. *Dis nie goe nie :* 't *en* is *niet* goed. *Soos* — zoo as, zoo als. *Ver* — voor (vrglk verzeker voorzeker). *Uitge* — uitgeven. *Uitgege* — uitgegeven.

Nº 7. « Den Register van de Boecken die corts in die printe nv sullen comen ter eeren Gods ende alle sielen salicheyt.

Die Woestijne des heeren. T'viants net nv verbetert. Coninkx wijn kelder. Marie seuen blijschappen. Medecijn boeck der sielen. Maria seuen wee. Den boom des Leuens. Den kersten Ridder. Dat gheestelijck trisoor. Panis angelorum. Medecijn boeck der dwalende gheesten. Calomne der waerheyt. Den berch van Myrren. Ortulus anime. Leliendale der contemplatie. Gulde ghebee boeck. Boeck der goddeliker wijsheyt. Bruygoms Mantel. Keysers munte. Dat roose cransken. Den minnenbrief der sielen. Hantboeck der kersten menschen. Der maechden Mey. »

Uit *Die Woestijne des heeren, Gheprint Thantwerpen, op die lombaerde veste, inde Witten Hasewint, by Jan Van Ghelen, ghesworen boecprinter der key.*(serlike) *ma.*(jesteit) *Anno. M.CCCCC. ende. LIIIJ. den. XX. Septembris.*

Ende men vindtse noch te coope tot Mechelen opt groot Baghijn hof aende poorte.

Een van die 23 boeken, die tot Antwerpen « *in die printe* » gingen komen 't jaar O. H. 1554, hebbe ik onder mijne hand, te weten « *die Woestijne d. H.* » Voor de tale is hij onschatbaar. Die een van de andere bezate of tegenkwame en late hem niet voorbij of te kwiste gaan!

Nº 8. Das *starke præteritum* muss als hauptschönheit unser sprache, als eine mit ihrem alterthum und ihrer ganzen einrichtung tief verbundene eigenschaft betrachtet werden. Das alterthum und den werth der starken conjugation vor der schwachen erkantten zuerst : Ten Kate. Botin (1792) Braunschweig (1811).

Deutsche Grammatik von Jacob Grimm. Berlin Ferd. Dümmler verlagsbuchhandlung 1870, II. bl. 755.

Loquela is « een blad voor eigen vlaamsche taalliefhebberije en voor eigen vlaamsche taalgeleerdheid. Voor de schrijvers van *Loquela* is de tale de tale gelijk de sterren de sterren zijn : zij bestaat, zij is daar, zij leeft en zij roert nog dagelijks, en wij zoeken ze, met eerbied, te kennen en te doen kennen, in haar wezen en in hare waarheid, in hare oorbaarheid of goedheid en in hare bewonderlijke schoonheid. » *Loquela* 1881, hlfz. 15.

Prijs 2 fr. 50; 1 fr. 25 voor de Heeren Studenten. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *nº 19 in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

Ons Oud Vlaemsch, of *Het Vl. in Vrankrijk,* 2 afprenten van elken nº; 6 nºs 's jaars, prijs 1 fr. *J. Ficheroulle,* op de Mart, tot Belle, voor Vrankrijk; uitgever van *Loquela,* voor Belgenland.

Ondergeteekende begeert in te schrijven op LOQUELA :

Voor 't loopende jaar en de volgende.

Voor den herdruk van de jaren 1881--1884.

Op ONS OUD VLAEMSCH.

(HAND- EN HUISTEEKEN)

Teekent met een kruisken 't gene waarop gij begeert in te schrijven en zendt dit bladtje, onder postzegel van 0 fr. 01, naar den uitgever.

VRAGEN

Op den boord van een blad, in eenen tsaarteren landboek, t'Alveringhem, staat er geschreven : « *Dit saeter noch eens betacht.* » Wat wilt dat zeggen?

Saeter = tsaa(r)ter, (ts = k) kaarter, latijn *chartar*(ius), van 't grieksch *chartê,* dat is *pergament, francijn,* of schrijfvel, in 't vl.; maar *betacht,* wat is dat?

Zekere zeemeeuwe heet men *valhouwe* of *valouwe.* Welk is de rechte spellinge van dat w., en welk deel dervan draagt de stemzate?

Wat heet men, in de krijgskunde, eene vijandlijke bende aanvallen en overmeesteren, met eenen « *taaien hoek?* »

Wat is het w. *kawaaie* te zeggen, en alwaar hoort men 't? Stemzate op *waa-.*

« Hij is vertrokken met *pandere en zandere.* Hij maakt *pandere en zandere,* om voort te gaan. » *Pandere en zandere* zegt zoo vele als *pak en zak.* Een *pandere* is eene *mande,* wat is een *zandere?* 'k En hebbe dit laatste w. nooit gehoord of 't en zij ingespannen neffens zijn wederwoord *pandere.*

Wat is Den *egel* (den *hegel)* zijn, in een zake?

Wat bediedt het Brugsch w. *Banjekot?* 't Bediedt een manskleedingstuk, maar wat voor een?

« 't Is een eendelijk dingen, voor een handsvul' wijte! » Alzoo zegt men, tot Rousselaere, als men iets wilt kleene maken, met het geks-wijze te vergrooten. Wat is eene handsvulle wijte? Uitsprake *wite.*

Weet er iemand mij het w. *male* (= kermesse, fooie) thuis te wijzen, gedrukt, geschreven of gesproken?

Wat is *tjorrelen, tjorrelde, getjorreld?* Geh. *Beernem.*

Wat heet gij eenen *ijsgans?* Vergelijkt bij Kiliaen 't w. *ijshond.*

Wat is het Veurnsch w. *ardul* of *arduls, hardul* of *harduls* te zeggen? De jongens roepen 't al spelene.

Wat is *raddoost* in : « 't Fruit en zal niet vervriezen waar dat er raddoost is. » Gehoord te *Duynkerke,* in Fr. Vlanderen.

Kent er iemand dit zeggen : « Hij is met een stroo te kandelaren? »

Wat verstaat gij door den *oestpeil,* uitsprekens gelijk in 't fr. *oûste-pelle?* Geh. *Eecloo.*

Wat is de (of den) *dom* van het wiel? Geh. *Eecloo.*

Welk slag van eeken heet men *waareeken?* Geh. *Eecloo.*

ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Aerseele* (1), *Ans* (2), *Anseghem* (1), *Antwerpen* (4), *Berchem-b.-A.* (2), *Brugge* (21), *Brussel* (3), *Clercken* (1), *Couckelaere* (3), *Cuerne* (2), *Dottenijs* (1), *Duynkerke* (2), *Eecloo* (2), *Everghem* (2), *Gent* (12), *Hasselt* (1), *Iseghem* (2), *Langhemarck* (1), *Leuven* (3), *Londen* (1), *Luyk* (1), *Marcke-(Abeele)* (1), *Mechelen* (3), *Meenen* (1), *Moerbeke* (1), *Oostcamp* (1), *Oostende* (5), *Oost-Roosebeke* (1), *Rousbrugge* (1), *Rousselaere* (3), *Sint-Andries* (1), *St-Ghislain* (2), *Sinte-Kruys* (1), *St-Niklaas* (3), *Thielt* (2), *Thorhout* (3), *Tongerloo* (1), *Val-St-Lambert* (1), *Veurne* (3), *Wellington* (1), *Wynghene* (1). — 20 Nov. 1886.

Het grafteeken van zaliger Deken De Bo is in 't werk en zal, 't is te hopen, binst het naaste groot schoolverlof gereed zijn. Dank aan al de goedjonstige medewerkers, en wel bezonderlijk aan *Burggraaf de Patin van Langhemarck!*

ANTWOORDEN

Met hertelijken dank kenne dat ik antw. ontvangen hebbe, van verschillige goede vrienden en medewerkers, wegens de ww. *vroomvoogd, kloeien, beromd, rokken, weerkasch, kneeke, boktarwe, spiesetafel, bierhave, schuifelkoe, afscholen, naning, pijen, haverzaaier, boelinge, mollefoone, mollefane, verzeveren, krevik, betuinen, overletheid.* Zal den ingewonnen uitleg, onder 't zantekoorn, bekend maken en elk ten dienste stellen.

AANBEVOLEN

Duitsch en Dietsch, dat is een handboeksken ten gerieve van den duitschleerenden Vlaming. Iseghem, J. Dooms, boekdrukker. 1884.

De Taalsleutel of vlaamsche spelregels tafelwijze geschikt, door P. B. en H. V. d. P. Iseghem, J. Dooms, boekdrukker. 1886. Dit werk boort allengskens in de scholen, waar het niet anders als goed en zal stichten en gemak voor al die hunne moedertale aan 't volleeren zijn.

« Mooscht zoo vele als gij wilt, ik en zalder geen *leeger* van hebben! » Geh. *rond Brugge.*

Wat bediedt eigentlijk 't w. *leeger,* en met welke *e* is 't te schrijven, met de scherpe, van *been, steen;* met de zachte, van *bezem, dreve;* of met de zware, van *päärd, stäärt?*

Wat is *lagaengoed,* stemzate op *-gaen?*

Wat is te zeggen: « Komt wat *iezers* of *hiezers?* » Geh. *Dermonde.*

« Ontvangen van den gaderare van de prochie. » *Rekeninge 1630, of die streke.* Wat is of wat was de *gaderare* v. d. pr.?

Wat is *luuchout,* in het volgende stuk oude rekeninge: « Item betaelt van IIJ^{c} *luuchouts* dat op de Hulst en ten hende van de brugstrate geleit. »

Wat bediedt: 100 « *walmacken,* om de straete te vermaken? » Uit de zelfste rekeninge.

Wat is *wandelkoop* te zeggen?

Boelinge is de Brugsche en de Oostendsche uitsprake van *boeglijne, boelijne,* Eng. *bow-line,* Fr. *bouline.* De *nokke* is... (wat eigentlijk?) aan 't uiterste ende van *de ra,* Eng. *the yard,* Fr. *la vergue.* Men zegt, met den zelfsten zin, « *de boelijne is over de ra* » = « *de boelijne is over de nokke.* » Z. Harrebomee. Wat gebeurt er als de *boelijne over de ra* of *over de nokke* is?

Mijn achtbaren Heer J. Demeester

Uitgever

tot

Rousselaere

LOQUELA

Nº 7, Alderheiligen 1886. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

ACHTERSCHRIKKELEN, *schrikkelde achter, achtergeschrikkeld.* = Verzuimen, overschrikkelen, verwaarloozen. — 'k Hebbe twee keers achtergeschrikkeld van na de zittinge te komen. Geh. *Kortrijk-buiten.*

AFBOOTEN, *bootte af, afgeboot.* = Afhorken, uithorken, iemands tonge pelen, Fr. *tirer les vers du nez à quelqu'un.* — Boot hem maar geildig af! Geh. *Couckelaere.*

ASTEREEN. = Achtereen, rechtuit, restuit, rechtegen, zoomedeen, seffens, terstond. — 't Is astereen half mei! Geh. *Keyem*, (10 Meie 1886).

BENAUWDELIJK. = Benauwelijk (De Bo), benauwend, angstelijk, Fr. *effrayant, alarmant.* — 'k He' van den nacht nen benauwdelijken droom gedroomd! Geh. *Kortrijk.*

BOERENNUT, den. = 't Gene de boeren plegen te nutten, b. v. van dranksWegen. — Ja, ja, (wijn) dat en is geen boerennut. Geh. *Couckelaere.*

BOLLEN, *bolde, gebold.* = (Op wielen) loopen. — Dat rijtuig bolt wel : loopt wel, loopt gemakkelijk. Geh. *Dixmude.*

BROOWULF, den. = Broodwulf, een die veel brood eet, die veel spijze vermag, een gulzigaard. — Hoe gij broowulf da' ge zijt! Geh. *Kortrijk.*

DRIJF, den. = Streven, zin, wille, begeerte. — Dat is geheel tegen mijnen drijf, dat ge bij vreemden uw gerief haalt terwijlen gij, te minderen koste, bij mij kunt gediend zijn. Dat was geheel en gansch tegen den huurhouder zijnen drijf, dat ze koutten van den ijzerweg zoo nabij Dingeghem te leggen. Geh. *Kortrijk-buiten.*

DWINGEN, *dwang* of *dwong, gedwongen.* = Overwinnen, overtreffen, meester zijn. — 't En is al gelijk niets dat de klaarte dwingt van den dag : geen klaarder licht als 't licht van den dag. Geh. *Kortrijk.*

GAANS. = Gewonelijk, door den band. « *In 't zinnerale,* » zeggen ze, die geen echt vl. en spreken. — Ik schere mij gaans alle dage. Geh. *Kortrijk.*

GNORREN, *gnorde, gegnord.* = Knorren, ronsen, morren, binnensmonds grollen. — Hij zit geheele dagen te gnorren in den hoek van den heerd. Geh. *Harlebeke.*

GODS GRATIE geldt voor een beeld van grootheid, bij de Vlamingen. Zoo antwoordt men iemand die onmogelijke zaken vertelt, op z'n Veurnsch :

Gods gratie is groot,
en Veurnambacht is nog grooter!

En als er van eenen zieke gewanhoopt wordt heet het :

Gods gratie is groot,
maar de hope is kleene.

HOOFTIJE, het. = Hooggetijde, hoogdag. — Hij moest alle vier hooftijen zijne ouders gaan bezoeken. Geh. *Kortrijk.*

Het w. kan uit *hoogtijde*, uitsprekens *hoochtije*, *(ch = f) hooftije* verworden zijn; oftewel uit *hoofdtijde*, uitsprekens *hoofdtije*, *(dt = tt = t) hooftije*. Bij der oore en is 't niet te onderkennen welk de ware oorsprong zij. Maar, gelijk men *hoogdag* en niet *hoofddag* te boeke vindt, zoo geve ik *hooftije = hoogtije* den voorkeur.

HOOGVESPER, den. = Plechtige vesperdienst. — Zou 't morgen hoogvesper zijn? Geh. *Couckelaere.*

De steêlingen zeggen liever « *solemneele vespers.* » Vespers, noodzakelijk in 't meervoud, omdat men in 't fr. « *les vêpres* » zegt.

Hoogvesper is ruim zoo goed als *hoogmesse* dunk'et mij.

HORTEGAT, z. *Loquela* 1886, hlfz. 42.

Dat *behorten* van zinswegen het bekwame w. is om het *steekspel* te bedieden blijkt uit Walewein, aangehaald door Huydecoper I. 120 :

Met hantbomen groot ende starc
Begonsten si hurten ende steken.

Hier is immers *steken hurten* en *hurten steken* te zeggen.

KLAKKEBEITE, de. = 1º Eigentlijk, *geklakte*, onvruchtbaar gewordene, tendengelammerde *beite* ofte moederschaap. 2º Oneigentlijk, spottender wijze, een vrouwe die te vele rond loopt, die zelden thuis is. — Vrouw Dretsepanders is zulk 'n jonge klakkebeite : ze zit g'heele dagen waar hier waar daar, en ze'n doet niet anders als klappen en tateren. Geh. *Couckelaere.*

KLEFSCH. = Kleffachtig, kleverig, lillachtig, b. v. gelijk witte klibbe, of 't gene men, in 't Fr. en in 't Engelsch, *blanc-mange* heet. Geh. *Brugge.*

LOOVERIG. = Vei, malsch, overvloedig van loove, fr. *feuillu.* — 'k Hebbe van de jare looverigen toebak, looverige koolplanten. Geh. *Vichte.*

LUTHERSCH. = Stilzwijgend, gesloten, geheemhoudende. — Ik ga u entwat vertellen, maar ge moet u Luthersch

houden : gij en meugt er tegen niemand van spreken. Geh. *Brugge.*

Ik schrijve dat w. met eene groote *L, Luthersch,* omdat ik vermoede dat het in eenen tijd tot stand kwam wanneer 't te Brugge zeer zorgelijk was voor Luthersch of Lutherschgezind gekend te zijn.

Volgens Harrebomée's sprkwrdenboek heet eene Luthersche gemeente eene *arme* gemeente, een Luthersch hoofd, een *dik* hoofd, en van eene vrouwe zegt men dat ze Luthersch is, als heur onderkleed niet geheel gedekt en is door heur overkleed.

MIDDEL SCHEPPEN, *schepte middel, middel geschept.* = Middel schaffen. — « Als 't alzoo voort blijft regenen, me gaan moeten middel scheppen om 't water kwijt te geraken. » Geh. *Kortrijk.*

MUIZEL, den. = Eigenname van eenen windmolen, *Hulste.*

MUIZELS ETEN. Z. *Loquela* 1886, hlfz. 45, *i. v. Sprietjespap.* — Hij zal nog muizels eten! Dat is : Hij zal nog zoo dood arm worden, dat hij zal blij zijn van al te eten dat onder zijne handen valt. Geh. *Lendelede.*

NALAAT, den. = Het nalaten. — Ik geve mij schuldig van al 't kwaad dat ik gedaan hebbe, door gedachten, woorden, werken en nalaat van deugden. Geh. *Kortrijk.*

ONTLANDEN, *ontlandde, ontland.* = Het land, de molde, de moude, de aarde weren van of rondom iets; ontdoen 't gene men doet als men *oplandt* of aanaardt. — De hoppestaken ontlanden, tegen 't vorten, binst den winter. Geh. *Zuydschote.*

ONTWAAIEN, *ontwaaide, ontwaaid.* Z. *Loquela* 1886, hlfz. 25. = Loswaaien, *dimoveri, separari ab aliqua re,* (iets) kwijtgeraken : het tegendeel van *aan* (iets) *waaien.* — Achter heur ziekte heeft ze geheel heur lichaam vul knuisten en knulten gekregen, en 'k en peize niet dat ze dat nog zal ontwaaien. Geh. *Desselghem.*

OVERDORST, den. = Overlijke, groote dorst. — « Met maten drinken! En dien overdorst ton! » Geh. *Couckelaere.*

OVERLETHEID, de. = Bedachtheid, fr. *réflexion.* — Dat was met overletheid, zonder overletheid gedaan. Geh. *Berchem-bij-Audenaerde.*

OVERLETTEN, *overlette, overlet.* = Over iets letten, over eens zelven letten. — Hij heeft hem wel (of niet wel) overlet, eer hij dat begoste. Geh. *Berchem-bij-Audenaerde.*

OVERSPEEL, uitspr. *overspil, i* gelijk *e,* in 't fr. *pelle,* stemzate *over-*. = Het spelen, steken, hangen, bewegen, strekken van iets over iets anders. — Een houtkapper spreekt : « M'nheere, zou 'k geen werk kunnen krijgen in uwen hof? 'k Zie dat er daar nog al veel overspeel is. » Ik : « Overspeel? » Hij : « Ja, m'nheere, al die takken die over den wal groeien en die noodig afgekapt zijn. » Geh. *Poperinghe.*

POTEN, *pootte, gepoot.* = Insteken, zetten, planten, *inserere.* — Koolzaad poten, d. i. koolzaadplanten, slooren zetten. Geh. *Eeghem.*

Bevestigt 't gene De Bo aangeteekend heeft *i. v. Poten.*

RONSEFAAL, den, stemz. *ron-*. = Een die nooit en kan gerust zijn. — 't Is een eeuwige ronsefaal van ne jongen! Geh. *Loo.*

Bij De Bo staat het werkw. *Ronsefalen.*

SCHIEMANSGAREN. Z. *Loquela* 1886, hlfzz. 38 en 46.

't Wierd mij, door eenen oud leerling der zeevaardschole te Oostende, bericht dat er op de schepen dikke tapiten gebruikt worden, die van kempentouw gemaakt zijn, welk touw, zei hij, « *scheemalsgaren* » geheeten wordt. *J. Janssens, S. A. b. B.*

In scheemalsgaren is de *a* van *schieman, scheeman, scheepman* bewaard gebleven.

SLAMPE, de. = Een of eene die slampt, slempt, brast, geld vermooscht en verteert. — Dat is 'n slampe van ne jongen! Dat is 'n slampe van e vromensch! Geh. *Brugge.*

SPRINGVISCH, den. = Puidebillen. — Pier en ha geen werk, en hij is gaan springvisch vangen, om aan de rijke te verkoopen. Geh. *Kortrijk.*

De puid, als hij gevangen is, wordt de lenden afgekorven, zoodanig nochtans dat zijne twee billen in het kruis vereenigd blijven; als de vangste gedaan is, komt de vanger thuis om den springvisch te *vlâan* en te *nokken.* Dat nokken bestaat hierin, dat ieder paar gevlâne puidebillen en beenen met eenen lets door malkaar gesteken en toegehaald ofte genokt worden. Alzoo bereid komt de springvisch te marte, te viere en te berde.

STAMPINGE, de. = Een zekere hoeveelheid kool- of ander oliezaad, dat in eenen keer naar 't stampkot, naar den oliemeulen, naar den slagmeulen gedaan wordt, om te stampen. Dat zaad, gestampt of nog niet gestampt, heet de stampinge. — Gaat naar 't stampkot met de stampinge. Gaat naar 't stampkot en haalt de stampinge. Geh. *Thorhout.*

TIJPTAP, uitspr. Fr. *tipe-tappe.* = Traag. — Hij is zoo tijptap in al zijn doeningen. Geh. *Sint-Pieters-op-den-dijk.*

TIJPTAP, den. = Tragerik, trutselaar, Fr. *lambin.* — En wat tijptap is da-de! Geh. als boven.

UITLEGGEN, *lei uit, uitgeleid.* = Uitspreken, te monde uitstooten. — Hij zou hij zoo seffens ne vlock uitleggen! Geh. *Kortrijk.*

UITPENIGEN, *penigde uit, uitgepenigd.* = Bij den tel of bij 't kleen gewichte uitverkoopen. — « 't Was het jaar dat Jan Fruyt naar Gent ging, en z'n appels daar uitpenigde. » Geh. *Beveren-bij-Rousbrugge.*

't Woord *uitpenigen* staat alrêe geboekt, *Loquela 1882, hlfz. 58.* Vrglk hetgene onder *Penerije* staat, *Loquela 1882, hlfzz. 42, 43, 44.*

De ww. *penigen, verpenigen, uitpenigen, peneware, penewinkel* enz. zijn alderschoonste oude, nog levende en dagelijks gebruikte woorden. De stêelien en de gebrækelde vlamingen vervangen ze ter nood door het Fr. w. « in *détail* verkoopen, enz., » dat eigentlijk maar op stoffegoederen en past, waarvan een elle of twee teenegader afgesneden (*dé-taillé*) ende verkocht wordt. *Penigen* is dit of dat voor een *pene,* eenen *pening,* eenen *penning* met nen keer verkoopen.

Men betijgt de Vlamingen dat ze sedert 1500 en enthoevele

niets gegolden, niets goeds voortgebracht en hebben; dat hun « geestesleven » in duisternisse en in domheid, sedert dien tijd, versmoord ligt. Hoe komt het dan dat honderden en duizenden oude en middelneerlandsche woorden bij ons zijn levend gebleven, die elders teenemaal uitgestorven, ja, en door fransche, duitsche of wanschapen nederlandsche vervangen zijn?

En « de tale is gansch het Volk, » zei Halbertsma, de vrije Fries!

Hoe luide en zouden ze niet beiaarden en de trompe steken ware 't zake dat zulke en andere woorden als *uitpenigen* te Amsterdam, b. v., en wat zegge ik, in Zuid-Africa daar ievers, « bij onze uitgewekene broeders, » waren bewaard gebleven!

Maar in Vlanderen...! Neen, de Vlamingen en hebben, sedert « den gezegenden tijd » van ge weet wel, niets gedaan en tot niets gedeugd!

Het w. *penigen* staat in den uitersten wille dien Mergriete van Machline miek, ten jare 1375, geweerd de oude spellinge en de verkortingen, aldus:

« ... In der welke testamenteerderes hande, ende die ik er namaals meer toe kiezen mochte, ik zette, binde ende late gebonden al dat goed dat ik nu hebbe ende dat na mij blijven zal, zoo waar dat 't gestaan of gelegen es, ende obligiere dat tallen wetten, omme mijne testamenteerderes aan al hande te slane, stappans als ik gevaren zal zijn van lijve ter dood; dat te heffene, te hebbene, te notene, te plotene, te penigene, te verkoopene, mijne schuld te innene... » enz. Zie *J.-B. Baron Bethune, Un testament du XIVe siècle*. Gent, E. Vanderhaeghen, 1879.

VIGGEREN, *viggerde, geviggerd.* = Viggelen, viggels, dat is kleene viggen werpen. Geh. *Lettel-Inghene*, Fr. *Petit-Enghien.*

In *Eduard Kausler's* Rijmchronike van Vlanderen, uitgegeven na een handschrift van 1400, *Tübinghen, Ludwig Friedrich Fues. 1840*, v. 6601, staat er:

Hi dede een ionghe vigghe bringhen.
Ende die dede lude singhen.

In Van der Schuerens Theutonista (1475) staat er, bl. 53: « Coedken. pegsken. puggen. iong verksken. *Porculus. porcellus. nefrendis. Succulus.* » Bl. 191: « Pegsken. iong verksken. » Bl. 198: « Puggen. iong verksken. »

In *Junij Nomenclator* (1567) staat *Porcellus* vertaald door *vigge.*

Plantin (1573) heeft: « Biggen. *vide* Viggen. Vigge, viggesken, bigge. *Vn cochon, cochonnet, porcelet. Porculus, porcellus, lactens porcus.* Viggeskens die gespeent zijn. *Cochons seurez. Nefrendes.* Viggen, oft biggen, viggen werpen. *Cochonner. Edere porcellos.* »

Kiliaen (1599) heeft: « Bigghe. *frisicè, hollandicè jam* vigghe. Vigghe. *Porculus, porcellus, nefrens.* »

Bij Louys d'Arsy (1643) staat: « Pigghe, *Cochon, Porcelet.* Vigghe, vigsken, *Vn cochon, cochonnet, porcelet.* Vigskens die gespeent zijn, *Cochons sevrez.* Vigge, Viggenwerpen, *cochonner.* Gheviggent *cochonné. Cochonner,* Ionge vercxkens worpen, Viggen. »

Schuermans heeft: *Vig, vigge, viggenen, viggelen, viggeren, vigger, viggerken, vigske, viggenrenne.*

De Bo heeft: *Viggen, vikken, vikkensrenne, vikkenbenne, vikkenen, vikkenmoere.*

Kramers heeft: *Big, bigge, biggenkruid (hypochœris radicata)*, en *vignet.* Maar dit laatste is het geijkte Hollandsch voor het Fr. *vignette*, zoo met *bigge, vigge* en is dat w. niet verwant.

Zijn dan ten overvloede en van 1400 tot nu te boeke bekend in 't Nederlandsch:

1° Met *p: Pigge, peg, pegsken, puggen.*
2° Met *b: Big, bigge, biggen.*
3° Met *v: Vig, vigge, viggen, vikken.*

Bestaan die ww. in de verwante zustertalen?

In 't *Lexicum Frisicum* van Joost Halbertsma leze ik: « Bigge, *porcellus. Vacillat consonans initialis inter* b, v *et* p. Bigge-fanger, *homo concavis genubus (porcello capiendo aptus).* Bigje, *edere porcellos.* »

In 't Angelsassensch, zegt J. Halbertsma, *Lexic. Fris.* is *picbred* (*biggebrood, viggebrood* in 't Vl.?) *glans* te zeggen, dat is eikels, eekels, of zwijnsnoten, zoo de W.-Vlamingen zeggen. Dus *pic* = *pigge, bigge, vigge.* Skeat kent een angelsassensch w. *pecg*, en hij zegt dat men in Berkshire, Wiltshire, Somersetshire overal *peg* zegt, tegen een zwijn. In het middeleeuwsch Engelsch was 't *pigge*, en in 't hedendaagsch Engelsch is 't *pig.*

In 't Deensch is *pige*, in 't Zweedsch *piga*, in 't IJslandsch *pika* een meisken te zeggen.

In 't Deensch is het w. *pige*, voor meisen, zeer dikwijls gebruikt, b. v. in *pigedragt, pigeinstitut, pigeskole, pigesnak* (meiseklap), *pigestand, pigestemme, pigesæder* (meisezeden), *pigetro* (meisetrouwe), enz.

In 't platduitsch beteekent het w. *bigge* een kleen zwijntje en een kleen kindtje: « *De biggen lopet enem under de vœte,* » dat is: De kleene jongens loopen eens onder de voeten.

In Jacob Grimms woordenboek staat er: « *Bick*, m. *verres castratus*, in einem theile der Wetterau rechts der Nidda, was in der übrigen Wetterau der *bark. bick* gleicht dem niederländischen *big*, englischen *pig. Bickferkel*, n. was *bick*, verschnittenes männliches ferkel. »

Uit al 't voorgaande blijkt dat de ww. *pigge, bigge, vigge*, en andere, door nabij geheel den germaanschen stam gebruikt worden, met den zin van *nieuwgeboren* mensch, *nieuwgeboren* zwijn, en dat gevolgentlijk *nieuwgeboren, verschgeworpen* de algemeene grondzin is van 't w.

Waarom beteekent *pigge, bigge, vigge* nieuwgeboren?

« Kiliaen heeft ook *bikkelen,* » zegt Dr de Jager, *Frequent.*, « voor uitspringen, in de uitdrukking: de tranen bickelen wt de ooghen. » Wij zeggen daarvoor *biggelen*, dat hij niet heeft, en dat dus waarschijnlijk voor *bikkelen* gezegd wordt. *Bikkelende* of *biggelende* tranen zullen dan zijn tranen die uit het oog *springen.* »

Biggen, of herhalend *biggelen*, is dus uitspringen, ontspringen, uitspruiten, uitbersten, uitkomen, ontkomen te zeggen. Wat is geboren worden anders of 't en zij het oud Fr. *issir* (*issu* = geboren), afkomen (*afkomste* = geboorte), nederkomen (*niederkumft* = geboorte, zeggen de hoogduitschers), uitspruiten (de teêre *spruitjes* = de teêre jongskes), afspringen (*offspring* = *progenitura* in 't Engelsch), *oorspringen*

gekrompen uit *aver* (af) *springen*, (*oorsprong* = oorije, afkomste, geboorte).

Springen zelve is *bersten*, splijten, kaven, kaveren, kavelen te zeggen; men zegt immers mijne handen zijn gesprongen, gekaverd of gekloven. Z. De Bo, *i. v. kaveren*.

Zoo beteekent bij ons het w. *kalven* ook loskomen, ontvallen, uitspringen, fr. *s'ébouler*, (z. De Bo, *i. v. uitkalven*); en *kalf* is een nieuwgeboren stuk vee.

Kaven, (*kaffen*?) beteekent opensplijten; en *kavtel*, (*kaftel*, *kachtel*, *kachel*, *kassel*) een nieuwgeboren, ontspleten peerd.

Kappen, *kippen* is zoo vele als *kaven*, en eene nuchteren *kippe* is een nuchteren *kalf*.

Kenen beteekent openbersten, splijten; en *ken* beteekent een kind, in de weerspreuke « noch kijn noch ken. »

Bijten, bijt, (bijt = gat, lomme in 't ijs, spijten, spitten, pijt, pitten, pit) is klove, klieven te zeggen; en een nuchteren *bijt*, een nuchteren *pijt* (De Bo), is een nuchteren *kalf*.

Biggelen is uitspruiten, (z. hooger), *buggel* is een kleene jongen (Brugge), *biggel*, *buggel*, *bugger* is een « wakker, levendig kind » (De Bo).

Bokkelen is zoo vele als *biggelen* (De Bo); en *bokkel* scheldt men te Brugge een kleenstaltig mensch.

Viggelen, *figgelen*, *fikkelen* (De Bo) is met eene *vigge*, eene *fikke* (kwaad mes) onbehendig snijen; en *viggeren*, *viggelen*, *vikkenen* (ziet hooger) is *viggen*, zwijnsjongen werpen.

Pijke en *poke* heeten bij ons twee stekende, splijtende werktuigen; in 't Friesch is *pyk* « *pullus*, *infans reconter natus* » (Halbertsma); en wij zeggen *pijk*, *pijkske* tegen een kleen hondtje, en (zoo mij dunkt) tegen een kleen kind, met den zin van *kepke*.

Gabben, *kabben*, *kappen*, *keepen*, *gabbe*, *kap*, *keep* zegt zoo vele als kavelen, kavel, Fr. *entailler*, *entaille*; en *keb*, *kebbe*, *kep*, *keppe* is 't liefste *kind*, (Schuermans); *kabbe*, *kabbeken* is een vikken (Kiliaen); *kebbe*, *keb*, *kip* is een kieksken, een duivejong (Schuerm.); *keppe*, *kippe* is troetelkind, lieveling, *kalf* (De Bo); *cub* is een welp, een verschgeworpen leeuw- tiger- wulvenjong, in 't Engelsch.

To chap, *to chip* is kappen, klieven, in 't Engelsch; en in de zelfste tale is *chap*, *chip* een jongen, een kind te zeggen.

Bij De Bo is *pog*, *pugge* een stek met een scherpe pinne, *puggen* stekken, klieven; *pegge*, *pagge* is een pinne (Schuermans); *peg* is eene pinne in 't Engelsch; in 't Deensch is *pog* een kleen kind, *poggeskole* eene kleenekinder-schole; *pig*, bij 't volk *peg*, is een zwijn in 't Engelsch, en *pige* een meiske in het Deensch. Het Deensche *pog* spreken de Friesen als *poy*, *pooike*, *boy*, *booike*, en naast daaraan verwant is het Engelsche w. *boy* en ons *buggel*, 't verkleenwoord van *bug-*, dat misschien nog bestaat in *bucht*.

Kodde, *koddeken* (N. Despars, bij De Bo) is priem, schacht te zeggen, met nog andere beteekenissen; en een *kuddeken*, een *kudde*, gekrompen *keu*, *keun*, in Ghelderland, is een jong zwijn; vandaar het w. *kuddekens boter*, dat geldt voor smout. Z. Kiliaen, L. Meyer, d'Arsy, Oudemans. Een *coedken* is een viggentje (Theutonista), en *kull* (gekrompen uit *kuddel*?) is in het Zweedsch een broed (kiekens, b. v.). Met dat w. *kull* is het

Deensche *kuld*, *progenies* verwant, en het Engelsche *colt*, een jong peerd, een kachtel. Z. Skeat.

Kuite, *kote*, *keute* is een scherp, uitstekende been; *kot* is eene splete (Limburg); *kotsen*, *kitsen* is spuigen, *koteren* is steken; en *kuit*, *kuite* is een nuchteren kalf; *kui*, *kuitje* een kleen manneke (De Bo); *koet*, *koetje*, *koeten* roept men de viggens toe; en *kuite*, *kijte* heeten de vischeieren.

Mes, eertijds *mets*, van waar *metsen* (steensnijden); *mote*, *moot* (Fr. *retranchement*, *tranche*) heeft den zin van scherp, snijden; en *mutten* is een nuchteren kalf (De Bo).

In 't Engelsch is *to bud* uitbreken, *a bud* eene uitbrekende botte; en een *budde*, een *budseke* is een kleen kind, een *buggel*, in 't vl.

Spuigen is kotsen, braken, uitwerpen; en *gespuigs* (*gs* = *ss* = *s*) *gespuis* is *progenies*.

Eggja in 't IJslandsch (vl. *eggen*?), en *to egg* in 't Engelsch is steken, prikkelen; en *an egg* in 't Engelsch is een ei.

Daar hebt ge rond de twintig gevallen van zinwandel ofte zinwissel (A = B) tusschen woorden die A) *splijten*, *bersten* en B) het *uitgespletene*, het *uitgeborstene*, (het geborene) beteekenen.

Hoe langer de hefboom of de handspeeke, hoe meer geweld men ermêe op den wêerstand kan te wege brengen. Die dwingende waarheid geldt hier ook, te weten, om den wederspannigen, vastgeslotenen vraagknoop open te pramen, waarom namelijk *pigge*, *bigge*, *vigge*, en meer andere gelijkslachtige woorden, den zin en de beteekenisse dragen van — *nieuwgeborentheid*.

Zouden *pinne*, *vinne*, *vinnig*, *finnig*, *vinnigen*, te Poperinghe *binnigen*, eertijds niet gelôon hebben (*gg'n* = *nn*) *piggene*, *viggene*, *viggenig*, enz.?

De hooggeleerdste schrijvers, maar die van ons vlaamsch niets en weten, doen 't Engelsch w. *pin* (vl. *pinne*) van 't Latijnsch w. *penna* komen!

Vrglk *Bille*, *Loquela* 1885, hlfz. 49.

VRIENDTIG. = Vriendaardig, vriendtoevig, vriendelijk. — « Maar dat hondtjen is toch ne keer vriendtig! » zei een zieke vrouwe, van heur gebuurmans hondtje, dat alsan op en rond heur sprong. Geh. *Couckelaere*.

Zou er een w. *vriendte* (vrglk Kramers *rondte*) = vriendlijkheid bestaan hebben, van waar *vriendte*-ig?

WAAIEN. = Weg end weder bewegen, fr. *balancer*. Z. *Loquela* 1886, hlfz. 25. — Is hij met of tegen ons? Wel, 't is alzoo een die tusschen tween waait! Geh. *Gulleghem*.

WATERVEUGEL, den. = Vogel die, door zijn schuifelen, den regen aankondigt, b. v. de merelhaan. — 't Gaat morgen regenen, horkt, de waterveugel schuifelt! Geh. *Gulleghem*.

WEGHOUDEN, *hield weg*, *weggehouden*. = Zonder recht achterhouden, onthouden, ontwenden, fr. *détourner*. — Hij heeft geld weggehouden van zijne ouders, om te drinken en te swollen en bij nachte uit te loopen. Geh. *Kortrijk*.

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

WETENSWEERDIGHEDEN

Bijblad van LOQUELA Alderheiligen 1886

N° 9. « *Les Romains, dépouillés de leur rude enveloppe primitive, se firent en tout les disciples des Grecs. Marius s'honorait encore de ne pas savoir la langue hellénique, mais il devint si nécessaire de la connaître que Varron l'apprit à l'âge de quatre-vingts ans. Dès que les enfants savaient lire, on les mettait à la lecture exclusive du grec, par la raison que le latin s'apprenait tout seul et qu'il n'avait pas besoin d'être enseigné : « Je suis d'avis, disait Quintilien, que l'enfant commence par apprendre le grec. »*

La passion de la langue d'Homère s'était répandue tout particulièrement parmi les femmes : « Paraître grecque, disait Juvenal, dans ses satyres, *fût-on étrusque, parlât-on le patois osque de Talmone, voilà le faible des dames de distinction. »*

Uit *La Langue des Gaules...* door *C. A. Serrure. Louvain, Ch. Peeters 1884.* Bl. 23.

Leest *Vlaamsch* voor « *latin* » en *Fransch* voor « *grec,* » en vergelijkt dan bij ons land!

N° 10. Daar is, ter drukkerije *Horta-Herreboudt, te Thielt, November-December 1886,* een nieuw vlaamsch geschiedenisbladtje verschenen, dat heet : « *Fragmenta. Maandschrift voor geschiedenis van Steden en Dorpen in Vlaanderen.* »

De opstellers van *Fragmenta* hebben voor doel eene *Gilde van onderlingen bijstand* in te richten, op het gebied der geschiedenisse, als krachtigsten middel tot het behoorlijk uitgeven en bekend maken van al hetgene de geschiedenisse en de beschrijvinge aangaat van de steden, dorpen en instellingen van Vlanderland.

Fragmenta's zantekoorn wordt op het veld der geschiedenisse (niet *gemaakt* maar) *geraapt*, en in louter eigene gedaante ter schure gebracht. De zanters en zullender noch af noch toe doen, zorgende vooruit vooral dat hetgene nog te vinden is bewaard blijve en diene, bij later tijd, om betere en volledigere bekendschap te winnen met de geschiedenisse van ons land en van ons volk.

Fragmenta n° 1-2 bevat alreeds groote en kleene bewarensweerdige brokkelingen, wegens de geschiedenisse van *Beverhoutsveld, Brugge, Coolscamp, Cortemarck, Eessen, Gheluwe, Ghistel, Hallynshove, Handsaeme, Hulst, Hulste, Kortrijk, Langemarck, Meulebeke, Pithem, Poucke, S.-Andries, S.-Geleins, S.-Jooris-t.-d., Thielt, Thorhout, West-Roosebeke, Winkel-Capelle, Wulverghem,* enz.

Meest al die kostelijke brokkelingen zijn in die heerlijke tale bewaard, die ons oud vlaamsch volk nog spreekt. Dus en kan het de opstellers van *Loquela* maar verblijden in *Fragmenta* oude kennissen en nieuwe vrienden (zegge woorden en spreuken) te mogen verwachten en verwellekomen.

Het bladtje kost twee fr. voor 12 n^os^ van ten minsten 8 blzz. ieder. — « *Elck segghet anderen voorts !* »

N° 11. « Beklagelijk is 't, en niet min schandelijk, daar we zo een schoone taal hebben, en de schoonste mogelijk van alle Europesche, geene te na gesproken, dat we die zo weinig in acht nemen, dat we die zo verwaarloozen, en met vreemde spreekwijzen en uitheemsche bastaardwoorden willens en wetens bederven. Daar we op onze eige beenen staan kunnen, gaan we liever op krukken; en daar we woorden in overvloed hebben, om onze meening klaar, krachtig en cierlijk te kunnen uitten, ontleenen we die van anderen, buiten noodzakelijkheidt. »

Uit *Gregorius Nazianzenus, van de mededeelzaamheid, uit het Grieksch in 't Neêrlandsch overgebracht door Petrus Francius, leeraar der welsprekendheidt t'Amsterdam. 1699.* In de « *Voorrede.* »

N° 12. Die wil weten hoe ze in 't land van Waes denken over de volkstale, schrijve in op

Heer *Ameet Joos* zijnen nieuwen boek, dien hij aanboodschapt als zullende heeten en zijn : « *Schatten uit de Volkstaal,* eenige duizenden volksspreuken verklaard en gerangschikt door Am. Joos, professor te Sint-Niklaas. »

Die schatten zullen bestaan uit een 9000 volksspreuken, ontleend aan de levende tale van ons Vlaamsch Belgenland. Tien of min afleveringen van 32 bl. 8°, tegen 0 fr. 30 elk, Gent, ter drukkerije *Excelsior,* A. Siffer, op de Hoogpoorte, n° 52.

Ameet Joos is een kundige en onvermoeibare schatgraver. Hij werkt, met zijnen ploeg mededelvers en gravers, aan 't *Idioticon* van 't land dat *Reinaert de Vos* in de ooge heeft, als hij zegt, v. 2254 :

> Daer maecte hi hem te Vlaenderen weert
> ende quam in Waes, int soete lant.

N° 13. « Neen, de schrijvers uit Vlaanderen, en bijzonderlijk uit Westvlaanderen, en willen hunne tale aan anderen niet opdringen, al zijn zij overtuigd dat zij de schoonste, de rijkste en de zoetvloeiendste van al is. Daar is overal iets goeds te rapen, en daarom, wilt gij hunne schriften overloopen, zoo zult gij bemerken dat zij woorden en zegswijzen, die in Vlaanderen onbekend zijn, ook behendig in de rede weten te schuiven, zoodanig dat zij door den samenhang gemakkelijk aangeleerd en verstaan kunnen worden. »

Uit *Gewestspraak en algemeene taal, door P. Baes, Belfort 1886. N° 12.* Afzonderlijk gedrukt en gespasemd te krijgen bij den schrijver, t'Iseghem.

N° 14. « In *de Tijdspiegel* van Mei, Juni en Juli 1886 heeft de heer Johan Winkler, onder den titel « *Nederland in Frankrijk en Duitschland,* » een artikel geschreven, dat een langer leven verdient, dan gemeenlijk aan opstellen in tijdschriften beschoren is. Hij schetst daarin de indrukken, verkregen bij eene reis in die grensgauen, welke, staatkundig tot Frankrijk of Duitschland behoorend, in taal en volksgeest Nederlandsch gebleven zijn. Gaat het den anderen lezers als het mij ging, dan hebben vooral de ontmoetingen, die de heer Winkler in het Noorden van Frankrijk had, hun dingen geopenbaard, wier bestaan zij volstrekt niet vermoedden. Wij meenden dat het Vlaamsch daar sedert lang bezweken was voor de macht van Fransche taal en Fransche denkwijze. Maar neen, de heer Winkler toont ons duidelijk dat wij ons bedrogen hebben, en dat honderdduizenden in de omstreken van Duinkerken en Hazebroek even weinig van Franschen hebben, als een ronde Gelderschman of een koppige Fries. Hij geeft tal van voorbeelden van de taaiheid, waarmede die van haar stam losgerukte Vlaamsche bevolking vasthoudt aan haar Germaansche taal en zeden; van de kalme onverzettelijkheid, waarmede zij, zonder eenig rumoer, weerstand blijft bieden aan alle verfranschende invloeden. Inderdaad is de Fransche beschaving in die streken niets anders dan de dunne laag asch, waaronder het Vlaamsche vuur blijft voortgloeien. « Het trouwe Vlaamsche hart verloochende zich niet. «« Nich dood to krigen. Dat nederdütsche hart is nich dood to krigen ! »» zoude een mijner Hamburger vrienden hier uitgeroepen hebben. Nog leven wij, niet alleen in Nederland, maar in Belgie, in Noord-Duitschland, waar Klaus Groth en Frits Reuter van onzen bloede zijn, in Indie, in Amerika, in Afrika. » —

Aldus *C. B. Spruyt, Hoogleeraar te Amsterdam.*

N° 15. « *L'Escaut porte les noms de Tabuda, chez Ptolémée; Scaldis, chez César; Scald, dans une charte de 677; Scaltus, dans une autre charte de 860; Isca-lith (la rivière grande), dans la langue celtique.* »

Uit *Le Pays de Waas préhistorique. Par le Dr J. Van Raemdonck. Saint-Nicolas, Typographie de J. Edom, rue Notre-Dame. 1878.* Bladzijde 11, aanteekeninge 2.

N° 16. De nieuwe uitgave van De Bo's *Idioticon,* (Kortrijk, E. Beyaert, in de Palfynstrate), heeft alrêe 425 inschrijvers.

De Bo's *Kruidwoordenboek,* door Professor J. Samyn, (ter zelfste drukkerije) 325.

Loquela is « een blad voor eigen vlaamsche taalliefhebberije en voor eigen vlaamsche taalgeleerdheid. Voor de schrijvers van *Loquela* is de tale de tale gelijk de sterren de sterren zijn : zij bestaat, zij is daar, zij leeft en zij roert nog dagelijks, en wij zoeken ze, met eerbied, te kennen en te doen kennen, in haar wezen en in hare waarheid, in hare oorbaarheid of goedheid en in hare bewonderlijke schoonheid. » *Loquela* 1881, hlfz. 15.

Prijs 2 fr. 50; 1 fr. 25 voor de Heeren Studenten. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *nº 19 in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

Ons Oud Vlaemsch, of *Het Vl. in Vrankrijk,* 2 afprenten van elken nº; 6 nºs 's jaars, prijs 1 fr. *J. Ficheroulle,* op de Mart, tot Belle, voor Vrankrijk; uitgever van *Loquela,* voor Belgenland.

Ondergeteekende begeert in te schrijven op LOQUELA :

Voor 't loopende jaar en de volgende.

Voor den herdruk van de jaren 1881–1884.

Op ONS OUD VLAEMSCH.

(HAND- EN HUISTEEKEN)

Teekent met een kruisken 't gene waarop gij begeert in te schrijven en zendt dit bladtje, onder postzegel van 0 fr. 01, naar den uitgever.

VRAGEN

Op den boord van een blad, in eenen tsaarteren landboek, t'Alveringhem, staat er geschreven : « *Dit saeter noch eens betacht.* » Wat wilt dat zeggen?

Saeter = tsaa(r)ter, (ts = k) kaarter, latijn *chartar*(ius), van 't grieksch *chartê,* dat is *pergament, francijn,* of schrijfvel, in 't vl.; maar *betacht,* wat is dat?

Zekere zeemeeuwe heet men *valhouwe* of *valouwe.* Welk is de rechte spellinge van dat w., en welk deel dervan draagt de stemzate?

Wat heet men, in de krijgskunde, eene vijandlijke bende aanvallen en overmeesteren, met eenen « *taaien hoek?* »

Wat is het w. *kawaaie* te zeggen, en alwaar hoort men 't? Stemzate op *waa-.*

« Hij is vertrokken met *pandere en zandere.* Hij maakt *pandere en zandere,* om voort te gaan. » *Pandere en zandere* zegt zoo vele als *pak en zak.* Een *pandere* is eene *mande,* wat is een *zandere?* 'k En hebbe dit laatste w. nooit gehoord of 't en zij ingespannen neffens zijn wederwoord *pandere.*

Wat is Den *egel* (den *hegel)* zijn, in een zake?

Wat bediedt het Brugsch w. *Banjekot?* 't Bediedt een manskleedingstuk, maar wat voor een?

« 't Is een eendelijk dingen, voor een handsvul' wijte! » Alzoo zegt men, tot Rousselaere, als men iets wilt kleene maken, met het gekswijze te vergrooten. Wat is eene handsvulle wijte? Uitsprake *wite.*

Weet er iemand mij het w. *male* (= kermesse, fooie) thuis te wijzen, gedrukt, geschreven of gesproken?

Wat is *tjorrelen, tjorrelde, getjorreld?* Geh. *Beernem.*

Wat heet gij eenen *ijsgans?* Vergelijkt bij Kiliaen 't w. *ijshond.*

Wat is *luuchout,* in het volgende stuk oude rekeninge : « Item betaelt van IIJ^{c} *luuchouts* dat op de Hulst en ten hende van de brugstrate geleit. »

Wat bediedt : 100 « *walmacken,* om de straete te vermaken? » Uit de zelfste rekeninge.

Wat is *wandelkoop* te zeggen, bij 't volk?

Boelinge is de Brugsche en de Oostendsche uitsprake van *boeglijne, boelijne,* Eng. *bow-line,* Fr. *bouline.* De *nokke* is... (wat eigentlijk?) aan 't uiterste ende van *de ra,* Eng. *the yard,* Fr. *la vergue.* Men zegt, met den zelfsten zin, « *de boelijne is over de ra* » = « *de boelijne is over de nokke.* » Z. Harrebomée. Wat gebeurt er als de *boelijne over de ra* of *over de nokke* is?

eene jonge Kortrijksche gilde. Doet altsamen 2865 fr., van 3000 blijft 135, die gewaarborgd zijn.

ANTWOORDEN

Met hertelijken dank kenne dat ik antw. ontvangen hebbe, van verschillige goede vrienden en medewerkers, wegens de ww. *vroomvoogd, kloeien, beromd, rokken, weerkasch, kneeke, boktarwe, spiesetafel, bierhave, schuifelkoe, afscholen, naning, pijen, haverzaaier, boelinge, mollefoone, mollefane, verzeveren, krevik, betuinen, overletheid, leeger, lagaangoed, hiezer, gaderare, herduls, kandelaren, oestpeil, dom.* Zal den ingewonnen uitleg, onder 't zantekoorn, bekend maken en elk ten dienste stellen.

Bautersem, name en huisteeken, opdat ik schrijven moge.

Studax van Leuven wordt bedankt wegens zijnen welgetroffenen uitleg. Hoe meer hoe liever!

AANBEVOLEN

Duitsch en Dietsch, dat is een handboeksken ten gerieve van den duitschleerenden Vlaming. Iseghem, J. Dooms, boekdrukker. 1884.

Mijn achtbaren Heer J. Demeester

Uitgever

tot

Rousselaere

Welk slag van eeken heet men *waareeken?* Geh. *Eecloo.*

Wat is *klabbernoesch* of *klappernoesch* spreken? Geh. *Kortrijk.*

Wat is *stokkertje,* in de volgende oude tooverspreuke, waarmêe de jongens eene mangelinge of verwisselinge onwederroepelijk doen zijn:

Stokkertje, stokkertje,
nooi' mee' we're,
os j'up ebblauwe steen kom'
jen hoof' vold of!

Kent er iemand het w. *dwenden,* en wat beteekent het?

Wat slag van vleesch verwacht men als men tot den beenhouwer zegt: « Geeft mij ne kilo *bloevleesch?* »

« Zou je da' mêe al nie' reis zijn? » Wat beteekent *reis zijn* of *reisch zijn,* in die West-Nieuwkerksche vrage?

Wat is « in den *breu* van 't volk » te zeggen?

Hoe verstaat gij 't w. *gezien* in de volgende spreuke: « Als 't moet kwalijk uitvallen, 'k zou nog liever met ne gezien te doen he'n als met nen blenden? » Geh. *Thielt.*

Mollen (in 't zand) is *moddelen, mooschen;* wat is *uitmollen,* dat ik te Veurne gehoord en opgeteekend hebbe?

Wat verstaat men door het w. *batteput,* gehoord *langs den ijzerweg van Brugge naar Gent?*

Gebruikt men nog ievers het oud w. *soet* = roet, bitter, roestegalle, rijskalk, fr. *suie de cheminée?*

Zegt men *het* soet, van *de* of van *den* soet? Zegt men *soet,* met *s* gelijk in *seule,* of *soet* met *z,* gelijk in *zeule?* « Roet of soet uit de schou » staat er, in eerw. Heer *Fr. Van Sterbeeck* zijnen *Theatrum Fungorum,* Antwerpen 1675, bl. 66.

In welken zin gebruikt men te Tieghem 't w. « *grimmig* » zijn?

Wat doet men *in* of *aan* den haring, eer men hem verkoopt onder den name van *ram* of *rom?*

ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Antwerpen* (5), *Armentiers, Bautersem, Blankenberghe, Brugge* (5), *Brussel* (4), *Couckelaere* (2), *Doornik, Duynkerke, Gent* (9), *Gheeraerdsberghen, 's Gravenhage, Hasselt, Hoogstraten* (3), *Houthem, Iper, Iseghem* (4), *Leuven* (4), *Lichtervelde, Luyk* (2), *Marcke-(Abeele), Meenen* (3), *Oostende, Parijs* (2), *Paschendaele, Rousselaere, Stamford, St-Ghislain, St-Niklaas* (3), *Thielt, Veurne, Wytsgate.* — 16 Dec. 1886.

---

15 fr., voor Deken De Bo's grafteeken, van

LOQUELA

Nº 8, Kerstmaand 1886. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pterôënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

AANKOETEREN, *koeterde aan, aangekoeterd.* = Aantakelen, aankleeden. — Hij was zoo vijs aangekoeterd, dat hij schaars kennelijk was. Geh. *Kiel, Antwerpen.*

't Woord *koeter* (Schuermans) bediedt hier en daar, en bij uitbreidinge van zin, *koeier, koeiherder, koeiwachter;* 't en heeft nochtans met *koe, koeie* geenen uitstand, maar wel met *kot, kote.*

Een *koeter* is eigentlijk een *keuter, koter* of *kater;* een die op een *kate,* b. v. *Wyts kate,* of op eene *kote (koete?)* woont; een *kort-,* of beter een *kotweunderke;* een *kortzaat,* of beter een *kotzaat* (*tz* = *ss*) *kossaat,* zoo men zegt.

Met dat w. *koeter* heeft men, het hoogduitsch w. *kauderwelsch* napoetsende, het brabantsche *koeterwalsch* gemaakt, als of men zeide boerenwalsch, boerenfransch, boerenlatijn; van daar ook kan men, misschien wel met het Fr. w. *accoustrer, accoutrer* in den zin, het w. *aankoeteren, aangekoeterd* gemaakt hebben, als of men zeggen wilde : vijs *aangeschobbejakt,* aardig *aangescheuveld,* aangedaan lijk nen scheuvel, lijk nen schobbejak, lijk nen kossaat, lijk nen *koeter.*

BESTRUFFEN, *bestrufte, bestruft.* = Bekijven, bestrijen. — Ge en zult niet letter bestruft zijn, is 't dat ge zoo late thuis komt ! Geh. *Wildenburg.*

Z. *Struffen.*

BLENDEBERD, het. = 't Stuk berd dat men de koeien, met een touwe om de hoornen, vóór de oogen en op de sterre hangt, om ze te beletten van voorwaards te zien. Geh. *Gulleghem.*

BORELING, den. = Nieuwgeboren kind. — Ik zitte met twee kinders die nog alleene niet en kunnen loopen, een van twintig maanden, en nog een borelingske van drie weken. Geh. *Reckem.*

BORSTEN, *borstte, geborst.* = Zoogen, de borst geven, *lactare.* — 'k En kan niet vasten, 'k heb trouwens een kleen kind te borstene. Geh. *Wildenburg.*

DOM, den. = Nave, bosse van 't wiel, in 't Fr. *le moyeu.* Het wiel of 't rad bestaat uit den *dom,* de *speeken* en de *velgen.* Om de velgen spant het ijzeren beslag; in den dom zitten de uitenden van den wagenasse. — Hij reed met den dom tegen

den boom, en 't peerd viel. Ze reeden met de dommen tegen malkaar, en de twee rijtuigen sloegen om. Geh. *Eecloo, Antwerpen, Brabant, Limburg.*

DRIJF, den. = Voorspoed, 't gene b. v. een winkel heeft als hij wel drijft. — Dat huis is van drijf. Geh. *Nederbrakel.*

DRIJVEN, *dreef, gedreven.* = Wel gelukken, voorspoedig zijn, *prosperari.* — Die winkel drijft goed. Dat is : Hij heeft veel uitinge, vele te doene, veel verkoop. Geh. *Nederbrakel.*

't Is 't Engelsch w. *to thrive, thrift.*

EENARME, den. = Pompe. — Dat hij hem dronke drinke aan den eenarme! Geh. *Kortrijk.*

FOK, den. = Dok, dulf, stoot, slag. — Mijkt u, of ik geve u ne fok ! Geh. *Gent.*

GERSKALF, het. = Kalf van eene koe die vernieuwt als ze alree in 't gers is, b. v. in Junij, Julij. — Gerskalvers zijn moeielijk om kweeken. Geh. *Couckelaere.*

Vrglk *Loquela* 1881, hlfz. 1.

HAAIWAAI LOOPEN. = Haaiwaaien. Z. De Bo, *i. v.*

HEFFEN, *hof, gehoffen.* = Heffen, hief, geheven. — Hij heeft de hulle van 't potjen opg'hoffen. Geh. *Kortrijk.*

HEILIGWAAR. = Zoo waar als of het « hand ten heiligen » gezworen en bevestigd ware. — 't Es waar, 't es heiligwaar ! Geh. *Kortrijk.*

HEINZEEMER, *(heinze-eemer)* den. = Aker, eemer, met eene heinze deraan. — Hij heeft wel nen heinzeemer bloed gespogen ! Geh. *Iseghem.*

Vrglk De Bo, *i. vv. Eemer, Einze.*

HUISHOUDEND. = B'hendig, die alles te schape en te bate weet te brengen. — 't Is zulk een huishoudend manneke ! Geh. *Iseghem.*

IJSGANS, den. = Vriezeganze. Geh. *Singhem.*

INLEGGEN, *lei in, ingeleid.* = Aanvangen, beginnen, uitzetten, bij de jagers. — Wanneer legt gij in ? Dat is : Wanneer begint gij uwe jacht ? Geh. *Wynghene.*

KANDELAREN, « b. v. *Eenen boom kandelaren* » zegt De Bo, is « de takken ervan afkappen, niet tot tegen het bul, maar eenen voet of twee van daar, zoodat die boom, met zijne afgekorte takken, eenigszins gelijkt aan eenen armkandelaar, Fr. *tailler un arbre en moignons.* »

Tot daar, De Bo.

Maar de dichterlijke spraakveerdigheid des Volks gaat veel

verder, voor die ze weet na te speuren. Men kandelaart eenen boom b. v. om zijn al te groot gewaai te weren; opdat hij nieuw hout zou schieten; omdat hij te veel wind vangt, dreegt omme te waaien, de zonnestralen in den weg staat, enz. Een boom wordt ook hier en daar gekandelaard met het inzicht van elk eenen van zijne gekandelaarde takken te inten en andere vruchten te doen dragen als die hij te vooren plag. Na den zin van 't Volk worden de menschen ook somtijds, op die laatste wijze, gekandelaard en bevrocht, tot dat ze, in stede van zoo of zus te handelen teenemaal anders te werke gaan, niet naar hunnen zin en geweten, maar naar den zin, den wille of den drijf van die ze kandelaart. Zom zijn moeilijk te kandelaren, zom zijn integendeel te kandelaren (en te verlêen) met een stroo. — Hij is met een stroo te kandelaren, dat is te zeggen hij is gemakkelijk om winnen, één woord is genoeg. Gij en moet er maar wat op boffen, en hij komt evengauw tot uwe gedachten over. Geh. *Kortrijk, Lendelede, Caneghem.*

KATTELAM. = Strem, moe (van werken), onbekwaam tot voorderen arbeid. — Als me kattelam gevrocht is ton nog nen doôn heerd vinden, dat is te eendelijk! Geh. *Kortrijk.*

KIE, de. = Schuifla, winkelschof, waar het ontvangen geld in zit. Geh. *Alveringhem.*

KLAAR. = Geheel. — Zijt gij al wat oude? En nog niet klaar oud, M'nheere! Geh. *Brugge.*

KOOK, den, uitspr. *kok.* = Zode, hoeveelheid van dit of dat, die in eenen keer gekookt wordt, of zal worden. — « Een koksken eerrappels of twee gaan halen, naar den boer ze land, dat zou hem nog al gebeuren! » Geh. *Wildenburg.*

Prachtig w., dat het vreemde *potie, spotie (portionem)* vervangen kan.

KUFFEL, den. = Scheldname dien men een man of een mangeslachtig wezen geeft. — Hij zei tegen zijnen baas dat hij ne kuffel was. Geh. *Wildenburg.*

Eene *kuf* is, bij *Kramers* en bij *Oudemans*, die Bredero aanhaalt, een slecht huis. Bij De Bo is *kuffe* 1° een slecht huis, 2° een slecht vrouwmensch. Wat kan *kuffel* dan anders bedieden of 't en zij een die in slechte huizen, een die bij slecht vrouwvolk verkeert?

KUFFELEN, *kuffelde, gekuffeld.* = Handelen gelijk in eene kuffe, « kuffel, kuffe » schelden. — Men 'n hoort daar gaans niet anders als kuffelen en strijen. Geh. *Wildenburg.*

LOUTER. = Albij, bijkans, bijna, nabij, Latijnsch-Fr. *quasi.* — Ik wierd louter gram als ik dat hoorde. Hij was louter dronke. Geh. *Heestert, Avelghem.*

Als 't w. met dien zin gebruikt is en valt de stemzate niet op *louter*, maar op het volgende w. dat er door bepaald wordt. Zeide men « *louter* gram, *louter* dronke, » met de stemzate op *louter*, dan zou 't bedieden geheel gram, dwersdeure dronke.

MALE, de. = Kermesse, fooie. — De tooveressen komen 's zaterdags 's navonds bijeen om male te houden. Geh. *Paschendaele.*

MANNIKANDER. = Manlijkander, mallikander, malkander, mankander, mekander, mekaar. — « Ge moet mannikander d'hand geven en zeere na skole gaan! » Geh. *Kortrijk.*

Dat oud volksw. *mannikander* is naast van al aan 't oorspronklijk w. gebleven, zoo 't dikwijls gebeurt.

MISLETTEN, *mislette, mislet.* = Beletten, met eenen bijzin van hinder en schade; mishanden, in den nadeeligsten zin. — Die man heeft een breuke, en dat mislet hem stijf, bij zoo verre dat hij ruize heeft om zijnen kost te winnen met werken, zoo hij vroeger plag. Geh. *Kortrijk.*

MOERZOOGER, den. = Kalf dat geboren is daags na den berekenden, den deurgaansgeplogenen tijd. Geh. *Couckelaere.*

MOGENDHEID, de. = Poginge na de evenredigheid van iemands macht, beste. — 'k Heb mijn mogendheid gedaan, maar 't en heeft mij niet gelukt dat zieke kind te genezen. 'k Heb mijn mogendheid gedaan om te stelen, maar 'k en heb niet gestolen. 'k Deed mijn mogendheid om hem te overhalen, maar hij en wilde, noch ter roe noch ter hand. Geh. *Kortrijk.*

MOLLEFANE, de. = Kleen ijzeren kapperke, van omtrent 0 m. 15 lang, en goed drie vingers breed. Ziet men eenen mol steken, men kapt met de mollefane wat vóór den mol, die gekwetst en gedood wordt, door den slag zelve, oftewel die zijne pijpe ontkruipt en dan afgemaakt wordt. *J. Janssens, Sint-Andries-b.-B.*

MOLLEFOONE, de. = Stok, met aan 't een ende eenen blok, waarder tiene, twaalve, of meer ijzeren stekkers in zitten, de langde van omtrent eenen voet; en al 't ander ende een kleen spaâtje. Met de stekkers stekt men den mol, waar hij werkt of bult, onder de eerde; en, houdt hij aan de stekkers niet, men spit hem uit, met het spaâtje. *Pl. Haghebaert.*

NACHTVENTE, de. = Z. De Bo, *i. v.*

Het w. *nachtvente* wordt, bij overdracht, toegepast aan iemand die 's avonds pleegt late weg te zitten, te pekken. — Ha, wat nachtvente is dat! Geh. *Wynghene.*

ONGERAAKT, uitsprekens *ongerakt.* = Leelijk, onhebbelijk, afschuwelijk. — 'k En ben voor dien veint niet, omdat hij zoo ongeraakt kan vloeken en zweren! Hij heeft dikwijls ongeraakte woorden in ze' mond. Geh. *Brugge, Land van Waes.*

Het w. *ongeraakt* is een van die perelen uit de middeleeuwen, die bij 't Volk nog ongeschonden bewaard gebleven zijn. *Schuermans* heeft het w. eerst opgeraapt, in het Land van Waes; daarna heeft het *De Bo* in West-Vlanderen gehoord en opgeteekend; wederom is 't ook bij mij ter hand gekomen, zoo hierboven vermeld staat. In bijkans al de Middeleeuwsch-Vl. boeken die tot ons gekomen zijn vindt men dat w. *ongeraakt* gebezigd, nu in de eene, nu in de andere van zijne menigvuldige beteekenissen. Hier is een voorbeeld uit *het leven van Sinte Christina de Wonderbare, uitgegeven door J. H. Bormans, Gent, Annoot-Braeckman, 1850*, vs. 856—859 :

Dat was haer spise. Nu hoert dan hoe :
broet dat van semelen was gemaect,
dat alte hert was ende ongeraect,
dat nam si, de maecht, en weiket daer inne
ende also at sijt, de Gods vriendinne.

« *Broet... ongeraect,* » zegt Bormans, dat is *slecht, niet*

goed gemaekt of *gebakken*, mislukt, kwalijk getroffen; zoo het woord *brood* het gemakkelijker toeliet, zou ik er nog bijzetten *kwalijk geschapen;* want al die beteekenissen liggen in ongeraect, en bij uitstrekking die van *boos, lomp, ongemanniert, leelijk, zwak, lam, dor en onvruchtbaar*, enz.; alles volgens dat men van menschen, van dieren, van zaken als zijn kleederen, wapenen, allerlei huisraet, eene vesting, een bouwland, enz. in verschillige betrekkingen spreekt. »

Nog breederen uitleg voegt Bormans daarbij en verzendt tevens naar *Clarisse, Meijer, Jonckbloet*, enz. Men voege daarbij *Huydecopers* Proeve, II. 472; Dr de Jagers Archief, II. 196; Dr Van Helten, in den Taal- en Letterbode, III. 77-87.

Bij deze geleerden zal men vernemen onder andere 1° dat ons Vl. w. *ongeraakt* ook platduitsch is en te lezen staat in 't Bremisch N. Woordenboek, III. 424, aldus: *ungeraked* = *ungebührlich, unanstændich*, dat is onbehoorlijk, onbetamend. 2° Dat ons Vl. w. *ongeraakt* een van drie wisselwoorden uit den zelfsten stamme is: *ongeraakt, misraakt* en *wanraakt*, waarin de vlaming eenigszins eene stijgende mate van beteekenisse kan bespeuren. *Ongeraakt* is zonder behagelijke gedaante; *misraakt* is zonder de behagelijke gedaante die had moeten aanwezig zijn; *wanraakt* is onbehagelijk tot van alle gedaante beroofd schijnens toe.

ONWETELIJK. = Onwetens, onverwist, *inscienter*. — Hij heeft dat onwetelijk gedaan. Geh. *Wildenburg*.

PAGGEREN, *paggerde, gepaggerd*. = Slecht loopen, zoo de kleenste kinderen eerst doen. — Dat kind paggert over den vloer. Geh. *Werchter, bij Leuven*.

PALEN, *paalde, gepaald*. = Aarden. — Dat kind paalt naar ze' vadere, want het begint ook al te durven vloeken en zweren. Geh. *Kortrijk*.

POETEREN, *poeterde, gepoeterd*. = Zeuren, Fr. *tricher*, b. v. in 't kaart- of troevenspel. Geh. *Antwerpen*.

POKKE, de. = Hoopken eerde, dat de pierwormen, de terrikken, de tettingen opsteken. — Die wee ligt vul pokken. Geh. *Veurnambacht*.

POTE, de. = Appelteer, appelboom, appelaar. — 't Hof staat vol perelaars en poten. Geh. *Ronse*.

PRUTTELEN, *pruttelde, geprutteld*. = Spraaien, scheisteren in de oogen. Wordt gezeid van een prachtig kleed, b. v. — Ze heeft daar een kleed aan dat eendelijk pruttelt! Geh. *Rousselaere*.

RONKELKOE, de. = Kinkankhoorn. Geh. *Wenduyne, Clemskerke, Knocke*.

SCHEPPENESSE, de. = Blijk, schijn, waarschijnelijkheid, Fr. *présomption*. — Iemand was vermoord, en men hadde achterdocht op eenen rondleurder, die, zeien ze tegen een oud vrouwken, gezien geweest hadde omtrent het huis van den vermoorden, en die er eenigszins verlegen uit zag. « 't Is hij, » zoo zei dat vrouwken, « zijne verlegentheid en zijn vroeger gedrag geven scheppenesse genoeg! » Geh. *Sinte-Margriete, bij Eecloo*.

« Scheppen » is bij Kiliaen *formare*, en « scheppe » is *forma*. Van daar komt de geslachtname *Descheppere*, dat is eigentlijk

formator (vestium), parmentier, schreur, snijer, klêermaker te zeggen. Van daar nog dat schoon woord *scheppenesse* of *scheppenisse*, dat nu zoo dikwijls vervangen wordt door het vreemde *app'rentie, presomptie*.

In 't Engelsch is *shape* (*a* = *é*, in de uitspr.) gedaante, *shapely* gedaantelijk en *shapeliness* gedaantelijkheid, prettigheid.

SCHUITE, de. = Schoe, klouw van 's verkens teen; de slachter wringt ze af en geeft ze de jongens te knouwen. — Als 't zwijn gebrand is zult ge de schuiten hebben! Geh. *Poperinghe*.

Z. De Bo, *i. v. Schuit*.

TETTINGHOOP, den, uitspr. *tettinkhoop*. = Pokke, *q. v.*

TOESTAND, den. = 't Gene *toegestaan* wordt, *concessio*. — Boer Jan geeft elf stuivers daags aan zijn werkvolk en wat toestand van spijze. Geh. *Wildenburg*.

UITPOTEN, *pootte uit, uitgepoot*. = Met poten omzetten, dat is b. v. met jonge canadas omplanten. — 'k He' mijnen akker uitgepoot. Geh. *Land van Waes*.

UITZET, den. = Aanvang. — Die man is altijd zeker in zijnen uitzet. Geh. *Iseghem*.

VERSTUIKEN, *verstook, verstoken*. = Verstooten, *repudiare*. Vergelijkt *verstuiken, verstuikte, verstuikt, Loquela* 1886, blfz. 32. — Men ziet wel dat dat kind van zijne ouders verstoken is. 't Is een verstoken kind. Geh. *Lendelede*.

VERWEIEN, *verweide, verweid*. = Weiend worden en dus verergeren, bederven, vergaan; wei aantrekken uit de vochtige locht, gelijk het keukenzout doet. « *Déliquesceeren*, » alzoo heet Kramers dat! — Dat vleesch gaat verweien, als je 't gesneên laat staan. Geh. *Paschendaele*.

VERZEEVEREN, *verzeeverde, verzeeverd*. = Verzeeuwen. — Als men 's zundags te vele drinkt, dan is men 's maandags verzeeverd. Geh. *Sint-Andries-b.-B*.

VERZWIJNEN, *verzwijnde, verzwijnd* (*n* = *m*) = *verzwijmen*, (*w* = *u*) *verzuimen*. — 'k He' de messe verzwijnd. Geh. *Iseghem*.

Dat is een prachtig voorbeeld van klankwordende *w*, of van (*w* = *u*); vrglk *kwantswijs* (*w* = *u*) *kwantsuys*, (*ts* = *ss* = *s*) *kwansuys*, (*wa* = *o*) *konsuys*. Een *kwant* is een *gek, kwantswijs* is *gekswijs*, (*als geks, als gaks*), *als kaks*.

Kwantswijs hebben de groote geleerden willen uit het Latijnsche *quasi* halen, en *als geks, als gaks*, uitsprake *alscheks, alschaks*, is, zoo op zijn Friesch als op zijn Kortrijksch uitgesproken, *alskaks* en (in 't Land van Waes) *akskaks* geworden.

VEZELINGE, de. = Flauw zunnengesching, begin van zunnengesching. Geh. *Zuydschote*.

VREENDE, *vreend, vreender, vreendste, vreendst*. = Vreemde, vremde. — Ik weune al zes jaar bij vreende menschen. Dat meisken es mij vreende. Geh. *Kortrijk*.

WEDEMAN, den. = Weduwman, weduwaar. — 'k Ben wedeman vandage, de vrouwe en es niet thuis. Geh. *Iseghem*.

ZANGELE, den. = Verwarde hoop. — Dat meiske es ne g'heele zangele! Dat bediedt : 't Is altijd even onliebbelijk, slordig aangedaan en vuil gekleed. Geh. *Lendelede.*

Zegge *verwarde hoop,* want *zangen* bediedt *zamelen, zanten,* verstrooid liggende dingen thoope rapen.

ZOET, het. = Bitter, roet, roete uit de kave, kaveroet, kavezwartsel, kavezoet, roestegalle, ruiskalk, rijskalk, Fr. *suie,* Lat. *fuligo.* Geh. *Antwerpen en omstreeks,* A. M.; in *Brabant* en in *'t Land van Aelst, Diest.* Ook omtrent *Brugge* hier en daar, heel zaaide, schrijft *Karel Deflou.*

In 's Eerweerden Heer Fr. Van Sterbeeck's *Theatrum Fungorum,* Antwerpen 1675, wordt het w. *zoet (fuligo)* dikwijls gebezigd, o. a. bl. 51 : « Den hoet « (*van de campernoelie*) » was heel root oft schoon schouzoet bruyn. » Bl. 66 : « Roet of soet uyt de schou. » Bl. 86 : « Den stele is onder dunder als boven, eenen cleynen vinger lanck, maer veel dicker, besonderlijck, boven wel eenen duym dick : hy is seer roet oft soetachtich van coleur. » Enz.

« Wat de vraag van *zoet* of *soet* voor *roet* betreft, de voorsteller dier vrage heeft mijn *Vl. Idioticon* niet gezien, anders zou hij daar gelezen hebben dat *het zoet* of *'t soet* overal in Brabant en in de provincie Antwerpen gebruikt wordt, als ook bij Kiliaen, in de beteekenisse van *zwart, roet uit de schouw.* » Aldus, in een vereerend schrijven, *Pastor Schuermans.*

« Het *zoet,* woord dat ook in Van Dale staat, is hier overal in Brabant gekend; nooit hoorde ik *roet* zeggen; gelijk bij Van Dale is 't op mijn geboortedorp Werchter (en, meen ik, in al de omstreken) van 't onzijdig geslacht, en wordt het met zachte *z* uitgesproken. » Dus *Pastor Jan Bols.*

Het w. *zoet (fuligo)* staat bij L. d'Arsy; in GIB, het *Glossarium Bernense,* en in V, den *Vocabularius* van 1483, twee nederlandsche taalbronnen, die Hoffmann v. F. vermeldt in zijn *Glossarium Belgicum,* bl. VIII en XX.

« Soet oft roet. *De la suye. Fuligo.* » staat er bij Plantin.

Kiliaen zegt : « Soet, roet van de schoude. *Fuligo, Dicitur per antiphrasim, quasi minimè dulce, ob amarorem scilicet : qua de causa etiam,* 't bitter van 't kafkoen, *flandris vocatur.*

Soetachtig, roetachtig. *Fuliginosus.* »

Het w. *zoet (fuligo),* dat ik zeer zelden uit eenen Vl. mond gehoord hebbe, heeft ook eene Engelsche gedaante *soot,* eene Deensche *sod,* eene Zweedsche *sot,* eene IJslandsche *sôt,* eene Lithausche *sodis,* enz.; en Diez houdt staan dat het Germaansche *zoetig,* (vrglk het Engelsch *sooty*) vroeger geschreven *sutig,* eene Dietsch-romaansche weêrgedaante heeft in het Catalaansch w. *sulja, sutje;* (in 't Provencaalsch *sudgia, sugia,* zegt Littré), van waar 't Dietsch-waalsche *suwénée* en 't Dietsch-fr. *suye, suie,* eigentlijk *su-ie.*

De Henegausche Walen, als ze willen geleerd spreken, zeggen *suif* insteê van *suie;* de rechtmondige Walen integendeel zeggen *souyain* of *souyin,* dat het zelfste grondwoord is als *su-ie,* met eene oudere uitsprake en met den uitgang *-ain, -in* daartoe insteê van *-ie.*

De Luikerwalen hebben het Dietsch-Fr. *suie, su-ie, suwénée, souyin* verloren, maar oude gewoonten zijn kwaad om laten, en alzoo is het dat ze wederom van ons w. *zwartsel* hun drievoudig Luikerwaalsch *soirze, soarse* en *warsèle* gemaakt hebben, het Vl. w. van vooren of van achter minkende. En dat bediedt *noir de fumée, suie,* zeggen *Rémacle* en *Grandgagnage.*

Ménage en *Hoeufft, i. v. Suie,* halen *Wachteri Glossarium Germanicum* aan, *i. v. Rus :* « *Vox antiquissima fuliginis est* soothe, soot, *quam ex idiomate Anglo-Saxonico acceptam custodiunt hodiè Angli et Sueci. Skinnerus... Gallos e Saxonico* soote *fecisse* suie, *per syncopen,... observat.* »

De Nederlanders heeten het grijmsel uit de kave *zoet,* omdat het *niet zoet* en is, zegt Kiliaen, maar hij doolt geweldig. Dat zou immers palen aan 't beromde « *lucus a non lucendo, porcus a purus, per antifrasim, quia minime sit purus.* »

Integendeel, de Nederlanders heeten 't roet uit de kave *bitter,* omdat het *bitter* is; en dat ze het w. *zoet (fuligo)* zeer spaarzaam gebruiken, dat en zal waarschijnelijk maar aan de dobbelzinnigheid zelve van dat w. te wijten zijn.

De Brabanders zeggen *zuut (dulcis)* en *zoet (fuligo),* de Engelschen *sweet (dulcis)* en *soot (fuligo),* de Denen *sœd* en *sod,* de Zweden *sœt* en *sot,* enz. Waarschijnelijk bestond er eertijds (of bestaat er nog ievers?) een Vl. w. *zoot, zotig (fuligo, fuliginosus)* neffens het gekende *zoet (dulcis, suavis).*

In de Iersche tale, zegt Skeat, is *suth,* ter zelver tijde, *fuligo* en *stultus* (zot) te zeggen. Wie weet of dat w. *suth,* in 't Vl. *zoet (zoot, zotig?)* nog geenen dieperen, meer oorspronklijken zin (b. v. *donker, duister, dumster, dom*) en heeft, van waar het *duistere zoet,* of *zoot* (?) uit de kave en het *verduisterde* verstand van den *zot* zijnen passenden name kreeg? *Un homme* « *éclairé* » is toch een man die *wijs* is, en een *zot* is een wiens verstand be-*zoet*-eld is, *(offuscatus).*

't Is 't bemerken weerd dat het w. *zoedelen, bezoedelen,* dat iedereen aanveerdt als afkomstig van *zieden, zood, gezoden,* tweedanig is van uitgange, immers dat men *bezoedelen* vindt neffens *bezoetelen.* Ons w. *zutteren, sutteren,* dat insgelijks met *zieden* verwant is, heeft in Holland (de Jager Freq.) eene nevengedaante *zudderen, sudderen;* en in het Gothisch vertaalt *sauths, saud,* wederom met verschillenden uitgang *-th* en *-d,* het Grieksche *holocaustum.* Daaruit besluit Skeat dat *zieden* eigentlijk *branden* beteekent. Waar *gezoden* is wordt *bezoeteld* en komt er *zoet.*

Men zou bijkans vermoeden dat het Grieksche *thu-,* van *thus, thymos, thymiama; (th = f)* het Latijnsche *fu-,* van *fumus, fuligo, fuscus;* en 't Germaansche *sû-,* van *zoet, zoetelen, zoedelen, souyin, suwénée, su-ie,* een en den zelfsten oorsprong hebben, te weten het gedacht *branden,* dus *rooken,* dus *zwart* worden.

ZOETJE, het. = Kus, zoen, paais, aaisken. — Komt, kind, geeft moeder e zoetje en zijt fraai! Geh. *Wildenburg.*

Zou men hier *zoen-tje* (met ontvallen *n*), of *zoet-tje (suavium)* te herkennen hebben?

De antwoorde staat toe aan die lijsoorde genoeg zijn om zulks te onderscheiden, immers 't woord is teenenmale ongeboekt.

ZWORMEN, *zwormde, gezwormen.* = Zwermen. — De bien zijn gezwormen. Geh. *Beveren-bij-Rousbrugge.*

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

LOQUELA

Nº 9, Jaarmesse 1887.

« Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

AFTOOGEN, *toogde af, afgetoogd.* Iemand iets aftoogen, het iemand (in iets) aftoogen. = Overwinnen, overtreffen. Met eene andere beeldspreuke, iemand ievers in *den baard afdoen.* — Hij zou 't hem aftoogen in 't prêken, in 't zingen, in 't gaaischieten, in 't pikken. Jan heeft het Pier afgetoogd in 't trouwen : Jan heeft 'n rake en Pier heeft ne spriet getrouwd. Hij zou 't hem aftoogen ! Geh. *Ouckene.*

Het eigentlijke *aftoogen* gebeurt bij het kaarten. Pier heeft een goe hand, maar Jan heeft eene betere getroffen, die hij toogt : Jan toogt Pier zijn hand af, hij toogt het Pier af. Jan heeft meer troef in 't kaartspel als Pier.

BATTEPUT, den. = Put, gracht, langs de batte van den ijzerweg. Waar men eertijds eerde groef om, door eene leegte, de batte van den ijzerweg te leggen, daar blijven batteputten. — Hij is versmoord in den batteput, niet verre van Cis Coussens hofsteê. Geh. *Beernhem.*

BERRE, het. = Bedde. — Hij ligt te berre. Geh. *Elewyt, bij Mechelen.*

BET. = Meer. — Onder de woorden die in 't verdwijnen zijn is het woordeke *bet.* Er is hier eene dochter van halfwege de 't zestig, die in heure kinderjaren dat woord in gebruik geweten heeft, bij bejaarde menschen. Ik heb nen ouden plakbrief vóór mij liggen van eene *volontaire verkooping van immeubele goederen*, gedaan in 1811 door *Mter Pieter Jacqs Mergaert, keyzerlyken notaris tot Couckelaere resideerende,* in welken plakbrief « *bet* » verscheidene keeren vóórkomt : « Is verder bekleed met beth 1100 jonge boomen... » — « Is ook bekleed met beth dan 1000 welwassende eeken... » — « Paelende dit lestgemelde gedeelte beth voorder tusschen d'hoirs van K. Veryser, enz. » Dat woord leeft hier nog in den mond van de familie Timmerman, die het gebruiken net gelijk het in den plakbrief vermeld staat. Geh. *Couckelaere.*

Te Brugge hoorde ik nog onlangs : « Hoe late is 't al ? 't Is elve, of e bitje bet. »

BETUINEN, *betuinde, betuind.* = Betalen, eenigszins spotsgewijze gezeid. — Alla, vriend, vertrekken meugt-je, maar eerst betuinen, versta-je 't ? Hij heeft daar een spel gehollebold, met Jan Stroobant, maar hij heeft meugen betuinen ! Geh. *Ruddervoorde.*

BITTEREN. Z. De Bo, *i. v.*

Het bitteren der koperslagers en der goudsmeden geschiedt bij middel van brokken gekorsten bitter, die in sterkwater opgelost wordt : niet met den bitter (het grijm) die aan den moor laadt of die uit de kave valt. Geh. *Brugge.*

BOERRIJS, *boerijs, borrijs, borijs,* den, stemzate op *-rijs.* = Boerenavondkost, die in 't Veurnambachtsche gemaakt wordt van kokende, nieuwmolken melk, waarin de boerinne terweblomme roert, met den pollepel, ont dat heur roersel dikke genoeg is om doorsneên te worden. Men eet den borijs gemeenlijk al te zamen, met vorken, uit een groot pateel ; in 't midden is er een putje, om gebruinde boter, als sause, derin te gieten ; en langs de kanten ligt er potsuiker gestrieveld. De overblijfsels worden behouden tot den maandag morgen, en dan geroost en bruin gekarst, in de fruitpanne. Dat is vree' kost ! Geh. *Niepoort, Ramscappel.*

Vrglk De Bo, *i. v. Boerrijst,* dat is rijspap, maar 't *boerijs* van Veurnambacht niet.

BREU, den. = Drom, dos, zworm, stroom, vlote, vloete, gewoel. — Hij sprak hem aan in den breu van 't volk. Geh. *Brugge, Asper, Rolleghem,* en el.

BREUL, den. = *Breu, q. v.* Geh. *Moorsleê, Paschendaele.*

BREULEN, *breulde, gebreuld.* = Krielen, brobbelen, stroppen, proppen. — 't Breulde er van 't volk : op de bierhave, op de begravinge, achter de hoogemesse. Geh. *Paschendaele, Moorsleê.*

BROOHOND, den. = Broowulf. Z. *Loquela* 1886, hlfz. 49. — Hij kan eten lijk nen broohond. Geh. *Asper.*

DOMME, de. = IJzeren koker, die in den dom, in de bosse (Fr. *le moyeu*) van 't wiel zit, en die den asse omvat. Geh. *Asper, Singhem.*

FAAIS, het. = Zooveel hoois als een man op zijnen hals dragen kan, (De Bo). — 't Is lijk of er e faais op m'nen nekke lage, zoo ongemakkelijk voele ik mij ! Geh. *Kortrijk.*

GADERARE, den. = Rondgaande ontvanger van poontingen en zettingen, haaier, haalder.

GERRE, de. = Bijtend woord. — Hij en doet nooit niet anders als iedereen stekken en gerren geven ! Geh. *Snaeskerke.*

HEMELSTORM. = Geweldig, uit der maten. — Is dat hemelstorm weêrluchten ! Geh. *Snaeskerke.*

HENNEBOOS. = Zoo boos, fijn, oolijk, slim, als

eene henne. — Die jongen, hij is henneboos, zijt zeker dat hij u zal bedriegen, is 't dat ge niet op en past! Geh. *Iseghem*.

Vrglk *mal* en *malin* tegen *boos* kwaad en *boos* oolijk. In den tweeden, den beteren zin zegt men: *Boos* Iseghem, iets *boos* wegsteken, veugels die *boos* weunen, enz. Z. De Bo, *i. v.*

HOMMELWUPPE, de. = Allaam bestaande uit eenen voet, eenen hefboom en eene keten. De keten legt men vast aan het benedenste van eene hommelperse, die in eenen hommelblok staat en die men uit den grond trekt of heft, bij middel van den hefboom. Geh. *Poperinghe*.

HUISGEZETEN. = Te huis en huisvaste, gehuisd, Fr. *installé*. — Hij en was nog niet heel « huzezzeten, » of hij ging al « an 't verangeren en an 't verbouwen. » Geh. *Poperinghe*.

KAUWELINGE, de. = Gekijf, ruize, geschil. — Sichten dat die kauwelinge daar geweest heeft, 't en gaat daar al niet meer lijk vooren en naar. Geh. *S. Andries*.

KIPPELING, het. = Nuchteren kalf. Geh. *Ronse*.

KIPZIEKTE, de. = Ziekte die veroorzaakt (of gevolgd?) wordt door het kippen. Geh. *Ronse*.

KLOEIE, de. = Sleeuwe, slee, sleepruime. — Kleene, wilde, zwarte pruimkes, die men kloeien heet en die te Lichtemesse rijpe zijn, namelijk als 't ne keer gevrozen heeft. Van daar de spreuke: « Te Lichtemesse zijn de kloeien rijpe. » Geh. *Bisseghem*, *Eecloo*.

KNORREN, *knorde*, *geknord*. = Knorren, wortels, roling van slaghout uitkappen. — Valt er te knorren? Dat is: Worden de knorren meêverkocht met het slaghout, en zijn ze uit te doen? Geh. *Wynghene*.

KORTKARSTIG. = Korzel, gramstoorig. Geh. *Dixmude*.

Vrglk *Loquela* 1886, hlfz. 34.

KRIJGER, den. = Hebzuchtigaard. — Dat is krijger van volk! Geh. *Snaeskerke*.

LEKER, den. = Tragerik: werkman, leerjongen, die late begint en vroeg uitscheedt. — « Onze Jan, 't is zulk ne leker! » Geh. *Kortrijk*.

LOTSOORE, de, *lotsooren*. = *Paalooren*, *q. v.* « Lotsoore! » = « Paaloore! »

MAGUIT, den, stemz. op *-uit*. = Ponk, ratte, knorre, padde, spaarpot, weggesteken geld. — Hij heeft daar nog ne maguit geld zitten. Geh. *Land van Aelst*.

Het Vl. w. *maguit* herinnert het Fr. w. *magot*, dat eene en de zelfste beteekenisse heeft. Littré kent dat *magot* misschreven is voor *magaut*, welk *magaut* Grandgagnage aanteekent als een oud Fr. w. De wissel (*au* = *ui*) wijst naar het Hoogduitsch: *haus huis*, *haut huid*, *kraut kruid*, *laut luid*, *maus muis*, *magaut* ? *maguit*, enz.

Het stemzaatlooze voorvoegselken *ma-* kan van veel Vl. woorden afgescheiden worden, zonder dat de beteekenisse daarvan merkelijk verandere.

De kinders, b. v., in hun spel, weten dit *ma-* op eene zeer spraakveerdige en oorspronklijk eigene wijze te passe te brengen. Zoo zeggen zij o. a. *slingerkatje* en *slingermakatje* spelen. Dus *katte* = *makatte*.

't Volk zegt *getillematooid* en *getuitematooid* (De Bo), dat is *getild* en *getooid*, *getuit* en *getooid*. Dus *tooien* = *matooien*.

De kinders zingen:

Hooi en strooi
peerdemachooi.

Peerdemachooi en is niet anders als *peerdemahooi*, met de oude, sterke uitsprake van de *h*, die zeer regelmatig den gewonen stafwissel (*ch* = *f*) ondergaat bij degenen die zingen:

Hooi en strooi
peerdemafooi.

De franschdolheid van sommigen zou hier voorzeker « *ma foi!* » weten uit te kunstenaren!

Dan vinden wij van *drol*, anderszins geklankt *droel* (De Bo), *madrol* en *madroel*, die twee keukenwoorden zijn, en die ik ook (*dr* = *tr*) tegenkome bij 't volk, als *matrol* en *matroel*.

Bij De Bo staan *rantsel*, *marantsel*, *marankel* en *maronkel*, met eene en de zelfste beteekenisse. Neffens *marankel* zal men waarschijnelijk, in de gewestspraken, het w. *rankel* wel terug vinden; en neffens *maronkel* staan alreê *ronkel*koe (*Loq.* 1886, hlfz. 61) en *ronkelen* (de Jager Freq.), met den zelfsten of bijkans den zelfsten zin. Dus *rantsel* = *marantsel*, *ronkel* = *maronkel*, enz.

Eene *rote* is (Schuermans, De Bo) eene reke, achter *rote* is achter reke, rekewijs te zeggen; en *marote* hoort men bij de boeren van het kanton Axel, b. v. van een peerd, dat onhandig loopt: « 't Zal wel beteren als hij eens op zen marote is. » In 't Fr. *quand il aura pris son allure*, *son petit train ordinaire*. Dus rote *trainée* = marote *train*.

« Hoe gij *roche*, hoe gij *maroche* van een vrouwmensch! » is een en 't zelfste scheldwoord. *Maroche* heeft (*ch* = *k*) eene nevengedaante *marokke* en (*ch* = *f*) eene nevengedaante *ruffe*. *Maruffel*, *Sente Maruffel* vieren is eene kermesse- of vastenavondverbeeldinge ommedragen, te Scheldewaard; (vrglk *maroufle*, *maroufler* in 't Fr.). Elders zegt men *machoche*, *machochele*, *magogge*, *machoefel*, *masoefel*, *masoefelke*, en bij Kiliaen is 't *machache*, *machachel*, na verschillige wijzen van stafverwandelinge. Dus *roche* = *maroche*, enz.

De ww. *trote* en *matrote* zijn, als scheldnamen, ten laste van een vrouws*persoon* of vrouwenname, van eender weerden, in de groeve tale van 't kabberdoesvolk.

Guit en *maguit* kunnen dus, op de zelfste wijze, een en het eigenste w. zijn, te weten (met of zonder *ma-*) *guit* = *maguit*.

Is dat zoo, dan bestaat er een *guit* 1), in de woordenboeken wel bekend, en een *guit* 2), dat deel maakt van het samengestelde, gesterkte of verbouwde w. *maguit*.

Guit 1) en 2) zijn zeer verschillend van bediedenisse, maar waarschijnelijk hebben beide woorden een en den zelfsten grondzin.

Ik vermoede dat die grondzin zoo vele te zeggen is als *gaai*, welk *gaai* 1° *gek*, *guit*, *spotvogel* beteekent, en 2° voordeel, bate, belooninge, geld, of iet zulks?

Eenen *maguit* hebben ware, volgens dit aanschouwen, eenen vogel zitten hebben, en weten waar gaan om zijne eiers te rooven; eenen verborgen *geldnest* zitten hebben.

Van die beteekenisse ? van *gaai* verzoeke ik breeder oorkondschap, weet ze mij iemand op te zanten.

Het w. *guit* ondertusschen heeft eene nevengedaante *guig* of *guich*, van waar *guiten* of *guigen* (Weiland) = den zot houden, den spotvogel spelen, gekscheren; en *guig*, *guich*, in 't Hoogd. *gauch*, d. i. zoovele als *koekoek*, *koekoet*, *koekuit*. Vrglk Fr. *magaut*, *magot*, *papegaut*, *papegot*, *papegeai*, pape*gaai* (= babbelgaai?) babbel*guig* en babbel*guit*.

MAMMEREN, *mammerde*, *gemammerd*. = Iets getween gekocht hebben, of anderszins iets getween in eigendom bezitten en 't overands gebruiken. — Pe Coolkes (kinders) mammeren een peerd met Pierke Dhont. Geh. *Ouekene*.

MANGELEN, *mangelde*, *gemangeld*. = *Mammeren*, *q. v.* — Die twee kleenweunders mangelen een peerd te gare. Geh. *Gulleghem*.

Mammeren en *mangelen* hebben de alderzelfste beteekenisse, zoo dat er wisselveerdigheid bestaat in 't Vl. tusschen *ng* en *mm* (*ng* = *mm*).

Vrglk *schongelen* en *schommelen*, *longers* en *lommers*, *bongelen* en *bommelen*, *bonge* en *bomme*.

MOERDAUWEN, *moerdauwde*, *gemoerdauwd*. = Doomen, dampen, misten, zoo de moere, de grond doet, 's morgens en 's avonds. — 't Moerdauwt geweldig : en gaat niet uit! Geh. *Snaeskerke*.

ONTDREELEN, *ontdreelde*, *ontdreeld*.=Al dreelene, behendig ontstelen, afdoen. — Hij zou 't hem al ontdreelen dat hij heeft. Geh. *Denterghem*. *Dreelen*, z. De Bo, Kiliaen.

OORZAKINGE, de. = Het oorzaken. — Ik ben ziek gekomen deur 'n oorzakinge, te weten, en ja, omdat ik mij niet genoeg gezwicht en hebbe, korts na mijn laatste kinderbedde. Geh. *Kortrijk*.

OPGEVEN, *gaf op*, *opgegeven*. = Doen of laten opwaards gaan. — De zuiden geeft op, 't komen wolken op aan de kimmingen. Geh. *Snaeskerke*.

OPSLUIT, den. = Het opsluiten. Z. De Bo.

Opsluit is ook *peroratio*, *conclusio*. — Den opsluit van 't sermoen was dat elk moet op zijn woorden passen. Geh. *Couckelaere*.

OPVOEREN, *voerde op*, *opgevoerd*. = Doen achteruit varen, eerselen of deinzen. — Blare en Molle vochten met de hoornen, maar Blare was de felste, en ze voerde Molle op, tot bijkans aan den dijk. Geh. *Snaeskerke*.

OVERBUIKEN, *buikte over*, *overgebuikt*. = Met den buik, met den buikten kant omleege en den holden kant omhooge, 't een op 't ander leggen of zetten. — Buikt dat pateel ne keer over dien pot. Geh. *S. Andries*.

OVERTREK, den, stemzate *-trek*. = Overtrokkentheid, overtrokken lucht. — 't Zal van den avond nog ne keer zoo lange klaar zijn, als er geen overtrek en komt in de lucht. Geh. *Couckelaere*.

PAAIGELDIG. = Doeltreffend als paaimiddel. — Om iemand te troosten, te overhalen, gerust te stellen, zijn zulke woorden, als vader sprak, altijd paaigeldig. Geh. *Denterghem*.

PAALOORE, de, *paalooren*. = Ooren die van het hoofd wegwaards afgewassen staan. — Bezie ne keer dien veint met zijn paalooren! Geh. *Gent*.

Men hoort ook « *paaloore !* » = « *dwazerik !* »

PALAMPEN, *palampte*, *gepalampt*. = Her ende weder her duwen, Fr. *masser*. — De Meester doow en palampte hem, wel eene halve ure lang, om zijn bloed weêr in beweginge te krijgen. Geh. *Gent*.

Duwen en palampen zijn wederwoorden, immers ze houden aan malkaar lijk twee kettingkogels. Alzoo is het misschien dat het w. *palampen* ons bewaard gebleven is, benevens honderd anderen, die nooit meer gebezigd en worden of 't en zij geketend aan hunnen onafscheidbaren mondkameraad.

POEFPIEREN, den. = Dik, zwaar, lijvig mensch. — Dat is « eppoefpiern van ejjongn! » Geh. *Poperinghe*.

PONKE, de. = Bundsel, 't buitenste, het groefste van den bundsel. — 'k Heb mijnen rok uit- of afgelaten, om er een ponke van te maken. Geh. *Ronse*.

PONKEN, *ponkte*, *geponkt*. = In den bundsel doen, opdoen, opbundselen. — Als ge 't kind geponkt hebt, komt meê met ons! Geh. *Ronse*.

RAVELACHTIG. = Ruw, oneffen, gelijk b. v. het vlakke van 'n brike. — Ge moet iets hebben dat ravelachtig is om er uwe phosphorkes langs te strijken, of ze'n zullen geen vier vatten. Ravelachtige zeepe, waar zand in gekneed is. Geh. *Snaeskerke*.

SLAAN. Z. De Bo, *i. v. Slaan*, een kluchte slaan. — Een leugen slaan. Geh. *Kortrijk*.

SLAG, den. = Spoor van den ijzerweg, Fr. *la voie*. — Waar staan de wagens om naar Gent te rijen? Op den uitewaardsten slag, m'nheere, onder het afdakske. Geh. *Ter spoorhalle*, *Kortrijk*.

Alzoo spreken de ijzerwegsjouwers, die hun eigen Vlaamsch nog niet verleerd en hebben!

Dit w. *slag* verschilt van 't w. *batte*, in 't Fr. *la route*, *la ligne*.

Op de *batte* ligt de *slag*, of liggender twee, drie *slagen*. Men mag (of me 'n mag) langs de *batte*, ook op de *batte* gaan. 't Is verboden over de *slagen* te schrijen. De *vierwagen*, de *stoomwagen*, het *stoomtuig*, het *stoomgevaarte*, het *gevoer* loopt *in* den *slag*, *op* de *batte*; het *schrankt* van den eenen *slag* in den anderen, het *verschrankt*; het loopt altemets *van* de *biezen*, *van* de *piezen*, *van* de *schenen*, *van* de *riggels*, en *uit* den *slag*. Wilt ge meer weten, vraagt het den armen *battewachter*, die, met tuithoorn en vendel, naast zijn *bathuizeken* of zijn *battekot*, voorbij den *batteput*, aan de *balie* staat, en die 't *getrek*, ofte, met een hergoten Fr. w., het « *schavooi* » aantuit.

SPIEREL, den. = Kleene spier, vezel. — 't En is geen spierelke vleesch meer aan geheel zijn lijf. Geh. *Thielt*.

SPITTENDE LAND, het. = Land dat te spittene (in oude oorkonden *te spittende*) is, dat kan en moet gespit worden, dat gespit en met de spa bevrocht wordt. — Tien roen spittende land. Geh. *Land van Waes*.

SPROKTE. = Broos. — Zoo sprokte als glas. Geh. *Asper.*

STORIE, de, uitspr. *stori*, niet *storië*. = Bucht, afval, pieters. Z. De Bo, *i. v.* — Eene geheele mande storie. Geh. *Kortrijk.*

De Bo en schijnt niet anders als (*o* = *eu*) *steurie* gehoord te hebben.

STRUFFEN, *strufte, gestruft.* = Tegenspreken, leugenachtig maken, wêerleggen. — Vader maakte hem kwaad: hij meende dat ik hem wilde struffen. Geh. *Wildenburg.*

Kiliaen en kent het w. *struffen* geenen anderen zin toe of 't en zij dien van *confutare, refutare,* 't gene zeer nauwkeurig met den zin van ons Vl. w. overeen komt.

In de Kempen en tot Antwerpen, zegt Schuermans, heeft het w. den eigensten zin: « *Gij struft mij altijd. Ik kan geen woord spreken of hij bestruft mij.* »

Bij De Bo is *struffen* zoo vele als *stroppen, stropen,* het vel afdoen, op looze wijze verschalken, bestelen.

Struffen 1) en *struffen* 2) zijn een en het zelfste w., en de zinwandel bestaat hierin, dat *struffen* 1) bediedt tegenstroom spreken, tegenstribbelen, tegenstreven; en *struffen* 2) tegenstroom aftrekken, afdwingen, afstropen; en (mits niemand geern 't vel afgedaan en wordt) bedrog in 't werk leggen om te kunnen stroppen, bedriegender wijze stroppen, zoodanig stroppen, dat men 't maar en weet als 't te late is, en als men zegt: Het spijt mij, 'k ben gestropt of *gestruft.*

Vrglk *streuvelen, strubbe,* en 't Engelsch w. *to struggle.*

Kramers en kent *struffen* niet, noch 1) noch 2).

TE. = Om, om te. — 't Is vandage glad te gane. Geh. *Kortrijk.*

TE KLAUWE. = Haastig, rap. — 't Gaat hier altijd al te klauwe! Geh. *Snaeskerke.*

THUIZEN, *thuisde, gethuisd.* = Doen of laten eenen thuis hebben, te huis zijn; huisgezeten, huisvast, gehuisvest doen of laten zijn. — Eertijds ging ik daar af en toe, maar al sedert jaren ben ik er nu gethuisd. Geh. *Eeghem.*

UITTJUITEN, *tjuitte uit, uitgetjuit.* = Uittuiten, *q. v.*

UITTUITEN, *tuitte uit, uitgetuit.* = Uitlachen en spottend verhoonen. — Als ik dien jongen iets opleg, zoo staat hij mij daar wat uit te tuiten, en 'k kan er nichs van gedaan krijgen! Geh. *Calmpthout.*

UITVERPENIGEN, *verpenigde uit, uitverpenigd.* = Verpenigen tot dat er niets meer te verpenigen en is. — Heel dat voer eerrappels is uitverpenigd in twee dagen tijds. Geh. *Gheluwe.*

VAAREEKE, den. = *Waareeke, q. v.* Geh. *Tieghem, Asper.*

VAN AARDEN, uitsprekens *vanaren.* = Van ingeborentheid, van inborstwegen, Fr. *de race.* — Dat kind heeft dat van aarden. Ik ken dat volk van aarden. Geh. *Iseghem.*

Vrglk *aardappel* (*rd* = *rr* = *r*) *arappel, ærappel; donderbarde* donderbare; *baardemaker* baremaker, enz.

VERKEVEREN, *verkeverde, verkeverd.* = Door keveren krenken, benadeeligen; gekrenkt of benadeeligd worden; deerlijk, ziekelijk, krank maken of worden. — De eerdappels zijn verkeverd, ze komen verkeverd uit. Geh. *Paschendaele.*

Keveren is een w. dat bij *Kiliaen* zelve niet geboekt en staat. *Van der Schueren* (1475) heeft het opgeteekend, in zijnen *Theutonista,* bl. 141 b, in dezer voegen: « Keveren. *in* E. Ederkouwen. » En bl. 89 b: « Ederkouwen der dyere. *Ruminare. rumitare.* der mynschen. *Ructare.* ind van beyden *Masticare.* doch soe neempt men *Ruminare* ind *Rumitare* tot beyden verstande. »

Dr *de Jager* (Frequent.) zegt dat *kevelen* en *keveren* eender bediedenisse zijn, te weten, met de *kevers* of *kavels* werken, zoo b. v. de mei*kevers* plegen. *Verkeveren* en *verkevelen* moeten dus malkaar ook zeer na bestaan, wat den zin betreft. Hoe komt het dan dat Dr de Jager Van Rijssele wilt verbeteren, waar hij zegt, in zijnen *Spiegel der Minne,* f° 59, v°:

Haer herte verkevelt

van liefde?

« *Verkevelt* zal hier moeten *verknevelt* zijn, » zegt Dr de Jager. Bidde onschuld, Doctor: *Verkevelt,* dat staat gij mij toe, kan hier vervangen worden door *verkevert,* en *verkeveren,* dat is gangbaar Vl. bij ons, tot den dage van huiden. Haar herte *verkevert,* verteert, verkwijnt van liefde; ze *kevert* (ze knaagt, ze vreet) heur herte op van liefde, dat zal Van Rijssele willen zeggen hebben, en niet *ze verknevelt,* dat, eerst ende vooral, in zijnen Spiegel niet te lezen en staat!

« Bataven, (leert) uw spraak en al heur overvloed, » zou Bilderdijk zeggen!

WAAREEKE, den. = Eeke, eekenboom, die 's winters zijn blad bewaart en 't maar en laat vallen bij 't uitkomen van het nieuw blad. Ervaren boomverwerkers en zullen geen waareeken voorenkiezen, is 't dat zij der andere kunnen krijgen! Geh. *Asper.*

WEI KOMEN, *kwam wei, wei gekomen.* = Wei uitgeven, weien. — De wonde kwam wei. Die grond komt wei, als ge er op trappelt. Geh. *Heule.*

Vrglk *Verweien, Loquela* 1886, blfz. 62.

WEMELINGE, de. = Onduidelijke zichtbaarheid, dooreenloopend verschijnen. — 'k En hebbe 't maar met eene wemelinge gezien, maar 't docht mij dat 't Jan Alverdoet was, die... Geh. *Kortrijk.*

WOONSTE, de. = Al dat nen armen mensch kan dienen om in te wonen, zegge om buiten regen en wind te zijn, en niets meer. — Arme lieden, die noch werk, noch eten, noch woonste en hebben! Begoede burgers kijken naar een ander, of naar een nieuw *huis;* arme menschen zoeken *een woonste,* of naar *woonste,* maar eilaas, naar geen *huis!* Geh. *Couckelaere.*

ZITTINGE, de. = Stede, gerief en oorlof om te zitten. — 'k Verkoope ik wel drank, maar 't is bij de kanne en bij de pinte; 't en is hier geen zittinge. Geh. *Paschendaele.*

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

WETENSWEERDIGHEDEN

Bijblad van LOQUELA Kerstmaand 1886 en Jaarmesse 1887

N° 17. 't Woord *zoeten* wordt mij als *zantekoorn* ingezonden, met dit voorbeeld: « Die suiker en zoet niet. » 't Woord, met dien zin, die in Vlanderen volksgemeene is, staat aldus in *Kramers:*

« Witte suiker zoet beter dan bruine, *le sucre blanc sucre mieux que le bis (ou noir); il faut moins de sucre blanc que de sucre bis.* » Kramers, uitgave 1883, bl. 1703[b].

N° 18. « Zoo als de Friezen » (benevens de kustbewonende Vlamingen, zoo Fransche en Belgische als Hollandsche,) « deze IJ uitspreken, hoort men dezelve nog in de meeste gewesten van Nederland. En ware men in de overige gewesten bij dat oude gebleven, zonder de Duitsche uitspraak te volgen, of had men, gelijk de Duitschers, met EI geschreven, hoe veel verwarring zou hier door zijn voorgekomen? Want juist dit is de oorzaak, dat niet alleen bij het spreken maar ook in geschrifte de IJ met de EI, zeer te onregt, wordt verwisselt. »

Uit *Het Woordenboek op de gedichten van Gijsbert Japicx, door E. Epkema. Te Leeuwarden bij Johannes Proost, 1824. Inleiding. V.*

Zoo leest men dagelijks, in Antwerpsche, Gentsche, Brusselsche en Hollandsche nieuwsblâren: *Berijken, uitwijden, plijten,* enz., voor *bereiken, uitweiden, pleiten,* enz.

N° 19. « Daar nu!... Eindelijk toch heb ik met die spreuken gedaan gekregen.

Eindelijk ja, want, rechtuit gesproken, het en is van gisteren en vandaag niet dat ik er mede bezig ben.

Jaren en jaren, van in den tijd dat ik student in het klein seminarie was, heb ik met open ooren geluisterd naar het losse en lieve praten van gezellen en kennissen; overal waar het mogelijk was, heb ik de beeldrijke taal van boer en werkman opgeteekend; voor zoekers en snuffelaars heb ik twee prijskampen uitgeschreven; bij mijne Vlaamsche vrienden heb ik onophoudelijk gevraagd en gezaagd, en mijne leerlingen heb ik, in al de verlofdagen, op hun dorp en in hun huis te mijnen voordeele doen oogsten. »

Uit *Schatten uit de Volkstaal. Eenige duizenden volksspreuken gerangschikt en verklaard door Am. Joos, Professor in de Bisschoppelijke Normaalschool te Sint-Niklaas. Gent, Drukkerij S. Leliaert, A. Siffer et Cie, Hoogpoort, 52. 1887.* Bl. 3.

N° 20. « EEN WOORD TER INLEIDING. — Dit gedicht is een gedicht ter goeder trouw. Het tracht eenvoudig in rijm en maat eenige gewaarwordingen, gevoelens, beelden, gedachten, droomen en verwachtingen terug te geven. De Dichter — zoo de auteur dien naam dragen mag — heeft gemeend zich daarbij te mogen bedienen van de taal, zooals zij in Hooft en Vondel, in Bilderdijk en Da Costa, in Van Lennep en Potgieter den onuitputtelijken rijkdom harer vormen en krachten heeft geopenbaard. Het scheen hem minder passend, zoo hij, en dan in zijne mate nog, ging trachten anders te doen dan deze meesters; het andere is hem nog niet het betere gebleken.

Het is dus een gedicht naar den ouden trant; maar het oude is somtijds frisscher dan het jonge. Dit is een troost. »

Uit *Aya Sofia, door J. A. M. Schaepman. Utrecht, Wed. J. R. Van Rossum, 1886.* Bl. 141.

Aya Sofia, de name van Schaepmans jongste gedicht en meesterwerk, is de Nieuw-Grieksche uitsprake van *Hagia Sophia, Sancta Sapientia,* de oude *Heilig-Geest* Kerke, te Costenoblen.

N° 21. « Dat onze Zuidelyke Broeders zich veeleer herinneren, ja dat zy zich beroemen, dat wy de vroegere beschaving van het Nederduitsch, aan hunne Gewesten te danken hebben, dat byna

alle onze Nederduitsche Schryvers, van daar herkomstig zijn, en dat het hunne Gewesten zijn, welke de oudste gedenkstukken opleveren. »

Uit *Bydragen tot de oude Nederlandsche letterkunde, door M.r Jac. Arn. Clignett, Lid van het Koninklijk-Nederlandsche Instituut van Wetenschappen, Letterkunde, en Schoone Kunsten. In's Gravenhage, By de Erve J. Thierry en C. Mensing en Zoon. 1819. Voorberigt.* Bl. VII.

N° 22. « Waar had onze dichter dien taalschat verzameld? Dit zal ons ten deele zijn geschiedschrijver, Brandt, kunnen leeren: « Om op elke stof en zaak de rechte spreekwijzen te vinden, onderzocht hij, bij allerlei slag van menschen, wat Duitsche *(versta* Nederduitsche) woorden elk omtrent zijn werk, hanteering en kunst gebruikte. De landlieden vraagde hij, hoe zij spraken omtrent den landbouw, en hoe ze, 't geen daartoe behoorde, noemden en uitdrukten. Omtrent den huisbouw, vraagde hij op gelijke wijze de timmerlieden en metselaars, omtrent de zeevaart en 't scheepstuig, de zeelieden; omtrent de schilderkunst, en wat daartoe hoorde, de schilders, en zoo voort omtrent alle andere bedrijf, wetenschappen en kunsten. Dit strekte tot opbouw der tale, en om van al wat hem voorkwam, met woorden die de zake eigen waren, te spreken. »

Uit *Studiën over Vondel en zijn Jozef in Dothan, door A. M. Verstraeten, van het Gezelschap van Jezus. Gent, Drukkerij S. Leliaert, A. Siffer & C.ie, Hoogpoort, 52. 1886.* Bl. 83.

N° 23. Antwerpsch vlaamsch van 1675: « Dit Werck, oft beschrijvinghe der Campernoelien, was eerst in het Latijn begonst: maer sekere voorsichtighe persoonen hebben my gheraden het selve in ons Nederduytsch uyt te gheven; eens-deels, om dieswil dat in Brabant de Fungi soo ghemeyn sijn, dat aen de vrou-lieden en keucke-maerten, soo diese koken, als diese eten, in alle vergaderinghen daer van praten en kakelen, ende oock de regeringhe der selver meestendeel aen haer bevolen ende betrout is, haer dien volghens (geen Latijn verstaende) dese leeringhe niet en mocht verborghen blijven. Bovendien dat aen vele treffelijcke Edel-lieden, en andere, woonende ten platten lande op haere Casteelen, oft andersins, de Fungi by naer onder haere tafels wasschende, evenwel haer weynigh bekent sijnde, door onse moederlijcke tale de selve souden leeren kennen. Tot welken eynde, dat ick de ghemeyne ende naturelijckste Nederduytsche woorden heb willen ghebruycken, ende alle vremde uythemsche woorden voorbygaen: als mede alle voormomde woorden, degene oft van het Latijn, oft van het Frans iet gheleent oft gestolen hebben: waer door ick voor een gheboren Antwerpenaer can bekent worden. »

Uit Fr. Van Sterbeeck, *priester. Theatrum fungorum* of het tooneel der Campernoelien. T'Antwerpen, By Ioseph Iacobs, inde Borsestraet, boven op de Borse 1675. In 't voorwoord.

N° 24. « Waarlik, dit is eene schoone studie, den christeliken, wetenschappeliken, kundigen en bekwamen vaderlandschgezinden man ten volsten weerdig. Dat toch vele Vlamingen, Brabanders en Limhurgers eindelik eens wilden ophouden met immer zuidwaarts te zien, en zich naar de Franschen te richten, met altijd te pryzen wat de Franschen wyzen, met steeds te loven wat de Franschen stoven, met altoos te dansen naar het pypen der vroolike (?) Franschen! Dat zy toch, o veel, veel meer als tot nog toe wel eens geschied is, en als ware Germanen, die zy toch zijn, hunne oogen meer wilden richten naar het Noorden, Oosten en Westen — ik bedoel: naar hunne naaste bloedverwanten in volkenkundigen zin.

Niet om Hollanders, Duitschers en Engelschen na te apen. O geenszins! En verre van dat! Dat ware vernederend voor den edelen Vlaming. En hy en behoeft dit volstrekt niet. Ook zoude hy daar by slechts kunnen verliezen. Want hy zelve is juist zoo veel weerd als de beste Hollander, als de kloekste Fries, als de geleerdste Duitscher, als de degelikste Engelschman. »

Uit *Johan Winkler. Eenige byzonderheden over de hoofdbeugels of ooryzers der Oud-Vlaamsche vrouen. Overgedrukt uit Rond den Heerd. 1887. Brugge, Druk. F. De Haene-Wante. Bl. 2—3.*

Loquela is « een blad voor eigen vlaamsche taalliefhebberije en voor eigen vlaamsche taalgeleerdheid. Voor de schrijvers van *Loquela* is de tale de tale gelijk de sterren de sterren zijn : zij bestaat, zij is daar, zij leeft en zij roert nog dagelijks, en wij zoeken ze, met eerbied, te kennen en te doen kennen, in haar wezen en in hare waarheid, in hare oorbaarheid of goedheid en in hare bewonderlijke schoonheid. » *Loquela* 1881, hlfz. 15.

Prijs 2 fr. 50; 1 fr. 25 voor de Heeren Studenten. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *nº 19 in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

Ons Oud Vlaemsch, of *Het Vl. in Vrankrijk,* 2 afprenten van elken nº; 6 nºs 's jaars, prijs 1 fr. *J. Ficheroulle,* op de Mart, tot Belle, voor Vrankrijk; uitgever van *Loquela,* voor Belgenland.

1

0

Ondergeteekende begeert in te schrijven op LOQUELA :

Voor 't loopende jaar en de volgende.

Voor den herdruk van de jaren 1881–1884.

Op ONS OUD VLAEMSCH.

(HAND- EN HUISTEEKEN)

Teekent met een kruisken 't gene waarop gij begeert in te schrijven en zendt dit bladtje, onder postzegel van 0 fr. 01, naar den uitgever.

VRAGEN

2

Boelinge is de Brugsche en de Oostendsche uitsprake van *boeglijne, boelijne,* Eng. *bow-line,* Fr. *bouline.* De *nokke* is... (wat eigentlijk?) aan 't uiterste ende van *de ra,* Eng. *the yard,* Fr. *la vergue.* Men zegt, met den zelfsten zin, « *de boelijne is over de ra* » = « *de boelijne is over de nokke.* » Z. Harrebomée. Wat gebeurt er als de *boelijne over de ra* of *over de nokke* is?

« Zou je da' mêe al nie' reis zijn? » Wat beteekent *reis zijn* of *reisch zijn,* in die West-Nieuwkerksche vrage?

Hoe verstaat gij 't w. *gezien* in de volgende spreuke: « Als 't moet kwalijk uitvallen, 'k zou nog liever met ne gezien te doen he'n als met nen blenden? » Geh. *Thielt.*

Mollen (in 't zand) is *moddelen, mooschen;* wat is *uitmollen,* dat ik te Veurne gehoord en opgeteekend hebbe?

Wat is *klabbernoesch* of *klappernoesch* spreken? Geh. *Kortrijk.*

Wat slag van vleesch verwacht men als men tot den beenhouwer zegt: « Geeft mij ne kilo *bloevleesch?* »

3

Kent er iemand het w. *dwenden,* en wat beteekent het?

In welken zin gebruikt men te Tieghem 't w. « *grimmig* » zijn?

Wat doet men *in* of *aan* den haring, eer men hem verkoopt onder den name van *ram* of *rom?*

Wat bedieden de woorden *tekelen* en *tekelare,* in dit zeggen: « Vette tekelen met den tekelare? » Gehoord tot *Lichtervelde.*

Wat bediedt het woord *leen,* als de vlaschkutsen, zwingelaars en anderen spreken van « vlas te leen', » en van « ne *leen* vlas » ?

In welke streke hoort men *moederboom* alleene, voor *moederziele* alleene. Is 't moederboom, *-boôm, (boam) arbor,* of moederboom, *-bodem (boom) fundus?*

Wat is de eigentlijke zin van *krpittig,* in de wederwoorden « *gierig en krpittig* zijn. » Is dat w. ievers buiten Kortrijk bekend?

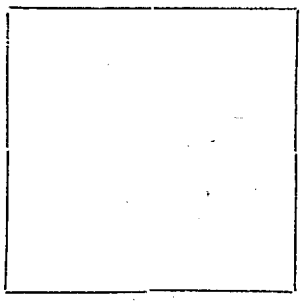
« *Draai jen dem of!* » zoo hoort men, te Brugge, de begeerte uitspreken dat iemand zou naar den weêrlicht loopen. Maar wat is 't w. *dem,* in die leelijke spreuke?

Mijn achtbaren Heer J. Demeester

Uitgever

tot

Rousselaere

ANTWOORDEN

Met hertelijken dank kenne dat ik antw. ontvangen hebbe, van verschillige goede vrienden en medewerkers, wegens de ww. *vroomvoogd, stokkertje, beromd, rokken, weerkasch, kneeke, boktarwe, spiesetafel, bierhave, schuifelkoe, afscholen, naning, pijen, haverzaaier, verzeveren, krevik, leeger, lagaangoed, hiezer, herduls, oestpeil.* Zal den ingewonnen uitleg, onder 't zantekoorn, bekend maken en elk ten dienste stellen.

ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Anseghem* (2), *Antwerpen* (3), *Asper* (2), *Blankenberghe, Brugge* (10), *Brussel* (7), *Clercken* (3), *Couckelaere* (2), *Deerlyk, Doornijk, Drongene, Duynkerke, Eecloo* (6), *Everberg, Geeraertsbergen* (2), *Gent* (16), *Gheel, Haarlem* (4), *Haesebrouck, Hansbeke, Hasselt* (2), *Hoogstraten, Inghene* (3), *Iper, Iseghem* (5), *Leuven* (2), *Maltebrugge, Mechelen, Meenen* (4), *Meulebeke, Nederbrakel* (2), *Oostende* (3), *Overijsche, Passchendaele* (2), *Reckhem, Rijssel* (2), *Rolleghem* (2), *Rousselaere* (5), *S. Andries, S. Niklaas* (7), *Thielt* (4), *Thorhout* (3), *Val-St-Lambert, Verviers, Vilvoorde.* — 31 Jan. 1887.

Wat wilde hij doen verstaan die zei, sprekende van de longers : « Dat is *den boek* van 't lichaam? »

« *Hazen op snee* » (snede) en « *patrijsen op stuik,* » wat is dat te zeggen?

Is 't *vlekken* of *vlakken* dat bediedt : Visch de beulinge uitdoen, visch ontweien, en platten of openspreiden? Geh. *Ghistel.*

Ik hoore zeggen *indricht* = nadeel, schade; de twee *itjes* uitgesproken gelijk Fr. *è* in *très.* Is dat eigentlijk een Vl. w., bestaande uit *in-* en *-dricht,* vrglk *Maastricht* = *Maas-dricht;* of is het eene gevlaamschte uitspr. van 't vreemd w. *interest, intrest (tr = dr) indrest, (s = ch) indrecht, indricht?*

Welk slag van koeken heet men *grendels,* in 't Meetjesland?

Wat is de kunst- of andere name van 't onkruid dat *druist* geheeten wordt, al 't Eecloosche?

Hoe moet ik schrijven : « *Imstig* of *himstig* weêre? » En wat voor weêre is dat toen eigentlijk? Geh. *Couckelaere.*

Wat is 't werkwoord *nijferen,* uitsprekens *niferen, (ni,* gelijk *ni-,* in 't Fr. *nicotine)* te zeggen?

Waar hoort men « een paar *kabotten* » voor e. p. hooge leerzen?

Wat heet men « *eene buikte lands?* »

Waar hoort men het w. *wierelaaien* (of *wierelhaaien)* en wat bediedt het?

Wat is « *rasche* of *rosche* kaarte? » Geh. *Beverenbij-Rousselaere.*

Wat is eene « gheknobbelde, ongelycke, *ghemerselde* raep? » Die zeg staat in Fr. Van Sterbeeck's *Theatrum Fungorum.* Z. *Wetensweerdigheden,* N° 24.

Wat is eene *rietmatte,* of *rietmate,* op zijn Eecloosch gezeid?

Hoe spreekt men te Caneghem de eerste *e* uit van 't w. *krekelijk?* Is 't lijk *ä, æ,* in *peerd, steert;* of is 't lijk de eerste *e* van *krekel, krepel, krevelen, bezem, stelen?*

Wat is « *tool ende snool* » te zeggen? De *oo* wordt telkens uitgesproken gelijk in *dolen, gestolen.*

Wat is het w. *aas* te zeggen, in de Kortrijksche spreuke : « Gij hebt wat te lange op geweest, ge gaat moeten wat langer slapen, om uw aas in te halen. » Is 't aas *esca,* of aas *as, assis?* Is er sprake van voedsel of van kaart-, teerling-, dominospel?

LOQUELA

Nº 10, Sporkele 1887. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

AANHAMEREN, *hamerde aan, aangehamerd.* = In het Engelsch *to hammer on*, aanspijkeren, aanslaan, met nagel en hamer. — 't Viel der altijd af, en vader heeft het er aangehamerd. Geh. *Kortrijk.*

De uitsprake lood *angenamerd*, wegens de half zwijgende *h* van 't w. *aan'ameren*, dat de spreker gehoord, ja, maar nooit geschreven gezien en hadde; gevolgentlijk verdeelde hij 't w. in *an-* en (n)*ameren.*

AANLANGEN, *langde aan, aangelangd.* = Aangaan, als pachter; in gebruik nemen. — 'k Ga dat stik land aanlangen met Sint Eloy. Geh. *Vlaamsch Henegouw, Brabant.*

AFKWIJTEN, *kweet af, afgekweten.* = Afbetalen, korten. — Alle maande heeft hij tien frank afgekweten, tot dat geheel de schuld gebluscht was. Geh. *Iseghem.*

Andere voorbeelden en verdere beteekenisse van 't w. bij *De Bo.*

ALOVERALS, uitspr. *olvrols.* = Overal, ten sterksten mogelijk gezeid. — Dat kind zijn lichaam komt aloverals vol puisten. Geh. *Kortrijk.*

APPELKUTS, den. = Een die kutst in appels. Geh. *Emelghem.*

Z. De Bo, *i. v. Kuts.*

ARME. = Ziekelijk. — Hoe gaat 't met u? 'k En zijn maar arme vandage! Geh. *Vlamertinghe.*

BAKELOOS. = Het spoor bijster, geenen weg meer wetende, tenden raad, radeloos. — Tegenwoordig en weten de boeren niet meer wat zaaien of wat planten : ze zijn bakeloos! Geh. *Deerlyk, Sweveghem.*

't Woord *bakeloos* is een zeewoord, dat, de schiplieden eigen, bij overdrag nochtans ook door de landslieden gebruikt wordt. Als de schippers de bake niet en zien zoo en weten zij niet waar het gat van de have is, noch waarnaartoe zij 't zeil moeten zetten en het roer bewegen : ze zijn, gelijk tegenwoordig veel boeren, radeloos, bakeloos. In 't Fr. is 't : *ils ont perdu* (de zeilsterre) *la tramontane*, of ze zijn de « *tiremontane* » kwijt, zoo ik nog onlangs gehoord hebbe.

BEROMMEN, *beromde, beromd.* = Besport, bespotterd worden, met kleene, roste spotten, gelijk 't gewasschen goed, als men 't, niet te zunne en te winde, alzoo men pleegt,

maar binnen den huize en omtrent het vier te droogen hangt. Geh. *Kortrijk, Eecloo.*

BUITENBUMMEN, *bumde b., b. gebumd.* = Buitensmijten, op strate zetten, ter deuren uitjagen, enz. — Hij meende daar van zijnen aap te maken, maar hij wierd algauwe buitengebumd. Geh. *Deerlyk, Pladijshoek.*

Vrglk De Bo, *i. vv. Bommen, bummen.*

BUITENPIEPEN, *piepte buiten, buitengepiept.* = *Buitenbummen, q. v.* Geh. *Kortrijk.*

DEMETTEN. = Van demet gemaakt. — Een paar demetten zokken. Geh. *Kortrijk, Eeghem.*

Vrglk De Bo, *i. v. Demet, demit.*

EERSELARE, den. = Roes, dronkenschap. — Van te veel meê te drinken krijg-je den eerselare. Z. *Eerselen.*

Vrglk den *daverare* krijgen, d. i. de koortsen krijgen.

EERSELEN, *eerselde, g'eerseld.* = Achterwaards uit treden, zoo de dronkaards plegen, om niet omme te vallen; dronke zijn. — Hij dronk zoo geweldig lange en vele dat hij op 'n ende begoste te eerselen. Geh. *Vlamertinghe, Clercken en el.*

EERSPIJT, den. = Eergierigheid. — Schooien, dat en zoud hij niet doen : hij heeft veel te veel eerspijt daarvooren! Geh. *Couckelaere.*

EIEN, *eide, g'eid.* = Een ei leggen, zoo de bolders doen als ze, in 't begin of halfwege de tra, eene bolle (een ei) spelen die de tegenbolders zal beletten hun voorspel of de blokken in te schieten. — Legt een ei! Ge moet eien op tien, op vijftien voeten. Geh. *Wevelghem.*

FLUITENIER, den. = Wespe. Geh. *Nederbrakel.*

De Bo heeft *fruitenier*. De tweede *r* van dat w. heeft de eerste ontkeerd en in *l* doen veranderen. Van dit verschijnsel (*r- r-*) = (*l- r-*) bestaan tallooze voorbeelden.

GANZEN, *gansde, gegansd.* = Geheel, tot den bodem uitdrinken, ledigen. — Mijn pinte es al gegansd. Geh. *Asper.*

't Woord kan ook *gehanzen* zijn, en komen van *hanzen, verhanzen*, d. i. iemand in de *hanze* aanveerden, en ter dier gelegentheid, zegt Van Hasselt op Kiliaen, eenen grooten beker ledigen. Dan ware 't : mijn pinte is *gehansd*, of *geg'hansd.*

GOEDMAKEN, uitspr. *goemaken, maakte goed, goedgemaakt.* = Sprekende b. v. van eenen ijzeren pot, hem met vet deurbranden; dat is : er vet in laten braden en branden, opdat hij tot het koken van spijze goed zij en blijve, niet meer en boene, geen wansmake aan 't gekooksel meer en geve, enz. Geh. *Kortrijk.*

HEKETESSE, de. = Hagedisse. Geh. *Poperinghe.*

HENNEKUTS, den. = Hennekoopman, die rond gaat en kutst in hoenderen. Geh. *Emelghem.*

Vrglk *Appelkuts.*

HULPHUIS, het. = In 't Fr. *succursale.* — Het huis D. L. heeft 52 hulphuizen in Belgenland. Geh. *Couckelaere.*

INDEWEG, den, stemz. *-weg.* = Belet, belemmeringe, Fr. *empêchement, encombrement, obstacle.* — Waartoe is hij hier goed of 't en zij tot nen indeweg in het huis. Geh. *S. Niklaas.*

INHALEN, *haalde in, ingehaald.* = Geweld doen. — 'k Ga m' inhalen! Dat is: 'k Ga mij haasten, b. v. om u dat te geven; 'k en ga 't u niet geven. Geh. *Couckelaere.*

KAFZICHTER, den. = Onbehendig, onbekwame werker. Geh. *Loo.*

KLEENMAN, den, uitsprekens *kleeman.* = Geringe werkman, in 't Fr. *ouvrier, employé subalterne.* — Hij is nu kleeman in de statie. Geh. *Lichtervelde.*

KOMSCHEPE, de. = Gang, drijf, meêslag, 't gevolg van voorspoedigen handel of van wel gelukkend spel. — 't Er begint komschepe in te komen! Van een die in 't kaartspel 't geluk al zijnen kant zag keeren, geh. *Thorhout.*

Het w. is gekort uit *kommenschepe, koommanschepe, koopmanschepe,* en 't bediedt eigentlijk 't gene den koopman voordeelig is en hem blij maakt. Vergelijk de eigennamen *Coopman, Coopmans, Cooman, Coomans, Coman, Comans.*

KWISTDEKEERSEN, *kwistdekeerste, gekwistdekeerst.* = Al slempen en dempen vermooschen. — In steê van te werken heeft hij geheel de weke gekwistdekeerst. Hij zal al zijn geld, ja en tot zijn kleêren toe, kwistdekeersen. Geh. *Veurnambacht.*

Bij De Bo staat *kwistekeerse* en *kwistekole.*

Ik schrijve *kwistdekeerse, kwistdekole,* en niet *kwistekeerse, kwistekole,* gelijk De Bo. Immers een *kwistdekeerse,* een *kwistdekole* en is geen *keerse,* geen *kole,* die kwist of gekwist wordt, maar wel een levend of als levend ingebeeld wezen, waarvan men met reden zeggen zou, b. v.: Hij *kwist de keerse,* hij *kwist de kole,* hij verbrandt nutteloos en ten ondomme keersen en kolen. Het w. *hutsepot* is waarschijnelijk op de zelfste wijze tot stand gekomen, eerst zijnde *hutst den pot,* dan *hutstdepot* en eindelijk *hutsepot.* De zeg « *hutst den pot* » komt immers bij 't maken van 't gekende poteten dikwijls genoeg te passe. Vergelijkt O. L. V. *Schudtdepanne,* O. L. V. *Roertdepanne,* d. i.: *schudt de panne, roert de panne,* telkens drie ww. ineengesmolten.

Jacob Grimm zegt dat zulke woorden zorgvuldig dienen opgezant te worden; hij heet ze « *Compositionen ganzer redensarten,* » d. i. samenstellingen van geheele redentalen; *Gramm. III. 8. bl. 936 en 990.*

Na het voorbeeld van Grimm zouden wij die samenstellingen, tot andertijd, onder den gadername van *redenwoorden* kunnen bijeenbrengen.

Zoo zijn daar b. v. in 't Middeleeuwsch Latijn: *vademecum, dormisecurè,* enz.; in 't Italiaansch *Bentivoglio* (ik jeune u

wel) *falegname* (maakt houtewerk, temmerman); in 't Fr. *sot-l'y-laisse, n'y-touche, cache-nez, porte-plume, cache-misère, fainéant,* enz.; in 't Vl. *balgstabij, broowint, deugniet, doeniet, duntdemelk, Godloont, haastjehaastje, haastjezeere, houdtvast, huidtdepot, indeweg, kijkebij, komaf, koteruit, kruipuit, kweetweldere, lijfna, magmeer, roerom, schendtdeventen, schendtdeweke, scheptnog, schuivuit, sleeptdefaalje, sleerin, spaartdekant, splijtmijte, sturtebier, tijdgenoeg, totemeugjebru, traaguittnest, veltdenboer, vultdepanne, wetewel, zetmaarop, zoektelders, zuiptetuit,* enz.

LATTEGLEIEN, *lattegleide, gelattegleid.* = De latten van een pannen dak met glei, d. i. met stroo bekleeden. Geh. *Loo.*

LEEGER, den. = Hinder, nadeel, ongemak, dere, erg, schade, kwaad, leed, gevaar. — Als 't ten ergsten gaat, 'k en zalder ik toch geen leeger van he'n! Kunt ge daar geen leeger van he'n, als ge onrijpe vruchten eet? Daar en is geen leeger af, dat ik mij zou laten om den tuin lee'n! Geh. *Brugge, Ruddervoorde.*

Het w. *leeger,* dat nadeel, gevaar, schade beteekent, 'n verschilt, van woordswegen, in geender deelen van 't w. *leeger,* dat wij gebruiken om te zeggen *plus bas.* Is 't in der daad het zelfste w., daar moet een stuk woords afgevallen zijn, *leeger dit,* of *leeger dat,* anders en heeft het geenen zin.

Welnu, waar wij *leeger* zeggen zeggen de Hollanders *lager.* Onze zoo gezeide *lagere* scholen zijn *leegere* scholen, noch min noch meer. Het *lagerhuis* en het *hoogerhuis* is zoovele gezeid als het *leeger* huis, of de *Volkskamer,* en het *hooger* huis, of de *Heerenkamer, le Sénat.* Nu, het woord *lager-* gebruiken de Hollanders in der daad verbonden met het w. *-wal, lagerwal,* en met den zin van ons w. *leeger,* dat waarschijnelijk eertijds ook *leegerwal* gesproken en geschreven wierd.

Bij Kramers staat: « Aan lagerwal zijn, *avoir la fortune contraire.* » *Lagerwal* is ongeluk, *hoogerwal* is geluk, zegt Weiland.

De schippers immers rekenen dat ze geluk en voorspoedige vaart hebben, als de wal, het land, al den *hoogeren* kant van 't schip is, als de wind van 't land weg waait, het schip van 't land doende afvaren; en ongeluk als de *leegere* kant van het schip naar den wal helt; als ze, door den wind, naar het land teruggedreven worden.

Ja, dan hebben de schippers *leeger;* dan is er *leeger* (gevaar) dat ze zullen stranden!

« Men kan er noch hooger, noch lager wal meê bezeilen, » zegt Tuinman, in zijne spreekwoorden. Dat is, bij de voerlien: « Hij en wilt noch ter roe noch ter hand. »

Andere woorden die, gelijk *leeger,* den helft geminkt en geminderd zijn, dus *heltewoorden,* zijn b. v. de volgende: *Belgen* voor Belgenland, *beugen* en *baken* voor beugenvleesch en bakenvleesch, *Capucinen* voor Capucinenklooster, *Franschen* voor Franschen brandewijn, *Russen, Pruisen* voor Russenland, Pruisenland; *Sint-Salvators, Sint-Jacobs* voor Sint-Salvators kerke, Sint-Jacobs kerke, en menige andere meer.

LIJFNA, stemzate *lijf-.* = Geweldig, buiten alle maten,

gedurig, helder op. — 't Is lijfna bezig met sneeuwen! Geh. *Iseghem.*

De Bo heeft *lijfsgena*, met den zelfsten zin.

Het volle w. ware : *om lijfs gena, om lijfs genade,* in 't Fr. *afin d'avoir la vie sauve. Lijfna* of *lijfsgena* loopen, dat is loopen gelijk iemand die weet dat er zijn leven op staat; *lijfna* sneeuwen is (dichterlijk gezeid) sneeuwen als of 't weder met sneeuwen ging de doodstraffe ontgaan, en lijf- of levensgenade verwerven : geweldig, neerstig, dapper aan sneeuwen; « sneeuwje niet zoo en he-je niet. »

MEULENROE, de. = Molenroede, Fr. *verge de moulin*, in de wrdnbb. — Hij is zoo krom als 'n meule'roe ! Geh. *Kortrijk.*

MOERZOOGER. *Loquela 1886, hlfz. 60.*

In steê van *daags* zou er moeten staan *verscheidene dagen,* om met de waarheid overeen te komen.

NIET OP AL, uitspr. *nioppol.* = Latijn *omnino nihil, prorsùs nihil*, Fr. *rien du tout.* Geh. *Vlamertinghe.*

Vrglk *niemendalle*, d. i. *niet med' allen.*

NOORTE, de. = Oorte, warte. Geh. *Veurnambacht, bloote. Z. De Bo, i. v.*

OLIVLAMME, de. = Fr. *oriflamme, auriflamme,* de legervane der fransche koningen. Z. De Bo.

Bij de spreuken die De Bo aangeteekend heeft voege ik nog de volgende :

— Die mensch is lijk zijne olivlamme kwijt, sichten dat hij dat ongeluk gehad heeft. Dat is : Hij is neerslachtig, moedeloos geworden. Geh. *Heule.*

— De olivlamme woei over naar den vijand, en van als de olivlamme overwoei kreeg de vijand de neêrlage. Geh. *Paschendaele.*

De *auriflamme* of *oriflamme* der Franschen was een rood, samiten, vlamwijs uitgesneden vendel, hangende aan eene vergulde glavie. De *gulden* glavie gaf oorsprong aan het eerste lid van den name, *auri-*, en de verwe, benevens de scherpuitgesnedene gedaante, aan het andere, *-flamma.*

Die zoo vermaarde en hooggeromde Fr. *oriflamme* staat aldus beschreven bij *Littré,* die *Ducange* aanhaalt als oorkonde : « *Et tenoit en sa main une lance à quoy l'oriflamme estoit attachie, d'un vermeil samit, à guise de gonfanon à trois queues, et avoit autour houppes de soie verte.* »

In 't middeleeuwsch Latijn, zegt verder *Littré,* komt men alreeds het w. *oliflamma* tegen, dat later in 't middeleeuwsch Vl. overging, en dat tot heden toe bij de Vlamingen in gebruik gebleven is.

De Brabantsche Geestelijke, Heer Lodewijk van Velthem, verhaalt dat, in 1302, de Fransche koning

> Comen wilde te Vlaenderen werd,
> met al der macht, ongespard,
> die de crone conde volbringen,
> ende bringen mede d'oli-flamme.
>
> *Spiegel historiael IV. 46.*

Aldus beschrijft de Vl. Rijmchronike, die *Eduard Kausler* uitgaf, te Tübingen, in 1840, eene omstandigheid uit den slag te Pevelbergen, 18 Oest 1304 :

> Maer de coninc
> quam te wetene die dinc,
> die met siere mogenthede
> de Vlamingen heeft bestreden.
> Daer was gheuochten sterkelijc,
> soe dat de coninc van Vrankerijc
> was van sinen paerde gheuelt,
> ende d'Oliflamme lach iegen tfelt,
> ende an beeden siden bleuen
> groete menichte doot gheslegen.

Jonkher *Nicolaes Despars,* van Brugge, vertelt dat geval in dezer voegen, in zijne *Cronycke van den lande ende graefscepe van Vlaenderen*, tweede deel, bl. 149—150; hier met ververschte spellinge.: « Doen dat fransch peerdevolk, 't welk die Vlamingen principalyk ende byzondere overreekt meende t'hebben, zag dat zy met heurlieden *entreprise* niet deure en mochten, zoo lieten zy 't vechten staan, ende reeden zom ter *pillage,* nemende alle die voorschreven peerden, tenten, pauweljoenen ende andere *bagage* van der Vlaamscher armeie t'hemliedenwaard, ende meteenen ook verslaande ofte verjagende al dieder 't last of hadden... 't Welke considereerende die capiteinen van Vlaanderen, vielen, binnen dien middelen tyd..., by gemeenen overeendragene, met zulk een afgryzelyk geschreeuwsel ende gekrijsch up die reste van der Franscher legere, dat zy allegader heurlieder veerden liepen, eer die ruiters te peerde aangekomen konsten; die welke nu ziende wat er gaans was, zochten insgelyks ook hemzelven al t'sament te saulveeren met der vlucht, die zy gezaamder hand te Rijsselwaard namen, daar men ze deurgaans zoo straffelyk vervolgde, dat M'heer Anchelmus Cherouse dood van zynen peerde gesteken wierd, latende die oliflamme, daer hy 't last of hadde, plat ter eerden nedervallen, in zulker wijs, dat zy niet lange g'heel en bleef, maer elk trak er een stuk of, ende trappelde ze met voeten, ten koste van menigen vromen hals, die 't zelve wel meende belet t'hebbene. »

De fransche Dichter *Guiart* paaide later den walschen hoogmoed met te *verdichten* dat de olivlamme, die de Vlamingen dien keer deden liggen « jegen 't velt, » maar eene nagemaakte olivlamme en was, gansch gelijk aan de echte, die de Abt van Sint-Denijs in bewaringe hield! Z. *Huydecoper op M. Stoke, i. v. oriflamme.*

Brave Vlamingen, ei, die, nu nog, als ge van iemand wilt spreken die de onderlage gekregen heeft, hem vergelijkt bij dien trotschen koning van Vrankerijke, die, ievers zijne olivlamme kwijt gerocht zijnde, in Vlanderland, zeer mismoedig, ja, en als met den slependen steert, ging huiswaards zakken!

't Is waar, de hedendaagsche Vlamingen denken misschien meer, bij 't gebruiken van dit hun w. *olivlamme,* aan *date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur,* maar in vroeger tijden wisten onze voorouders wel dat er hier van geen *olie* sprake en is, maar van den vernederden standaard onzer oudste, erflijkste en hertlijkste vijanden!

ONTBEI, den. = Vervang tot andertijd, in 't Fr. *provisoire.* — Dit kleed kan zij dragen voor nen ontbei, en den tijd afwachten tot dat ik haar een nieuw kan koopen! Geh. *Deerlyk, Sweveghem.*

Bij De Bo staat het w. *ontbeien.*

OPMAGEREN, *magerde op, opgemagerd.* = Al mageren verdwijnen, te niete gaan. Zoo doet het ijs, b. v. als het dooit en niet en regent. — « 't Gaat schoone opmageren. Opmageren? Ja, dat is ton dooien zonder regen. » Geh. *Couckelaere.*

OVERRAAST, uitspr. *overast.* = Niet lang geleden, onlangs, (*rl* = *rr*) uit *over-* en *-laatst.* — 'k Was overrast te Brugge op de mart, en ik kwam daar Jan Vingheroet tegen. Geh. *S. Andries-b.-B.*

PIKKEN, *pikte, gepikt.* = Mikken, reppen, roeren. — Als ze dat hoorden 't en was geen een meer die pikte. Geh. *Gheluwe.*

RAKEN, *raakte, geraakt,* uitsprekens *rakte, rokte, gerakt, gerokt.* = Langen, treffen, beetkrijgen, raakslaan, bij gelukke weghalen, stelen. — Ik heb daar nog tien frank geraakt, te Jan Gheldolfs. Geh. *Brugge,* op 't gerecht, *Eecloo.*

SCHIETERSDAG, den. = Dertienavond, Driekoningenavond. Op Dertienavond plegen de boerenknapen geweerscheuten te lossen. Geh. *Vlamertinghe.*

SCHUIMTEUGE, de. = Drank die voor nieten gedronken wordt. Geh. *Clercken.*

Schuimteuge is een oud Vl. w. Eduard De Dene (1545) gebruikt het in zijn *Testament,* een handschrift van XV en 451 bladeren *in folio,* bl. 208, waar hij de *Poldraghers van den steene* gedenkt en zegt :

> ick schyncze elck een vischspaen te testamente
> up tbeset van schuumtueghe hebben zy Rente.

SNEE, verkorte gedaante van *sneeuwe, sneeuw.* Z. De Bo.

Het is *snee* = sneeuw, niet *sneê* = snede, dat te verstaan is in de jagersspreuke

> hazen op snee
> en patrijsen op stuik.

Als de snee ligt is 't de beste tijd om hazen te schieten en te eten, zoo 't schijnt; en als het koorn in stuiken op den akker staat is 't goed patrijsen jagen.

SPITSE, de. = Scherpuitloopende deel van eenen stok, torre, enz. — Van hier en ziet gij nog maar de spitse van den torre. Geh. *Noorden van Bruyge.*

SPOKKEN, *spokte, gespokt.* = Prikkelen, pintsen, bijten, stralen. — Wat geweldige peper, toebak, geniver is dat, mijn mond spokt eraf! Geh. *S. Niklaas.*

SPRINGBRONNE, de. = Waterbronne, die niet alleenelijk en walmt, maar die omhooge sput : « *Cha clopite* » zeggen de Waals. Geh. *Inghene.*

STIJDE WAFER, den. = Wafer of wafel die van stijden, taaien, platgerolden deeg gebakken wordt. Dien wafel heet men te Kortrijk hardte wafel, elders lukke, strijne, nieuwjaarwafel, nieuwjaarke. De stijde wafer wordt eerst, na de gedaante die men hem geven wilt, gemaakseld en omsneden en dan in 't wafelijzer *geleid;* de andere wafel, de slappe, de gegotene wafel, *la gaufre à la crème* in 't Fr., wordt, van loopenden, vloeibaren deeg, in 't wafelijzer *gegoten.* Geh. *Vlamertinghe.*

STOKER, den. = Windzwepe, met regen derbij, te lande. — 't Kwam zoo 'n geweldige stoker op, dat wij ons moesten haasten om in huis te vluchten. Geh. *Snaeskerke.*

« *Stoker,* hevige wind op zee, » staat bij De Bo.

STUIK. Z. *Snee.*

TE LOETE WIJZEN, *wees t. l., t. l. gewezen.* = (Iemand) toogen, verwijzen, versteken, omdat hij een loete, een loeti *(loeting ?)* een loetefaai, een dommerik is. Geh. *Poperinghe, Loo, en daaromtrent.*

TJOEKEN, *tjoekte, getjoekt.* = Nutteloos, onbehendig geweld doen om iets gedaan te krijgen, dat boven eens macht, bekwaamheid of geduld gaat. — 'k Hebbe daar aan getjoekt, b. v. aan 't vertalen van eenen langen, kwalijk leesbaren brief. Hij heeft den helft van zijn werk getjoekt, en hij is toen gaan spelen. Geh. *Kortrijk.*

VERBOSSEN, *verboste, verbost.* = Van eene andere bosse voorzien. — Een wiel verbossen. Geh. *Nederbrakel.*

VOLK, het. = De soldaten. — Jan is van 't volk gekomen. Als vader captein bij 't volk was. Geh. *Brussel.*

Vrglk bij Schuermans 't w. *volkhouder,* en verder ons *voetvolk, peerdevolk, krijgsvolk.*

VOORTZEGGEN, *zei voort, voortgezeid.* = De deure ontzeggen. — Mijnheere was zoo ziek, zoo bezig, zoo kwalijk gezind, dat ik zijne naaste vrienden zelfs hebbe moeten voortzeggen. Geh. *Kortrijk.*

Verzoeke al die gadinge hebben om dit w., 't is gelijk in welke tale, door een ander te vervangen!

WAGEN, *waagde, gewaagd.* = Uit den valrechten stand weg ende weder geroerd worden. — Het vlas en slaat van nu voort alzoo in den grond niet, als er ievers een vlage opkomt : 't en waagt maar op malkander meer, en, hoe letter wind dat er komt, het schudt hem weêre rechte. Geh. *Iseghem.*

WATERKLOKKE, de. = 1° Klokke die geluid wordt als er waternood is, en dat de ommeweunende boeren, op het hooren van de waterklokke, met wagens vol stroo, palen, allaam en volk, naar de plaatse rijden waar de dijk te vermaken of te verhoogen is. 2° Klokke die maar gehoord en wordt als de wind in den zuid-westen zit. B. v. als men te Kortrijk de klokke van Marcke hoort, zoo verwacht men regen en men zegt : De waterklokke luidt!

Aan de waterklokke trekken wordt oneigentlijk en bij beeldsprake gezeid voor Tranen storten. — De lotelingen hebben geildig aan de waterklokke getrokken als ze voort mosten! Geh. *Kortrijk, Overleye.*

WILDINGE, de. = Wildzinnig, schierloos, overmoedig, geweldig vrouwmensch. — Zwijgt, 't es zulk 'n wildinge! Geh. *Kortrijk.*

ZWIJNAARD, den. = Malinge, die men in 't drinken doet van zwijns en peerden. — Loopt zeggen dat ze moeten zwijnaard malen. Doet er wat zwijnaard bij. Geh. *Land van Waes.*

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

WETENSWEERDIGHEDEN

Bijblad van LOQUELA Sporkele 1887

N° 25. « *A l'histoire littéraire la langue est liée d'une manière étroite, surtout depuis que le seul français légal est celui des livres et des académies, et que le peuple, créateur de l'idiome, est mis hors de cause. Sans doute c'est encore l'usage que l'on consulte; mais cela même est bien vague. Où en mettra-t-on les limites? que doit-on admettre? que doit-on rejeter? Au moment où se fixa définitivement la langue dont nous nous servons aujourd'hui, l'usage fut pris dans un sens très-étroit; ce fut le beau monde, la cour, les coteries lettrées qui en décidèrent, et l'Académie, récemment instituée, l'enregistra avec tant d'arbitraire, qu'une foule de locutions excellentes, employées par Malherbe, par Corneille, par Molière, se sont trouvées mises en dehors et proscrites. Certes, ces grands hommes avaient parlé aussi bon français que ceux qui les condamnaient; mais leur français plus général et plus compréhensif, était puisé à une source plus abondante que celle qui fournit le premier Dictionnaire de l'Académie. Aujourd'hui encore, il n'est besoin que d'écouter parler sans prévention les personnes illettrées, surtout dans certaines provinces, pour reconnaître dans les mots, dans les locutions, dans la prononciation, des particularités tout aussi légitimes et souvent bien plus élégantes, énergiques et commodes que dans l'idiome officiel. De quel droit cela est-il rejeté? Par la grammaire? mais la régularité en est parfaite. Par l'histoire? Mais toutes viennent d'un passé lointain, et la plupart figurent dans les anciens monuments. Par l'usage? Mais qu'est-ce que l'usage, sinon la tradition non interrompue? On voit donc que la difficulté fut tranchée par un coup d'Etat et que la question est encore à examiner. Cela peut être dit à notre époque, où la convention qui régla les choses littéraires aux seizième et dix-septième siècles n'est plus reconnue, et où la langue officielle n'est plus aussi maîtresse de la situation.*

J'éprouve un véritable plaisir quand un vieux mot, que je n'ai jamais connu que mort et immobile dans des textes poudreux, vient, prononcé par un paysan ou inscrit dans un glossaire patois, frapper mon oreille ou mes yeux; c'est une sorte de résurrection du passé dans ce qu'il a de plus fugitif, les sons et la prononciation. »

Uit *Histoire de la langue Française etc. par E. Littré. 2e édit. Paris, Didier et Cie. 1863. t. I. pp. 307—308; t. II. p. 128.*

N° 26. « *Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde. Wedstrijden voor het jaar 1887.*

Derde vraag. Taalzuivering. Eene alphabetische lijst opmaken van onnederlandsche of bastaardwoorden, die bij 't volk of in gedrukte schriften meest gebruikt worden; voegende naast elk zulk woord het evenveel beduidend echt Nederlandsch woord, voor zooveel het nog, 't zij in enkele plaatsen, 't zij overal, in levend gebruik te vinden zij.

Voorwaarden. — Voor de wedstrijden worden enkel handschriften en niet te voren uitgegeven stukken aanvaard.

De werken moeten leesbaar in het Nederlandsch geschreven en voorzien zijn van eene kenspreuk of teeken, te herhalen op den gesloten omslag van eenen brief, behelzende den naam en de woonplaats van den schrijver. Volkomt deze aan de laatste bepaling niet, dan kan de prijs hem geweigerd worden.

De schrijver van elk bekroond werk zal namens de Academie eene belooning ontvangen van 600 francs, ofwel eenen gedenkpenning van gelijke waarde.

De mededingende handschriften moeten bij den bestendigen Secretaris (Fr. de Potter, Godshuizendreef, 29) ingezonden zijn vóór den 1 November 1887. Degene na den voorgeschreven dag ontvangen, of zulke, welker opstellers zich op eenige manier zullen doen kennen, worden uit den wedstrijd gesloten.

De Academie eischt de grootste nauwkeurigheid in de aanhalingen en vraagt uit dien hoofde, dat de mededingers de uitgaven, alsook de bladzijde der door hen aangehaalde boeken, zouden aanduiden.

Eindelijk meent de Academie den mededingeren te moeten berichten dat al de handschriften, aan haar oordeel onderworpen, als haar eigendom in hare archieven bewaard blijven. Niettemin zullen de mededingers er, te hunnen koste, een afschrift van kunnen bekomen mits overeenkomst met den bestendigen Secretaris. — Gent, 16 Februari 1887. — De Bestuurder, P. Willems. De bestendige Secretaris, Fr. de Potter. »

N° 27. « *N'est-ce pas en puisant à cette source* » *(du peuple)* « *que le poète Roumain, Basile Alescandri, a pu retrouver plus de deux cents mots rabelaisiens qui sont oubliés du Français et qui persistent en Roumain? N'est-ce pas dans la littérature populaire que le même écrivain a cherché ses premières inspirations et qu'il a trouvé de quoi devenir lui-même l'une des plus remarquables figures du Parnasse Roumain moderne.* »

Uit *J. Van den Ghein. Les populations Danubiennes. Revue des Questions Scientifiques, Bruxelles, 20 Avril 1886.*

N° 28. « Onder de basterd-woorden van den eersten rang ontmoeten wy, vooreerst, zulke, die wy ons volle burgerregt geenzins betwisten kunnen, als *troon, kroon, kruis, majesteit, kleur,* en diergelyke: dezen, door het algemeen gebruik, zelfs van onze zindelijkste schryvers, als Duitsche geworden, schynen my toe vryelijk in allerlei gevallen gebruikt te mogen worden.

Ten tweeden, behooren hier onder, zulke, die wel naar het zelfde regt zouden mogen dingen, doch die by onze naauwkeurigste schryvers van sommigen goedgekeurd, van anderen vermijd wierden, als *Poëet, Propheet, Philosooph, orakel,* enz. Nadien we zuivere Duitsche woorden hebben, die dezelve doorgaans in beteekenis en kragt volkomen evenaren, schijnt hieromtrent de liefde tot de zuiverheid wel wat meer te mogen gevoed worden; ofschoon ik het met hem geenzins zou eens zijn, die hieromtrent zoo bedroefd angstvallig te werk ging, dat hy b. v. zeide: *David kan ook onder de Godsmannen gerekend worden,* meenende *onder de Propheten; Hulda was een Godsvrouwe,* voor *Prophetesse:* want behalven, dat velen zulks niet verstaan zouden, zouden anderen hem voor een muggenzifter uitkryten: doch wil hy het basterdwoord ontsnappen door eene omschryving, zeggende: *David had dikwils den geest der voorzegging,* dan is zijn smaak in dezen te pryzen, mits hy zyne naauwkeurigheid over het geheel, en niet by zulk een enkel geval alleen aan den dag legge.

Eindelijk, behooren tot dezen rang zulke basterdwoorden, die elk Nederlander gevoelt uitheemsche te zijn, als *considereren, pardonneren* enz. woorden, die, van onze beste schryvers altijd verworpen, niet dan uit noodzaaklijkheid gebruikt, thans uit een gantsch verkeerden smaak in taalsieraden, of wat nog erger is, uit een al te grooten trek tot het uitlandsche, zoo overvloedig in zwang gaan, en van velen onzer ingezetenen, die dikwils al zo veel hun taal hebben leeren beschaven, als zy die dezelven gebruiken, naauwlijks verstaan worden. Het is er zoo ver van daan, dat wy deze met ons burgerregt zouden mogen vereeren, dat wy veel eer verpligt zijn om ze alzins te vermijden; wy hebben geenzins van noode, (laat mij ook eens proberen, naar den bon-ton te spreken), onze sermoenen te larderen met Fransche fleurettes; onze taal is rijk, kragtig en sierlijk genoeg om er ons op allerhande wyzen, zo wel statig en kragtig, als fraai en aanminnig in uit te drukken; zijn wy dikwils genoodzaakt ons van vreemde woorden te bedienen, zy zijn en blyven by ons nogtans niet anders, dan slaven, die wy niet dan uit nood, of gemakshalven ons taalwerk laten verrigten. »

Uit de *Tweede proeve van Oudheid-, Taal- en Dichtkunde, door het Genootschap « Dulces ante omnia musæ. » Te Utrecht, By A. van Paddenburg, en J. M. van Vloten. MDCCLXXXII.* Door C. N. V. E. (Christiaan Nikolaas van Ee, Predikant te Vreeswijk — de Vaart). 1779. Bl. 141—143.

Een kwa wijf
is een goe doornhage.

Vl. spreekw.

Loquela is « een blad voor eigen vlaamsche taalliefhebberije en voor eigen vlaamsche taalgeleerdheid. Voor de schrijvers van *Loquela* is de tale de tale gelijk de sterren de sterren zijn : zij bestaat, zij is daar, zij leeft en zij roert nog dagelijks, en wij zoeken ze, met eerbied, te kennen en te doen kennen, in haar wezen en in hare waarheid, in hare oorbaarheid of goedheid en in hare bewonderlijke schoonheid. » *Loquela* 1881, hlfz. 15.

Prijs 2 fr. 50; 1 fr. 25 voor de Heeren Studenten. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *nº 19 in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

Ons Oud Vlaemsch, of *Het Vl. in Vrankrijk,* 2 afprenten van elken nº ; 6 nºs 's jaars, prijs 1 fr. *J. Ficheroulle,* op de Mart, tot Belle, voor Vrankrijk; uitgever van *Loquela,* voor Belgenland.

Ondergeteekende begeert in te schrijven op LOQUELA :

Voor 't loopende jaar en de volgende.

Voor den herdruk van de jaren 1881–1884.

Op ONS OUD VLAEMSCH.

(HAND- EN HUISTEEKEN)

Teekent met een kruisken 't gene waarop gij begeert in te schrijven en zendt dit bladije, onder postzegel van 0 fr. 01, naar den uitgever.

VRAGEN

Boelinge is de Brugsche en de Oostendsche uitsprake van *boeglijne, boelijne,* Eng. *bow-line,* Fr. *bouline.* De *nokke* is... (wat eigentlijk?) aan 't uiterste ende van *de ra,* Eng. *the yard,* Fr. *la vergue.* Men zegt, met den zelfsten zin, « *de boelijne is over de ra* » = « *de boelijne is over de nokke.* » Z. Harrebomée. Wat gebeurt er als de *boelijne over de ra* of *over de nokke* is?

« Zou-je da' mêe al nie' reis zijn? » Wat beteekent *reis zijn* of *reisch zijn,* in die West-Nieuwkerksche vrage?

Hoe verstaat gij 't w. *gezien* in de volgende spreuke : « Als 't moet kwalijk uitvallen, 'k zou nog liever met ne gezien te doen he'n als met nen blenden? » Geh. *Thielt.*

In welken zin gebruikt men te Tieghem 't w. « *grimmig* » zijn?

Wat doet men *in* of *aan* den haring, eer men hem verkoopt onder den name van *ram* of *rom?*

Wat bedieden de woorden *tekelen* en *tekelare,* in dit zeggen : « Vette tekelen met den tekelare? » Gehoord tot *Lichtervelde.*

In welke streke hoort men *moederboom* alleene, voor *moederziele* alleene. Is 't moederboom, *-boôm, (boam) arbor,* of moederboom, *-bodem (boom) fundus?*

Wat is de eigentlijke zin van *krpittig,* in de wederwoorden « *gierig en krpittig* zijn. » Is dat w. ievers buiten Kortrijk bekend?

« *Draai-jen dem of!* » zoo hoort men, te Brugge, de begeerte uitspreken dat iemand zou naar den weêrlicht loopen. Maar wat is 't w. *dem,* in die leelijke spreuke?

Wat wilde hij doen verstaan die zei, sprekende van de longers : « Dat is *den boek* van 't lichaam? »

Is 't *vlekken* of *vlakken* dat bediedt : Visch de beulinge uitdoen, visch ontweien, en platten of openspreiden? Geh. *Ghistel.*

Welk slag van koeken heet men *grendels,* in 't Meetjesland?

Wat heet men *ommelgars* of *hommelgars?* Geh. *Ghistel.*

Kent er iemand den zin van 't w. *mortorie?* Eduard De Dene, Brugge 1561.

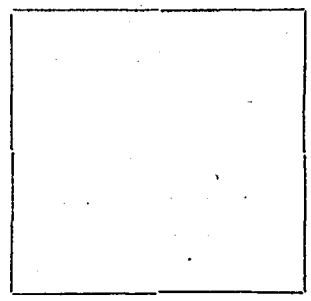
Wat heet men een *kwispelsermoen?* 1783.

Mijn achtbaren Heer J. Demeester

Uitgever

tot

Rousselaere

ANTWOORDEN

Met hertelijken dank kenne dat ik antw. ontvangen hebbe, van verschillige goede vrienden en medewerkers, wegens de ww. *vroomvoogd, stokkertje, himstig, krekelijk, hool, snool, aas, leen, moddelen, klabbernoesch, weerkasch, kneeke, boktarwe, spiesetafel, bierhave, schuifelkoe, afscholen, naning, pijen, haverzaaier, verzeveren, krevik, leeger, lagaangoed, hiezer, herduls, oestpeil, dwenden.* Zal den ingewonnen uitleg, onder 't zantekoorn, bekend maken en elk ten dienste stellen.

ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Blankenberghe, Boussu, Brugge* (9), *Brussel* (2), *Couckelaere* (2), *Duynkerke, Gent* (5), *Gheel, Hasselt* (2), *Heule, Houthem, Houthulst, Iseghem* (3), *Leeds, Leffinghe, Leuven, Maltebrugge* (2), *Meenen, Meulebeke* (2), *Neêrwaesten, Oestrich, Paschendaele, Pithem, Reninghelst, Rijssel, Rolleghem, S. Niklaas* (4), *Thielt, Thorhout.* — 1 Maarte 1887.

Ik hoore zeggen *indricht* = nadeel, schade; de twee *itjes* uitgesproken gelijk Fr. *è* in *très*. Is dat eigentlijk een Vl. w., bestaande uit *in-* en *-dricht,* vrglk *Maastricht* = *Maas-dricht;* of is het eene gevlaamschte uitspr. van 't vreemd w. *interest, intrest (tr = dr) indrest, (s = ch) indrecht, indricht?*

Wat is de kunst- of andere name van 't onkruid dat *druist* geheeten wordt, al 't Eecloosche?

Wat is 't werkwoord *nijferen,* uitsprekens *niferen, (ni,* gelijk *ni-,* in 't Fr. *nicotine)* te zeggen?

Waar hoort men « een paar *kabotten* » voor e. p. hooge leerzen?

Wat heet men « *eene buikte lands?* »

Waar hoort men het w. *wierelaaien* (of *wierelhaaien)* en wat bediedt het?

Wat is « *rasche* of *rosche* kaarte? » Geh. *Beverenbij-Rousselaere.*

Wat is eene « gheknobbelde, ongelycke, *ghemerselde* raep? » Die zeg staat in Fr. Van Sterbeeck's *Theatrum Fungorum. Z. Wetensweerdigheden,* N° 24.

Wat is eene *rietmatte,* of *rietmate,* op zijn Eecloosch gezeid?

« Item betaelt te Gillis sBorchgraven van IIIJ cannen wins die ghescinct waren mer François van Aefskerke, minen heere van Merchem, Lodewijke van Aefskerke ende vele andere goeden lieden die te Thielt eene keyserm'ct hilden van voghelen ende van perden, te VIJ scelen den stoep, beloept LVJ. sc. »

Alzoo staat het in de rekeningen der stad Thielt (14 Jan. 1420 — 24 Febr. 1421). Wat moet ik verstaan onder « *keyserm'ct* » (d. i. keizermarct, keizermart) van vogelen ende van peerden?

Zegt men *vliegenbanter* of *vliegenbauter* (Fr. *papillon)* te Nederbrakel?

In een handschrift van Deken De Bo zaliger staat het w. *zeemuis,* zonder uitleg: Weet er iemand wat dat w. bediedt?

Welk is de kunstname van enkele of dobbele *rieschurren,* een slag van vogels die verlanden en wederkeeren met de kwakkels en de patrijsen? Zij kwaken bijkans gelijk de puiden, en ze nesten in de weiden. Geh. *Audenaerde.*

LOQUELA

Nº 11, Lente 1887. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pteróënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

AAS OPHALEN. = Geleden schade, schande, te kort, weêr goed maken en herstellen. — Ik hebbe gisternacht kleene of geen ruste gehad, ik ga van den nacht moeten mijn aas ophalen. Geh. *Kortrijk.*

Die dit w. gebruiken te Kortrijk meenen te spreken van aas = *esca*, en vergelijken daarbij hun zelven bij de *aashalende* bietjes.

Tot Mechelen is 't w. even mondsgemeen als te Kortrijk. Een die onverwachts de onderlage krijgt in een gevecht zal zeggen : 'k Zal mijn ääs wel terug halen.

AFSTREELEN, *streelde af, afgestreeld.* = Ontdreelen, aftreelen, *q. v.* Geh. *S. Andries-b.-Br.*

AFTREELEN, *treelde af, afgetreeld.* = Ontdreelen, z. *Loquela* 1887, hlfz. 69. Geh. *S. Andries-b.-Br.*

BLOEVLEESCH, het. = Jeugdig vleesch, daar het bloed gedeeltelijk in gebleven is ; vleesch dat, gebraden zijnde, bloedt onder 't mes. Geh. *Zonnebeke, Houthulst.*

BOEK, den. = (Oneigentlijk) toetssteen, maatstaf, *criterium.* — De longers, dat is den boek van 't lichaam. Geh. *Iseghem.*

Met in eenen boek te lezen kan men weten hoe 't gaat, b. v. in America : met wel den staat van de longers te kennen kan men oordeelen over de gezondheid van heel 't lichaam.

Vraagt den eersten den gereedsten geleerde : Hoe vertaalt gij *criterium* in 't Vl.? Hij zal rooi hebben om u te antwoorden. De ongeleerde Vlaming en *vertaalt* hoegenaamd niets, maar hij *taalt* alles, en hij geeft aan al dat hij waarneemt en gadeslaat eenen gepasten, somtijds ja eenen zeer dichterlijken name.

BOM, den. = *Bomme, q. v.* Geh. *Oost-Vl.*

BOMME, de. = Nave, bosse, dom van 't wiel. Geh. *Oost-Vl.*

BOOMLOOS. = Zonder boôm, zonder bodem, zonder grond, zonder einde. — Die koopman is boômloos rijk geworden. Geh. *Sint-Niklaas.*

BOSPOERIG. = Hittig, hitsig, onverduldig, opschietende. — Hij is altemets zoo bospoerig, dat hij nauwelijks aan te spreken is. Geh. *Thielt, Rolleghem*, en elders.

Zie De Bo, *i. v. Bospoer.*

DERM, den, als mijdspreuke *dem.* = Darm, gedermte. 't Woord komt te passe in de Brugsche spreuke : « Draai jen dem of, » die men elders (en te Brugge ook al) stout weg hoort gebruiken met het w. *derm* derin; of, hetgene 't zelfste is : met het w. *ziele, snaren.* Z. De Bo, *i. v. Snaar.*

De spreuke bediedt : Pakt u van hier! Weg met u! Voort!

Dat het w. *ziele* ook eenen stoffelijken zin heeft en dus waarschijnelijk als wisselwoord van *derm* en *snaren* gebezigd wordt in de spreuke « *draai jen ziele of,* » is gemakkelijk om goed doene uit de tale des volks.

De *ziele* of het *zieltje* van den haring is immers een dun, lankwerpig, zilverwendig vliezeken, ofte dermken, dat men uit den haring haalt en op tafel smijt, om, bij de rechte of scheeve ligginge die 't neemt, een goed of een kwaad huwelijk te gissen, te wikken of te wikkelen.

De *ziele* of het *zielstuk* is, bij de Brabantsche beenhouwers; de harst, *le filet*, zegt Pastor Schuermans, in het tweede deel van zijn *Idioticon.*

Het stoffelijk *zieltje* van den mensch is hetgene in 't Latijn *uvula*, in 't Fr. *la luette*, (eertijds *l'uvette, l'uette)*, geheeten wordt.

Hoe dikwijls en hebbe ik niet gehoord, van haastige heetecaffydrinkers, b. v. : « Oeie ! 'k He' 't huizetje van me *zieltje* verbrand ! » Dat zieltje *(uvula)* hangt inderdaad, gelijk den wijzer van eene weegschale, in een zoo gezeid *huizetje.* Gaapt liever en kijkt in den spegel.

De *zwijneziele,* anders de *zwijnezende*, de *zende*, « *vetus Flandricum* » bij Kiliaen, heeten wij zekere uitgekozene deelen, onder andere van 't gewei, ('t ingewand) van 't zwijn, *visceratio* bij Kiliaen, die ten geschenke gezonden worden.

Draai jen *ziele,* jen *derm,* jen *snaren* of, dat is mij al een en 't zelfste : een geweldig woord, waarbij men iemand de straffe des *ontdermens* toewenscht, met het vriendelijk vermaan daarbij dat hij die straffe eigenhandig en op zijns zelfs lijf zou believen ten uitvoere te brengen. Zoo hoort men insgelijks : « Hangt u op, loopt naar de stokken *(ad compedes)*, naar de galge, naar den duivel, den weêrlicht, » benevens meer andere zoetmondige uitboezemingen van dien aard.

Het eigenhandig straffen zijns zelfs, en ten dwange van de wet, wierd over oude tijden geplogen bij de Germanen, zegt Jacob Grimm. Het is tot hedendaags toe in zwang, onder andere in het keizerrijk van Japan, bij de Japanders, ofte, hoort gij 't liever op zijn Fransch verbasterd, bij de « Japonezen ! »

Het uitwinden (het afdraaien?) van den *derm,* van de *snaren,* van de *ziele,* het ontdermen, *(exenterare)* was bij 't oud Germaansch Recht de straffe van den bosch- of boomschender. In de

Oberurseler Wysdommen (1401) staat het : « Ook, of iemand eenen boom schelt, ende hij wordt betrapt, zoo zal men hem eenen derme uit zijnen lijve trekken en dien aan den boom binden, en hem om den boom voeren zoo lange als de derm uitkomt. Die betrapt wordt daar hij eenen staanden boom schelt, dien zal men den navel bij zijnen buike opensnijden en eenen derm daaruit doen, dien nagelen aan den stam en met den plichtige rond (den boom) gaan, zoo lange als dat hij eenen derm in zijnen lijve heeft. » *Jacob Grimm*, *Deutsche Rechtsalterthümer*, bl. 519, 520, 690, 740.

't En staat nievers geboekt, zegt Grimm, dat zulke schrikkelijke straffen ooit toegepast en te lijve voltrokken wierden, maar de wet bestond, gelijk bij ons de doodstrafwet, als eene geheugenisse van oudere tijden en van onmenschelijker zeden. Zulke straffen waren afkoopelijk en stonden te gelde.

Ik hebbe onlangs, op eene oude plate, het ontdermen afgeprent gezien, en dat op zulk eene wijze dat er al eens bloed van verkruipen zou. Het kunstwerk verbeeldde de marteldood van Sint Raes *(Erasmi)*, die gediend wordt tegen de pijne in de ingewanden. De dermen wierden den uitgebeelden lijder inderdaad *afgedraaid*, *afgewonden*, als *afgetapt*, met een slag van gruwelijke haspe.

Die Fr. schrijver die wenschte te zien « *le dernier des rois pendu dans les boyaux du dernier des prêtres*, » hij en hadde die walgelijke beeldspreuke zelve niet uitgevonden : het was een weêrklank van deze eeuwenoude onmenschelijkheid.

DJAKKEN, *djakte*, *gedjakt*. = Gooien, kletsen, smijten. — Als ze caffy drinkt, ze djakt altijd het onderste van de kanne in 't vier. Geh. *Zonnebeke*.

Vrglk de bekende papegaaispreuke :

Wafele bak,
spoelkupe djak,
gat vernaai!

DORRE, de. = Klokhuis, sluize, schruize (*trognon* in 't Fr.) van eenen appel of een pere. — Ge moet die appels eerst de dorren uitsteken, eer gij ze in den oven zet om te braân. Geh. *Kortrijk*.

DRAADZIENDE, bij klankverkortinge en (*dz* = *ts*) uitgesproken *dratsiende*. = Ontbloot van wolle en glans, tot op den draad toe, kaal versleten. — Mijn beste frak begint draadziende te worden : *mon meilleur habit montre la corde*. Geh. *Rousselaere*.

De Engelschen zeggen voor *draadziende threadbare*, dat is *draadbaar*, van *baar* = bloot, vrglk *baarvoets*, *baarbeende*, *baarblijkelijk*, *openbaar*, *de bare duivel*, *de bare zee*, *baar geld*, enz.

Een draadziende frak is bij anderen *te kale grate*, *grates*, *grat*, *grat op* versleten, of hij toogt zijn tanden.

Het w. *draadziende* is een wolleweverswoord en de rechte weêrga van 't Engelsch w. *threadbare*.

Zou 't een w. geen vertalinge zijn van 't ander? En, zoo ja, wierd *threadbare* verengelscht uit het Vl., of wierd *draadziende* vervlaamscht uit het Engelsch?

Hoogleeraar Skeat, van de *Cambridge University*, zegt, in zijnen *Etymological Dictionary*, bl. XIV, dat er « nog al veel

dutch, » d. i. vlaamsch, « in 't Engelsch te vinden is. Men 'n heeft daar, tot nog toe, niet nauwkeurig genoeg op gelet, » zegt hij, « en 't navorschen van de Vlaamsch-Engelsche woorden en wendingen zou ons kunnen helpen, zelfs om de geschiedenisse van Engeland beter te verstaan.

Vlaamsche krijgsliên kwamen over naar Engeland, met Willem den veroveraar. Vlamingen verhuisden naar Wales, » zegt onze chronikenschrijver Fabyan († 1512), « woonden daar eenen langen tijd, en *sprad all Englande over*, spreidden over heel Engeland. Edward III sloot eene overeenkomste met de vrije gemeenten van Vlanderen. De eerste Engelsche lakenwevers waren Vlamingen. Het bierbrouwen, het boekdrukken, het veranderen van geloofsbelijdenisse brachten Vlamingen naar Engeland en Engelschen naar Vlanderen. Caxton woonde dertig jaar in Vlanderen; » (te Brugge, hij leerder zijn ambacht, t. w. te Collaert Mansioens), « waar het eerste Engelsche boekwerk dat ooit geprent wierd het licht zag. De zelfste Caxton vertaalde *Reinaert de Vos*. Tyndale stierf te Vilvoorde en Sir Philip Sidney te Zutphen. Na de veroveringe van Antwerpen door Parma (1585) stak het derde deel van de ambacht– of koophandeldrijvende Antwerpenaars over naar Engeland. » Enz.

Daarna geeft Skeat (bl. 750) een lijstje van honderd-vijf-en-vijftig Engelsche woorden, waarvan hij verzekert dat ze uit het Vl. in 't Engelsch verhuisd en verwandeld zijn.

En Skeat zegt dat hij hem zelven de eere durft toeschrijven van *de eerste* te zijn die (1882) met *sufficient distinctness* naar die zake gewezen heeft!

Bij Skeats lijste zal ik nog het Vl.-Engelsch w. *poplin*, Fr. *popline*, oud Engelsch *poprin*, *popring* voegen, dat de name is van eene stoffe die vroeger te *Poperinghe* meest geweven wierd.

Menige andere weverswoorden mogen Vl.-Engelsch geheeten worden, en daaronder misschien wel *threadbare*, als vertaald uit *draadziende*, dat mij onlangs gezonden wierd uit *Rousselaere*, ons hedendaagsch West-Vlaamsch *Manchester*.

EGENLANDER, den. = Reingenoot, *conterminus*. — Het land van A. paalt aan 't land van B.: A. en B. zijn egenlanders. Geh. *Houthem*.

FIKKEREN, *fikkerde*, *gefikkerd*. = Peuteren, koteren. — Hij fikkerde met zijn pennemes den doorne uit z'ne vingere. Geh. *Paschendaele*.

FUK, den. = Vernukkeling, vernepen, niet wel termend kakkernest, 't zij mensch, 't zij dier. — Wel! is dat ne fuk van e kieken, 't en groeit noch 't en bloeit! Geh. *Zonnebeke*.

GERF, den. = Gerre, z. *Loquela* 1887, hlfz. 66. — Hij gaf mij ne stek en ne gerf, en 'k mochte ervan deure! Geh. *S. Andries-b.-Br.*

GERUIMIG, uitsprekens *gruimig*. = Niet spaarzaam, kwistig. — Dochter, dochter, 't dunkt mij dat ge zoo geruimig zijt : ge doet zoo veel beuter in de panne! Geh. *Tieghem*.

GEUVING, den. = Grondling, *goujon* in 't Fr. Geh. *Nederbrakel*.

GEZONDHERTIG. = Gezond van herten, geen ziekte hebbende. — Die mensch is gezondhertig gestorven. Geh. *Rousselaere*.

HARDE. = Zeer, stijf, vandegen. — Jan kan harde wel de peren afdoen! Geh. *Ledeghem.*

Harde is een middeleeuwsch Vl. w., dat men verloren achtte. In Reinaert de Vos vindt men 't alle stappe : harde hooge, harde groot, harde dikke, harde verre, enz.

HIMSTIG. = (Van 't weder gezeid) Mistig, smoorende, vort weder, stinkende, vermufte lucht. — Himstig weêre is slecht voor den asem, is slecht voor dempige menschen of beesten. Geh. *Paschendaele, Eeghem, Thielt, Caneghem, Noordschote.*

Bij De Bo staat *hemstig, homstig, humstig, haamstig* = den geur of den smaak hebbende « van iets dat lang toegesloten is geweest in eene vochtige plaats, vermuft, duf, Fr. *qui sent le renfermé.* » 't W. *hem, hom, heim, heem* (Kil., Plantyn, L. Meijer, d'Arsy) beteekent woonste, beluik, besloten huis, enz. Daar zal ook een w. *homste, humste, himste, hemste, heemste, heimste* bestaan hebben, (vrglk *woonste, gunste, konste*, enz.) Dat *himste, heemste* (= beslotene plaatse?) zit verborgen in ons *himstig, homstig, humstig* = besloten, vermuft riekende of smakende.

Eene *muffe* of eene *moffe* is zoo vele gezeid als eene *mouwe* of *mouwe;* 't gene te lange in de *muffe*, d. i. in de *mouwe*, besloten zit, wordt *vermuft.*

Himstig weêre, *vermuft* weêre is dus *besloten* weêre, *beslotene* lucht, van woordswegen ten minsten.

Die engelsche lessen geven, bij middel van 't Vl., kunnen ons w. *homstig, himstig* te passe brengen, om 't lieve en 't zoete Engelsch woordeken « *home* » te gemakkelijker te doen onthouden.

INKACHELEN, *kachelde in, ingekacheld.* = Kachelende, kalvende invallen. — De versch gedolven grachten zijn altemale weêr ingekacheld. Geh. *Houthem.*

KABOTTE, de, tweevoud *kabotten.* = Leerze, leerzen. Z. *Kapbotte.*

KALUT, het, *ka-* korte *a*, stemzate op *-lut.*

Het w. staat bij De Bo en is daar of daar zoovele te zeggen als *ding, getrek, getuig;* « *machin,* » zoo de Waals zeggen.

Hier is nog een voorbeeld van het gebruik van dat w. : — « Kijk, gunter, » zei mijn maat, « 'k zou ne keer moeten dat kalut schilderen. » En hij wees naar een oud steenen torretje van de oude veste t'Iper. Geh. *Iper.*

KAPBOTTE, de, tweevoud *kapbotten.* = Botten met overslagen, met kappen, kapleerzen, Fr. *bottes à l'équière.* Geh. *Rousselaere, Noordschote.*

De stemzate van 't w. *kapbotten* valt op *kap-*, het bepalende deel van 't w.; maar *ka-* van *kabotten* is stemzaatloos, gelijk in *kabeulen, kaboel, kadeister, kadlijzen, kadotteren, kaduinen, kadul, kaguile, kajuite, kalut*, enz.

Dit ander w. *kabot, kabotten, « eppaar nie' kabotten, »* hebbe ik zelve gehoord, duidelijk, met de stemzate op *-botten.* Vrglk *kabots* (De Bo), *booten, kabooten,* en den geboortename *Decabootere.* Ik heb ongelukkiglijk vergeten of verwaarloosd aan te teekenen waar of van wien ik dat w. gehoord hadde, maar een trouwe zanter brengt mij nieuws, uit Westoutere en omstreken, zeggende dat mijn w. *kabotten* daar mondsgemeene

is, en niet anders en beteekent als 't gene elders *leerze*, een paar *leerzen,* in Vrankrijk, met een Dietsch-Fr. w., *une botte, des bottes, une paire de bottes* geheeten wordt.

't Zou mij verwonderen bestonde er ievers geen w. *kabotteren,* en hadde ik niet gehoord, b. v. : « Hij kwam *afgekabotterd,* in een fransche korzelheid, en hij sloeg het al in brokken daar hij aan kost. »

KONKELEN, *konkelde, gekonkeld.* = (van kleene eerrappels sprekende) In hunnen eigenen doom, met pelle en al braden, in eenen pot, met wat vet erbij. Geh. *Zevecote.*

KOORTSENPILLE, de, *koortsenpillen.* = Suikerboonen. Geh. *Zevecote, Snaeskerke, Couckelaere.*

KREKELIJK, de eerste *e* gelijk *eê* in beêvaard, leêg, enz. = Kerstig, vijsgezind, kwaad. — Men is krekelijk als men dat moet zien! Ik hebbe mij krekelijk gemaakt. Geh. *Caneghem.*

KRIETLOOS, bij klankverkortinge *kriitloos, krijtloos,* vrglk « *slaplaken, dradziende, barbeende,* » enz. = (De Bo) « Kriekeloos » (beter *kriekloos?)* « ziekachtig, flauw, krank. Een kriekeloos mensch. Er kriekeloos uit zien. »

In een nagelaten handgeschrifte van Deken De Bo zaliger vinde ik : « Krijteloos (Wvl. *kriteloos),* adj. Hetzelfde als kriekeloos. *Krijteloos, ita prof. Ypris. Ego audivi kriekeloos.* »

't Is jammer, wie of van waar die « *prof. Ypris* » was en staat er niet bij!

Het w. *krietloos* is mij ook, en nu voor den derden keer, toegezonden, altijd met welna de zelfste beteekenisse. — Krietloos, dat is verarmd, deerlijk, en zonder moed. « Heel 't huus is ovvebbrand, 't is kriitloos (deerlijk) om zien. » Geh. *Veurne, Zevecote,* en die streke.

Ik hebbe bovendien een zeldzaam boeksken in mijn bezit, dat heet *Sommeghe vriendelicke ende zeer hertelicke minnebriefkins tusschen de leerende ziele ende Alethia, dat es, de Waerheit, huer meesterse, bequame ende profitig om lesen, ghemaect ende ghepredict by broeder Pieter de backere religieus in der predicheeren clooster binnen Ghend.* Luidens 't laatste blad en de *letteren van consente Ghegeuen te Brussel den 20 Ianu. 1557. Ghesubsigneert I. de la Torre,* wierd het boeksken gedrukt te Gent, bij *Cornelio Manilio.* Nu, op bl. 227 van die kostbare zeldzaamheid staat er als volgt :

« God leert int Euangelie dat niet behoorlic en es datmen tbroot ontrecke den kinderen, ende dat geue den honden. Alzoo langhe als ghi aerme menschen siet mager » (bl. 228) « magher en crieteloos gaen up straten en laet de honden niet vet gaen. »

Welk mag nu de zin zijn van 't w. *kriek-* of *kriet-, (krieke-* of *kriete-),* dat het eerste led is van dit samengesteld oud w.? Is 't *krieke* 2) = Fr. *cérise?* Of is 't *kriek-* 1) (Plantin) = « Den kriec van den dach. *Le poinct ou l'aube du jour. Aurora, crepusculum, sublucanum tempus?* » Is 't het Grieksch-Vl. w. *krieke* 2), *grieke, krikke, (græca)* : het vrouwgeslachtige, met *de, zij, haar, heur?* Of is 't het Dietsch-Vl. w. *kriek* 1), van *krieken, kriekte, gekriekt* : het mangeslachtige, met *den, hij, hem, zijn?*

Dat wij hier met ons eigen oud Vl. w. *kriek* 1) te doen hebben schijnt mij buiten allen twijfel.

De *kriek* van den dag is immers de *roode* dageraat, « *l'au-*

rore aux doigts de roses, etc., » de *bleuzende* morgenstond, « *roseo spectabilis ore !* »

« *Krieken*, » zegt *Hoefft*, in zijne *Proeve van Bredasch Taaleigen*, « worden hier genaamd de bakkershoutskolen van takken-bossen of ander klein hout. Men gebruikt dezelve hier veel in stoven, en om spijzen gereed te maken. Ook te Bergen-op-Zoom heeten dezelve *krieken*. »

« *Kriekelen — krieken*. Beide werkwoorden beteekenen bij Kiliaen rood worden, schijnen, blinken, en werden gebezigd van den morgenstond, » zegt *Dr de Jager, Frequentativen*. « Wij spreken nog, » voegt hij daarbij, « van het *krieken* van den morgen of dageraad, bij Kiliaen *kriecke* en *kriekelinghe*. »

Heer Lodewijk Van Velthem hiet het morgenrood de *griekinge*, en vader Jacop van Maarlant de *grakinge* van den dag; van daar het w. *daggraak* (met *k*), nu *dagraat* (met *t*).

Vrglk *kriekloos* (met *k*) en *krietloos* (met *t*).

Gelijk men den *dagraat* het *bleuzen* van den dag heet, zoo heet men de bakkerskolen ook *bleuzen*, *breuzen* (De Bo), *bleuskolen*, *breuskolen*, klankverkort *bluskolen*. Misverstaan *bluschkolen*?

Diende het w. *bluschpot* ook niet *bleus-* of *breuspot* geschreven te zijn, klankverkort *bluspot*? Dat w. en ware in 't spreken niet te onderkennen van *bluschpot*.

Bleuzen en *krieken* is dus 't zelfste; *kriekloos* en *krietloos* is zonder *blos*, niet bleuzende, derf, deluw en deerlijk van verwen, ziekertierig, uitgehongerd, mager, enz.

Te Handsaeme hoorde ik zelfs van een kwijnenden mensch : « Hij zit daar altijd zoo *krieploos !* » De zin van 't w. ligt dus in *krie-*, dat, uitgaande met *-k*, met *-t*, of met *-p*, altijd het eigenste beteekent : voor de ooren, scherp *geluid*, voor de oogen, scherp *gestraal*, hoogspeierende varwe, helbleuzend wang- of morgenrood.

LACHTAND, den. = Een van de tanden die bloot komen, als men lacht, *gelasinoi odontes*, in 't Grieksch, in 't oud Vl. de *botertanden*. Z. de woordenboeken. — Dat jong en heeft geen éénen lachtand ! Geh. *Sinte-Kruis-b.-Brugge*.

De spreuke was beeldwijs gemeend en bediede : 't Jong heeft al te veel neerste, 't en lacht albij nooit !

LEEGER. *Loquela* 1887, blfz. 76.

Het woord *leeger*, met den zin dien *Loquela* uiteengedaan heeft, ter bovenverhaalde plaatse, wordt elders ook in algemeen gebruik gehoord en bevonden, onder andere, schrijft men mij, te *Couckelaere*, in West-, en tot *Exaerde*, in Oostvlanderen. Wie weet hoe wijd en hoe verre sommige woorden, die nievers geboekt en staan of 't en zij nu eerst in *Loquela*, gehavig ende gangbaar Vlaamsch zijn ! 't Ware eene zeer nuttige bezigheid wilde iemand den *habitat*, ofte de *gangbaarheid* van sommige woorden naspeuren.

MENIGTIJD. = Langen tijd. — Ik wete ik dat hij van over menigtijd daar af en toe ging. Geh. *Kortrijk*.

NOOZELOOS. = Noodeloos. — Hij heeft al zij geld noozeloos verkwist en aan den hals gebrocht. Geh. *Kortrijk*.

OERDOM, den. = Ouderdom. « Ten Oerdomme » is een wijk van Reninghelst. Vrglk *schoere* = schoudere.

OOR, den. = Erfgenaam. — In zulke sterfhuizen zijn « den avocaat en de notaris den besten oor ! » Geh. *Kortrijk*.

OP ZEE. = Dronke. — 't Is jammer, maar alle maandage goed is hij op zee, en dat en mist nooit ! Geh. *Kortrijk*.

PADWEEG, den. = Padwegel, voetwegel. — Pakt den padweeg, en ge loopt bots op den torre van Knokke. Geh. *Noorden van Brugge*.

REIS. = (Des) rei 's, Fr. *de niveau;* zedelijk gesproken, effen en streke, klaar. — 'k Ben dermeê reis ! Geh. *Rousselaere*.

RONDEN, *rondene, rondener, rondenste* = Rond. — Hij stak zijne hemdebandekes in 'n rondene dooze. Geh. *Kortrijk*.

SCHALOOS. = Door schade loos geworden, verlies ondergaande, schadelijk vallende. — Dat is schaloos hout om in berd te zagen. Dat is schaloos weêre. Dat is e schaloos stik vleesch. Geh. *Zevecote*.

Vrglk De Bo, *i. v. -loos*, en Weiland, *i. v. schadeloos*. De Hollanders gebruiken 't w. *schadeloos*, *schaloos* = loos, los door schade, beschadigd, zoo wel als wij.

SCHRIJNWEGEL, den. = Wegel langs waar de schrijne, de fierter, de rijve gedregen wordt, en dien de beêvaarders volgen als ze komen dienen. Geh. *Temsche*.

Men zegt ook : « Dat is ne schrijnwegel ! » sprekende van een lang spilde vrouwmensch.

STEKEN, *stak*, *gesteken*. = Uitspreken. — Eenen vloek steken of duist, dat is hem al eender ! Geh. *Paschendaele*.

TE KLUFFE. = Lotsvoets, Fr. *à pieds joints*, *à pieds clos*. — Alla, te kluffe derover ! Geh. *Kortrijk*.

UITKACHELEN, *kachelde uit, uitgekacheld*. = Uitkalven, uitbressen. — De kant van den dijk, van de gracht, is uitgekacheld, van 't geweldig water. Geh. *Houthem*.

UITLEGGEN, *lei uit, uitgeleid*. = Uitspreken, uitstooten. — « H'n hee' van z' leven meer vloeken utelleid os dander haren up ze kop staan ! » Geh. *Houthem*.

UITVLOGE, de. = Het uitvliegen, het uitschieten, zedelijk gezeid, b. v. in gramme woorden, vloeken, enz. — « 't Gebeurt hem ook 'en uutvloge t'he'n. » Geh. *Houthem*.

VANDEGEN, stemzate op *de-*. = Geweldig, zeer, stijf, hard. — Ge zult vandegen slagen krijgen ! Geh. *Snaeskerke*.

VISCHRIJTE, de, uitspr. *vèzrite*. = Vischkraaie, vischwijf. — Zwijgt, ze kan tieren lijk 'n vischrijte ! Geh. *Gheluwe*.

VLIEGENBAUTER, den. = Vlinder, Fr. *papillon*. Geh. *Nederbrakel*.

WELLE, de. = Werre, were (*rr* = *ll*). — En hadde Jan in de welle niet geweest, Pier en Ko trokken m'kaar de haren uit den kop ! Geh. *S. Andries-b.-B*.

ZEEMKOEKE, den. = Zoetekoeke, Fr. *pain d'épice*. Geh. *Rousselaere*.

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

WETENSWEERDIGHEDEN

Bijblad van LOQUELA Lente 1887

N° 29. « *L'on ne peut trop insister sur l'importance des dialectes pour la linguistique; quelquefois une induction se complète par une hypothèse, se confirme par une série de faits que nous révèle une étude de quelques dialectes; d'autres fois ils jettent une lumière inattendue sur un point obscur sur lequel on eût en vain interrogé la langue littéraire. Car si les dialectes ont subi des modifications considérables il ne faut pas oublier qu'ils nous conservent souvent des formes anciennes que la langue littéraire a complètement perdues et qu'en général ils sont plus purs sous le rapport de la lexicographie et contiennent moins de mots étrangers que les langues littéraires, qui empruntent trop facilement aux langues voisines, de sorte que la dialectologie est encore appelée à rendre des services considérables à la philologie comparée.* — EMILE J. DE DILLON. »

Uit *Le Muséon. Revue internationale, Louvain, t. II. n° 3. pp. 492—493.*

N° 30. « Maer boven al wild' ic wel dat igelic hem naerstih wahte te staan na vreemde uitlantse gebuirwoorden, als ons den noot daer tou niet en dwijngt, welke lelicheit nu ter tijt van zommige nieusgierige Geesten, zonderlijnge bemint en belust wart, om door verscheide nieuheit bi de simpele Gemeente in achtijnge te komen, daer nohtans dit gebrec van de latinen genomt *Affectatio:* tot alle oude tiden bide geleerden als venijn, gevliet en geschout is geweest. »

Uit de *Nederduitse orthographie... By een vergaert door Pontus de Heuiter van Delft, Canoninc van Gorinchem. T'Antvverpen, By Christoffel Plantijn. M.D.LXXXI.* (1581). Bl. 99.

N° 31. « *Vous avez des notions d'anglais, d'allemand, d'italien; je vous en félicite; mais vous ignorez le flamand, votre langue maternelle, cette langue que vos fils devront savoir, sous peine d'être des déclassés dans leur pays!* »

Uit *Mariages contemporains. Conférence donnée à la Société Générale des Etudiants de l'Université Catholique de Louvain, le 13 Janvier 1887, par Guillaume Verspeyen. Magasin Littéraire et Scientifique. Gand, S. Leliaert, A. Siffer & Cie. 1887.* Bl. 191.

N° 32. « *Il y a un signe presque matériel de l'influence qu'un peuple a exercée sur l'éducation d'un autre; c'est la langue, l'élément le plus positif, le signe le plus constant, le témoignage le plus irrécusable de la nationalité. Quand la langue a disparu, on peut dire que la nation n'est plus. Quand les langues se sont mêlées, il ne faut guère penser à distinguer les nations. La puissance de la conquête Romaine nous est attestée par l'effacement des langues qui la précédèrent. « Rome, dit Pline (Hist. nat. III. 5), a ramené à une langue commune les idiomes sauvages et discors des races humaines.* »

Uit *Les Césars, par le Comte Franz de Champagny. Tome II. Louvain. Typographie et Librairie de C.-J. Fontein. 1854.* Bl. 34.

N° 33. . . . . .

« En zeker 't geldt hier meer dan bloot belachlijk schrijven,
't Geldt Volksroem, Moedertaal, die braven heilig blijven;
Het geldt de denkwijs zelve, en 't vaderlandsch gemoed
Dat aan de denkvorm hangt, gelijk het brein aan 't bloed.
't Raakt rondheid, kloek verstand, en de eigenheid van denken,
Die 't vreemde taalgeknoei niet laten kan te krenken. »

Uit *W. Bilderdijk, Persius hekeldicht.*

N° 34. « *Prijskamp voor Vlaamsche Letterkunde en Toonkunst, uitgeschreven door de Maatschappij van Taal-, Kunst- en Letteroefening « De Vriendschap » te Rousselare voor 1888.*

Taalkunde: *Lijst van ongeboekte plaatsnamen in West-Vlaanderen.* — Al de eigennamen, die door 't Volk gegeven worden aan de verschillige

gedaanten, onder dewelke de oppervlakte van West-Vlaanderen voorkomt, 't zij behuisd, begroeid, bestraat, bestroomd of anderszins. De namen alleen worden verlangd, zonder taalkundigen uitleg, maar met aanduiding der gemeente in welke zij gehoord worden. Voor de beste en grootste lijst is de prijs twee honderd franken.

Voorwaarden: Art. 7. — De mededingende stukken moeten, vóór den 1n December 1887, vrachtvrij gezonden worden aan den schrijver der Maatschappij, M. J. Du Buisson, nijveraar te Rousselare. »

N° 35. « Lange jaren geleden werkte ik eens aan een opstel, waar ik volstrekt van een' « moor » of « koffiemoor » moest spreken. Maar eene zekere puristische vrees kleefde mij aan, en ik begon te twijfelen, of dat woord « moor » wel « echt Nederlandsch » was. Ik raadpleegde Weiland, maar ik en vond het niet. Was het dus geen « Nederlandsch »? Wacht! ik zou in Kramers zoeken. Ik zocht te vergeefs in 't eerste deel den naam van dat onontbeerlijk keukengerief, 't eerste wat men noodig heeft als men voor zijne buren « den haal wil hangen »; dat ik in mijne jeugd zoo gaarne hoorde zingen, wanneer de dansende vlammen zijne dikke ronde zwarte moorenkaakskens lekken kwamen! Gelukkig, ik kon al wat Fransch, en met Fransch trekken wij Vlamingen ons altijd uit den slag, wanneer wij, bij gebrek aan grondige studie, met onze moedertaal niet wel over den weg weten. In 't Fransch kunnen wij ons doorgaans (naar wij meenen) goed uitdrukken: dus de zaak in 't Fransch gezegd, en vertaald, en 't is geklonken! Welnu, ik zocht met een luchtig gemoed in Kramers tweede deel het woord « coquemar », en vond, in plaats van mijn' geliefkoosden « moor » een' « dikbuikigen waterketel »! — Van toen af heeft Kramers veel in mijne achting verloren; integendeel heb ik het woordenboek van Heremans onmiddellijk na zijne verschijning gekocht, alleen omdat hij 't woord « moor » had opgenomen! Doch mijne puristerij is allengskens versleten; in zake van taal ben ik tegenwoordig zuiver democratisch, en ik acht mijn Hagelandsch woord « baint » met zijne wettige afkomst van « branden, brannen, barnen » zoo goed « Nederlandsch » als het woord « tondel », dat ik niet afkeur, ofschoon het bij ons niet gebruikt wordt. »

Uit een opstel in 't *Belfort 1887, April nr 4,* bl. 234—235, geteekend: D. Claes. *Namen, 26 December 1886.*

N° 36. « *Si le style c'est l'homme, une langue est la forme apparente et visible de l'esprit d'un peuple: et c'est là de toutes les propriétés, de toutes les grandeurs nationales celle qu'un peuple doit être le plus fier et le plus jaloux de conserver.* »

Uit de aansprake van mijn Hoogweerdigsten Heere Bisschop Dupanloup, bij zijne aanveerdinge in de Fransche Taalkamer.

N° 37. « Aan Prins Boudewijn van Vlaanderen! Moge hij de voetstappen van onze oude graven Boudewijn volgen! Dat hij kloek en moedig zij zoo als Boudewijn met den ijzeren arm! Dat hij God vreeze en getrouw blijve, zoo als Boudewijn de Vrome! Dat zijn naam door de wereld weergalme zoo als die van Boudewijn van Constantinopel!

Lang leve Prins Boudewijn van Vlaanderen! »

Uit den heildronk van *Senator Lammens. Verslag over de Feestelijke betooging ter eere van Fr. De Potter en H. Claeys, 22 Nov. 1886, door A. V. Bultynck. Gent, Drukkerij Excelsior S. Leliaert, A. Siffer en Cie, Hoogpoort, 52. 1887.* Bl. 58.

N° 38. « Zoo gaat het allen beschavingstalen: zij kunnen nu en dan door de gemeene volksspraak leeren feilen te verbeteren. In alle geval dienen de echte tongvallen, de stamspraken, zooals Dahlmann ze noemt, ter opfrissching der schrifttaal. Hoe rijker zij daaraan is, des te beter voor haar. Uit de stamspraken zijpelt immer, lijze en ongemerkt, nieuw bloed in de hoofdtaal over. »

Uit eenen Brief van *Klaus Groth,* gedagteekend *Kiel, den 25 April 1885,* en voortskomende in het opstel *Dietsche Beweging,* geteekend *Dr C.-J. Hansen. Antwerpen, 20 Juni 1885.* Bl. 4.

Loquela is « een blad voor eigen vlaamsche taalliefhebberije en voor eigen vlaamsche taalgeleerdheid. Voor de schrijvers van *Loquela* is de tale de tale gelijk de sterren de sterren zijn : zij bestaat, zij is daar, zij leeft en zij roert nog dagelijks, en wij zoeken ze, met eerbied, te kennen en te doen kennen, in haar wezen en in hare waarheid, in hare oorbaarheid of goedheid en in hare bewonderlijke schoonheid. » *Loquela* 1881, hlfz. 15.

Prijs 2 fr. 50; 1 fr. 25 voor de Heeren Studenten. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *nº 19 in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

Ons Oud Vlaemsch, of *Het Vl. in Vrankrijk,* 2 afprenten van elken nº; 6 nos 's jaars, prijs 1 fr. *J. Ficheroulle,* op de Mart, tot Belle, voor Vrankrijk; uitgever van *Loquela,* voor Belgenland.

Ondergeteekende begeert in te schrijven op LOQUELA :

Voor 't loopende jaar en de volgende.

Voor den herdruk van de jaren 1881—1884.

Op ONS OUD VLAEMSCH.

(HAND- EN HUISTEEKEN)

Teekent met een kruisken 't gene waarop gij begeert in te schrijven en zendt dit bladtje, onder postzegel van 0 fr. 01, naar den uitgever.

VRAGEN

Boelinge is de Brugsche en de Oostendsche uitsprake van *boeglijne, boelijne,* Eng. *bow-line,* Fr. *bouline.* De *nokke* is... (wat eigentlijk?) aan 't uiterste ende van *de ra,* Eng. *the yard,* Fr. *la vergue.* Men zegt, met den zelfsten zin, « *de boelijne is over de ra* » = « *de boelijne is over de nokke.* » Z. Harrebomée. Wat gebeurt er als de *boelijne over de ra* of *over de nokke* is?

Hoe verstaat gij 't w. *gezien* in de volgende spreuke : « Als 't moet kwalijk uitvallen, 'k zou nog liever met ne gezien te doen he'n als met nen blenden? » Geh. *Thielt.*

In welken zin gebruikt men te Tieghem 't w. « *grimmig* » zijn?

Wat doet men *in* of *aan* den haring, eer men nem verkoopt onder den name van *ram* of *rom?*

In welke streke hoort men *moederboom* alleene, voor *moederziele* alleene. Is 't moederboom, *-boôm, (boam) arbor,* of moederboom, *-bodem (boom) fundus?*

In een handschrift van Deken De Bo zaliger staat het w. *zeemuis,* zonder uitleg : Weet er iemand wat dat w. bediedt?

Wat is de eigentlijke zin van *krpittig,* in de wederwoorden « *gierig en krpittig* zijn. » Is dat w. ievers buiten Kortrijk bekend?

Is 't *vlekken* of *vlakken* dat bediedt : Visch de beulinge uitdoen, visch ontweien, en platten of openspreiden? Geh. *Ghistel.*

Wat heet men *ommelgars* of *hommelgars?* Geh. *Ghistel.*

Kent er iemand den zin van 't w. *mortorie?* Eduard De Dene, Brugge 1561.

Wat heet men een *kwispelsermoen?* 1783.

Ik hoore zeggen *indricht* = nadeel, schade; de twee *itjes* uitgesproken gelijk Fr. *è* in *très.* Is dat eigentlijk een Vl. w., bestaande uit *in-* en *-dricht,* vrglk *Maastricht* = *Maas-dricht;* of is het eene gevlaamschte uitspr. van 't vreemd w. *interest, intrest (tr = dr) indrest, (s = ch) indrecht, indricht?*

Wat is de kunst- of andere name van 't onkruid dat *druist* geheeten wordt, al 't Eecloosche?

Wat is 't werkwoord *nijferen,* uitsprekens *niferen, (ni,* gelijk *ni-,* in 't Fr. *nicotine)* te zeggen?

Wat heet men « *eene buikte lands?* »

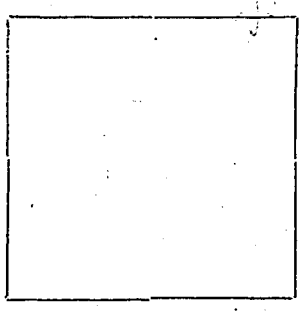
Waar hoort men het w. *wierelaaien* (of *wierelhaaien)* en wat bediedt het?

Mijn achtbaren Heer J. Demeester

Uitgever

tot

Rousselaere

o

ANTWOORDEN

Met hertelijken dank kenne dat ik antw. ontvangen hebbe, van verschillige goede vrienden en medewerkers, wegens de ww. *vroomvoogd, stokkertje, tekelen, grendel, rieschurre, hool, snool, leen, moddelen, klabbernoesch, weerkasch, kneeke, boktarwe, spiesetafel, bierhave, schuifelkoe, afscholen, naning, pijen, haverzaaier, verzeveren, krevik, leeger, lagaangoed, hiezer, herduls, oestpeil, dwenden.* Zal den ingewonnen uitleg, onder 't zantekoorn, bekend maken en elk ten dienste stellen.

ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Antwerpen, Asper* (3), *Boussu* (3), *Brugge* (13), *Brussel, Bulscamp* (2), *Couckelaere* (2), *Dudseele* (2), *Duynkercke, Eecloo* (3), *Eine, Everghem* (3), *Gent* (7), *Gheel, Gheersbergen, Hansbeke, Hasselt* (2), *Hoogstraeten* (2), *Houthem, Iper, Iseghem, Leuven* (4), *Lichtervelde, Maltebrugge, Marck in Henegouw, Mechelen* (2), *Meenen, Meirelbeke, Meulebeke, Paschendaele* (2), *Reninghelst* (3), *Rijssel, Rolleghem* (2), *Rousselaere* (2), *S. Andries, S. Niklaas* (6), *Synghem, Veurne, Zonnebeke.* — 8 April 1887.

6

Wat is « *rasche* of *rosche* kaarte? » Geh. *Beverenbij-Rousselaere.*

Wat is eene « gheknobbelde, ongelycke, *ghemerselde* raep? » Die zeg staat in Fr. Van Sterbeeck's *Theatrum Fungorum.* Z. *Wetensweerdigheden,* N° 24.

Wat is eene *rietmatte,* of *rietmate,* op zijn Eecloosch gezeid?

« Item betaelt te Gillis sBorchgraven van IIIJ cannen wins die ghescinct waren mer François van Aefskerke, minen heere van Merchem, Lodewijke van Aefskerke ende vele andere goeden lieden die te Thielt eene keyserm'ct hilden van voghelen ende van perden, te VIJ scelen den stoep, beloept LVJ. sc. »

Alzoo staat het in de rekeningen der stad Thielt (14 Jan. 1420 — 24 Febr. 1421). Wat moet ik verstaan onder « *keyserm'ct* » (d. i. keizermarct, keizermart) van vogelen ende van peerden?

Wat beteekent het w. *kroeie,* in het wederwoord: « Noch kroeie noch moeie » meer hooren? Geh. *Tieghem.*

Wat is *spaai hooi,* of hooi dat maar *spaai* en is? Geh. *Rousselaere.*

4

5

Wat beteekent het woord *broomol* in 't Rousselaersch deuntje:

Kindtje geboren,
de weelde verloren,
den broomol?

« Zegt dat *herwees,* doet dat *herwees.* » De zin van *herwees* is: op nieuw, van her. Maar, hoe klinkt de *ee* van *-wees?* Hoe de *-s,* als *z* of als *s?* Op welk deel van 't w. valt de stemzate, op *her-* of op *-wees?* Hoe 't w. geschreven? En waar wordt het gehoord?

Wat is *steekte, stikte, (steek- stik- = -stèq-,* gelijk in 't Fr. *pastèque)* in 't volgende zeggen: « Als Pier in zijn steekte is, hij zou elkendeen aangaan! Geh. *Brugge.*

Wat is eene ingangkaarte, die « *geraaid* » is?

Wat is *morreporre* te zeggen? Geh. *Gheluwe.*

Wat is 't w. *benogen* te zeggen, dat zaliger Deken De Bo aangeteekend heeft, zonder meer?

Wat is *ne gapaard koopen?* Geh. *Paschendaele.*

Wat heet men *zeeuwsch speur?* Geh. *Iseghem.*

Wat verstaat gij door *bruwanen?* Zijn dat vogels?

Wat is een *bavier,* stemzate op *-vier?*

LOQUELA

Nº 12, Oostermaand 1887. « Loquela tua manifestum te facit. » — MATTH., XXVI, 73.

ZANTEKOORN

dat is vlaamsche woorden, woordengedaanten of woordenbeteekenissen, die ongeboekt, mijns wetens, en tot nog toe *épea pterôënta*, d. i. vluchtig gebleven waren.

AANDRAGEN, *droeg aan, aangedragen.* = Aantrekken. — Daar 'n draag ik mij nichs van aan! Geh. *Brussel.*

ANGENEEZE. = Agnes. Geh. *Kortrijk.*

BANNEELE, de, stemzate *-eel-*. = Driewielkarre. Geh. *Hansbeke.*

BEBLENDEMUREN, *beblendemuurde, beblendemuurd*, uitspr. *-meuren, -meurd.* = Mét eenen blenden muur omzetten, ombouwen. — Dat land en is niet beblendemuurd, dus ge meugt daar nen haze schieten, is 't dat ge de keure hebt. Geh. *Wynghene.*

BENDEPEERD, het. = Jong peerd, dat nog niet geleerd en is. Geh. *Ghistel.*

BESCHRIJVEN, *beschreef, beschreven.* = Bijschrijven, aanteekenen, boeken, schriftelijk veroorkonden. — Ze gingen zoeken achter zijne oorkomste op het gemeentehuis, maar noch hij noch zijne ouders en stonden daar beschreven. Geh. *Rekhem.*

Het w. *beschrijven*, vroeger *bijschrijven* = *bij*, wegens iets *schrijven*, iets *bij geschrifte* of schriftelijk doen, zou zeer wel te passe komen om het gebuur-, het schuim-, het bastaardw. *verbaliseeren, proces-verbaal* maken te vervangen. Men zou zeggen b. v.: Jan is *beschreven* wegens geraas bij nachte. De tuchtmeester heeft een *beschrijf* tegen hem opgesteld, ingediend. 't *Beschrijf* van den laatsten zitdag beslaat twee bladzijden. Iedereen zou dat zoo wel en beter verstaan, dunkens mij, als het zeer mankgaande en vreemd w. *proces-verbaal.*

Proces-verbaal maken *is* immers zoo verre gaan (*pro-cedere*) in een zake, dat men erbij schrijft, dat er *verba* of woorden van en bij geschreven worden.

Hij vrocht dat hij *derbij* zweette, men zouder *bij* krijschen als men dat hoort, zoo zegt het volk.

Het w. *beschrijven*, met den zin dien *Loquela* komt te boeken, en is nog niet geheel weggestorven in Holland, luidens Kramers die zegt: « Beschrijven, — *Mettre par écrit.* Ik zal 't verdrag laten b-. *Je ferai faire les écritures du contrat, je ferai mettre le contrat par écrit.* »

BESNEUVELD. = Bij dranke of daaromtrent. — Seppe was nog al wel besneuveld, als hij gisteravond thuis kwam. Geh. *Kortrijk.*

BEVLOEKEN, *bevloekte, bevloekt.* = Met vloeken aanvallen, vloekende bekijven. — Kinders en willen van hunne ouders niet bevloekt zijn. Geh. *Rekhem, in W.-Vl.*

BIEWERTSE, de, uitspr. *biewæse* (*æ* = het Fr. *ai* in *faire*). = Drank die tegen de vallingen en de zeere kelen gemaakt wordt, met uitgedowen zeemgraten, gekookt in heet water of met heet water begoten. Geh. *Cortemarck.*

Zie De Bo, *i. v. weerse, lieweerse.*

BISDOM, het. = Het hof van den Bischop, de Bischoppelijke woonste. — Jans broere weunt in 't bisdom als lijfknape van zijne Hoogweerdigheid. Geh. *West-* en *Oostvlanderen.*

't Wondert mij dat ik dat w. nievers te boeke en vinde.

BLIJVER, den. = Stuk vee dat men niet en bestemt tot de komenschap of tot den verkoop. — Z. *Vetter.*

BOOM. In de spreuken *boomtje* alleene staan, *moederboom* of *moederboomtje* alleene, is er zake van boom (*arbor*), *baum* in het Hoogduitsch, uitsprekens *boam*, gelijk in *toom, zoom* in 't Vl. Met boôm (bodem) en ware geen zin te krijgen; met boom *(arbor)* en schijnt het zoo moeielijk niet.

Het Hoogduitsche *sich bœumen, sich aufbœumen* (J. Grimm) beteekent *erigi*, rechte, overende staan, boomsgewijs staan en zonder steun van wege de handen. Dat wordt in 't Hoogduitsch gezeid van 't ongeboren kind, van 't herte, van 't haar, van de manen, van 't water, van de vlamme, van de schaduwe. In 't Engelsch en in 't Vlaamsch *boomt (beams)* de zonne, te weten *boomen* de stralen van de zonne, ja *boomen* de pinkelende nachtlampen des hemels. Daarop steunt onder andere de raadselachtige beschrijvinge van 't zevengesterre:

> Langst den Lisseweegschen watergang
> staander zeven boomen, even lang;
> 't en zijn noch eschen noch popelieren,
> je 'n zou 't ni raan al waar' je met vieren!

Langs den hoogen wolkengang, voor den Bruggeling Lissewegewaard, ziet men, als 't sterreklaar is, zeven boomen, d. i. zeven *boomende* sterren staan, die, even lang, noch eschen- noch popelieren-, maar sterreboomen, in 't Engelsch *beaming stars* zijn. Voor ontaalkundigen zijn die *boomen* moeielijk te raden in hunne hooge verborgentheid.

Nu een kind, voor eenen hoogduitscher, *bœumet sich*, als 't voor nen vlaming *boomtje alleene* staat, als 't niet meer te vierkluffe, over handen en voeten, eers opwaards, langs den grond en kruipt.

Gelijk men de ww. *ziele alleene* en *mensch alleene* versterkt, zoo versterkt men ook *boom alleene*, en men zegt: — *Moeder-*

mensch, moederziele, moederboom alleene. Geh. *heel Vlanderen deure.*

Misschien heeft uit het voorgaande 't w. *boom* allengskens de bediedenisse van *mensch* gekregen, b. v. in den mijdspreukigen zeg : « 'k Zou u dat gisteren allemaal verteld hebben, maar 't stonden boomen in den weg. » Dat is : 't Waren kinders, vrouweliên, menschen bij, zulke immers die er te vele waren, die 't niet hooren en moesten of en mochten.

Wat doet het als ik in nen zerpen appel gebeten hebbe en dat mijne tanden *boomsch* zijn? Ete ik toen, wel een halve ure lang nadien, « met *lange* tanden? » *Boomen* mijn tanden toen, en *stralen* ze?

Ze zijn *eggig, eggerig,* zeggen de woordenboeken, en *egge* versterkt uit *ege* is Latijn *ac-us, egel, acul-eus,* scherp, straal, stekel. Het *stekel*verken *bœumt sich* ook in 't Hoogduitsch.

BOSSE, de. = IJzeren koker, die van binnen in de nave van 't wiel zit. Geh. *Oost-Vl.*

BRUGGE. — Ge zult daarvan slapen da' je Brugge ni en ziet! Geh. *Iper.*

Dat is vaste slapen, slapen lijk 'n zulle.

ENDEKLOKKE, de. = Overlijden, sterven, dood. — Ne mensch zou daar zijne endeklokke aan halen! Geh. *Rolleghem-Capelle.*

GODLOONEN, *godloonde, gegodloond.* = Bedanken. — « M'nheere, 'k he' je ossan hertelik te Godloon'n. » Geh. *Houthem.*

GRONDHERTIGLIJK. = Uit den grond des herten, van 's herten gronde. — 't Is mij grondhertiglijk leed dat ik u misdaan hebbe. Geh. *Wercken.*

G'ZAARDE, stemzate *-aar-*. = Exaerde. Geh. *Land van Waes.*

HAVERING, de. = Schuddinge, pak slagen, zonder kwetsen. — 'k Zal u eene havering geven dat gij 't zult onthou'en! Geh. *Antwerpen.*

HENNEBEKKEN, *hennebekte, gehennebekt.* = Getijdig en onwillekeurig eenen onhebbelijken, scheeven snok met het hoofd doen, voorwaards of zijwaards, zoo de hennen plegen. — Hij is weêr bezig met hennebekken! Geh. *Beveren-bij-Rousselaere.*

De Franschen heeten dit slag van gebrekelijkheid hebben, met een Vl. w., *avoir un « tic » nerveux.* Hoe ze dien bezonderen *tik*, dien hennetik heeten en wete ik niet.

IN WERKE. = Werk hebbende, werkende. — Waar werkt uw man nu? Hij is in werke te Moscroen. Geh. *Rekhem.*

KANTEMANDEN, *kantemandde, gekantemand.* = Murtsemalen, in 't verborgen iets beramen, ter sluiks iets schikken en bereiden. — Zij hebben dat gekantemand onder malkaar. Dat was alreê gekantemand van te vooren. Ze kantemandden te gare hoe ze hem gingen bedriegen. Ze zijn weêr bezig met iets te kantemanden. Geh. *bezuiden Brugge.*

Kantemanden (z. De Bo, onder *Flikflooien*) is eigentlijk *kanten* en *manden,* te *kante* en te *mande* doen, *omnia benè disponere*, alle dingen gereed en elk op zijn plaatse leggen,

zoo dat men 't noodige bij den werke en onder de hand hebbe als de zake te verrichten of het spel te spelen is.

KEESTEN, *keestte, gekeest.* = 1° De keesten afdoen, z. De Bo. 2° De wortels weren van staande boomen. — Ziet dat ge dien schoonen waaiboom niet te vele en keest, anders zou hij dood gaan! Geh. *Kortrijk.*

KLOKEI, het. = Paaschei. — Paaschavond gaan me klokeiers rapen! Hij heeft mij een schoon klokei gegeven. Nem, daar is vijf fr., voor een klokei! Geh. *Kortrijk.*

Onze Walsche landgenooten van 't Henegouwsche heeten de klokeiers niet naar den Franschen name *œufs de Pâques,* maar naar den echt Vlaamschen : *d'z ouefs d' cloque.* B. v. in de *Nouvelles du Borinage* (1887, n° 16) staat er : « *L'samedi de d'vant grand' Pâques l' z infants sont dallés au gardingne ertourner les plantes pou cachier à z ouefs d' cloque, à bobons, à moques...* »

Dat is : Paaschavond zijn de kinders in den hof de struiken gaan ommekeeren, om klokeiers, lekkerdingen, mokken te zoeken.

KOKUIT. Die wel gekende vogel geldt bij 't dichterlijk sprekende volk voor een beeld van magere, schrale, drooge tendengeleefdheid. — Als dat veintje stierf, 't was uitgemergeld lijk ne kokuit! Geh. *Kortrijk.*

KRUIMEN, *kruimde, gekruimd.* = Nijpen, pinsen, pitsen, nopen, noppen. — Ge en kunt toch geenen oogenblik ophouden van mij te kruimen en te duimen, gij leelijke plaagstok, dat ge zijt! Geh. *Gent.*

De hedendaagsche stam *kruim-* verbeeldt eene oudere gedaante *krûm-* (*û* korte Fr. *ou*), die een verloren klankwisselend werkw. *krimmen, kram, gekrommen* (*mm = mp*), *krimpen, kramp, gekrompen* toebehoort. De Benedictiner meunik Otfried (jaren 800 na Chr.) gebruikt het w. *krimmen* in de beschrijvinge van de duive, die den heiligen Geest verbeeldt (Krist. I. 25. 28), en die

mit snabulu ni uuinnit
ouh fuazin ni krimmit.

Dat is : Die

met (den) snavele (niet) en wint
ook (met de) voeten (niet) en krimt.

Zulk een zachtzinnige, gallooze vogel is de duive, dat zij noch « met den snavele en strijdt (wint), noch met den voeten (klauwen) en grijpt. »

't Gene met den klauw of met de vingers ievers uit- of afgrijpbaar, uit- of afplukbaar, uit- of afkruimbaar, uit- of afduimbaar is, dat is de *kruime,* 't zij van 't brood, 't zij van iets anders. Zoo 't gene dat bij de Franschen (tegenzinnig genoeg) *la chair du poisson* heet, dat heet bij ons de kruime van den visch. « Wacht, » zei er nog onlangs een vischwijf tot Kortrijk, « wacht, in de plaatse van al die steerten en die vellen, 'k ga je e schoon stikske krume geven, van te midden den rugge. »

Het w. *kruimen,* met dien alderoudsten zin, en weet ik maar te Gent alleene thuis te wijzen, of het schoon elders misschien nog in 't leven zij. Ware *kruimen,* wegens klankrijm, met *duimen* niet verbonden geweest tot het wederwoord

kruimen en duimen,

wie weet of het geene honderden jaren reeds in de doode duisternisse der verledene eeuwen begraven en lage!

Vrglk 't gene geboekt staat in dezen nº, *i. v. Leme.*

LEME, de, meervoud *lemen.* = Grate, graten van den visch. Geh. *Brussel.*

De visch bestaat, ten ruwsten gesproken, uit *a*) de grate of leme; *b*) het gewei, de beulinge, het ingewand; *c*) de kruime.

De kruime ligt op en over de grate of leme, net gelijk de *bast,* of het eigentlijk taaie en duurzame vlas, over en rondom de brooze en stijve (vlas)leme ligt.

Hoe nauwkeurig moet het volk dat waargenomen en nagespeurd hebben om de grate van den visch en de grate van het vlas de *leme* te heeten!

LIGTE, de. = Het geliggen, *partus, enfantement* in 't Fr., *confinement* in 't Engelsch. — Zij heeft een meiske en een knechtje gekocht, in ééne ligte. Geh. *Gulleghem.*

MISDACHT, het. = Kwalijk, verkeerd, kraafsch, onredelijk gedacht. — Is dat uw gedacht? Het is een misdacht! Geh. *Cortemarck.*

NIEUWJAARBRAND, den. = Schavier dat, te rechte of anderszins, aanzien wordt als moedwillig veroorzaakt, door berooide lieden, om schulden te ontduiken. Geh. *Gent.*

NOUTER, *ou* gelijk in 't Fr. *nous.* = Dranouter. — H'n is na Nouter moeten gaan. 't Is enNoutrsch'n. Geh. *Dranoutre.*

OMMEBUIKEN, *buikte omme, ommegebuikt.* = Met den buikten kant omhooge en met den holden kant omleege leggen. — Karel, waarom en buikt ge die *tailloire* niet omme? Geh. *S. Andries-b.-Br.*

Vrglk *Overbuiken, Loquela* 1887, hlfz. 69.

ONTSTAAN, *ontstond, ontstaan.* = Voldoen, betalen, te vreden stellen. — Ge'n weet tegenwoordig niet waarmeê gij ze (de werkliên) ontstaat. Geh. *Inghelmunster.*

ONTZIENDE. = Dat te ontziene is, *formidandus.* — Hèt dondert en 't weêrlicht: 't is ontziende weêre! Zwicht u: 't is een ontziende kerel als hij begint. Geh. *Sevecote, Gulleghem.*

Het w. *ontziende* bestaat ook met den werkenden zin en wordt gezeid van iemand die ontziet, b. v.: Lieden die God kennende en ontziende zijn. In dit laatste ontziende (*formidans*) is de *nd* echt en deelmakende van 't w.; in 't eerste ontziende (*formidandus*) staat *-nde* voor *-ne*, bij verloop van uitsprake. Zoo zeggen wij al loopene (*currendo*) hetgene bij streken al loopende, al loopen luidt.

Vrglk bij De Bo de ww. *onziende, onzien;* en bij J. v. Maerlant (door De Bo aangehaald), *onsiene*, niet = *non spectans*, maar *non spectabilis*, *non spectandus*, *non speciosus*, daar men het *zien* van afwendt, af-*schouwelijk*, niet aan maar af te *schouwen*.

OOSLETER, stemzate *-le-.* = Oostvleteren. — Hij kwam van Oosleter. Hij weunt t'Oosleter. 't Is Oosletersch volk. Geh. *Oostvleteren.*

OPRAPEN, *raapte op, opgeraapt.* = Opdoen, krijgen, aannemen, sprekende b. v. van eene gewendte. — Waar

he'je dat opgeraapt van alzoo te vloeken? Hij raapt dat op achter strate van zoo bot te zijn. Geh. *Kortrijk.*

OVERNEMINGE, de. = Uitsteek, *le conseil de milice* in 't Fr. — « H'n is na d'overneminge eggaan, en h'n is dronke thuus ekkomm'n. » Geh. *Houthem.*

OVERSCHRAGEN, *overschraagde, overschraagd.* = Te hooge aanslaan, overschatten, vermeerzen, overdrijven. — H'n is rijke, ma je moet 't niet overschragen. Geh. *Houthem.*

PAUSDOM, het. = Het hof, de woonsteê van den Paus, het Vaticaan. — Als hij in 't pausdom toekwam ze zeiden hem dat zijne heiligheid bezig was met Messe te doene. Geh. *Kortrijk.*

Vrglk *Bisdom.*

SCHOEIE, de, tweevoud *schoeien.* = De naaste twee kavekens (of kafkens) van het koorengraan, daar 't, in de auwe rustende, tusschen zit. Geh. *Dranoutre.*

SCHRAPA, de. = Schapra. Geh. *Iper.*

SCHREVE, de. = 't Ingebeeld grens- of reenmark tusschen Vrankrijk en Belgenland. — He weunt rechts over de schreve. Geh. *Dranoutre.*

In 't Waalsch is 't: *la ligne, la loigne,* van daar de namen *Luigne, Doutreligne, Doutreloigne, Douterlounje.*

SCHUURMEULEN, den. = Schuurtrimmel. — Getuig om *in schure* het koorn te meulenen, te verwinden. Z. *Schuurschoone.*

SCHUURSCHOONE. = Schoonegemaakt zoo 't koorn in de schure behoort en pleegt gedaan te zijn; gemeulend met den schuurmeulene. Geh. *Dranoutre.*

SLAAPKOOVE, de, bij klankverkortinge *slapkoove.* = Slaapmutse. Geh. *Meulebeke.*

SLUNSEN, *slunste, geslunst.* = In slunsen trekken, in slunsen schee'n en deelen. — Wat doet ge daar? Ik ben bezig met slunsen. En wat slunst gij? Eene oude kazakke. Geh. *Cortemarck.*

SPARKE, de. 't Woord staat bij De Bo. — 't Was essparke van 't fleurus dat 'n hadde. Geh. *Iper.*

SPIERELEN, *spierelde, gespiereld.* = Langzaam spruiten. — De wonde en is niet genezen; van tijd tot tijd spierelt er nog bloed uit. Geh. *Adinkerke.*

SPIT, *spitte, spitter, spitst, spitste.* = Kerstig, vijsgezind, gramstoorig. — Vader heeft g'heel de weke zoo spit geweest dat ik hem met ruize en dorfte anspreken. Geh. *Kortrijk.*

STAAN, *stond, gestaan.* = Rechte staan aan 't Evangelie. — Hij kwam in als 't Evangelie gestaan was. Ze stonden 't Evangelie, maar hij en was nog in z'ne preêkstoel niet. Geh. *Kortrijk-buiten.*

STOMFELACHTIG. = De eigenheid hebbende van een die stomfelt. — Ge 'n moet zoo stomfelachtig niet zijn: als ge wat te zeggen weet zeg'et rechtuit! Geh. *Slijps.*

Stomfelen, stomfelaar, stomfelinge staan bij De Bo.

STOUTOOGE, de. = Onbeschaamde, stoute jongen, of stout meisken. — Hoe gij stoutooge dat gij zijt! Geh. *Kortrijk.*

'S ZIJNS EENS, uitspr. *siseens*, stemzate *si*, *-een-* gelijk in *been*. = Elk 's zijnes eens en eigenes weegs, elk zonder medemaat langs zijne eigene bane. — Wij gaan van den noene al te gâre naar Jan Breebaerts gaan eten; maar, om geen ooge te geven, wij gaan 's zijns eens gaan. Geh. *Poperinghe*.

Vrglk *'s eens, 's zijns zeerstens, 's zijns zevens zeerstens,* enz. Ik vermoede dat de stemzate van *'s zijns eens* verspringen is, door de onverstaanbaarheid van 't woord.

TEKELARE, den. = Pekelare. Z. *Tekelen*.

TEKELEN, *tekelde, getekeld*. = Pekelen, pegelen; meten, waarnemen met de pekelroe, met den pekelare, met den tekelare den inhoud of de kracht b. v. van eenen aalpit vul vloeibare vette, van eene ladinge guano. De pekelare of tekelare om guano te tekelen is onlangs uitgevonden, schrijft men mij, tot Voormeseele. Geh. *Lichtervelde, Paschendaele*.

TROTSEN, *trotste, getrotst*. = Traag rijden, gaan, reizen. — Wij en kwamen maar al trotsen, en de peerden zweeten algelijk! Geh. *Waereghem*.

VERGLAZEN, *verglaasde, verglaasd*. = Glas of glasachtig worden of doen worden. 't Woord staat in Kramers. Bij 't volk hoort ge van Eerrappels die verglazen, d. i. hard en eenigszins doorschijnend worden, gelijk oud en verduisterd glas. — Verglaasde eerrappels en deugen niet. Geh. *Cortemarck*.

VERIJZEREN, *verijzerde, verijzerd*, ook *verijsderen, verijsderde, verijsderd*, met de uitspr. op zijn Friesch. Het w. staat bij *De Bo*, met twee, drie zeer duidelijke beteekenissen, b. v. een peerd *verijzeren;* moortel die *verijzert*, onder 't water, enz. *Kramers* en kent anderszins het w. niet.

Het volk heeft 't w. *verijzeren* en 't gebruikt het. De schote van een geplant stik eerrappel krult somtijds, komt met eenen dikken krop en wordt taai en hard. Als dat gebeurt zeggen de boeren dat de schote verijzert. — Het verijzeren komt gemeenelijk van de natte, die den onderen kant van 't geplante eerrappelstik doet vorten. Geh. *Cortemarck*.

VERKOTEN, *verkootte, verkoot*. = Van 't een kot in een ander steken of doen, gesteken of gedaan worden. — Hennen en verkoten niet geerne. Wij verkoten onze zwijns, tegen dat de koopman komt. Geh. *Cortemarck*.

VERMUITEN, z. De Bo.

> Jantje Kaas vermuit
> en al zijn haar valt uit;
> hij ging aan Leopold gaan vragen
> of hij mochte een paruikske dragen.

Zoo zingt een Kortrijksch volksdeuntje.

VERSCHOEREN, *verschoerde, verschoerd*. = Sprekende van de zwijns die dood gedaan worden, verstuiken, verkrachten, verwringen, verstuikt, verkracht, verwrongen worden omtrent de schouder, de voorhespe, bij zoo verre dat het bloed daar blijft haperen, niet vrij uit en loopt, en dat het vleesch een ontsteken, bloedig uitzien heeft. Dat gebeurt te mets als het slagzwijn uit zijn kot gebracht en ommegetrokken of geveld wordt. Het zelfste uitzien van 't geslachte vleesch kan ook daardeure veroorzaakt worden dat het mes van den slachter den keelader niet of niet genoegzaam en treft, zoo dat het zwijn

niet behoorlijk uit en bloedt. — Het vleesch van een verschoerd, van een missteken zwijn en is zoo goed van ate en zoo zuiver van verwen niet als dat van een ander. Geh. *Iseghem*.

Het w. *verschoeren* staat bij De Bo, maar niet met de zelfste beteekenisse.

VERSLUWEREN, *versluwerde, versluwerd*. = Mat en moe worden of maken, b v. door langen, lastigen arbeid. — 'k Ben zoo versleten en versluwerd dat 't al en te vele schilt: maar geen wonder, als ge geheele dagen over asem moet werken! Geh. *Rousselaere*.

Versluweren, uitsluweren is bij De Bo laten slepen, traag met iets te werke gaan, uitstellen, verwaarloozen. *Versluwerd en versleten zijn* ware dus loom, traag, tenden, afgewrocht, lamlendig zijn, *sluw, sleeuw,* (in 't Eng. *slow*), *slap* zijn van te vele te werken.

Versluweren wordt ook *versluieren* uitgesproken. Zou *sluier* dan eigentlijk geen slepend gewaad zijn? *Sluier* zonder *-er* blijft *slui*, dat (*ui* = *ei*) nog bestaat in ons Vl. w. *slei*, slepende slunse, vodde, slenter. Z. De Bo, *i. v. Slei*.

VINNIG. = Niet fraai, niet brave, stout, boos, weêrspannig; van schoolkinders gezeid. — Jantje he' vandage vinnig ewwist. Geh. *Iper*.

WATERPAP, den. = Pap van water, waarin wit brood lange gekookt, blomme gebroken en suiker of sirope geroerd is. — Op Goêvrijdag eet men waterpap. Geh. *Kortrijk*.

WEEUWHOF, het. = Eene of meer reken huizen, met gemeenen buiten, benevens uit- en ingang stratewaards, en die aan weduwen verpacht worden. — t'Iper-zijnder veel weeuwhovetjes. Geh. *Iper*.

WEPELEN, *wepelde, gewepeld*. = IJdelen, *evacuare*. — Toe, wepelt ne keer! Dat is: Drinkt ne keer, ijdelt uwen beker. Geh. *Eecloo*.

WERKSTAL, den. = Werkstede, werkwinkel, werk-, arbeidplaatse, Fr. *atelier, ouvroir*. Geh. *Sint-Niklaas*.

ZEEMUIZE, de. = Zeeschelpken dat spits en wentelender wijze toeloopt, *turbine* in 't Fr. — Vader heeft naar Oostende geweest, en hij zit met zijne zakken vul zeeschelpen en zeemuizen! Geh. *Iseghem*.

De « *zeeschelpen* » zijn tot Iseghem de tweeluikte zeevantjes, de kogskes, de schuitjes; de « *zeemuizen* » zijn de drilachtig, spits en kegelwijs gedane zeedierhoorntjes, die eenigszins op Sineesche torrejes trekken.

ZEEMUIZE, de. = Zwart, lederachtig, uitgedroogd, gehaard muizenvel, zou men zeggen, dat bij duizenden langst het strange te vinden is. Geh. *Houthem*.

Kramers zet: « Zeemuis, f. [H. n.] *Souris (chenille ou taupe) de mer, aphrodite hérissée* f. (Aphrodita aculeata). »

In 't Engelsch heet die *Aphrodita sea-mouse*, in 't Hoogduitsch *seemaus*, gelijk op de Vl. zeekust en bij Kramers.

ZWERSDEURE. = Dwersdeure. — Hij was zwersdeure dronke. 't Was zwersdeure vloeken dat hij deed. 'k Ben zwersdeure nat geregend. Geh. *Kortrijk*.

Tot Rousselaere, bij Jules Demeester, op de Zwijnsmart.

WETENSWEERDIGHEDEN

Bijblad van LOQUELA Oostermaand 1887

Nº 39. In 't Land van Waes, *het zoete land,* zoo de schrijver van Reinaert de Vos het heet, ligt men fel aan 't werk : *Amaat Joos,* met zijn *Idioticon; Eugene De Lepeleer,* met zijne vertalinge van Webers *Dreizehn Linden;* en *Alfons Janssens-De Schrijver,* met zijne *Gedichten.*

Onlangs (23 April) heeft *Amaat Joos,* te Lokeren, op den plechtigen zitdag van 't Waaslandsche Davidsfonds, prijsdeelinge gehouden ten voordeele van zijne beste woordenzanters. De prijzen zijn gewonnen alzoo hierna volgt:

1e Prijs. — Theophile Ruys van Sint-Gillis, student in 't kleen seminarie van Sint-Niklaas.

2e Prijs. — Emile Behiels van Sint-Niklaas, student in 't kleen seminarie aldaar.

3e Prijs. — Pieter Bolsens van Temsche, student der Katholike Hoogeschool en oud-student in 't kleen seminarie van Sint-Niklaas.

4e Prijs. — Emile van Haver, van Sint-Niklaas, katholike onderwijzer aldaar.

5e Prijs. — Celestijn Verbeeck van De Klinge, katholike onderwijzer te Kemseke.

6e Prijs. — Marcellijn De Schreyver van Sint-Niklaas, leerling-onderwijzer in de Normaalschool aldaar.

7e Prijs. — Pieter Heyninck van Sint-Niklaas, meesterknecht bij de heeren Janssens aldaar.

8e Prijs. — August Van Acker van Lokeren.

9e Prijs. — Joseph Seghers van Sint-Niklaas, student in 't kleen seminarie aldaar.

10e Prijs. — Coleta Buyck van Sint-Niklaas, gediplomeerde normaliste.

Van de *Dreizehn Linden* hebbe ik alree een honderd of twee alderprachtigste reken hooren lezen; maar hetgene iedereen in 't korte, prachtig gedrukt, zal te genieten krijgen, zijn de *Gedichten van Alfons Janssens-De Schrijver,* voorzitter van 't Davidsfonds van Sint-Niklaas, den zeer begaafden Redenaar en Dichter, waarvan nog verder sprake is in de volgende nos van deze Wetensweerdigheden.

Verbeeldt u de zee, de locht, het land, met hunne menigvuldige klanken, stemmen en verwen; verbeeldt u den dapperen wapenknecht, op nachtdienst, starende in den sterrenhemel, binnen het coliseum, te Roomen; verbeeldt u den vader, den echtgenoot, den vriend; verbeeldt u het herte, de ziele, de onbesmette *cithara* van den waren vlaamschen Dichter; verwacht vele, zeer vele, en uwe verwachtinge zal overtroffen zijn!

Nº 40. « Aussi les écrivains roumains qui ont tenté la renaissance littéraire de leur langue sont-ils obligés d'aller recueillir de la bouche du peuple les éléments qu'eux-mêmes ont oublié à moitié dans le commerce des nations policées. C'est sous le toit de roseau du paysan, en entendant ses plaintes, ses *doïnas* ou ses chants, qu'ils espèrent retrouver la véritable empreinte de la langue des ancêtres, non altérée, non défigurée par les néologismes des grandes villes. »

Uit *Les Populations Danubiennes Roumains et Bulgares par le R. P. Van den Gheyn. Extrait des bulletins de la Société Royale de Géographie d'Anvers. Anvers. Veuve De Backer. 1887.* Bl. 16.

Nº 41. « *La langue d'un peuple, c'est* sa respiration articulée; *c'est son instrument de sociabilité, c'est son âme avec ses pensées, ses impressions, ses passions, mise en rapport avec le monde extérieur. La langue est à la fois la première condition du développement de la vie individuelle et de la vie sociale. Aussi la langue se présente-t-elle dans tous les pays et à toutes les époques comme droit à la revendication initiale de l'indépendance à conquérir, de même qu'elle est le dernier refuge et la suprême consolation d'une nationalité opprimée. La langue revêt même un caractère plus autochtone avec ses idiomes locaux, dont les formes plus originales va-*

rient à l'infini. La parole c'est l'homme, *dit Charles Nodier;* un peuple c'est une langue, un patois, mot dont la racine est la même que celle de patrie. »

Uit *L'Église et l'ordre social chrétien, par P. De Decker, ancien ministre, membre de l'académie royale de Belgique. Louvain, Charles Peeters. Paris, Victor Lecoffre. 1887,* aan 't zesde hoofdstuk, bl. 127.

N° 42. In de *Twe-spraack vande Letterkunst, ofte vant spellen ende eyghenscap des Nederduitschen taals; uytghegheven by de Kamer in liefd bloeyende, t'Amstelredam.* Labore et constansia. *Tot Leyden, By Christoffel Plantyn. M.D.LXXXIV* (1584), vinde ik het volgende « Revierein » *(refrain* in waar Fransch) tegen de schuim-, bastaard- of gebuurwoorden.

REVIEREIN

Een oud ingeworteld misbruyc doet my nu vrezen
D'anstaande verwoesting die tot noch toe belet is
Misschien verwondert u, wat dattet magh wezen
T' is, dat de Nederduytsche spraack aldus besmet is
Met menig uytheems onduyts woord datter in ghezet is
Diemen alle daagh noch veelvoudigh ziet vermeren
Zo dat onze moeders taal by naast verplet is
Dits een beklaaghlyck ding dat elck wel magh deren
Dat wy Neerlanders die al ander spraken konnen leren
Ons eyghen angheboren taal zo onhebbelyck spreken
Als wy een duyts voor groete met *bon iour saluteren*
En scheyden met *bon soir,* is dit gheen teken
Van verwaantheyd of waantmen dat ons woorden ontbreken
Om eygentlyck in duyts die zin te verklaren?
O neen, onze spraack is ryck ghenoegh dit heeft ghebleken
Dat men wel ghoed duits sprack eer dees ander talen waren
Ja men heeft die uyt het duits en latijn ghaan vergharen
Nu zietmen ons na vuyl sletten uyt dien mishoop sporen
Dus doende ghaat het Nederduyts gheheel verloren.

Van den uchtend totten avond waar ic koom waar ic gha
Ick hoor niewers duyts spreken zonder vleck of rempelen
Maar men spreekt my veeltyds toe dat ick niet en versta
Gha ick ter kercken die heten zom *tempelen*
Daar *allegeert* een *minister,* wel ghoede *exempelen*
Vol *parabelen, misterien, glosen* en *secreten*
Dat heet dan een *devoot sermoon* by den sempelen
En zo men my iewers noodt ten eten
Daar krygh ick een *Servyet* als ick ben ghezeten
En 't is *Cousin* of *frere* hebt *Ioyeuse couragie*
Dan leest men de *benedyst* zo elck van u magh weten
Alsmen Ghod wil dancken, oock schaftmer *potagie*
Voor potspys, voorts *venaisoen* en zulx na *d'usagie*
Marmolaad en *sucaten* by boter en kaas
Excellente dranck en *delicate* spys, verdryft daar quellagie
En dan ist *tibi, amoy, avous, profaas.*
Int lest leestmen de *gracy,* is dit duyts? Neent eylaas
T'syn distelen die het ghoede zaad versmoren
Dus doende ghaat het Nederduyts gheheel verloren.

Onder hoghe en-laeghe in ambachten handel en neringhe
Het is ghants nodeloos datter enigh breder bewys zy
Men spreecter al quaad duyts byzonder in slants *regeringe,*
Daar vallen *executien, apointementen* en *compositi*
Men *procedeerter* en *appelleerter* voor de *justici*
Voor den *officier, magistraat* of *gecommitteerde*
Onder koopluy, spreekt men van *expresse conditi*
Van *asseurantien, compromissien* en t'*geconquesteerde*
Van *abuis, calculati, different* en t'*geaccordeerde*
Van *negotiatien, conquesten* en zo voortaan
Van *Crediteurs, debiteurs* en t'*verobligeerde*
Dat haar naulyx een gheleerde somtyds can verstaan
Dan komen bond-schryvers voorspraken en taalluy ter baan
Die willen *Notarissen, advocaten* en *procureurs* zyn ghenoemt
Heet een stadscryver *Secretaris* of t'is qualyck ghedaan
En ghy wordt met een *edict* of *mandement* van hem verdoemt
Ja dat meer is menigh hem van dit misbruyck beroemt
Dat hy als *magnifyck* na lust heeft verkoren
Dus doende ghaat het Nederduyts gheheel verloren.

PRINCE

Wy Rymers die Ghod wouts *Retorykers* ghenaamt zyn
Ghebruicken mede voor welsprekentheyd zulck' *eloquentie*
Ziet hier een verwarring, als wy versaamt zyn
Wy hebben een *blason* met ons *advys* of *sententie*
Wy spreken van *Compositie* en van *inventie*
Van *elocutie, termen, soluti* en *disputatie.*
Hoort dit *relas pronunceren* gheeft *audientie*
Het wort *Poëtelyc gemoveert* tot *recreatie*
Dits een *redyt,* dats de *conclusie,* dits d'*arguatie*
En *solveert* dit *propoost* op het *facondste.*
Dat doet onze *factoor* een *proloogh* of *narratie.*
Wat dunct u ghy Heeren : ick zeg behoudens u Jonste
T'zyn grove *fauten,* (in zulck Duits ghezeyt opt rondste)
Dus wilt u met die schandvlecken niet meer quellen
Oeffent een zuyvere spraack zo verwerfdy ghonste
En leert door de Letterkunst wel voeghen en spellen
Door Redencaveling vaste bewijsredenen stellen
En wilt alzo Rederycks lieflyckheid oorboren
Werende dat het Nederduyts niet gheheel gha verloren.

Dus zeggen « Kayzer, Factoor, Prins en Kameristen, *in liefd bloeyende,* den 1^en^ des Hoymaands, 't jaar 1584. » Ziet het bovengemelde zeldzaam boeksken, op bladzijde 7 en volgende.

N° 43. *Duik- of Plukalmanak voor 1888,* nagezien en verbeterd. Inschrijvingen te Gent, bij A. Siffer, op de Hoogpoorte.

Loquela is « een blad voor eigen vlaamsche taalliefhebberije en voor eigen vlaamsche taalgeleerdheid. Voor de schrijvers van *Loquela* is de tale de tale gelijk de sterren de sterren zijn : zij bestaat, zij is daar, zij leeft en zij roert nog dagelijks, en wij zoeken ze, met eerbied, te kennen en te doen kennen, in haar wezen en in hare waarheid, in hare oorbaarheid of goedheid en in hare bewonderlijke schoonheid. » *Loquela* 1881, hlfz. 15.

Prijs 2 fr. 50; 1 fr. 25 voor de Heeren Studenten. 't Gene de *penne* betreft te zenden : *nº 19 in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

Ons Oud Vlaemsch, of *Het Vl. in Vrankrijk,* 2 afprenten van elken nº; 6 nºs 's jaars, prijs 1 fr. *J. Ficheroulle,* op de Mart, tot Belle, voor Vrankrijk; uitgever van *Loquela,* voor Belgenland.

Ondergeteekende begeert in te schrijven op LOQUELA :

Voor 't loopende jaar en de volgende.

Voor den herdruk van de jaren 1881—1884.

Op ONS OUD VLAEMSCH.

(HAND- EN HUISTEEKEN)

Teekent met een kruisken 't gene waarop gij begeert in te schrijven en zendt dit bladtje, onder postzegel van 0 fr. 01, naar den uitgever.

VRAGEN

Hoe verstaat gij 't w. *gezien* in de volgende spreuke : « Als 't moet kwalijk uitvallen, 'k zou nog liever met ne gezien te doen he'n als met nen blenden? » Geh. *Thielt.*

Wat doet men *in* of *aan* den haring, eer men hem verkoopt onder den name van *ram* of *rom?*

Wat is de eigentlijke zin van *krpittig,* in de wederwoorden *« gierig en krpittig* zijn. » Is dat w. ievers buiten Kortrijk bekend?

Is 't *vlekken* of *vlakken* dat bediedt : Visch de beulinge uitdoen, visch ontweien, en platten of openspreiden? Geh. *Ghistel.*

Wat heet men *ommelgars* of *hommelgars?* Geh. *Ghistel.*

Kent er iemand den zin van 't w. *mortorie?* Eduard De Dene, Brugge 1561.

Wat heet men een *kwispelsermoen?* 1783.

Ik hoore zeggen *indricht* = nadeel, schade; de twee *itjes* uitgesproken gelijk Fr. *è* in *très.* Is dat eigentlijk een Vl. w., bestaande uit *in-* en *-dricht,* vrglk *Maastricht* = *Maas-dricht;* of is het eene gevlaamschte uitspr. van 't vreemd w. *interest, intrest (tr = dr) indrest, (s = ch) indrecht, indricht?*

Wat is de kunst- of andere name van 't onkruid dat *druist* geheeten wordt, al 't Eecloosche?

Wat is 't werkwoord *nijferen,* uitsprekens *niferen, (ni,* gelijk *ni-,* in 't Fr. *nicotine)* te zeggen?

Wat heet men *« eene buikte lands? »*

Waar hoort men het w. *wierelaaien* (of *wierelhaaien)* en wat bediedt het?

Wat is *« rasche* of *rosche* kaarte? » Geh. *Beverenbij-Rousselaere.*

Wat is eene *rietmatte,* of *rietmate,* op zijn Eecloosch gezeid?

« Item betaelt te Gillis sBorchgraven van IIIJ cannen wins die ghescinct waren mer François van Aefskerke, minen heere van Merchem, Lodewijke van Aefskerke ende vele andere goeden lieden die te Thielt eene keyserm'ct hilden van voghelen ende van perden, te VIJ scelen den stoep, beloept LVJ. sc. »

Alzoo staat het in de rekeningen der stad Thielt (14 Jan. 1420 — 24 Febr. 1421). Wat moet ik verstaan onder *« keyserm'ct »* (d. i. keizermarct, keizermart) van vogelen ende van peerden?

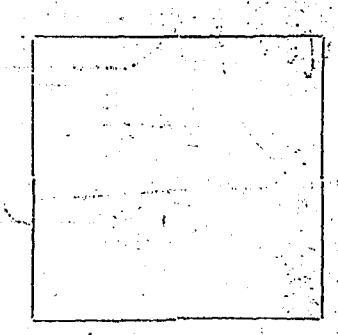
Wat is een *bavier,* stemzate op *-vier?*

Mijn achtbaren Heer J. Demeester

Uitgever

tot

Rousselaere

ANTWOORDEN

Met hertelijken dank kenne dat ik antw. ontvangen hebbe, van verschillige goede vrienden en medewerkers, wegens de ww. *vroomvoogd, stokkertje, boelijne,* enz., *grendel, rieschurre, hool, snool, leen, moddelen, klabbernoesch, weerkasch, kneeke, boktarwe, spiesetafel, bierhave, schuifelkoe, afscholen, naning, pijen, haverzaaier, verzeveren, krevik, herwees, gapaard, grimmig, lagaangoed, hiezer, herduls, oestpeil, dwenden.* Zal den ingewonnen uitleg, onder het zantekoorn, bekend maken en elk ten dienste stellen.

ONTVANGEN

Zantekoorn, brieven, enz. uit *Aeltre, Anseghem* (2), *Antwerpen* (2), *Armentiers, Belle, Boussu, Brugge* (15), *Cortemarck, Couckelaere, Dudseele, Duynkerke* (3), *Eyne, Geertsbergen, Gent* (7), *Harlebeke* (2), *Hoogstraeten, Houthem, Iper, Iseghem, Langhemarck, Leuven, Lichtervelde, Londen, Lovendeghem, Mechelen* (2), *Merckem, Moscroen, Nederbrakel, Oost-Roosebeke, Paschendaele, Reckem, Rousselaere* (2), *Ruysselede* (2), *Sint-Gillis Waes, Sint-Niklaas, Synghem, Thielt* (2), *Thorhout, Voghelsanck, Wevelghem, Wynghene.* — 12 Mei 1887.

Wat beteekent het w. *kroeie,* in het wederwoord: « Noch kroeie noch moeie » meer hooren? Geh. *Tieghem.*

Wat is *spaai hooi,* of hooi dat maar *spaai* en is? Geh. *Rousselaere.*

Wat beteekent het woord *broomol* in 't Rousselaersch deuntje:

Kindtje geboren,
de weelde verloren,
den broomol?

Wat is eene ingangkaarte, die « *geraaid* » is?

Wat is *morreporre* te zeggen? Geh. *Gheluwe.*

Wat is 't w. *benogen* te zeggen, dat zaliger Deken De Bo aangeteekend heeft, zonder meer?

Wat heet men *zeeuwsch speur?* Geh. *Iseghem.*

Wat verstaat gij door *bruwanen?* Zijn dat vogels?

In 't Veurnambachtsche en in 't Ipersche heet de trimmel, die in de schure gebruikt wordt, de *schuurmeulen.* Hoe heet de trimmel dien men op zolder gebruikt? De *zoldermeulen,* of hoe?

Wat beteekent *de grate,* in dit gram woord: « Zwijgt, of ik ga je de grate instampen? » Geh. *Kortrijk.*

Wat is « *Over asem werken?* » Geh. *Rousselaere.*

Wat is 't w. *kleppermonden* te zeggen en waar gebruikt men 't?

Wat is « *In verdreeg staan?* » Geh. *Winkel-Sint-Eloy.*

Wat beteekent « *Naar magalen zijn?* » stemzate *-ga-?* Geh. *Antwerpen.*

Hoe zal ik schrijven: « Jan heeft leelijk *in den hut* (of *in den nut)* gezeten? » De zin is: Jan heeft erg ziek geweest. Geh. *Meulebeke.*

Wat heet men te Hondschoote, Hollebeke en omstreeks « het *smaar* van de melk »?

Zegt men, van kernepap die begint te koken: « Hij *zavelt* al » of « hij *zagelt* al? » Half geh. *Iseghem.*

Wat zegt men van eene vrijstaande, nog onbestemde pinte bier: « Die pinte en is nog *van* niemand of *aan* niemand *beschansd?* »

Komt dat w. *beschansd* van *schanzen* of van *schansen?*

Zit het Fr. w. *chance* (bastaard Vl. *kanse, sjanse, slanse, sanse)* daarin, of is 't het Vl. w. *schants, schans?* Geh. *Ouckene.*

Wat is « Van de *bakeleboone* krijgen »? De twee eetjes van *bakele-* doof en kort. Geh. *Wynghene.*

BIBLIOTHECA BRUGENSIS

Loquela is « een blad voor eigen vlaamsche taalliefhebberije en voor eigen vlaamsche taalgeleerdheid. Voor de schrijvers van *Loquela* is de tale de tale gelijk de sterren de sterren zijn: zij bestaat, zij is daar, zij leeft en zij roert nog dagelijks, en wij zoeken ze, met eerbied, te kennen en te doen kennen, in haar wezen en in hare waarheid, in hare oorbaarheid of goedheid en in hare bewonderlijke schoonheid. » *Loquela*, 1881, hlfz. 15.

Prijs 2 fr. 50; 1 fr. 25 voor de Heeren Studenten. 't Gene de *penne* betreft te zenden: *nº 19 in de Handboogstrate, tot Kortrijk;* al 't andere naar den uitgever, ontvanger, enz. *J. Demeester, op de Zwijnsmart, tot Rousselaere.*

Ons Oud Vlaemsch, of *Het Vl. in Vrankrijk,* 2 afprenten van elken nº; 6 nºs 's jaars, prijs 1 fr. *J. Ficheroulle,* op de Mart, tot Belle, voor Vrankrijk; uitgever van *Loquela,* voor Belgenland.

Ondergeteekende begeert in te schrijven op LOQUELA:

Voor 't loopende jaar en de volgende.

Voor den herdruk van de jaren 1881—1884.

Op ONS OUD VLAEMSCH.

(HAND- EN HUISTEEKEN)

Teekent met een kruisken 't gene waarop gij begeert in te schrijven en zendt dit bladtje, onder poslzegel van 0 fr. 01, naar den uitgever.

ANTWOORDEN

Ad. D. — *Ons Oud Vl.* zal, hope ik, nog vóór Nieuwj. uitkomen. 't Zal u geworden.

V. M. Rousselaere. — *Kokelare* komt van *kokelen, keukelen;* en *kokelen* zelve van *koken,* 't oud vl. w., dat nog bestaat in *rennekoken, rijdekoken,* d. i. renne*spelen,* rijde*spelen,* of *spelende* rennen, *spelende* rijden.

Kokelare, keukelare is dus *speelder* te zeggen, kluchtspeelder, kluitspeelder; maar *spelen* beteekent ook *tooveren,* dus *kokelare = tooverare,* enz.

Kokelaere noene = late, te late noene; dat wijst mogelijks hierop, dat de klokke van *Couckelaere* ooit bekend geweest is als eene die te late noene luidde?

P. B. Iseghem. — Nog niets ontv. — *J. W. Haarlem.* — Dankb., in 't korte den Almanak. — *F. v. C., Fleteren.* — Van zoo haast ik de antw. hebbe gewordt ze u. — *I. S.* — Die H.H.n hebben mijns onwetens dien name gedrukt.

AANBEVOLEN

Rimen ind teltsjes fen de broâren Halbertsma. Oarde printinge, op 'e ny neisjoen, ind forbettere, throch G. Colmjon. Dimter, J. De Lange. 1881.

Dat is, w. voor w. in 't vl.: *Rymen end* (ver)*telkes van de broêren Halbertsma. A*(nd)*ere prentinge, op 'e nie*(uw) *na*(ge)*zien end verbeter*(d)*e, door G. C. De*(v)*enter, J. D. L. 1881.*

Een prachtig *octavo* boekdeel, *calico* band, met goud versierd, het eigentlijke *volksboek* der vrye Friesen; XXX en 435 tweespondige bladzijden, met eenen *ynhald,* ofte inhoudstafel.

Met het blad friesch *'n Séstoarm,* onlangs als toemate uitgegeven door *Loquela,* voor klauwstok in de hand, kan iedere vlaming deur die *Rimen ind teltsjes* geraken, in zulker voegen toch dat hij er groot genot uit hale voor zijnen geest en groote bate voor zijne vlaamsch-friesche taalwetenschap.

De Nederlandsche geslachtsnamen in oorsprong, geschiedenis en beteekenis door Johan Winkler, Haarlem H. D. Tjeenk Willink 1885. Eerste stuk, tweede stuk. Twee schoone *octavo* boekdeelen, van X

en 636 bladzijden; met eene ABC-tafel, waarbij veel meer als elf duist Nederlandsche, te weten Vlaamsche, Friesche en Hollandsche geboortenamen na te slaan en te vinden zijn.

Dit nieuw echt nederlandsch werk van den kundigen schrijver is zeer leesbaar en keurig geprent; alle Vlamingen zullender groot genoegen in vinden.

Ziet *Loquela* 1885, hlfzz. 48 en 54.

Duitsch en Dietsch, dat is een handboeksken ten gerieve van den duitschleerenden Vlaming. Iseghem, J. Dooms, boekdrukker. 1884.

De *Kruidwoordenboek*, met andere diergelijke schriften van zaliger Deken De Bo, wordt ter uitgave bereid, en zal in 't korte breedvoeriger aangekondigd worden.

De Taalsleuter, of Vlaamsche Spraakregels, tafelwijze geschikt door P. B. en H. v, D. B. is onder druk, bij J. Dooms, tot Iseghem.

De vl. *Marialiederen* die te Mechelen gezongen geweest zijn, op de laatste algemeene vergaderinge van het Davidsfonds. Om *prospectus, voorwaarden, enz.* schrijven naar Hr *Edgar Tinel, Bestuurder Kerkmuziekschool, Koestraat, 60, Mechelen.*

ONTVANGEN

Een wonderschoon boekske geheeten: *Meditacion i oracion pa cada misterio di santissimo Rosario,* uitgegeven door Zijne Hoogweerdigheid *Fr. H. J. A. Van Ewyk, O. P. Episc. camac.* en apostolijke vicaris van Curaçao. *Druk. K. Vande Vyvere-Petyt, Brugge.*

Postkaarten, brieven uit Brugge, van *E. D. M., K. D. F., Jelyn F., E. v. R. Dr V. St., Prof. N....*

Gent, *S. Leliaert, A. Siffer en An,* aangaande een *Nieuw maandelijksch tijdschrift,* voor *Letteren, Wetenschap en Kunst,* met brief; A. C.

Mechelen, *In Vl. Vl.,* twee brieven, met de *Gazet van Merchtem.*

Luyk, *A. C., C. L. en An;* Rousselaere, *V. M.;* Couckelaere, *Pl. H.;* Moscroen, *J. S.;* Thorhout, *A. D. V.;* Hansbeke, *E. E.;* Oudenaerde, *J. Pl.;* Dixmude, *ippentip;* twee kaarten van Th.

VRAGEN

Heeft er iemand het w. *hoesten* nog gehoord, b. v.: Gij en meugt van die zake niet *hoesten,* met den zin van *spreken, gewagen?*

Wat heet men eigentlijk eenen *moezewulf,* in de Pōperingsche vergelijkinge: « Je zij' lik *em-moezewulf!* »

Waarom heet men de *keeste* of het *keestje* van eene akernote het *koortsepilletje?*

Z. *Loquela* 1885, hlfz. 49.

Wat is de kunstname, b. v. in 't fr., van eene *negenscharre?*

Wat heet men eenen « *taaien hoek?* »

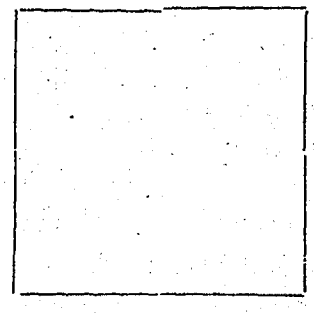
Naderen uitleg over de volgende ingezondene schrijvens of schrijvenissen: « *Huksele puiste.* » Rousbrugge. — « *De winde viel erdeure, en zij en had geenen vinger lijf.* » Beveren-bij-Rre. — « *'k Weune in 'n b'rite in de weeuwenhuizen.* » Kortrijk.

Welk is de kunstname van het riekend boschgewas dat men *pollei* heet, stemz. *-lei?*

Men verzoekt vriendelijk toezendinge van woorden beginnende met het stemzaatlooze *per-*. Zie *Loquela* 1885, hlfz. 55.

Wie weet er den kunstname van den visch die te Oostende *naaldevisch* geheeten wordt?

Wat wilt dit zeggen: *Te Lichtemesse zijn de kloeien, of de kloenjen rijpe?*

Mijn achtbaren Heer J. Demeester

Uitgever

tot

Rousselaere